BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III

XLIII
C
52
NAPOLI

ATTICA BELLARIA,

SIVE

LITTERATORVM SECVNDÆ MENSÆ, AD ANIMOS EX CONTENTIONE, ET LASSITVDINE STVDIORVM LECTIVNCVLIS

exquiſitis, iucundis, & honeſtis relaxandos.

SYNTAGMATIS XIII. EXPLICATÆ,

Pars tertia, & vltima.

AVCTORE IACOBO PONTANO, SOCIETATIS IESV.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EM. III NAPOLI

Auguſtæ Vindelicorum,

Apud Andream Apergerum, impenſa Ioannis Hertzroy.

ANNO M. DC. XX.

Dom. profess. neap. Soc. Jesu

ADMOD. R. IN CHRI-
STO P. N.

MVTIO VITEL-
LESCO, SOCIE-
TATIS IESV

Præpoſito Generali

Salutem, & longitudinem dierum.

EQuidem non ſtatueram hanc Bellariorum meorum partem poſtremam, proinde vt ambas antegreſſas R. P. T. inſcribere, ac nuncupare, ne forte ſermonem darem Catonibus, ac Metijs quibuſdam,

mirantibus, me cum hoc genere litera-rum, Muſæ, puta, ſerenioris, & quodam-modo iuuenantis iam tertiùm compare-re, atque inter ſexcentas, easque aßiduiſ-ſimas occupationes ſimili velut cantile-na aures tuas demulcere, ac detinere co-nari. At nunc nō erat his locus, inquient: grauiora ſiquidem ad virum grauem, doctiora ad eruditum, ſanctiora ad Re-ligioſum, & omnino annis meis iam pri-dem recedentibus conuenientiora ſcri-benda fuiſſe. At enim reprehenſores iſti, vt cum Lucretio dicam, Magnopere à vero, longeque errare viden-tur, *id, quod mox apparebit. Primùm, ſi ipſi à ſtudijs ſuis, præſertim interioribus, nunquam ſeuocant animos: ſed ijs conti-nenter affixi, tanquam mali ſerui in pi-ſtrinum dati ſemper molunt, ſibimet v-tique iniqui reperiuntur, & à ſapienti-bus caſtigantur: qui, quod immodera-*

tum,

tum, ac nimium eſt, nullo in negotio laudi dare conſueuerunt. Ariſtoteles quidem in Politicis vitam, εἰς ἀσχολίαν, καὶ εἰς σχολὴν, in occupationem, & otium diuidit. Et Seneca ad Lucilium. Non ego te iubeo ſemper imminere libro, aut pugillaribus: dandum aliquod interuallum animo, ita tamen, vt non reſoluatur, ſed vt remittatur. *Quæ eſt autem viro, quãtumuis graui, ac magno, & occupatiſſimo, licet vel prouincias, & regna, atque adeo totum pæne terrarum orbem, vt Alexander, vt Auguſtus, imperio regat, iſta, quam nos antehac propoſuimus, & nunc denuo proponimus, nimi remiſſione aptior, aut iucundior? Ille quidem ſuperior etiam inter horrentia Martis arma, tubarumque cantus, in ipſis, inquã, caſtris Homerum ſuum mira cum voluptate, nec modica cum vtilitate lectita-*

 bat:

bat: cuius diuinam poeſin ad mentes curarum onere leuandas, ac iucundis ſenſibus afficiendas opportuniſsimam eſſe, ij tantum ignorant, qui illum κοινὸν πρόγονον τῆς ἑλλήνων σοφίας, *communẽ, & antiquiſsimum Græcorum ſapientiæ parentem (vt diſertiſsimus* Rhetorum *Libanius appellat) albus an ater ſit, ignorant. Alter actiones ſuas vrbanè dictis dicendis, & audiendis temperabat, & ſe poematis quoque interdum componendis delectabat, quod etiam Hadrianus fecit. Ad ſales, & iocos honeſtos, ingenioſos, liberales quod attinet, ij ſanè viro graui, & Religioſo quà prolatu, quà auditu haud quaquam indigni cenſendi ſunt. Hic mihi aurem vellit Diogenes ille Cynicus, qui ab adoleſcente curioſo interrogatus, ecquid philoſophi quoque placentas melle conditas eſitarent, Quid? inquit, an tu putabas apes tantum ſtultis*

melli-

mellificare? Sequitur vt doceamus, nos nihilominus ad eruditionem conferentia ſcribere, & miſcere dulcibus vtilia. Hiſtorias afferimus, vetuſtas & recentes, publicas & priuatas: ritus, conſuetudines, mores populorum ac gentium pæne trimodio lectori emetimur: dicta, factaq; memorabilia recenſemus: laudamus item ἀσ̂ ȣ̃ πάρεργον, *ac leui brachio ex ſcriptoribus ſcriptores, paucos licet & præcipuos, Græcos & Latinos tam noſtræ, quã veteris memoriæ, olim, Deo fauente, & maioribus benignè annuentibus (quod in more habemus) id facturi longè vberius, & vel in trecentis: commemoramus cum eorum ſtrategematis præſtantiſſimos belli duces; rerum denique inſignium quaſdam ſcholas compendiò diſſerimus. Horum omnium nũquid doctrina nulla eſt? immò maxima: ſed à nobis libata tantummodo, & minutis quaſi poculis diſciplina-*

plinarum candidatis propinata. Quid pietas, & religio? num ab hoc monumento noſtro abeſt? Illa vero nec à prioribus abfuit; & in hoc extremo ad ſuaues animi motiones conciliandas ſeſe pandit latius. In quo item deſcribitur, & prædicatione effertur eorum ſtatus atque conditio, qui ſe à rebus fluxis, & caducis ſeiungentes, Deo penitus dediderunt, contraque falſam, & ſtolidam hominũ, mundum, & ea quæ in mundo ſunt diligentium *opinionẽ beatiſsima breuiter, ac ſummatim demonſtratur. Denique ad piè, & ſalutariter colendam Patronam humani generis, grauiſsimis, & ſuauiſſimis Græcorum Patrum verbis, ac ſententijs, omnes qui hæc legere non ſpreuerint, excitantur. Quid igitur cuiuſquã vel vltima ſenectus huiuſcemodi BELLARIORVM Syntagmatis calamo ſuo dignius inuenire potuiſſet? Aliunde*

collegi-

collegiſti, inquiunt. Collegi, fateor; verùm non ita, vt qui tranſacta meſſe faſces in horreum conuectandos colligunt: ſed vt qui ſingula poma, pyra, nuces de varijs arboribus decerpunt, ac decutiunt, & genera ſingula corbibus ſingulis ſeparatim impoſita, in cellam fructuariam, ad vſum quotidianum important. Sic nos, inquã, non tanquam ſpicas in faſcem coactas, & colligatas, ſed fructus lectiſſimos adhuc in matribus hærentes, longa, multa, ſedula variorum auctorum lectione obſeruantes, ſuis Syntagmatis, ceu corbibus mandatos, & comprehenſos in hoc Volumen, ad vſuram cuiuſcunque tandem ordinis, ac diſciplinæ ſtudioſorum, velut communem in cellam intulimus: & quod ingenui eſt, quodque Plinius requirit, fateri per quem profeceris, ſua cuique bona fide reddidimus. Nec fallet iudicium, ſi monumentum hoc teſſellatum, aut vermicula-

miculatum opus appellauerimus. Nec verò nouum planè, & inauditum negotium, vt arbitror, ſuſcepimus. Quam multi, vel potius innumerabiles, & tot retro ſæculis extiterunt, & hoc ſæculo extant, qui, quæ ſcripſerunt, & ſcribunt aliunde petiuerunt, & petunt, iudicium ſuum interponentes, & aliena pro arbitrio diſponẽtes, addentes, omittentes, contrahentes, dilatantes? Elleborum vorare oportet, qui eos hoc labore ſuo laudabili, vt fideles, ac bonos ciues de repub. ſua literaria optimè mereri negare voluerit. Quid illi, qui Epitomas conficiunt, ſuos ne fœtus proferunt? Conducunt tamen tam viuis, quam lumine caßis: illis, dum laborem legentibus minuunt: his, dum egregiorum Scriptorũ memoriam, & gloriam ab iniuria vetuſtatis conſeruatum eunt, atque ad poſteros tranſmittunt. Quod genus, vt alios prætermittam, in Trogo Pompeio

Iuſti-

Iuſtinus, in auctoribus rei militaris Vegetius, in T. Liuio Lucius Florus, in Dione Caßio Xiphilinus. Inſunt nihilominus in Bellarijs noſtris, quæ ſi de noſtro peculio ſumpta dixero, non mentiar. Quanquam nihil propemodũ iam dicitur, quod nõ ſit dictum prius: adeo ex priſcorũ apothecis granaria noſtra cumulamus. Habeo nominare noſtrorum temporum eruditos primi ordinis, qui ſua ſibi ab alijs, quamuis impensè eruditis ſublegi, & ſurripi conqueruntur. Hactenus ad eos, qui me forſitan inuadere, & liberius incuſare tentauerint: quos ſcire præterea velim, Bellariorum meorum finem, & ſcopum delectationem liberalem, & piam quoque (cuius adminiſtra, & proma conda eſt rerum, argumentorumque à me conquiſita varietas) non perpetuum iocum, ac riſum eſſe.

Ad R.P.T. reuertor, cui inſuper hanc

partem

partem mitto, quandoquidem reliquas tam bene, fœliciterque apud eum poſitas, id eſt, tam beneuole acceptas, & libenter lectas, atque idcirco hanc tertiam quoque typis mandari iuſſam, & planè deſideratam intellexi. Me profectò, vt ſenſum eloquar meũ, mirũ in modũ conſolatur & exhilarat, mea, qualia qualia ſunt, placere illi, qui nobis vniuerſis, & optimo cuique placet: quique mihi eſt, quod Antimacho poetæ, ſi memini, Plato fuit. Quem cum legentem, præter vnum Platonem, qui audire perſeuerabat omnes reliquiſſent, Legam, ait, nihilominus: quoniam Plato vnus eſt mihi inſtar omnium. Vt abſoluam, cum præteritos conatus meos P. T. *tam ſingulari fauore proſecuta ſit, ſpes me exploratiſsima obtinet, pari gratia hunc eorundem fratrem germanum quoque proſecuturam: quam Diuina bonitas, ſoſpitatrix, & cuſtos hominum*

num vnica, huic minimæ Societati ſuæ in æuum pluſquam Neſtoreum ſoſpitem volens, propitiaque cuſtodiat. Auguſtæ Vindel. M.DC.XX. pridie Non. Iunias.

CON-

CONCESSVS R. P. PROVINCIALIS.

TErtiam Partem Atticorum Bellariorum Iacobi Pontani, de Societate noſtra, ab aliquot arbitris lectam, & approbatã, ego Chriſtophorus Grenzing, eiuſdem Societatis per Germaniam ſuperiorem Prouincialis Præpoſitus, poteſtate mihi ab admodum R. P. *noſtro Mutio Vitelleſco, Generali Præpoſito impertita, typis euulgari permitto, fideique faciundæ, manu mea ſubſcribo, & ſubſigno. Actum Auguſtæ Vindelicor.* M. DC. XX. *VI. Id. Maias.*

CHRISTOPHORVS GRENZING.

Candido

Candido Lectori ſalutem.

QVæres fortaſſe, Lector optime, quonam vſq; bellaria, & menſas iſtas ſecundas? Quouſque, inquam, tu menſis primis accumbere, id eſt, literarias epulas vorare, & in ſtudia tua pulcherrima impenſius incumbendo, te ad laſſitudinem frequenter, vel aſſiduò potius dare non parcis: cui identidem leuandæ, ac depellendæ, animique viribus ad ſolitum laborem inſtaurandis, hæc à me ratio, non illiberalis, vt mea fert ſententia, nec incommoda, aut auerſanda iampridem excogitata eſt. De qua quidem Præfatione primæ partis plura diſſerui, cum de Voluminis inſcriptione ſum locutus. Quare licitum eſt tibi, quiſquis es, & quocunq; tandem genere literarum tempus tranſmittere conſueuiſti, ſumere etiam de hiſce poſtremis Bellarijs pro palato tuo quod voles, & quantum voles, vnde cœnas tuas claudas. Vt porrò in II. Parte Syntagmata quædam reperiſti, quæ in I. non ſunt: ſic in iſtac III reperire habes, quæ in priorum neutra. Varietatem quippe perſecuti ſumus, quæ quò magis varia fuerit, eò amplius illam mentes delectare conſentaneum eſt. Quod ſi etiam virtutis, ac pietatis (vt homo Religioni conſecratus) rationem ducendam putaui, boni conſulet, ſpero, pius, & virtutis candidatus lector, quem huiuſcemodi quoque lectio iucunda quadam voluptate perfundet, eiq; pro ſcriblitis, ac melitomatis erit: vt illa alia cæteris τῶν ἀμυήτων pro pomis, vuis, nucibus, ficubus, amygdalis, pane Martio, &c. Paucis inſuper te volo. Quædam per imprudentiã iterantur, & numeri alicubi perturbantur. Dabis libenter veniam, recordatus illius M. Tullij, memoriola vacillare γεροντικώτερον eſſe. Et ſcitè Plato in Gorgia, καὶ δὶς γάρ τοι, καὶ τρὶς φασι καλὸν εἶναι, τὰ καλὰ λέγειν τε, καὶ ἐπισκοπεῖσθαι, Pulchrum aiunt, ea quæ pulchra ſunt iterum, ac tertiùm tum dicere, tum conſiderare. Ignoſces item nobis illud μνημονικὸν ἁμάρτημα, cum pag. 458 v. 12. filios Iacob præter Ioſephum 9, diximus, qui fuerunt XI,

IN-

INDEX SYNTAGMATVM.

I.	*Hiſtoriolæ ſelectæ.*	pag. 1.
II.	*Mores, & Conſuetudines antiquæ.*	96
III.	*Sales, ſeu Facetiæ.*	200
IV.	*Memorabilia.*	351
V.	*Laudati præcipui Scriptores, Græci, & Latini.*	393
VI.	*Oratiunculæ XIII. ſacræ, patheticæ, moratæ.*	443
VII.	*Selecta ex Frontino, & Polyæno potiſſimùm Strategemata.*	514
VIII.	Παίγνια, *ſiue Ludicra, hoc eſt, rerum leuium vel laudes, vel vituperationes.*	539
IX.	*Ethologia, ſeu Ethopœia, Idolopœia, Proſopopœia, Oratoria, & Poetica.*	596
X.	*Bellum Grammaticum, libellus ingenioſus, & iocoſus, in Epitomen redactus, & in capita cum lemmatis, ad maiorem perſpicuitatem diſtinctus, &c.*	635
XI.	Στεφανοθήκιον, *continens Serta XII. Deiparæ Virgini, ex eius Attributis, de Græcorum Patrum ſcriptis contexta, cum interpretatione noſtra.*	671
XII.	*Analecta.*	702
XIII.	*Scholæ aliquot ſelectæ, & compreſſius explicata.*	721

SYN-

SYNTAGMA PRIMVM.

HISTORIOLÆ SELECTÆ.

I. *Superbæ inſcriptiones litterarum inter Reges & Principes.*

ALEXANDER M. etſi multò anguſtius regnabat quam Darius, tamen cum animo maxima agitaret, atque adeo & rex, & victor eſſet, impatientiſſimè tulit à Perſa ſibi inſcriptas litteras, tanquam non eiuſdem faſtigij viro, ad hunc modum. *Darius Rex Alexandro*, non addito, *Regi*. Ergo hanc ſuperbiam ipſe nihilo minore faſtu vltus eſt. Reſcripſit enim. *Rex Alexander Dario*. Et hæc. *Cum mihi ſcribes, memento, non ſolum Regi te, ſed etiam tuo Regi ſcribere.* Nimirum, Darius barbarica inſolentia

lentia eas litteras inſcripſerat, Perſis vſq; eò familiari, vt eam vel ipſos contra Romanos Imperatores exercere interdum non erubuerint. Specimen huius tantæ impudentiæ hoc quoque. *Regi Romanorum Chaganus, magnus dominus, ſeptem gentium dominus, dominus climatum vniuerſi.* Similis tumoris, pariſque væcordiæ eſt illa Choſrois inſcriptio, qua is tantum ſibi tribuit, quantum, imperatoriæ magnitudini hinc ſe detrahere putat. *Diuinus, bonus, ipſa patria tranquillitas, Summus Principum Choſroes, Rex regum, fœlix, pius, beneficus, cui dij præter fortunam magnum quoq; regnum dederunt; gigas gigantum, qui eſt formatus ad imaginem deorum, Iuſtiniano Cæſari fratri noſtro.* Quanto maiori cum dignitate Romanus Imperator? qui ne tumore, & faſtu cum illa tanta barbarie certaret, ijs litteris, quibus cum Perſa pacem firmat, nullum præſcripſit culminis imperatorij titulum. Carolus Paſchalius de Legato, cap. 11.

Perſarum Regem μέγαν βασιλέα Græci appellant, quo titulo Reges illi non contenti, ſeſe Reges Regum vocitabāt in inſcriptionibus ſuis. Quin etiam poſtquam in Parthorum nomen, poteſtatemque Perſæ tranſierunt, eundem quoque ſibi nominis honorem Reges vindicarunt. Vnde Phraates ſolo Phraatis nomine ab Auguſto per litteras appellatus, reſcribens, Regis Regum titulum nomini ſuo adſcripſit: Auguſtum, quò par pari referret, nulla alia quam Cæſaris

appel-

appellatione dignatus. TeſtaturDio Caſſius lib. 55. Saporis etiam Perſarum Regis ad Conſtantium litteras cum huiuſmodi inſcriptione Marcellinus lib.17. refert. Rex Regum Sapor, particeps ſiderum, frater Solis, & Lunæ, &c. Hæc fuſius Barnab. Briſſonius lib. 1. de regno Perſarum.

II. *Funus Ludouici Cortuſij, Patauini Iureconſulti.*

HIc moriens, contra communem mortaliũ morem ex teſtamento interdixit propinquis ſuis lacrymas, & ſolitas funerum lamenrationes, Ennij ſummi vatis exemplo.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. cur? volito viuus per ora virûm.

& quæcunque ſolent ad mœſtitiam parari abeſſe prorſus voluit: addita etiam ex legato graui mulctatione hæredi, ſi id facere neglexiſſet. Contra verò pro his acciri iuſſit muſicos, cantores, citharœdos, & tibicines omnis generis, qui vario cõcentu cum clero funeris pompam partim præirent, partim ſequerentur, vſq; ad quinquaginta: quibus ſingulis mercedem dimidij aurei nummi dandam ſtatuit. Et vt XII. puellæ innuptæ, amictæ viridibus pannis feretro ſubirent, vſque ad templum, vbi ſe ſepeliendum mandauerit: quæ omnes pariter de more lætantium, quæcunque vellent modulantes, alta voce concinerent, relicta ſingulis certa pecuniæ quã-

titate dotis cauſſa. Is ſanè ratus, quod Thraces olim, quorum inſtitutum Valer. Max. plurimum commendat: qui luctuoſa eſſe puerperia putabant, & læta funera: quando illa initium laboris eſſent, hæc finis. Et idcircò defunctos ad ſepulturam proſequi cum cantu ſolebant. Eremitanos teſtamento funeri ſuo intereſſe vetuit, ne ſua fortaſſis illa, vt arbitror, nimia cucullarũ nigredine hilaritatem exequiarum funeſtarent. Obijt anno ſalutis M. CCCC. XVIII. Kalend. Auguſti. Bernardin. Scardeon. rerum Patauin. lib. 2. claſſe. 8.

Plenum amentiſſimæ temeritatis, & audaciæ factum Cortuſij, quandoquidem homini Chriſtiano nunquam ſatis exploratum eſt, odio, an amore dignus ſit apud Deum: atque ideo tam metuendum ob admiſſa ſupplicium poſt mortem, quam ſperandum propter multa recte facta præmium. Conuenienter his dictitare ſolebat D. Auguſtin. Nemini Chriſtiano, quãtumuis nullius ſceleris ſibi conſcio ſine pœnitentia è vita diſcedendum. Soli martyres, & cum lætitia mori, & cum gaudijs, ac triumphis efferri poſſunt. De ſepultura ſua longè aliter ſtatuit in teſtamento ſuo vir innocentiſſimus, & ſanctiſſimus Ephræm Syrus.

III. *Robertus Rex Siciliæ litterarum multò amantiſſimus,*

DVm die quodam multa colloquens ex me quæ-

quæſiſſet, cur tam ſerò eum viſitaſſem, & ego (id quod erat) terræ, mariſque pericula, necnon & impedimenta fortunæ varia traxiſſe votum meum dicerem, incidit neſcio quomodo Francorum regis mentio. Interrogante eo, nunquam ne in illius aula fuiſſem? Reſpondi, nec vnquam quidem cogitaſſe me ea de re. Subridente eo, & cauſſam expoſcente; quia, inquam, illiterato regi inutilē, & oneroſum inſuper eſſe me non placuit. Dulcius mihi ſatis eſt cum paupertate mea fœdus ratum ſeruare, quam tentare regum limina, in quibus nec quenquam intelligerem, nec intelligerer à quoquam. Tunc adiecit, audiſſe ſe, primogenitum regis ſtudium litterarum non negligere. Cui ego, idem me audiſſe reſpondi: verùm id patri moleſtum accidere, & filij Præceptores hoſtium loco ducere. Ita famam loqui: atque id mihi omnem ad eum adeundi vel tenuem cogitationem præcidere. Quo audito ille generoſus ſpiritus infremuit, & toto corpore cohorruit, & poſt aliquantulum ſilentium, fixis in terram oculis, &, vt frons teſtabatur, non ſine magna indignatione (ſingula enim, ac ſi præ oculis haberem, teneo) caput extulit, & ait mihi. Sic eſt vita hominum: ſic ſunt iudicia, & ſtudia, & voluntates variæ. At ego iuro, dulciores, & multo chariores mihi litteras eſſe, quam regnum. Et ſi alterutro carendum foret, æquanimius dia-

demate, quam litteris cariturum. O vox verè philoſophica, & omnium ſtudioſorum hominum veneratione digniſſima. Quantum mihi placuiſti: quantum ſtudijs calcar addidiſti? quam profundè, quam tenaciter meis præcordijs inhæſiſti? Franciſcus Petrarcha Memorand. lib. 1. cap. 26. Tract. 2.

Literato Principe nihil Reipub. optabilius, ac ſalutarius. Litteris ſecundùm virtutem nihil eſt præſtantius, ac diuinius, nihil iucundius, nihil vtilius. Sine literis vita hominum inculta, ac barbara, beſtiarumque vitæ ſimillima foret. Litteræ prædicari, atque honorari ſatis neutiquam poſſunt. Mens decus eſt hominis: at ipſius mentis decus, voluptas, vita, lumen, pabulum litteræ. τεθναίην ὅτε μοι ὀυκ ἔτι ταῦτα μέλη. Ex Panegyrico Plinij pauca ſuperaddam, quibus Traianum, vt literatorum fautorem effert. Quem honorem dicēdi magiſtris, quam dignationem ſapientiæ doctoribus habes? Vt ſub te ſpiritum, & ſanguinem, & patriam receperunt ſtudia, quæ priorum temporum immanitas exilijs puniebat?

IV. *De Religioſo in craſtinum inuitato.*

Religioſus quidam vir ſpectatæ ſanctitatis, ac iam ſenio grauis, ad inſequentis diei conuiuium inuitatus, ſi quid, ait, nunc à me vultis, præſtò ſum: quid enim cras agendum ſit, vos, qui-

quibus vacat, cogitate: nam ego à multis annis craſtinum non habui. O fœlix, ſi vera memoraſti. Quid enim miſerum formidare poteſt, qui craſtini curis reſectis, hunc diem vt extremũ ordinat, vt extremum aſpicit? omnium rerum ſuarum rationem in expedito habens: nec de præteritis, nec de futuris anxius? Summa hunc, & ſacra cum delectatione viuere neceſſe eſt: impletis vitæ officijs, & ſarcinulis rite compoſitis, adhuc inter homines cunctantem, & nihil iam præter Dei reuocantis imperium exſpectantem. Petrarch. Memorand. lib. 3. Tract. 2. cap 67.

Ne Clericum, quidem, nedum virum Religioſum decet frequẽtem apparere in conuiuijs. Audi S. Hieronymum ad Nepotianum. Facile contemnitur Clericus, qui ſæpe vocatus ad conuiuium, non recuſat. Iam Horat. vide quid ſuadeat epiſt. 4. lib. 1.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur hora.

De aſſidua cogitatione, ac prẹmeditatione mortis audi & Senecam, epiſt. 26. Meditare vtrum commodius ſit, vel mortem tranſire ad nos, vel nos ad eam. Hic patet ſenſus. Egregia res eſt mortem condiſcere. Superuacuum putas forſitan id diſcere quo ſemel vtendum eſt. Hoc eſt ipſum quare meditari debemus. Semper diſcendum eſt, quod, an ſciamus, experiri non poſſumus. Incertus eſt dies noſter ſupremus: ideo

omnis dies Chriſtiano pro ſupremo habendus.
Horat.iterum.Ode.7.lib.4.

Quis ſcit an adijciant hodiernæ craſtina vitæ
Temporis dii ſuperi?

V. *Alexandri M. laus ab Indo Sophiſta. Item ad Regis eiuſdem nuntios ſapiens reſponſum.*

MAndanes inter Sophiſtas Indos non poſtremus, cum Calanum maledicum hominem, & in alios contumelioſum redargueret coram claſſis Alexandri Pręfecto Oneſicrito, valde cœpit eundem Alexandrum laudare; cum tot ſuſtineret, & tanta negotia regni tam ampli ſolus, ſtudio tamen ſapientiæ teneretur: ſeque vnum omninò confirmauit Alexandrum vidiſſe, qui philoſopharetur inter arma. Rem omnium vtiliſſimam eſſe, ſi, cum ſapiant Reges, ſapere etiam perſuadeant volentibus, nolētes cogant. Ad eum igitur cum Alexandri nuntij aliquando veniſſent, referrentque accerſiri eum ad Iouis filium, parenti quidem præmia pollicentes, recuſanti ſupplicia minantes, libera, & conſtanti orationę, cum Alexandri faſtum retundens, tum animi ſui virtutem indicans reſpondit. Neque illum Iouis filium, qui ne minimæ quidem parti terrarum imperaret: neque ſe egere ipſius donis, cui nulla ſatietas: neque timere eius minas, cui viuo ſufficiat nutrix terra Indica: quique mortuus mutetur, à carne conſum-

ſumpta vi ſenectutis translatus in meliorem, & mundiorem vitam. Digna ſanè non Indo, & Barbaro, ſed aut Græco, aut Romano, immo Chriſtiano homine oratio, & iure ab Alexandro commendata. Narrat Lælius Biſciola Horat. Subſeciuar. lib. 4. cap. 18. ex Strabonis lib. 15.

Alexander cum iam in India vagaretur, & gentes ne finitimis quidem ſatis notas bello vaſtaret, in obſidione cuiuſdam vrbis (Mazagarum dicebatur) dum circuit muros, & dum imbecilliſſima mœnium quærit, ſagitta ictus diu perſedere, & incepta vrgere perſeuerauit. Deinde cum repreſſo ſanguine ſicci vulneris dolor creſceret, & crus equo ſuſpenſum paulatim obtorpuiſſet, coactus abſiſtere, omnes, inquit, me Iouis eſſe filium; ſed vulnus hoc hominem eſſe clamat. Seneca epiſt. 59. Curtius lib. 8. Arrian. libr. 4.

V. *Veſtis culta pro commendatione eſt.*

VEſtis ſæpe virum facit, vt eſt in prouerbio. Nam veſti interdum honor habetur, qui non haberetur ei, qui veſte amicitur, ſi agnoſceretur. Quis ille fuit vir ſapiens, qui in veſte ſordida non admittebatur in conſpectum regis neſcio cuius, qui paulò pòſt eleganter indutus, facillimè admiſſus fuit? *Dinocrates, opinor, de quo præfat. lib. 2. Vitruuius*) Ægrè tulit præſtantiſſ. I. C. Ioan. à Lignano honorem haberi veſti, non

virtuti, aut dignitati. Nam in nuptijs, ad quas cum multis fuerat inuitatus, quia humilore erat veſtitu, in poſtrema loca coniectus, vocato famulo, veſtem, inquit, ad me precioſam domo defer. Veſtem honoraſtis, veſtem habetote. Lælius Biſciola Horar. Subſeciuar. lib. 19. cap. 8. ex Vido Pancirola.

Hanc προσωποληψίαν propter veſtem ſplendidam, & contemptionem propter habitum vilem, ac detritum reprehendit Iacob. Apoſtol. cap. 2. Cum autem *qui mollibus veſtiuntur in domibus regum ſint*, iuxta Chriſti verbum, quid igitur eſt, quod tam multi molliſſimis veſtiti incedunt, qui in domibus regum non ſunt? *Sint procul à nobis iuuenes vt fœmina compti.*

VII. *De quodam, qui omnium inſtrumentorum Muſicorum ſonores ore imitabatur.*

NOui iuuenem Hiſpanum in regia Philippi Regis Magni, prodigio ſimilem, qui cum nullas ſciret litteras, neque prima ipſa Muſices elementa, tamen ſuauiſſimè modulabatur, & ore ipſo exprimebat voces omnes omnium inſtrumentorum, auenæ, tibiæ, buccinæ, claſſici, cornuum, organorum: adhæc ſclopetorum ſibila, æris tinnitus, bombos omnes. Dicebat verò, in vita paſtorali vſum ſe tantùm magiſterio rupium, & arborum, cum in eas ventus ingruit, atque edit varia murmura, ſtrepitus, ſonores,

rauce-

raucedinem, mugitum. Tum etiam attendiſſe ruentium fluminum cataractis, & fragoribus, & inde excepiſſe quidquid ſciret, non aliunde. Si quis audiret duntaxat, neque videret, putaret ſe mera inſtrumenta, non humanam vocem audire. Ludouicus de la Cerda in Eclog. 1. Virgilij.

Noui & ego idiotam quendam, qui organi cantus, vario flexu vocis, & linguæ referret. Sturnus auis quas aues canendo imitetur, notum eſt. Immo & hominem, ore in acutum formato, vt ita dicam, fiſtulantem.

VIII. *De Eutropio Eunucho.*

EVtropius Imperatoris Arcadij Cubicularius nullum facinus prætermiſit, tum magiſtratus publicè vendendo, tum milites calumniando, tum proceres relegando, tum omnibus contumelijs ſenatum afficiendo. Ac ne à Barbarorum quidem ſocietate ſibi temperauit: vt qui ipſius faſtigij imperatorij conſcendendi ſpē aleret. Cum autem aliquando etiam eos, qui in templa confugiſſent comprehendere vellet, legem promulgauit, quæ concederet illos vel ab aris abſtrahi. Qua lege vix promulgata, ipſum vltio crudelitatis eſt ſecuta, *& incidit in foueam quam fecit.* Nec enim multò poſt, cum Imperatorem grauiter offendiſſet, in templum confugit, ſub altari deliteſcens, Ioanne Chryſoſtomo Epiſcopo, indeque abſtractus, noctu capite plexus eſt. Sic Eutropius pœnis peccati illius

ſui

ſui datis etiam è Catalogo Coſſ. eſt deletus. Suidas.

Hic Eutropius ab Arcadio ad ſummos honores euectus, ac Patricius, Conſul, Præfectus cubiculi factus eſt, in quē extat homilia Ioan. Chryſoſtomi, Tom. V. qua eiuſdem ex ſumma fælicitate miſeriam, mundique vanitatem demōſtrat, cum commiſeratione non modica. Seneca in Controuerſ. Fragilis, & caduca felicitas eſt, & omnis fortunæ blandientis ſpecioſus cum periculo nitor, & ſine cauſa ſæpe fluit, & ſine ratione deſtituit. Quoniam porrò ἔχειν valet etiam cuſtodire, ſunt qui à cubiculo cuſtodiendo Eunuchos dici putent, & ita Leo Nouell. de Eunuchis. De hoc Eutropio Socrates cap. 6. lib. 1.

IX. *De Pulcheria Auguſta, eiusq; facto callido, aduerſus fratrem Auguſtum.*

PVlcheria Arcadij filia, nondum annos xv. nata, imperium pro fratre minorenne adhuc optimè adminiſtrauit, eumque præclarè erudiuit. Nam cum ſapientiſſima eſſet, diuinoque prædita ingenio, virginitatem ſuam Deo conſecrauit, ſororeſque Arcadiam, & Marinam ad idem faciendum induxit. Fratrem Theodoſium in omnibus eſt moderata, in moribus & ſermone, in riſu atque inceſſu, in ſolio, & ſtatu imperatorio : ante omnia vero in pietate erga Devm inſtituit, nec idem munus ſororibus præſtare deſti-

deſtitit. Multas Eccleſias, multa pauperum, & peregrinorum diuerſoria, monaſteria multa cõdidit, & redditibus inſtruxit, cui præter alia innumera recte facta ſæpe etiam numen ſe oſtendit. Frater natura ſocors, & inconſideratus erat in omnibus: inprimis vero, ſi qui munera, & priuilegia petebant, litteris non lectis ſubſcribebat. Quo animaduerſo, ſapientiſſima Pulcheria callidè illum circumuenit, donari ſibi pro ancilla vxorem eius Eudociam petens. Cui petitioni nõdum lectæ cum ille mox ſubſcripſiſſet, acriter eſt poſtea ab eadem obiurgatus. Suidas, Nicephorus lib. 14. cap. 2. & 3. Sozomen. lib. 9. cap. 1. & 3.

Sororum harum trium, quæ ſtudia extiterint: quomodo cum fratre aſſiduò hymnos decantarint, aulamq́; auguſtalem in monaſterium verterint: dies noctesq́ue precibus ſacris traduxerint; tela texenda otium vitarint; erga mendicos, & aduenas ſe liberales præſtiterint: Sacerdotes coluerint: templa exornarint, apud eoſdem inuenies. Virginitatem ſunt profeſſæ. Poſt obitum Theodoſij fratris Pulcheria Martianum humili loco natum, ſed bello bonum ad imperium vocauit, cui ſe matrimonio, citra thori ſocietatem coniunxit.

X. *Romana Reſpub. miſerandum in modum à conſceleratiſſimis Imperatoribus deformata.*

Qui

QVi res Romanas priſcorum temporum memoriæ cõmendarunt (prius ſcilicet, quam Iulius Cæſar dominatum arriperet, propter quem, vt ait. 1. Off. M. Tullius, omnia diuina & humãna iura peruertit) depinxerunt nobis fœlicem quandam, bene moratam, bene inſtitutã, præpotentem, atque omni laude cumulatam Rempub. Qui verò Imperatorum vitas conſcripſerunt ab vſque Iulio, eandem nobis infælicem, ægram, miſeram, calamitoſam, flagitijs deditam, maieſtate antiqua penitus orbatam, & tanquam è domina mancipium, ex ingenua deſpicabile ſcortum nobis oſtentarunt. Adeo illorum impietate, ſuperbia, ſæuitia, ſocordia, auaritia, luxu, & libidine, & omne genus flagitijs, ac ſceleribus inauditis ſibi diſſimilis euaſit, donec nihil illius præter nomen relictum eſt. Quod ſi quid etiam aliquando rectè, & cum laude præſtiterunt illæ belluæ, & excrementa humani generis, tamen aliquibus ſemper improbitatibus, & maleficijs laudes ſuas fœdauerunt. Quam ambitioſus cum Iulio Auguſtus? vt cætera eorũ probra prætermittam. Qualis Princeps Tiberius Nero, qui ob vinolentiam per ludibriũ appellatus eſt Biberius Mero? Domitius Nero ſumpto flamine ſponſalia celebrauit. Quid hoc indignius vnquam viſum, lectum, auditum eſt? etiam in theatro hiſtrionem egit tyrannus immaniſſimus. Alij inter gladiatores, pro grauitate imperatoria ſcilicet, pugnarunt. Heliogabalus

lus ſeſe euirauit, & in fæminam transformare conatus eſt. Quidam non tantum dominos, ſed etiam deos dici voluerunt. Caligula fax humani generis nominatus, optabat pop. Romanam vnam habere ceruicem, quam vnico ictu poſſet amputare. Qnalis, ô Deus, qui poſthabita tractatione imperij, acuto ſtylo in ſecreto configebat muſcas? Quales qui edebant, potabant, vomebant? Quam prodigi, qui cum regna ampliſſima amitterent, perinde, quaſi exiguis affici detrimentis viderentur, iocabantur? Ad nuntium de Ægypto amiſſa exclamauit Galienus, num non poſſumus eſſe ſine lino Ægyptio? O portentum hominis. Tempus me deficiet, ſi omnia ſingulorum nefanda, & execranda facinora perſequi voluero. Tu lege Suetonium, qui, qua ipſi audacia, impotentia, temeritate, ſtultitia, ac tyrannide orbem rexerint, luculenter exponit, Lege Spartianum, Capitolinum, & alios, & obſtupeſce quibus maximum ſecūdùm Deorum opes imperium, vt Liuius loquitur, rationibus debilitarint, populumque latè regem, belloque ſuperbum vexarint, attriuerint, peſſunderint. Habent eloquentiæ candidati campum latiſſimum, in quem eorum ſe, inſtar fluminum, queat effundere oratio.

XI. *Quo pacto Tacitus conatus ſit imperium effugere. Senatus acclamationes.*

AVreliano Imperatore Romano interempto, in eius locũ ſubrogatus eſt Tacitus grandis natu, & ſpectatæ vir prudentiæ, ac primæ ſentẽtiæ Conſularis. Abnuit ille, ætatemq; nimis maturam prætexuit. Miror, inquit, P. C. in locum Aureliani fortiſſimi Imperatoris ſenem velle facere Principem. En membra quæ iaculari valeant, quæ haſtile torquere, quæ clypeo intonare, quæ ad exemplũ docendi milites frequenter equitare. Videte diligentius, quam ætatem de cubiculo, atque vmbra in pruinas, æſtuſque mittatis. An probaturos ſenem Imperatorem milites creditis? &c. Verùm Senatus acclamationibus ſuis multis atque varijs, ipſum quod feciſſet, recte, atque ordine feciſſe declarauit. Sic porrò acclamauit. Et Traianus ad imperium ſenex venit. Et Adrianus ad imperium ſenex venit. Et tu legiſti (apud Virgil.) *incanaq́; menta Regis Romani.* Et quis melius quam ſenex imperat? Imperatorem te, non militem facimus. Tu iube; milites pugnent. Habes prudentiam, & bonum fratrem. Seuerus dixit, caput imperare, non pedes. Animum tuum, non corpus eligimus. Vopiſcus in Tacito.

Qui longæui imperia, & regna inierunt, recenſeri poſſint complures: paucos, quorum me ſubit memoria, recenſebo. Darius Medus apud Danielem cap. 5. ſucceſſit Balthaſari, annos natus ſexaginta duos. Tiberius Nero excepit Auguſtum, cum ageret annum 54. qui quo aſtu, & quan-

quantis tergiuerſationibus ab ſe remouere conatus ſit imperium, Suetonius docet. Martianus poſt Theodoſium iuniorem. Superiore ſæculo Henricus Cardinalis, Emmanuelis F. & Sebaſtiani regis in Africa cæſi maior patruus ad regnum Luſitaniæ venit pluſquam ſeptuagenarius; regnauit, vt accepi, annos duos.

XII. *Alexandri M. aduerſus Darium excelſus animus.*

OBſidionem Tyriorum continuante Alexandro, Legati à Dario veniunt, nunciantes eum X. millia talentûm numeraturum, ſi velit matrem, vxorem & liberos (duas nempe filias nubiles, & filium paruulum) libertate donare, quos captiuos tenebat. Inſuper daturum, quantum regionum Euphratem, & Helleſpontum interiaceret. Amicitiam quoque, & ſocietatem cum eo facturum, ſi alteram filiarum matrimonio ſibi iuncturum promittat. Tota de re ad conſilium retulit Alexander, vbi Parmenio dixiſſe fertur, ſi Alexander eſſet, ſe conditionem accepturum: & cum bello finis hac ratione imponi poſſet, ſe de cætero tantis incommodis, quæ bello pariuntur, ſubeundis ſuperſeſſurum. Reſpondit Rex. Et ego conditionem iſtam amplecterer, ſi Parmenio eſſem. Quia vero Alexander ſum, æquum mihi videtur præſtare, quæ Alexandrum decent. Deinde Legatis dedit reſponſum huiuſcemodi. Se neque pecunia in-

digere: neque eius imperij partem velle accipere, quod totum eſſet ſuum. Cum filia coniugiũ ſibi eſſe integrum, Dario etiam nolente. Arian. lib. 2. Diodorus lib. 17.

Inexhauſtum huius regis quam latiſſimè, & vltra rerum naturæ fines, ſi poſſet, dominandi cupidinem ſatis manifeſtat, quod narratur à Plutarcho, ipſum cum à quodam Philoſopho audiſſet innumerabiles eſſe mundos, ſolutum in lacrymas, cauſſamque percunctantibus amicis, reſpondiſſe; Nunquid non fletu dignum videretur, quod cum infiniti reſtarent mundi, ipſe nec vnum adhuc omnibus laboribus & conatibus ſuis ad plenum ſubiugaſſet? Huc reſpexit Sat. 10. Iuuenalis.

Vnus Pelleo iuueni non ſufficit orbis,
Æſtuat infœlix anguſto limite mundi,
Vt Gyaræ clauſus ſcopulis, paruaq́; Seripho.

De eodem Lucanus lib. 10. ſimilia.

Illic Pellæi proles veſana Philippi
Fœlix prædo iacet terrarum.

Et

Terrarum fatale malum, fulmenq́; quod omnes
Percuteret pariter populos, & ſidus iniquum
Gentibus.

XIII. *Philoxenus Poëta Dionyſio Tyranno adulari neſcius.*

PHiloxenus Poëta in Syracuſanas latumias lapidarias Dionyſij tyranni detruſus eſt, ob egre-

egregium, & memorabile facinus huiuſcemodi. Dionyſius in poetica laude præter modum ambitioſus, tragœdiam quandam parum emendatam compoſuerat: quam cum ab omnibus laudari vellet, & obtinuiſſet, nouiſſimè Philoxeno nobili Poetæ, egregijque ſpiritus viro emendandam tradidit. Homo aſſentationis imperitus, tragœdiam protinus totam à fronte ad calcem, vt dicitur, vna litura circumdixit. Ferunt eum cum aliquanto pòſt ex tenebris illis extractus à Dionyſio interrogaretur, quale ſibi videretur poëma quoddam eius (exiſtimabat enim ferociam illam ſpirituum Philoxeni in carcere per domitam) confeſtim exclamaſſe, πέμψον με εἰς τὰς λατομίας, mitte me in latumias; ſignificantem, nullum teterrimi carceris cruciatum viro celſi animi tam grauem eſſe, quam ad laudes indigniſſimas cogi more aſſentatorum. Budæus in Pand. ex Plutarcho.

Exſpectabat nimirum Dionyſius ſuimet admirator, quanquam poeta malus, acclamationum aliquid de ijs, quibus etiam Græci in cœtibus, & Athenæis acclamare, & adulari recitatoribus, & in foro oratoribus conſueuerant, puta, ὀρθῶς, εὖ, ὑπέρευ, θείως, μεγάλως, rectè, bene, admodum bene, magnificè. Romani ſimiliter, bene, præclarè, bellè, feſtiuè, non poteſt melius, vt meminit Cic. 3. de Orat. Sed cum taceret Philoxenus, ſincereque tragœdiam vt inepte ſcriptam improbaret, in offenſam tyranni incurrit, &

quam non merebatur pœnam ſuſtinuit. Adulatorem ex dictis, & factis eius graphice deſcripſit Theophraſtus in Characteribus: quem librum auctorem habere Grammaticum quempiam, non magnum illum Philoſophum, Eraſmus cenſet, De Copia, lib. 2.

XIV. *De quodam diuite, equum ſuum ægrotantem inſtar filij ſumptuoſius curante.*

STolidítatis quorundam in equis amandis, & tractandis memorabile exemplum profert Franciſcus Petrarcha, de Remed. vtriuſque fortunæ lib. 1. dial. 31. Adhuc viuit, inquit, nec dum ſenuit, & in terra Italica nobiſcum degit, quem nominare non eſt neceſſe, fortunæ vtiq; vir ingentis, nec parui ingenij, atque conſilij, magnanimus, nec inſulſus, vbi quid ſeriò agendum incidit, qui tamen ægrotanti equo, quem amabat, aureum puluinar, ac ſericum cubile ſubſtrauit. Cumque ipſe interim podagra vinctus, atque immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut ſeruorum vectus manibus, aut equo alteri vix iniectus, & ſuos medicos ſecum ducens, æquum ſuum ægrum bis, terque quotidie viſitabat, illi ſuſpirans, atque anxius aſſidebat, illumque leniter manu tractans, blando murmure ſolabatur. Quid multa? nullum medicinæ genus intentatum, nihil languenti amico debitum prætermiſſum fuit. Fabulam forṭaſſe

taſſe poſteritas vocet: vera res, & magno in populo nota eſt: ſic vir fortis curam equi geſſit, vt propriam: ſic extinctum luxit vt filium.

Similis, & amentioris ἱπποφιλίας exemplum legas in C. Caligula apud Sueton. cap. 55. & Dionem lib. 55. Vide & Bellaria mea, parte. II. hiſtoria. 4. de quodam Theophylacto Patriarcha Conſtantinopolitano. Alexand. M. vrbem condidit, eamque nomini, ac memoriæ illius equi ſui dedicans, Bucephalon appellauit. Curt. lib. 9. cap. 7. De equo Iulij Cæſaris Sueton. cap. 61. in hunc modum. Vtebatur autem equo inſigni, pedibus prope humanis, & in modum digitorũ vngulis fiſſis. Quem natum apud ſe, cum aruſpices imperium orbis terræ ſignificare domino prænuntiaſſent, magna cura aluit: nec patientem ſeſſoris alterius primus aſcendit: cuius etiam inſtar pro æde Veneris genitricis poſtea dedicauit.

XV. *Furij Creſini Hiſtoria, ad commendationem induſtriæ, ac laboris: & inibi de Pico Mirandulano.*

C. Furius Creſinus è ſeruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores fructus perciperet, quam ex ampliſſimis vicinitas, inuidia magna erat, ceu fruges alienas veneficijs pelliceret. Quamobrem à Sp. Albino Curuli die dicta metuẽs damnationem, cum in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum

omne in forum protulit, ſimulque filiam adduxit validam, atque (vt ait Piſo) bene curatam, ac veſtitam: ferramenta egregie facta, graues ligones, vomeres ponderoſos, boues ſaturos, ac poſtea dixit: Veneficia mea, Quirites, hæc ſunt: neq; poſſum vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes, vigilias, & ſudores. Quo dicto omnium ſententijs abſolutus eſt. Ex Plinij lib.18 cap.6. Crinitus lib.2.cap. 2. vbi & hæc de Ioanne Pico. Cum Angelus Politianus, alijque cõplures eius ingenium, ac multiplicem eruditionem laudarent, & admirantes extollerent, ita reſpondiſſe. Non eſt vt hac in re mihi, aut ingenio meo velitis blandiri. Quin reſpicite potius ad labores, & vigilias noſtras: ac tum facile intelligetis, gratulandum potius aſſiduis vigilijs, atque lucubrationibus, quam noſtro ingenio plaudendum. Et ſimul, aſpicite, inquit, ſupellectilem noſtram, atque librorum theſauros. Oſtendebat autem egregiè inſtructam, atque copioſam bibliothecam, librіſque affatim omnigenis refertam.

Ex plurium elogijs huic vndequaque doctiſſimo viro, & ſui ſæculi Phœnici impertitis, vnicum Hermolai Barbari adſcribam, quod inter epiſtolas Politianæas lib.9.epiſt.3. inueni. Gratulatus ſum huic ſæculo virum tanta doctrinã, vt nihil fere neſciat: tanta cura, vt nil omnino ſcire videatur. Video te Poëtam egregium, oratorem eminentiſſimum. Animaduerto te

Philo-

Philoſophum, prius Ariſtotelicum, nunc etiam Platonicum eſſe. Video litteras græcas, quæ in te ſolæ deſiderari poterant, & ſine quibus nihil eras futurus, non didiciſſe modò, ſed hauſiſſe: idq́ue facilitate tanta, celeritateq́ue, vt litteras græcas ignoraſſe aliquando te neque tu memineris, neque alijs perſuadere poſſis.

XVI. *Quam illuſtri prodigio Martianus miles gregarius ad imperium peruenerit.*

ERat Martianus neque geſtis magiſtratibus clarus, neque illuſtri genere ortus, ſed gregarius miles. Qui cum aliquando cum ſua legione in expeditionem profectus, & in Lycia ægrotans à commilitonibus relictus, duorum fratrum Iulij & Tatiani hoſpitio vſus eſſet, recuperata valetudine cum hoſpitibus venatum exijt. Fatigati procumbunt humi, requieſcendi cauſſa, & obdormiſcunt circa meridiem: Ibi Tatianus præ cæteris experrectus, aquilam videt expanſis alis vmbram facientem Martiano, & ſolis ardorem prohibentem, fratremq́ue mox excitat, rem inuſitatam oſtendit, quam admirati ambo, Martiano imperium portendi exiſtimant; id experrecto narrant, petunt, vt ſui meminerit potitus imperio, ac ducentis aureis donatum dimittunt. Cum denuo ſub Aſpare contra Vandalos bellum inferentes militans, cum alijs plurimis captus in aula quadam cuſtodire-

 tur,

tur, Rex Vandalorum è ſuperiore loco per feneſtram captiuos ſpectans, Martiano vmbram ab aquila fieri videt, eoque augurio, & ipſe imperium homini portendi conijciens, eum accerſit, & pactus, ſi imperio potiretur, ne Vandalis bellum inferret, miſſum facit. Theodoſio iuniore mortuo, ſed eius obitu paucis cognito. Pulcheria ſoror, quæ tum imperium regebat, Martianũ accerſit, ſenem iam, ſed virum bonum, & modeſtum, & imperatoria morte indicata, Te, inquit, præ cæteris omnibus Imperatorem elegi, ſi fidem dederis, te virginitatem meam, quam Deo conſecraui, intactam conſeruaturum. Aſſenſum illum Patriarcha & ſenatu accerſitis, Imperatorem ſalutat, & diademate cingit. Zonarus Annal. Tom. III. Conſtantinus Manaſſes in Annalibus.

De eodem Baptiſta Egnatius Rom. Princip. lib. 2. Moderatus Princeps, & rebus gerendis idoneus, ſi perſenectam diutius viuere potuiſſet. Pacem, quoad eius fieri potuit, coluit, illud ſæpe vſurpans, dum in pace eſſe poſſumus, arma ne induamus. Tatianum, Iuliumque fratres, qui olim aquilæ ſuperuolantis eius caput auſpicium retexerant, viaticoque ducentorum aureorum inopem & ægrotantem adiuuerant, ſtatim vt Princeps eſt dictus, alterũ Illyrico, alterum Conſtantinopoli præfecit. Imperauit annos VI. Auium regina aquila meritò regna & imperia præmonſtrat. Quibus porrò præmonſtrauerit,

rit, notauit Pierius lib. 19. & copioſiſſime Aldrouandus Ornitholog. lib. 1. in Aquila.

XVII. *De duobus natatoribus ſtupenda.*

EX omnibus natatu inſignibus, quos noſtra vidit ætas, recentiore memoria nouimus quempiam, haud ſanè ingenuæ nobilitatis, ſed extremæ ſortis hominem, qui nauticam operam exigua ſtipe locare ſolitus, ſæpiſſime piſcatu victum quæritabat: qui ab Enaria (quæ inter Pithecuſas è conſpectu Neapolis inſula ſita eſt) Prochytam vſque, quod inter medij pelagi eſt ſtadiorum ferme quinquaginta, naufrago nonnunquam, & fluctuante pelago, ac tempore anni difficillimo, eadem die nando meauit, & nonnunquam remeaſſe inuentus eſt. Quod cum vix credibile videretur, eundem pluribus ad ſpectādum effuſis, quò res teſtatior eſſet, promptiſſimum ſui periculum feciſſe: & quum in Enoria præcipitem ſe in mare dediſſet, lembum poſt ſequentem longius ipſum nantem obſeruaſſe, donec terræ appulſus, ad Prochytam incolumis elapſus eſt. Sed ſuper omnia, quæ poſt hominum memoriam vnquam audita, quæque ab auctoribus prodita ſunt, quod à Iouiano Pontano relatum audiuimus, dictu mirabile. Catanæ homo fuiſſe traditur, cui nomen Colan, cognomentū Piſcis, ſingulari fato, ſeu fortuna genitus, qui plus in aquis degere, quam in terris victitare ſolebat,

lebat, eumque diebus ſingulis mare, & aquas petere neceſſe habuiſſe: ibique naturæ vi, & neceſſitate coactum diutius degere conſueuiſſe: alioqui dicebat fore, vt ſi ab aquis abeſſet diu, quaſi reſpirare, & ducere vitam nequiret, idq́ue ſui exitij mox cauſſam fore aſſeuerabat. Quod illi quo fato, aut ſidere euenerit, in ambiguo plerique omnes reliquere, eumq́; tantum nando profeciſſe, vt haud ſecus, quam marina bellua, maxima pelagi interualla, ſpatiaq́; immenſa, quingentorum, & vltra ſtadiorum, fœda tēpeſtate, & reluctantibus aquis, excellenti vi, & velocitate, natatu peragraret. Notumq́ue & illud eſt, dictu mirabile, quum medio curſu naues plenis velis per æquora ferrentur, violentiſſimis interdum tempeſtatibus, per vaſtum, & apertum mare, interq́ue agitationes fluctuum & turbines, huic natanti obuiam fuiſſe: ipſumq́ue nantem ab vndis nautas ſuis nominibus aduocare ſolitum: & quia omnibus notus erat, nautas ſubitæ rei miraculo percitos, lætiſſimis animis illum in nauem excipientes, vnde veniret, quoué iter intenderet, & quantum pelagi nando emenſus foret, quantaſq́ue tempeſtates tuliſſet, ſciſcitari conſueſſe, ipſumq́ue Colan ſingulis omnia ſignificaſſe: mox cum ſocijs in naui pranſum, aut potum, poſtquam acquieſſet, mandata ad ſuos, quid illis dici, referriq́ue vellent, & quid faciendum arbitrarentur, à ſingulis accepiſſe, nudumq́ue, vt erat, è naui medio iam

pela-

pelago curſum tenente, ſe præcipitem in mare dediſſe: mox Caietam, modò in Salentina, Brutia, & Lucana littora, modo in Siculos fines, & natale ſolum, ad quod frequens ventitabat, incolumen nando perueniſſe: mandata quæ à nautis acceperat, ſingulis neceſſarijs, & affinibus ſignificaſſe. Idque non ſemel facere ſolitum, donec feſto annuo, ſolemniq; die in Siculo freto effuſa multitudine ad ſpectaculum, in portu Meſſanæ, vt aiunt, experiri, credo, volens quantum præ cæteris vrinando valeret: dum pateram auream, munus natantibus tunc à rege in mare deiectum, ab imo eripere conatur, quum ſe in mare merſiſſet, dum illius ſtudio profunda exquirit vada, diu exſpectatus, ab imo maris fundo, in quod ſe deiecerat, nuſquam emerſit, neque poſtea inuentus apparuit. Creditur in concauas illius pelagi cauernas, quibus totus ille ſinus refertus eſt, incidiſſe, ipſumque in imas voragines vorticibus rapidis ſemel delapſum, quũ ſe recipere vellet, & ad ſuperiora niti, reuerti nequiſſe: cumque diutius reluctatns reſpirare nequiret, inter occurſantes ſcopulos vndique inundantibus aquis oppreſſum, vitam exuiſſe. Ex Alex. ab Alex. lib. 2 cap. 21. Colæ meminit & Thomas Fazellus, rerum Sicularum lib. 2. cap. 2.

XVIII. *Duo atra bile laborantes, ſeſeq; mortuos credentes, & affirmantes.*

Qui-

QVidam vi imaginatrice vitiata, ſe inter viuos eſſe deſijſſe cum penitus ſibi perſuaderet, ob id cibo potuque omni abſtinebat, quod mortuis neutro opus eſſe diceret, perijſſetq; inedia miſer, niſi huic malo prudenter fuiſſet adhibitum remedium. Proijcitur in lectum eius, qui ſe pariter mortuum ſimulabat, linteo tectus. Aiebant enim percunctanti, exanimes oportere ſimul eſſe. Menſa interim dapibus extruitur, non procul inde. Poſt aliquantam moram mortuus hic ſeſe commouet: linteum abijcit, conſurgit, menſæ accumbit. Quærit prior, quid ſibi velit, & num inſaniat: mortuos enim non cōedere. Immò verò, inquit alter; an tu hoc ignoras? eſt & mortuis cibus ſuus, ac potus. Experire. Atqui, reſpondet, ego ſanè iſtuc neſciebam. Age igitur ſimul ineamus hoc epulum. Surgit, vnà accumbit, comedit ac bibit, domeſticis aſtantibus, & non ſine riſu mortuos concœnantes ſpectantibus. Hoc medicamento factum eſt homini melius, qui ſe longa fame ex veſana opinione perditum iuerat. Hiſtoriam hanc memoriæ prodidit, niſi fallor, Iouian. Pont. de Prudentia lib. 4.

Fuit in alio phantaſticus error aliquanto vehemētior, qui cum eadem opinione non ſolum cibo ac potione ſibi interdixerat: ſed etiam magnis precibus à parentibus, & amicis contendebat, vt antequam computreſceret, & odoris fœditate omnibus crearet moleſtiam, tumulo mādare

daretur. Quid fit? Conſilio medicorum ſandapilæ imponitur, & effertur. In via quidam ſubornati rogant clara voce, cuiuſnam eſſet id funus. Cognito nomine, ô factum bene, inquiunt, quod homo nequam, & tot ſceleribus inquinatus tandem finem viuendi, & flagitia deſignandi fecit. Audit hæc pſeudomortuus, caput attollit, &, ô bipedum nequiſſimi, ſi tam viuerem, quam extinctus ſum, docerem vos de homine innocente melius loqui. Nunc impunè blateratis, quoniam à mortuo me nihil timetis. Tum illi audacius maledicere, ſeſeque non cum viuis modò, ſed cum mortuis quoque decernere paratos oſtendunt. Mirum dictu, mortuus è pheretro proſilit, & mala verba non verbis, ſed verberibus, & pugnis refutat: donec delaſſatus, alteratis humoribus velut è longo ſomno euigilauit, domumque reductus, ac cibo & potu recreatus, priſtinam ſanitatem animi, & corporis recuperauit. Ex Naturæ theatro.

XIX. *De coruo, ob furtum anathemate percuſſo, & contabeſcente. De pane haud diſſimile.*

NVtribat olim Corbiæ Archimandrites
Conradus auium callidiſſimum coruum
Fartum malitia, fraudibusq; ſuffultum.
Quoties ephebos Præſulis minus cautos
Retro ille ſura ſauciauit admorſa?
Quoties catellis prandium ſuum dempſit?

Vt

Vt & inopinis felibus ſuam caudam?
Et hac rebelles, ſtriduloq; vagitu
Opem rogantes pertinacius traxit?
Quoties oculeos, geminoſq; pauones
Compulit in iras; & tenerrimos planctus,
Quando rotatum ſyrma, vel reclinatum,
Et ſplendidis tapetis inſtar expanſum
Roſtro maleuolus infeſtauit infeſto?
Si grandiores fors ſuam canes olli
Raperent merendam, nec valeret aduerſum,
Rectà ipſe mandras, & lares moloſſorum
Vindex adire, & diſſipare ſtramenta,
Quid furta memorem, queis domi, & foris nequā
Quotidianas illigatus in pradas
Vnde vnde licuit, ſeu metalla, ſeu carnes,
Seu veſca, ſeu non veſca, cuncta raptaret,
Furtumq; ſcrobibus ingerens latebroſis,
Herbisq;, melius vt lateret, oppilans
Lauerinonis omne munus explebat?
Manus lauandas annulo dearmarat
Pranſurus Abbas. hunc ſolum trifur coruus
Simulatus aliud intuetur, & raptat,
Suiq; defert in triclinium nidi,
Operitq; paleis. Praſul inde ſepoſtum
Abeſſe cernens annulum, dies totos
Noctesq; furem ſuſpicatus incaſſum,
Iubet in rapacem quiſquis ille ſit tandem
Anathema dirum à Curione librari.
Coruus remota conſidebat in fago,
Crocitatione ludicra diem fallens,

Culi-

Culiceſve prenſans, aut facetus aſpergens
Hinc felle picas, hinc ſalute cornices:
Tam voce pauus, iam canis, ſed & felem
Iam lepide adumbrans, felem vt eſſe iuraſſes,
Quæ canis & illiſantur ore materno,
Hæc, ſe magiſtro didicerat ſequax ales.
Vix Sacroſancta fulminauerant dira,
En ruere ab alto mutus: & repentina,
Languoris aura ſideratus horrore,
Hinc ægram anhelo trahere ſpiritu vitam,
Iuncta ciborum nauſea diarrhœa,
Diraq́; verminatione torqueri,
Oculoq́; fieri lippus, & pedem claudus,
Senſimq́; veſtis plumea in ſolum ſpargi,
Et fluere ab alis ſponte remiges plumæ.
Atq; vt pari par redderent, inurbanè
Ridere picæ, condolere cornices,
Mordere culicum turma tergus implume.
Sua hinc Ephebi talione lætari,
Et huc, & illuc lancinare palantem:
Circum inde ludos facere grex catellorum:
Optare coruus, ſi liceret, in cæcas
Abdi latebras, & cauernulam muris.
Ecquid deeſſet aliti ſuo vernæ
Stupere Præſul, Præſulisq́; conuiuæ.
Hos inter aliquis, vt ſoles, ioci cauſſa,
Quid ſi, inquiebat, nuper annulum furto
Rapuiſſet ater nebulo, condidiſſetq́;?
Et has facinoris impii daret pœnas?
Suſpicio placuit; mox & itur in nidum,

Interq́ paleas ſordidatus elucet
Tandem repertus annulus. Iubet Præſul
Sic forte volucri profuturus, actutum
Eccleſiæ iras nuperas relaxari.
Parochus relaxat, & repente ſanato
Redire coruo vita, vox, vigor, vires,
Reduxq́ pellem circumire lanugo,
Plumaq́ tandemq́ principes reflorere.
Ita fit: leonem vt terream, canem cado.
Vt terrearis; vt minas Sacerdotum
Ipſis verendas belluis, reformides,
Ignara ſuperos prouocare peccando,
Rationis expers anima plectitur coruus.

Ex Scazontibus Angelini Gazæi Societatis IESV.

CÆterùm coruos amare aurum, (vt credibilius fiat, quod de annulo ſurrepto in hac hiſtoria affertur) ex his, quæ ab Vlyſſe Aldrouando produntur Ornithologiæ lib. 12. cognoſci poteſt. Liuius lib. 10. decad. 3. Aurum, inquit, in Capitolio corui non laceraſſe tantum roſtris crediti, ſed etiam ediſſe. Ex Clitodemo Pauſanias in Phocicis narrat, cum Athenienſes claſſem iam Siciliam verſus inſtituiſſent, infinita coruorum multitudo prouolauit Delphos, & mutilauit quaſdã ſimulacri Mineruæ aurati partes, aurumq́; roſtris ab eo detraxit. Plutarchus in Nicia teſtatur, coruos fructus palmæ, qui ex auro fabricati erant, partim deuoraſſe, partim vi con-

conuulſos deieciſſe. Ad excommunicationem, ſiue ſacram deteſtationem (ἀνάθεμα,) quod attinet, voluit Deus in bruta animante patefacere, quantam illa vim in hominum animabus haberet. Nempe hoc fulmine percuſſas, omne decus ſuum amittere, fœdiſſimè deformari, maceſcere, tabeſcere, & ad exitium ſempiternum ferri. Proinde nequaquam à nobis contemnendum, nedum deridendum, ſed religioſè fugiendum eſſe.

Cum quidam iacturam non ita grauem paſſi, S. Antoninum Florentiæ Archiepiſcopum ſententiam excõmunicationis aduerſus damni auctores flagitarent vehementius, vt demonſtraret, quam vim illud fulmen haberet in animis, huiuſcemodi exemplo vſus eſt. Panem candidum afferri iuſſit, in quem anathematis verba horroris plena contorſit, qui repentè omnibus ſpectantibus & ſtupentibus carbone nigrior euaſit. Tum Sanctus. Quis, inquit, hunc panem, quantumuis famelicus non dicam deglutire, ſed vel dentibus attingere audeat? Quis eum non ſtatim proijciat? Quanto magis cenſuræ laqueo detentas animas Deus & ſancti eius indignantur? Abite igitur, ac pro tenui damno candidas animas adeò denigrare nolite. Mox adhuc aſtantibus illis ad panem conuerſus, Heus, ait, iſtoc nexu anthematis te libero. Statim nigror euanuit, candor priſtinus redijt. Surius Tom. III.

XX. *De Homero, ex Prolegomenis ineditis, compendioſa narratio.*

DE natali ſolo Homeri nobile, ac tritum extat diſtichon, relatum à Gellio lib. 3. cap. 11.

ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου,
σμύρνα, ῥόδος, κολοφὼν, σαλαμὶν, ἴος, ἄργος, ἀθῆναι.

Septem vrbes certant de ſtirpe inſigni Homeri,
Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Ios, Argos, Athenæ.

In quam ſententiam M. Tullius pro Archia. Homerum, inquit, Colophonij dicunt ſuum, Chij ſuum vendicant, Salaminij repetunt, Smyrnæi verò ſuum eſſe confirmant. Itaque etiam delubrum eius in oppido dedicauerunt: permulti alij præterea pugnant inter ſe atque contendunt. Hæc ille. Narrantur præterea Smyrnæi genus ærei nummi cudere ſoliti cum imagine, & nomine Homeri, qui nummus, teſte Strabone, Homerus vocabatur. Idem feciſſe Chios Iulius Pollux affirmat. Eundem honorem (vt hoc παρέργως addam) Sapphoni ſuæ Mitylenæi, & Virgilio Mantuani habuerunt. Quod autem adiungebat Cicero permultas alias ciuitates de Homero apud ſe exorto contendere, id veriſſimum reperitur. Contẽderunt ſiquidem etiam Cumæ, Thebæ Ægyptiorum, Ithaca, Miletus, Grynus, Babylon, ager Troianus, cui Cenchrus no-

nomen, Gnoſus. Certarunt inſuper regiones ac prouinciæ, Theſſalia, Lydia, Creta, Italia, Lucania. Quare non immeritò Appio Grammaticus manes eius ab inferis exciuit, percunctatum, qua tandem patria, quibuſvé parentibus eſſet procreatus. Cæterùm, quod Plinius ſcripſit, non eſt auſus enuntiare reſponſum: iam enim ædificatis templis, quaſi haud ſemine humano oriũdus, pro Deo celebrabatur. Feſtiua epigrammata ſuper eius loco natali legat, qui voluerit Antholog. libr. 1. Quæ de parentibus eiuſdem ab Herodoto, Ariſtotele, Plutarcho, Suida, & alijs mandata ſunt litteris, ea ſcientes ac lubentes omittimus, quando nec magni momenti, & plane incerta, quædam etiam penitus nugatoria, & fabuloſa ſunt. Adijciam elegans, & acutum epigramma Iulij Scaligeri, quem alioqui in libris de Poëtica irriſorem, & contemptorem habet maximum.

Mortales me etiam mortali ſemine cretum,
Et paria auſi eſtis credere fata mihi?
Ac non naturæ ſuperatas carmine leges,
Verſaq; in humanas iura ſuperba vices?
Non homines, non me Muſa peperere: ſed à me
Principium Muſæ patre tulere ſuum.

Breui condiſcipulos omnes diſcendo ſuperauit, ludoque poſt magiſtri obitum præfuit, ac per ora hominum adhuc adoleſcens volitare cœpit. Litteras, earumque formas, & nomina emendaſſe; linguam Græcam etiam tum barba-

ram ac rudẽ expoliuiſſe fertur. Regiones & vrbes varias, quod ex eius poëſi luculentiſſime apparet, peragrauit. Apud Ithacam, ſeu Colophonem oculis captus, ex eo Homerus audiuit, quo vocabulo cœcos Cumani appellant. Excęcatum apis aculeo Ouidius, alij morbo tradiderunt. Chij ludo aperto, frequentes diſcipulos eſt nactus. Bene meritis Mentori, Phemio, Mentæ, Tychio ita gratiam retulit, vt eorum nomina libris ſuis inſereret, ipſiſq́; immortalitatem donaret. Non ob ænigma à piſcatoribus propoſitum, quod ſoluere neſciret, ægrimonia confectus, ſed ex morbo ſenex admodum interijt, annos videlicet natus CVIII. quamuis illud Valerius quoque Maximus prodiderit, lib. 9. cap. 12. cui ſuffragatur epigramma,

τυφλὸς ἀνὴρ, οἰκεῖ δὲ Χίῳ ἐνὶ παιπαλοέσσῃ
μαιονίδης, γρίφοις ἰχθυβόλων ἔθανε,

Eſt porrò, ſi quis adhuc neſcit, ænigma piſcatorum tale,

ὅσσ' ἕλομεν λιπόμεσθ', ὅσσ' οὐχ ἕλομεν φερόμεσθα.

Quod captum eſt periit, ſed quæ non cepimus adſunt.

Hoc volebant, ſe, cum piſces capere nullos poſſent, quæſiſſe, & cepiſſe in veſtibus pediculos, captos occidiſſe, aut abieciſſe. Quos nondum cepiſſent, adhuc in veſtimentis habere. Sotades Comicus apud Stobæũ fame vitam finijſſe tradit. Epitaphia complura, & ingenioſe, ac magnifice in hunc cœleſtis ingenij vatem compoſita

legun-

ſeguntur Antholog.lib.3. Anteceſſiſſe aiunt eruditi primam olympiadem annis LVII. vel, vt Porphyrius, CXXX. Inſtituta eſt vero prima olympias à bello Troiano CCCC. & LX. anno, vt Suidæ placet. Itáque prognatus foret Homerus ab euerſa Troia annis CCCCIII. cui conſentaneũ, quod dicit Herodotus, à Troiano bello vſque ad Homerum & Heſiodum interceſſiſſe annos CCCC. quo loco ſcripturam ſunt qui ſuſpectam habeant. In fine autem vitæ Homeri CLXVIII. annis poſt deuaſtatã Troiam vixiſſe narrat. Gellius lib. 17. cap. 21. ex Caſſio poſt bellum Troianum CXL. & ex Cornelio Nepote ante Romam conditam CLX. Archilochus fragmento de temporibus ab euerſo Ilio D. anno floruiſſe, Olympiade XXIII. Quidam non veriti ſunt ſcribere, bello Troiano interfuiſſe. Alij, vt Plutarchus notauit, CXL. anno poſt, quidam annis LXXX. non integris. Plures in C. annis conſentiunt. Solinus CCXXVII. poſt defunctum refert. Lege Magium Miſcellan.lib.1.cap.4. & Gyraldum dialogo II. de poëtis, imagine Homeri. Cum præterea in quæſtione ponatur, Homerus an Heſiodus ſit antiquior, Cicero, cuius teſtimonio tribuere multum debemus, multis ſæculis Homerum anteceſſiſſe in Catone pronuntiat.

XXI. *Alexandri M. Regis Regum Homericæ poëſeos ſtudium, & amor admirabilis.*

HOmerum nunc rei militaris viaticum, nūc regium poëtam, nunc ſummum virtutis præconem dictitabat. Hunc puluino cum pugione ſubijciebat dormiturus, ſignificans obſcurius, perinde ſibi poëtam iſtum, vt pugionē in bello neceſſarium videri. Siue ſeria, ſiue iocos tractaret, cum aduerſus hoſtem arma indueret, carmina ei Homerica ſolebant decantari Hunc aureo ſcriniolo, gemmis pretioſiſſimis diſtincto, atq; inter Darij regis ſpolia reperto impoſuit, cum amici de eius vſu interrogati, varios alioqui demonſtraſſent. Nimirum vt pretioſiſſimum humani ingenij opus quam maxime diuiti opere ſeruaretur. Ita Plin. lib. 7. cap. 29. At nos, inquit ſcriptor quidam haud ineruditus, quibus aurea, & gemmata vaſa non ſunt, quoad poterimus tamen Alexandrum Magnum imitantes, interim in non paulo nobiliore, nempe, pectorum noſtrorum ſcriniolo hunc tam pretioſum theſaurum recondamus, & illam partem præſtantiorem, ac diuiniorem noſtri eo pariter ornemus ac ditemus. Totam Iliada Alexander, & nihilominus Odyſſeę bonam partem memoria comprehendit, cum quotidie librum in manibus haberet, & aliquid ſemper ediſceret. Verſus

ſus Homeri non ad citharam, ſed ad tubam cani oportere affirmabat. Bellum Regi Perſarum illaturus, poſtquam in Sigæum cum exercitu venit, Mineruæ hoſtijs immolatis, & heroibus illius terræ tutelaribus pro recepto more per ſacrificia conciliatis, columellam ſuper tumulo Achillis extantem vnguentis perfudit eique coronas impoſuit: dein nudatus vnà cum ſodalibus circum eam cucurrit, beatum prædicans Achillem, qui talem ſuarum laudum buccinatorẽ adeptus eſſet. Philoſtratus auctor eſt, Achillem Calliopæ ſacra facere ſolitũ: Calliopæ, inquam, poëticæ, ac Muſarum Præſidi. Eam illi ſecundum quietem apparuiſſe, futuriſque temporibus poëtam promiſiſſe, à quo res eius ſplendidiſſimè celebrarentur. Cic. epiſt. 12. lib. 5. ad Luceium. Vt mihi non ſolum præconium, quod, cum in Sigæum veniſſet Alexander ab Homero Achilli tributum eſſe dixit: ſed etiam graue teſtimonium impetitum clari hominis, magniq́ue videatur. In orat. vero pro Archia. Quam multos ſcriptores rerum ſuarũ magnus ille Alexander ſecum habuiſſe dicitur? atqui tamen cum in Sigæo ad Achillis tumulum adſtitiſſet, O fortunate, inquit, adoleſcens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inueneris. Et verè, nam niſi Ilias extitiſſet illa, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruiſſet. Therſitem Homeri eſſe, quam Achillem Choerili malle aiebat. Cum forte nuntium lætitia geſtientem,

dextraque protenſa ad ſe accurrentem videret, quid aliud, inquit, mihi lætum nuntiabis, niſi Homerum reuixiſſe? Quibus verbis teſtabatur, vt ſcribit Plutarchus, nihil ſibi deeſſe, præter inſignem famam apud poſteros, quam ſe certò cõſecuturũ arbitrabatur, ſi in Homeri ſcripta peruenire potuiſſet. De eius φιλομηρείᾳ Petr. Victor. lib. 31. cap. 19. Quid Philippo patri, huius ſui in Homerum tam ardentis ſtudij cauſſam percunctanti reſponderit, habes apud Dionem Chryſoſt. orat. 2. de Regno, & à nobis recitatur Bellar. parte II. quæſt. 41.

XXII. *Mahometis II. in captiuam facinus immaniſſimum.*

REdacta in poteſtatem Conſtantinopoli, anno Chriſti MCCCCLIII. 29. Maij, in prædam venit virgo quædam, Irene vocabulo, annum agitans XVII. forma ſingulari. Eam dux quidam Turcicus ipſi Tyranno coram præſenti in magno munere donauit. Cuius aſpectu, morumque ſuauitate & elegantia laſciuus iuuenis adeo vulneratus eſt, vt nihil pene aliud quam Irenen dies, noctesque cogitaret, & ſine eius conſuetudine vitam ſibi acerbam fore duceret. Capit vſurariam totum per triennium, interimque adminiſtrationem imperij Baſſarum fidei committit, non ſine ſumma offenſione populorum, quos illi Baſſæ ob ſua compendia omnibus iniurijs onerabant. Ianizari quoque eam mol-

litiem, & deſidiam ægre pati. Nemo tamen præferocis ingenij Principem metu ſupplicij capitalis monere audebat, qui puellam illam Græcam tam efflictim, ac perditè amaret, vt imperium citius, quam ſcortum deſerturus videretur. Itaque omnes ab eo abalienari, ac tacitis votis aliũ Imperatorem, tantæ potentiæ non conſeruandę ſolum, verumetiam augendæ idoneum à Deo flagitare. Quid fit? Forte in horto inambulabat. Accedit Muſtapha heros fortiſſimus; præfatur veniam: quo in ſtatu res ſint edictat: omnium in ipſum odia ardere: rempub. labefactari: maieſtatem vilipendi, dum ipſe amoribus vnius puellæ irretitus, curam omnem bene imperandi, vel remiſerit, vel abiecerit. Etiam atque etiam perpendat, quò ſe præcipitet, & omnimodis caueat, ne à maioribus ſuis degeneraſſe, eorumque gloriæ tot regnis ſubigendis acquiſitæ maculam aſperſiſſe videatur. Plura in hanc ſententiam proloquitur: quibus auditis Imp. æſtuare animo, & quid conſilij caperet non ſatis videre, cum hinc imperium, inde mulier ad ſe traheret. Reſpondet demum, monitoris audaciæ, & licẽtiæ (quandoquidem ſecum educatus, fidelem ſemper operam ſibi præſtiterit) veniam ſeſe impertiri. Cæterùm modico interuallo tum ipſi, tum alijs apparıturum, ſe, ſi velit, frænare animum, & cupiditatem coërcere poſſet. Curaret, vt poſtridie Baſſæ, & duces militares, qui eſſent Conſtantinopoli, in aula comparerent. Pran-

det cum delitijs ſuis; iubet vti ſe quam feſtiuiſſimè comat & exornet. Factum. Diu exſpectatus progreditur; pellicem ad læuam manu ducit; à proceribus quo par fuit honore excipitur, & in medio cõſiſtens, ac truci vultu coronam obiens, quærit, quis eorum ſe ponere in culpa meritò poſſit, ſi tanta pulchritudine capiatur? Hinc, vt mos eſt aulicis, ad gratiam Principum loqui, omnes eius factum excuſare, & in meliorẽ partem interpretari, tam viſenda forma obſtupefacti. Pergit Imp. Atqui hodie vobis manifeſtum faciam, nullam adeo me ineſcari, implicarique poſſe, vt nominis Oſmanici, maiorumque meorum gloriæ immemor euadam. Dixit, & ſiniſtra infælicem capillis apprehendens, gladium educit, vnicoque ictu, in conſpectu Principum, teterrimo ſpectaculo necopinantem nefarius latro obtruncat, adijcitque, nunc cognoſcitis, opinor, ecquid Imperator veſter affectibus imperare queat: moxque bellum apparans, Belgrado obſidendo ſe accingit. Ex Annotat. in Turco Græciæ lib. 1.

Homo execrande, tam nefanda cæde non libidinem tuam domuiſti: ſed flagitium gemino ſcelere cumulaſti, dum tibi tam diu obſequentem ſine cauſſa mactaſti; &, prô dolor, inexpiatam ad orcum tranſmiſiſti.

XXIII. *De capta, ſeu occupata Buda à Solimanno Turcarum Imp. Anno M. D. XLII.*

QVo tempore Carolus Cæſar imperij conuentum agebat Ratisbonæ, eodem tempore Ferdinandus Rex Romanorum Budam, primariam Hungariæ vrbem obſidebat, in qua tunc erat Vayuodæ Ioannis vxor vidua, cum infante ſuo Stephano. Tutores autem infantis, & regni proceres Turcicum auxilium implorauerant. Legatum igitur Turca mittit cum copijs, menſe Iulio Budam venerunt: ipſe deinde Solimannus cum reliquo exercitu non multo poſt eodem venit. Itaque Ferdinandi miles depulſus eſt, Germani, Boëmi, Moraui, cum ingenti clade: Pæſto etiam amiſſo, quod eſt oppidum contra Budam. Turca ſub exitum Auguſti infanti Stephano munera mittit, veſtes auro cõtextas, & equos valde ſpecioſos, matrique nuntiat, cupere ſe puerulum videre: petit vt ad ſe in caſtra mittatur. Mulier perterrita, cum aliud non poſſet, hortatu procerum vnà cum nutrice mittit, cum comitatu nobilium. Miſſum perhumaniter accipit, ac deinde per ſuos Reginæ conſiliarijs oſtendit, velle ſibi Budam in poteſtatem ac mancipium tradi. Ipſos quippe ab hoſtibus eam tueri non poſſe, & ſibi ſubinde huc redeundum cum exercitu, quod ſine maxima & moleſtia,

& ſum-

& ſumptu fieri nequeat. Quare multo ſatius videri, vt ipſe vrbem poſſideat. Illi de ſuo periculo ſolliciti, dum cunctantur, & muſſant, Tyrannus mox Ianizarorum Præfecto negotium dat occupandæ vrbis: neque prius ad matrem reginam remiſſus eſt filius, quam res confecta. Cum iam vrbem tenerent Turcæ, & ciues omnes arma potuiſſent, arcem quoque ſibi dedi poſtulârunt, in qua Regina tum erat. Quam Solimannus bono eſſe animo, & in Tranſyluaniam cum puero ſecedere per internnuntios iubet. Quò tumultuariò collecta ſupellectile à Præfectis, & milite barbaro deducta, Budam ipſe cum duobus filijs aduenit, ſeptembris die ſecundo, & templum ingreſſus, expiatum, actiſque Deo gratijs propter rem bene geſtam, in caſtra eſt regreſſus relictiſque Budæ, & Peſti præſidijs, reliquum exercitum domum reduxit.

XXIV. *Guelforum, & Gibellinorum factiones.*

PLeriqne haud obſcuri nominis ſcriptores, ex his, quos recentiora ſæcula protulerunt, litteris ſuis crebram harum duarum factionum mentionem fecerunt: ſic tamen, vt de illarum primordijs, atque origine haud mediocris inter ipſas diſſenſio, & controuerſiæ extiterint. Quidam enim cenſuerunt has primum ſub Friderico II. in Etruria apud Piſtorienſes natas, apud quos duæ factiones præcipue regnabant, Cancella-

cellarijs ſcilicet, & Panzatici, qua quidem tempeſtate dicunt fuiſſe duos fratres, ex illuſtribus Principum in Germania familijs ortos, quorum vni Guelf, alteri Gibel nomen erat, & ambos in diuerſas factiones ſua ſtudia inclinaſſe, ac ſuum nomen his, vnde ſteterit, partibus dediſſe, & Panzaticos quidem Gibellinos dictos: qui vero alterius factionis erant, Guelfos appellatos, quidam alij exiſtimârunt, hæc fatalia & pernicioſa nomina ſub Frederico primo, cognomento Aënobarbo initium habuiſſe: ſic tamen, vt temporis progreſſu miris incrementis augerentur. Quippe inter ipſum Cæſarem, & Alexandrum Pontificem ſuborta fuit grauis ſimultas, quæ deinde in apertum bellum prorupit. Sunt etiam qui poſteris, ac memoriæ mandauerint, ætate Lotharij Saxonis Imperatoris, eiuſque Antagoniſtæ Chunradi Sueui III. Imp. hæc nomina primò in Italia vſurpari cœpiſſe: quod ſanè cõpluribus veriſimile videtur, cum conſtet, non modò Lotharium Imperatorem, Romani papatus fidelem aſſertorẽ à genero Henrico, Duce Bauariæ fratre Guelfonis vltimi, id eſt, Sexti, aduerſus Chunradum Cæſarem, eiuſque fratrem Fridericum, Sueuiæ Duces ſtrenuè adiutum; ſed etiam prioribus ſæculis Guelfonum gentem vetuſtam, & inclytam fuiſſe, ac Romano Pontifici ſemper adſtitiſſe: quò ſanè factum eſt, vt ipſi Guelfones Marchiam Veronenſem, & pleraque Italiæ loca poſſederint, & ab illis, vt præcipuis

Ponti-

Pontificum propugnatoribus; omnes Pōtificias partes ſecuti, Guelforū cognomen adepti fuerint. Porrò huiuſmodi voces ſub eodem Chunrado tertio in pugna quadam cœpiſſe commemorant, cum Guelſi auxiliares copię ſymbolum quaſi hoc ſibi peculiare haberent, *Hic Gueif*. Qui vero ſub Chunradi Cęſaris ſignis erant, *Hic Giaibelin*, clamabant. Chunradus enim Sueuus in eo pago vetuſtæ nobilitatis Vaiblingen ferebatur nutritus. Hinc Cæſarianis Guibelini, Pontificis ſocijs Guelforū nomen manſit, quod olim Guelfus Italica auxilia contra Cæſarem Chunradum duxerat. Cæterum ſub Friderico II. Cæſare hoc factionum ſtudium adeo late ſerpſit, vt nulla ciuitas, nullum oppidum, nullus populus ea labe pernicioſiſſima intactus maneret. Vrbes enim in vrbem, prouincia in prouinciam, populi pars in alteram, nulla impellente alia, quam harum partium cauſſa, inter ſe atrociſſima bella per multorum annorum curricula geſſerunt. Nec ſolum diuiſa erant ſigna in prælijs deferenda, ſed calores, terræfructu, veſtium habitus, ipſe hominis inceſſus, digitorum concrepitus, & oris hiatus ſuarum habebat partium ſignificationem. Petrus Bizarus Hiſtoriæ Genuenſ. lib. 3.

XXV. *Duces, Marchiones, Comites Palatini, Comites, Equites aurati, qui nam olim fuerint.*

Anim-

ANimaduerſione dignum eſt, tempore Ludouici III. qui regnauit anno Chriſti 903. & ante illud tempus, non fuiſſe tot, & tam varios nobilium gradus, quot paſſim hodie inueniuntur, præter Reges, Principes, & Barones. At Duces, Marchiones, Comites Palatinos, Comites & Equites auratos fuiſſe illo æuo magis officiorum, quam hæreditaria nomina. Siquidem Duces, Marchiones, & Comites fuerunt Præſides regionum, & illarum terrarum ſuper quas ab Imperatoribus, & Regibus conſtituti erant, & dominia illorum erant Cæſarum, atque imperij. Dux fuit militum in certa regione Rector, id quod ex antiquis literis aduerti poteſt. In literis fundationis Lucernenſis ſic ſcriptum inuenitur. Ego Vuighardus, & frater meus Rupertus, Dux militum Sueuiæ, regis Ludouici, &c. anno circiter 840. Comes vero fuit Iudex ab Imp. vel Rege deſignatus, Præfectuſque ciuitati, aut certæ regioni. Sicque tota Germania plena fuit Comitibus, inter quos quidam erant Landgrauij, id eſt, regionum Comites, quidam Palatini Comites, alij Burgorum Comites, quos Burggrauios appellant, & alij Centuriones, quos in Germania vocant Centgrauios: atq; omnes eligebantur ex Baronibus, aut alijs grauibus viris. Atque hinc eſt, quod in vetuſtis literis tam frequens fit mentio de Landgrauiatibus, vt eſt Landgrauiatus Suſenburgenſis, Siſgoienſis, Klekgoienſis, &c. Idem lib. 3. Vide Cruſium

Annal.

Annal. Sueuicor. Tom. 12. pag. 263. De Comitibus, qui fuerint antiquitus, & de diuerſis eorum generibus, accuratè diſſerit in Originibus Palatinis Marquardus Freherus, cap. 1. & 2.

XXVI. *Inſigne exemplum continentis animi aduerſus vetitam libidinem.*

MInimè ſilentio prætereundum videtur egregium illud, ac memorabile exemplum, quod de Luckino Viualdo ſcriptores poſteris tradidere. Is enim cum Genuæ matronam forma præſtantem, ac genere nobilem, verùm caſtitate, inuictaque pudicitia nobiliorem deperiret, neque animum aduerſus omnes oppugnationes pudore munitum vllis aut precibus, & blandimētis flectere; aut donis corrumpere potuiſſet, factum eſt, vt mulieris vir vnà cum naui, omnibuſque mercibus à piratis captus, & in ſeruitutem ſit abductus. Quare mulier ad egeſtatem, extremamque omnium rerum inopiam redacta, cum, vnde paruulos liberos aleret, nihil haberet, neceſſitatibus victa, ad Luchini, occultè ad ſe accerſiti genua prouoluta, atque inflebiles queſtus effuſa; Quandoquidem, inquit, mētem tantummodò poſthac pudicam geſtura, vt vtraq; parte mei caſta perpetuò manerem, fortunæ iniquitas prohibet, animumque illum aduerſus omnia inuictum fames, chariſſimorumque pignorum, aliter periturorum amor, & miſericor-

ſericordia expugnauit, dona illa, Luchine, quæ à te ſponte acceptura non fui, nunc accipere, hocque corpore in ea, quæ cupido tua feret, morem tibi gerere parata ſum. Conſopitam, atque à libidine conſtrictam generoſi animi virtutem miſericordia excitauit, & indomitæ cupiditatis æſtum, tum, vt cum maximè, ardentem ſubitò extinxit. Proinde ad meliorem mentem conuerſus Luchinus, lacrymas ipſe quoque non tenens, Ne iſtuc, inquit, Deus Opt. Max. ſinat, permittatque, vt tam pudicum corpus violare audeam; mentemque tam caſtam, & à flagitio tantopere abhorrentem, fortunæ iniurijs victam ad rem deteſtabilem deſcendere patiar. Quæ dona proſtratæ pudicitiæ habitura à me fueras, eadem etiam atque etiam cumulatiora ſeruatæ habebis: domumque reuerſus, vt omnem prorſus ſuſpicionem tolleret, coniuge participe conſilij facta, eademque miniſtra, & internuntia, tantum mulieri ſubinde ſuppeditauit, quantum in illius, & filiorum alimenta abundè ſufficeret. Hoc ſanè Luchini factum, & ſingularis animi magnitudo Alexandri cognomento M. & Scipionis Africani continentiæ tantis laudibus, tamque magnifica oratione à quamplurimis in cœlum ſublatæ, ſi quis rem ſuis momentis ponderet, infinito interuallo eſt anteferenda, idem lib. 8.

XXVII. *Caroli Craßi, & Henr. III. Impp. extrema calamitas.*

CArolus Craſſus, Ludouici Pij ex Ludouico filio nepos, & Caroli M. pronepos fuit, & Imperator. Cuius ignauiã pertæſi ſubditi, quod & Franciam vi bellica Normannorum fœdatam relinqueret, & coniugem ſanctam Richardem probri falsò inſimulaſſet, tanquam inutilem imperio exſuunt, adhibito ei curatore Arnulpho, quem illi ſufficiunt, Regemque ac Cæſarem eligunt. Qui (Carolus) poſtea in ſumma egeſtate vixit, adeo, vt ſæpius quotidiani victus ſentiret penuriam; ab omnibus ſuis derelictus, priuatam vitam miſere vixit, adiutus ab Arnulpho certis ex Alemannia redditibus pro victu quotannis, quem ſupplex rogauerat, ne ſe fame emori ſineret. Mortuus itaque pauper, ſine honore, in Augæo maiori monaſterio prope Conſtantiam, humili, & abiecto monumento ſepultus eſt 2. Id. Ianua. anno Virginei partus DCCCLXXXVIII. imperij X. ſiue VI. vt alij tradunt. A ſuis ſtrangulatus etiam ſcribitur. Res indigna ſpectaculo, & magnis Principibus animaduertenda, humanæ ſortis inſigne exemplar. Nemo itaque confidat rebus nimium proſperis, quum & Regibus aliquando fortunæ varietas occurrat, & miſeris coæquentur. Cuſpinian. in Cæſaribus ex Sigeberto & Rheginone; qui adiungit, Carolum

lum hanc calamitatem tuliſſe patientiſſimè, & cum gratiarum actione, & precibus ad Deum aſſiduis ad impetrandam delictorum veniam.

Expertus eſt ſuo merito ærumnam non ita diſparem impius ille vexator Pontificum, & imperij perturbator Henricus III. cum eſt Apoſtolica deteſtatione multatus, ab omnibus ordinibus plane deſertus, à filio ipſo Conrado ſpretus, & ad ſummam inopiam redactus, cuius miſerandum exitum in calce lib. 9. de Regno Italiæ his verbis perſtrinxit Carolus Sigonius, hiſtoricorum recentiorum nobiliſſimus. Quibus rebus actum eſſe de dignitate ſua exiſtimans (eò neceſſitatis ac miſeriæ venit) ab Epiſcopo Spirenſi victum ſibi dari apud Spiram in æde DEI Genitricis à ſe conſtructa petiuit, cum diceret, ſe haud inutilē clericum fore, quod & litteras calleret, & choro inſeruire egregiè poſſet, neque id impetrauit. Itaque ad aſtantes conuerſus, ſuſpirans dixit. *Miſeremini mei ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Atque aliquot poſt diebus, VII. Auguſti ingenti dolore confectus eſt mortuus, manſitque corpus eius inſepultum in cella quadam ædis deſerta, Pontifice id ſepelire vetante, per annos quinque.

XXVIII. *Ioannes Comnenus, & Manuel Impp. Conſtantinopolit. piè triumphantes.*

ALexij Comneni F. Ioannes multis populis, & vrbibus expugnatis, ac ſubactis, Byzantium reuerſus cum non exigua Perſarum captiuorum multitudine, triumphum indixit, & currum argento diſtinctum compingi iuſſit, opus admirabile, & gemmis alicubi pretioſiſſimis ornatum. Quum dies ſupplicationis adeſſet, omnis generis tapetes auro & purpura intertexti vicos exornabant: nec deerant Chriſti, & Sanctorum effigies in ijs ad viuum expreſſæ. Erant & tabulata vtrinq; propter ſpectatores ſtructa, digna admiratione. Fuit autem is locus ſic inſtructus, qui ab orientali porta vſq; ad magnum palatium pertinet. Quadrigæ à quatuor equis, niue candidioribus trahebantur. Imperator verò non conſcendit: ſed Dei Genitricis imaginem in ijs collocauit: ob quam lætitia exultabat, & animo pæne linquebatur: cui victorias, vt collegæ imperij inuictæ acceptas ferebat. Habenas viris potentiſſimis moderandas, & cognatis ſuis currum curandum dedit: ipſe CRVCEM. manu geſtans, pedes anteceſſit, & DEI ſapientiæ (S. Sophiæ) templum ingreſſus, atq; in conſpectu omnis populi ob ſucceſſus gratijs Deo actis, in palatium abijt. Nicetas in eiuſdem geſtis.

Similem triumphum Manuelis Comneni, huius Ioannis filij deſcribit lib. 5. vbi de ſacroſancta Deipara hæc legimus. Imperatorem quadrigæ argenteæ auratæ, cum equis niue candidioribus

præ-

præcedebant: quibus impoſita erat imago inuictæ adiutricis, & inſuperabilis cõmilitonis Matris Dei. Neque vero axis magnum ſonuit, quia non vehebat acrem deam Mineruam, quæ falsò virgo dicitur: ſed veram virginem, quæ verbum inexplicabili ratione per verbum peperit. In margine interpres Wolfius, vide quid oggan-niat. At ſoli Deo, non imagini Virginis gloria tribuenda fuit. Quæ calumnia centies iam ab eruditis Theologis noſtris confutata, exploſa, & profligata eſt. Pium itaque patrem pius imitatus eſt filius.

XXIX. *Moſcha vrbs, imperij Moſchouitici ſedes.*

A Moſcho amne haud dubie nomen ducit Moſchouia, qui & regiæ vrbi, quam interfluit, ſuum quoque nomen indidit. Ea eſt omnium Moſchouiæ vrbium clariſſima, tum ſitu ſuo, qui regionis medius eſſe exiſtimatur; tum inſigni fluminum opportunitate, domorumque frequentia, & munitiſſimæ arcis celebritate. Ob longo enim ædificiorum tractu, ſecundum Moſchi fluminis ripam, ad ſpatium quinque milliarium extenditur. Domus in vniuerſum ſunt ligneæ, diſtinctæ in triclinia, coquinas, & cubilia, capacitate amplæ, nec ſtructuris enormes, aut nimium depreſſæ. Domus fere omnes, & ad vſum olerum, & ad voluptatem priuatos habent hortos: vnde raræ vrbis circuitus longe maxi-

mus apparet. Singulæ regiones ſingula habent ſacella: ſed conſpicuo in loco templum eſt DEIPARÆ Virgini dicatum, celebri ſtructura, atque amplitudine, quod Ariſtoteles Bononienſis, mirabilium rerum artifex, & machinator inſignis, ante ſexaginta annos extruxit. Ad ipſum vrbis caput Neglina fluuiolus, qui iumentarias agit molas, Moſchum amnem ingreditur, peninſulamque efficit: in cuius extremitate arx ipſa cum turribus ac propugnaculis admirabili pulchritudine, architectorum Italorum ingenio conſtructa eſt. In ſubiectis vrbi campis capreolorum, & leporum incredibilis multitudo reperitur, quos nemini plagis, & canibus ſectari licet, niſi Princeps id ad voluptatem intimis familiaribus, vel peregrinis Legatis indulſerit. Tres fermè vrbis partes alluuntur fluminibus: reliqua verò latiſſima foſſa, atque ea multa aqua ex ipſis amnibus corriuata præcingitur. Vrbs etiam ab aduerſo latere alio flumine, quod Lauſa dicitur, munita eſt: id pariter in Moſchum paulo infra vrbem euoluitur. Porrò Moſchus ad meridiem excurrens, in Ocham amnem multo maiorem apud oppidum Columnam ſeſe effundit. Iouius de Legat. Moſchouitarum.

XXX. *Fridericus Ahenobarbus, ſeu Barbaroſſa Imp. miſerabiliter extinctus. Similis propemodum Alexandri M. fortuna.*

AD VIII. expeditiones Chriſtianorum in Syriam, terræ ſanctæ à barbaris recuperandæ quam multi Principes, Reges, Imperatores conſpirarint, eoque operam ſuam omnem, & immenſas opes contulerint, quibus etiam ipſimet interfuerint, multorum litteris eſt proditum. Profectus eſt eo tertia expeditione etiam pacis & belli artibus clariſſimus Fridericus, hoc nomine primus Imperator. Sed euentu planè infauſto, ac lugubri. Sunt enim qui tradant eum caſtris ad amnem Serram, antiquitus Selephium, poſitis, reſtinguendi caloris gratia, quo, propter feruentiſſimum anni tempus, ac ſolis ardorem quam maximè flagrabat, in flumen ſeſe refrigerij, & ſudoris abluendi cauſſa conieciſſe:&, ſiue quod natandi non bene peritus; ſiue quod fluminis impetus violẽtior eſſet, quam vt reniti poſſet; ſiue fatalis hic caſus fuerit, vorticibus rapidi fluminis in omniũ conſpectu eſſe abreptum, atq; ita ſummerſum, IV. Id. Iunij, an. MCXC. imperij XXXVII. Sunt contra non pauci, qui aſſerant, ipſum cum magna nominis ſui gloria, & non mediocri hoſtium terrore, cum ad Selephium fluuium

perueniſſet, cum illius vadum incertum eſſet, e quo inter tranſmittendum, vt fieri ſolet, ceſpitante, iam grauem ætate lapſum, magno animi horrore fuiſſe affectum, & ita commotum, vt attonito ſimilis, inter ſuorum manus ſublatus, paulò pòſt, non citra magnum ſuorum omniũ dolorem, ſummumq́ue Chriſtianæ Reipub. detrimentum expirarit. Quorum quidem poſteriorum ſententiæ, ceu veriſimiliori, & rationi magis conſentaneæ ego mea ex parte accedo: præſertim cum vix credi poſſit, quod ipſe, deuexa iam ætate, poſitis armis, & veſte ad leuandum æſtum in fluminis alueo ſe confouere voluerit; præcipue cum id non citra magnam maieſtatis ſuæ neglectionem fieri poſſet. Licet Alexãdrum Macedonem idem in Cydnoflumine ex Tauro monte oriente, & mediam Tarſum interſecante, auſum, ætatis gradu excuſatum fuiſſe in comperto ſit. Bizarus in III. Expedit. Syriaca.

De caſu Alexandri per ſimili iuuabit cognoſcere, quæ ſcribuntur à Curtio lib. 3. à Iuſtino lib. 2. Mediam (Tarſum) Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum eſt, interfluit: & tunc æſtus erat, cuius calor non aliam magis, quam Ciciliæ oram vapore ſolis accendit, & diei feruidiſſimum tempus cœperat; puluere ac ſudore ſimul perfuſum regem inuitauit liquor fluminis, vt calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veſte depoſita, in conſpectu agminis (decorum quoque futurum ratus, ſi oſtendiſſet ſuis, leui, ac

para-

parabili cultu corporis ſe eſſe contentum) deſcendit in flumen, vixque ingreſſi, ſubitò horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde ſuffuſus eſt, & totum propemodum corpus vitalis calor liquit. Exſpiranti ſimilem miniſtri manu excipiunt, nec ſatis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens ſollicitudo, & pæne luctus in caſtris erat. Lege, ſi placet, lamentationem, quæ ſubtexitur.

XXXI. *Gigantæorum corporum portentoſæ magnitudines.*

Siciliam à principio habitaſſe immania monſtra gigantes, ex multorum oſſibus, ac dentibus obſtupeſcendis, & proceritate corporis incredibili varijs locis per inſulam repertis demõſtrat rerum Sicularum hiſtoricus diligens Thomas Fazellus lib. 1. cap. 6. adducens in medium faciundæ fidei etiam, quæ ipſemet oculis ſuis conſpexerit. Nos duo duntaxat exempla ad verbum ex eo proferemus. Erix mons eſt in Sicilia notiſſimus, mõs Drepani vulgo nominatus. Ad huius radices, quà orientem reſpicit, cum ruſtici quidam, anno ſalutis 1342. paſtorali caſæ fundandæ altius foderẽt, in antrum immenſum inciderunt. In quod ingreſſi, virum prodigioſæ magnitudinis ſedentem deprehenderunt. Cum rei nouitate conſternati, ex antro ocyus fugam in oppidum, quod ad verticem eſt, capeſſunt, ciuibuſque quid monſtri viderint exponunt,

perueniſſet, cum illius vadum incertum eſſet, equo inter tranſmittendum, vt fieri ſolet, ceſpitante, iam grauem ætate lapſum, magno animi horrore fuiſſe affectum, & ita commotum, vt attonito ſimilis, inter ſuorum manus ſublatus, paulò pòſt, non citra magnum ſuorum omniũ dolorem, ſummumque Chriſtianæ Reipub. detrimentum expirarit. Quorum quidem poſteriorum ſententiæ, ceu veriſimiliori, & rationi magis conſentaneæ ego mea ex parte accedo: præſertim cum vix credi poſſit, quod ipſe, deuexa iam ætate, poſitis armis, & veſte ad leuandum æſtum in fluminis alueo ſe confouere voluerit; præcipue cum id non citra magnam maieſtatis ſuæ neglectionem fieri poſſet. Licet Alexãdrum Macedonem idem in Cydnoflumine ex Tauro monte oriente, & mediam Tarſum interſecante, auſum, ætatis gradu excuſatum fuiſſe in comperto ſit. Bizarus in III. Expedit. Syriaca.

De caſu Alexandri per ſimili iuuabit cognoſcere, quæ ſcribuntur à Curtio lib. 3. à Iuſtino lib. 2. Mediam (Tarſum) Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum eſt, interfluit: & tunc æſtus erat, cuius calor non aliam magis, quam Ciciliæ oram vapore ſolis accendit, & diei feruidiſſimum tempus cœperat; puluere ac ſudore ſimul perfuſum regem inuitauit liquor fluminis, vt calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veſte depoſita, in conſpectu agminis (decorum quoque futurum ratus, ſi oſtendiſſet ſuis, leui, ac

para-

parabili cultu corporis ſe eſſe contentum) deſcendit in flumen, vixque ingreſſi, ſubitò horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde ſuffuſus eſt, & totum propemodum corpus vitalis calor liquit. Exſpiranti ſimilem miniſtri manu excipiunt, nec ſatis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens ſollicitudo, & pæne luctus in caſtris erat. Lege, ſi placet, lamentationem, quæ ſubtexitur.

XXXI. *Gigantæorum corporum portentoſæ magnitudines.*

SIciliam à principio habitaſſe immania monſtra gigantes, ex multorum oſſibus, ac dentibus obſtupeſcendis, & proceritate corporis incredibili varijs locis per inſulam repertis demóſtrat rerum Sicularum hiſtoricus diligens Thomas Fazellus lib. 1. cap. 6. adducens in medium faciundæ fidei etiam, quæ ipſemet oculis ſuis conſpexerit. Nos duo duntaxat exempla ad verbum ex eo proferemus. Erix mons eſt in Sicilia notiſſimus, mõs Drepani vulgo nominatus. Ad huius radices, quà orientem reſpicit, cum ruſtici quidam, anno ſalutis 1342. paſtorali caſæ fundandæ altius foderẽt, in antrum immenſum inciderunt. In quod ingreſſi, virum prodigioſæ magnitudinis ſedentem deprehenderunt. Cum rei nouitate conſternati, ex antro ocyus fugam in oppidum, quod ad verticem eſt, capeſſunt, ciuibuſque quid monſtri viderint exponunt,

Ericini exciti, ſumptis armis antrum petunt. Ex quibus complures facibus accenſis ſpecum introgreſſi, monſtroque (quod, vt retulerant agreſtes, in conſpectu habebant) tandem propiores facti, hominem non viuum, ſed cadauer humanum proceræ ſtaturæ in ſede poſitum, ſiniſtra manu baculo mali nautici inſtar innixum, nullaq; ex parte corroſum cognoſcunt. Tactus ſcipionis cortex confeſtim in cineres reſoluitur, quo claua plumbea, quæ è terra ad manum vſq; ſedentis aſcendebat, celabatur. Tactu & cadauer æquè ſtatim corruit, & in puluerem verſum eſt, tribus ſolum dentibus molaribus, admirandæ magnitudinis, & anteriori cranei parte, aliquot modiorum Sicilienſium capace, incorruptis ac firmiſſimis relictis. Ericini in rei fidem, ac miraculum dentes filo ferreo ad Crucifixi pedes, in medio templi Annunciatæ eiuſdem oppidi ſuſpenderunt. Opinio eruditorum fuit, cadauer Ericis id fuiſſe, quem loci regioniſque illius olim regem ab Hercule occiſi priſci rerum ſcriptores tradunt. Specus in rei nouæ memoriam à gigante adhuc nomē habet. Molares dentes ad meam vſq; ætatem in eo templo ſuſpenſi viſebantur. Hæc mihi omnia Senatores Ericini oppidi, quos Iuratos vocant, retulerunt. Meminit huius exempli & Boccatius lib. 4. cap. 68. de genealogia deorum. Meminit & Nicetas in extremo 11. de Iſaacio Angelo.

Mazarenum in Sicilia mediterraneum, ac recens

cens eſt oppidum, in cuius agro, cui Xiphilo eſt nomen, paſſus vero mille ad meridiem recedente, Ioannes à brachijs fortibus, oppidi Comes, cum anno ſalutis 1516. ad vineæ, quam ibidem ſibi plantauerat, tutelam, domum, fabricari iuſſiſſet, fundamentiſque cementarij foſſam pararent, in cadauer hominis, ſtatura cubitorum circiter XX. ligonibus impingunt. Fama tantæ rei ad oppidum delata, Ioannes, vxorque eius Æmilia, quæ tum vterum geſtabat, & oppidani fermè omnes ad Xiphilum procurrunt, ibique cadauer procerum, ac caput eius dolij inſtar, cōſpexerunt ſtupidi. Æmilia vero miraculi horrore percuſſa, exanimataque abortum patitur. Imperiti deinde homines, cum rudius cadauer attrectaſſent, illico in puluerem abijt molibus (fortè molaribus) duntaxat integris repertis: quorum quilibet vnciarum quinque pondus æquabat, quos ipſemet vidi, qui etiam os humeri latiſſimum, & pænè monſtruoſum apud me habeo, præter dentes, quos mihi Petrus Paulus dedit, quorum quilibet eſt ponderis vnciarum circiter quatuor.

XXXII. Ἀντιπελαργισμός, *ſeu duorum fratrum in vtrumque parentum pietas.*

DVorum etiam fratrum ſepultura, & pietate Catana (vrbs Siciliæ) celebrata eſt, quos

Catanenſes quidem Anapiam, & Amphinomū, Syracuſani verò, qui de eorum patria contendunt, Emanthiam, & Critonem vocant. Hi Ætna quondam latè incendijs graſſante, parentes ſenio confectos, & ad ſui ab igne fluente liberationem impotentes, vt eorum vitæ conſulerēt, patrem vnus, matrem alter humeris ſufferentes, ab incendij loco quam celerrimè aſportarunt. Cumque parentum preſſi pondere tardius (vt par erat) iter conficerent, à vicinis, & inſequentibus ignibus viſi ſunt opprimi: qui tamen cum ab incepto pio opere ob periculi metum non deſiſterent, ardentium ignium fluenta cum ad eos perueniſſent (mirum viſu) iuxta illorum pedes in duas partes ſunt diſiecta, ac ipſos cum parentibus adoleſcentes, nullo eis illato æſtu, atq; incommodo prætererunt. Sed poſt eos, vt res mira dilucidius appareret, rurſus flamæ in vnum corpus coierunt. Thom. Fazell. Hiſtor. Siculæ lib. 3. decad. 1. cap. 1. Quin & locus omnis eorum paſſibus peragratus circumquaque inſtar amœnæ inſulæ effloruit, cum omnia, aut flammis obſeſſa, aut fuligine deturpata tenerētur. In tantę rei memoriam agrum Hierum Siculi conſecrarunt. Pauſan in Phocicis. Strabo lib. 6. Seneca 3. de Benef. Rhodigin. lib. 11. cap. 17.

XXXIII. *Friderici III. Imperat. monumentum.*

In

IN Lintzio (vrbs eſt Auſtriæ) diem ſuum obijt xix. Auguſti, anno Chriſti 93. ſupra mille quadringentos, ætatis 78. Imperauit annis 53. menſibus quatuor, ac diebus totidem. Exenteratum corpus maxima pompa Viennam per Danubium delatum, tota vrbe obuiam effuſa, honeſtiſſimè exceptum, in ædē D. Stephani defertur, ac in crypta Principum ſeruatur, donec ſepulchrum, quod xx. annis dum viueret, ab ipſo inchoatum erat, perficeretur. De quo, quia res eſt omni poſteritate digniſſima dicendum eſt viſum. Eſt illud è marmore vario, porphyretico, ac candido mixto faberrimè factum; ab ingenioſiſſimis architectis, ſtatuarijs, ac ſculptoribus, qui neque Praxiteli, neque Phidiæ, neque Alcameni, neque Scopæ herbam porrigerent: neque alijs quoſcunq; vetuſtas commendat, cederent. Nam ſi ſinguli ſingulis imaginibus ſibi nomen pepererunt: hi opus iſtuc inſigne innumeris refertum imaginibus, & viuis, vt ita dicā, ſignis, omnibus gentibus; nationibus ac populis, qui ad nos vſque commigrarint, admirandum, & antea non viſum mauſolæum extruxerunt: tanta arte, vt cum vetuſtiſſimo quoque opere facilè certare poſſit. Nam vt ſileam nobilium artificum ingenioſiſſimam artem, qua Cæſaris viuam imaginem, cœnobia, & noua monaſteria, à Cæſare fundata, & hîc ſculpta, cum multarum Auſtrię prouinciarum inſignibus, atque armis exornata ita ſingula expreſſerunt, vt

ſine

ſine admiratione contemplari hoc monumentum nemo queat: hoc nemo ſatis pro dignitate admirabitur, quod nobiliſſimum illud marmor, longis è regionibus aduectum, varium, partim candidum, partim rubeum, ex infinitis portionibus agglutinatis ingenioſè, ac mirè politum, tantam molem reddat vſquequaque inſignem, adeo, vt plerique docti viri hanc molem ſtupidi pœnè aſpicientes, pulcherrima ediderint epitaphia. Maximilianus porrò Cæſar, pientiſſimus filius, imperfectum hoc opus à patre, ſumma cura, annis pænè duobus de triginta elaborari, ac perfici curauit, erogatis plus quadraginta millibus nummis aureis. Cuſpinian. in Cæſarib.

XXXIV. *Quam varias, & atroces tyrannidis ſuæ pœnas ſuſceperit Imp. Conſtantinop. Andronicus Comnenus. Exemplum mutabilitatis rerum humanarum, ac miſeriæ Principum luculentiſſimum.*

CONſcenſa naui cum fugeret, ipſum mare velut indignatum, quod innocentum cadaueribus ſinus ſuos ſæpe polluiſſet, in altos fluctus, & vaſtnm hiatum aſſurrexit, quaſi deuoraturum illum, & nauem in littus eliſit. Quod ſæpius factum obſtitit, quo minus ante perſequentium aduentum traijceret. Ita miſer cum duabus mulierculis, vxore & pellice, comprehenſus in nauiculam vinctus conijcitur, atque in

Ane-

Anemæ caſtellum, duabus grauibus catenis, cum ferreis ſeris ſuperbo collo iniectis contraditur. Quo habitu deinde ad Iſaacium Angelum ſucceſſorem perducto, contumelioſis verbis inſultatur, alapæ impinguntur, nares pulſantur, barba vellitur, dentes excutiuntur, capilli euelluntur, publiceque omnium ludibrijs expoſitus, etiam à mulieribus pugnis cæditur, ijs præſertim, quarum maritos aut occiderat, aut excæcarat. Deinde præciſa dextera in idem caſtellum reducitur, ſine cibo, ſine potu, ſine cuiuſquam miniſterio. Poſt aliquot dies altero oculo effoſſo, ſcabioſo camelo impoſitus, per forum triumphi ſpecie traducitur, breui tunicula tectus, ſpectabulum miſerabile, quod riuos lacrymarum elicere poſſit ex oculis non inhumanis. Sed & vrbis incolæ, præſertim fartores, coriarij, opifices, & circumforanea, ſordidaque turba, muſcarum inſtar, verno tempore ad mulctras, & pinguia cymbia conuolantium, nulla ratione habita, quod is nudius tertius Imperator, regio diademate ornatus, ab omnibus laudatus, celebratus, adoratus eſſet, quodque ſanctiſſimo iureiurando fidem, ac beneuolentiam ſuam erga eum teſtati eſſent, efferatis animis ruentes, nihil mali prætermiſerunt, quo Andronicum non afficerent. Alij clauas in caput eius impegerunt: alij ſtercore nares eius fœdarunt: alij ſpongias excremẽtis hominum, & pecudum fœdatas, in faciem eius expreſſerunt: alij verbis

obſcœ-

obſcœnis parentes eius inſectati ſunt. Erant qui verubus latera eius pungerent. Impudentiores quidam lapidibus cōiectis rabidum canem eum appellabant. Scortum quoddam impudens ollam feruenti aqua plenam, è culina raptam in faciem eius effudit. Nemo denique erat, qui miſerrimo non malefaceret. Adhæc ignominiosè in theatrum ridiculo triumpho perductū, & camelo detractum, iuxta duas columellas, quibus ſupernè lapis incumbit, pedibus fune alligatis ſuſpendunt. Tot mala perpeſſus, & alia ſexcenta, quæ prætermiſimus, tamen generoſo adhuc animo illata tolerabat, ac mente integra ad affluentem turbam conuerſus, nihil dicebat aliud, niſi, Domine miſerere: &, quid calamum quaſſatum confringitis? Cæterùm dementiſſima turba populi ne ſic quidem afflictiſſimo pepercit. Et quidam longum enſem per fauces eius vſque ad inteſtina adegit. Duo vero Latini generis, enſes ambabus nixi manibus in anum eius adegerunt, vt periculum facerent, vter eſſet acutior, ictus dexteritate gloriati. Poſt tot ærumnas, & cruciatus ægrè vitam abrupit. Imperauit annos duos: vno vero rerum potitus eſt, ſine purpura, & regio diademate. Nicetas lib. 2.

XXXV. *Charondæ Thuriorum Legislatoris* αὐτοχειρία.

QVadam die ferunt, cum in agrum exiuiſſet, gladio accinctus, propter latronum incurſatio-

ſtationes, atque in regreſſu ſuo conuocata fortè cocione populi conſederetur, ibique tumultus excitari, miſcerique plebem, & agitari variè cœptam per facinoroſos, & ſeditioſos viros audiuiſſet, immemor gladij ad latus pendentis, in concionem properat. At cum lege à ſe cautum, capitaleque eſſet iudicatum, ne quacunq; quis cauſſa in concionem cum armis prodiret, ibi mox ab æmulis ſuis criminis obiectione notatus eſt. Ea enim occaſione oblata, haud ceſſarunt quidam ex ijs, repente procul exclamantes: Legem, inquiunt, quam condidiſti, nobiſque præſcripſiſti, Charonda, primus præuaricari auſus es. Minimè hercle inquit. Quin ratam faciam, confeſtimque ſtricto gladio ſibimet, omnibus aſpectantibus iugulum aperuit. Diodorus lib. 12.

XXXVI. *Maſaniſſa Numidarum Rex.*

MAſaniſſa Rex Africanorum, qui amicitiam cum Romanis retinuit, annos X C. cum vigore vixit: filios X. moriens reliquit, quos Romanis in tutelam commiſit. Erat & corporis firmitate præſtans, & duriciei ac laboribus à puero aſſuetus. Etenim ſtans, in veſtigijs totum diem manebat immotus, & ſedens non ſurgebat vſque ad noctem, toto die labores meditans, & in equo continenter toto die, & nocte ſedens, & equitationibus vtens non defatigabatur. Eſt eius valetudinis, vigoriſque ſignum hoc maxi-

mũm, quod ferè iam nonagenarius filiũ habebat quadrimulũ, corporis robore præſtantem. In agrorũ cultura vſq; adeò excelluit, vt ſingulis filijs reliquerit agrum decem millium iugerũ, omni inſtrumento ornatum. Regnauit præclarè annos ſexaginta. Diodorus fragmento lib. 32.

De hoc Rege, amico pop. Rom. fideliſſimo, & duce ſtrenuiſſimo Salluſt. princio belli Iugurthini his verbis. Bello Punico ſecundo, quo dux Carthagineñſium Hannibal poſt magnitudinem nominis Romani Italię opes maximè attriuerat, Maſiniſſa Rex Numidarum in amicitiam receptus à P. Scipione, cui poſta cognomen Africano ex virtute fuit, multa, & præclara rei militaris facinora fecerat: ob quæ victis Carthaginenſibus, & capto Syphace, (cuius in Africa magnũ, atq; latè imperium valuit) Pop. Romanus quaſcunque vrbes, & agros manu ceperat, regi dono dedit. Meminit eius Cicero in ſomnio Scipionis. Plurima de eodem Liuius decade III. Poſt annum ætatis 86. filium genuit, cum plerumque viri poſt annum ſexageſimum generare, & mulieris poſt quinquageſimum concipere deſinant.

XXXII. *Ex geminis quò pacto à Lacedæmonijs inuentus primigenius.*

ARiſtodemus fuit Lacedæmonum rex, qui duxit Argiuam Auleſionis filiam: Hæc ex

illo geminos peperit: quibus natis Ariſtodemus illis viſis morbo captus deceſſit. Lacedæmonij autem conſilio inito regem crearunt è pueris eum, qui eſſet primogenius, id quod lex iubebat. Sed neſcientes vtrum eorum eligerent, quum eſſent planè ſimiles, ac pares, vt nequirēt diſcernere, prius percunctati ſunt genetricem. Quæ cum negaret ſe poſſe internoſcere (diſſimulabat ſcilicet, vt credibile eſt: quod magnoperè cuperet ambos effici reges, id eſt, neutrū præ altero) dubitantes Delphos ſciſcitatum miſerunt, quid in iſtoc negotio agerent. Reſpondit Pythia, vtrumque regem dicerent; ſed primigenium magis honorarent. Hoc reſponſo nihilominus incerti, quomodo tandem primigenium reperirent, admoniti fuerunt à quodam Meſſenio, nomine Panite, vt obſeruarēt, vtrum puerum mater priorem lauaret, cibaretque: quam ſi deprehenderent eodem modo ſemper factitare, habituros id omne quod quærerent, & inuenturos, quod vellent: ſin illa alternando erraret, palam fore, ne ipſam quidem quippiam magis noſſe, & vt iſti aliam rationem inirent. Ibi Spartiatæ ex admonitu Meſſenij obſeruātes matrem puerorum, ignaram cum obſeruaretur, animaduertenteſq; illam præferentem alteri primigenium tum cibando, tum lauando, accepiſſe puerum, qui magis honorabatur à matre, tanquam primigenium, publiceque alendum curaſſe, impoſito ei nomine Euryſthenis, iuniori Procli. Hi

autem fratres vbi adoleuerunt, per omne vitæ tempus diſſenſere, in quo etiam illorum poſteri perſeuerarunt. Herodot. lib. 6.

Legitur Plauti comœdia, Menæchmi inſcripta, vbi propter fratres geminos, vultu quam ſimillimos iucundiſſimæ fruſtrationes fiunt, dum alter pro altero conuenitur, & appellatur. De eorundem indiſcreta prorſus ſimilitudine ita in prologo.

Mercator quidam fuit Syracuſis ſenex,
Ei ſunt nati filij duo gemini,
Ita forma ſimili pueri, vti mater ſua
Non internoſſe poſſet, quæ mammam dabat:
Neq; adeò mater ipſa, quæ illos pepererat.

XXXVIII. *Themiſtoclis in Lacedæmonijs circumueniendis callidum commentum.*

LAcedæmonij cauſſam idoneã nacti propter barbarorum excurſiones, quare negarent oportere extra Peloponneſum vllam vrbem haberi, ne eſſent loca munita, quæ hoſtes poſſiderent, Athenienſes muros reædificantes prohibere ſunt conati. Hoc longe aliò ſpectabat, atque videri volebant. Athenienſes enim duabus victorijs, Marathonia, & Salaminia tantam gloriam apud omnes gentes erant conſecuti, vt intelligerent Lacedæmonij de principatu ſibi cũ his certamen fore. Quare eos quam infirmiſſimos eſſe volebant. Poſtquam autem audie-

runt muros ſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent. His præſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerũt. Hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primò profectus eſt: reliqui legati vt tum exirent, cum ſatis altitudo muri extructa videretur, præcepit: interim omnes ſerui, atque liberi opus facerent: neque vlli loco parcerent, ſiue ſacer eſſet, ſiue profanus, ſiue priuatus, ſiue publicus: & vndique quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. Quo factum eſt vt Athenienſium muri ex ſacellis, ſepulchriſque conſtarent. Themiſtocles autem, vt Lacedæmonem venit, adire ad magiſtratus noluit, & dedit operam, vt quam lõgiſſimè tempus duceretur, cauſſam interponens, ſe collegas exſpectare. Cum Lacedæmonij quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere, interim reliqui legati ſunt conſecuti: à quibus cum audiſſet non multum ſupereſſe munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum acceſſit, penes quos ſummum imperium erat: atque apud eos contendit falſa his eſſe delata. Quare æquum eſſe, illos, bonos viros, nobileſque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent, interea ſe obſidem retinerent. Geſtus eſt ei mos, treſq; legati, functi ſummis honoribus Athenas miſſi ſunt. Cum his Collegas ſuos Themiſtocles iuſſit proficiſci: eiſque prædixit, vt ne prius Lacedæmoniorum Legatos dimitterent, quam ipſe eſſet re-

miſſus. Hos poſtquam Athenas perueniſſe eſt ratus, ad magiſtratum, ſenatumque Lacedæmoniorum adijt, & apud eos liberrimè profeſſus eſt, Athenienſes ſuo conſilio, quod communi iure gentium facere poſſent, deos publicos, ſuoſque patrios ac penates, quò faciliùs ab hoſte poſſent defendere, muris ſepſiſſe: neque eos quod inutile eſſet Græciæ feciſſe. Nam illorum vrbem vt propugnaculum oppoſitum eſſe barbaris, ad quam iam bis claſſem regiam feciſſe naufragiū: Lacedæmonios autem malè, & iniuſtè facere, qui id potius intuerentur, quod ipſorum dominationi, quam quod vniuerſæ Græciæ vtile eſſet. Æmilius Probus. Meminerunt rei geſtæ huius Thucydides, Diodorus, Demoſthenes, quorum verba recitat Lambinus in Commentar. quem vide ſis.

Themiſtoclis apud M. Tullium crebra mentio. Illa ſingularia. Noctu ambulabat in publico, quod ſomnum capere non poſſet: quærentibuſque reſpondebat, Miltiadis trophæis ſe è ſomno ſuſcitari. Tuſculan. 4. Tanta erat in eo cupiditas laudis, & gloriæ. Idem cum apud Xerxem Perſarum Regem (quem cum immēſis copijs Græcorum libertatem in ſeruitutem redacturum venientem turpiſſimè rebus infectis domum redire compulerat) exularet, & adiutorem contra patriam neminem inueniret, mortem ſibi conſciuit. In Lælio.

XXXIX. *Deſcriptio exemplaris prototypi Bullæ aureæ, Caroli IV. Imperatoris.*

NObiliſſima illa Caroli IV. Bulla κατ' ἐξοχὴν Aurea vocatur, quam Cardinalis quidam Pileus, ab Vrbano Papa VI. in Germaniam miſſus, Anno 1379. ſe vidiſſe teſtatur, & hiſce verbis velut ſub aſpectum ſubijcit, ac depingit, quę Freherus Notis ſuis in Petrum de Andlo, de imperio Romano ſcribentem inſeruit. Prædictus liber erat ſcriptus in pergameno, in 24. folijs, cum coopertura groſſa, in quo erant ſcripta diuerſa negotia, ſacrum imperium, & Electores eius tangentia: qui quidem liber transfixus erat cum filis ſericis glauci, & rubei coloris inuolutis (contortis) cum bulla, ſeu ſigillo aureo rotundo imperiali appenſo, in cuius vno latere apparebat figura imperialis, in maieſtate ſedens, cum corona imperiali in capite, habens in manu dextra ſceptrum, & in ſiniſtra manu pomum, cum cruce deſuper, modo imperiali, & à latere dextro clypeum cum aquila, & ſiniſtro clypeum cum forma leonis. In circumferentia verò legebantur hæc verba. Carolus Quartus, diuina fauente clementia Romanorum Imp. ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex. Ab alio verò latere (in auerſa parte) caſtrum magnum, cum duabus turribus, habens portam inferius in

medio, cum litteris Aurea Roma. In circumferentia verò legebantur hæc verba, Roma caput mundi regit orbis fræna rotundi.

Carolus IV. patrem habuit Ioannem regem Bohemorum, filium Henrici VII. Imperatoris. Pontem Pragenſem, & quam in arce vocāt Aulam regiam, præterea Academiam in Praga veteri conſtruxit, opera vel Alexandro M. non indigna. Imperauit annis XXXII. Filios reliquit duos, Venceslaum, & Sigiſmundum, quorum prior Cæſar creatus, adeò nihil memorabile geſſit, vt Ignaui cognomentum meruerit.

XL. *Admirabilia, & obſtupeſcenda ingenioſorum artificum opera.*

ARchimedes onuſtam nauem, quam non ingens hominum multitudo loco mouere potuiſſet, ſolus molitus eſt, traxitq; quo voluit: cœli motus luſit in vitro, Iouis æmulus tonitru perſtrepuit, coruſcationem incendit, fulmina jaculatus eſt. Architas volantem columbam fabricauit. Mymecides quadrigam eburneam muſcæ alis, nauim apiculæ pennis intexit. Alius caſum Phaetontis in gemma annuli ſcitiſſimis lineolis exarauit. Alius in achate nouem Muſas cum Apolline impreſſit. Melius ſuperiore ſæculo Cappocius Senenſis totam de morte Chriſti hiſtoriam, res, actus, perſonas elegantiſſimo artificio in ſuis vnguibus delineauit. Melius quoque Franciſcus Alumnus, qui Symbolum Apo-

Apoſtolorum, & Euangelium Ioannis in denorioli orbiculo, magna Caroli V. & Clementis VII. admiratione deſcripſit. Quid in horologijs, vt triumpharunt ingenia? Alia ſolis, & lunæ curſus definiunt. Alia quauis hora homines è ſomno excitant, & lumen accendunt. Alia ſtatuas accedentes, & recedentes ſingulis ictibus referunt. Ex eo enim, quod Aaron rex Perſarum ad Carolum M. Imper. miſit anno octingenteſimo ſeptimo, duodecim equites, modo ſinguli, modo bini, modo terni, modo vno agmine omnes, apertis tot feneſtris turmatim exiliebant, exercitum diceres, è portis caſtrorum erumpentem. Num vero prodigio ſimile non eſt, quod horologium cum campanula, & indice, cum tot laboramentis currentibus, & recurrentibus rotulis, in Caroli Vannulo peritiſſimus artifex incluſit? Nicolaus Cauſſinus in Parallelis eloquentiæ ſacræ, & humanæ, lib. 3. cap. 2.

Inter mirabilia veterum, ac recentiorum artificum, monumenta numeremus licet etiam buculam Myronis, Dædali Labyrinthum, Apellis dimidiatam Venerem, Zeuxidis anum, (quam ridentem adeò dextrè, & ad viuum pinxit, vt eius aſpectu inſatiabiliter riſerit, ac præ riſu animam expirârit) Phidiæ Mineruam. Et, ſi fabulas audire volumus, Vulcani fulmina, tripodas aureos, per ſe ambulantes. Item Achilli apud Homerum, Æneæ apud Maronem fabricatos

tos clypeos, cælatas fores regiæ Solis apud Ouidium.

XLI. *Morionis prudens dictum.*

NIcolaus Morio Saxonum Principis (Clauß Narr/) quem ob miros ſales octoginta talerorum millibus in familia herciſcunda æſtimaſſe dicuntur, cum inter fratres de diuidenda regione ageretur, veſte principali indutus in cōceſſum procerum venit, & ecquid placeret Fridericum Ducem, ac dominum ſuum interrogauit. Quo laudante, in cubiculum abijt, & veſtem elegantiſſimam forfice diſſecuit: mox alteram partem indutus Principi ſe denuò obtulit, & nunquid placeret rogauit. Princeps pro facto virgarum ſupplicium minatur. Vt libet, exclamabat morio, modo te viciſſim virgis cædam, qui diuiſione cum fide inita, pulchriorem hac veſtem concordiam per diſcordiam dilacerare conaris. Narrat Cauſſinus Parabol. hiſtor. libr. 3.

Tanta eſt veritatis vis, & ita ſe hominum actionibus, ac ſermonibus perſæpe non quæſita ingerit, vt etiam per puerorum, ac fatuorum ora aliquando erumpat, iuxta Germanorum prouerbium, Kinder vnd Narren ſagen die Warheit. Egregium & hoc fatui cuiuſdam Galli, Quatuor matres bonas quatuor filias peſſimas gignere ſolere, Veritatem odium, Proſperitatem

tem ſuperbiam, Securitatem periculum, Familiaritatem contemptum.

XLII. *Damnati pœna ſua hiſtoriam priſcam, aut fabulam repræſentabunt.*

A Nerone, Domitiano & alijs, qui damnati in arenam eſſent, ita ſubinde affecti pœna, vt eo ipſo ſupplicio aliqua ex monumentis annalium hiſtoria, aut fabula repræſentaretur: vt apud Martialem epigram. 7. lib. Spectacul. reus is, qui alis ſibi applicatis pegmati excuſſus in vrſum incidit, à quo eſt dilaniatus; quem per iocum dicit optaſſe pennas veri illius Dædali, qui è Creta in Siciliam auolauit.

Dædale, Lucano cum ſic lacereris ab vrſo,
Quam velles pennas nunc habuiſſe tuas?

XLIII. *Citharœdus, & auditor pæne ſurdus.*

CVm Citharœdus quiſpiam Iaſſi artem ſuam publicè oſtentaret, tantiſper ab omnibus auditus eſt, dum tintinnabulum ſignum vendũdorum piſcium daret. Quo audito vniuerſi ad forum piſcarium aduolarunt, vnico excepto, qui maiorem in modum ſurdaſter erat. Ad hunc acceſſit Citharœdus, maximaſque gratias egit, quod tanto ipſum honore affeciſſet, tantoque muſicæ ſtudio ferueret, cum reliqui audito tintinnabulo omnes diſceſſiſſent. Quid ergo? inquit

quit Surdaſter, ſignum datum eſt? tu igitur valeto, & ſubitò ex eius conſpectu ſe proripuit. Strabo lib. 14. Meminit Rhodigin. lib. 19. cap. 11.

Surdis canere, adagium de ijs, qui non perſuadent audientibus, quod volunt, & laborem perdunt: quemadmodum, qui aut cæcis, aut cæcutientibus eleganter pictas tabellas oſtendunt, aut inuitos canes venatum ducunt.

XLIV. *Simia nutricem male imitata.*

CVm cæteris in rebus omnium beſtiarum ſimia peruerſiſſima eſt, tum peruerſior in ijs, in quibus hominem imitari conatur. Cum enim nutricem ex eminēti loco ſpectauiſſet puerum infantem in pelui lauare, & faſcias cunarum primùm ſoluere, deinde poſt balneum ijſdem denuò inuoluere: atque quo loco reliquiſſet puerum obſeruaſſet, ſimul & circa eum ipſum à cuſtodibus magnam ſolitudinem perſpexiſſet, per feneſtellam patētem in domum ad puerum ingreſſa, vt factum à nutrice viderat, ad cunas accedit, integumentis nudat, è lectulo ſuſtollit, & aquam adhuc præferuidam, nec frigida temperatam infundit, miſerumque infantem occidit. Cauſſinus Parab. hiſt. lib. 7. ex Ælian. de Animal. lib. 7. cap. 21. Apodoſis hæc eſt. Valet in eos hæc hiſtoria, ſiue ſymbolum hiſtoricum, qui praua imitatione rem totam deprauant, & in vltimum diſcrimen adducunt, aut qui ſum-

mam

mam peſtem important ijs, quos ſe ſuis afficere putant beneficijs, quæ verius ſunt maleficia.

Simias, & ſimiolas vocamus ineptos imitatores, in quocunque genere, cùm nullum ſit animal, quod vt faciem hominis, ita etiam actus libentius & dexterius imitetur.

XLV. *Lenitas in ſubditos, & quibuſcum agitur.*

IVſtinianus Genuenſis hiſtoriographus libr. *6.* præclarum habet lenitatis in ſubditos ſymbolum. Franciſcus Marcio, inquit, Iureconſultus egregius, miſſus à Repub. Genuenſi Orator ad Ducem Mediolanenſem, cum is nollet eum dimittere, nec pactis conuentis cum Genuenſibus ſtare, captata occaſione obtulit eidem Duci manipulum herbæ ocymi: qui admirabundus, quid hoc donum ſibi vellet, quæſiuit quid rei eſſet. Reſpondit ille, talem eſſe huiuſmodi plantæ naturam, vt leniter, ac ſuauiter contrectata gratum odorem ſpiraret: nimis autem duriter compreſſa, & attrita non ſolum omnem ſuauitatem dependeret: ſed etiam procedente tempore ſcorpios generaret: habere autem ſe ingenia Genuenſium eodem planè modo. Dux hoc ingenioſo admodum reſponſo delectatus & ſententiam priorem mutauit, & Legatum honorificè dimiſit. Apodoſis.

Qui vult amari, languida regnet manu,
Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus extat
Utilior

Cauſſinus. Parab. hiſtor. lib. 10.

Comem, affabilem, benignum, clementem, lenem, manſuetum, miſericordem decet eſſe hominem, quia homo eſt; nempe animal ad omnem facilitatem, placabilitatem, ciuilemq; ſocietatem à natura factum: durum autem, inhumanum, auſterum, tetricum, iracundum minimè, quoniam qui tales ſunt, vocabulo hominis digni non ſunt, cum ad beſtiarum naturam, atq; mores accedant, & vt beſtiæ timeantur, ac fugiantur. Principum maxime intereſt, quales à ſubditis habeantur. Eorum officium eſſe dicit Seneca lib. 1. de Clementia, cap. 14. quod bonorum parentum: qui obiurgare liberos nonnunquam blandè, nonnunquam minaciter ſolent, aliquando etiam monere verberibus. Nunquid aliquis ſanus filium ad primam offenſam exhæredat? niſi magnæ, & multæ iniuriæ patientiam euicerit; niſi plus eſt quod timet, quam quod damnat, non accedit ad decretorium ſtilum. Multa ante tentat, quibus dubiam indolem, & priore loco jam poſitam reuocet: ſimul deplorata eſt, vltima experitur. Nemo ad ſupplicia exigenda peruenit, niſi qui remedia conſumpſit. Conſentanea M. Tullius in Roſciana. Magna oportet eſſe vitia, atque peccata filij, quibus incenſus parens potuerit ani-

animum inducere, vt naturam ipſam vinceret; vt amorem illum penitus inſitum eijceret ex animo; vt deniq; ſe patrem eſſe obliuiſceretur.

XLVI. *Pueri, & aquilæ amores mutui.*

QVæ de Aquila ſparſim, & apud diuerſos auctores hiſtorica leguntur, pleraque ſunt eiuſmodi, vt ſingularem quendam affectum pietatis, eius & amoris erga hominem, & vel in beneficio collocando benignam, vel pro accepto gratam declarent. Ex quibus ſanè quanta ipſi cum cęteris animantibus antipathia eſt, tanta è conuerſo ſympathiam cum homine intercedere conſtat. Hæc Aldrouandus Ornitholog. lib. 1. in Aquila. Mox ſubijcit exempla complura, de quibus vnicum, ab Athenæo petitum recitabo. Puer auium ſtudioſiſſimus aquilæ pullum, quem dono acceperat, vario & multiplici cibo aluit, & ſtudioſè, diligenterque curauit, ægrotanti quandoque medici officium præſtans. Nam cum ipſam non tanquam rem ludicram alebat; ſed tanquam alius, vel amores, & delicias ſuas: vel noctu minorem fratrem germanum, ſic ſanè is Aquilam magna cura, & diligentia tuebatur. Cum autem progreſſu ætatis in mutuam inter ſe amicitiam vehemẽter exarſiſſent, atq; accidiſſet, vt ex morbo puer laboraret, tum ei Aquila aſſiduitate officij aſſiſtebat: cum non ederet, ipſa pariter cibum non admittebat. Poſtea

ſtea verò quam è vita exceſſiſſet, atque ad ſepulchrum efferretur, eum proſecuta eſt, cumq; cremaretur, in medios ignes ſeſe immiſit. Simillimum de aquila, à Virgine educata, & in eius rogum ſeſe inijciente apud Iouian. legere memini.

XLVII. *Gallus aſſus, & dearctuatus reuixit, & cantauit.*

IN Bononiæ partibus duo quidam viri, qui & amicitiæ fœdere, & compaternitatis, ſi bene memini, neceſſitudine tenebantur, in conuiuio diſcumbebant: quibus in menſam allatus eſt gallus: quod pulmentum vnus illorum, arrepto cultello, vt mos eſt, in fruſta diſſecuit, tritū quoque piper cum liquamine ſuperfudit. Tum alter protinus ait, Profectò, Compater, ſic explicuiſti gallum, vt ipſe S. Petrus, etiamſi velit, redintegrare non poſſit. Cui mox intulit ille. Planè non modo D. Petrus, ſed etſi Chriſtus ipſe imperet, hic gallus nunquam reſurget. Ad hanc vocem repentè gallus viuus, & plumis coopertus exiluit, alas percuſſit, & cecinit, totumque liquamen ſuper eos, qui conueſcebantur aſperſit. Illico ſacrilegium blaſphemæ temeritatis digna pœna ſequitur vltionis: nam & in aſperſione piperis lepra percuſſi ſunt, quam videlicet plagam non modo ipſi vſque ad obitum pertulerunt, ſed & poſteris ſuis in omnes generationes velut quoddam hæreditarium reliquerunt. Carolus

rolus Sigonius de Epiſcop. Bononienſ. lib. 2. in Clemente, ex Petro Damiani.

XLVIII. *Ingrati pœna.*

PHilippus Macedo habebat militem, qui ei propter fortitudinem inprimis charus erat. Hic naufragus ad villam cuiuſdam agricolæ ægrè enatauit. Agricola cum audiſſet militis clamorem, accurrit, eumque rigentem frigore, & pænè exanimem ducit in villam, & quibus poteſt officijs recreat: poſt triduum cupienté abire etiam viatico inſtruit. Diſcedens miles prolixè pollicetur, ſe gratiam relaturum. Quid accidit? Vide quæſo. Narrat Philippo naufragiũ, beneficium hoſpitis tacet, & petit ſibi donari illud prædium. Facilè impetrat à Rege liberali, præſertim, cum Rex bene meritum iudicaret. Iubet igitur eum induci in bona quæ petierat. Non tulit iniuriam agricola expulſus bonis ſuis, ab eo, quem ſeruauerat: ſed accedit ad Philippum, eique ſua erga militem beneficia commemorat. Hîc adeò exarſit ira Philippus, vt Pauſaniæ mandaret, priori domino prædium reſtitueret; militi verò exauctorato ſtigmata inureret, inſcriberetque fronti hæc verba, HOSPES INGRATVS. Ex Declamat. Philipp.

Quantoperè ingrati crimen Perſis ingratum fuerit, patet ex Xenophonte de vita Cyri lib. 1. In ſacris litteris eſt. *Non recedet malum de domo*

 ingra-

ingrati. Et vetus eſt, Dixeris mala cuncta, ſi ingratum dixeris.

XLIX. *Q. Sertorij cerua.*

MVltos quoque (Hiſpanos) ipſe fraude, & arte quadam ſibi conciliauit, cuius generis potiſſimum eſt illud de cerua commentum. Res ita habet. Spanus quidam, vnus de agreſti hominum plebe, cum in ceruam incidiſſet, quæ recens à partu venatores fugiebat, ipſam quidē aſſequi non potuit: hinnuleum verò, coloris nouitatem (totus enim albus erat) miratus, perſecutus eſt, & cepit. Fortè tum ijs in locis Sertorius commorabatur, quidquid ex venatione, aut ruris frugibus ad ſe afferretur, grato animo accipiens, colentibuſque ſe amicè, & benignè gratiam referens. Ei planè hinnulum iſtum Spanus attulit. Acceptus mediocriter initio ferrarium decertauit: progreſſu temporis ita cicurē, & ſui amantem fecit, vt & vocantis vocem ſentiret, & vnà quò duceret iret, & tumultum omnem militarem perferre aſueſceret. Exinde diuinitatem rei commentus, ceruam iſtam à Diana ſibi dono datam, multaſque res occultas ſibi indicare dixit: quippè naturâ animos barbarorum eos eſſe, qui facilè religione obiecta deciperetur, intelligens. Auxit opinionem hanc alio aſtu. Quoties enim hoſtes in agrum Luſitanum impreſſionem feciſſe occultis nuntijs percepiſſet, aut vrbes ad defectionem ſollicitaſſe, in ſom-

ſomnis ſibi locutam ceruam aiebat, ac monuiſſe, vt paratum exercitum haberet. Rurſus ſi de victoria alicuius ſuorum ducũ cognouiſſet, occultato rei nuntio coronatam ceruam læti nuntij aperiendi cauſſa produxit, bono animo ſuos eſſe, dijſque ſacra facere, vt qui lætum aliquod mox eſſent audituri, iubens. Hoc modo illis circuratis, ad omnia negotia moderatioribus vſus eſt: vt qui non alienigenæ hominis conſilio, ſed diuino duci ſe crederent. Plutarch. in Parallel. De hac eadem cerua Gellius, lib. 15. cap. 22.

L. *Alcibiadi ad populum dicturo, quo pacto timorem ademerit Socrates.*

MVltis in concionem ad dicendum prodire formidoloſum eſt viſum. At Socrates apud ignobile vulgus naturam ſine cauſſa metuere putabat. Propterea, cum Alcibiadem adoleſcentem hæſitare, & animo fluctuare animaduerteret, eius mentem hunc in modum erigere, & confirmare ſtuduit. Quæſiuit ex eo, annon σκυλοτόμον ſutorem illum contemnendum duceret. quum annuiſſet, rurſum interrogauit, annon & eum, qui in cœtu præconium faceret. quum nec id negaret, Nonne, inquit, & σκηνοῤῥάφον, tentoriorũ artificem. quum id quoq; fateretur, ſubiecit Socrates, Quid igitur? annon ex huiuſmodi conflatur Athenienſis populus? Quos ergo ſingillatim deſpicabiles opinaris, ne coniun-

ctos reformidauerit, idque μεγαλοφρόνως magno animo. Rhodigin. lib. 13. cap. 37.

LI. *Scorionis Dacorum Ducis prudens factum, aduerſus temeritatem vulgi, bellum affectantis.*

CVm ſciret Scorio diſſociatum quidem armis ciuilibus populum Romanum, non tamen occaſione inde arrepta laceſſendum extimulandúmue eſt arbitratus: quanquam imperita vulgi temeritas non deeſſet, multa, & præclara ſubinde minantis: quoniam velut ex ſpecula proſpiciebat, poſſe obtingere, vt bello externo ingruente, domeſtica reſtinguerentur incendia, & voluntatum coalitu in idem tendentium, funeſtior peregrinis infligeretur clades. Popularium verò animos lepide repreſſit, ac reprehendit. Canes ſiquidem duos ipſis inſpectantibus commiſit, iiſque mox acriter compugnantibus mox lupum ingeſſit: quem illi protinus omiſſa ira inter ſe, vt communem hoſtem alacriter inuadentes confecere. Quo exemplo ingenij perſpicacis dux, & in coniectandis rebus ſollertiſſimi, ab impetu Romanis pro futuro barbaros inhibuit. Quibus (Romanis inquam) id propè ſollemne ſemper fuit, vt bellum externum diſcordia excitaret inteſtina: rurſumque auerteret hoc hoſtile malum ceruicibus impendens. Rhodigin. lib. 17. cap. 25.

Accommodatè admodum ad hanc hiſtoriam

Dionyſ. Halicarnaſs. Antiquitat. lib. 8. his verbis. Ita certè in omnibus locis tam Græcorum, quam barbarorum gentium vſu venit, vt ceſſantibus externis periculis, inteſtinæ domi ſeditiones exoriantur: ſed maximè id accidit in populis bellicæ, ærumnoſæque vitæ aſſuetis, partim libertatis, partim imperij deſiderio. Ægrè namque continere ſe poſſunt ingenia cupiditatibus aſuefacta, ſi prohibeantur à conſuetis exercitijs: & ideo prudentes reipub. Præſides ſemper alent aliqua bellorum externorum ſemina, ſatius ducentes foris conflictari quam domi, &c.

LII. *Caluiſij Sabini hominis ventoſiſſiſſimi obſtupeſcenda memoria. Ex Seneca, epiſt. 27.*

CAluiſius Sabinus memoria veſtra fuit dives, & patrimonium habebat libertini, & ingenium [Schol. Lipſij. *Habebat*, inquit, *opes magnas, vt ſolent nunc libertini: ſed & ingenium tale, id eſt, humile, terreum, & quod ſaperet ſtirpem.*] Nunquam vidi hominem beatum indecentius [*Vulgi, non ſapientum iudicio beatum, hoc eſt, diuitem. Nam illi beatum appellant, ad quem pecunia magna confluxit, epiſt. 45. Indecenter igitur beatus, quia parum decorè, aut eleganter opibus vti poterat, bardus, blennus, frutex*] Huic memoria tam mala erat, vt illi modò nomen Vlixis excideret, modò Achillis, modò Priami, quos tam benè norat, quàm Pædagogos no-

ſtros nouimus. [*Ille,* inquit, *obliuiſcebatur omnium: etiam quos nouerat, vt Pædagogos ſolemus*] Nemo vetulus Nomenclator, qui nomina non reddit, ſed imponit tam perperam tribus, quàm ille Troianus, & Achiuos perſalutabat. [Nomēclator tribules ſalutabat, aut reſalutabat, nomine Domini: vetulus aliquis prauè, & pro Titio Seium. Nihilominus eruditus volebat videri. Hanc itaque compendiariam excogitauit. Magna ſumma emit ſeruos, vnum qui Homerū teneret, alterum qui Heſiodum: nouem præterea Lyricis ſingulos aſſignauit. Magno illum emiſſe non eſt quod mireris, non inuenerat, faciendos locauit. Poſtquam hæc familia illi comporata eſt, cæpit conuiuas ſuos inquietare. Habebat ad pedes hos [*ad lecti fulcra, cum cœnaret, quos adſpicere, & innuere poſſet*] à quibus ſubinde cum peteret verſus quos referret, ſæpe in medio verſu excidebat. [*Facetius, & credo, verius eſt, medio verbo; quod priſci libri referunt. Tam infida memoria, vt deſtitueret in verbo, & totum non efferret,*] ſuaſit illi Satellius Quadratus, ſtultorum diuitum arroſor, &, quod ſequitur, & quod duobus his adiunctum eſt, deriſor, vt Grammaticos analectos. [*Scitè, & nimis argutè Analecta in conuiuijs, græco verbo, reliquiæ, quæ ſubleguntur, aut colliguntur ſparſa. Suadebat igitur habere Grammaticos ab hoc officio: qui reliqua eius, & quæ exciderent ei, & velut ab ore, aut orbe deſiderent, colligerent, & collecta redderent.*

rent, atq; ita explerent. Non poteſt venuſtius.] Cum dixiſſet Sabinus, centenis millibus ſibi cõſtare ſingulos ſeruos: Minoris, inquit, totidem ſcrinia emiſſas. [*In quibus reponi libri & ſcripta ſolent. Id quoq; igitur argutè. Hi ſibi ſerui tanquam arenaria, & ſcrinia ſunt, à quibus auctores petas: cur non ipſa emiſti? minoris quidem, & quæ fidelius etiam aſſeruaſſent.* Ille tamen in ea opinione erat, vt putaret ſe ſcire, quod quiſquam in domo ſua ſciret. Idem Satellius illum hortari cœpit vt luctaretur, hominem ægrum, pallidũ, gracilem. Cum Sabinus reſpondiſſet, & quomodo poſſum? vix viuo. Noli, obſecro te, inquit, iſtud dicere, non vides quam multos ſeruos valentiſſimos habeas? [*Nam ſicut doctrinam ſeruorum ſuam putabat, cur non item robur?*

LIII. *Quorundam Regum in maledictis æquanimitas.*

PEtulantius linguam exercẽtes in Antigonum ante eius tentorium conſtiterant manipulares, lineo tantum pariete ab eo diſcreti. Excanduiſſet alius, protinusque ad capitale ſupplicium eos abripi iuſſiſſet. At is comiter, ac ſedatè, Abite, inquit, confeſtim longius, ne fortè rex vos obloquentes audiat. Idem itinere nocturno, & præmoleſta ob cœni altitudinem via, vbi milites ſibi iraſcentes, palamque mala omnia imprecantes ſenſit, adire ad eos perrexit, qui potiſſimum laborabant: quumque eos explicuiſſet,

nec eſſet ab ijs cognitus, execremini ait, Antigonũ, qui vos in haſce cõiecit difficultates; ei vero, qui inde vos extraxit, bene precemini. Philippus benigne Athenienſium legatione audita, demũ iamiam remigraturis legatis, ecquid, inquit, noſtis, ſi quid à me ciuitati veſtræ præſtari queat? Aderat forte Demochares, vnus ex legatis, ob nimiam, & procaẽ linguam cognominatus Therſites, qui excipiens, ſi te, inquit, ſuſpenderis. Cõmouerat tam intempeſtiuum, tamque atrox reſponſum Legatos cæteros, exortaque omnium cum fremitu indignatione, molliter Philippus, Nuntiate, inquit, Athenienſibus, multo elatiores videri, qui ob animi impotentiam hiſce non abſtineant, quam qui impunè in ſe dici permittant, ac iniuriæ inſolentiam facilè concoquunt. Hiſtoricus Timagines Auguſtum, vxorem, domum vniuerſam procacius, impudentiuſque proſciderat in libris, ac dicaciter lapidauerat. Monuerat Imperator, moderatius linguá vteretur: vt facilè appareat, illi non imperaſſe iram. Pergenti porrò, ac liberius naturæ indulgenti, ſatis habuit domo ſua interdicere. Rhodigin. lib.21.cap.28. Sed in hoc genere, patientiæ, in, inquam, in maledictis excellit Dauid, de quo ſcriptum 2.Reg.cap.16.

LIV. *Auguſti humanitas in alienum ſeruum. Cotys Regis Thraciæ facinus memorabile ad iram immoderatam præcauendam.*

Cum

CVm Auguſtus Imp. apud Vedium Pollionē cœnaret, ſeruus Vedij fore calicem cryſtallinum per imprudentiam alliſit, ac fregit, quem mox Vedius ad vltimum ſupplicium rapi iuſſit, victus ira immodica videlicet. Supplicium erat, vt murenis, quas in piſcina grandi alebat, quæq; humana carne veſci didicerant, pabulum obijceretur. Ad Cæſaris pedes ſeruulus procidens, ei ſupplicauit. Primum Auguſtus perſuadere Pollioni conatus eſt, ne quid huiuſmodi ageret: quod vbi fruſtra fuit, agedum, inquit, profer omnia pocula quæ huius generis, aut alioqui pretioſa habes, vt ijs vtamur: allata omnia confringi iuſſit. Quod etſi indignè ferebat Vedius, quia tamen neque propter vnicum poculū, reſpectu tantæ eorum, quæ perierant, multitudinis amplius iraſci, neque pœnas eius, quod Auguſtus egiſſet à ſeruo exigere poterat, inuitus etiam conquieuit. Dio Caſſius lib. 54.

Diſſimilis Vedio Cotys Thracum rex, qui ad iram & furorem naturâ propenſior, & ad vltionem proinde præceps, præcipueque immitis in ſeruorum delictis puniendis: quum ab hoſpite precioſiora quædam dona figlina ſibi oblata eſſent, & cælato, tornatilique opere conſpicua, ſed tamen prætenuia, fractioniqué peropportuna, offerenti quidem gratum ſe præbuit, amplis illum muneribus afficiendo; cæterum mox vaſa contriuit omnia, facilè protinus rationem reddens: Quod vereretur, ne per incuriam mi-

niſtros peccantes ea in re ſæuius, amariuſq́ue verberibus concideret. Rhodigin. lib. 23. cap. 20.

LV. *Oſculatio pectoris.*

ANtiqui, cum in corde ſapientię domicilium defigerent, ſapientum virorum non os, & manus, ſed pectus in ſapientiæ venerationem ſolebant deoſculari, quem morem ſcitè notauit Euſebius hiſtoriæ lib. *6*. cap. 2. in Leonide, Origenis patre, ſancto Martyre, qui cum in filio adoleſcentulo agnoſceret θειάζουσαν φύσιν diuinum ingenium, dormienti ſæpenumero aſtabat, eiuſque pectuſculum denudabat ſtragulis: atque illud perinde, ac ſi ſacer Dei ſpiritus idem ipſum ſibi tanquam templum conſecraſſet, auguſtè, & cum reuerentia deoſculabatur. Et, ni fallor, apud Eunapium Sardianum extat Proæreſij Sophiſtæ mentio, cuius eloquentiam, maximè verò extemporaneam demirati auditores, eiuſdem pectus, quaſi ἑρμοῦ λογίου τύπον lambebant oſculis. Quamobrem & olim ſapientiæ hieroglyphica geſtabantur in corde. Teſtes ſunt Romanorum bullæ: teſtis illa nobilis ſapphirus, in qua ſculpta erat imago Veritatis, quam ſummus Ægyptiorum Iudicum Præſes de collo appenſam geſtabat in pectore, cuius meminit Ælian. var. hiſt. lib. 14. Nicolaus Cauſſin. in Hori Hieroglyph.

LVI. *Monachus ineptè ſpiritualis.*

QVidam peregrinus frater in montem Sina ad viſendum Abbatem Siluanum aduenit, videnſque fratres manibus ſuis victum quærentes, quare, inquit, *operamini eſcam quæ perit?* *Maria enim bonam partem elegit.* Tum ſenex Zachariæ diſcipulo mandauit, vt daret illi codicem ad legendum, & in cellam prorſus vacuam introduceret. Hora nona eſuriens peregrinus ille circumſpicere cœpit, ſi quis fortè eum ad cibum capiendum vocaret. Cum neminem cerneret, & hora iam præterijſſet, acceſſit vltro ad ſenem, quæſiuitque num fratres nondum ſe cibo refeciſſent. Etiam, inquit ſenex, refecerunt. Tum peregrinus, cur ergo me vocandum non curaſti? Tu, ſubijcit ſenex, totus ſpiritualis es, & eſca non indiges: nos, vtpote carnales, comedere opus habemus, & ideo operamur, vt ex laboribus noſtris victum nobis comparemus. At tu optimam partem elegiſti, & cibo carere potes. His auditis veniam incogitantiæ ſuæ monachus ſtultè ſapiens petiuit, cui Siluanus reſpondit. Vides ergo neceſſariam eſſe Martham Mariæ: propter illam enim & hæc laudatur. Rufin. de Vitis Patrum. lib. 3.

LVII. *Exemplum iuſtitiæ, Theophili Imper.*

ACcedebat aliquando Theophilum Imper. paupercula mulier, Petronam magnæ dignitatis virum accuſans. Fuit is Præfectus vigilum, & in eadem familia cum Theophilo natus. Dolenter illa quiritati, lacrymas fundere, opem Imperatoris implorare, gigantęas vt manus Petronæ coerceret, qui per ſummam iniuriam in ſe debacharetur, ſuæque domunculæ ſatis per ſe tenuis, luminibus officeret: ne tandem nimia cogente caligine, domum ſolam, deſertamque ventis, quod aiunt, perflandam inuita relinqueret. His auditis Imperator de re inquirit, accuſati nequitiam cognoſcit, ac ædes quidem illas, quæ lumina domunculæ mulieris obſtruebant ad ipſa vſque fundamenta demolitur: Petronam verò publicam in viam deductum, flagellis cædi iuſſit. Conſtant. Manaſſes in Annalib.

LVIII. *Aliud eiuſdem, odij quæſtus illiberalis.*

FOrtè ſtabat Imp. in Regia, loco ſublimi, oculos in mare dirigens, quod cælum ſudum eſſet, ipſeque maris intuitu ſeſe recreare vellet, cum nauē mercibus oneratam videt, molli vento auſtrali flante, ac nauigium plenis velis tranquillum in portum deferente. Poterat autem aliquis etiam longo interuallo exiſtimare, nauim appellentem ingens onus vehere. Nam mercium pondus ita nauim deprimebat, vt è mari tertium modò cingulum extaret. Hac Imp. nauí

naui conſpecta, quæ nam, & cuius ſit interrogat; Vbi tam nauim, quam merces Imperatricis eſſe cognouit, animi dolore compreſſo, & arceſſita coniuge: Eheu, mea Imperatrix, inquit, quò res meæ redactæ ſunt? Eheu qualem fortunam cum opulentiſſima commutaui? Nimirum iam ego Romanorum Imperator merces venales habeo; & ipſemet, Eheu, inſtitor factus ſum, negotiatoribus etiam inferior. His dictis nauim vnà cum mercibus, quarum immenſa erat copia, concremari iuſſit. Ex eodem Manaſſe.

LIX. *Miraculum ingens de S. Cruce, editum in contemptorem. Ex literis Patrum Societatis* IESV *ab Inſulis Philippinis, ex Reſidentia, ſeu domicilio Antipolano.*

Accidit eo tempore, vt morbi quædam quaſi peſtilentia in nouo oppidulo quaſi percrebreſceret. Homines igitur barbari, atque idolorum cultores morbi cauſſam in medicinam morbi cōferentes, eam crucem, quæ erat in publico collocata habito conſilio tollendam cenſent, ne populus peſtilentia pereat: ſed Chriſtianum tamen quærendum, qui eam tollat: verentur enim, ne ſi ipſi tollere audeant, illico cōmoriantur. Rogant igitur hominem Chriſtianum, vt eam auferat, qui ſe facturum negat: quippe vexillum illud, atque inſigne Chriſtianum eſſe. Extollam, inquit, non tollam ſanctiſſimum lig-

gnum;& vos ſimiliter facite,niſi diuini numinis iram experiri mauultis. Proſilit in mediũ Barbarus,audaciæ plenus,& furoris. At ego,exclamat, auferam. Quid ni? Amsla (nomen idoli, quod colebat) pro me, quis contra me? auferã,& procul hinc amandabo. Crux enim iſta mihi crux eſt quotidiè ante oculos. Irruit igitur, & ſacrilegas manus in ſacrum lignum infert. Profundit omnes vires ſuas, toto pectore,ac corpore radicitus euellere conatur. Nihil promouet, hærebat quippe altiſſimè. Apprehendit rurſus, anhelat, verſat, reuerſat, tandem ingenti niſu auellit,& extra oppidum procul defigit. Triumphat facinore, & exultat facti audacia. En, inquit,auelli,& adhuc viuo. Nonne auellerunt hæ manus? hæc brachia,hi lacerti? Decreuit compeſcere blaſphemum, & comprimere inſanientem in Creatorem Deus. Incidit ſceleratus eodẽ die in febrim,ac phreneſim,& qui in lingua peccauerat,in lingua punitur.Eadem namq; lingua, qua ſe tam inſolenter iactauerat, ſtatim introrſus contracta receſſit, vſqueadeo, vt breuiſſima euaſerit,& nullum verbum proferret,niſi vnum hoc, Bunhot, id eſt, auelle. Quidquid autem incidebat in manus, apprehendebat tenaciter, & eadem actione vtebatur, qua vſus fuerat,cum Crucem conuellere niteretur, & hinc inde in omnes partes verſabat ſeſe, dicebatque bunhot, bunhot,id eſt,auelle,auelle,auelle. Denique tota illius phreneſis, & omnis locutio non alia

fuit,

fuit, vt pœna culpæ, & furori reſponderet. Itaque cum iuberetur comedere, reſpondebat, auelle, cum bibere, auelle, cum cubare, aut ſedere, aut quieſcere, ſimiliter reſpondebat, & nihil niſi auelle audiebatur. Vxor itaq; & propinqui nō minus inſani quam phreneticus, idolis ſacrificia offerre, vinum, ſuem, orizam ſcilicet: ſed nihilo melius habet ægrotus. Porrò, poſtquam deorum ſuorum impotentiam experti ſunt, ad Deum Chriſtianorum tandem aliquando confugiendum putauerunt; vt cuius potentiam in ira, eam in miſericordia ſentirent. Promittunt eleemoſynam, & ad S. Iacobi adoratum ituros pollicentur. Quod ſi phreneticus mentem, & ſanitatem recipiat, baptiſmum omnes, vxor, filij, domeſtici ſuſcepturos. O admirabilem Dei clementiam; vix dum votum ediderat, cum voti fructum oculis viderunt: melius einm ſtatim ei eſt factum. Venit ergo ad templum paulo ſanior; cum ſuis prolixè promittit, ſe Crucem in veneratione ſemper habiturum, & Chriſtianum cum ſuis futurum: grandem dat eleemoſynam, à Deo mox ſanitatem, & ſalutem conſequitur: præterquam, quod manſit adhuc lingua contractior, ac proindè balbutiens. Exſpectat fortaſſe dominus, dum votum omninò compleat ægrotus, vt compleat ſalutem medicus, &c.

SYN-

SYNTAGMA SECVNDVM.

MORES, ET CONSVETVDINES ANTIQVÆ.

I. *Signa deorum iuxta portas vrbium, & patronorum pro valuis.*

SIGNA ſeu ſimulacra deorum ænea collocabantur in portis vrbium: quæ ſalutabant, & quorum dexteras oſculabantur, qui peregrè proficiſcebantur, & qui peregrè redibant. Lucret. lib. 1.

——— tum portas propter ahena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpe ſalutantum tactu, præterq́; meantum.

Collocabant & patroni ſtatuas in figuram, & formam ſuam conformatas pro valuis ædium ſuarum, vt eas clientes venerarentur, & oſcularentur, ſi quando illi copiam ſui facere non poſſent, vt notat Alciat. παρέργων iuris lib. 7. cap. 7. Lamb. in Lucret.

II. *Veſtem funebrem ſibi ſuperſtites conficiebant.*

Liquet

LIquet ex II. Odyſſ. vbi Penelope proceres nuptias ſuas vrgentes ſuſtinere iubet, vſque dum Laertæ ſocero ταφήιον φᾶρος, pallium ſepulchrale pertexuerit. Notant Spondan. & Giphan. Repetitur idem Odyſſ. I. ijſdem pæne verbis. Huc trahunt illud matris Euryali ex. 9. Æneid. quem à Volſcis interfectum dirè lamentatur.

——— nec te tua funera mater
Produxi, preſſiuè oculos, aut vulnera laui,
Veſte tegens: tibi quam noctes feſtina, dieſq;
Vrgebam, & tela curas ſolabar anili.

III. *Manus lauabant precaturi.*

SIc Telemachus Vlyſſis filius Palladi ad littus maris ſupplicaturus, manus prius aqua perfundit, vt ſe prius expiet, credo: nam marinæ aquæ potiſſimum vim expiatricem ineſſe putabant. Iliad. 9. vbi Neſtor Legatos III. ad Achillem placandum mittendos deligit, ita ſcriptum eſt.

φέρτε δὲ χερσὶν ὕδωρ, εὐφημῆσαι τε κέλεσθε,
ὄφρα διὶ κρονίδῃ ἀρησόμεθ' αἴκ' ἐλεήσῃ.

Ergo & aquam manibus propere huc afferte lauandis,
Et bene fortunanda incœpta iubete precari,
Si noſtros poſſit miſerari forte labores
Iupiter.

IV. *Quæ in templis, Veſtæ præſertim, deponerentur.*

ROmani pactiones, fœdera, teſtamenta, pecunias etiam deponebant in templis, & ſæpiſſimè in Veſtæ, quod religione primum. Dio lib. XLVIII. de pace inter Triumuiros, & Sextum Pomp. inita. *ταῦτά τε οὖν συγγραψάμενοι τά τε γραμματεῖα ταῖς ἀειπαρθένοις παρακατέθεντο.* Hæc ita pacti, & ſcriptis conſignantes, tabellas apud Veſtales depoſuerunt. Eadem in re Appianus. *καὶ ταῦτα συνεγράψαντο, ἐσημήναντο, καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις φυλάσσειν ἔπεμψαν ἐς Ῥώμην.* Sed Iulianum teſtamentum virgini Maximæ traditum Suetonius ait. M. Antonij depoſitum apud Veſtales Plutarch. Et generatim de templis Vlpian. de tab. exhib. *Si cuſtodiam teſtamenti adituus ſuſcepit.* Dixi & pecunias in templis deponi ſolere, quod verum adeo, vt quidam omnes fortunas ſuas in ijs haberent, quaſi cuſtodia certa. Nec mirum, quia à milite hæc templa cuſtodiebantur, &c. Lipſius ad 1. Annal. Taciti.

V. *Gladius ab humero pendens.*

MOs priſcus gladium ab humero ſuſpendere, & demittere ad latus. Homer. Iliad. 6. *ἀμφὶ δ᾽ ἄρ᾽ ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.* Circum humeros iecit gladium clauis argentatis. Odyſſ. 6. *περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ᾽ ὤμῳ, gladium circundedit armo.* Virgil. *Tum lateri, atq; humeris Tegeæum ſubligat enſem.* Idem. *atq; enſem collo ſuſpendit eburnum:* Nec id heroum modo ſæculo, ſed obtinuit poſtea, atque adeò apud Romanos.

Claudian. *Geſtatoſq; patri ſcapulis radiantibus enſes.* Et Germanos. Windichindus. Subnixi ſtabant (ſaxones) paruis ſcalis, habentes ad renes cultellos magnos. Ad renes enim (vt eiuſmodi ſcriptorum Atticiſmus eſt) valet ad latera. Tacit. Annal. At ille moriturum potius, quam fidem exueret, clamitans, ferrum à latere diripuit, elatumque deferebat in pectus. In quem locum hæc Lipſius.

VI. *Qui arcerentur à funeſtis.*

NOn Augures ſolùm, ſed Pontifices quoque, &, opinor, omnes Sacerdotes arcebantur à funeſtis. Apparet ex facto Auguſti, & Tiberij, qui velo interpoſito, mortuos laudarunt. Item ex Plutarcho, in Sulla, qui ſcribit, Metellam eius vxorem obijſſe, additque. Cum Pontifices non ſinerent ad eam viſere, neque domum eius funere pollui: Sullam ſcripſiſſe libellum diuortij, eamque adhuc viuam iuſſiſſe in aliam domum transferri. Notabilis ritus, aut cærimonia: & credo pluries, aut ſollemniter vſurpatam. Sulla autem inter Sacerdotes: neque ſcio an & Augures, certè lituus comparet in quibuſdam eius nummis. Tacit. 1. Annal. neque Imperatorē auguratu, & vetuſtiſſimis cærimonijs præditum attrectare feralia debuiſſe. Ibid. Lipſius.

VII. *Sollemnia Romanorum Vigilum.*

DVo ſollemnia Romanis Vigilibus, ſignum, & voces. Signum, capio buccinam. Voces, iſtas, quas interpoſuiſſe videntur munere ſuo functi, ad vigiles alios excitandos. Tacit. 5. Hiſtoriar. Vigiles flagitium ſuum ducis dedecore excuſabant, tanquam iuſſi ſilere, ne quietem eius turbarent. Ita intermiſſo ſigno, & vocibus, ſe quoq; in ſomnum lapſos. Colligo item ex Ambroſio, Hexaëm. lib. 5. cap. 15. vbi militari more de vigilijs gruum. Cæteris quieſcentibus alia circumit. Poſt vbi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfuncta munere, in ſomnum ſe præmiſſo clangore componit, vt excitet dormientem, cui vicem muneris traditura eſt. Idem in 3. Annal. Taciti.

VIII. *Ægyptij Sacerdotes ſalem fugiebant, vinum non bibebant.*

ÆGyptij Sacerdotes ſalem quoque à cibis reijciebant cum ob alia, tum quod ad bibendum, & comedendum appetentiores reddit. Nec ipſi vinum hauriebant, nec dijs libabant, ceu parum gratum: vtpote quod ſanguinem eorum, qui cum dijs olim dimicauerant gigantum opinarentur: ex quo profluente, & terræ admiſto vites enatas credebant. Calcagnin. de rebus Ægypt.

IX. *Comæ ſecabantur in alieno funere.*

Mos

MOs inde vſque ab heroicis temporibus. Apud Homerum lib. 23. Iliad. Græci tondēt comas ſuas, & ijs Patrocli corpus tegunt. Ipſe etiam Achilles comam, quam Sperchio fluuio nutriebat, abſcindit, & in Patrocli manibus ponit. Apud Euripidem in Oreſte Helena Electrā rogat, vt crines ſuos, ad Clytemnæſtræ tumulū ferat. Propert. *Illa meo caros donaſſet funere crines.* Et eleg. 5. lib. 4. *Exequiæ fuerant rari furtiua capilli Munera.* Ouid. epiſt. Canaces.

Non mihi te licuit lacrymis perfundere iuſtis,
In tua nec tonſas ferre ſepulchra comas.

Et ad Liuiam.

Non animam appoſito fugientem excepit hiatu,
Nec traxit cæſas per tua membra comas.

Statius. 6. Thebaid. in funere Archemori, *tergoq; & pectore fuſam Cæſariem ferro minuit.* Apud Pauſan. in Achaicis Hercules comam inferias dicitur miſiſſe Soſtrato puero. Petronius. Lacerauit vehementius pectus, ruptoſque crines ſuper pectus iacentis impoſuit. Paſſeratius in Propert. lib. 1. eleg. 17.

X. *Oſculabantur mortuos, & moribundos.*

PRopert. lib. 2. eleg. 13. *Oſculaq; in gelidis pones ſuprema libellis.* Ouid. 4. Faſt. *Oſculaq; applicuit poſito ſuprema feretro.* In epiſt. Canaces. *Non ſuperincubui, non oſcula frigida carpſi,* Tibull. lib. 1. eleg. 1.

XII. *Imperatores geſtabant calceos rubros, ſeu purpureos.*

MVllei calcei ſunt, quos paſſim Græci auctores ὑποδήματα, ſeu πέδιλα ἐρυθρὰ, & ἐρυθρόχροα, ſeu φοινικόχροα appellant. Hos geſtaſſe Imperatores argumento eſt Iulius Cæſar, qui, vt Dio ait, calceamentis vtebatur altioribus, & coloris rubri, more regum Albanorum. Quare Spartian. in Alexandro ipſum notat præter morem Imperatorum feciſſe, quod baxeis albis vteretur, non coccineis. Sed id ſingulare fuit Imperatoribus Conſtantinopolitanis, vt rubris, & purpureis calceis vterentur, quod oſtendit Paulus Diaconus his verbis lib. 16. vt agnoſceretur Imp. ex rubris calceis. Ita Georg. Phranzes Protoueſtiarius in Chronico lib. 1. cap. 14. Suffragante, inquit, nobilitate Manuelem Imp. creat, cocco tincta calceamenta concedit, ſucceſſorq; ab omnibus agnoſcitur. Vnde ſatis liquet Impp. illis calceos rubeo, ſiue purpureo colore tinctos fuiſſe peculiares: atque ita quidem, vt alijs eos vſurpare non liceret: cum in ijs, vt in chlamyde purpurea elucerent expreſſa imperij inſignia. Vnde Corippus lib. 2. Iuſtini iunioris imperialem habitum deſcribens ſic ait.

Purpureo ſuræ rutilant fulgente cothurno,
Cruraq; puniceis induxit regia vinclis:
Parthica Campano dederant quæ tergora fuco.
Auguſtis ſolis hoc cultu competit vti.

Bened.Balduin.de calceo antiquo,cap. 10.

XIII. *Omen in calceo induendo.*

VEteres, cum calceamenta pedibus inducerent, eaque preſſius aſtringerent, ſi quando corrigiam contingeret effringi, malum omẽ credebant,adeo,vt ſuſcepta negotia deſererent. Id enim diſertè teſtatur Cic.Diuinat.lib. 2. cum ſic ait. Quæ ſi ſuſcipiamus, pedis offenſio nobis, & abruptio corrigiæ, & ſternutamenta erũt obſeruanda, &c. Quod omen portendere credebant, rem ſuſceptam haud fæliciter proceſſuram:aut ſiniſtro aliquo caſu impediendã, quemadmodum ijs, quibus in itinere corrigiam calceamenti contingit abrumpi, non paruo abruptio illa impedimento eſt, ita vt iter incœptum retardet. Vnde qui ſacram paginam (Gloſſa quæ dicitur) illuſtrauit, locum illum Iſaiæ 5. *Non rumpetur corrigia calceamenti eius*, appoſitè ſic interpretatur: non impedietur in itinere Dominus; vt eum ſignificet nulla re retardandum, quin breui ſit in hoſtes iracundiæ ſuæ tela vindice dextra contorturus. Idem cap.21.

XIV. *Tabellarij, curſores, claßiarij excalceati.*

CVm corrigiarum abruptio properantes nõ minus moretur, quam ipſa calceamenta, quæ pedum quaſi vincula ſunt, & impedimenta, non mirum videri debet, ſi veteres tabellarij,

atque

atque curſores excalceati ſua dicantur munia obijſſe. Sic enim eos magis expeditos, atque agiles fuiſſe par eſt credere. Et ita ſanè cenſuit Muſonius ille Philoſophus, cuius hæc à Stobæo verba referuntur. Sine calceis valde expediti, & agiles ſunt pedes, prȩſertim ſi adſit vſus. Hinc tabellarios videre eſt non vti calceamentis in itineribus: atq; ex athletis curſores celeritatem eandem non ſeruare, ſi currere ipſos oporteat in calceis. Idem de claſſiarijs, qui remiges erant, ſeu milites maritimi teſtatur Sueton. cap. 8. in Veſpaſiano. Claſſiarios verò, qui ab Hoſtia, & Puteolis Romam pedibus per vices commeabant, petentes aliquid ſibi calcearij nomine cōſtitui, quaſi parum eſſet ſine reſponſo abegiſſe, iuſſit poſthac excalceatos curſitare, & ex eo ita curſitant. Vbi quidem curſorum excalceatorum, quæ fuerit apud Romanos & origo ſimul, & occaſio demonſtratur. Idem, eodem cap.

XV. *Redditus, ſeu vectigal Reginarum pro calceario ornatu.*

Zonis.

NOtabile quod Herodotus lib. 2. memoriæ prodidit, Ægypti Reginis magnæ alicuius vrbis, Anthyllæ puta, redditus pro calceario aſſignatos. Quo pacto inter Perſas olim ſingulæ vrbes veſtiendis, ornandiſque Reginis penſiones ſoluebant annuas. Quarum quidem aliæ capitis, aliæ colli, aliæ brachiorum, aliæ pedum

ornamentis emendis impenderentur. Vnde factum eſſe facilè poteſt conijci, vt olim Pariſijs Reginæ Zonarium ſolutum ſit, vectigali in vinum impoſito, quod *Cingulum Reginæ* vocabāt, quemadmodum doctè obſeruauit clariſſimus Orleanſius, lib. auſpic. iuridicor. cap. 11. Idem apud Platonem Alcibiade priore Socrates ſe ex viro fide digno audiſſe teſtatur, qui diceret, in Aſia ſe præterijſſe amplam admodum, & vberem regionē, quam incolæ Zonam Reginæ nominarent: eſſe autem & aliam, quam vocarent calyptram: alia præterea multa loca pulchra, & fertilia mundo vxoris Regis deſtinata, & ea ſortita nomina à muliebri ornamento.

Ex publico à Prætore Indiæ Catharinæ Reginæ Luſitaniæ, Ioannis III. vxori quotannis aurei quadringenti ſoccorum, & crepidarum nomine pendebantur. Quocirca B. Franciſcus Xauerius noſter, qui in illis regionibus Chriſtum annuntiabat, ad Reginam tam ſalsè, quàm piè ſcripſit: non alios fore ſoccos, aut crepidas aptiores, quibus ipſa ſcanderet in cælum, quam pueros Chriſtianorum Piſcariæ, eorumque inſtitutiones. Quamobrem orare ſe, vt ſoccorum, crepidarumque vectigal ad ſternendam ſibi viam in cælum, illorum Præceptoribus attribueret. Illa, vt erat fæmina inſigni religione, totam rem valde probauit: ſuumque illud tributum Canacapolis neophytorum magiſtris volens, ac libens conceſſit. Turſelin. in vita Xa-

uerij

uerij lib 2.cap.8. Adde his ex Diodori lib.1.cap. 1. Myris Ægypti rex vectigal piſcium,qui in ſtagno capiebantur, vxori conceſſit, tum ad vnguentorum vſum, tum ad reliquum corporis cultum. Id talenti argentum ſingulis diebus pendebat.

XVI. *Alia omina in calceatu.*

QVidam, ſi manè calceos inducturi, eroſos illos à ſoricibus deprehenderenr: alij ſi calceum ſiniſtrum pro dextro ſibi perperam inducerent: alij ſi inter calceandum ſternutarent, graue aliquod damnum ijs oſtentis ſibi portendi formidabant. Idem Balduin.cap.22.vbi notatur ex Sueton.cap.92.& Plin lib.1.cap.17. Auguſtus, & profertur elegans locus D. Auguſtini de doctrina Chtiſtiana lib.2.

XVII. *Pedes vngebant antequam calcearentur.*

GRæci olim, eorumque imitatione poſtea Romani, priuſquam calceos inducrent, pedes frequentiſſimè inungere ſolebant, vt ex Athenæo conſtat, qui morem hunc ad mollitiem transfert. Quocirca rectè Sicyonia iunxit vnguenta Lucretius lib.4. *Unguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident.* Vnde Tertullian.lib.de Pallio, cap. 6. Quem enim non expediat in algore, & ardore rigere nudipedem, quam in cal-

ceo vnguipedem eam pedum vngendorum conſuetudinem perſtringens. Idem cap. 21.

XVIII. *Stapiarum olim nullus vſus.*

ID præter equeſtres antiquorum ſtatuas, præterque vetuſta numiſmata, & in antiquis marmoribus equites equis vehentes expreſſos, hæc etiam manifeſtè demonſtrant. Xenophon lib. de arte equeſtri, dum, quo pacto equus conſcendi debeat edocere nititur, ſtapiarũ vſum non agnoſcit. Hippocrates quoq; lib. de aëre, aquis, & locis, loquens de Scythis, innuere videtur, ſua ætate nec Scythis, nec alijs nationib9 cognitas fuiſſe ſtapias. In hanc. n. loquitur ſententiã. Ab equitatione ipſa diuturni eos corripiunt articulorũ dolores, nimirũ propendentibus ſemper ex equis eorũ cruribus. Deinde claudi fiunt, contrahunturque eorum coxendices, cum inaruerit morbus, &c. Lege præterea, quæ in eodem capite, præter hæc, nempe. 14. lib. 2. Miſcellan. ex eodem Hippocrate, Suetonio, Polluce, Hieronymo de ſtapijs adducit Hieronymus Magius.

XIX. *Coniuges diſcordes quomodo redirent in concordiam.*

VAler. Max. lib. 2. cap. 1. tradit, Romæ fuiſſe ſacellum Deæ viriplacæ, in quod vir & vxor, quoties aliquid interceſſerat iurgij, & ſimultatis, veniebant; atq; ibi verbis, quæ voluerant vltro citroque habitis, animorum contentione

tione hac ratione ſedata, depoſitaque domum concordes remigrabant. Athenis quoque, vt Plutarch. in Alcibiade teſtatur, magiſtratus erat, qui de repudijs, diuortijſq; huiuſmodi ius diceret, & contentionibus, diſcordijſque ſublatis, vxorem viro publica auctoritate, & virum vxori reconciliaret. Idem lib. 2. cap. 15.

XX. *Verba ſollemnia in diuortijs, repudijs, & ſponſalibus.*

IN diuortijs verba fuiſſe ſollemnia, quibus antiqui vterentur, Caius indicat lib. 2. ff. de Diuort. In repudijs autem, id eſt, renunciatione, comprobata ſunt hæc, TVAS RES TIBI HABETO. Tum hæc. TVAS RES TIBI AGITO. In ſponſalibus quoque diſcutiendis, placuit renunciationem interuenire oportere, in qua hæc verba probata ſunt, CONDITIONE TVA NON VTOR. Hæc Caius. Sed priora illa renunciationis verba fuerunt magis in vſu, vt videre eſt apud Ciceronem, Plautum, Martialem, Apuleium. Idem ibidem.

XXI. Θῦε ταῖς χάρισι. *Sacrifica Gratijs.*

ITa dicebant de hominibus tetricis ac mœſtis: vt contra vrbanos, & eos qui χαρίεντες Græcis appellantur, dicebant litaſſe Gratijs. Vide Eunapium in Iamblicho. Extat & apud Plutarch. in vita Caij Marij, & præceptis connubialibus. Laërt. in Xenocrate. Seuero ſemper, ac ſerio habitu,

bitu, & ore perdurabat, ita vt ſæpe ad illum Plato diceret, θῦε ταῖς χάρισι. Caſaubon. in Notis.

XXII. *Reducere brachium intra pallium.*

HOc apud antiquos Athenienſes fuit pudoris, & modeſtiæ ſignum. Æſchines, ὥσπερ νυνὶ πάντες ἐν ἔθει πεποιήκαμεν, τὸ τὰς χεῖρας ἔξω ἔχοντες λέγειν, τότε τοῦτο θρασύ τι ἐδόκει εἶναι. Itaque, quod nunc omnes more facimus, vt interdicendum manus expoſitas habeamus, id olim cuidam impudentiæ adſcribebatur. Quintilian. lib. XII. cap. 10. Quapropter mihi falli multum videntur, qui ſolos eſſe Atticos credunt tenues, & lucidos, & ſignificantes: ſed quadam eloquẽtiæ frugalitate, ac ſemper manum intra pallium continentes. Ideoque apud Romanos olim annus erat vnus ad cohibendum brachium toga conſtitutus, vt ex Cicerone obſeruat Turnebus. Idem in Notis ad Laërt.

XXIII. *Homines aurei.*

LAërtius in Cratete. Hinc & Arceſilaum, quum ad eos (ad Polemonem, & Cratetem, animis, & ſtudiorum ſimilitudine, vſque ad vltimum pæne ſpiritum coniunctiſſimos) à Theophraſto diuerteret, dixiſſe ferunt, illos deos eſſe quoſpiam, aut aurei ſæculi reliquias, λείψανα τοῦ χρυσοῦ γένους. Vbi in Notis Caſaub. Ita vocabant prouerbiali loquendi genere viros pios, proboſque

que, & minimè malos. Et ita apud Plutarch. inuitis, & Platonem V. de Rep. Sic etiam dixerunt homines aureos. Theocritus.

Ἀλλήλους δ' ἐφίλασαν ἴσῳ ζυγῷ. ἦ ῥα τότ' ἦσαν
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅκ' ἀντεφίλασ' ὁ φιλαθείς.

Iulian. in epigram. *Τιτιανὲ χρύσεις*. Idem in Notis.

XXIV. *Aurum in auricula nobilitatis inſigne.*

APulcius de Platone. Patrimonium in hortulo, qui Academiæ iunctus fuit, & in duobus miniſtris, & in patera, qua dijs ſupplicabat, reliquit. Auri tantum, quantum puer nobilitatis inſigne in auricula geſtauit.

XXV. *Rutilam efficiebant comam mulieres.*

CAto. Mulieres noſtræ cinere capillum vngitabant, vt rutilus eſſet crinis. Serenus.

Ad rutilam ſpeciem nigros flaueſcere crines
Vnguento cineris prædixit Tullius auctor.

Apud Maronem. *Immundum effœtos cinerem iactare per agros.* Vbi Seruius. Dicit, inquit, immundum, ad diſcretionem illius, quo vtuntur puellæ. Id genus cineris fiebat ex fœcibus vini in cinerem redactis, idque vocabant fœculam. Ea dicitur Dioſcoridi *τρὺξ κεκαυμένη*. Conciliabatur ille color & *δάφνῳ*, &c. Ioſeph. Scalig. Coniectan. in Varron. de L L.

XXVI. *Lit-*

XXVI. *L. littera in veterum libris.*

HOc ſigno notabantur ſentētiæ illæ, quæ ſimul cum auctore ſuo citabantur, quod à veteribus idem dicebatur laudare, laudare auctorem. Inde dicta ſunt *laudabilia.* Tales erant declamatorum floſculi, ab auditoribus excerpti. Quintilian. lib. 2. Eadem dicta *Quotidiana.* In veteribus colloquijs puerilibus ait puer: Poſthæc dimiſſus conſedi meo loco, librum accepi, ſcripſi QVOTIDIANA Sic Caius Iureconſultus ſcripſit librum AVREORVM & QVOTIDIANORVM, id eſt, ſelectorum, & laudabilium: nam talia dicebantur AVREA. Lucret. *Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta.* Plura in Notis ad Varron. de re Ruſtica Ioſeph. Scalig. Wouerius in Polymathia, Caſaubon. ad Laërt.

XXVII. *Flaminum calcei.*

MOrtuæ pecudis corio calceos, aut ſoleas fieri Flaminibus nefas habebatur: ſed aut occiſæ alioqui, aut immolatæ. Quoniam ſua morte extincta omnia, funeſta erant.

XXVIII. *Superſtitio in geſtandis ſimulachris.*

SVperſtitioni dediti, aut qui ſe geſtatione alicuius ſimulachri iuuari putabant, faciebant quod ſcribit Apuleius. Nam morem mihi habeo,

beo, quoquo eam, ſimulacrum alicuius dei inter libellos conditum geſtare. Idem ſolebat Aſclepiades Philoſophus, de quo Marcellin. lib. 22. deæ cęleſtis argenteum breue figmentum, quocunque ibat ſecum ſolitum efferre. Vbi cœleſtis proprium eſt nomen deæ apud Carthaginenſes, alioſque Afros cultæ. Nec ſolum deæ alicuius ſimulacrum, ſed & hominis pro deæ habiti, vel herois interdum ferebant, vt Alexandr. M. de quo Trebell.

XXIX. *Virtus militaris honorata.*

APud Scythas decretum eſt, vt hi tantum in celebri conuiuio pateram circumlatam acciperent, qui ex hoſtibus aliquot occidiſſent. Iberi autem gens admodum bellicoſa tot erigere obeliſcos circum ſepulchra conſueuerunt, quot ex numero hoſtium necaſſent. Sed & Carthaginenſes pro expeditionum numero in quibus meruiſſent, annulorum ornatum retinebant. Quo factum eſt, vt complures tum maximè inſignes ſint habiti, qui animo acres, atque feroces multos in prælijs obtruncaſſent. Crinit. lib. 4. cap. 12.

XXX. *In ebrietate ſobrietas, ſeu ſobria ebrietas.*

COnſuetudo apud Perſas fuit, vt hi nobiliores cenſerentur, atque in agendis officijs aptiores, qui cum ſe vino ingurgitarent, mente

tamen ipſa conſiſterent: neque à ratione diſcederent. Ex quo Cyrus regis Darij filius, cum ad Lacones epiſtolam de ſe ſcriberet, non modò ſe magica diſciplina præſtare fratri Artaxerxi aſſeruit: ſed in potando mero adeò excellere, vt cum cæteris eſſet bibacior, mente tamen conſiſteret. Plutarch.lib.6.cap.2.

XXXI. *Veſtalium defoßio cum alimento.*

IN Veſtalibus deprehenſis obſeruabant inter cætera Romani, vt eas viuas quidem defoderent, panem tamen, & lac ſub terra (ne fame necari viderentur) apponerent, quod ex græco ritu fluxit. Nam illi quoque, vt referunt Commentarij Græci, ſolebant, ſi quem viuum defoderent, cibi nonnihil apponere, ne viderentur hominem inedia confeciſſe, quod quidem piaculi loco ducebant. Gulielm. Canterus lib. 7. cap. 7.

XXXII. *Sacella priuata in ædibus habere vetitum.*

CEnſorum erat curare, vt ſacella non in domo cuiuſquam eſſent, ſed populo paterent. Itaque Liuius lib. XL. vbi loquitur de Lepido, & Fuluio Cenſoribus, complura, inquit, ſacella, publicaque ſacra occupata à priuatis, vt paterent, eſſetque populi, curarunt. Cælius autem, vt oſtenderet Appium Cenſorem officio ſuo deeſſe,

petere cœpit ab eo, vt ſacellum in domo priuata ne relincueretur. Cuius rei cura Apij, qui Cenſor erat, eſſe debuerat. Sed libentius intellexerim de ſacello, quod ipſe Appius occupaſſet, ex quo grauior ei concitata eſſet inuidia, occupatis rebus à Cenſore, quas Cenſor ab alijs occupatas populo reſtituere deberet. Manut. Scholijs in epiſt. Cic. 13. lib. 8.

XXXIII. *Domus quando locarentur.*

SCiendum, annuas domorum locationes Kalend. Quintil. id eſt, primo Iulij apud veteres fieri ſolitas. Itaque epiſt. 3. ad Q. F. lib. 2. Domus, inquit, tibi ad lucum Piſonis Liciniana conducta eſt: ſed (vt ſpero) paucis menſibus poſt Kalend. Quintil. in tuam commigrabis. Poſt Kalend. Quintil. dixit, id eſt, finito locationis tempore, demigrantibus ijs, quibus eam locaueras. Sueton. Tiberio. Senatori latum clauum ademit, quem cognouiſſet ſub Kalend. Iulij demigraſſe in hortos, quo vilius poſt eum diem ædes in vrbe conduceret. Quod igitur Euandro (quem ſtatuarium fuiſſe conijcimus) ſubitum erat, id eſt, propter breuitatem temporis incommodum, nimiſque repentinum, remigrare Kalend. Quintil. ad quam diem opera, quæ multa multis inſtituiſſet, abſolui non poſſe intelligebat, quæ moueri loco, & alio transferri, cũ perfecta non eſſent, commodè non poterant: petit à

Memmio Cicero, vt ei de habitatione accommodet, epiſt. 2. lib. 13. ne cogatur Kalend. Quinvt moris erat, remigrare (immò demigrare legendum potius ex antiquo libro) quod ſine damno facere non poſſe videbatur. Idem in Scholijs.

XXXIV. Καθάρσιον, ſeu expiatio.

KAθάρσιον Græcis expiatio quædam erat, qua totas plerumque inſulas (vt de Delo apud Herodotum, & Thucydidem legimus) vrbes, conciones, theatra, exercitum luſtrabant, ad quam rite peragendam, apta erant admodum oua. Ouid. in Arte.

Et veniat, quæ luſtret anus lectumq́ue locumq́ue,
Præferat vt tremula ſulphur, & oua manu.

Iuuenal. ſat. 6. *Niſi ſe centum luſtrauerit ouis.* Sed nihil tàm neceſſarium, quam ſulphur. Plin. lib. 35. Habet & in religionibus locum ſulphur ad expiandas ſuffitu domos. Cæterùm, ſiue quis animalibus, ſiue ouis ad expiationem vſus fuiſſet, his veſci nefas putabat, teſte περὶ τῆς ἱερῆς νόσου Hippocrate. Quam ſuperſtitionem Cynici parum curantes, ea foras proiecta helluari conſueuerant. Brodæus Miſcellan. lib. 1. cap. 25.

XXXV. *Licentia ſeruorum Athenis.*

MAgnam fuiſſe Athenis ſeruorum hominũ inſolentiam, incredibilemque pæne ad omnia,

omnia, quæ ijs collibuiſſet impune agendi licentiam, indicat Philipp. III. Demoſthenes. ὑμεῖς τὴν παῤῥησίαν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὕτω κοινὴν οἴεσθε δεῖν εἶναι πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὥστε καὶ τοῖς ξένοις, καὶ τοῖς δούλοις αὐτοῖς μεταδεδώκατε. Vos cum cæteris omnibus, qui habitant in ciuitate, tum exteris quoque, & ſeruis libere quiduis agendi licentiā permitti oportere exiſtimatis. Plaut. Stich. *Atq; id ne vos miremini, homines ſeruulos potare, amare, atq; ad cœnam condicere: licent hæc Athenis nobis.* Cauſſa videtur à lege pendere, quam contra Midiam citat ipſe Demoſth. cui illico ſubdit. ἀκούετε ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι τοῦ νόμου τῆς φιλανθρωπίας, ὃς οὐδὲ τοὺς δούλους ὑβρίζεσθαι ἀξιοῖ. Audite, Athenienſes, humanitatem legis, quæ ne ſeruos quidem lædi poſtulat. Idem.lib.3.cap.20.

XXXVI. *Occurſus inauſpicatus.*

CVm vario ſuperſtitionum genere hominū animi à pueris ſtatim imbuerentur, tum ea mirum in modum ſtultitia eos occupabat, vt ſi deformi cuipiam viro, Æthiopi, eunucho mane domo exeuntes primùm occurrerent, inauſpicatum omen putarent. Eadem quoque infecti vanitate ſepulchra declinabant. Non parua mihi fuit aliquando cum vtriuſque linguæ periti ſſimo viro neceſſitudo, qui ſic Mauros auerſabatur, vt eorum vultum non ferret; eos crebrò κακὸν οἰώνισμα malum auſpicium, ſiue omen

appellaret. Idem lib. 4. cap. 1. vbi teſtes Lucian. Appian. Xenophontem, Ammianum adducit.

XXXVII. *Ianitor foribus alligatus.*

FVerunt quondam apud Romanos ianitores vinculis ad fores alligati. Sueton. de claris Rhetoribus. L. Octacilius Pilitus ſeruiſſe dicitur, atque etiam oſtiarius veteri more in catena fuiſſe. Ouid. Amor. 1. *Ianitor indignè dura religate cathena.* Seneca de Ira lib. 3. Iraſceris ergo cathenario cani, quem paulò antè oſtiarium appellarat. Idem lib. 4. cap. 3.

XXXVIII. *Homerus, & Æſchyſchylus ab Athenienſibus, Tyrtæus à Lacedæmonijs honoratus.*

LEgem tulerunt Athenienſes, vt quinto quoque anno in Panathenæis Homeri, vnius ex omni Poëtarum numero carmina publicè canerentur. Similem honorem habuerunt Lacedæmonij Tyrtæo. Lege enim conſtituerunt, vt quoties cum hoſtibus dimicaturus in procinctu conſtitiſſet exercitus, conuocarentur milites in tabernaculum regium, ibique audiendis Tyrtæi carminibus ad ſpernendam pro patria vitam incitarentur. Æſchylo quoque idem honos ab Athenienſibus tributus eſt. Vnius enim ex omnibus

nibus Tragicis fabulæ, ipſo etiam mortuo vt docerentur, decreto publico ſtatutum eſt.

XXXIX. *Ad templa & aras confugientibus quid facerent.*

ABſterrebant ſupplices, minis templi incendendi. Seneca Hercule Fur.

Congerite ſyluas: templa ſupplicibus ſuis.
Iniecta flagrent. Euripid.

—— ἐπιδὰν δ᾽ εἰσκομισθῶσιν πόλει
βωμῶν πέριξ νήσαντες ἀμφήρη ξύλα
ἐμπιμπρᾶσ᾽ αὐτῶν, καὶ πυροῦτε σώματα
πάντων.

Moris id fuiſſe docet Scholiaſtes. Apud eundem Euripidem minatur Hermione admoturam ſe ignem aris, ad quas Andromache confugerat. Turneb. lib. 9. c. 12. Solebant etiam valuas tẽpli obſtruere, & egreſſu præcluſos fame expugnare, & interdum tectum demoliri, quò citiùs aëris iniuria interirent. De Pauſan. Lycurg. orat. in Leocrat. Plutarch. in Pauſan. Diodor. lib. 11. Ælian. lib. 9. Probus in Pauſan.

XL. *Floccos de veſte legere, & ſordes abſtergere.*

GEnus adulationis in Characteribus affert Theophraſtus, cum ex illius veſtimentis cui aſſentarentur floccos eximerent. Item ſi qua vel palea, vel feſtuca à vento acta illius capillamento adhæſiſſet, eam tollerent. Quod genus

adulationis Græci *κροκίλεγμον* vocarunt. Adeò autem frequens fuit hæc adulatio, vt inde natum ſit prouerbium, quod ita explicat Suidas. *ἀφαιρεῖν κροκίδας ἐπὶ τῶν ποιούντων ἕνεκεν κολακείας. ἄλλοι τε χρῶνται, καὶ Ἀριστοφάνης, εἴ τις κολακεύει παρών, καὶ τὰς κροκίδας ἀφαιρῶν.* Non ſolum autem floccos, vel fratillos tollere olim adulatores ſolebant, ſed & alias omne genus ſordes abſtergere. Ouid.

Dum loquor, alba nigro ſparſa eſt tibi puluere veſtis.
Sordida de niueo corpore pulis abi.

Caſaubon. Notis in Character. Theophraſti.

XLI. *Calcei clauati.*

ETiam hodie ruſtici noſtrates clauis vel ferreis, vel ligneis calceos ſuffigunt, quod Græci *ἐγκρούειν εἰς τὰ ὑποδήματα* dicunt, vel *ἐγκόπτειν*. Hinc dicti *ἡλοκόποι*, qui clauis calceamenta configebant, quæ clauata Romanis dicebantur, vt ait Feſtus. Gloſſarium vetus, Clauarius, *ἡλοκόπος*. Nemo item neſcit caligas militares clauis fuiſſe ſuffixas: ex quo & inſtitutum, & appellatum eſt clauarium: quod fuit donatiuum in clauos militarium caligarum. Plaut. Trinum.

——— quid ego nunc agam?
Niſi vt ſarcinam conſtringam, & clypeum ad dorſum accommodem,
Fulmenta iubeam ſuppingi ſoccis.

Fulmenta ſunt *καττύματα*: quod etiam ſolum Latinis

tinis dicitur. Item ſuppacta, κεκασσυμένα. Nam ſuppingere eſt ἥλυς ἐγκρύειν in calceos, vt in loco Plauti citato. Etſi enim ibi claui non nominantur, manifeſtum tamē id ex alio loco in Bacchid. vbi notat Poëta luxum veterum diuitum, qui clauis argenteis, vel aureis in hanc rem vſi.

Sed diues ne eſt ille Theotimus? CH. Etiam rogas?
Qui ſoccis habeat aurum ſuppactum ſolum.

De Antiochi exercitu Valer. Max. magna ex parte aureos clauos crepidis ſubiectos habuiſſe. Lege cætera. Caſaub. in Theophraſt. pag. 148. & ſequenti.

XLII. *Proſcholus, Proſcholium.*

PRoſcholus redditur ab Auſonio *Subdoctor.* Erat in ſchola ille, qui non tam docēdis pueris, quam eorum moribus præfectus erat, vt ſcilicet concinnè ad magiſtrum accederent; vt togam componerent; vt omni geſtu, inceſſu, veſtitu compoſiti eſſent. Nam ante ſcholæ auditorium erat locus Proſcholij nomine, ab auditorio ipſo velo, tanquam aliquo intergerino pariete diſſeptus. Ibi pueri conueniebant eius loci Præfectum, quem Proſcholum vocabant, vt admonerentur officij ſui ante, quam ad magiſtrum reducto velo accederent. Et hoc quidem in ludo puerorum. Nam in ſchola Grammaticorum, aut Rhetorum videtur Proſcholus non omninò docendi munere caruiſſe: propterea enim vocatur *Subdoctor*, tanquam ordinarij doctoris vi-

carius, & promagiſter. Deniq; Proſcholus morum κοσμητὴς, vt magiſter ingeniorum cultor videtur fuiſſe. Ioſeph. Scalig. Auſon. lect. lib. 1. cap. 15.

XLIII. *Omnia tria ſuperſtitioſa.*

OMinandi ſcientia à veterum ſuperſtitione diligenter culta fuit, quam κληδονιστικὴν vocabant. Quod Auſonius ait tres ſpecies eſſe, non dubito quin hæ fuerint, πταρμὸς, παλμὸς, ſternutatio, palpitatio, & tinnitus auris. De ſternutatione multi, vt Propert. *Aridus argutum ſternuit omen amor.* & Catullus de Acme, & Septimio.

Hoc vt dixit, Amor ſiniſtram, vt ante
Dextram ſternuit approbationem.

Cuius ominationis ſollicitudinem deprecabantur Græci, dicentes, ζεῦ σῶσον, Iupiter ſerua. De palpitatione autem Theocritus, ἄλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δέξιος, ἦρα γ' ἰδήσω αὐτάν. Supercilium mihi ſalit. Vude ſaliſſatio dicitur παλμὸς à veteri Gloſſario. De tinnitu auris Plinius, & Epigrammatum Græcorum libr. VII. meminerunt. His elegans epigramma ſubiungit idem Scalig. in Auſonianis lib. 1. cap. 16.

XLIV. *Pax.*

PAx ſemper interponebatur ad interpellandum, vel truncandum ſermonem, vt licet colli-

colligere ex Plauti locis prope infinitis. Quin, quod magis admiremur, non eſt vox Romana, ſed græca, eaque vtebantur, cum ſibi ſilentium imponebant, oppoſito ad os digito. Diphili verba ſunt.

διεπνεῖ, τι καταδὺς, πῶς δοκεῖς; λακωνικῶς
ὄξους δὲ κοτύλην. πάξ. τί πάξις;

Cum enim ſilentium ſibi imponebant, tanquam vlterius ſermonem procudere verentur: aut cum ex ſermone præſentes dimitterent, tum *πὰξ* dicebant. Heſych. *πὰξ ἐπὶ τῷ τέλος ἔχειν.* Quomodo vſurpat Poëta noſter. *Totum opus hoc ſparſum, crinis velut Antiphilæ. Pax.* Idem lib.1.cap.19.

XLV. *Tanaquiles.*

PAulini vxorem ſanctiſſimam Auſonius vocat Tanaquilem, ridens ſcilicet, quia illi addictus erat Paulinus. Ita enim illis temporibus ſolebant vocare vxores, quæ imperabant maritis. Sidonius. Temperat Lucumonem noſtrum Tanaquil ſua. Vide Liuium lib.1. de Tanaquile, in Tarquinio Priſco. Feſtus. Caia Cæcilia appellata eſt, vt Romã venit, quæ antea Tanaquil vocitata erat, vxor Tarquinij Priſci regis Romanorum: quæ tantæ probitatis fuit, vt id nomen boni ominis cauſſa frequentent nubentes: quam ſummam affirmant lanificã fuiſſe. Sed & obſeruatũ, omnes mulieres, quæ alio prænomine carerent, Caias dictas, earumq́; libertos Caij p̃nomine

ne

ne plerumque appellatos, ſeque Caiæ libertos dixiſſe. Idem lib. 1. cap. 16.

XLVI. *Lapides duo argentei Athenis in Areopago.*

IN conſeſſu Areopagitarum duo lapides argẽtei, vnus reo, alter accuſatori, in quibus conſiſterent, poſiti erant: quorum vnus *ὕβρεως* iniuriæ & contumeliæ, accuſatoris ſcilicet: alter *ἀναιτίας* innocentiæ (non *ἀναιδείας* impudentiæ, vt vitioſè apud Pauſaniam legitur) rei ſcilicet, dicebatur. Poſtulat enim ratio, vt quomodo *οἱ διώκοντες* accuſatores, & *οἱ δίκας ὑπέχοντες* rei, cauſſam ſuſtinentes: ita iniuriæ, contumeliævé accuſatorum (qui tametſi veras cauſſas defendant, ad opprimendos tamen reos eas perſequuntur) oppoſita ſit reorum innocentia. Ex argento autem conflati ſunt illi lapides, quod non ærugĩnat, vt innuerent, integritatem vtrobique tam in accuſando, quam in defendendo ſpectari debere, nihil affectibus illic tribuendo, crimenque grauando: hîc vero nihil diſſimulando. Nam vt neque negare ſolum ſufficit, ita neque accuſaſſe ſolum ſatis eſt. Adrian. Iun. Animaduerſor. lib. 1. cap. 1.

XLVII. *Crines quibus pro mantilibus.*

HYberni, vt eſt gens ab omni humano cultu longe alieniſſima, vix alium capillitij vſum

ſum agnoſcit, quam ad detergendas manus à pinguibus cœnæ ſordibus, cæteraque omni illuuie: qua de cauſſa ingentes concretorum crinium ſpiras alunt, in humeros vſque dependulos, quibus vice mantilium diffluentes pinguedine, ciboque digitos ſolent inijcere, eoque pacto extergere. Idem de Coma. cap. 4.

XLVIII. Γεφυρισμός.

SCommatis genus ab Athenienſium moribus tractum, qui in pontibus libellos infames, oratione ſiue aſtricta, ſiue pedibus ſoluta, quibus famam alicuius inceſſerent, deſcribere, & publico in loco proſtituere cõſueuerant. Quem modum imitata eſt Romanorum immodica licentia in Paſquino ſuo. Hinc γεφυρίζειν pro ſubſannare, & quaſi de ponte illudere, conuiciaque facere. Idem Adag. 83. Cent. 1.

XLIX. *Sponſaliorum ritus.*

ADoleſcens (aut eius nomine pater) filiam pactam ſtipulabatur à patre, vel ab eo, cuius erat in tutela: vel, ſi illa iuris ſui fuiſſet, à quocunque alio. Eius ſtipulationis hæc erat formula, quam tradit Plautus in Aulularia. M. Quin nunc etiam mihi deſpondes filiam? E. Illis legibus, cum illa dote, quam ego tibi dixi. M. Sponden' ergo? E. Spondeo. Indeque ſponſa dicebatur, non quod ſponderet: ſed quod, vt ait Seruius in 10. Æneid. ſponderetur, à patre videlicet,

vel à quocunque alio. Lege enim cautum fuerat, ne quis vxorem duceret, priuſquam aliquis ſibi eam deſpondiſſet, quod ex Dione conſtat, lib. 58. Et hic contractus ſtipulationum, ſponſionumq́ue dicebatur ſponſalia, & quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur, & qui ſpoponderat ducturum, Sponſus. Gellius lib. 4. cap. 4.

L. *Ex Academia venis.*

PRouerbium Ἀκαδημίηθεν ἥκεις in tetricos, ac nimium ſeueros, & ἀγελάστους iactabatur. Nam vt ſcribit Ælianus Variar. lib. 3. in Academia Athenis non ſolum ab iniuria, & leuitate, ſed etiam à riſu, vt in loco ſacro temperabatur. Atque hanc adagij originem cenſet Robertus Titius locor. controuerſor. lib. 1. cap. 14.

LI. *Supplicij genus.*

LYctij Cretenſes in Epicureos ita animaduertebant, vt eos in cataſta vinctos iuxta curiã dies viginti nudos melle & lacte perfunderent, quò ab apibus, & muſcis conſumerentur. Idem lib. 3. cap. 8. lege totum.

LII. *Ænigmata poſt ſecundas menſas.*

AThenæus lib. 10. ſcribit, ænigmata quæpiam in conuiuijs, poſt ſecundas menſas ad ſoluendum ijs proponi conſueuiſſe, qui conuiuio intereſſent. Ea qui non diſſoluerẽt, poculo multabantur: id eſt, plus bibere cogebantur, quam ſani-

ſanitatis ratio poſtularet: vel eos poculum vno ſpiritu haurire neceſſe erat: aut ſalſuginem vino miſtam, quod appellat Horat. magiſtra culpa bibere: quoniam culpa eorum, qui ænigmata non poterant, bibendi occaſionem præbebat. Vide eundem lib.6.cap.15.

LIII. *Regum Perſarum in bene meritos gratitudo.*

QVi de Rege, & regno Perſarum bene meriti erant ὀροσάγγαι ab alijs dicebantur (εὐεργέτας Græci vertêre) & eorum nomina codicibus regijs inſerebantur, quod nos & ſacri, & profani Scriptores docent. Teſtimonia proferr Deſiderius Heraldus Aduerſarior.lib. 1.cap.9.

LIV. *Tintinnaculi.*

QVi damnati erant extremo ſupplicio, ſolebant tintinnabulum geſtare, ne quis eis appropinquans contaminaretur. Plaut. Truculent. Senex duabus ancillis necem minitans à carnifice, *ne ego bilingues vos necem, niſi ſi ad tintinnaculos voltis vos educi viros.* Narrat Zonaras de hoc more. Turneb. lib.11.cap.21. & lib.23. cap. 10.

LV. Κήρυκες, *ſeu Præcones in ludis Olympicis.*

Hi

HI non ſolum nomen victoris magna voce pronuntiabant: ſed & ἐπινίκιον canebant, coronamque victori imponebant. Vnde & de ipſis poſtea iudicabatur: quique inter eos præſtantiſſimus non φωνὴν (hoc enim leuiſſimum, & viliſſimum,) ſed φρένα, καὶ λογοποιΐαν, ante ludorum miſſionem corona donabatur. M. Tullius epiſt. ad Luceium. Accedit etiam vt minor ſit fides, minor auctoritas: multi denique reprehendant, & dicant, verecundiores eſſe præcones ludorum Gymnicorum, qui cum cæteris coronam impoſuerunt victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiauerunt, cum ipſi ante ludorum miſſionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne ſua voce ipſi ſe victores eſſe prædicent. Cæterum præcones non ſolum victorem, ſed & eius parentes, ac patriam nominabant. Heraldus lib. 2. cap. 14.

LVI. *Tolle atheos.*

ATheivulgò dicebantur Chriſtiani, quod inueteratos deorum cultus abolerent, ipſoſq; adeò deos deſtruerent. Hinc ſollemnis illa exclamatio in amphitheatris, *αἶρε τοὺς ἀθέους*, quam etiam pronuntiare iubebantur, qui Chriſtum, & pietatem Chriſtianam abnegabant. Sic in epiſtola Smyrnenſis Eccleſiæ apud Euſebium Proconſul Polycarpum ad negandum hortatur, *ὄμοσον τὴν καίσαρος τύχην, μετανόησον, εἶπον, αἶρε τοὺς ἀθέους.* Iura per Cæſaris fortunam, muta men-

tem,

tem, dic, tolle impios, ſeu atheos. Quod quidem exclamauit ſanctus Martyr, oculis in cœlũ ſublatis; ſed ſententia planè contraria. Idem Animaduerſion. ad Arnob. lib. I.

LVII. *Arbores ſuſpenſis ſpolijs.*

SPolia dijs conſecrata arboribus ſuſpendebãt. Hæ arbores religioſa obſeruatione à prætereuntibus colebantur, & inuiolatæ durabant annos plurimos: quare veternoſas nominat Arnob. lib. I. Hoc docet elegantiſſimè Lucanus lib. I.

Qualis frugifero quercus ſublimis in agro
Exuuias veteres populi, ſacrataq́ue geſtans
Dona ducum: nec iam validis radicibus hærens
Pondere fixa ſuo eſt: nudoſq́ue per aëra ramos
Effundens, trunco, non frondibus efficit vmbram:
Sed quamuis primo nutet caſura ſub Euro
Tot circum ſyluæ firmo ſe robore tollant,
Sola tamen colitur.

De cultu autem, & veneratione harum arborum teſtimonia extant cum alibi prope infinita, tum apud Apuleium, verbis ſignificantiſſimis, Florida prima. Idem in Arnob. lib. I.

LVIII. *Exercitatio ſcommatum.*

CVm vnum nomen ſcommatis ſit, diuerſi in eo continentur effectus. Ideò apud Lacedæmonios inter cętera exactæ vitæ inſtituta, hoc

quoque exercitij genus à Lycurgo eſt inſtitutũ, vt adoleſcentes & ſcommata ſine morſu dicere, & ab alijs in ſe dicta perpeti diſcerent. Ac ſi quis eorum in indignationem ob tale dictum prolapſus fuiſſet, vlterius ei in alterum dicere non licebat. Plutarch. Sympoſ. 2. q. 1. Macrob. Saturnal. lib. 7. cap. 3. in quo de ratione ſcommatis differit.

LIX. *Cadaueribus virorum, muliebre in exuſtione adijciebatur.*

LEctio docet, eo tempore quo igni dari mortuis honor habebatur, ſi quando vſus veniſſet, vt plura corpora ſimul incenderentur, ſolitos fuiſſe funerum miniſtros denis virorum corporibus adijcere ſingula muliebria, & vnius adiutu, quaſi natura flammei, & ideò celeriter ardentis, cætera flagrabant. Macrob. Saturnal. 7. cap. 7. in quo diſputat, fœminis frigidior ne ſit natura, quam viris, an calidior.

LX. *Purpura priuatis interdicta.*

PRiuatis planè vetita fuit, vt non tantum fucandæ, & diſtrahendæ illius facultatem non habuerint; ſed nec ſegmenta, aut fruſtula illius, quæ neque vendenti, neq; ementi vſum inconuenientem præberent, in mercimonijs eſſe potuerint. Quia tamen fruſta, & ſegmenta illa imperatoriæ maieſtatis eminentiæ non aduerſari videbantur, cum Imperatores toti purpura olim

veſti-

veſtirentur, & ſubditis tamen magnificentiæ ſpeciem, aliumvé non prohibitum vſum præbere poterant, conſtitutum à Leone Aug. eſt, vt ea tam diuendi, quam emi poſſent. Decere enim imperatoriam maieſtatem, quum alijs multis modis ſubditos beneficijs afficiat, tum eorũdem magnificentiæ non inuidere. Salmuth. in 1. Tom. Panciroli. Memorabilium.

LXI. *Linum viuum, aut asbeſtinum.*

ERat antiquitus ſpecies quædam lini ſic dicta. Ex hoc tela contexebatur, & tunicæ, quæ non tantum igni non abſumebantur: ſed in illum coniectæ, ſordibus exuſtis ſplendeſcebant magis, quam poſſent aquis. Regum quoque funera in eiuſmodi adurebantur tunicis, ne corporis fauilla reliquo miſceretur cineri. Panciroi. Tom. 1. Vide Plin. lib. 19. cap. 1.

LXII. *Donatio inter coniuges prohibita.*

NE mutuo, & tam honeſto amore inuicem ſe ſpoliarent coniuges, donationibus non temperantes: ſed profuſa erga ſe libertate abutentes. Maiores enim coniugalem amorem ſolis animis æſtimabant. Conſulebant etiam in eo famæ coniugatorum, ne concordia pretio, quẽadmodum meretricij amores conciliari videretur; nevé melior in paupertatem incideret, &

veteribus Romanorum ſtatuis, nulli in æneis quoque nummis pilei viſuntur. Nulla quoque pilei, vel cauſiæ, ne apud Homerum quidem mentio: vt ita nudi capitis conſuetudo à priſca Græcia cui capitis operimenta vſitata non fuerunt, ducta videatur. Turneb. lib. 8. cap. 4.

LXV. *Barbam alienam demulcere.*

ANtiquiſſimum Celticæ gentis morem fuiſſe Aimonius ſcribit lib. 1. de geſtis Francor. c. 20. vt cuius barbam comiter tangerent, eum haberent parentis loco, adoptionis propè imagine. Cuius moris ignarus M. Papirius ſenator, Roma à Gallis capta ſcipionem eburneum in caput victoris incuſſit. Inde cædis initium à Gallis factum, Patribus miſerè trucidatis, ac ſenatu penitus extincto. Forcatulus de Gallor. imperio, & Philoſophia lib. 2. ex Liuio.

LXVI. *De ſplendidè obſonantibus, & epulantibus.*

APud Corinthios poſitum in more fuit, vt ſi quem cernerent ſplendidius obſonare, & crapulari, eum interrogarēt, vnde ille ſumptus, quidvè ageret? Quod ſi huic vitæ generi ſumptus ſuppeteret, frui ſinebant: Sin autem ſumptus facultates excederent, iubebant inpoſterũ moderatius vti: ni pareret, mulctam irrogabant. Quod ſi nihil cum haberet, attamen ita ſplendi-

dè, & opiparè viueret, necandum carnifici tradebant. Quia aut hunc furem eſſe, aut noctibus ſpoliare, aut cum furibus participare, aut falſa teſtari, aut accuſare neceſſe eſſet. Salmuth. in 1. Panciroli.

LXVII. *Legatis viaticum, & annulus.*

VEteres Legatis viaticum, hoc eſt, viæ ſumptus, & annulum aureum de publico largiebantur. Annulum illum in publico gerebant: eoque poſtea depoſito, ferreo intra domos vtebantur, vt Plin. memorat. lib. 33. cap. 1. Sed hoc quidem primis reipub. annis ita fuit obſeruatum: quo tempore nemo præter Legatos, quos diximus, aureos geſtauit annulos. Poſtmodum & Senatores geſtarunt, à quibus ad Equites, & inde ad omnes ingenuos vſus iſte promanauit. Panciról. lib. 1. Memorabil.

LXVIII. *Dona mulieribus Kalend. Martij.*

AB amicis, & cognatis videlicet, quod eo die pugnantibus inter ſe Romanis, & Sabinis mulieres ſe inter arma intuliſſent, & dirempta acie pacem conciliaſſent. Ideoque feſtus habebatur is dies, & fœminis honor maximus exhibebatur: vnde & fœmineæ Kalend. Iuuenali. *Munera fœmineis tractas ſecreta Kalend.* Idem. libr. 1.

LXIX. A-

LXIX. *Animaduerſiones Cenſoriæ.*

SI quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eumque indiligenter curabat, ac neque arauerat, neq; purgauerat: ſiue quis arborem ſuam, vineamque habuerat derelictui, non is ſine pœna fuit; ſed erat opus Cenſorium, Cenſoreſque ærarium faciebant. Item ſi quis Eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum viſus erat, impolitiæ notabatur. Id verbum ſignificat, quaſi tu dicas incuriæ, Gellius lib.4.cap.12. Aſconius in diuinat. Ciceronis hasce notas ponit. Regendis moribus ciuitatis Cenſores quinto quoque anno creari ſolebant. Hi prorſus ciues ſic notabant, vt qui Senator eſſet, eijceretur Senatu: qui Eques Romanus, equum publicum perderet: qui plebeius in Ceritum tabulas referretur, ac ærarius fieret, & per hoc non eſſet in albo ſuæ centuriæ, ſcilicet ad hoc, vt eſſet ciuis: ſed tantummodo vt pro capite ſuo tributi nomine æra penderet.

LXX. *Serui pileati, & coronati vendebantur.*

QVia eiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe debebant, vt emptores errare, & capi non poſſent: neque lex vendendi operienda eſſet; ſed oculis iam perciperent, quod nam genus mancipiorum eſſet (quorum ſcilicet nomine venditor nihil præſtaret) ſicuti antiquitus

mancipia iure belli capta, coronis indutis veniebant:& idcirco dicebantur ſub coronis venire. Namque vt ea corona ſignum erat captiuorum venalium: ita pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos venundari, quorum nomine venditor emptori nihil præſtaret: ſi videlicet in lege mancipij vitia ſeruorum non indicaſſet, non poſſent tamen redhiberi. Idem lib.7.cap.4.

LXXI. *Tabellæ in templo Æſculapij.*

CONſuetudo tenuit non in Græcia modò, ſed in Italia quoque à primis illis temporibus vſque ad Antonini Imp. ætatem, liberatos morbis in æde Æſculapij tabellas ſuſpendere, & in ijs quo remedia ſanitatem recuperaſſent ſcribere, ac Deo gratias agere. Mercurial. de Arte gymnaſt. lib.1 cap. 1. vbi rei teſtificandæ aliquot huiuſmodi tabularum exempla proponit, de quibus vnum recitabo. Valerio Apro militi cæco oraculum reddidit Deus, veniret, & acciperet ſanguinem ex gallo albo, admiſcens mel, & collyrium conficeret, & tribus diebus vteretur ſupra oculos: & vidit, & venit, & gratias egit publicè Deo.

LXXII. *Ludi & ludiones.*

LVdorum finis erat religio quædam, qua antiqui opinabantur ſeſe dijs rem gratam illis ludis, tanquam promiſſum facturos. Erat quoq; populi

populi voluptas, cui maximè & Reſpub. & Reges, ac Imperatores ſtudebant, quò homines voluptate demulſi in officio continerentur. Vnde ludorum exercitatoribus tantum honorem tributum fuiſſe ſcribit Plin. lib. 16. cap. 4. vt dum eos inirent, ſemper aſſurgi, etiam à Senatu moris eſſet; nec non ſedendi ius in proximo Senatui, atque vacatio munerum omnium ipſis, patribuſque, & auis paternis. Idem lib. 1. cap. 3. qui rurſum cap. 14. hunc honorem athletis habitum memorat.

LXXIII. *De lapide noxius.*

HOc apud Columellam lib. 3. cap. 3. mortis damnatum, ac de Capitolino lapide deiectum, aut dignum, qui iam iam præcipitetur exponunt. Ego de lapide intelligendum puto, in quo ſtante, & pretium faciente præcone, venibant ſerui probi, malique. Plaut. Bacchid. *O ſtulte ſtulte, neſcis nunc vendi te, atq; in eo ipſo aſtas lapide, vbi præco prædicat.* Cic. in Piſon. Prætorque duos de lapide emptos. Fuit & Græcorum hæc conſuetudo. Pollux lib. 3. ὁ δὲ τόπος πρατὴρ λίθος, καὶ πωλητήριον, καὶ ὡς Ἡρόδοτος, πρατήριον. Et 1. ἐφ' ὃ δὲ βαίνοντες οἱ δοῦλοι πιπράσκονται, τοῦτο τράπεζαν Ἀριστοφάνης λέγει. Plutarch. in Solone. ἀναβὰς ἐπὶ τὸν τοῦ κήρυκος λίθον. *Noxius* verò furem, percuſſorem, quique forte virginem conſtuprarit, vitioſum omnino, & criminis reum, noxæque deditum, &

ob id venire iuſſum ſignificat. Brodæus Miſcellan.lib.6.cap.5.

LXXIV. *Iurabant per nomen, & numen Auguſti.*

TAcitus I. Annalium. Rubrio crimini dabatur, violatum periurio nomen Auguſti. Ibi in Comment. hæc Lipſius. Vulgatum, vt ſanctiſſimum iuramentum eſſet per nomen, & numen Auguſti. Horat. id accidiſſe teſtatur eo etiam viuo.

Præſenti tibi maturos largimur honores,
Iurandasq; tuum per nomen ponimus aras.

Sapiens ille Claudius iuſiurandum ſibi neque ſanctius, neque crebrius inſtituit, quam per Auguſtum, ait Sueton. cap. 11. Tertullian. Maiore formidine, & callidiore timiditate Cæſarem obſeruatis, quam ipſum de Olympo Iouem: citiùs denique apud vos per omnes deos, quam per vnum Genium Cæſaris peieratur. Minutius Felix. Et eſt eis tutius per Iouis Genium peierare, quam Regis. Lucanus inter vltiones ſanguinis ciuilis hanc poſuit, vt mihi videtur, facundè.

——— *cladis tamen huius habemus*
Vindictam, quantum terris dare numina fas eſt.
Bella pares ſuperis facient ciuilia diuos:
Fulminibus manes, radijsq; ornabit, & aſtris,
Inq; deûm templis iurabit Roma per vmbras.

Formu-

Formulaæ autem iurandi erant, per Genium, per Fortunam, per ſalutem Principis.

LXXV. *Capita ſtatuarum amputata, & permutata.*

AD verba Tacit. 1. Annal, & alia in ſtatua, amputato capite Auguſti à Marcello, effigiem Tiberij inditam, ita Lipſius. Quod nunc crimini datur, id receptum ſuo æuo fuiſſe Plin. indicat. Sine, inquit, figurarum diſcrimine capita permutantur. Et Caligula ſimulacra numinum è tota Græcia conquiſiuit, quibus capite dempto ſuum imponeretur. Sueton. Ægrè id tulit Tiberius. Nam ſolebant tyrannos ea ignominia afficere, videbaturque occultè quaſi talẽ Marcellus damnaſſe Auguſtum. Hieronymus in Prophetam Abacuc cap. 3. cum tyrannus detrũcatur, imagines quoque eius deponuntur, & ſtatuæ, & vultu tantummodo commutato, ablatoque capite, eius facies qui vicerit ſuperponitur.

LXXVI. *Annulus ſignatorius.*

CVm ait Tacit. 2. Annal. Irridebantur & Græci comites, ac viliſſima vtenſilium annulo clauſa, ſignatorium annulum intelligit, ſiue, vt alij appellant, ſigillaricium, qui habebat χαρακτῆρα, de quo Vopiſcus in Aureliano; vxori & filiæ annulum ſigillaricium quaſi priuatus inſtituit. Moris autem Romani, vt domi ſupel-

lex, penuſque omnis eo ſignaretur: ne quid negligentia, aut furto periret. Lipſius ibidem.

LXXVII. *Prætextæ vſus in ſacris.*

PОntif. immo Sacerdotes omnes, cum dijs facerent, prætexta vtebantur: Germanicus autem Augur. Lamprid. in Alexand. accepit prætextam etiam cum ſacra faceret; ſed loco Pontif. maximi, non Imperatoris. Quintilian. declamat CCCXL. Ego vobis allego etiam ipſum illud ſacrum prætextarum, quo Sacerdotes velantur, quo magiſtratus: quo infirmitatem pueritiæ ſacram facimus, ac venerabilem. Spartian. in Hadrian. Natali ſuo vltimo, cum Antoninum commendaret, prætexta ſponte delapſa caput ei aperuit (ſic lego pro operuit, quia ſacrificabant capite velato.) Adi & Zoſimum lib. 4. vbi delata ad Gratianum Chriſtianum Principem prætexta Pontificia, & ſpreta. Ab hac mente Plin. placari purpura deos ſcripſit, reſpiciens ſcilicet ad prætextam, lib. 9. Diſtinguit ab equite Curiam, dijs aduocatur placandis, omnemque veſtem illuminat. Idem ad Annal. 2.

LXXVIII. *Laurea in manu triumphantis.*

TAcitus Annal. 2. Relinqueret (Germanicus) materie Druſi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoſte, non niſi apud Germanias aſſequi nomen imperatorium, & deportare lauream poſſit,

ſit, id eſt, triumphare. Triumphantes enim aſcendere Capitolium ſoliti, & laurum quam manu tenebant, quæque in faſcibus lictorum, deponere in gremio Iouis, arbitri ſcilicet victoriæ, & auctoris. Idem ibid.

LXXIX. *Reginæ Cypri quomodo currum conſcenderent.*

SEd tamen effæminatior multitudo Cypriorum, qui reginas ſuas mulierum corporibus, velut gradibus conſtructis, quò mollius veſtigia pedum ponerent, currus conſcendere æquo animo ſuſtinebant. Viris enim, ſi modò viri erant, vita carere, quam tam delicato imperio parere ſatius fuit. Valer. Max, lib. 9. cap. 1. Athenæus. lib. 6.

LXXX. *Quinque faces in nuptijs,*

IN nuptijs quinque facibus prælucebatur, cuius rei cauſſam inter alias affert Plutarch. etiam hanc, quod vnico partu quinque proles fæminæ eniti poſſunt. Id exemplis confirmat Bochius ad Pſalm. 126.

LXXXI. *Athletæ ab Agonothetis inſpiciebantur.*

ATHleta bonus membra ſua monſtrat, vt cõuerſationis ſuæ approbet diſciplinam. Mõſtrat etiam tunc membra ſua, quando poſt aliqua

qua certamina grauiora iterum certare compellitur: vt iudex videns feſſum corpus, nequaquam eum certare compellat. S. Ambroſ. in Hexaëm. ſerm. 20.

LXXXII. *Mos nuptialis.*

ATHenis Atticis mos erat in nuptijs, puerum aliquem puberem, cuive vterque parens ſuperſtes eſſet patrimum, matrimum, ſpinis, & glandibus quernis coronatum, circumferre vānum panibus repletam, ac dicere identidem, Effugi malum, inueni melius. Docet prouerbium agreſtem, ac priſcum victum miſſum factum, reperta frugum eſca manſuetiore. Zenob. Adag. cent. 3. prouerb. 98.

LXXXIII. *Capitalibus cum ducerentur os obturabatur.*

PRouerbium eſt apud Zenodotum, Suidam, & in Appendice Vaticana, Tria dixeris ad prætorium. Licebat enim ijs, qui ad ſupplicium ducebantur, cibo ac potu plenis tria quæ vellent dicere: poſtea camo ore obturato ad mortem rapiebantur, quem D. Chryſoſtomus σπάρτιον funem appellat, cuius pluribus teſtimonijs, vt & Menelogij, morem hunc Andreas Schottus noſter confirmat, de re adagiali grandi ſuo volumine bene meritus. Videas licet pag. 273. & ſequentem.

LXXXIV. *Iuſiurandum Scytharum.*

MOris erat apud Scythas, ſi quis iniuria ab alio afficeretur, quam vlturus, ſe aduerſario fore parem non putaret, vt boue immolato carnes in fruſta conciſas elixaret, & corio humi extenſo inſideret, manibus in tergum reiectis: quo nullum eſt apud Scythas maius ſupplicandi genus. Qui verò volebat, parte carnium accepta, dextro pede corio inſiſtens, ſe pro virili opem ei laturum pollicebatur. Eſtq; iſtud ſanctiſſimum apud eos iuſiurandum. Suidas.

LXXXV. *In obuios, & mutua conuicia.*

ATheniſ in feſto Choûm comeſſantes, vecti curribus obuios deridebant, & conuicijs inceſſebant. Idem & Lenæis factitabant. Poſt etiam mulieres Athenienſes curribus inſidentes, cum Eleuſinem ad magna initia ibant, aliæ alijs in via conuiciabantur. Hæc enim earum erat conſuetudo. Suidas.

LXXXVI. *Oraculi reſignati pœna.*

EI qui oraculum Delphicum adierat, & oracula obſignata accipiebat, denunciatum erat ſupplicium, ſi tabellas ſoluiſſet, vnum de tri-

bus.

bus. Aut enim oportebat eum priuari oculis, aut manu, aut lingua. Idem.

LXXXVII. Nupturæ virginitatem flumini conſecrabant.

REfert in quadam epiſtola Æſchines vſitatũ fuiſſe in Troade regione, vt virgines, quæ nuberent, ad Scamandrum fluuium accedentes, ſeſeque abluentes, hoc quaſi ſacrum carmen accinerent, λάβε μου σκάμανδρε τὴν παρθενίαν, accipe Scamander virginitatem meam.

LXXXIX. Adulterarum pœna apud Germanos.

TAcitus de moribus Germanorum. Pauciſſima in tam numeroſa gente adulteria, quorum pœna parentibus, & maritis permiſſa. Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. Ibi Lipſius in Notis. Paulo aliam, & magis ſæuam adulterij pœnam tribuit priſcis Saxonibus Bonifacius Archiepiſcopus epiſt. ad Ethelbaldum Anglorum regem. In antiqua, inquit, Saxonia, vbi nulla Chriſti cognitio, ſi virgo in paterna domo, vel maritata ſub coniuge ſit adulterata, manu propria ſtrangulatam cremant: aut cingulo tenus veſtibus abſciſſis flagellant eam caſtæ matronæ, & de villa in villam miſſæ occurrunt nouæ flagellantes, & cultellis pungunt, donec interimant.

XC. *Bo-*

XC. *Bonæ fæminæ.*

BOnam fæminam appellabant veteres, quæ officij cauſſa nuptijs, & funeribus præſto erat. Catull. in Epithalamio.

Vos vnis ſenibus bonæ
Cognitæ bene feminæ
Collocate puellulam.

Cadauera autem à fæminis lauari, & vngi conſueuiſſe, declarat illud Ennij Annal. 3. *Tarquinij corpus bona fæmina lauit, & vnxit.* Horat. in Canid.lib.Epod.Ode 17.

Vnxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atq; canibus homicidam Hectorem.

Hieronym. Columna in Fragment. Ennij.

XCI. *Decennalia Imperatorum.*

CElebrarunt Impp. decimo quoq; anno imperij ſui quæ vocantur decennalia, more ducto ab Auguſto, qui promiſit ſenatui, ſe poſt X. annos non modò regnum, ſed eas quoque prouincias, quas antea ſortitus fuerat, relicturũ, conceſſurumq́ue ſenatui. Tamen id non fecit, ſed elapſo decennio, alterum decennium, eoq́; tranſacto rurſum aliud decennium ei decretum eſt. Itaque ſæpè ſibi prorogato decennio, regnum quoad vixit obtinuit. Ex quo deinceps factum eſt, vt Imperatores omnes, licet in imperio pręfinitum tempus non haberent, ſed in perpetuum facti, tamen decimo quoque anno diem

feſtum agitarent, ſibique imperium prorogarent. Dio Caſſius in Auguſto.

XCII. *Porticus cur ædificatæ.*

PORticus additæ ſunt ſacris ædibus, illuſtrium virorum domibus, & publicis ædificijs neceſſitatis, aut ornamenti, animivé cauſſa. Sub illis repentinas pluuias vitabant, vmbraſque ac frigora captabant, varijsque ſermonibus diem conſumebant, & à meridie ſolem hyeme, à ſeptentrione æſtiuas vmbras excipiebant. Philander ad Vitruuij cap. 9 lib. 5.

XCIII. *Tangebant aras iurantes.*

PLaut. Rudent. G. *Tange aram hanc Veneris.*
L. *Tango.*
G. *Per Venerem hanc iurandum eſt tibi.*

Cic. pro Flacco. Is ſi tangens aram iuraret, crederet tamen. Virgil. XII. *Tango aras, medioſq; ignes, & numina teſtor.* Æmilius Probus in Annibale. Simulque ad aram adduxit, apud quam ſacrificare conſtituerat: eamque cæteris remotis tenentem iurare iuſſit, nunquam ſibi amicitiam cum Romanis fore. Iuuenal. ſat. 14.

Falſus erit teſtis, vendet periuria ſumma
Exigua, Cereris tangens aramq; pedemq;.

Iuſtin. lib. 24. Quo perducto in ſanctiſſimum Iouis templum, veterrimæ Macedonum religionis, Ptolemæus ſumptis in manus altaribus, cõtingens ipſa ſimulacra, & puluinaria deorum, inau-

inauditis, vltimiſque execrationibus adiurat, ſe ſincera fide matrimonium ſororis petere.

XCIV. *Serui ſaltuarij.*

OLim ſoliti veteres ſeruos ſibi parare, & in villis habere, quorum munus erat cuſtodia finium. De Græcis conſtat vel ex idyllio, quo Augiæ κλῆρος deſcribitur. Latini hos ſeruos ſaltuarios appellabant. Gloſſarium vetus. Saltuarius ὀροφύλαξ. Vlpian. lege XII. Dig. de inſtructo, vel inſtrumento legato. Saltuarium autem Labeo quidem eum demum contineri, qui fructuum ſeruandorum gratia paratus ſit: eum nō, qui finium cuſtodiendorum cauſſa. Saltuariorum, vt vides duo genera: alij fines cuſtodiebant, de quibus ſenſit Gloſſarij auctor, alij fructus. De his accipio, quod in alio Gloſſario ſcribitur κτημαλοφύλαξ ſaltuarius. Caſaub. in Character. Theophraſti.

XCV. *Veſtes ad talos demiſſæ.*

VEſtes ad talos vſque pertinentes vitæ delicatæ, & diſſolutæ indicium erat. Apud Platonem in Alcibiade priore. ἕλξις ἱματίων indicium ἁβρότητος. Inde illa Plutarchi in Alcibiade ὑβρίσματα τε καὶ θηλύτητας ἐσθήτων ἁλουργῶν, ἑλκυμένων διὰ ἀγορᾶς. Horat. cum bis ter vlnarum toga. Apud Dionem Calenus obijcit Ciceroni, quod μέχρι σφυρῶν τὴν ἐσθῆτα σύρει. Et ſic ipſe de Oppiano. Facite, inquit, vt non ſolùm mores eius,

&arrogantiam, ſed etiam vultum atq; amictum, atque illam vſque ad talos demiſſam purpuram recordemini. Seneca Pater lib. 2. Omnia à te vitia: quod vnguento coma madet, tuum eſt: quod laxior vſque in pedes tunica demittitur, tuum eſt. Propterea breues veſtes homines, graues, & διεζωσμένοι geſtabant. Horat. epiſt. 19. lib. 1. *Exiguaq; toga ſimulet textore Catonem.* Et de Hercule ait Theocritus. εἵματα δ' οὐκ ἀσκηθῆ μέσας ὑπερέπνυτο κνήμας. Idem in eundem.

XCVI. Ῥῆσιν εἰπεῖν.

Ῥῆσιν εἰπεῖν διαγωγῆς χάριν. Id veteres factitabant, aliâs quidem aſſa voce, quod eſt ᾄδειν: aliâs verò ad tibiam, vel aliud muſicum organũ, quod ψάλλειν Græci dicunt. Et cantabant interdum quidem omnes confertim: interdum verò ſinguli per vices, quod eleganter voca Clemens ἐν μέρει περιελίττειν τὰς προπόσεις τῇ ᾠδῇ. Sic etiam apud antiquiſſimos Romanos fuerunt carmina quædam in epulis à ſingulis hominibus decantata, de clarorum virorum laudibus, vt in Originibus ſcriptum reliquit Cato. Idem in eundem.

XCVII. *Loca in quibus monſtra viſa, fiebant religioſa.*

VT in eo loco qui fulmine tactus fuiſſet. Quẽ locum Romani bidental, quaſi bidentibus ibi fieret, appellabant. Notus ſuper hoc Artemidori

midori locus. Sed & Plutarch. in Pyrrho ait, τὰ καταβαλλόμενα τοῖς κεραυνοῖς ἀναίματα μένειν χωρία. Idem puto obſeruatum in alijs locis, in quibus portenta apparuiſſent, vt religioſi fierent. Hinc illa Platonis querela de ſuperſtitioſis hominibus, præſertim mulieribus, quas ait leuiſſimas ob cauſſas, & pauores inanes impelli ſolitas, vt aras, & ſacella dijs ſtatuerent. Iam, inquit, nullus locus illis vacat, non domus vlla, non vicus. Porrò ſerpentem vidiſſe in ædibus, aut in itinere, triſte auſpicium fuiſſe, ex Cic. de Diuinat. & multis alijs auctoribus conſtat. Eo igitur loco domus, vbi is viſus eſſet, ſacella à ſui tẽporis ſuperſtitioſis hominibus ſolita excitari indicat in Characteribus Theophraſtus, vbi de ſuperſtitione agit, quod iure Romano non licebat. Fuit enim lex vetus tribunitia, quæ vetaret iniuſſu plebis ædes, terram, aram conſecrare. Auctor Cic. pro domo ſua. Caſaubon.

XCVIII. *Verba & preces magicæ.*

Carmina magorum vocibus exoticis, & barbaris, immò & horrendis concipiebantur, & concitata lingua, ſummis tantum labris ab alijs pronuntiabantur, ita vt auditorum aures ſæpius ferirent tantùm, nihil autem ijs inſinuarẽt. Lucian. Mortuorum dialogis ῥῆσιν τίνα μικρὰν ἐπιλέγων, ἧς οὐ σφόδρα κατήκουον. πλὴν ἀλλ᾽ ἐφκει γέ τινα, καὶ ἄσημα ὀνόματα, καὶ πολυσύλλαβα. Idcircò ſcribit Clemens Alexandrin. preces eas exiſti-

matas efficaciores, quæ verbis barbaris conciperentur. Herald. in Arnob. lib. 1.

XCIX. *Execrabiles, & κατάρατοι.*

EXecrabiles erant quos arcebant à ſacris, tãquam impios, pollutos, & magno aliquo ſcelere impiatos: quos ſi reſtituebant, reſecrare illos dicebantur, quales ἐναγεῖς apud Græcos, & qui diris publice deuouebantur κατάρατοι, quales Chriſtiani habiti. Quo autem in numero haberentur κατάρατοι, quibusque imprecationibus defigerentur, docet quicunque eſt auctor orationum contra Ariſtogitonem. ὁ τρισκατάρατος, ὁ κοινὸς ἐχθρὸς, ὁ πᾶσι δυσμενὴς, ὅτῳ μήτε γῆ κάρπον φέροι, μήτ' ἀποθανόντα δέξαιτο. Idem in libr. 1.

C. *Teſtamenta condentes.*

QVum mortis mentio eſſet facienda, neceſſariò bonis quibusdam verbis quaſi amuletis permiſtis, quidquid ominis erat amoliri, & auerruncare conabantur. Deinde voluntatem ſuam, ſi quid ſecus eueniret, teſtabantur. Ariſtoteles initio teſtamenti ſui apud Diogenem Laert, ἔσαι μὲν εὖ. ἐαν δέ τι συμβαίνῃ τάδε διέθετο ἀριστοτέλης. Et in Theophraſto. ἔσαι μὲν εὖ. ἐαν δέ τι συμβαίνῃ, διατίθεμεν. Idem in lib. 2.

C. *Sepulturam in agris ſuis habebant.*

CIc. pro Sex. Roſcio, ſpoliatum eſſe illum omni-

omnibus fortunis, à Procuratore quodã Chryſogoni oſtendere volens, ac ne glebam quidem agri ei relictam, qui antea fortunatiſſimis prædijs abundabant, inquit. Cui de tanto patrimonio prædo iſte nefarius ne iter quidem ad ſepulchrum patrium reliquiſſet. Liuius lib.6. ab V.C. lege cætera. Pet. Victorius lib.14.cap.21.

CII. *Mulieres ſuber inſerentes calceamentis.*

MOs erat Græcanicarum mulierum in calceis ſuber geſtandi, vt grandiores viderentur. Eum autem noſtræ quoque (Italicæ) ſibi aſciuerunt, ac ſine modo tractant. Id perſpicitur ex longo carmine Alexidis Comici, à Clemente Alexandrino in III. Pædagogi poſito, cap. quo docet. Non oportere Chriſtianum hominem, veraq; pietate præditum cultui corporis valdè indulgere. Exponebat autem poëta ille infinitum ſtudium, variaſque artes, quibus vterẽtur mulieres in vitijs corporis celandis, &c. Idem lib. 15.cap.23.

CIII. *Myrtus in ſepulchris, deorum aris, & coronis.*

RAmulos myrti Græcos conſueſſe buſtis imponere, cum quaſi inferias facerent: atque ita ſolitos etiam mortuos decorare, indicio Euripidis intelligitur, qui in Electra ita inducit virginem hanc ipſam ea de re querentem, cum a-

cerbitatem inimicorum accuſaret, quod ne mortuo quidem Agamemnoni paterentur debitos honores haberi, eiuſque manes iuſtis ex more factis placari.

Ἀγαμέμνος δὲ τύμβος ἠτιμωμένος
Οὔπωποτ᾽. οὐ χοὰς, οὐδὲ κλῶνα μυρσίνης
Ἔλαβε: πυρὰ δὲ χέρσος ἀγλαϊσμάτων.

Sed etiam poſt in eadem fabula ſenex, qui aluerat Agamemnonem, in ſermone Electræ oſtendit ſe, cum vocatus ad eam accederet, aliquantum de via deflexiſſe: atque ſepulchrum patris ipſius inuiſiſſe: nactumque illic, quam optabat, ſolitudinem, ei vinum libaſſe, ſepulchrumque eius myrto impoſita ornaſſe. Myrto quoque ſolitos ornare deorum aras, ſatis notum eſt, ex ipſaque hac ſtirpe in lætitia etiam, ſecundiſque rebus ſuis coronas ſibi conficiebant, quod idem Tragicus tetigit in Alceſtide, in qua fabula induxit Herculem, cum epularetur, capiti habuiſſe impoſitam coronam è myrto. Idem lib. 16. cap. 2.

CIV. *Quibus licitum adulteros occidere.*

ALiquando licuit marito vxorem in adulterio deprehenſam necare. Poſtea lege Iulia ſoli patri conceſſum eſt filiam, & quemcunque adulterum in ipſis rebus Venereis deprehenſum interficere: marito verò adulterum inhoneſtæ conditionis, puta lenonem, ſcenicum, aut ſimi-

lem, non etiam vxorem. Papinian. lib. I. de adulterijs. Patri, non marito mulierem, & omnem adulterum permiſſum eſſe occidere, quod plerumque pietas paterni nominis conſilium pro liberis capit. Cæterum mariti calor, & impetus facilè decernentis fuit refrænandus.

CV. *Aue, & Salue.*

AVe vox propria eſt ſalutationis matutinæ, quæ fere officij gratia potentioribus deferebatur, vt Græcè χαῖρε. Salue veſpertina ſalutatio fuit, vt in Hadriano ſcripſit Dio, & omnibus dicebatur. Seneca de Beneficijs VI. Vulgare, & publicum verbũ, & promiſcuum ignotis Haue, non niſi per ordinem mittitur. Martial. lib. 2. *Et matutinum portat ineptus Aue.* Et lib. 8.

Diſcurſus varios, vagumq; mane,
Et faſtus, & Aue potentiorum,
Cum perferre patiq; iam negaret.

Vtroque autem verbo non tantum accedentes in primo congreſſu, ſed etiam diſcedentes in fine ſermonis ſalutabantur. Salluſt. in extremo epiſtolæ Catilinæ ad Q. Catulum, Haueto. Cic. ad Tironem, Vale & Salue. Auſon. ad Probum, Aue, atque Salue plurimum. Auſon. Popma de different. verbor. lib. I.

CVI. *Imagines illuſtrium virorum in templo, & curia.*

VEteris inuenti fuit imagines illuſtrium vi-

rorum publicè in templo, curiaque deponi, & quaſi dedicari. Sic Africani imago in Capitolio, Catonis Cenſoris in curia collocata. Valer. Max. libr. 8. cap. 15. Africanus imaginem in cella Iouis Opt. Max. poſitam habet: quæ quotieſcunque funus aliquod Corneliæ gentis celebrandum eſt, inde petitur: vnique illi inſtar atrij Capitolium eſt. Tam hercle quam Catoni ſuperiori curia, vnde effigies illius ad eiuſdem generis officia expromitur. Gratum ordinem, qui vtiliſſimum Reipub. Senatorem tantum nō ſecum ſemper habitare voluerit: ſed cumulatius id fecit, vt apparet, Auguſtus, qui primarias imagines in curia collocauit, ſuis quoſque locis deſtinatas: ſiue quis belli, ſiue pacis artibus claruiſſet. Ita ſupra legimus Hortenſij imaginem poſitam inter Oratores, idemque honos nunc Germanico petitus. Sed clypei nomine Tacitus cur vſus? *Cum cenſeretur clypeus, auro, & magnitudine inſignis inter auctores eloquentiæ.* Quia imagines illæ, vti cenſeo, inſtar militaris clypei rotundæ, ex ære, auro, argento. Vide Excurſum littera N. ad 2. Annal. Taciti apud Lipſium.

CVII. *Ventorum, & maris ſilentium.*

SOlent ſilentium ventorum, & maris orationibus deorum præmittere Poetæ. Horat. Ode 15. lib. 1.

Pa-

Paſtor cum traheret per freta nauibus
Idæis Helenen perfidus hoſpitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata,

Callimachus hoc otium εὐφημίαν vocat, εὐφημεῖ καὶ πόντος ἐπ' ἀπόλλωνος ἀοιδῇ. Pontus, inquit, ſacro fauet ſilentio Apolline canente. Et ſuauiſſimè in hoc luſit diuinus Maro, paſtori cuidam tribuens, quod eſt deorum.

Et nunc ecce tibi ſtratum ſilet æquor, & omnes,
Aſpice, ventoſi ceciderunt murmuris auræ.

Quam vrbanitatem non ceperunt interpretes: ſicut nec in Flacco, quid ſit *otio obrui ventos*, Nereus enim maieſtate orationis ſuæ εὐφημίαν ventis inuitis, &, vt Plautus loquitur, ingratijs indixit, ideò ingratum otium appellat. Heinſius, Notis in Horat.

CVIII. *Inuerſi faſces, ſcuta, & arma.*

IN dolore quia omnia fieri præter morem amant, etiam lictores faſces præferebant inuerſos. Pedo elegia ad Liuiam.

Quos primùm vidi faſces, in funere vidi,
Et vidi verſos, indiciumq; mali.

Statius. Thebaid. 6. *verſis ducunt inſignibus ipſi Graiugenæ reges.* Nec faſces ſuos ſolum lictores, ſed milites etiam inuertebant ſcuta, & arma. Virgil. *& verſis Arcades armis*, in funere Pallantis.

tis. Adde, quod non indignum monitu, verſionem hanc armorum non luctus ſolum ſignum fuiſſe, ſed etiam transfugij, & defectionis. Ammianus lib. XXVI. eumque ſecuti complures, iam gladios quatientes, & pila ad Imperatorem tranſeunt cum vexillis, ſcuta peruerſa geſtantes, quę defectionis nota eſt apertiſſima. Lipſius ad 3. Annal. Taciti.

CIX. *Menſtrua ſacra Dijs magnis.*

MEnſtrua ſacra dijs maximis celebrari ſolebant, atque eæ erant feriæ religioſiſſimæ, cum ſollemnibus, & anniuerſarijs non ſatis eſſe putarent defungi: ſed memoriam cultus quot calendis, aut idibus renouandam cenſerent. Ea ſacra Græci vocant *ἔμμηνα*, menſtrua. Sophocles Electra.

Ταύτῃ γὰρ ἵστησι, καὶ μηλοσφαγεῖ
Θεοῖσιν ἔμμηνα ἱερὰ τοῖς σωτηρίοις.

Huc pertiner illud ex Eclog. 1. de Auguſt. Cæſ. *Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant*, velut numini potentiſſimo, & præſentiſſimo. Turneb. lib. 3. cap. 14.

CX. *Iuno mulierum, Genius virorum.*

PLin. lib. 2. cap. 7. Iunones, &, Genios ſibi adoptant: ſed Iunones mulierum ſunt. Itaque mulieres iurabant, vt ait Petronius, Iunonem ſuam. Soſipater lib. 2. eiuno, vt ecaſtor. Genius

viro-

virorum eſt. Hinc illud Terentij Phorm. ſuum defraudans Genium. Sed & deus meus cum dicebant, genium ſuum intelligebant. Terent. Phorm. *Memini relinqui me deo irato meo.* Idem *lib.3.cap.20.*

CXI. *Polentam pranſitabant ſerui molitores.*

EXplicans hunc verſum Plauti ex Aſinaria, *Vbi flent nequam homines, qui polentã pranſitant*, Turneb. lib.4.cap 13. Ego putem, inquit, molitores ſeruos non pane, ſed polenta nutritos fuiſſe in piſtrino: vel potiùs miſeros illos piſtores ſeruos, inter agendas molas, cum famelici eſſent, furtim ſolitos eſſe de polenta, id eſt, hordei farina eſitare, quæ cauſſa frequentationis Plauto fuit, vt pranſitare potius, quam prandere diceret: etſi deſiderandi potius verbum videri poſſit, vt ſit pranſitare prandere cupere. Sed & machina quædam, nomine pauſicape inſerebatur collo molentium ſeruorum, ne polentam comederent, neue manus ori admouere poſſent, vt docet Pollux lib.7.cap.4.

CXII. *Caduceator cum agno.*

DIogenian. Prouerb. Centur.3. Agnum proijcit, de ijs qui bellum capeſſunt. Qui enim bellum ſuſcepturi eſſent, caduceatorem cum agno ablegabant, quem dimittebat intus, ſigni-

ſignificans, ipſorum bona, ac ciuitatem deuaſtatum iri, vt pecudes ibi paſcant.

CXIII. *In extis inſpiciendis eorum partim inimicis, partim conſulentibus aſsignabant.*

ET ex vtriuſque partis habitu, colore, plenitudine, tabe, quid aduerſarijs, quid nobis euenturum eſſet, ariolabantur. Lucan. lib. 1. *Cernit tabe iecur madidum, fibraſq; minaces Hoſtili de parte videt.* Quare ſcripſit Cicero, quæ pars inimici, quæ pars familiaris eſſet. Fiſſum familiare, inquit, & vitale tractant: Apparet duplex fiſſum fuiſſe, vnum familiare, vt opinor, in iecore: alterum vitale, vt puto, in alijs extis, vt pulmone, de quo Lucanus, *paruuſq; ſecat vitalia limes.* Fiſſum etiam vnum erat noſtrum, alterum hoſtium, & aduerſariorum: eratque, vt conijcio, linea quædam, & limes, qui fibras in extis, vt iecore medio bipartitò diuidebat, & ſecabat, & dirimebat. Erat & duplex in iecore caput, vnum noſtrum, alterum aduerſariorum. Lucan.

Ecce videt capiti fibrarum increſcere molem:
Alterius capitis pars ægra, & marcida pendet.

Turneb. lib. 5. cap. 18.

CXIV. *Arcam habere, non habere.*

ARcam habere dicebatur, qui bene nummatus erat: cui nihil nummorum erat, is arcam

cam non habere. Sed multo ille pecunioſior, cui arcæ plures. Catull. de paupere. *Cui neque ſeruus eſt, neque arca.* Et Cic.ad Att.lib.1. Confidito arcæ noſtræ. Et lib. 9. epiſt. ad familiar. Nos iam ex arcis tantum habemus, vt Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare ſæpius audeamus. Arcis pro areis legit ibidem Turneb.lib.6.cap.1.

CXV. *Herculanea pars, ſeu decimæ Herculi conſecratæ.*

PLautus Truculento, *detraxi partem Herculaneam*, inquit, in perſona ſerui, quo dicto ſignificat ſe decimam detraxiſſe. Veteres enim de bonis ſuis decimam partem Herculi dicabant. Varias cauſſas affert in Quæſtionibus Plutarch. An quod Hercules in monte Palatino boum, quos Geryonæ abſtulerat, decimam immolauit? an quod Romanos ab Etruſcis decimari ſolitos liberauit? an illud potius, quaſi odioſas ciuibus, & moleſtas nimias diuitias comminuentes, eo pacto maximè coli Herculem exiſtimabant: quem idcircò luxuriam coërcere, & comprimere delectaret, quod ipſe paucis contentus frugaliter, continenterque vixiſſet. Refert Diodorus in 5. Bibliothecæ, Herculem dictaſſe, eos qui ſibi iam diuo facto decimam bonorum dicarent, beatè, fæliciterque victuros: ex quo multi decimas Herculi vouerunt: poſteaque fortunatiores facti, bona ſua ad

qua-

quatuor talentorum millia Herculi ſacrarunt. Beroald. Comment.in Sueton.

CXVI. *Genus donationis.*

GEnus erat donationis, in qua quando aliquid donabatur, nummum dabant, quibus donabatur, vt emiſſe viderentur. Huc reſpicit illud Horatianum, ***Emptor gaudentem nummo te addicere.*** Valerius expreſſius, cap. de gratis. vt exequiarum apparatus ſeſtertio nummo ipſis præbentibus addiceretur. Beroald. in Sueton. ex Porphyrione Horatij interprete. Sueton. Iulio. cap. 50. Bello ciuili ſuper alias donationes ampliſſima præda ex auctionibus haſtæ minimo addixit, vbi idem Beroald. legendum putat, nummo addixit.

CXVII. *Clientela ciuitatum, ac nationum Romæ.*

IN more fuit Romæ, vt quilibet populus, ac natio ibidem patronum haberet ſuum. Ita Syracuſani in clientela Marcellorum fuerunt, Lacedæmonij Claudiorum, Allobroges Fabij Sangæ, Bononienſes Antoniorum. Cic. 1. Offic. In quo tantoperè apud noſtros iuſtitia culta eſt, vt ij qui ciuitates, aut nationes deuictas bello in fidem recepiſſent, earum patroni eſſent, more maiorum.

CXVIII. *Vinalia, ſiue calpar.*

Vina-

VInalia erant dies, in quo Ioui nouum vinũ libabant. Paulus, Feſti mutilator. Calpar vinum nouum, quod ex dolio demitur ſacrificij cauſſa, antequam guſtetur. Ioui enim prius ſua vina libabant, quæ vocabant Vinalia. Hæc ille. Idem autem fiebat, ne reliquum, quod in apothecis illis, vnde calpar promeretur, remaneret, ſacrum eſſe inciperet, & omnino ex vſibus eriperetur humanis, ſed calpari libato, religione ſolueretur. Itaq; cum calpar libabant, inferium vocabant, quod ſolum inferretur, his verbis. Macte hoc vino inferio eſto. Et hoc præcipuè dicebatur de vino diffuſo, & doliari. Quare potes hinc cognoſcere cauſſam ſuperſtitionis illius, cur vinum nouum tangere nefas eſſet, antequam vinalia calarentur. Athenis verò quamdiu ferueret muſtum, religio erat tangere. Ioſeph. Scalig. Coniectan. in Varron. de ling. lat. lib. 5:

CXIX. *Cerei miſſi proceribus.*

SAturnalibus cereos proceribus mittebant pauperes clientes, quod vulgatiſſimum eſt vel ex vno Macrobio, vt alios taceam. Sic intelligendum epigramma Antipatri ex 6. Anthologiæ.

Λαμπάδα κηροχίτωνα, Κρόνου τυφήρεα λύχνον,
Σχοίνῳ καὶ λεπτῇ σφιγγόμενον παπύρῳ,
Ἀντίπατρος πείσωνι φέρει γέρας. ἢν δέ μ' ἀνάψας
Εὔξηται, λάμψω φέγγος ἀκυσίθεον.

Nam λαμπὰς κηροχίτων eſt cereus. Κρόνου dicitur eſſe, quia Saturnalibus mittebatur. κρόνος Saturnus. Deind γέρας vocat, quòd honorarium cliens debebat patrono. Quod addit, ἦν δὲ μ' ἀνάψας εὔξηται, hoc vocabant lucem facere Saturno. Cereis enim accenſis illi preces concipiebantur. Idem ibid.

CXX. *Sacculus vinarius.*

FIrmiſſima olim vina ſacculis vinarijs caſtrari ſolita notiſſimum eſt ex Plinio. Itaque Lucillius apud Cicer. 2. de Finib. cum ait, vt ego lego, vires ſacculus abſtulit (antiquæ editionis, vis & ſacculus abſtulerit) delicatiſſimum vinum eſſe proponit: tum quod de pleno defuſum ſit (nam quod de deminuto, & σεσιφωνισμένῳ hauſtum eſt, id aceſcit) tum quod ſacco caſtratum, contumaciam illam (vt ita loquar post Plinium) exurit. Idem Append. ad Coniectan. in Varronem.

CXXI. *Mulieres.*

HOc conuicio irati dimittebant ab ſe mulieres, ſicut & hodie quoque ſolemus facere in communi ſermone. Terent. *Oh, pergin' mulier eſſe?* Plaut. Caſina. *Inſipiens, ſemper tu huic verbo vitato ab tuo viro* CLI. Cui verbo? MV. *I foras, mulier es.* In Pœnulo. *Tacitum tibi eſt iſtam quam quod dictum eſt male mulieri.* Rixanti enim, & garrienti dicunt, Mulier es.

Itaque

Itaque garrientem mulierem malam vocat, quia videtur fuiſſe prouerbium, Mulier quum tacet, bona eſt. Idem Rudente. *Eò tacent, quia tacita bona eſt mulier ſemper, quam loquens.* Ex illo Sophoclis, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. Idem Coniectan. in 6.

CXXII. *Morticinus.*

MOrticina κνίβεια dicebantur. Etiam Morticinus erat conuicium in tetros, & exangui facie homines. Plaut. Perſa. *Non hercle ſi os præciderim tibi, metuam, morticine.* Græci vocant ἀπημητρείους, & ἀπημητειακούς. Plutarchus interpretatur νεκρώδεις. Ab eo cadauceroſa facies Terentio. Latini etiam vocant Cereſitos, poſtea Cerritos: interpretantes illud ἀπημυτειακούς. Idem ibid.

CXXIII. *Nomina fœminarum Romanarum.*

FIliæ paternis quoque cognominibus nominabantur, Marcellæ, Fauſtæ, Fauſtinæ, Agrippinæ. Interdum à nomine, & cognomine ſimul, vt, Viſpania Agrippina. Sueton. Tiberio cap. 7. Liuia Druſilla, cap. 62. Munatia Plancina apud Dionem. Interdum duarum gentium nomine, Iunia Claudia, Ennia Næuia; Caij Cæſaris coniuges. Caligul. cap. 12.

CXXIV. *Profeſsio liberorum.*

 Con-

Conſueuerunt parentes natos ſibi liberos apud acta profiteri, idq́; à Seruij Tullij temporibus obſeruatum. Hic enim, vt tradit Halicarnaſſ. lib. 4. in ſingula recens natorum capita Iunonis Lucinæ templo aliquid inferri iuſſit, & in cenſu agendo non ſolum facultates, ſed & liberorum nomina, atque ætatem referri voluit, quod vel maximè poſt leges Iulias & Papias obſeruatum fuit, ob eorum qui liberos haberent commoda, & orborum pœnas. Sueton. de Tiberio c. 5. Natus eſt Romæ in Palatio XVI. Kalend. Decemb. M. Æmilio Lepido iterũ, & Munatio Planco Coſſ. poſt bellum Philippenſe, ſic enim in Faſtos, actaque publica relatum eſt. Iuuenal. ſat. 9. *libris Actorum ſpargere gaudes Argumenta viri.* Apuleius lib. 2. de Aſino. Pater natum ſibi filium cęterorum more profeſſus eſt. Torrentius in Sueton. Tiberium.

CXXV. *Magiſtratuum, & Iudicum Conſiliarij.*

Solebat magiſtratus, iudiceſque de re aliqua cognituri nonnullos ſibi in conſilium aſſumere. Cic. de Amicitia. Eram Lenati, & Rutilio Coſ. in conſilio. Sueton. Tiberio cap. 23. de ipſo Tiberio. Itaque & conſtitutiones quaſdam ſenatus reſcidit, & magiſtratibus pro tribunali cognoſcentibus plerumque ſe offerebat conſiliarium. Domitiano cap. 8. Nummarios iudices cum ſuo quemque conſilio notauit. Spartian. Hadria-

Hadriano. Erat tunc mos, vt cum Princeps cauſſas cognoſceret, & ſenatores, & equites Romanos in conſilium vocaret, ſententiamq; ex omnium deliberatione proferret. Quam Principũ conſuetudinem ab Auguſto fluxiſſe auctor eſt Dio, decem enim ille ſenatores in conſiliũ adhibuit, iſque numerus Antoninorum tempore permanſit: ſed tunc partim ſenatores, partim equites fuere: quorum Vlpianus quoque in Fragmentis meminit, addens, vt Romæ decem, ſic in prouincijs XX. fuiſſe ciues Romanos, quorum conſilio Præſides vterentur. Hinc igitur in Notis D.S.C. id eſt, de ſententia conſilij. Adde Iuuenalis locum ſat. 3. *Quando in conſilio eſt Ædilibus*. Idem in Tiberium.

CXXVI. *Publico debentium, bona proſcripta.*

EOrum qui publico debebant, nec ſoluendo erant, bona proſcripta in tabula apud ærarium per ærarij Præfectos ſuſpendi ſolebant. Quod apud Græcos de obæratorũ bonis vſurpatum fuiſſe, vt ea loco publico proponerentur, probat Ariſtoteles lib. 2. Rhetoricor. ad Theodectem, & Demoſthenes contra Ariſtogitoné. Solitos autem interuenire amicos, tabulaſque, ſeu libellos, quibus ſuſpenſa erant bona, deijcere, non vno loco in Quintiana oſtendit Cicero, & Seneca 4. de Benef. cum ait. Suſpenſis amici bonis libellum deijcio, pro eo me obligaturus.

Quo facto nomen tabulis eximi dicebatur. Idem in Claudium.

CXXVII. *Virginitas à ſponſis compellabatur.*

GEnialis thorus ſternebatur, eique imponebatur virguncula, quæ pulcherrima ἀναδιπλώσει proximè abituram virginitatem compellans clamabat.

Παρθενία παρθενία,
Ποῖ με λιποῦσ' οἴχῃ;
Virginitas Virginitas,
Quò me relictâ vadis?

Aut fortè, quod magis arridet, particula eſt veteris cantilenæ, quæ ſolebat nouis nuptiis ſub illud prælium accini. Plura Bernard. Martini lib. 1. variar. 14.

CXXVIII. *Crines tollendi ſex modi.*

SEx modi ab antiquis obſeruati, quibus recrementitiam crinium ſyluam tollerent. Nam aut tondebant forpicula, aut radebant nouacula, aut vellebant digitis, aut volſellis eradicabãt, aut deglabratorijs medicamentis extinguebant, aut deniquè pice, reſinavé extirpabant. Iunius de Coma.

CXXIX. *Tribuniplebis auctoritas.*

Tribu-

Tribunis plebis intrare curiam non licebat: ante valuas autem poſitis ſubſellijs decreta Patrum attentiſſima cura examinabant: vt ſi qua ex ijs improbaſſent, rata eſſe non ſinerent. Itaque veteribus Senatusconſultis T. littera ſubſcribi ſolebat: illaque nota ſignificabatur, illa Tribunos quoque cenſuiſſe. Appellabantur Tribuni contra vim magiſtratuum. Plutarch. in Problemat. auctor eſt, moribus Romanorum conſtitutum eſſe, vt domus Tribunorum noctu ne clauderentur: ſed interdiu, noctuque indigenti cuique eorum auxilio paterent, quaſi portus quidam, & præſidium periclitantium. Maiores enim communem Tribunum eſſe voluerunt, & tanquam aram omnibus acceſſibilem. Proinde honore quidem ſacroſanctos eſſe voluerunt, nec ſine inexpiabili ſcelere violabiles. Maximè autem populares eos faciebat, ſi nihil ſupra plebeiam ſortem ſeſe extollerent: ſed ſpecie, & cultu, & omni viuendi ratione in ordinem ſe cogerent. Bud. in Pand.

CXXX. *Somnia ſiniſtra dijs narrabant.*

Veteres ad depulſionem malorum, ſomniorum quam viderant ſpeciem narrabant dijs, ac ſæpenumero domeſticis, vt Veſtæ, & Græci Apollini προςατηρίῳ, vt apud Sophoclem Clytæmneſtra in Electra. Soli autem ideo narrabant, quod quemadmodum ſua luce tenebras

 fugat,

fugat, mundumque illuminat: ita noctis ſpecies, ſomniaque diſcutere, & irrita reddere putabatur: nox enim ſomniorum parens habebatur, cui radiatus, & lucidus ſol contrarius eſt. Turneb. lib. 7. cap. 26.

CXXXI. *Faces Dianæ ferebant. Canes ei cum inſtrumento venatorio ſiſtebant.*

MVlieres voti damnatæ, & compotes, ab vrbe ardentes faces in Aricinum nemus, vbi religioſiſſimè colebatur Diana, ferebant, illius deæ ferijs. Propert. lib. 2. eleg. 33.

Cum videt accenſis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre deæ.

Ouid. 3. Faſtor.

Sæpe potens voti frontem redimita coronis
Fœmina lucentes portat ab vrbe faces.

Venatores (nam venationibus Diana præeſt) ſæpenumero faces ſpicatas accenſas eò ferebant, & canes ſuos morbo, aut ſcabie affectos infulis velatos deæ ſiſtebant, omneque inſtrumentum venatorium ante eam collocabant. Gratius de venat.

Spicataſq; faces ſacrum ad nemorale Dianæ
Siſtimus, & ſolito catuli velantur honore:
Ipſaq; per flores medio in diſcrimine luci
Strauere arma, ſacris & pace vacantia feſta.

Sed & Diana, quæ venari, feraſque agitare, & ſagittis configere antiquorum opinione cenſebatur,

tur, illis ipſis ferijs ſuis, quæ Idibus Auguſti celebrabantur, emeritos canes, quietoſque à venatione, & immunes habere credebatur, ipſaque etiam feriari. Papin.3.Syluar.

——— ipſa coronat
Emeritas Diana canes, & ſpicula tergit,
Et tutas ſinit ire feras.

Turneb.lib.7.cap.26.

CXXXII. *E ſternutatione male ominantes.*

SI quis conuiuarum, dum fercula remouebãtur, aut menſa tollebatur, forte ſternuiſſet, inter dira habebant, atque ad exitium quod portenderetur auertendum, menſam iterum afferri iubebant, atque epularum aliquid reguſtabant, ne conuiuium tam diro omine deſitum videretur. Quin etiam, vt B. Auguſtin. refert, lib. 1. de doctrina Chriſtiana, veteres manè ſurgentes è lecto, ſi, dum calceum induebant ſternutamentum obtigiſſet, confeſtim lectum repetebant, vt auſpicatius ſurgerent, infortuniumque eo die forte ſecuturum euitarent. Narrat noſter Famianus Strada, in Diſſertatione de cauſſis, cur ſternuentibus bene precemur.

CXXXIII. *Statuæ Mercurij.*

MErcuriũ Græci vocant Ἑρμῆν. Hunc Athenienſes præcipuo cultu obſeruarunt, eiq; in compitis, triuijs, & quadriuijs, tanquam

 Deo

Deo Viali ſtatuas erexerunt, quas Hermas appellarunt. Erant autem illæ ſtatuæ, ſeu ſimulacra ſine lacertis, forma quadrata. Cauſſam affert Scholiaſtes Ariſtophanis. Quoniam aiunt Mercurium ſermonis, & veritatis eſſe præſidẽ. Ob id effigiem eius quadratam, & forma cubi faciebant: indicantes, eiuſmodi figurā in quamcunq; partem ceciderit, perpetuò rectā manere. Sic oratio, & veritas vbicunq; ſibi ſimilis, & vniformis eſt: mendaciū multiplex, & varium: nec in ijs tm̃, ſed etiam ante fores ædium priuatarū imagines Mercurij collocare moris erat: quibus exeū̃tes conuiuæ, geſtatas à ſe in menſa coronas imponebant. Ælian. lib. 2. cap. 4. Hermis ad monſtrandum iter paſſim fixis, fructuum primitias in vſum peregrinantium imponere ſolebant, &c. Petrus Caſtellan. de feſtis Græcor. in Ἑρμαίοις.

CXXXIV. *Nothorum, ſeu ſpuriorum hæreditas Athenis.*

SPurijs Athenis mortuo patre ex facultatibus eius mille drachmæ ſoluebantur, eaq; νοθεῖα appellabantur, vt patet ex Ariſtophane, & Harpocratione. Eandem mulctam pendebat, qui virgini vitiū attuliſſet. Sed non ſemper iſta portione contenti eſſe cogebantur nothi. Nam ſi in domum eos pater introduxiſſet, ex æquo cum legitimis hæreditatem cernebant. Hac tantùm prærogatiua legitimi gaudebant, quod diſtribuendarum facultatum poteſtatem ipſi haberent,

atque ſpurijs eligendi optionem darent. Meurſius lect. Atticar. cap. 21.

CXXXV. *Mulieres inornatius prodeuntes in publicum multatæ.*

ATheníenſes mulieres inornatius foras procedentes multabant, & quidē mille drachmis, idq; inſtitutū à Philippide. Docet hoc Hippocration. Ac ſi qua multata eſſet, eius nomē, & mulcta in tabella perſcripta proponebātur publicè ad platanum, quæ erat in Ceramico: ac conſtituti in hanc rem γυναικόκοσμοι, qui & γυναικονόμοι, eoſq; Vigintiviri, cum Trigintaviris eligebant, ex probatiſſimis quibuſque. Hæc omnia docet Pollux lib. 8. cap. 9. Neq; hi Athenis tantum erant, ſed in multis præterea vrbibus. Præterea cura illorū erat conuiuia īnſpicere, & conuiuarum numerum arcere. Neq; conuiuia tantum inſpiciebant, ſed quoſcunq; in priuatis ædibus, in nuptijs, in ſacrificijs conuentus. Idem Meurſius lib. 2. cap. 21.

CXXXVI. *Domus puerperarum corona inſignitæ.*

APud Athenienſes conſuetum fuit, domos, in qua puerpera eſſet corona exornare, ſi maſculus, oleagina, ſi femella, lanea, propter lanificium, cui vita procedente oporteret eſſe deditā. Prioris coronæ cauſam non addit Meurſius lib. 4. cap. 11. qui στεφανηφόρον dictam putat quamcunque domnm, in qua puerpera eſſet.

CXXXVII.

CXXXVII. *Vrbis luſtratio Athenis.*

Athenienſes vrbis ſuæ luſtrandæ cauſſa viros duos immolabant, vnum pro viris, alterum pro fæminis, & hi φαρμακοὶ dicebantur. Item καθάρματα. Alij virum & fæminam tradunt, ſingulos ſcilicet pro ſuo ſexu. Et alebantur hi quidem de publico in eam rem. Ritus verò luſtrationis vniuerſus iſte erat. Immolandis è collo caricæ ſuſpendebantur, nigræ illi qui pro viris, albæ qui pro fæminis eſſet. Præterea in manus dabant caſeum, mazam, & caricas. Deinde ſepties colaphis, ſcillis, ficubuſque agreſtibus, & alijs eiuſmodi verberantes igne cremabant, ex lignis infælicibus extructo, cinereſque in mare ſpargebant. Præterea veſte ornatiore induti erant, ac deducebantur ad tibiæ cantum. Idem libr. 4. cap. 22.

CXXXVIII. *Virgines egentes maritandæ.*

Apud Athenienſes ſi quæ virgines egenæ eſſent, neque propter dotis defectum maritos inuenire poſſent, θῆσσαι, vel θῆτται dicebantur: eaſque quicunque genere proximus elocare, ac dotem dare lege præſcripta tenebatur. Quod ſi quis recuſaret, ipſe ducere cogebatur. Atque ita capiendus Terent. Hecyra.

Lex eſt, vt orbæ qui ſint genere proximi
Eis nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet.

Dos autem definiebatur quinque minis, id eſt, quingentis denarijs: mina quippe centum denarios continet, denarius autem obolos ſex. Terent. Phormione.

Etſi mihi facta iniuria eſt, veruntamen
Potius quam lites ſecter, aut te audiam,
Itidem vt cognata ſi ſit, id quod lex iubet,
Dotem dabo, abduce hanc, minas quinq; accipe.

Quod ſi plures eodem gradu cognatam contingerent, pro rata quiſque contribuebant. Si plures autem cognatæ, is qui proximus, vnam tantum elocare tenebatur: & ſi quiſpiam recuſaret, eum cuilibet deferre licebat ad Archontem, qui legi ſatisfacere cogeret. Ille verò ſi muneri deeſſet, drachmis millė, id eſt, minis decem Iunoni ſacris multabatur. Idem Meurſius libr. 5. cap. 1.

CXXXIX. *Puls data in auſpicijs.*

PVls potiſſimùm dabatur pullis in auſpicijs, quia ex ea neceſſe erat aliquid decidere, quod tripudium faceret, id eſt, terripauium, pauere enim ferire eſt. Bonum enim augurium eſſe putabant, ſi pulli, per quos auſpicabātur, comediſſent, præſertim ſi eis aliquid ab ore decidiſſet. Si autem omninò non ediſſent, arbitrabantur periculum imminere. Feſtus.

CXXXIX. *Hiſtriones perſonam ponebant.*

ATtelani propriè vocabantur perſonati, quia ius eſt ijs non cogi in ſcena, ponere perſonā, quod cæteris hiſtrionibus pati neceſſe eſt. Ita Feſtus. Ponebant perſonā, vt interpretatur Ioſeph. Scalig. quando exſibilabantur, neq; placebant. Macrob. loquēs de Pylade hiſtrione. Cum in Herculem furentē prodijſſet, & nonnullis inceſſum hiſtrioni conuenientem non ſeruare videretur, depoſita perſona ridens increpuit, *μωροὶ, μαινόμενοι ὀρχούμεθα.*

CXL. *Spectatus ſatis.*

CVm ſeruo libertatem dabant, dicebant ſpectatus ſatis. Quo ſignificabant diu iam ſeruijſſe. Si enim in florente ætate conſequeretur libertatē, non eſſet ſatis ſpectatus. Terent. Adelph. *Nam is mihi profectò ſeruus ſpectatus ſatis.* Itaq; cum Horatius dixit, *ſpectatum ſatis, & donatum iam rude, &c.* Sumpſit locutiones, primam à ſeruitute, alteram à ludo gladiatorio, Ludouicus de la Cerda in 1. Eclog.

CXLI. *Quomodo veteres potoria, & eſcaria vaſa exornarent.*

EClog. 3. apud Virgil. Menalcas, & Damoetas paſtores in certamen cantus veniunt, vterq; duo pocuia in præmium victori deponit, & ea cum ab artifice, tum ab adiūctis emblematis cōmendat. Prior quidem Menalcas in hunc modū.

In medio duo ſigna, Conon, & quis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem,
Tempora quæ meſſor, quæ curuus arator haberet?
Nec dum illis labra admoui, ſed condita ſeruo.

Damoetas.

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circum eſt anſas amplexus acantho,
Orpheaq; in medio poſuit, ſyluasq; ſequentes.
Nec dum illis labra admoui, ſed condita ſeruo.

In hoſce locos digna lectu ꝓfert Lud. de la Cerda in Notis ſuis. Fuit, inquit, hoc veteris elegantiæ. Nam Trebellius in Claudio, exhibet, ait, diſcum corymbiacum, lancem pampinatam, pateram hederatã, ſiue luxuriæ, & libidinis. (Nam Plin. lib. 15. c. 22. Iam verò quæ vaſa adulterijs celata, tanquam per ſe parum doceat libidines temulentia: ita vina ex libidine hauriuntur, atque etiam præmio inuitatur ebrietas) ſiue humanitatis, vt mauult loqui Varro lib. 7. ling. lat. cum ait. Non ſolum vaſa ad victum habilia, ſed & figura bella, atq; ab artifice, quod aliud homini, aliud humanitati ſatis eſt. Quoduis ſitienti poculum homini idoneum, humanitati niſi bellũ, parum. Vbi ait, elegantiam poculorum eſſe humanitatis. Certè mos creberrimus fuit. Lege quæ ſequuntur pag. 50. col. 2. C. D. E.

CXLII. *Honores gemini Romanorum Principum.*

Vnus

VNus fuit, vt abſentibus, aut mortuis ſella poneretur in theatro cum corona: cui rei ſimilitudinem expreſſam vidimus in multis nũmis. De hoc Lipſius ad 2. Annal. Taciti. Videntur id Romani à Græcis didiciſſe. Nam προεδρία non merentibus illam ſolum decernebatur Athenis, & in alijs vrbibus Græciæ: ſed etiam poſteris ipſorum, ad eius rei memoriam primò inſtitutam, vt etiam mortuis ſella poneretur: deinde reges ſibi, & ſuis hunc honorem tribuerunt. Alter mos fuit, vt in pompa Circenſi, quam vnus optimè deſcribit Dionyſ. Halicarnaſs. lib. 7. cum ſimulacris deorum inferretur imago Principis, in thenſa, & ferculo, ſicut imagines numinum. Res vt puto, inaudita Romæ ante Cæſarem Iulium. Apud Græcos ſimile quid obſeruamus, &c. lege Caſaub. in Iulium Suetonij pag. 54.

CXLIII. *Conſecratio, & vnctio animalium.*

OMne genus animalium, etiam piſces ſoliti cõſecrari, vt apud Athenæum ſcriptũ lib. 7. Maximè autem ea, quæ vſui, aut voluptati fuerunt: quibus hoc quaſi præmium datum, vt ante obitum manu emitterentur, & ſinerentur ἄφετα. Sic ſeruos quos amabant, imminente morte properabant liberare, vt ſaltem in libertate morerentur, quod Plin. in epiſtolis docet. Eo refero Theodoreti verba ex orat. 2. Therapeuti-

peuti-

peutices, vbi ait Homerum vnguentis delibutum, ita fuiſſe à Platone è repub. ſua pulſum, vt mulieres ſolent hirundines. Repetit idem & orat.10. Videntur mulieres, quando erant emiſſuræ è poteſtate auiculas, quibus plurimum fuerant oblectatæ, ſolitæ illis vnguentum affundere. Quod genus luxus obſeruo etiam in hac re fuiſſe vſurpatum. Sic apud Plin. epiſt. lib. 9. Delphino, qui omnibus erat admirationi Octauius Auguſtus, Legatus Proconſulis vnguẽtum ſuperfudit: & apud Philoſtratum in vita Apollonij elephanti cuiuſdam ἀφέτου mentio fit, quem ſoliti incolæ regionis μυρίζειν, καὶ ταινιοῦν. de equis Simonides. Ælian. de Animalib. lib. 11. cap. 36. ὅτι δὲ καὶ μύρῳ ἐχρίοντο ἵπποι, Σιμωνίδης ἐν τοῖς ἰάμβοις λέγει, & lib.16. cap.24. Similis ſtultitia eorum, qui piſces monilibus, & inauribus ornabant, vt narrat idem lib. 12. cap. 30. Caſaub. ibid.

CXLIV. *Munifices, & beneficiarij.*

INfimus gradus in militia erat tyronum, militiam auſpicantium, & caligatorum, quos nullum adhuc facinus egregium ad altiorem promoueret gradum. His omnia ferè incumbebant militiæ munia: nam in multis eorum opera vtebantur Tribuni, & Centuriones, planè in modum ſeruorum, vt ipſi queruntur apud Tacitum Annal. 1. Inde ſunt iſti munifices appellati, quibus opponebantur beneficiarij, qui vacatio-

nem munerum militarium habebant. Qui igitur contra militarem diſciplinam aliquid commiſerant; ij regradatione puniebantur, fiebantque amiſſo ordine, in quem promoti fuerant pro beneficiarijs munifices. Idem in Auguſt. Suetonij. Vide item Petri Fabri Semeſtrium lib. 1. pag. 84.

CXLV. *Ieiunantes Chriſtiani.*

NArrat Sueton. cap. 77. Auguſtum pro potione interdum ſumpſiſſe perfuſum aqua frigida panem, aut cucumeris fruſtum, aut lactuculæ thyrſum, aut recens, acidúmve pomũ ſucci vinoſioris. ἐκ παραμήλου dixit acidum pomum, & ſucci vinoſi. Nam apud Plin. acida poma, & vinoſa eadẽ nominantur. Et acida ſunt, quæ Græci τὸ οἰνῶδες ἔχειν dicunt, vel ὀξύζειν τὴν γεῦσιν: quo ſenſu acidæ aquæ, ac fontes à Latinis nominantur. Pomis acidis, ſeu vinoſis abſtinebant Chriſtiani veteres in ſtationibus ieiuniorũ. Tertullian. aduerſus Pſychicos. Arguunt quod xerophagias (aridorum eſus) obſeruemus, ſectantes cibum ab omni carne, & omni iurulentia, & vuidioribus quibuſque pomis, ne quid vinoſitatis vel edamus, vel potemus. Obſerua, poma acida etiam vuida & eſſe, & dici. Sic & Arnob. lib. 5. Addite hoc etiam, idcircò eſſe vuida poma, idcircò vinoſa, quod ex ſanguine ſaburrato genus ducunt. Idem in Auguſt.

CXLVI. *Vinũ cur condirent antiqui.*

Quod

QVod vina antiqui varijs modis condirent (factitia ab hoc genere ſeparo) clarum eſt ex auctorũ ſcriptis. Cauſſas quibus illud agerent, tres præcipuas inuenio. Vnam, ad leniendã ipſorum aſperitatẽ: alteram ad augendam tenuitatem, vetuſtatemq; accelerandam: poſtremò, vt ipſa ab omni corruptionis genere conſeruarent. Mercurial. Variar. lib. 2. cap. 13.

CXLVII. *Romani Principes ſenatum oſculabantur.*

ROmanis Principibus mos fuit, vt abeuntes, redeunteſque peregrè ſenatum oſcularentur. Id quod ex Tranquillo intelligimus, qui ita inquit in Nerone c. 37. Multas nec dubias ſignificationes ſæpe iecit, ne reliquis quidẽ ſe parſurũ ſenatoribus, eumq; ordinẽ aliquando ſublaturũ è repub. ac prouincias, & exercitus Equitibus Romanis, & libertis permiſſurum. Certè neque aduenięs, neq; proficiſcens quenquã oſculo impertiuit: ac ne reſalutatione quidẽ. Bud. in Pand.

CXLVIII. *Faces & lumina in exequijs, ſeu funeribus.*

QVi funus proſequebantur, cereos manibus geſtabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuiſſe eò cenſet, quia noctu olim ſolitã cadauera efferri. Plura de hoc more Lipſius, Excurſu ad 3. Annal. Taciti. littera A.

CXLIX. *Quamuis alibi defunctis aras ſtatuebant, & rogos accendebant.*

LIcet alibi terrarum mortuis, & vſto iam cadauere, nihilominus non aras tãtùm ſtatuebant, & accendebant rogos, quaſi verum ibi funus, & cadauer eſſet. Oſtendit hic locus Taciti 3. Annal. de cineribus Germanici, qui Tribunorum, Centurionumque humeris portabantur. Præcedebant incompta ſigna, verſi faſces: atque vbi colonias transgrederentur, atrata plebes, trabeati equites, pro opibus loci, veſtem, odores, aliaque funerum ſollemnia curabant. Etiam quorum diuerſa oppida, tamen obuij, & victimas, atque aras dijs manibus ſtatuentes, lacrymis, & conclamationibus dolorem teſtabantur. Seneca ad Martiam. cap. 3. de Druſo huius patre, qui in Germania obierat, & reliquiæ item relatæ. Mater longo itinere reliquias Druſi ſui proſecuta, tot per omnem Italiam ardentibus rogis, quaſi toties illum amitteret. Ait per omnem Italiam, in colonijs nempe, & municipijs, quà tranſibant. Lipſius in Tacit. locum.

CL. *Initiatio per ignem.*

QVi Mirthæ ſacris initiabantur diſcebant καρτερεῖν πῦρ tolerare ignem, quem ritum etiam nonnulli hæretici tenuerunt, qui Catechume-

chumenorum aures igne adurere; vel candenti ferro ſignare conſueuerunt, vt auctor eſt Heracleon, libello qui προφητικῶν ἐκλογαὶ inſcribitur. Et hoc ipſum Iacobitæ quoque ſunt imitati: qui ad baptiſmum contra legitimos Eccleſiæ ritus aqua minimè vtebantur; ſed, teſte Bernardo Luxemburgenſi, imprimendā candenti ferro crucis figuram in frontibus initiatorum curabant. Cauſſin. in Hieroglyph. Hori.

CLI. *Dies auſpicalis.*

Moris fuit, vt quicunque munus, aut magiſtratum caperent, primo eius die leniter aliquid delibarent, auſpicij ſaltem cauſſa. Itaque appellabant illum primum diem Auſpicalem. Nec magiſtratus modò, ſed etiam priuati homines vulgò Kalend. Ianuarijs artes ſuas ominis, religioniſque cauſſa auſpicabantur. Ouid. 1. Faſt.

Tempora commiſſi naſcentia rebus agendis,
Totus ab auſpicio ne foret annus iners:
Quiſq; ſuas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.

Seneca epiſt. LXXXIV. Ille tantus Pſychrolutes, qui Kalend. Ianuarijs in Euripum ſaltabam: qui anno nouo, quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid, ſic auſpicabar in Virginem deſilire. Illud proprium ſtudioſis, vt auſpicarentur lucubrationes ſuas nocturnas, vt opinor, Vulcanalibus ipſis. Apparet ex Plinij verbis epiſt. ad Marcum, de auunculi ſui vita, ſtudijſque.

Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auſpicandi cauſſa, ſed ſtudendi. Vulcanalia autem IX. Kalend. Septemb. Lipſ. in 4. Annal.

CLII. *Album.*

ALbum τὸ λεύκωμα, id eſt, tabulæ albatæ, in quibus nomina, aliudvé quid inſcriptum. Sic legis Album Prætoris, Album Decurionum, Album Iudicum: & in Tertulliano Album Apoſtolorum. Senatorum autem Album primus inſtituit Auguſtus, anno DCCXLVI. cum recenſo ſenatu mulctas infrequētibus impoſuiſſet, & ſimul definiſſet numerum, intra quem S. C. non fieret. Eas ad res viſum neceſſarium Album, quod renouatum quotannis, & in Curia propoſitum. Dio τά τε ὀνόματα συμπάντων βουλευόντων εἰς λεύκωμα ἀναγράψας, ἐξέθηκε, καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν καθ᾽ ἔτος οὕτω ποιεῖται. Nomina omnium ſenatorum in Albo deſcripta propoſuit, atque ex eo quotannis etiam nunc ita fit. Idem in 4. Annal.

CLIII. *Lac cum ſanguine qui biberent.*

MAſſagetæ inprimis. Sidon. carm. 7. *ſolitoſque cruentum lac potare Getas, ac pocula tingere venis.* Stat. 1. Achilleid.

Nec Bacchi donum, Cereris nec munera norunt;
Sed lac commixtum potāt cum ſanguine equino.

Sext. Auienus in vrbis deſcriptione.

His cibus, & potus ſimul eſt. nam ſanguine equorũ
Et lac concretum per barbara guttura ſorbent.

Idem de Alanis ſupra ep. 1. lib. 4. Sidon. de Thracibus carm. 2. De Sarmatis Plin lib. 18. cap. 10. & Strabo lib. 7. Sauaro hæc in Sidon.

CLIV. *Latus vellere indicium amoris.*

Claudian. in Eutropium lib. 1. Ouid.

Inſere te turbæ, leniterq; admotus eunti
Velle latus digitis, & pede tange pedem.

Sidon. carm. 11.

Sed premit adiecto radiantis pondere conchæ.
Semiferi Galatea latus, quod pollice fixo
Vellit, & occulto ſpondet connubia tactu.

Idem Sauaro.

CLV. *Præco edebat cauſſam ſupplicij.*

INter cędendũ pręconem cauſſam dicere ſollẽne fuit. Ambroſ. ſerm. X C. Iuſſit ad lupanar duci, ſub voce præconis, Agnen ſacrilegam virginem, dijs blaſphemiam inferentem, ſcortum lupanaribus datam. Petron. Arbiter. Me cœpit verberare non perfunctoriè, adiectis & petulantibus dictis, *ſic diuidere cum fratre nolito.* Et de Piſiſtrato apud Suidam neſcio quis auctor. ἐκέλευσε παῖδα τὴν ὁδὸν μαστιγοῦν κηρύσσοντα, ὅτι ἀνὴρ κολασθεὶς ἀποθανεῖται, ὅτι ὀλιγωρεῖ τοῦ γράμματος. Eundemq; morẽ in ſuis legibus cõprobat

Plato, qui venditorem adulterinæ mercis iubet fuſtibus cædi, præcone dicente cauſſam, propter quam id pati meruit. Ioſephus Maccabæis. μάστιξι κατῄκιζον, πείσθητι ταῖς τῶν βασιλέων ἐντολαῖς ἑτέρωθι κήρυκος ἐπιβοῶντος. Cuiacius Obſeruat. lib. 13. cap. 3.

CLVI. *Vincula, & catenæ aliquando non ſoluebantur, ſed incidebantur.*

SEruorum, qui ob delictum pœnæ cauſſa vincti fuiſſent libertati vincula nocebant, ex lege Ælia Sentia, vt nec Latini, nec ciues Romani manumiſſione fierent, ſed dediditiorū numero eſſent, qui vilis propemodum, abiectus, & infamis numerus erat: maximè ſi ſoluerentur tantū eis vincula, non inciderentur. Nam Fl. Ioſepho capto bello Iudaico legimus abruptas, non explicatas, & reſolutas fuiſſe catenas, quibus vinctus tenebatur: vt illæſa exiſtimatione captiuitate liberaretur. Quod ei conceſſit Veſpaſian. Imp. ſuaſu Titi filij, cuius verba retulit idem 4. ἁλώσεως. Δίκαιον ὦ πάτερ τοῦ ἰωσίπου καὶ τὸ ὄνειδος ἀφαιρεθῆναι σὺν τῷ σιδήρῳ. γενήσεται γὰρ ὅμοιον τῷ μὴ δεθέντι τὴν ἀρχὴν, ἂν αὐτοῦ μὴ λύσωμεν, ἀλλὰ κέψωμεν τὰ δέσμα. τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν μὴ δεθέντων πράττεται: Æquum eſt, pater, Ioſepho cum ferro omnem ignominiam adimi, vt perinde ſit, atque ſi ab initio vinctus non fuiſſet: quod aſſequemur, ſi vincula

cula quibus tenetur incidamus, non ſoluamus. Sic fieri aſſolet, quoties quis nō iure vinctus eſt. Et mox ſubijcit, ita Veſpaſiano placuiſſe, & ſecuri inciſas fuiſſe catenas, & hac ratione conſeruatam fuiſſe Ioſepho ἀτιμίαν. Idem Obſeruat. lib.15.cap.7.

CLVII. *Piſtores etiam molitores.*

FVit in vrbe piſtorum, vel, vt veteres, auctore Seruio, pinſorum certum corpus, conſortiū, collegium, certæ familiæ, quæ cum modò piſtrino, modò panifico dicantur obnoxiæ in C. Theodoſ. tit. de piſtor. & catab. ex eo apparet, piſtores non tantum panem feciſſe, ſed etiam farinas moluiſſe, & ſubegiſſe; quod etiā ex his apparet, quæ inſtrumēto piſtoris Paulus adnumerat, & l.7. Cod. Theodoſ. eoſdē aſinis, molis, machinis, cribris, ſeruis. Pompon. in Piſtore. Decipit vicinos. Quod molendum cōduxit, comeſt. Et in eadem comœdia piſtor. *Plus quaſti facerem, quàm quadrinas ſi haberem molas.* Ex eadem etiam opinione eſſe illud, quod Diomedes attulit. Cum neque molis molui, neque palmis pinſui. Euſeb. ſiue Hieronym. in Chronicis. Paulus ad molas manuarias piſtorem ſe locauit. Idem Obſeruat. lib.16. cap.5.

CLVIII. *Serui olim ſale empti.*

 Pol-

POllux lib. 7. cap. 2. Ἁλώνητοι ἐκαλοῦντο οἱ μηδενὸς ἄξιοι τῶν οἰκετῶν, ὅτι τῶν Θρᾳκῶν οἱ μεσόγειοι ἁλῶν ἀντικαταλλάττοντο τοὺς οἰκέτας. Sale empti vocabantur ſerui nullius pretij, quoniam Thraces mediterranei ſeruos ſuos ſale permutabant. Idem leges apud Heſychium, & Suidam. Meurſius Exercitat. Criticar. lib. 1.

CLIX. *Per quæ agnoſcerentur liberi.*

IN fabulis ferè agnitiones liberorum fieri videmus, vel per næuum, vel per crepundia. Sic alluſit Cic. in Bruto. Quoniam totum non næuo aliquo, aut crepundijs, ſed corpore omni videris velle cognoſcere, &c. hæc crepundia etiam monumenta dicuntur latinè. Terent. Eunucho. *Abi tu, ciſtellam Pythia, effer domo cum monumentis.* Vbi vetus interpres, monumenta ſunt, quæ Græci dicunt γνωρίσματα καὶ σπάργανα, itemq; δέραια, & περιδέραια. Hoc apud Ariſtotelem eſt in poetica: illud apud Euripidem in Ione. Dio Chryſoſtomus orat. 4. de Regno. καὶ τὸ διαδήματα, καὶ σκῆπτρα, καὶ τιάρας προσάψωσιν αὐτῷ, καθάπερ τὰ δέραια τοῖς ἐκτεθειμένοις παιδίοις, ἵνα μὴ ἀγνοῶνται. Heliod. 2. Æthiop. Parthenius 1. & 2. Erot. Plaut. Rudente, Caſaub. Notis ſeu Comment. ad Theophraſt. Meurſius lib. 1. Exercit. Criticar.

CLX. *Bona omina ex bonis nominibus.*

ROmani in ſacris quędam nomina dicis cauſa ſolebant inſerere. In nuptijs Caiam Cæciliam, & Thalaſſionem: in Veſtali capienda Amatam. Nonis Caprotinis Caium, Marcum, Lucium. In cenſu, vel delectu faciendo Valerium, Saluium, Statorium. Item in luſtranda colonia ab eo qui eam deduceret. Et cum Imperator exercitum, Cenſor populum luſtraret, bonis nominibus qui hoſtias ducerēt eligebantur. Quod idem in delectu Coſſ. obſeruabant, vt primus miles fieret bono nomine. Quare id voluit Plin. lib. 28. ſunt, inquit, luſtris publicis etiam nomina victimas ducentium &c. Ex Coniectan. in Varron. Scaligeri.

CLXI. Κοφίνωσις.

IN quibuſdam Græciæ vrbibus mos fuit, decoctores in forum inducere, & ſedere iuſſis cophinum capiti imponere ludibrij cauſſa, idque vocabant *κοφίνωσιν*. Nicol. Damaſcen. de ritibus gentium. *Βοιωτῶν ἔνιοι τοὺς χρέος οὐκ ἀποδιδόντας, εἰς ἀγορὰν ἄγοντες καθίσαι κελεύουσιν. εἶτα κόφινον ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ, ὃς δ' ἂν κοφινωθῇ, ἄτιμος γίνεται.* Quidam Bœotij morem hunc habent. Aes alienum non ſoluentes in forum deducunt: ibi conſidere iubent, cophinū ijs imponunt. Qui ita opertus fuerit, infamis euadit. Caſaub. in Spartian.

CLXII. *Ad lætos nuntios vinum bibebant, & nunciantibus propinabant.*

Ariſtoph. Pluto.

ταχέως ταχέως φέρ' οἶνον, ὦ δέσποιν', ἵνα
κᾀυτὴ πίῃς, φιλῆς δὲ δρῶσ' αὐτῷ σφόδρα,
ὡς ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντά σοι φέρω.

Plautus Pænulo.

Ecquid gratiæ cum huc foras te euocaui? nunc
Iam me decet donari cado vini veteris.

Meurſius Exercitat. Criticar. lib. 1.

CLXIII. *Quando pedes lauarent.*

Lauabant pedes aut itinere defeſſi, aut è bello reuerſi, aut magno labore defuncti. Plaut. Truculent.

Quin hercle laſſus iam ſum durando miſer,
Mihi quoq; præ laſſitudine opus eſt vt lauem.

Artemidor. lib. 1. c. 66. πάλαι μὲν γὰρ ἔθος ἦν, πονηρὰ τὰ βαλανεῖα, ἐπεὶ μὴ συνεχῶς ἐλούοντο οἱ ἄνθρωποι, μηδ' ἔχειν τοσαῦτα βαλανεῖα, ἀλλὰ ἢ πόλεμον καταστρεψάμενοι, ἢ μεγάλου πόνου παυσάμενοι ἐλούοντο. Plaut. Epid. & Bacchid.

Aqua calet, eamus huc intro vt laues
Nam vt in naui vecta es, credo timida es.

Ibidem.

CLXIV. *Fores ædium ornatæ.*

Vete-

VEteres Romani fores ædium ſuarum ſtudiosè ornabant, ſigillis deorum vel fictilibus, vel æneis, vel inauratis, vt ex Liuio, & Vitruuio oſtendit Scaliger in Feſtum ad Antefixa. Sed & bullæ ad ornatum adhibitę. Plaut. Aſinar, Scena, *Quid hoc eſt negotij &c.* Cicero Verrin. VI. Idem ibid.

CLXV. *Murci, & murcidi.*

OLim in Italia mos obtinebat, vt qui militiam ſubterfugerent, pollices ſibi præſecarent, quo excuſare ſe poſſent, ijque Murci dicebantur. Sueton. in Auguſto meminit huius moris. Equitem Romanum, quod duobus filijs adoleſcentibus, cauſſa detrectandi ſacramēti pollices amputaſſet, ipſum, bonaque eius ſubiecit haſtæ. Ammian. lib. 15. in extremo, de Gallis loquens. Nec eorum aliquando quiſquam, vt in Italia, munus Martium pertimeſcens, pollicem ſibi præſcidit, quos ilocaliter Murcos appellant. Hinc dea ignauorum Murcia. Idem ibidem.

CLXVI. *Merces balnearis, & quinam lauarent.*

QVi balneas ingrediebātur publicas, ante decimum quartum nnum nihil ſoluiſſe teſtatur. ſat. 2. Iuuenal. *Nec pueris credunt, niſi qui nōdum ære lauantur.* Alij quadrantem balneatori dabant, & ob id balneum rem quadrantariam vocat

vocat Seneca. Flaccus ſat. 6. *dum tu quadrante lauatum Rex ibis.* Iuuenal, Sat. 6. *Cedere Syluano porcum, quadrante lauari.* Propterea, cum ita vili pretio liceret, nullum genus hominum à publico balneo arcebatur: pueri, iuuenes, viri, ſenes, decrepiti, nobiles, & ignobiles lauabantur: ſed præ cæteris phonaſcos, citharœdos, præcones, tragœdos, comœdos frequentare balnea ſolitos refert. Galen. 3. de comp. medicament, quod vocem oblæſam, & aſſiduis cantibus exaſperatam, aquarum dulcium humectatione curabant, integramque ſeruabant. Mercurial. de arte gymnaſt. lib. 1. cap. 10.

CLXVII. *Sacra deorum ſuperûm, terreſtrium, & inferûm.*

ANtiqui dijs ſuperis in altaribus, terreſtribus in terra, inferis in effoſſa humo ſacrificabãt. Sollemne illud etiam, vt non quouis igne vterentur in ſacris infernalibus, ſed hoc tantum, quem ex rogo rapuiſſent. Seneca Med.

——— ——— *tibi de medio*
Rapta ſepulchro fax nocturnos
Suſtulit ignes.

Lucan. lib. 6. *Fumantes iuuenum cineres, ardentiaq́ offa E medijs rapit illa rogis.* Stat. 6. Thebaid. *nec raptas cunctatur frondibus atris ſubiectare faces.* Delrius *in Oedipum Senecæ.*

CLXVIII.

CLXVIII. *Expiantes ſe caput aquæ viuæ immergebant.*

PErſius. *Tiberino gurgite mergis Mane caput bis terq́, & noctem flumine purgas.* Aliquando bis tantùm. Ouid. 5. Faſtor. *Bis caput intonſum fontana ſpargitur vnda.* Sæpius ter. Idem. 3. Faſtor. *Terq́, ſenem flamma, ter aqua, ter ſulphure luſtra.* Iuuenal. ſat. 6.

Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis
Verticibus timidum caput abluet.

Virgil. 6. Æneid. *ter ſocios pura circumtulit vnda.* Quandoque ſæpius, Apul. lib 2. meque protinus purificandi ſtudio marino lauacro trado, ſepties ſubmerſo capite fluctibus. Hoc faciebant ſuperis facturi, idque dicebant abluere, docente Macrobio. 3. Saturnal. Virgil. 2. Æneid. *donec me flumine viuo Abluero.* Plura de lotione in ſacris Delrius in Hippolyt. Senecæ.

CLXIX. *Admiſſio ſalutatorum.*

POtentiores habebãt libros, in quibus admittendorum erant conſcripta nomina, diſtributa per claſſes, primam, ſecundam, & ita deinceps. Iuuenal. ſat. 5.

——————————*ſollicitus ne*
Turba ſalutatrix iam tota peregerit orbem
Sideribus dubijs, aut illo tempore quo ſe
Frigida circumagunt pigri ſarraca Boote.

Seneca. 6. de Benef. Columella lib. 1. Dicti iſti peruentores.

Et

Et gratia ſeruos corrumpebant. Comment. Iuuenal. Feſto die ſuo ſeruis donare cogimur vt admittamur ad ſalutationem dominorum. Cyprian. epiſt. ad Donatum. Delrius in Hyppolyt. Senecæ.

CLXX. *Honores victorum in ſacris certaminibus.*

HOs declarat Vitruuius præfat. lib. 9. Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Iſthmia, Nemea viciſſent, Græcorum maiores ita magnos honores inſtituerunt, vt non modò in conuentu ſtantes cum palma, & corona ferant laudes, ſed etiam cum reuertuntur in ſuas ciuitates cum victoria, triumphantes, quadrigis in mœnia, & in patriam inuehantur: equè repub. perpetua vita conſtitutis vectigalibus fruantur.

CLXXI. *Chriſtiani veteres damnabant tibias.*

CHriſtiani temporibus antiquis, quibus in eorum pectoribus viuebat adhuc accenſus ille pietatis ardor, & incorruptum integritatis, ac modeſtiæ ſtudium, omnia luxuriæ, & voluptatum inſtrumenta animosè aſpernabantur: maximè ſi qua ſpecies idololatriæ immiſta videretur: quo etiam nomine tibiarum vſum damnabant, quod in ſacris idololatricis tibiæ canerent. Clemens Alexand. Pædagog. lib. 2. cap. 4. *σύριγξ μὲν οὖν ποιμέσι ἀπονενεμήσθω : αὐλὸς δ' ἀν-*

θρώ-

θρώποις δεισιδαίμοσιν εἰς εἰδωλολατρείαν σπεύδουσι. Herald.in Arnob.lib.2.

CLXXII. *Romani, & Athenienſes de cœlo ſeruabant.*

IOue tonante, fulgurante comitia pop. Rom. haberi nefas: tum enim exiſtimabant deos eſſe parum propitios. Quare hæc eadem religio Athenis inoleuerat, nec quidquam ibi publicè inchoatum, quum fulgura coruſcarent, tonitrua mugirent, imbres ruerent, tempeſtatibus aer cõcuteretur. Ipſos etiam barbaros tenuit hæc ſuperſtitio. Vnde negat Aſdrubal apud Liuium luce triſti, & nebuloſo aere quidquam ſe aggredi poſſe. Hinc ille apud Ariſtoph. in Acharnan. vetat haberi concionem, quia pluuiæ guttam ſenſerat iam. Quod quidem dolo affirmabat, vt religionem obijceret, & concionem hac ratione differret, Vide locum apud Herald. Animaduerſ. in Arnob.lib.2. pag.115.

CLXXIII. *Deorum cultus hyperbolicus.*

QVi deos religioſius venerari volebant, quæcunque alij in eorum cultu mediocriter faciebant, ea omnia *ὑπερβολικῶς* ipſi, & luxurioſè præſtabant. Hecatombas igitur mactabant, altaria thure cumulabant, non acerra, ſed plena lance ingerentes, vinum largiſſimè effundebant, &c. Quare vſi etiam ad hanc rem verbis,

quæ augmen ſignificarent, *κατ' εὐφημισμόν*. Vnde mactare, adolere, & ſimilia, (quæ ſignificatione primigenia augmentum ſignificabant) dicebant. Hinc & augere aram eleganter dixere Plaut. in Mercatore. *Aliquid cedo, qui hanc vicini noſtri aram augeam, Syra. Da ſanè hanc virgam lauri.* Ouid. eleg. 8. lib. 4. de P.

Nec quæ de parua pauper dijs libat acerra
Thura, minus grandi quam data lance valent.

Eleg. 9.

Thuraq; mente magis plena, quam lance dediſſem
Ter quater imperij lætus honore tui.

Idem in Arnob. lib. 2.

CLXXIV. *Theatrici applauſus.*

QVando mimi, & cæteri hiſtriones placebant, acclamationibus, plauſu, & aſurrectione, exultatione voluptatem, quam inde percipiebant, teſtabantur ſpectatores. *ἐπισημασίαν* vocat Cic. ad Att. lib. 14 epiſt. 13. Quod & in recitationibus indecenter factum. Quintilian. lib. 2. Minimè verò permittenda pueris, vt fit apud pleroſque, aſſurgendi, exultandique velut in theatro licentia. Mox. At nunc proni, atque ſuccincti ad omnem clauſulam non aſſurgunt modò, verumetiam excurrunt, & cum indecora exultatione conclamant. *ἀναπηδᾶν* Græci dicunt. Idem in lib. 4.

CLXXV. *Dona, & coronæ datæ hiſtrionibus.*

Præ-

PRæter præmia, quæ ante ludos pacta erant, etiam dona quædam accipiebant hiſtriones, ac munera, eaq́; aliquando pretioſa. Datæ etiam coronæ ijs, qui vicerant, quemadmodum victoribus in ſacris certaminibus, quæ fuerunt è bracteolis aureis, & argenteis, cui luxuriæ principium dedit Craſſus, vt docet Plin. lib. 21. ſed eam temperare conatus eſt Cato Vticenſis, in ludis Fauonij, & poſtea Alexand. Seuerus, vt in eius vita ſcribit Lamprid. Idem in 4.

CLXXVI. *Chriſtianorum veterum mutua charitas.*

CHriſtiani illi veteres fraterno amore inuicē amabant: ſeq́; fraternis, non ſolum appellationibus, ſed ſtudijs etiam, officijſque mutuis proſequebātur. Tertullian. in Apologet. Modicam vnusquiſq; ſtipem menſtrua die, vel quum velit, &, ſi modò velit, &, ſi poſſit, apponit: nam nemo cōpellitur, ſed ſponte confert. Hæc quaſi depoſita pietatis ſunt. Nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis diſpenſatur: ſed egenis alendis, humandiſque: & pueris ac puellis re, & parentibus deſtitutis; etiamque domeſticis ſenibus; item naufragis, & ſi qui in metallis: & ſi qui in inſulis, vel in cuſtodijs, duntaxat ex cauſſa Dei ſectæ alumni cōfeſſionis ſuæ fiunt. Sed eiuſmodi vel maximæ dilectionis operatio notam vobis penes quoſdam inurit. Vide, inquiunt, vt inuicem ſe diligant. Idem in 4.

CLXXVII. *Cybeles, & Iſidis Sacerdotes,*

ABſtinebant à pane. Hieron. ad Lætam. Faciant hoc cultores Iſidis, & Cybeles, qui guloſa abſtinentia Phaſidis aues, & fumantes turtures vorant, ne ſcilicet Cerealia dona contaminent. Abſtinentiam illam appellabant Caſtum, vt patet ex 5. Arnobij, & Hieron. lib. 2. cõtra Iouinianum. De ciborum ſibi placent abſtinentia, quaſi non ſuperſtitio gentilium Caſtum matris Deûm obſeruet, & Iſidis. Eodem libro. Quomodo autẽ virginitati veræ non præiudicat imitatio virginum diaboli: ita nec veris ieiunijs Caſtorum Iſidis, & Cybeles, & quorundam ciborum in æternum abſtinentia: maximè cum apud illos ieiunium panis ſagina carnium compenſetur. Ergo Caſtus propriè Iſidis, & Cybeles: ſed & aliorum etiam deorum, quorum in Caſto certis, & ſtatutis diebus quandoq; erant, id eſt, certis cibis abſtinebant, aut etiam vſu Veneris, vt qui erant in Caſto Cereris, &c. Idem Herald. in 5. Arnobij.

CLXXVIII. *Eccleſia pro templo.*

TEmplorum appellationem, quaſi ab idololatria profectam Chriſtiani reſpuebant. Hinc Zeno Veronenſis ſerm. de Continentia. Proponimus itaque, vt ſæpè contingit in vnum ſibimet conuenire diuerſæ religionis diem, quo

tibi Eccleſia, illis adeũda ſint templa. Eccleſiam appellat Chriſtianorum conuẽticulum: templa Gentilibus tribuit. Hieronymus ad Riparium Presbyterum aduerſus Vigilantium. Mortuo cadaueri, atq; pollincto præbebãt excubias, vt poſt multa ſæcula Dormitantius ſomniaret, immo eructaret immundiſſimam crapulam, & cum Iuliano perſecutore ſanctorũ baſilicas aut deſtrueret, aut in templa conuerteret. Ergo & florentibus rebus Chriſtianis, quum eſſent baſilicæ non minus ſuperbæ, quam gentium templa, ab iſta tamen appellatione abſtinebant, eamque nationibus remittebant. Quanquam ſi templa ſunt loca magnificè conſtructa, in quibus Dei ſimulacra conſtituuntur, & vbi Deus quaſi habitare exiſtimetur, quomodo nos ædes ad vſum habitationis habemus, prioribus Eccleſiæ temporibus Chriſtianis templa erant nulla. Sed ſi templa vocanda ſunt quæcunq; loca, in quibus fideles congregantur, & ſociatis votis Deum inuocant, ac cætera religionis officia celebrant: profectò Chriſtiani ſua ſemper habuerunt templa: ædes ſcilicet priuatas, & quaſcunq; ædium partes, cœmeteria, ſyluas etiã, & cauernas, & quum erat aliqua Eccleſiæ quies, conuenticula, non ad oſtentationem extructa, non vbi Dei ſimulacrũ, tanquam præſens aliquod numen adoraretur: ſed vbi fideles preces ſuas ὁμοθυμαδὸν ad Deum ſummum ablegarent, & pietatis officia obirent. Idem in 6.

CLXXIX. *Sponſo ſponſa in manum tradebatur.*

A patribus videlicet, vel cognatione propinquioribus. Claudian. in Epithalam. Palladij, & Serenæ. Sidon in carm. II. Quintilian. declamat. 306. ſub finem, aut 291. Iſtud ego adulterium manu mea iunxi: ipſe auſpices adhibui, optaui longam concordiam. Egeſipp. lib. 1 cap. 42. Quibus dictis iunxit memoratorum dextras, & oſculatus ſingulos illacrymauit. Patruus apud Trebell. in Gallienis. Vide Tertullian. de Veland. virginib. Ambroſ. epiſt. 65. in fine. Saluian. Hypatio, & Quintæ. A vobis ſum viro tradita, à vobis coniugi mancipata. Leo M. Et à parentibus tradita, & à ſponſo, & paranymphis accipienda. Sollemnia verba dum iungerentur hæc fuiſſe videntur. Viuite concordes, Æuum concordes fæliciter ducite, fæliciter. Sauaro in Sidon.

CLXXX. *Electrum, ſeu ſuccinum.*

ANnuli fiebant ex electro. Artemidor. lib. 2. cap. 5. σύχινοι δὲ καὶ ἐλεφάντινοι, καὶ ὅσοι ἄλλοι δακτύλιοι γίνονται, γυναιξὶ μόναις συμφέρουσι. Nummi quoque. Lamprid. in Alexand. Etiam pateræ. Trebell. in V. Tyranno. Helena dicitur ſacraſſe Lyndiæ Mineruæ calicem ex electro. Pompon. Sabin. Sauaro.

CLXXXI.

CLXXXI. *Sauromatarum virgines.*

SAuromatæ non prius Virgini nuptias concedunt, quam hoſtem aliquem interfecerit, illuſtri ſplendore nobilitata. Nicol. Damaſcen.

CLXXXII. *Operiebant caput.*

IN re ſubita, formidoloſa, triſti, inhoneſta, &c. Petron. Operuit caput, extraque templũ profugit. Plaut. Moſtellar. capite obuoluto vt fugiat cum ſummo metu. Næuius. Amborum vxores Troiade exibant, capitibus opertis, flentes ambæ, abeuntes lacrymis cum multis. Notis in Petron.

CLXXXIII. *Canes ad oſtium viui & picti.*

AD ſiniſtram intrãtibus, non longe ab oſtiarij cella, canis ingẽs catena vinctus in pariete erat pictus, ſuperq; quadrata littera ſcriptum, Cave cave canem. More veterum canes ad oſtium non viui modò, ſed & ſculpti, vt in regia χρύσεοι δὲ ἑκάτερθε, καὶ ἀργύρεοι κύνες ἦσαν δῶμα φυλασσόμενοι: vel picti, vt hîc in Petronio. Antipater. οὔτε θυρωρὸς ἐν ποσὶν, οὐδὲ κύων ἐν προθύροις δέδεται. Seneca 3. de Ira, cap. 37. Iraſceris ergo catenario cani? Et hic cum multum latrauit, obiecto cibo manſueſcit. Artemidor. lib. 3. τῶν μὲν κυνῶν οἱ μὲν ἐπὶ θύραν τρέφον-

ται, οἱ δὲ ἐπὶ φιλακῇ τῶν κτημάτων, οὓς οἰκέτας, καὶ δεσμίους λέγομεν. Notis in Petron.

CLXXXIV. *Naufragij deprecatio.*

SVperſtitioſa antiquitas, tãquam naufragium deprecari vellet, quo ſcilicet ſciebat vngues radicitus auelli, ſeu à cute recedere, & extremitates tabeſcere, ſolebat ſibi vngues præſecare, quoties turbaret mare. Ergo illorum, & capillorum reſectione naufragium deprecabantur, ne necarentur in mari. Audio enim non licere cuiquam mortalium in naue neq; vngues, neq; capillos deponere, niſi cum pelago vẽtus iraſcitur. Propert. lib. 3. *Huic fluctus viuo radicitus abſtulit vngues.* Nonius. Qui liberi fiebant, ea cauſſa calui erant, quod tempeſtatem ſeruitutis videbantur effugere, ſicut naufragio liberati ſolent. Iuuenal. ſat. 12.

Tunc ſtagnante ſinu gaudent ſibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.

Lucian. in Hermotimo extremo. *δοκῶ δέ μοι οὐκ ἀλόγως ἂν καὶ ξυρήσασθαι,* &c. Videor autem mihi non abſurdè facturus, ſi & caput raſero, quemadmodum facere ſoliti ſunt, qui à naufragijs incolumes enatant. Artemidorus item, vbi dicit, raſuræ ſomnium portendere nautis naufragium, ægrotis extremum vitæ diſcrimen, rationem ſubijcit iſtam, quod naufragi, & à diuturno morbo ſe colligentes, radi conſueuerint, vt raſuræ

ſuræ periculi magnitudinem alijs teſtatam faciant. Notis in Petron.

CLXXXV. *A lauatione uncti detergebantur.*

POſt balneum tenuiores oleo, ditiores contrà vnguento perfuſos (pro re puta, atq; opibus vniuſcuiuſque) carbaſinis velis, id eſt linteis, ſudarijſque ſetabis detergeri mos erat. Martial. lib.12.

Lintea ferret Apro vacuus cum vernula nuper,
Et ſupra togulam luſca ſederet anus.

Et epigram.84.

Lintea ſi ſumas, niue candidiora loquetur,
Sint licet infantis ſordidiora ſinu.

Vnde hinc quoque ducere coniecturam eſt, eos qui lauandi cauſſa publica balnea ingrediebantur, lintea, quibus extergerētur ſecum prius domo apportare conſueuiſſe. Etiam ad alienas epulas adituri, mappam quiſque ſuam ad menſam afferebat. Martial.lib.12.epigram.29.

Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit vnquam,
A cœna ſemper rettulit Hermogenes.

Notis in Petron.

CLXXXVI. *Vota taciti, aut murmurantes faciebant.*

FVit hæc ſuperſtitio veterum, vt audiri nollent,

lent, cum vota dijs conciperent, Iuuenal.ſat.10.

Famam optat medico pueris, maiore puellis
Murmure, cum Veneris fanũ videt anxia mater.

Perſius ſat.2.

Haud cuiuis promptum eſt murmur, tacitoſq́ ſuſurros
Tollere de templis, & aperto viuere voto.

Seneca ep.10. extrema: Nunc enim, quanta dementia eſt hominum? Turpiſſima vota dijs inſuſurrant: ſi quis aduerterit aurem, conticeſcunt: & quod ſcire hominem nolunt, Deo narrant. Notis in Petron.

CLXXXIX. *Spartani ſenatores.*

SEnator apud Lacedæmonios cum primùm creatus eſſet, veteri, & laudabili more omnia deorum templa frequentabat coronatus. Plutarch. in Lycurgo. Bene, ſapienterq; faciũt, qui à Deo omnium actionum ſumunt primordia: maximè verò ij, penes quos eſt reſpub. debent numen, conſiliorum fontem venerari, ſine cuius auxilio omnis humana prudentia fumus eſt. Nicol. Cauſſin. Parab. hiſt. 5, cap. 29.

CXC. *Comæ appoſititiæ.*

HAbebant adulterinorum crinium ſutiles quaſdam formas, quas capiti, vt veras apponebant. Sueton. Calig. cap. 11. Manil.

Illis cura ſui vultus, frontiſq́ decora
Semper erit, tortoſq́ in plexum ponere crines,

Aut

Aut nodis renocare, & rurſus vertice denſo
Fingere, & appoſitis caput emutare capillis.

Tertullian. de cultu fæminar. Affigitis neſcio quas enormitates ſutilium capillamentorum, nunc in galeri modum, nunc in ceruicem retro ſuggeſtum. Vide Clement, Pædagog. lib.2. cap. 10. Notis.

CXCI. *Habitus mulierum plangentiu, & lugentium.*

PRimùm crinem nodo exſoluebant, & cinere aſpergebant: tum pectus nudabāt, & humeros: & veſtem non manu, ſed chorda, vel faſcia aliqua ſupra vterum nectebant, ne decideret, ne patefierent, quæ natura occultauit. Sic vtero tenus nudæ eiulabant, & vnguibus, palmis, pugnis in ſe ipſas ſæuiebant. Patent iſta ex verſibus Senecæ in Troade, vbi Hecuba concaptiuas Troianas ſic alloquitur.

Fida caſus noſtri comites,
Soluite crinem, per colla fluant
Mœſta capilli, tepido Troia
Puluere turpes, paret exertos
Turba lacertos: veſte remiſſa
Subſtringe ſinus, vteroq; tenus
Pateant artus. Cui coniugio
Pectora velas captiue pudor?
Cingat tunicas palla ſolutas
Vacet ad crebri verbera planctus
Furibunda manus.

CXCII.

CXCII. *Paruuli Sacerdotibus, & viris ſanctis ad benedictionem percipiendam oblati.*

COnſtat ex Theodoreto de Vitis Patrum. c. 2.8.9. Ex vita Epiphanij. Eudoxia Imperatrix iam natum in purpura Theodoſium Epiſcopis obtulit, & ante adhuc in vtero ijſdem benedicendum obtulerat, vt eſt in vita Porphyrij, Gazæ Epiſcopi. Notanda veterum Chriſtianorum pietas, & fides.

CXCIII. *Illuſtres hominum honeſtorum cuſtodiæ committebantur.*

SAlluſt. Coniurat. Hieronym. contra Vigilant. Senatoriæ videlicet dignitatis ſunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera, honeſtaque cuſtodia in Fortunatorum inſulis, & in campis Elyſijs recludantur. Fortunatian. lib. 1. Rhet. Magiſtratus qui perditionis damnatus fuerit, magiſtratui detur cuſtodiendus. Sidon. epiſt. 7. lib. 1. In Capitolio cuſtodiebatur ab hoſpite Flauio Agellio, Comite ſacrarum largitionum, qui adhuc in eo ſemifumantem præfecturæ nuper extortæ dignitatem venerabatur. Sauaro in Sidon.

CXCIV. *Acclamatio apud Turcas, & latus, ſeu locus ſiniſter.*

Ani-

ANimaduerti, cum ad Baſſam introduceremur, manere apud eos morem Romanum acclamandi, *Fæliciter*, fauſtiſque ominibus proſequendi. Item digniorem apud eos locum haberi ſiniſtrum, niſi quid aliud obſtaret: cuius rei cauſſam afferunt, quod eam partem gladius cohoneſtet: & qui ſit in parte dextera, quodammodo gladium habeat ſub manu eius, qui ſiniſtrum latus claudit: ille verò eum geſtet liberum, & expeditum. Busbequius epiſt. 1. legat. Turcicæ.

CXCV. *Græci Sacerdotes mare quomodo aperiant.*

GRæcorum Sacerdotibus mos eſt, certo veris tempore aquas conſecrando, mare clauſum velut reſerare: ante quod tempus Græci nō facilè ſe committunt fluctibus: à qua cærimonia nec Turcæ abſunt. Paratis enim rebus ad nauigandum, ſubinde ad Græcos accedunt, percunctanturque, an nondum etiam ſit aquis dictum bene. Quod ſi negent, nauigationem differunt: ſi factum reſpondeant, naues conſcendunt, ac nauigant. Idem ibid.

CXCVI. *Gladijs ſemper accincti.*

VEteres Græci, cum ædes ſatis tutas non haberent, gladijs ſemper accincti incedebant. Didymus ad Odyſſ. X. ἐξιφηφόρουν οἱ παλαιοί. Fuſius Thucydides lib. 1. Primi mutarunt Athenienſes,

enſes, vt ibidem notat. Et Ammian. lib. 23. Omnes tamen vel inter epulas, feſtoſq; dies gladijs accincti cernuntur. Quem Græcorum veterum morem abieciſſe primos Athenienſes, Thucydides eſt auctor ampliſſimus, vt audiſti. Meurſius Exercitat. Crit. lib. 1.

CXCVII. *Columnæ in agris obæratorum.*

Athenis in agris eorum, qui ære alieno obruti ſoluendo non erant, columnæ defigebantur, in quibus deſcripta erat debiti magnitudo, & debitoris nomen. Factitatum id ab ipſis eo fine, vt ne quis ei poſtea imprudēs fœnus locaret. Atq; iſtæ columnæ *ὅροι* appellabātur. Suidas. Ager vero, qui eiuſmodi columnas non haberet *ἄστικτον χωρίον* dicebatur. Auctor. Etymolog. & Harpocration. Qui eas haberet, *ὑπόβολον χωρίον*. Pollux lib. 3. c. 9. Meurſius Crit. part. 2.

CXCVIII. *Homicidæ involuntarij, & voluntarij.*

QVi incautè perpetraſſent cædem, à patria profugiebant, donec expiati eſſent, & exilium vnius anni tolerabant. Euripid. Scholiaſt. in Hippolytum, Heſych. Suidas. Qui verò cædem voluntariam iuſta de cauſſa à ſe commiſſam teſtatum volebant, ſoli gladium oſtendebant. Clarum ex Oreſtis exemplo apud Euripidem in Oreſte. Idem parte 2.

CXCIX.

CXCIX. *Sollemne quoddam Perſarum.*

VErba ſunt Dionis Chryſoſt. orat. 4. dicam latinè, ex interprete. An Saccorum ſollemne ignoras, quod Perſæ celebrant? Vinctorum, qui duci ad ſupplicium debent, aliquem in ſella regis collocant, & veſte regia ornant, faciuntq; ei poteſtatem delicatè, & molliter viuendi, regiiſque pellicibus per eos dies vtendi: neque illud quiſquā impedit, quo minus quidquid voluerit faciat? Deinde exutum, & flagellatū ſuſpendunt.

CC. *Pars cœnæ Laribus donabatur.*

PArtem cœnæ Lari, dijſque offerebant, & in focum mittebant Lari ſacrum, quod erat libare dapes, quod voluit Horat. lib. 2. ſat. 6. *Ante larem propriũ veſcor, vernaſq; procaces Paſco libatis dapibus.* Varro apud Nonium, Quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας. Cic. 1. de Finib. Atqui reperiemus aſotos, primùm ita non religioſos, vt edant de patella, id eſt, vt edant ea, quæ dijs è cœna libata ſunt. Inde & dij patellarij à Plauto feſtiuè iocantè ſunt dicti, quibus in patella libabatur, non magna ſacrificia fiebant. Tales dij erant in larario domeſtico penates, & lares. Turneb. lib. 6. cap. 7.

CCI.

CCI. Προξενία, καὶ πρόξενοι.

ERat in Græcia munus quoddam recipiendorum hoſpitio ſenatorum, legatorũ, magiſtratuum, quod προξενία dicebatur, quique eos recipiebant, qui hoſpitio publico cum ciuitate coniuncti erant, πρόξενοι dicebantur. Hoc munus ſignificat Cic. cum ſcribit Verrin. 3. Oſtendit munus illud ſuum non eſſe: ſe, cum ſuæ partes eſſent hoſpitum recipiẽdorum, tum ipſos tantum Prætores, & Conſules, non Legatorum aſſeclas recipere ſolere. Idem lib. 6. cap. 11.

CCII. *Peregrini in ſacris, & publicis locis hoſpitantes.*

IN ſacris, publiciſque locis tendebant peregrini, ſi hoſpitem non haberent. Halicarnaſſ. lib. 8. de Volſcis. Macho poëta Comicus, κατάκλισιν οὐδαμοῦ μισθώσιμον δυνάμενος εὑρεῖν, ἐν τεμένει καθίσας τινὶ ὃ πρὸ τῶν πυλῶν ἦν κατὰ πύλην ἱδρύμενον. Sic Ionas cum Niniuen venit, ad vrbis portam caſulam ſibi conſtruxit. Mendicos etiam, vt veterum Philoſophorum multos, in porticibus templorum, aliiſque locis publicis habitaſſe conſtat. Chryſoſt. de Diogene. Οἴκοις ἐχρῆτο ταῖς πόλεσι, καὶ ἐνταῦθα διέτριβεν, ἐν τοῖς κοινοῖς τε, καὶ ἱεροῖς. Sic Stilpon apud Athenæum allio ſatur κοιμᾶται ἐν τῷ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν ἱερῷ. Caſaub. in Iul. Sueton.

CCIII.

CCIII. *Luxus etiam in caſtra illatus.*

PAuimenta, id eſt, materia pauimentorum, etiam in caſtra illata, ſectilia, inquam, & marmoris cruſtæ, & teſſeræ circumferebantur in expeditionibus. De Cæſare Sueton. Plinius lib. 17. de Neronis cubiculo viatorio. Horat. de Antonij conopæo. Iuuenalis de Othonis ſpeculo.

Res memoranda nouis annalibus, atq; recenti
Hiſtoria, ſpeculum, ciuilis ſarcina belli.

Idem de patina Domitiani. *Sed ex hoc tempore iam Cæſar figuli tua caſtra ſequuntur.* Trebellius de Herode tyranno. Vide ſeueritatem in hac re, & diſciplinam Hadriani apud Spartianum. Idem Caſaub. in Iulium.

CCIV. *Seruitia emendi cauſſa duplex.*

SEruitia alia elegantiæ cauſſa, & ob florem ætatis emebantur, alia ob miniſterium. In his nouitia pretio cedebant veteranis, quod vel Græcorum vox νεώνητος indicat: dicitur enim per contemptum, atque εὐτελισμὸν, vt ἀλώνητος. Claudian. de Eutropio. *Tot translata iugis ſummiſit colla vetuſtum ſeruitium, ſemperq; nouum.* In illis recentiſſima quæque gratioſa, & iucundiſſimi vſus: nempe quorum formam, vultumque nulla adhuc labes deturparit, & vt Græci dicerent, ὧν τὰς ὄψεις οὐδεμία ταλαιπωρία ἠφάνικεν.

Ælian.hoc vocat ἀωρολεὺς de Animal.lib.13.cap. 23. Idem in Iulium.

CCV. *Arma antiquorum tecta.*

ARma antiquorum auro, & argento ornabantur. Sueton.in Iulio c.67. Iuuenal. *Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis.ſat.11.* Vide Plutarch.in Bruto, & Ioſeph.in ἁλώσει lib.5. Ideò ſemper tecta, niſi tempore prælij. Has pelles Ioſephus θήκας appellat, Attici σάγματα, Plutarch. σκεπάσματα. Nudabant arma etiam in tranſuectione omni, & luſtratione. Ioſeph.5. ἁλώς. cap. 15. Sueton. Vitellio, & infra in funere Iulij. Caſaub.in Iul.

CCVI. *Labratum.*

REgibus externis mos erat oſculo delibatam manum, ſiue dextram notis, & amicis porrigere. Id oſculum veteres labratum appellabant. Gloſſar. Labratum ἀσπαστικὸν βασιλέως. Et iterum, labratum φίλημα βασιλικόν. Pighius Notis in Valer. Max.

CCVII. *Cadauera ſallita.*

CAdauera aliquando fuiſſe ſallita, patet ex Valerio lib.5. cap.6. Salluſtio libr.3. Hiſtoriar. Parte conſumpta, inquit, reliqua cadauerum ad diuturnitatem vſus ſallirent. Idem Salluſt. apud Diomedem. Reliqua cadauera ſallita. Caſaub.

CCVIII.

CCVIII. *Saccus vndecimus donatiui.*

VEgetius iib.2.cap.20. tradit, ad decem ſaccos, in quibus donatiui dimidia pars apud ſigna deponebatur, additum fuiſſe ſaccum vndecimum, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet cauſſa: vt ſi quis ex contubernalibus defeciſſet, de illo vndecimo ſacco ad ſepulturam ipſius promeretur expenſa.

CCIX. *Signum victoriæ tradita petitio corporum occiſorum.*

IVſtin.lib.6. Itaque armato, inſtructoque exercitu, Arcades, adhibitis in auxilium Thebanis amiſſa bello repetunt. In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vulneratur: qui cum cædi ſuos iam vt victos videret, per præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſcit: hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Hæc Iuſtin. Ex hoc more Virgil. vt integram, ſolidamque victoriam Troianis afferat, & eos campo potitos doceat, inducit legationem Latinorum ad Æneam, quæ corpora ſuorum ad ſepulturam depoſceret. lib.11.

Iamq; oratores aderant ex vrbe Latina
Velati ramis oleæ, veniamq; rogantes,
Corpora per campos ferro, quæ fuſa iacebant,
Redderet, ac tumulo ſineret ſuccedere terræ.

Ælian. hoc vocat ἀωρολείους de Animal. lib. 13. cap. 23. Idem in Iulium.

CCV. *Arma antiquorum tecta.*

ARma antiquorum auro, & argento ornabantur. Sueton. in Iulio c. 67. Iuuenal. *Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis. ſat. 11.* Vide Plutarch. in Bruto, & Ioſeph. in ἁλώσει lib. 5. Ideò ſemper tecta, niſi tempore prælij. Has pelles Ioſephus θήκας appellat, Attici σάγματα, Plutarch. σκεπάσματα. Nudabant arma etiam in transuectione omni, & luſtratione. Ioſeph. 5. ἁλώσ. cap. 25. Sueton. Vitellio, & infra in funere Iulij. Caſaub. in Iul.

CCVI. *Labratum.*

REgibus externis mos erat oſculo delibatam manum, ſiue dextram notis, & amicis porrigere. Id oſculum veteres labratum appellabant. Gloſſar. Labratum ἀσπαστικὸν βασιλέως. Et iterum, labratum φίλημα βασιλικόν. Pighius Notis in Valer. Max.

CCVII. *Cadauera ſallita.*

CAdauera aliquando fuiſſe ſallita, patet ex Valerio lib. 5. cap. 6. Salluſtio libr. 3. Hiſtoriar. Parte conſumpta, inquit, reliqua cadauerum ad diuturnitatem vſus ſallirent. Idem Salluſt. apud Diomedem. Reliqua cadauera ſallita. Caſaub.

CCVIII. *Saccus vndecimus donatiui.*

VEgetius lib.2.cap.20. tradit, ad decem ſaccos, in quibus donatiui dimidia pars apud ſigna deponebatur, additum fuiſſe ſaccum vndecimum, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet cauſſa: vt ſi quis ex contubernalibus defeciſſet, de illo vndecimo ſacco ad ſepulturam ipſius promeretur expenſa.

CCIX. *Signum victoriæ tradita petitio corporum occiſorum.*

IVſtin.lib.6. Itaque armato, inſtructoque exercitu, Arcades, adhibitis in auxilium Thebanis amiſſa bello repetunt. In eo prælio Archidamus dux Lacedæmoniorum vulneratur: qui cum cædi ſuos iam vt victos videret, per præconem corpora interfectorum ad ſepulturam poſcit: hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Hæc Iuſtin. Ex hoc more Virgil. vt integram, ſolidamque victoriam Troianis aſſerat, & eos campo potitos doceat, inducit legationem Latinorum ad Æneam, quæ corpora ſuorum ad ſepulturam depoſceret.lib.11.

Iamq; oratores aderant ex vrbe Latina
Velati ramis oleæ, veniamq; rogantes,
Corpora per campos ferro, quæ fuſa iacebant
Redderet, ac tumulo ſineret ſuccedere terra.

CCX. *Suſcipiendorum liberorum cauſſa.*

EA formula in nuptijs legitimis ſollemnis, ad coniugij verum finem. Nec enim ob aliud, ait Auguſtin. fæmina nubit, quam vt mater fiat: vnde & matrimonium ominis cauſſa dictum. Ideò Græci definiunt *γάμον σύνοδον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ.* Et pulchrè Menander apud Clementem, *παίδων σπόρῳ τῶν γνησίων δίδωμι σοίγε τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα.* Plaut. Capt. *Liberorum quarundorum cauſſa, credo, illi vxor data eſt.* Et Auguſtus ſenile quoddam coniugium iniuſtum pronuntiauit, quoniam non liberorum quærundorum cauſſa initum, ait Valer. lib. 7. cap. 7. In ipſis autem tabulis ea verba ſolita exprimi, Auguſtin. lib. 14. de Ciuitate Dei teſtatur. Adde & Sueton. in Iulio, cap. 5. Lipſius ad 11. Annal. Taciti. In omni autem pio, caſtoque coniugio, vt eſt à docto quodam viro obſeruatum, hæc quinque lucere debent. I. amor mutuus, verus, ardens, ſincerus, ſuauis, nihil habens ſimulationis, nihil ſuſpicionis, nihil moroſitatis, diffidentiæ, faſtidij ſuperbiæ, in quo amore mutuo acquieſcant, & vterque alteri velit bene eſſe. II. Fides coniugalis. III. Societas omnium bonorum, & ærumnarum. IV. Generatio. V. Defenſio. Hi ſunt artus, & nerui coniugij.

CCXI.

CCXI. *Sacella ruri.*

DE Æmiliano accuſatore ſuo Apuleius in Apolog. Iſte verò nec dijs rurationis, qui eum paſcunt, ac veſtiũt ſegetis vllas, aut vitis, aut gregis primitias impertit: nullum in villa eius delubrum ſitum, nullus locus, aut lucus conſecratus. Ibi hæc Scipio Gentil. in Commentar. Etiam priuatis hominibus hæc religio olim fuit, ſacras ædiculas in ſuis agris habere, pro cuiuſque opibus, vel magnificentia. Plin. ep. 39. lib. 9. Auſpicum monitu reficienda eſt mihi ædes Cereris in prædijs meis & in melius, & in maius. Et ſtatim, multa dijs vota ſuſcepi, multa reddidi. Nota. Auſpicum monitu. Neque enim priuata auctoritate, vt exiſtimo, id licebat. Dedicatio certè, vt hodiè, ſic olim tota erat iuris Pontificij.

CCXII. *Genus imprecationis.*

APud Homer. in fœdere faciẽdo, extremum, imprecationis eſt, vt violatoris vxor ab alieno viro opprimatur. Sic in ſacris Iob cap. 31. ſibimet imprecatur, *ſcortum alterius ſit vxor mea.* deuteron. 28. Deus præuaricatori minatur, *vxorem accipies, & alius dormiet cum ea.* Lælius Biſciol. Horar. ſubſeciu. lib. 1.

CCXIII. *Pueri ad συσσίτια adhibiti.*

Ad

AD Syſſitia, ſeu Phiditia apud Lacedæmones adhibebãtur etiam pueri, tanquam ad ludum, in quo diſceretur temperantia. Audiebant ſermones de repub. præceptores *liberales* videbant, ipſiq́ue aſueſcebant ludere, & iocari citra ſcurrilitatem, iociſq́ue petiti non ægrè ferre. Videbatur enim admodum conſentaneum Spartanis moribus, poſſe ſalsè dicta aliorum tolerare. Si quis non ferret cauillum, licebat deprecari, ita enim alter in iocando deſiſtebat. Plutarch. in Lycurgo. De Syſſitijs autem idem ſcriptor ibidem, qualia ſcilicet fuerint, & cur à Lycurgo inſtituta, pag. 41. & 42. in fol.

CCXIV. *Horis, & Soli pompa.*

AVctor eſt Porphyrius lib. 1. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων, moris fuiſſe Athenis pompam quotannis Horis ſimul, & Soli ducere. De eadem ſollemnitate ſentit Philochorus apud Athenæum. Ἀθηναῖοι ταῖς Ὥραις θύοντες οὐκ ὀπτῶσιν, ἀλλ' ἕψουσι τὰ κρέα, παραιτούμενοι τὰς θεὰς, ἀπείρξαι τὰ καύματα, καὶ τοὺς αὐχμούς. Athenienſes Horis ſacrificantes non aſſant, ſed coquunt carnes, orantes deas vt æſtus, & ſiccitates prohibeant. Caſaub. in Animaduerſ.

CCXV. *Formoſi in ſacris adhibiti.*

ATHenæus libr. 13. Ex magno iuuenum numero formoſiſſimos ſeligunt, & inter primos

mos ferre aliquid iubent. In Elide verò pulchritudinis etiam fit iudicium. Quem pulcherrimum iudices pronuntiarint, Dei vaſa ferenda illi traduntur. Proximus ab eo bouem victimam agit. Tertius liba, & fruges ſalſas hoſtiæ imponit. Quod autem antiquitus ſpectata ſit forma in ephebis ijs, qui ad ſacrificiorum, ludorumvé cærimonias adhiberentur, certa & nota res eſt. Atque eò referenda Cic. lib. 1. de natur. deor. Eſt enim vis tanta naturæ, vt homo velit, niſi hominis ſimilis eſſe, vt quidem formica formicæ. Sed tamen cuius hominis? quotus enim quiſque formoſus eſt? Athenis cum eſſem, è gregibus epheborum vix ſinguli reperiebantur. Caſaub. in Athenæum.

CCXVI. *Qui in carcere necarentur.*

IN carcere plerumque necabantur non captiui tantum, vt ſcribit Trebellius Pollio in Æmiliano, & ſcripſere alij plerique de Ariſtonico, & Iugurtha iuſſu ſenatus, aut Conſulum, ſed & rei capitalium criminum, vt ſocij Catilinæ, interuentu Triumvirûm capitalium, & Herophilus medicus equarius, quod ſe C. Marij nepotem ferret. Sanè Appium Claudium in carcere fuiſſe necatum, Auctor de viris illuſtribus ſcribit, & Dionyſ. iuſſu Tribunor. X. quos tum ſibi plebs creauit, Cuiacius in Pompon. de orig. iuris.

CCXVII. *Saltio tyronum in equos ligneos.*

VEget.lib.1. Equi lignei ſub tecto hyeme, æſtate ponebantur in campo. Super hoc tyrones primò inermes, dum conſuetudine proficerent, deinde armati cogebantur aſcendere, tantaque cura erat, vt non tantum à dextris, ſed etiam à ſiniſtris partibus & inſilire, & deſilire condiſcerent, euaginatos etiam gladios, vel cōtos tenentes. Hoc enim aſſidua meditatione faciebant ſcilicet, vt in tumultu prælij ſine mora aſcenderent, qui tam ſtudioſè exercebantur in pace.

CCXVIII. *Librarij imperiti.*

SOlebant homines imperiti, qui auorum, aut patrum noſtrorum temporibus victum ſibi deſcribendis libris quæritabant, quæ perperam ſcripſerant, non delere: ne libros ſuos multis lituris deformatos minus vendibiles redderent, iterumvé totas paginas deſcribere cogerentur: ſed ijs, vt erant, omiſſis, cætera perſequi. Atque ea res innumerabilem errorum copiam in omne genus ſcriptorum inuexit. Muret. lib. 15. cap. 9.

CCXIX. *Mos radendæ barbæ.*

ALexandri Macedonis ætate primùm raden-

dæ

dæ barbæ mos excogitatus eſt, ante inuſitatus, quando ille luxu Perſico fractus, atque euiratus, Macedonicam aſperitatem penitus exuit. Sub idem ferè tempus Romani quadringenteſimo quinquageſimo quarto ab V. C. in Aſiaticam luxuriam degenerante iam priſtina virtute, & in exoticam mollitiem rebus defluentibus, tonſores Siculos primùm accepere. Plin. lib. 7. Iunius de coma. cap. 1.

CCXX. *Diuiſio horarum inter curas, & otium.*

ANtiquorum alij diem inter otium & curas diuidebant, vt Seneca teſtatur de Tranquil-lit. vitæ lib. 1. Hi ſex ſeptem horas negotijs tribuebant, reliquas otio, & curæ corporis. Plutarch. Quæſt. Rom. μεσημβρία πέρας ἐπὶ τοῖς πολλοῖς τῶν τὰ δημόσια, καὶ σπουδαῖα πράττειν. Propterea dixit Poëta Epigrammatarius.

Ἓξ ὧραι μόχθοις ἱκανώταται, αἱ δὲ μετ' αὐτὰς
Γράμμασι δεικνύμεναι, ΖΗΘΙ λέγουσι βροτοῖς.

Alij, inquit idem Seneca, medio die interiungebant. Illi peractis negotijs maioris momenti circa meridiem cibum ſumebant, ſed leuiter: deinde meridiabantur, ac pauliſper conquieſcebant, quod Græcis quoque μεσημβριάζειν dicitur: poſtmodum ad negotia redibant, ſed quæ leuioris ferè operæ erant, vt idem Seneca loquitur. Sueton. de Auguſto. cap. 78. poſt cibum meridianum, ita vt veſtitus, calceatuſque erat, retectis

pedibus pauliſper conquieſcebat, oppoſita ad oculos manu, vbi affert Caſaub. quæ audiſti.

CCXXI. *Lecticula lucubratoria.*

SVeton. Auguſto, cap. 35. A cœna lucubratoriam ſe in lecticulam recipiebat. Ad eum locum hæc Caſaubon. Obſeruandus mos antiquorum, qui meditationi, aut ſcriptioni operam daturi, in lecticulis ſuis ſe componebant, cui rei parata erat hæc, quam vocat Sueton. lecticulam lucubratoriam. Cicer. de Orat. libr. 3. cum dedita opera quieſcentibus alijs in eam exhedram veniſſet, in qua Craſſus lectulo poſito recubuiſſet: cumque eum in cogitatione defixum eſſe ſenſiſſet, ſtatim receſſiſſe. Seneca epiſt. 72. Quædam ſunt, quæ poſſis, & in ciſio ſcribere, quædam lectum, & otium, & ſecretum deſiderant. Ouid. Triſt. 1.

Non hæc in noſtris, vt quondam, ſcribimus hortis,
Nec conſuete meum, lectule, corpus habes.

Perſius. ſat. 1. *non quidquid denique lectis ſcribitur in citreis.* Eundem morem Græcis hominibus fuiſſe in ſcribendo, & commentando non mihi, ſed Ariſtophani credi poteſt, &c. Pluribus hæc ibidem diſſeruntur in Animaduerſion.

CCXXII. *Femoralia, tibialia veteribus ignota.*

Inue-

IN veſtitu veterum, Iudæorum, Græcorum, Romanorum nihil tam alienum fuit à noſtris moribus, quàm quod eorum vſum ignorauerint, quæ hodiè appellamus femoralia, & tibialia. Quod etſi certiſſimum eſt, reperias tamen doctos viros, qui aliter ſentiant, ſcribantque. Sunt etiam qui femoralia cum legunt in libris veterum, & tibialia, non alia fuiſſe putent ab ijs, quæ nos ita indigetamus. Falsò, & imperitè. Nam illis vocibus non intelligebant veteres Latini id quod ipſi putant: ſed faſcias, quibus antiqui pedes, tibias, crura, & femora, ſiue femina inuoluebant. Noſtras braccas non fuiſſe Græcis & Latinis in vſu, eo probamus, quod nulla apud vllum Græcum, aut Latinum ſcriptorem vetuſtiorem extet earum mentio, ac ne appellatio quidem, niſi barbara, &c. Pluribus rem proſequitur Caſaub. in Auguſt. Sueton. pag. 159.

CCXXIII. *Pueri minuti, & garruli in delicijs.*

MOs veterum Romanorum ſtudiosè conquirere pueros minutos, & procaces, atq; vt Sueton. ait garrulitate ipſa amabiles. Iſtos Latini delitias vocant, non quos nequiſſimi Græci παιδικά: non enim idem ſunt puer delicatus, & delitiæ: etſi interdum confundi has voces non negauerim. Talem habuit Auguſtus Sarmentum. In antiquis pleriſq; lapidibus

DELICIÆ, & DELICIVM ita accipere malim. Statius Epicedio in filium.

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
Delicias, doctumq́; ſui conuicia Nili
Infantem, linguaq́; ſimul, ſalibuſq́; proteruum.

Matronæ nobiles his ſolitæ otium ſuum oblectare, qui nudi quidem erant à veſte, alioqui multo auro, & gemmis exornabantur. Fuſius iſta in Auguſt. Caſaub. pag. 165.

CCXXIV. *Diſtorti, & prodigioſi corporis in delicijs.*

Romani miniſteria, & pædagogia ſoliti habere forma exquiſitiſſima: poſtea luxus inuexit conſuetudinē quærendi diſtortos, & quocunque modo prodigioſis corporibus inſignes. Hi maximè placebant, & in pretio erant. Quintilian. declamat CCXCVIII. Habent hoc quoque delicię diuitum, malunt quærere omnia contra naturam. Gratus eſt ille debilitate, ille ipſa infælicitate diſtorti corporis placet: alter emitur, quia alieni coloris eſt. Ridiculum hoc, quod durus, quod inhabilis. Et Inſtituit. lib. 2. cap. 5. Illa quæ vtcunque deflexa ſunt, tanquam exquiſitiora miramur: non aliter quam diſtortis, & quocunque modo prodigioſis corporibus apud quoſdam maius eſt pretium, quam ijs, qui nihil ex communis habitus bonis perdiderunt. Talis ille puerulus portentoſo, paruoque capite,

quem, Domitianus ſolitus coccinatum ſecum circumducere, teſte Tranquillo. Caſaub. in Auguſt.

CCXXV. *Kalend. Ianuariæ, & dies feſti vacabant rebus triſtibus.*

NIhil triſte publicè, priuatimque primo illo die anni patrabant: ne dum vt punirent. Plutarch. in Mario. Progreſſuſque Marius Calend. ipſis Ianuarijs, initio anni Sext. quendam Licinium de ſaxo iecit, quod & illi vrbi impendentium malorum maximum viſum præſagiũ. Nec mirum ſi Romani diem illum eximium habuerunt à pœna: quippe qui omnes dies feſtos. Seneca pater lib. 5. Controuerſ. 4. Accuſatus eſt à fratre parricidij, & damnatus. Diebus feſtis intercedentibus, pœna ex lege dilata eſt. Sueton. de Tiberij ſæuitia. Nullus à pœna hominum ceſſauit dies, ne religioſus quidem, & ſacer. Philo Iudæus contra Flaccum. Bonis, & bene adminiſtrantibus Præſidibus mos eſt, in neminem damnatum animaduertere, donec ſollemnes celebritates, natalitijque dies Auguſtorum præterierint. Similis Athenis lex, vt in morte Socratis expreſſit Xenophon. Sed & videntur Romani etiam in bello per Kalendas iſtas abſtinuiſſe ab armis. Subindicat Appianus V. Ciuilium. *νουμηνίας δὲ ἔτους ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οὔσης,*

ὕσης, φιλάξας ὁ λεύκιος τὴν ἑορτὴν ὡς ἀμελείας τοῖς πο-
λεμίοις αἰτίαν, ἐξέθορε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῶν. Li-
pſius ad 4. Annal. Taciti.

CCXXVI. *Parentabant Romani nono die.*

MOrtuis ritu Romano non ante diem nonum parentabant. Tunc ijs iuſta, epulæ, inſcriptio, & funeri finis. Donatus Phormione. In nuptijs ſeptimus dies inſtauratione͂ voti habet, vt in funere nonus, quo parentalia concluduntur. Poëtæ alludunt, vt Virgil. *Præterea ſi nona diem mortalibus almū Aurora extulerit.* Vt Statius in Archemori funere. *Roſcida iam nouies cœlo dimiſerat aſtra Lucifer.* Et ab ea mente Iuſtinianus in Nouella quadam ſcribit, in nonum diem fieri μνήμας defunctorū. Gloſſę Nouendialia, ἔννατα ἐπὶ νεκρῶν ἀγόμενα. Auguſtin. in Geneſin. Neſcio vtrum inueniatur alicui ſanctorū in ſcripturis celebratum eſſe luctum nouem dies, quod apud Latinos Nouendial appellant. Nono ergo illo die præter alia cœna funebris, epulæq́;. Eam cœnam feralem vocant Apuleius 6. Florid. & Iuuenalis, &c. Lipſius in Annal. 6.

CCXXVII. *Pretium à ſeruo pro libertate.*

MOribus receptum fuit, vt ſeruus interdum cum domino quaſi paciſceretur incertum pretium, quod ſi exſoluiſſet, liber eſſet. Id pretiū

è pe-

è peculio ſerui, vel aduenticio lucro. Seneca in epiſtolis. Mancipia quoq; conditionis extremæ, & in his ſordibus nata omni modo exuere conantur ſeruitutem: peculium ſuum quod comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerant. Virgil. eo reſpiciens Eclog. 1. *Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi.* Et vetus ſanè ille mos, cuius veſtigia plura in Plauto: vt in Aſinaria Strobilus reperto theſauro.

Quin ego illi inueniſſe me hanc prædam dico, atq; eloquor?
Igitur orabo, vt manum me mittat, ibo atque eloquar.

Gripus ſeruus in Rudente. *ad herum veniam, doctè, atq; aſtutè, Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt ſim liber.* Et clarius in Caſina.

Quid iſta tu me libertate territas?
Vobis inuitis, atq; amborum ingratijs
Vna libella liber ego poſſum fieri.

Quod non aliter intelligendum, quam vt cum hero iam ante pactus fuerit in libram, &c. Idem ad Annal. 14.

CCXXIX. *Tempus barbæ ponendæ.*

IVuenes Romani alebant barbam. A Cicerone ad Atticum barbatuli iuuenes appellantur. Ponebant eam ſerius, citius, plerumq; ſub XXI. annum. Macrob. certè in ſomnium Scip. terſeptena-

ſeptenarium numerum requiri ad radendam barbam affirmauit. Atque ita Neronem poſuiſſe colliges ex Faſtis, anniſque. Caligula tamen XX. anno poſuit. Sueton. cap. 10. At Cæſar Octauianus anno demum XXV. vti clarum ex Dione. Apud Græcos barbam in pretio manſiſſe ad tempora Alexandri Athenæus ex Chryſippo aſſerit lib. 13. cap. 6. ſub eo rege radi receptum. Inter Philoſophos primum aluiſſe barbam traditum à Suida Antiſthenem. Inter Impp. primum Hadrianum. Lipſius Excurſu ad 15. Annal. Taciti, littera B.

CCXXX. *Deorum ſtatuas diſcalceati circumferebant, & comitabantur. Item Nudipedalia.*

SAcrorum religio non abs re nudos pedes exigit, vt ſic puritas, & ſimplicitas animi, terrenis affectibus exuti demonſtretur. Vnde præceptum Domini ad Moſen Exodi 3. Ioſue 5. *Solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Hunc ritum à Moſe mutuati Gentiles, vt obſeruauit Iuſtinus Apolog. 2. in quibuſdam ſacris, ſi quando deorum ſtatuæ per platæas, & vicos circumferrentur, diſcalceatis, & nudis pedibus eas comitabantur. Prudent. Periſteph. hymno. 10. Ita matronæ Romanæ, vbi vota deæ Veſtæ concipienda, eius ædem nudis pedibus adibant. Ouid. 6. Faſt. *Huc pede matronam nudo diſcedere vidi.* Sic etiam bello Gal-

lico

lico virgines, ait Florus lib. 2. ex ſacerdotio Veſtæ nudo pede fugientia ſacra comitabantur. Eodem ſenſu accipienda vox *nuda* in hoc verſu Iuuenal. ſat. 6.

——— ——— inde ſuperbi
Totum regis agrum, nuda & tremebunda cruentis
Erepet genibus.

Idem quoque paſſim à Romanis obſeruatum, quotieſcunque ſtupente cœlo, & areſcente ſole pluuiæ publicis ſupplicationibus à dijs expoſcebantur. Tertullian. Apologet. cap. 40. & lib. de ieiunio cap. 6. cum ſtupet cœlum, & aret annus, Nudipedalia (quæ aliâs ab aquis eliciendis aquilicia dicit) denuntiantur. Ducta, vt credere par eſt, imitatione à ſacris Nudipedalibus, quæ quidem Iudæi peragebant nudis pedibus, ſacco induti, & in puluere volutati. Vndè Ioſeph. ſcribit 2. de bello Iud. Beronicen reginam, vt Deo vota ſolueret pro ſalute, Hieroſolymas veniſſe, & pro more patrio hoſtijs cęſis, capillis deraſis, nudipedem ante tribunal ſtetiſſe: ſicque ab Euſebio mandatum memoriæ eſt, apud Lacedæmonios ſacra Nudipedalia primùm acta, cum Romæ regnaret Tullus Hoſtilius. Sed & in Pythagoræ Symbolis adnotare licet, nudis pedibus adorandum, atque ſacrificandum. Bened. Balduin. de Calceo antiquo cap. 23.

CCXXXI. *Nudipedalia Chriſtianorum.*

NVdiſpedibus in ſollemnibus ſupplicationibus veteres Chriſtianos proceſſiſſe, pleriq; teſtantur. Glycas parte 4. Theodoſium iuniorem, & Proclum Patriarcham Conſtantinopolit. diſcalceatos proceſſiſſe tradit in proceſſionibus, quæ Conſtantinopoli ſunt inſtitutæ, cum ciuitas graui, & diuturno motu concuteretur. Ita Paulus Diaconus auctor eſt, Iuſtino imperante, concuſſa terræmotu Antiochia, qui remanſerāt, diſcalceatos omnes litanias feciſſe, clamantes κύειε ἐλέησον. Et Concilium Moguntinum Chriſtianis ita diſcalceatis procedendum ſignificat Can. 4. his verbis. Placuit nobis, vt Litania minor ſit obſeruanda à cunctis Chriſtianis tribus diebus, ſicut legendo reperimus, & ſancti Patres noſtri inſtituerunt: non equitando, non pretioſis veſtibus induti, ſed diſcalceati, cinereque, & cilicio induti, niſi infirmitas impedierit. Sanè primi Chriſtiani, quaſi perpetuò rebus ſacris operarentur, publicevé ſacrificaturi procederent, calceis vt plurimum non vtebantur, ſed nudis pedibus incedebant. Id innuit Tertullian. de Pallio cap. 5. vbi Chriſtiani habitus cauſſam agens, ſic ait inter cætera. Calceos nihil dicimus, proprium togæ tormentū, immundiſſimam pedum tutelam, verùm & falſam. Quam enim expediat in algore, & ardore rigere nudipedem, quam in calceo vnguipedem. Sed apertius ex Luciano, qui habitum

bitum hominis Chriſtiani deſcribens vt irrideat in Philopatro: pallium, inquit putre, ſine calceis, & tegmine, capite detonſo incedens. Idem cap. 23.

CCXXXII. *Somniorum cura.*

OLim homines ſuperſtitioſi non tantum ad ſua ſomnia attendebant; ſed etiam ad aliena de ſe. Ex ea ſuperſtitione ortus mos, vt qui de repub. aliquid ſomniaſſent, id ſuſq; deque non haberent: ſed notum omnibus facerent, vel præconis voce, vel propoſito pittacio, quo id contineretur. Artemidor. lib. 1. cap. 2. Meminit & Appollonius in admirandis hiſtorijs eius moris, niſi fallit memoria. Caſaub. in Auguſt. Suetonij.

CCXXXIII. *Tintinnabulorum vſus.*

IN ædibus magnatum amplis, & ſpatioſis vſus tintinnabulorum fuit. Dio ait illis vſos τοὺς τὰς συνοικίας νύκτωρ φυλάσσοντας, hoc eſt, cuſtodes inſularum, & vaſtarum ædium, quas habuere Romani proceres. Sed & ad alia vtebantur. Lucian. De mercede conductis indicat, ita familiæ ſignum dari ſolitum ad mane euigilandum. De hoc ſigno, vel tubæ, qua etiam vtebantur, Seneca epiſt. 95. Tranſeo piſtorum turbam; tranſeo miniſtratorũ, per quos ſigno dato glabri ad miniſteria diſcurrunt. Idem

de breuitate vitæ. Quanta alacritate ſigno dato glabri ad miniſteria diſcurrunt? Caſaub. ad Auguſt.

CCXXXIV. *Caua manu accipere probroſum.*

HOminibus liberis, & honeſtis cauare manum, cum aliquid acciperent, probro dabatur. Ammian. Marcellin. lib. 16. Inductis quadam ſollemnitate Agentibus in rebus in conſiſtorium, vt aurum acciperent, inter alios quidam ex eorum conſortio, non, vt moris eſt, expanſa chlamyde, ſed vtraq; manu cauata ſuſcepit: & Imperator, rapere, inquit, non accipere ſciunt Agentes in rebus. Hinc eſt quod Rufini Præfecti prætorio Orientis ſub Honorio manus poſt eius cædem per nouam Romam (Conſtantinopolim) ita formata, ludibrij cauſſa eſt circumlata. Hiſtoria extat apud Hieronymum, & Zoſimum. Cauatam manum Græci κοίλην χεῖρα vocant. Idem in Auguſt.

CCXXXV. *Quomodo cremarent defunctos, vt eorum cineres & oſſa impermiſta legerent.*

CVm ſuos defunctos cremabant, ſic eos in pyra collocabant, vt cineres, oſſaque ſeparata manerent, neque aut ligni cineribus, aut animalium, quæ ſæpiſſimè ſimul comburebantur, oſſibus commiſcerentur. Quare non abeſt,

quin ſit inanis illa quæſtio, quæ multos viros doctos habuit exercitos, ecqua ratione poſſent reliquiæ illius dignoſci, cui honorem habitum volebant: nam & oſſa ferè, quod certum, & indubitatum eſt, legebant, eaque nondum planè diſſoluta, & in puluerem redacta in vrnam condebant: & ſitus, ac collocatio cremandi cadaueris eiuſmodi fuit, vt diſcernendi facultas eſſet. Clarè hunc morem docet Q. Smyrnæus in deſcriptione funeris Achillei lib. 3. Δὴ τότε πυρκαϊὴν σβέσαν, &c. Hoc puto verius, quam quod cōminiſcuntur alij de linteo ἀσβέστῳ, cuius ſententiæ veterum nemo auctor laudari poteſt: malè enim quidam Plinij auctoritate abutuntur. Idem in Auguſt. Vide & Herald.

CCXXXVI. *Signa dabant per faces.*

FAcibus accenſis vſi veteres in ſigno dando, mirabili planè induſtria: nā prorſus vt quidque factum erat, aut noui acciderat, ita ignibus ſublatis ſignificabant, quaſi litteris ſcriptis. Totum hoc artificium aperuit nobis cum cura Polybius. Sed ille tractatus ita hodiè affectus eſt, pauciſſimi poſſint ex eo rem diſcere. Nos omnia (φθόνος δ' ἀπέστω καὶ Νέμεσις) purgauimus, & copioſè pridem expoſuimus, remque fecimus planiſſimam. Idem Animaduerſ. in Tiberium Sueton.

CCXXXVII. *Agninam pro viliſſima ducebant.*

ANtiqui agninam deſpicatui habebant, & viliſſimam cẽſebant. Indigne fert, & ſtomachatur Plautinus paraſitus in Captiuis, à lanijs vendi agninam pro arietina.

Tum lanij autem qui concinnant liberis orbas oues.

Qui locant cædundoi agnos, & duplam agninam danunt.

Arguit eorum dolum, quod & apertè agninam venderent, & rurſus pro arietina agninam ſupponerent. Apud Philonem quoq; in Presbeutico agninæ carnes, vt inſuaues illuduntur à Caligula. Turneb. lib. 6. cap. 25.

CCXXXVIII. *Viris principibus prodibant obuiam cum facibus.*

TEſtantur id veteres ſcriptores, quorum aliquorũ aliquot teſtimonia producit Lipſius (in Tacitum, vt opinor.) Originem rei docet M. Tullius. Non primitus deis hic honor eſt habitus, cum transferrentur eorum imagines: ſic ille lib. 4. in Verrem. Quid hoc tota Sicilia eſt clarius, quam omnes Segeſtanas matronas, & virgines conueniſſe, cum Diana exportaretur ex oppido? vnxiſſe vnguentis? compleſſe coronis, & floribus? thure, odoribuſque incenſis vſque

ad agri fines proſecutas eſſe? Deinde ad homines idem eſt translatum: eſtq; genus hoc adulationis antiquiſſimum. Caſaub. in Sueton. Calig.

CCXXXIX. *Demenſum.*

DIſpenſatores ſerui, id eſt, Atrienſes, & primæ auctoritatis, ſeruis reliquis frumentum Kalend. admetiri ſolebant, quod demenſum dicebatur. Ex qua conſuetudine dictum illud Euangelij. *Quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens, &c.* allegoricè emanauit. Frugi porrò ſerui, id eſt, parſimonia vtentes, & modico cibo contenti, ex eo quod de quaternis modijs parcere poterant, peculium ſibi comparabant. Vnde etiam interdum à dominis ſeſe redimebant: aut aliâs arbitratu ſuo vtebantur: vt ille Terentianus Geta, qui munuſculum nuptiale herilis filij vxori dediſſe dicitur. Serui autem nequam, id eſt, prodigi, & luxurioſi, nullum, aut tenue peculium habebant: luxu enim, & commeſſationibus, id eſt, perpotationibus nocturnis demenſum ſuum, atque omne peculium dilapidabant. Bud. in Pand.

CCXL. *Gladij conſecrati.*

SVeton. in Calig. cap. 24. Nec ſolum chirographa omnium requiſita fraude, ac ſtupro diuulgabat, ſed & tres gladios in necem ſuam præparatos Marti vltori addito elogio conſecrauit. In hunc locum Caſaub. Ex veteri

more, quo gladios deſtinatos inſigni alicui facinori, aut per quos aliquid memorabile patratum eſſet, conſecrabant. In Vitellio cap. 10. pugionem, quo ſe Otho occiderat, in Agripinenſem coloniam miſit, Marti dedicandum. Lucian. in Tyrannicida. *ὐκ ἂν τὸ ξίφος ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνεθήκατε;* Quod ait de addito elogio, intelligit titulū adiectum, vt ferè ſemper fieri ſolitum in rebus conſecrandis. Elogium eſt omnis breuis ſcriptura, vt *πιττάκιον*, titulus ſtatuæ, aut quicunque alius, & id genus omnia.

CCXLI. *Baculi hiſtrionum.*

DE Nerone Sueton. cap. 24. atque etiam in quodam tragico actu, cum elapſum baculum citò reſumpſiſſet, &c. Caſaubon. Conſtat, inquit, ex lectione veterum Græcorum, hiſtriones in ſcenam prodeuntes, ſemper in manu baculum habuiſſe: erat enim ornatus hiſtrionici pars illa neceſſaria. Quot autem erant diuerſæ ornamentorum ſpecies, tot genera diuerſa baculorum, differebant enim & forma, & materia, pro argumento fabulæ, quæ docebatur. In tragœdijs qui regem ſalutabāt, pro baculo ſceptrum gerebant. De eo accipiendus hic locus, vt declarant illa verba, *in tragico actu*. Nam in tragœdijs reges ſemper introducebātur. Quam perſonam ſuſtinere quis dignior Nerone? De baculis hiſtrionum habes apud Euſtathium, Pollucem, Plutarch. Laërtium, alioſque plurimos.

CCXLII. *Ad Iuriſperitos adibant Romani.*

SVeton.Nerone cap.32. Deinde vt ingratorũ in Principem teſtamenta ad fiſcum pertinerent: ac ne impunè eſſet ſtudioſis iuris, qui ſcripſiſſent, vel dictaſſent ea. Quis neſcit, inquit ibid. Caſaub. Romanos in faciendis omnibus paulò maioris rei contractibus, itemque in ſcribendis teſtamentis ad iuriſperitos adijſſe? Mitto Ciceronis multos locos. Arrian.in Epictetum cap.13.lib.2. ἀλλ' οὐδὲ νομικόν τινα παρέλαβε πώποτε τὸν ἐροῦντα αὐτῷ, καὶ ἐξηγησόμενον τὰ νόμιμα, &c. Auguſtin. in Ioannem. Qui habent cauſſam, & volunt ſupplicare, quærunt aliquem ſcholaſticum Iuriſperitum, à quo ſibi preces componantur. Serò poſtea has partes vendicarunt tabelliones: à quibus propterea iuriſperitia exigitur. Nouella LXVI. quin etiam νομικοὶ dicti tabelliones. Suidas in ταβελλίων.

CCXLIII *Vas aureum terra refertum.*

ÆThiopum Chriſtianorum maioris ordinis Antiſtitibus non crux modò, ſed etiam vas aureum, terra refertum præferri ſolebat, vt hoc inſpectum homines admoneret ſuæ mortalitatis. Sabell.4.cap.4. Hoc ſymbolo ſignificatur conditionis humanę fragilitas, & noſtra mortalitas.

litas. Rectè in veteri quodam epitaphio, quod citatur à Delrio in Adagialibus, homo vas cinerum appellatur.

Dic homo, vas cinerum, quid confert flos faciērum?
Copia quid rerum? mors vltima meta dierum.

Nicol. Cauſſin. Parab. hiſt. 5. cap.

CCXLIV. *Lorica lintea.*

LInteis, ſiue lineis loricis pro thoracibus eſſe vſos veteres, norunt omnes: ſed quomodo illæ fierent, & qua ratione linum ita indureſceret, vt etiam ferro reſiſteret, hoc vero norunt non omnes. Fiebant autem linei thoraces opera, atque artificio coactiliariorum, & πιλοποιῶν, qui linum aceto, vel auſtero vino, cui ſal eſſet adiectum, probè macerabant: deinde ita cogebant, vt ſoliditatem, ac craſſitiem lintei octies decies, aut ſæpius in ſe complicati haberet. Citat ſub hæc verba Nicetæ ex lib. 1. rerum Iſaaci Angeli Caſaub. in Othonem Sueton.

CCXLV. *Bibebant pro pœna.*

EXcogitatum erat ludi genus poſt cœnam, quo non Magiſtri, hoc eſt, bibendi arbitri, imperio (quo etiam inuiti bibere cogebantur) ne nimium ebrietati indulgeretur, ſed vt ea coërceretur, nemo niſi qua in re peccarat, calicem ducebat: vt bibere pœnæ, & dedecoris eſſet, non inuitationis, aut magi-

ſterij. Plauti in Sticho, qui peccat, poculo multatur. *Vter*, inquit, *obmutaſſit, poculo multabitur.* Horat. lib. 2. ſat. 1. *culpa potare magiſtra.* Turneb. lib. 7. cap. 9.

CCXLVI. *Religio in electione nominis.*

PRæcipua religio erat in eligendo nomine, quod infanti fœminæ die octauo, maſculo die nono imponebatur, in quo ſemper omē futuræ fœlicitatis captabant. Auctor eſt Chryſoſt. in 4. cap. prioris ad Corinth. moris fuiſſe adhuc ætate ſua, vt infanti nomen impoſituri, lumina multa accenderent (cereolos fortaſſe) ſuum cuique nomen aſſignantes: puta vni lumini Zoſimi appellationem indebant, alteri Stephani, tertio Procopij, & ita in cæteris: atq; eius demũ, quod cæteris extinctis ſuperuixerat, nomen accipiebant, ac puero imponebant, bene ex eo illi ominantes. Caſaub. in 2. ſat. Perſij.

CCXLVII. *Indictio ſilentij per dexteram.*

ORatorum hic mos erat, & aliorum qui populum alloquebantur, vt manu porrecta audientiam facerent: quod Græci dicunt *ἡσυχάζειν, καὶ κατασιγάζειν τὸν λεὼν τῇ χειρὶ*; vel *καταςέλλειν*. Sic in Act. Apoſtol. D. Paulus verba facturus dicitur *ἐκτεῖναι τὴν χεῖρα, καὶ κατασείειν τῇ χειρί.* In primo Herodiani prodit Philoſophus

phus in theatrum, cum agon Capitolinus celebraretur, τῷ τε τῆς χειρὸς νεύματι τὸν δῆμον κατασιγάζει. In Hadriano Xiphilini legas præcones populo ſilentium manu ſemper, nunquam voce ſolitos imperare. Erat autem conſuetudo oratorum, cum dexteram porrigebant, vt duobus infimis concluſis digitis cęteros eminentes porrigerent, quod teſtatum reliquit Apuleius lib. 2. Alius fuit mos ſilentij indicendi concrepatione digitorum. Hieronymus ad Ruſticum monachum. Cum menſa poſita librorum expoſuiſſet ſtruem, adducto ſupercilio, contractiſq; naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat; hoc ſigno ad audiendum diſcipulos prouocans. Sic, qui aliquid in aurem dicebant, vt rem ſilentio dignam indicarent, digitis concrepabant, teſte eodem Hieronymo. Idem in ſat. 4.

CCLIX. *Militum defunctorum nominibus præfigebant Θ.*

CVm recenſebant laterculos militum, nominibus eorum, qui perierant præfigebant Θ. hoc erat expungere. Rufin. in Hieronymū. Si quis accepto breuiculo, in quo militum nomina continentur, nitatur inſpicere, quanti ex militibus ſuperſint, quanti in bello ceciderint, & requirens, qui inſpicere miſſus eſt, propriam notam, verbi cauſſa, vt dici ſolet, Θ ad vniuſcu-

iuſque

iuſque defuncti nomen adſcribat, & propria rurſus nota ad ſuperſtitem ſignet: nunquid videtur is, qui notam ad defuncti nomen apponit, & propria rurſus nota ſuperſtitem ſigniat, quod egerit aliquid, vt vel hic defuncti, vel ille viuentis cauſſam acciperet? Etiam in antiquis lapidibus huius ſigni crebra extant veſtigia. Idem in ſat. 4.

CCL. *Imagines Principum iubebantur domi habere.*

CApitolin. in M. Antonino Philoſopho. Et parum ſanè fuit, quod illi honores diuinos omnis ætas, omnis ſexus, omnis conditio, ac dignitas dedit, niſi quod etiam ſacrilegus iudicatus eſt, qui eius imaginem in domo ſua non haberet, qui per fortunam habere vel potuit, vel debuit. Sic narrat Vopiſcus, cauiſſe Tacitum, vt Aurelianum omnes pictum haberent. Idem in Probo. Eant, & dignitatem Probo denegent, quem Impp. noſtri prudenter conſecrandum vultibus iudicarunt. Idem Caſaub. Notis in Cæſares.

CCLI. *Inuitati dabant operam, vt tempori adeſſent.*

SCholiaſt. Thecriti. οἱ γὰρ ἐπὶ εὐωχίαν κεκλημένοι σπεύδουσιν. ἐπὶ δὲ τῶν βραδυνόντων παροιμία.

Ὅσις

Ὅςις ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς ὀψὲ ἔρχεται,
Ἠχωλός ἐςιν, ἢ ὐ δίδωσι συμβολάς.

Dicam latinè. Quidam ad conuiuium properant vocati. De tardantibus dicitur prouerbio. Quiſquis ad cœnam vocatus tardè venit, aut claudus eſt, aut non dat ſymbolam.

Hinc eſt quod ait Plutarch. πολύχαρμος ἐν Ἀθήναις δημαγωγῶν, καὶ τοῦ βίου διδοὺς ἀπολογισμὸν ἐν ἐκκλησίᾳ, ταῦτα εἶπεν. Ἄνδρες ἀθηναῖοι, τἄλλα τὲ μέτριός εἰμι, καὶ πρὸς τούτοις οὐδέποτε κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὕςατος ἀφικόμην. Polemarchus Athenis Princeps, cum vitæ ſuæ rationem in concione redderet, viri Athenienſes, inquit, cætera moderatus ſum, & inſuper vocatos ad epulas, nunquam poſtremus acceſſi. Idem Notis in Cæſares.

CCLII. *Certæ perſonæ diis conſecrabantur.*

Moris fuit vt dijs certæ perſonæ conſecrarentur, vt quæſtus quem illæ facerent, dijs cederet illis, eorumq́; ſacerdotibus. Sic fuerunt ἱερόδουλοι γυναῖκες, quarum capturas ἐκαρπώσαντο οἱ ἱερεῖς, vt Strabo loquitur. Vide Diuinat. Cicero. aduerſus Cæcilium. Hinc explicari poteſt, quid ſibi voluerit Diogenes, cum dixit, hominem percuſſorem Æſculapio conſecrandum: quippe cuius opera multum quæſtus eſſent facturi Sacerdotes eius dei. Idem Notis in Cæſares.

CCLIII.

CCLIII. *Calcei poſiti in ſuperſtitione, in luctu funebri, in ſacris magicis, in bello.*

QVemadmodum in religionis, ita in ſuperſtitionis ritibus obeundis calceos olim poſitos ex Plinio diſcimus. Sic enim ille libr. 17. cap. 28. Priuatim autem contra erucas ambiri arbores ſingulas à muliere incitatæ mentis, nudis pedibus, recincta. Idem etiam obſeruatum in funeribus. Sueton. Aug. cap. 100. Reliquias legerunt primores equeſtris ordinis, tunicati, & diſcincti, pedibuſque nudis, ac in Mauſolæo condiderunt. Neque tantùm Romanis peculiaris hic ritus, vt diſcalceati luctum funebrem teſtarentur. Nam in Hebræorum quoque funeribus idem factitatum, facilè ex Ezechiele cap. 24. colligo, vbi contra morem iubetur in funere vxoris cuncta lętitiæ ſigna retinere. *Luctum non facies: corona tua circumligata ſit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis.* In ſacris vero magicis veneficæ vnum tantum pedem exuebant. Virgil. 4. Æneid. vbi Magæ habitum deſcribit. *Vnum exuta pedem vinclis in veſte recincta.* Horat. lib. 1. ſat. 8.

Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, paſſoque capillo.

Nudos vtroſq; pedes dicit præter ſacrorum magicorum morem. Virgilio enim aſſentiuntur Ouid. qui ſic de Medea. 7. Metamorph.

Egre-

ignominiæ notam olim inuſſit. Sicut enim Romanis diſcinctum eſſe non tantum militiæ, ſed etiam domi cenſebatur infame, quo modo deſolutæ vitæ ganeonibus dicebatur, *in morem diſcincti viuere Natta*, Iuuenal.ſat.14. Et Cæſar adoleſcens malè audiebat, quod malè præcinctus eſſet. Sueton. cap.45. contraque ſeueri illi, & graues Romani veteres cinctuti vocabantur, quòd arctè cingerentur: ita Hebræis tollere calceamentum, & diſcalceatum vocari, iudicialis infamia fuit, ſumpto ex lege Moſis initio, Deuteron.cap.25. *Si noluerit frater fratris, ſine liberis mortui vxorem accipere*, &c. ſignum denique fuit in iure ceſſionis, & apud Arabes ſignum, & pignus ſeruatæ, ſeruandæq; fidei, Idem cap.24.

CCLV. *Tabulæ vitæ quotidianæ.*

MOs antiquis Romanis fuit, vt vnusquiſque ſibi domeſticam rationem totius vitæ ſuæ per dies ſingulos ſcriberet, in quibus appareret, quid quiſque de redditibus ſuis, quid de arte, lucrové ſepoſuiſſet, quové die, & quid item ſumptus feciſſet. Sed poſtquam aſſignandis litteris reorum ex ſuis quiſq; tabulis damnari cœpit, poſterioribus ſæculis, & ad memoriam vſq; Aſconij, qui huius dicti auctor eſt, vetus hæc conſuetudo ceſſauit. Cic. in Verrem. Habeo & iſtius, & patris eius accepti tabulas omnes, quas diligentiſſimè legi, atque digeſſi; patris quoad

vixit: tuas quoad ais te confeciſſe. Accepti ta-bulas vocat rationes, in quas acceptæ pecuniæ referebantur. In huiuſmodi tabulis capita multa erant, quæ nomina identidem dicuntur, vt puta artificij, negotiationis, fœnoris, aduentitiorum, vt legatorum, hæreditatum, & huiuſmodi. Simul atque igitur aliquam pecuniam acceperant, in caput hoc, aut illud, id eſt, huic, aut illi nomini acceptum referebant. Bud. in Pand.

CCLVI. *Catulo ſe luſtrabant.*

CAtulo circum corpus ducto veteres ſe luſtrabant, quam luſtrationem vocabant *περισκυλακισμόν*. Plutarch. in *κεφαλαίοις* Romanar. Inſtitut. *τῷδε κυνὶ πάντες ὡς ἔπος εἰπεῖν ἕλληνες ἐχρῶντο, καὶ χρῶνταί γε μέχρι νῦν σφαγίῳ πρὸς τοὺς καθαρμούς, καὶ περιμάττουσι καθαρμοῦ καλοῦντες.* Caſaub. in Charact. Theophraſti.

CCLVII. *Fauebant linguis.*

FAuere linguis olim in ſacris, vel maxima pars religionis erat. Fauebant autem linguis duobus modis: vel ſilentes, vel, ſi loquerentur, male ominatis verbis parcentes. Itaque non ſolùm in templis præcones fauentiam imperabant, vt ex Plutarchi Theſeo, Feſto, Tragicis notum: ſed etiam cum indicerentur feriæ, populus per eoſdem præcones monebatur, vt à litibus, iurgijſq; abſtinerent, &, vt loquitur Attius, ore obſcœna dicta ſegregarent, quod & ait M. Tullius,

lius; & diſertè pręcipit Plato in XI. legum. Græci εὐφημεῖν hoc dicunt, cui opponitur βλασφημεῖν. Plaut. in Caſina benedicere dixit τὸ εὐφημεῖν; vel εὔχεσθαι μετ' εὐφημίας. At τὸ βλασφημεῖν eidem Aſinaria obſcœnare dicitur. Tunc autem plurimum videntur exiſtimata nocere verba malè ominata, quando à cognatis pronunciarentur. Porrò, quæ fuerint illa verba, à quibus abſtinendum eſſet in ſacris, ſciremus, ſi perueniſſet ad nos Suetonij liber, cuius hodiè ſupereſt ſolùm index, De vocibus malè ominatis. Vide Artemidorum lib. 3. cap. 38. Conſtat ſanè miram veterum fuiſſe ſuperſtitionem in hac re: erant enim pænè infinita, quæ nominare religio eſſet. Idem ibid.

CCLVIII. *Cruenta ſubſellia.*

Athenienſes etiam hunc ritum tenuerunt in iudicijs, vt ante Iudicum conſeſſum porcellum mactari iuberent, tanquam expiatoriam victimam: mox rore ſanguineo ſedilia leuiter reſpergi. Sigon. de Repub. Athen. An idcircò ſanguini inſidebant, vt memores eſſent, ſe de vita, & ſanguine hominis decernere: quem ſi iniuſtè profunderent, ſcirent ſe ita reſperſum iri eo cruore, vt ſubſellia, in quibus conſidebant, porcelli ſanguine. Cauſſin. Parab. hiſtoriar. 5. cap. 20.

CCLIX. *Ad forum honeſtè veſtiri.*

VEteribus ad Forum honeſtè veſtiri mos erat. Aliud enim homini, aliud humanitati ſatis eſſe cenſebant, vt ait Varro. Inde eſt veſtis alia domeſtica, ſeu οἰκουρούντων, alia forenſis, ſiue τῶν εἰς ἀγορὰν προερχομένων, Ciceroni, & Suetonio, & Plutarcho in Sylla. Qui igitur fœde veſtiti in publicum prodirent, odio erant, & irriſui, vt indicat Iuuenal. ſat. 3. De munditia in veſtitu elegans Senecæ locus ep. 93. Mundæ veſtis electio appetenda eſt homini: naturâ enim homo mũdum, & elegans animal eſt. Itaque non eſt bonum per ſe munda veſtis, ſed mundæ veſtis electio, quia non in re bonum eſt, ſed in electione: quia actiones noſtræ honeſtæ ſunt, non ipſa quæ aguntur. Quod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. Caſaub. in Theophraſt.

CCLX. *Caduca auſpicia.*

FEſtus, caduca auſpicia dicunt, cum aliquid in templo excidit, veluti virga è manu. Non dicit tum demum eſſe caducum auſpicium, ſi è manu Flaminis commentaculum virga excidiſſet: ſed quoties aliquid excidiſſet, puta ſpondæum, aut victima, vel τὰ σπλάγχνα, vt Craſſo accidit apud Plutarch. aut de capite ſacrificantis vitta, quod de Syphace canit Silius Italicus. Simile eſt quod notat Cic. De aruſpicum reſponſis,

ſis, ludos eſſe non ritè factos, ſi puer patrimus, & matrinus thenſam, aut lorum omitteret. Ibid.

CCLXI. *Procul ſpuere, multum tuſſire.*

OLim in conuiuijs, aut alijs congreſſionibus procul ſpuere ſignum habebatur eminentiæ. Plaut. dixit, magnificè conſcreare. Quintilian. clarè exſcreare. Sotades apud Stobæum.

εἰ καὶ βασιλεὺς πέφυκας, ὡς θνητὸς ἄκουσον.
ἂν μακρὰ πτύῃς, φλεγμαλίῳ κρατῇ πρεισσῷ
ἂν ἐνύμματῇς, ταῦτα πρὸ σοῦ προβάτιον εἶχεν.

Sic & plurimum tuſſire potentiorum erat tantùm. Petronius. Secundùm hanc formulam imperamus Eumolpo, vt plurimum tuſſiat, vt ſit ſolutioris ſtomachi, ciboſq; omnes palàm damnet, loquatur aurum, & argentum, fundoſque mendaces. Erant item argumenta potentiæ ceruices inflectere, & altùm loqui, vt ex Plutarchi Pyrrho, & Demoſthene intelligirur. Caſaub. ibidem.

CCLXII. *In foribus formoſorum, & formoſarum carbonibus ſcribebatur.*

SOlebant veteres, ſi quis erat formoſus, aut ſi qua formoſa in foribus ſcribere, vt apud Ariſtoph. in Veſpis de Demo filio Pyrilampis ſpecioſiſſimo, καὶ νὴ Δί᾽ ἂν γ᾽ ἴδῃ γέ που γεγραμμένον τὸν πυριλάμπους ἐν θύρᾳ Δῆμον καλόν. Nec verò tan-

tum nomen, verumetiam aliquid laudis cauſſa adſcribebant, carbonibus pingentes. Morem, & eas laudes formoſorum, & ſcriptores Varro de re ruſt. libr. 2. cap. 2. tangit, cum ait. Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus. Turneb. lib. 7. cap. 15.

CCLXIII. *Oſcillatio genus ludi.*

OScilla etiam dicebantur αἰῶραι, id eſt, penſiles quædam geſtationes, de arboribus ſuſpenſæ, in quibus homines per luſum iactabantur, atque ea iactatio oſcillatio dicebatur: nam homines eo genere luſus ſe iactantes impoſiti tranſuerſo tigno de arbore ſuſpenſo, alternis ſe, mutuoque ſubiectabant, deprimebantque. Quod genus luſus per ſex feriarum Latinarum dies celebrare ſolebant, in memoriam, & imaginem vitæ humanæ, in qua altiſſima interdum in infima deijciuntur, infima in altum efferuntur, & euehuntur. Ita quoque memoriam redintegrando initiò acceptæ vitæ illis diebus, per oſcillationem motus cunarum: per lactatam potionem, qua tum vtebantur, lactis alimentum ſignificabant. Idem lib. 7. cap. 20.

CCLXIV. *Veteres in veſte compoſiti, & in inceſſu graues.*

TAles fuiſſe docet Athenæus, & qui ſecus agerent, ſolitos irrideri. ἔμελε δὲ αὐτοῖς τοῦ κοσ-

μίους ἀναλαμβάνειν τὴν ἐσθῆτα, καὶ τοὺς μὴ τοῦτο ποιοῦντας ἴσκωπτον. Vide Laërt. in Zenone, Plat. in Theæteto. Lucian. de ſcribenda hiſtoria, & de Sectis. Etiam in inceſſu ſeruatam grauitatem, & modeſtiam docent Alexis poëta.

ἓν γὰρ τοῦτο νομίζω τῶν ἀνελευθέρων
εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀῤῥύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς.

Ariſtoph. in Nebulis. ἔδει βαδίζειν ἐν τοῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως. Dio Chryſoſtom. in Rhodiaca. Et Ariſtænetus lib. 1. cap. 18. τὸ περιϊοῦσαν νεύειν κάτω, καὶ τεταγμένα βαδίζειν. Caſaub. in Athen. lib. 1.

CCLXV. πρόπομα.

Potio omnium prima, & ante omnem cibum hauſta. Plin. lib. lib. 14. cap. 22. Plutarch. Sympoſ. lib. 8. cap. 9. Bithyni eum morem ſeruarunt, & Macedones. Vide Athenæum lib. 4. ſub initium.

CCLXVI. Μακωνίδες genus panis.

Μακωνίδες panes papauere, & ſeſamo ſparſi. Inter condimentarias herbas papauer, & ſeſamum non poſtremum locum tenebant. Multa de vario vſu papaueris Galen. lib. 8. de facult. ſimplic. medicament. Ideò cum aliquid ſtudioſè politum ſignificare vellent, σησαμοειδὲς, & papauere, ac ſeſamo ſparſum dicebant. Petron. Audiunt mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaq; , quaſi papauere ac ſeſamo ſparſa. Idem in Athen. lib. 3.

CCLXVII. *Serui militia excluſi.*

SErui non poterant militare. Quidam inter milites, vt miles deprehenſus, è cliuo Capitolino præcipitatus eſt, data prius libertate, vt maiorem auctoritatem haberet animaduerſio. Dio in Auguſto.

CCLXVIII. *Aliquid è templo domum referebant pro bona valetudine.*

MOris fuit apud veteres, vt qui deorum templa adibant, domum inde ſecum aliquid reportarent bonæ ſcęuæ gratia: puta, vel cibi fruſtulum, vel vnguenti aliquid, vel deniq; frondem virentem. Valetudini cōducere illud quicquid eſſet, quod è loco ſacro abſtuliſſent, publicus fuit populorum Græciæ error. Propterea decermini illi fecerunt nomen *ὑγίεια* ſanitas. Heſych. *ὑγίεια, ἄλφιτα οἴνῳ, καὶ ἐλαίῳ πεφυρμένα, καὶ πᾶν τὸ ἐκ θεοῦ φερόμενον, εἴτε μύρον, εἴτε θαλλοί.* Sanitas, farina, vino & oleo permiſta, & quidquid ex Dei fano apportaretur, ſiue id quippiam vnguenti, ſiue frondis virentis foret.

CCLXIX. *Cercetum nauicularij.*

CErcetes vt rem nauicularium magnificiunt, ita in pigros nautas ſeuerè animaduertunt.

tunt. Nam ſi quis ſcapham regens aberrarit, & vectores in diſcrimen adduxerit, hunc ſinguli accedentes conſpuunt, & omni contumelia afficiunt. Nicol. Damaſcen. de moribus. Gentium.

CCLXX. *Vtres homines.*

GEntiles, qui hominem incorrigibilem corrigere nitebantur eos dicebant vtrem mergere vento plenum, *ἀσκὸν βαπτίζειν πνεύματος πλήρη*. Homo etiam cibo, potuique indulgens, vocabatur vter vinarius, thylacus. Delrius Tomo II. Adagial.

CCLXXI. *Muſica inſtrumenta ad conuiuia ſecum deferebant.*

COmeſſatores tibias, vel alia muſica organa ſecum deferebant. Antiochus apud Athenæum, vt magis ſe deijceret, teſtas circumferebat tibiarum loco: pauperes in eo imitatus, qui fictilibus crepitaculis, & vaſorum figlinorum colliſione ſoliti ſe oblectare inopia melioris muſicæ. Vide Ariſtoph. in Ranis. Athen. lib. 14. Iuuenal. *audiat ille Teſtarum crepitus.* Videntur autem vetuſtiores ſoliti in hanc rem acetabulis vti, quæ fictilia erant, & bacillo percuſſa ſuauem quendam ſonum efficiebant. Vide Suidam. Poſtea cœperunt fabricari in vſum illum acetabula ex varijs metallis. Iſid. Orig. lib. 3. Caſſiod. li. 4. in epiſt. ad Symmachum. Caſaub. in Athen. lib. 5.

CCLXVII. *Serui militia excluſi.*

SErui non poterant militare. Quidam inter milites, vt miles deprehenſus, è cliuo Capitolino præcipitatus eſt, data prius libertate, vt maiorem auctoritatem haberet animaduerſio. Dio in Auguſto.

CCLXVIII. *Aliquid è templo domum referebant pro bona valetudine.*

MOris fuit apud veteres, vt qui deorum templa adibant, domum inde ſecum aliquid reportarent bonæ ſcęuæ gratia: puta, vel cibi fruſtulum, vel vnguenti aliquid, vel deniq; frondem virentem. Valetudini cōducere illud quidquid eſſet, quod è loco ſacro abſtuliſſent, publicus fuit populorum Græciæ error. Propterea decermini illi fecerunt nomen ὑγίεια ſanitas. Heſych. ὑγίεια, ἄλφιτα οἴνῳ, καὶ ἐλαίῳ πεφυραμένα, καὶ πᾶν τὸ ἐκ θεοῦ φερόμενον, εἴτε μύρον, εἴτε θαλλοί. Sanitas, farina, vino & oleo permiſta, & quidquid ex Dei fano apportaretur, ſiue id quippiam vnguenti, ſiue frondis virentis foret.

CCLXIX. *Cercetum nauicularij.*

CErcetes vt rem nauiculariam magnificiunt, ita in pigros nautas ſeuerè animaduertunt.

tunt. Nam ſi quis ſcapham regens aberrarit, & vectores in diſcrimen adduxerit, hunc ſinguli accedentes conſpuunt, & omni contumelia afficiunt. Nicol. Damaſcen. de moribus. Gentium.

CCLXX. *Vtres homines.*

GEntiles, qui hominem incorrigibilem corrigere nitebantur eos dicebant vtrem mergere vento plenum, *ἀσκὸν βαπτίζεις πνεύματος πλήρη.* Homo etiam cibo, potuique indulgens, vocabatur vter vinarius, thylacus. Delrius Tomo II. Adagial.

CCLXXI. *Muſica inſtrumenta ad conuiuia ſecum deferebant.*

COmeſſatores tibias, vel alia muſica organa ſecum deferebant. Antiochus apud Athenæum, vt magis ſe deijceret, teſtas circumferebat tibiarum loco: pauperes in eo imitatus, qui fictilibus crepitaculis, & vaſorum figlinorum colliſione ſoliti ſe oblectare inopia melioris muſicæ. Vide Ariſtoph. in Ranis. Athen. lib. 14. Iuuenal. *audiat ille Teſtarum crepitus.* Videntur autem vetuſtiores ſoliti in hanc rem acetabulis vti, quæ fictilia erant, & bacillo percuſſa ſuauem quendam ſonum efficiebant. Vide Suidam. Poſtea cœperunt fabricari in vſum illum acetabula ex varijs metallis. Iſid. Orig. lib. 3. Caſſiod. li. 4. in epiſt. ad Symmachum. Caſaub. in Athen. lib. 5.

CCLXXII. *Poëtæ Comici, & Tragici dicebantur* διδάσκαλοι.

ATtici ſcriptores διδασκάλους peculiari notione appellarunt poëtas Comicos, Dramaticos. Harpocration. ἰδίως διδασκάλους λέγουσι τοὺς ποιητὰς διθυράμβων, ἢ τῶν κωμωδιῶν, ἢ τῶν τραγωδιῶν. Scholiaſt. ad Plutum Ariſtoph. Et cum fabulas ſuas proferebant διδάσκειν eas dicebant: ſicut etiam Latini, docere fabulam. Vel ἀντίτεχνοι nuncupabantur: certabant enim inter ſe. Pindari enarrator ad Nemeæa. Hinc διδασκαλία actio ipſa fabulæ, & editio. Ranarum interpres. Et præterea ſcriptum, quo explicatur vbi, quando, quomodo, & quo euentu fabula aliqua fuerit acta. Idem in lib. 6.

CCLXXIII. Συμπεριφέρομαι.

INuitati ad conuiuium, ſi vocationem admitterent, conſenſum indicabant verbo συμπεριφέρομαι. Sin ituri non eſſent, οὐ συμπεριφέρομαι dicebant, quod erat dicere, non ibo quo me vocas, &, vt Xenophon loquitur, ἀπαιτοῦμαι τὴν κλῆσιν. Et ſimpliciter συμπεριφορὰ ἀντὶ τῆς δειπνήσεως, & conuiuio ipſo, & συμπεριφέρεσθαι conuiuio intereſſe. Idem in libr. 7.

CCLXXIV. *Dignus peplo.*

APud Athenienſes benè de repub. meritos peplo Mineruæ intexebant: vnde natum apud illos prouerbium, ἄξιός ἐστι τοῦ πέπλου. Ariſtoph. Equitib.

εὐλογῆσαι βουλόμεθα τοὺς πατέρας ἡμῶν, ὅτι
ἄνδρες ἦσαν τῆσδε γῆς ἄξιοι, καὶ τοῦ πέπλου.

Diodorus Siculus lib. 20. narrat, decretos ab Athenienſibus honores Antigono, & Demetrio, καὶ βιωτελεῖν αὐτοῖς ἀγῶνας, καὶ πομπὴν, καὶ θυσίαν, ἐνυφαινόντων αὐτοὺς εἰς τὸν τῆς ἀθήνας πεπλον καθ' ἐνιαυτὸν. Notandum quod ait de annuo peplo. Nam Mineruæ peplus non quotannis illi conſecrabatur, ſed διὰ πενταετηρίδος, vt ſcribunt veteres Critici. Idem Caſaub. Notis in Capitolin. & cæteros.

CCLXXV. *Statuæ claris viris erectæ, & dijs ſacratæ.*

APud antiquos, qui ſtatuam alicui erigebant, ſolebant eam dijs certis conſecrare. Itaque Miltiades ſtatuam, quam erigebat Platoni, Muſis dedicauit. Laërt. μούσαις εἰκόνας ἀνέθηκε πλάτωνος. Sic Gorgias Leontinus poſiturus ſibi ſtatuam, Apollini Delphico eam conſecrauit. Vide Athenæum. Et apud Theocritum amator quidam.

αἴθε μοι ἦσαν ὅσσα Κροῖσον πόχα φαντὶ πεπᾶσθαι,
χρύσεοι ἀμφότεροι κ' ἀνακείμεθα τᾷ Ἀφροδίτᾳ.

Adi Laërt. in Socrate, & Theophraſto. Qui mos etiam apud Romanos fuit ſeruatus. Cic. in Verrin. orat. de ſignis. Apud omnes Græcos hic mos eſt, vt honorem omnibus habitum in monumẽtis huiuſmodi, nonnulla religione deorum conſecrari arbitrentur. Idem Notis ad Laërtium. Vide Lipſ. in 3. Annal. Taciti.

CCLXXVI. *Serui venales ſaltabant.*

ANtiquitus moris fuit, vt dum præco venales prædicaret, interea ſaltarent ipſi in circuitu per coronam, vt agnoſcerentur quales eſſent. Menand. ἐφεσίῳ. apud Harpocrat.

ἐγὼ μὲν ᾤμην μοι δοκῶ, νὴ τοὺς θεοὺς,
ἐν τοῖς κύκλοις ἐμαυτὸν ἐνδεδυκότα
ὁρᾶν κύκλῳ τρέχοντα, καὶ πωλούμενον.

Propert. lib. 4. eleg. 5.

Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Cælati medio cum ſaliere foro.

Plutarch. περὶ εὐθυμίας. Hinc cognoſcitur, cur Diogeni non fuerit permiſſum, vt ſederet. Caſaub. Notis in Laërt.

CCLXXVII. *Gradus theatri, & pilei Theſſalici.*

GRadus theatri erant è lapide, quod vel ex ſcito illo Ariſtippi apophthegmate notum eſt,

eſt, qui interroganti, cui bono eruditio? huic ſaltem, reſpondit, ne in theatro ſedeat lapis ſuper lapidem. *Sæpè* etiam è ligno erant. Vnde receptum, vt puluilli inſternerentur, idque primum ſenatoribus, ne nudis lapidibus, vel aſſeribus inſiderent, poſtea etiam Equiti conceſſum, vt hîc videre eſt. Quin & pileos Theſſalicos latioris marginis, ne inſolatione torquerentur, theatris inferre conceſſum erat. Lubin. in ſat. 3. Iuuenal.

CCLXXVIII. *Plenilunium celebre Græcis.*

PLenilunium, ſiue Idus menſis celebres olim fuere apud Græcos duas potiſſimũ ob cauſſas. Prima eſt, quod eo præſertim tempore nomina exigerent, & ærarios ſoluere cogerent daniſtæ, & creditores, vt ex Horatio notum eſt, & ex Ariſtoph. initio νεφελῶν. Secunda, quia ἐν τῇ πανσελήνῳ fauſtum quiddam, & fortunatum ineſſe, futili quodam, & ſuperſtitioſo errore ducti, exiſtimabant. Vnde commercia publica, & nundinas ferè ſemper in id tempus conferebant, vt conſtat ex ijs, quæ ſcribit Thucydidis Scholiaſtes lib.1. non multo ante finem. Vnde etiam plena luna potius, quam incipiente, aut definẽte nuptiæ fieri ſolitæ; ſiue quod inde boni ominis nonnihil auſpicarentur: ſiue quod frequenti iam, & aduenis referta ciuitate, in conſpectu amplæ multitudinis poſitæ, celebriores, nobiliorefque

que haberentur. Bernard. Martini Variar. lib. 1. c.14. Teſtimonia ex auctoribus lege ibidem.

CCLXXIX. *Noua nupta apud Græcos, quomodo in domum ſponſi deduceretur.*

MOs fuit Græcis ſponſam noctu è patris domo in viri domicilium, velut in veram, & propriam connubij ſedem curru traducere, in quo mediam illam ſedentē circumſtabant ſponſus, & parochus, ſeu paranymphus, vnus quidem à ſiniſtra, alter à dextra. Quam etiam conſuetudinem ad orientales vſq; perueniſſe, & ſua tēpeſtate Conſtantinopoli ſeruatam fuiſſe teſtatur Claudian. de nupt. Honorij, & Mariæ. *Ante fores iam pompa ſonat, pilentaq; ſacrum Præradiant ductura nurum.* Romanis currus inuſitatus fuit: ſcitum enim eſt, apud eos nubentem pedibus deduci ſolitam à pueris patrimis, & matrimis. Idem lib. 1. cap. 19.

CCLXXX. *Spargebant nuces, & fructus alios in nuptijs, alijsq; in rebus.*

NVces ſpargi ſolitas à maritis nouis, quæ à pueris colligerentur, notum eſt. Eius rei variæ cauſſæ, quarum illa veriſimilior, vt ſe oſtenderet ſponſus puerilia iam relinquere: puerorum eſt enim nucibus ludere. Bernard. Martini

tini lib. I. cap. 29. ſpargi conſueuiſſe arbitratur, in auſpicium fauſti, proſperique aduentus ſponſæ in domum ſuam prima nuptiarum nocte, & velut certiſſimum ingentis lætitiæ teſtimonium. Cum enim mulier, quæ familiæ ſuæ caput & finis eſt, ſpecie quadam emptionis in viri domum, & manum tranſiret iure, ille, ea recepta, *ὡς τύχῃ ἀγαθῇ*, & quod fauſtum, fælix, fortunatumque foret, nuces, hoc eſt, vt interpretor, omnia eorum, quæ cortice teguntur genera, pueris effundebat. Qui mos à Græcis manauit: illos enim idem factitaſſe conſtat, non in nuptijs modò, ſed & alijs in rebus quamplurimis: vt quando nouum mancipium, & recens emptũ in ædes domini emptoris ingrediebatur, pyra, poma, glandes Ibericæ, caricæ phœniceæ, palmulæ Ægyptiæ, auellanæ Thaſiæ, amygdalæ, caſtaneæ nuces, & alia id genus ſuper noui caput ſerui effundebantur, & ita reliquis, quæ in eadem domo erant mancipijs comedenda tradebantur, *εἰς σημεῖον εὐποείας*, vt teſtatur Pollux in Onomaſtico. Vnde apud Ariſtophanem propter recuperatos ope Æſculapij à Pluto oculos, iubet Chremyli vxor ſeruos ſuos, & vicinos omnes lætitiæ indulgere, plauſum dare, & choreas agitare; interim domo ſe *καταχύσματα*, ſic enim vocat, *ἀνθέως νεωνήτοισιν ὀφθαλμοῖς* allaturam: Vt etiam apud Romanos ciceres, fabas, lupinos ludis Floralibus à magiſtratibus, & in circo ab Ædilibus,

bus, & alia quæuis miſſilia in vulgus iactari conſueuiſſe notum. Hinc quoque, opinor, apud nos peruetuſto more fit, vt pueris natis, & ſalutari aqua expiatis, foris quidem proijciantur bellaria, à vicinis, & prætereuntibus diripienda, domi autem in vaſculis aureis, argenteiſvé præbeantur tragemata.

CCLXXXI. *Abdicatio filiorum.*

SOlebant tam Græci, quam Romani patres filios ſuos, quos ob delictum aliquid abdicabant, vt plurimum remouere ab oculis, & conſpectu ſuo. Hinc illa verba Manlij Torquati apud Valer. Max. lib. 5. Quum Silanum filium meum pecunias à ſocijs accepiſſe mihi probatū ſit, & repub. eum, & domo mea indignum iudico, protinuſque è conſpectu meo abire iubeo. Et qui redibant cum patre in gratiam, dicebantur reduces, vt in quadam Quintilian. declamatione, qui & abdicatos, exules domus ſuæ pereleganter in alia declamat. appellat. Græci, ἐκπίπτειν τοῦ γένους, καὶ ἀναλαμβάνεσθαι εἰς τὸ γένος dicunt. Cæterùm hoc inter Græcos, & Romanos fuit diſcriminis, quod Romani quum haberent ius vitæ, & necis in filios, poterant ſine cauſſæ cognitione τοὺς υἱοὺς ἀποκηρύττειν: Græci non item, &c. Caſaub. Notis in Laërt.

CCLXXXII.

CCLXXXII. *Quibus artibus pueri inſtruerentur.*

SI domeſticæ facultates paterentur, Athenienſes, & Græci ferè omnes liberos tribus præſertim exercitationum, & artium generibus inſtituendos curabant: litteris, quò ijs formati, vitæ genere politiores, honeſtioreſque, & ad rempub. capeſſendam aptiores euaderent: tum muſica, vt grauiora ſtudia honeſta voluptate lenirent: & denique palæſtra, ne delicatior cultus corpora emolliret eneruaretque: ſed firmandis viribus, augendoque robori potius operam darent. Itaque Terentianus Parmeno eunuchum Thaidi traditurus, vti iuſſus erat, tanquam patriciũ, & omnibus ijs, quæ ingenuo adoleſcenti, liberaliterque educato conuenire exiſtimabat, inſtructum, ornatumque commendat his verſibus.

——— fac periculum in litteris,
Fac in palaſtra, in muſicis; quæ liberum
Scire æquum eſt adoleſcentem, ſollertem dabo.

Quomodo & Theocritus puerum Herculem, eo Idyllio, quod in eum ſcripſit, litteras à Lino, ab Eumolpo muſicam, & palæſtricas exercitationes à Mercurio, matris Alcmenæ ſtudio & diligentia edoctum fuiſſe narrat. Sequuntur loci, quibus idem declaratur, ex Ariſtophane, Æſchine, Xenophonte. Bernard. Martini libr. 2. cap. 15.

CCLXXXIII. *Mortuorum, & morituroram ornatus.*

ANtiquitus non ſolum mortui dum efferrentur, pulcherrimis veſtibus erant ornati, quod Lucian. eleganter notat περὶ πένθους: ſed etiam quibus moriendum erat, pretioſiſſimam veſtem induebant. Sic apud Plutarch. Philoctetes, λουσάμενος, καὶ λαβὼν χλαμύδα λαμπρὰν πρῶτος ἐπὶ τὴν σφαγὴν ἡγεῖτο. Exempla paſſim obuia. Laërt. in Socrate. Die quo cicutam bibiturus erat, Apollodorus pallium ei pretioſum obtulit, vt in eo moreretur. Caſaub. in Notis ad Laërt.

CCLXXXIV. *Aula locus ante ædes.*

SOlebant olim diuites, & beati homines ante ædes habere locum, ſub dio amplum, qui locus αὐλὴ vocabatur, vt docet Athenæus lib. 5. Apuleius de Cratete Thebano. lectum genus, frequens famulitium, domus amplo ornata veſtibulo, ipſe bene veſtitus, bene prædiatus. Inde adeò factum, vt αὐλὴ pro regia, & ampliſſima domo vſurpari cœperit: vnde illa manarunt loquendi genera, φοιτᾶν ἐπὶ τὰς βασιλικὰς αὐλὰς, καὶ θεραπεύειν τὰς αὐλάς. Et quia ille locus erat iuxta fores, propterea etiam τὰς θύρας pro τῇ αὐλῇ vſurpabant, eodem ſenſu. Idem enim valent hæc duo, θεραπεύειν τὰς αὐλάς τινος, καὶ, ἐπὶ τὰς

θύρας

θύρας τινὸς ἔρχεσθαι, ἰέναι ἐπὶ τὰς θύρας, etiam de regijs ædibus ſæpè apud Xenophontem. Caſaub. Notis in Laërt.

CCLXXXV. *Inuitatio ad cœnam, & recuſatio.*

ΔΥ'νασαι ϰ̀ σὺ μεθ᾽ ἡμῶν σήμερον γενέσθαι, potes & tu nobiſcum eſſe hodie. Sic dicebant, qui inuitabant ad cœnam. Ariſtoph. Auibus, πρὸς τὸ Διὸς τ' ὀλυμπίου ὅπως παρέσαι μοι ϰαὶ σὺ, ϰαὶ τὰ παιδία λουσάμενα πρὸς. Latini ſic, Vna erimus hodie. Terent. *Dionyſia hic ſunt hodie apud me ſis volo.* Iuuenal. *Tertia ne vacuo ceſſaret culcita lecto, Vna ſimus, ait.* Qui autem nolebant ire inuitati, dicebant, κάλλιςα, ἐπαινῶ, ϰαὶ, πάνυ καλῶς. Latini, Benignè, &, Gratia eſt, vel, Facio gratiam, vt eſt apud Plautum, Terentium, Horatium. Idem in Laert.

CCLXXXVI. *Iudices leuato velo cauſſas cognoſcebant.*

APud Eccleſiaſticos ſcriptores obſeruaui, cum res altiore indagine, & examine indigeret, Iudices velum quoddam tribunali prætendere ſolitos, quæ res, non liquere, iuſtamque cauſſæ cognitionem adhibendam, quæſtionemvé, ſi iudicium criminale fuiſſet, per plures dies exercendam eſſe, argumento erat. Clemens

Romanus Apoſtol. Conſtitut. lib. 2. cap. 56. Θεάσαθε δὲ ϗ τὰ κοσμικὰ, &c. Id eſt, Aſpicite mundana iudicia, quorum poteſtati videmus tradi homicidas, adulteros; veneficos; ſepulchrorum perfoſſores; latrones. De quibus cum quæſiuerunt Præfecti iudicio ab ijs, qui eos in iudicium adduxerunt; demum interrogant reos, an illa ita ſe habeant. Quibus affirmantibus, non continuò eos ad ſupplicium mittunt; ſed per plures dies quæſtiones exercet, cum multo conſilio, & velo interiecto. Hactenus Clemens. Verùm cùm leuior eſſet cauſſa, & quæ indagine, huiuſmodique notione minimè indigeret, tunc eo amoto velo negotij notio habebatur, ſententiaque ferebatur. Ex hac igitur conſuetudine Honorius, & Theodoſ. Impp. leuiores cauſſas cognoſci leuato velo. C. lib. XI. ſub tit. de naufragijs ita ſcriptum reliquerunt. De ſubmerſis nauibus decernimus, vt leuato velo iſtæ cauſſæ cognoſcantur, &c. Hieronymus Magius. Miſcellan. lib. 2. cap. 13.

CCLXXXVI. Αὐτοχείρων, *ſeu eorum, qui ſemet necaſſent ſupplicium.*

TArquinius Priſcus iuſſit eorum corpora in crucem ſuffigi. Plin. lib. 36. cap. 15. ſub Impp. amputata ſontibus capita, in crucem ſublata. Xiphilin. in Seuero de Nigro. Apud eundem, & Herodian. de Albino. Plutarch. de Cleomene, iuſſiſſe

iuſſiſſe Ptolemæum corpus eius crucifigi, capitenus in culleũ inſutum. Et videtur moris fuiſſe, vt perditiſſimi quique, & maximè exoſi, parricidarum in morem vel ante, vel poſt ſupplicium culleo inſuerentur. Polyb. lib. 6. ἔδοξε πρῶτον μὲν ἀκροτηριάσαι τὸν ταλαίπωρον· μετὰ δὲ ταῦτα τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντας αὐτοῦ, καὶ καταῤῥάψαντας εἰς ὄνειον ἀσκὸν ἀνασταυρῶσαι τὸ σῶμα. Caſaub. in Sueton. Iulium.

CCLXXXVII. *Controuerſiæ in templis componebantur.*

Controuerſiæ in templis componi ſolitæ. Iſocrat. in Trapezitico. Plin. ep. 1. lib. 5. apud Dionem varijs locis. Diſtrahebantur, aut componebantur potius iureiurãdo interpoſito. Sueton. in Iul. ſub finem: Et iurabant per deos, heroas, magnoſque viros defunctos, etiam per viuos. Vnde apud Lucianum eſt ὅρκος εἶναι τινὶ, pro obſeruari, colique ab aliquo officioſiſſimè. Idem ibid.

CCLXXXVIII. Ἀποθεώσεως *origo, & dij animales.*

Vrbium ferè conditoribus, aut alijs de repub. benemeritis honores heroici decerni ſoliti, donec paulatim pro dijs habiti. Plutarch. de virtutibus mulierum, de Lampſace. Vide θεοποιίαν apud eundem in Romulo, & eius gra-

 uem

quem cenſuram. Romæ, vt M. Tullius auctor eſt, ſolus ex regibus conſecratus eſt Romulus, & poſtea pauci alij. Priuatæ tamen ἀποθεώσεις fiebant parentum per liberos conſecratorum, & domeſtica religione cultorum. Vide Plutarch. in Quæſtion. Rom. ex Varrone. Atque iſti ſunt dij animales, de quibus Labeo libros ſcripſerat; in quibus aiebat (verba Seruij) eſſe quædam ſacra, quibus animæ vertantur in deos, qui appellantur animales, quod de animis fiant. Hæc origo ἀποθεώσεως Impp. qui Patres patriæ & dicebantur, & habebantur, publicè in deorum numerum relati, & publica religione culti. Idem ibid.

CCLXXXIX. *Conuiuæ Regis Parthorum.*

TAnta erat Parthorum Regis ſuperbia, vt ſi amicos forte ad cœnam vocaret, tractaret indigniſſimè. Non enim menſæ particeps erat conuiua, verùm humi ſedens, Rege in ſublimi lecto recumbente, quod ab ipſo proijciebatur, canis inſtar comedebat, ac ſæpè ob leuem cauſſam virgis cædebatur, & cruore oblitus tanquam beneficio accepto gratias agebat, & Regem pronus venerabatur. Nicol. Cauſſin. Parab. hiſt. 5. cap. 59.

CCXC. *Pithœgia Athenienſium.*

Feſta

FEſta fuerunt Athenienſium, quibus, poſtquam muſtum deferbuiſſet, ſollemni die, puta Nouembris vndecimo aperiebant dolia, libabant Ioui, amicis, & ſeruis impertiebantur, precati antea, vt vſus vini, & prima illa libatio omnibus foret ſalutaris. Idem ex Plutarcho lib. eod. cap. 65.

CCXCI. *Imagines cubiculares.*

EOrum quos amarent, imagines in cubiculis habebant antiqui. Sueton. in Calig. de Germanici liberis. Plin. lib. 35. Idem & vultus Epicuri per cubicula geſtant, ac circumferunt. Colebantur autem iſtæ imagines in cubiculis vnà cum laribus; earumque cuſtodiæ appoſitus puer. Sueton. Auguſt. cap. 7. & Domitiano circa finem. Macrob. ſub finem. 1. Saturnal. In iiſdem cubiculis etiam eorum numinum ſimulacra, quæ thori genialis curam habere exiſtimabantur. Auguſtin. Ciuitat. lib. 6. cap. 9. Plin. lib. 15. cap. 11. Caſaub. in Auguſt.

CCXCII. *Accingebant ſe operi.*

ANtiqui operis aliquid facturi, cingulo veſtes alioqui fluxas conſtringebant, quod eſt propriè accingere ſe operi. Inde homo nauus εὔζωνος dictus, diſcinctus ἄζωνος Platoni, λυσίζωνος Polyæno. Sed ſi res vrgeret, diſcincti opus

aggrediebantur. Heſiod. Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί. Hinc Græci litteratores ζωσαῦται ponunt interdum ἐπὶ ἀργίας. Idem ibid.

CCXCIII. *Speculatorum munus.*

HOrum partes fuerunt vt vbicunq; eſſent, vicem fungerentur ὠτακουστῶν, vt ſi quid ducum, vel Principum cognitione dignum intellexiſſent, ad eos ſtatim iter inſtituerent. Iidem à celeritate qua vtebantur in itineribus conficiendis πτεροφόροι dicti. Heſych. πτεροφόροι· τέλος τι στρατιωτικόν. Plutarch. Galba. καὶ πτεροφόροι συνεχῶς ἐφοίτων. Iuuenal. ſat. 4.

—————— feſtinare coactus
Tanquam de Cattis aliquid, toruiſq; Sicambris
Dicturus, tanquam è diuerſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola pinna.

Caſaub. in Auguſt.

CCXCIV. *Prætextam inuerſam aliquando induebant.*

PRætextati, vt notum eſt, magiſtratus incedebant. Sed cum ciuem quempiam capitis damnaturi erant, ponebant prætextam, eamq; peruerſam induebant: id eſt, partem illius floridiorem, ac nitidiorem introrſum ſe vertebant, mœroris ſignificandi gratia. Valer. Max. de C. Macro. Dum ſententiæ dicerentur, in mœnianum conſcendit: indidem cum M. Ciceronem,

gem, qui id iudicium cogebat, prætextam ponentem vidiſſet, miſit ad eum qui diceret, ſe non damnatum, ſed reum perijſſe: nec ſua bona haſtæ poſſe ſubijci. Ac protinus nudato ſudario, quod fortè in manu habebat, ore & faucibus coarctatis incluſo ſpiritu, pœna morte præcucurrit. Ponentem videlicet prætextam, vt eam perueríam induceret: quod ſignum erat imminentis damnationis. Muret. Notis ad libros Senecæ de Ira.

CCXCV. *Extra ſortem donari honorificum.*

Extra ſortem donari ficentiſſimum, & ampliſſimũ erat: Proinde ita lib. 8. ſcripſit Virgil. *Ducunt exortem Æneæ, quem fulua leonis pellis obit totum.* Et lib. 5. *nam te rex magnus Olympi Talibus auſpicijs exortem ducere honorem.* Et lib. 9. *ipſum illum clypeum, criſtáſque rubentes Exciperem ſorti.* Nam in vulgo videtur numerari, qui pari cum alijs ſorte æquatur, & in caſum conijcitur: ſed cui non fortuna, aut ſorte, ſed iudicio, & decreto egregium munus tribuitur, ei demum eximius honos defertur. Turneb, lib. 13. cap. 8.

CCXCVI. *Cœnacularium faciebant.*

Homines Romę mediocris fortunæ ſuarum ædium partem ſuperiorem inquilinis loca-

re ſolebant, imam ſibi retinebant: ſed & erant, qui cœnaculariam faciebant. Itaque pauperes cœnacula conducebant, cum in ſuo non habitarent. Iuuenal. ſat. 10. *rarus venit in cœnacula miles.* Horat. ep. 1. lib. 1. *quid pauper? ride, cœnacula mutat.* Prudent. 1. contra Symmach. *Omnis qui celſa ſcandit cœnacula vulgus.* Qui autem omnium tenuiſſimi erant, cœnacula tegulis proxima conducebant. Iuuenal. ſat. 3.

Vltimus ardebit, quem tegula ſola tuetur
A pluuia, molles vbi ponunt oua columba.

Sueton. de Orbilio Grammatico, Namque iam perſenex pauperem ſe, & habitare ſub tegulis ſcripto quodam fatetur. Martial. lib. 1. *Et ſcalis habito tribus, ſed altis.* Significat enim ſe vltimo cœnaculo habitare ſub tegulis. Idem lib. 13. cap. 18.

CCXCVII. *Certus numerus Senatorum ad legitimum ſenatusconſultum.*

Certum eſſe numerum Senatorum oportebat conſentientium, vt legitimum ſenatusconſultum fieret. Cum enim ordo infrequens erat, nec numerum legitimum implebat, per infrequentiam ſenatusconſultum fieri non poterat: aut cum frequens, niſi ad certum numerum conſentirent in vnam ſententiam. Ea de re ita ſcribit Prudentius lib. 1. contra Symmach. qui & trecentorum numerum definit.

Hic conſulta Patrum ſubſiſtere Conſcriptorum
Non aliter licitum priſco ſub tempore, quam ſi
Tercenium ſenſiſſe ſenes legerentur in vnum.

Idem lib. 13. cap. 12.

CCXCVIII. *Supplicium parricidarum.*

Vt illis qui perduellionis damnati à duumviris fuerant caput obnubebatur, ita parricidæ os lupino folliculo obuoluebatur, vt ſcriptum eſt Cornificij lib. 1. credo, quod indignos cenſerent, qui communi ſpiritu, luceque fruerentur. Lupinum eſſe folliculum voluerunt, feritatem ſignificantes eius, qui necem atrocem, & acerbam ſua manu parenti obtuliſſet. Sed & ſoleæ ligneæ inducebantur parricidarum pedibus, ne communi hominum reliquorum è corio calceatu vterentur, neu calceamenta, quibus homines vti ſolerent pollucrent, ſi ea pedibus ſuis calcarent: neu terram tangerent pedibus nudis, omnium parentem communem. Sed & ſenſus expers, & omnis humanitatis, & durus, ac aſper, vereque ligneus eo ipſo ſignificabatur parricida. Licet & adſignificationem quoque aliquam habere ſimiam, ſerpentem, & gallum gallinaceum. Neque enim ſine cauſſa cum parricida in culeum inſuebantur: & Cicero pro Sex. Roſcio pœnam parricidarum interpretatur. Idem libr. 13. cap. 13.

CCXCIX. *Iurandi modus.*

SAnctiſſimum olim in Græcia iuſiurandum erat, & execratione grauiſſima, deuotioneque confirmatum, cum ſe deuouebant, ſuaque capita execrabantur, ſi Sacramentum, quod conciperent, violarent, contraque facerent, priuſquam ſaxa, quæ in aquam iaciebant, ſponte leuata ſupernatarent. Herodot. lib. 1. Idem apud Sophoclem fit in Antigone, cuius interpres ait; maſſam ferri ſumebant, iurabantque firma fore pacta conuenta, donec ea maſſa appareret, quam in profundum abijciebant, vt æterna religione pacta deuincta eſſent. Idem lib. 14. cap. 21.

CCC. *Patricius pater Imperatoris.*

HOnos erat, qui à Principe deferebatur, eoque titulo, & merito honoratus, pater Imperatoris vocabatur, vt in Inſtitutis de patriciatu Imp. loquens ait, Imperatoriam autem celſitudinem, non valere eum, quem ſibi Patrem elegit ab aliena eximere poteſtate? & apud Sozomen. lib. 8. cap. 7. οὗτος γὰρ μείζων ὢν τῶν βασιλέως εὐνούχων, μόνος, καὶ πρῶτος, ὧν ἴσμεν, ἢ ἀκηκόαμεν ὑπάτου καὶ πατρὸς βασιλέως ἀξίᾳ ἐτιμήθη. Claudian. in Eutrop. *genitorq́; vocatur Principis, & famulum dignatur regia patrem.* Olim igitur Patricij ex eo appellabantur, quod patrem cierent, poſtea quos Imperator Patres ciebat. Quod quidem

dem & reges Franciæ imitati ſunt, quoſdamque Satrapas Patricios vocarunt. Idem lib.15.c.16.

CCCI. *Terram tangebant.*

Genus quoddam venerationis erat, & ceri-moniæ, ſuperſtitioniſque, terram tangere. Varro lib.1. de re ruſt. cap.21. hoc ter nouies cantare iubet, terram tangere, deſpuere, ieiunum cantare; Macrob. lib.3. Saturnal. cap. 9. cum tellurem dicit, manibus terram tangit: Plaut. Moſtellar. *Tangite vos quoque terram.* Simile eſt illud Ciceronis de Aruſpicum reſponſis, aut puer ille patrimus, aut matrimus, ſi terram non tenuit. Idem lib.16. cap.10.

CCCII. *Natales etiam mortuorum celebrabant.*

Non viuis tantum hoc officij genus ab amicis exhibebatur, ſed etiam defunctis: idque interdum ſponte, vt de Silio Italico poëta ſummo, Virgilij natalem religioſius quàm ſuum celebrante, apud Plin. lib.3. epiſt.7. legimus. Interdum ex voluntate defuncti, conſtitutis in eam rem annuis redditibus, vt ex teſtimonio Epicuri liquet apud Laërt. lib.10. in vita Epicuri; Cicerone lib.2. de finib. vetuſtis inſcriptionibus. Hen. Lindenbrogius Notis in Cenſorin. cap.3.

CCCIII. *Plena oſculorum Roma.*

EX antiquiſſimis noſtrorum hominum, hoc eſt, fidelium litteris, qui vniuerſam Gentilium antiquitatem longo poſt ſe interuallo relinquunt, vſitatum fuiſſe morem ſalutationis per oſculum, eſt certiſſimum: tranſijt ab Hebræis ad reliquas gentes, apud quos hic mos retentus, vt Perſas, Medos, Indos, Romanos, Græcos, de quo Alexand. Neapolit. lib. 2. cap. 19. Manauit etiã ad priſcos Eccleſiæ noſtræ auctores atq; parentes, quod ex epiſtolis S. Pauli apertum eſt, & S. Ignatij. Sed cum hoc dicatur ſanctum oſculum, diuerſum planè fuit à conſuetudine Gentilium, apud quos vſu receptũ, vt quoties ſibi occurrerẽt, ſe oſculo mutuò ſalutarent: quem quidem morem, vt valde moleſtũ lege tollendum curauit Tiberius Cæſar, vt tradit Sueto. c. 34. nec tamen quidquam effecit, cũ plus lege mos valeret. Euentus hoc probauit, quando temporibus Domitiani ſcribens Martial. plenam eſſe queritur vrbem baſiorum. Vt lib. 7. ad Linum. epigram. 94.

Bruma eſt, & riget horridus December:
Audes tu tamen oſculo niuali
Omnes obuius hinc, & hinc ſeuere
Et totam, Line, baſiare Romam.

Et lib. 11. ad Baſſum. 99.

Effugere non eſt, Baſſe, baſiatores.
Inſtant, morantur, perſequuntur, occurrunt
Hinc, & illinc vſquequaq;, quacunq;.

Biſciola lib. 7. cap. 13.

CCCIV.

CCCIV. *Oſtia, & feneſtræ olim quadrangula.*

OStia antiqui niſi quadrangula fecere, ſicut nec feneſtras. Poſteri verò etiam arcuatis vſi ſunt, poſtquam peſſum iuit achitectonice, & neglectis probatiſſimorum operum exemplis, Germanorum arbitratu cœptum eſt ædificari. Portas vrbium fuiſſe arcuatas, quæ extant veterum monumenta fuerint argumento: priuatarum ædium arcuatum oſtium, aut etiam ſacrarum ianuam, nunquam reperias. Philand. in Vitruuij lib. 4.

CCCV. *Tectoria antiquorum.*

VSi ſunt antiqui ad tectoria præter albarium opus atque marmoratum ſectis in quadrata tabulis, ſexangula, triquetra, marmoribus, alabaſtrite, porphyrite, ophite, iaſpide, & id genus lapidibus, atque vitro. Hæ adactæ incruſtrationes nominabantur, illæ verò inductæ. Nec tantum toti parietes vno aliquo marmoris genere operiebãtur; verùm & interraſo marmore, vermiculatiſq; ad effigies rerum, & animalium cruſtis. Neque defuit in incruſtationibus ſcalpturarum genus, id eſt, ſcalpro, malleolo adacto, ad effigiem rerum, & animalium exciſum. Nam & pauimentum ſculpturatum fuiſſe Romæ in æde Iouis Capitolini Plin. libr. 3. cap. 25. memorat. Idem in lib. 7.

CCCVI. *Capiebant crines, tractabant aures.*

CVm ait Plautus in Moſtellar. *ſoli gerendum cenſeo morem, capiundos crines*, ego capere crines eſſe ſuſpicor blandiri, & aſſentari, leuique capillorum tractu, ac mulcere delinire; & amabiliter attingere. Sic etiam aures leniter tractabant iis, quibus adulabantur, quoſque captabant, & admirabantur, & quibus indicabant, vel ſimulabant amorem, & quos oſculabantur. *Aurem*, inquit Flaccus ſat. 5. lib. 2 *ſubſtringe loquaci*. Plaut. Aſin. *Prehende auriculas, compara labella cum labellis.*

CCCVII. *De cœlo tacti.*

QVi de cœlo tactus erat; Romanorum religione non cremabatur, ſed ſepeliebatur, Plinio auctore; cuius verba ſunt lib. 2. c. 54. hominem ita exanimatum cremari fas non eſt: cōdi terra religio tradidit. Leges tamen Numæ ne ſepeliri quidem volebant, cum iuſta fieri fulminatis nollent. Eas proferam ex Feſto lib. 13. Si hominem fulminibus occiſit, ne ſupra genua tollito. Huius legis hanc eſſe ſententiam exiſtimo, vt ſi quis Iouis fulmine ſit exanimatus; ne ad ſepulturam tollatur. Iterum. Homo ſi fulmine occiſus eſt, ei iuſta nulla fieri oportet. Turneb. lib. 16. cap. 21.

CCCVIII. *Satisfactio per iuſiurandum.*

SI quis quem re, aut verbo læſerat, interpoſitione iuriſiurandi, quo eum qui læſus erat adiurabat, indignum ea iniuria eſſe, & ei nolle factam, ſatisfaciebat, atque purgabat. Comœdia exemplum vitæ eſt, ea fidem faciet; verum eſſe quod dixi. Plaut. Amphit.

Aut ſatisfaciat mihi, atq; adiuret inſuper,
Nolle eſſe dicta, quæ in me inſontem protulit.

Apud Terentium Adelph. negat leno ſe hanc accepturum excuſationem: quod non faceret, niſi ea adhiberi, & homines ea placari ſoliti fuiſſent. *Ego veſtra hæc noui: nollem factum: iuſiurandum dabitur, eſſe te indignum iniuria hac.* Idem lib. 18. cap. 25.

CCCIX. *Religioſæ affirmationes.*

GEnus erat apud veteres affirmationis religioſæ, & cuiuſdam propè iuriſiurandi, *Nihil mihi credas diuini, & humani: niſi*, &c. quod eſt, nihil mihi vllius rei credas. Plaut. Aſin. *Neq; diuini, neq; mihi humani quidquam accreduas, Artemona, ſi huius rei eſſe mendacem in veneris.* Eodem ſenſu illud in Truculento interpretor. *Nunquam edepol mihi quiſquam homo mortalis poſthac duarum rerum creduit*, id eſt, nihil diuini, & humani. Erat ſancta etiam affirmatio, &

iuſiurandum, *Bona fide.* Nos tamen hodie niſi appellato numine Sacramentum non putamus. Plaut. Cap. He. *Dic, bonam? fide tu iſtac verba mihi dixiſti?* ER. *Bona.* Nam ſequitur mox. *An tu dubium habebis, etiam ſanctè cum iurem tibi.* Idem lib. 18. cap. 25.

CCCX. *Bonum ſit, bene ſit.*

SIc loqui ſolebant, cum rei bonum optabant euentum; ſecundum aliquid, & proſperam optantes, & ominantes. Virgil. eclog. 8.

Aſpice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte ſua, dum ferre moror, cinis ipſe. bonũ ſit.

Perſius ſat. 4.

Ingemit, hoc bene ſit: tunicatum cum ſale mordes
Cepe, & farratam pueris plaudentibus offam.

Idem lib. 19. cap. 27.

CCCXI. *Diuites albati, pauperes pullati.*

LAutiſſimus quiſque apud antiquos albatus erat, præſertim diebus feſtis: pauperes potius pullati. Hinc pullata turba; & pullatus populus: vt apud Calpurnium Eclog. 7. *ſed mihi ſordes Pullaq; paupertas, & adunco fibula morſu obſuerant.* Idem de popularibus, id eſt, de loco vbi populus ſpectat.

Venimus ad ſedes, vbi pulla ſordida veſte
Inter fœmineas ſpectabat turba cathedras.

Con-

Contra de magiſtratibus, & equitibus. *Aut equites, aut niuei loca denſauere tributi.* Iuuenal. ſat. 10. *niueoſq; ad frena Quirites.* Idem lib. 21. cap. 3.

CCCXII. *Domos ædificabant, qui vxores ducebant.*

Ex quo & credo natum illud Heſiodium. οἶκον μὲν πρῶτισα, γυναῖκά τε. Nam & apud Theocritum, quæ à Satyriſco mulier efficitur, & loco vxoris habenda eſt, cum interrogat, domũ ne ſibi ſit ædificaturus; idque ipſi pollicetur, inquit; θαλάμους τεύχεις καὶ δῶμα, καὶ αὐλάς; Reſpondet. τεύχω σοι θαλάμους. Et apud Homerum Iliad. 6. cum anno nondum vertente, ad Ilium vxore ducta profectus eſſet Proteſilaus, ſcribitur, καὶ δόμος ἡμιτελής (quanquam id à quibuſdam de coniugio exponitur, vt domus labens 4. Maronis) & à Valerio Flacco lib. 6. Homeri imitatione. *Coniunx miſeranda Caico Linquitur, & primo domus imperfecta cubili.* Quibus ſcriptorum antiquorum locis tanquam facibus nubilum omne diſcutitur è Catullo, ita ad Mallium ſcribente.

Coniugio vt quondam flagrans aduenit amore
Proteſilaeam Laodamia domum:
Inceptam fruſtra, nondum cum ſanguine ſacro
Hoſtia cœleſtes pacificaſſet heros.

Ecce, fruſtra inchoatam domum dicit Catullus, nec perfectam fuiſſe, quod ante incipien-

dum opus deos ſacris non placaſſet Proteſilaus, ſed eis inuitis, & iratis id ſuſcepiſſet. Idem lib. 21. cap. 17.

CCCXIII. *Comam peregrinantes ſeruabant intonſam.*

QVidam olim quamdiu peregrè erant, comam alebant intonſam: reduces, & ſoſpites domi eam tondebant; quod apud Ægyptios obtinebat. Dodorus lib. 1. *τὸν ὄσιριν εὐξάμενον τοῖς θεοῖς θρέψειν τὴν κόμην, μέχρις ἂν αἴγυπτον ἀνακάμψῃ, τὴν πορείαν ποιεῖσθαι διὰ αἰθιοπίας. διὸ ἣν αἰτίαν μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ἐνισχῦσαι τὸ περὶ τῆς κόμης νόμιμον παρ᾽ αἰγυπτίοις, καὶ τοὺς ποιουμένους τὰς ἀποδημίας μέχρι τῆς εἰς οἶκον ἀνακομιδῆς κομοτροφεῖν.* Oratis dijs, Oſiridem comam; quoad in Ægyptum rediret, nutriſſe aiũt; ac verſus Æthiopiam profectum. Quæ conſuetudo vſque ad hæc tẽpora inoleuit apud Ægytios; vt peregrinantes quoad domum reuertantur, nutriant comas.

CCCXIV. *Stigmata nouorum militum.*

QVi militiæ erant adſcripti, in eorum manibus ſtigmata notabantur, vt ſcribit Ætius his verbis. *στίγματα καλοῦσι, τὰ ἐπὶ προσώπου, ἢ ἄλλου τινὸς μέρους τοῦ σώματος ἐπιγραφόμενα, οἷα τῶν ἐστρατευμένων ἐν ταῖς χερσίν.* Stigmata vocant in facie, aut alia quapiam parte corporis inſcripta, vt mili-

militum in manibus. Vegetius lib. 1. cap. 8. ſed non ſtatim punctis ſignorum ſcribendus eſt tiro delectus. Et lib. 2. cap. 5. Nam victuris in cute punctis milites ſcripti, & matriculis inſerti, iurare ſolent. Idem & fabri cenſibus fiebat. Impp. Arcadius & Honorius L. Stigmat. lib. 2. Cod. de fabricens. Stigmata, hoc eſt, notæ publicæ fabricenſium brachijs ad imitationem tyronũ infligantur, vt hoc ſaltem modo latitantes poſſint agnoſci. Idem Turneb. lib. 24. cap. 12.

CCCXV. *Romani in publico ſoleis non vtebantur.*

Romani non in publico, ſed vel in triclinio, vel in cubiculo tantùm ſoleis vtebantur. Calceis autem foris. Atque ea de cauſſa crimini vertit Cicero Verri orat. 7. quod ſoleatus Prætor pop. Rom. cum pallio purpureo, tunicaque talari. Et tribulis conuiua apud Horat. epiſt. 13. lib. 1. gerit ſub ala ſoleas: & conuiuator Naſidienus ſat. 8. lib. 2. apud eundem ſoleas poſcit. Meretricula apud Plautum in Truculento puerperam mentiens, & decipere militem cupiens, ſoleas poſcit. *Soleas*, inquit, *mihi date*. Iterum. *Date ſoleas, atq; me intro actutum ducite.* Omninoque foris ſolea muliebre potius, quam virile calceamentum habebatur. Catull. de Lesbia.

arguta conſtitit in ſolea. Idem lib. 24. cap. 17.

CCCXVI. *Applicatio ad patronum apud Athenienſes, & Romanos.*

IVs iſtud applicationis ab Athenienſibus ortum eſſe reor, apud quos peregrini ſe opulento ciui in clientelam dabant, dicabantque, quod in palliata comœdia imitatus eſt Terentius, cum in Eunucho ſcripſit. *vna eſt domus, Thais patri ſe commendauit in clientelam, & fidem: Nobis dedit ſe.* Id Athenienſes appellabant νέμειν προστάτην. Qui autem ad patronum ſe non applicarat, in iudicium vocabatur, quod dicebatur ἀπροστασίου δίκη. Apud Romanos autem patronos habebant clientes, liberti, municipia, coloniæ, prouinciæ: etiam qui ciuitate ab aliquo donati fuerant, eum à quo donati fuerant patronum habebant, & eius nomen gerebant. Succedebant ab inteſtato Patroni libertis, ſi ſuos hæredes non haberent, &c. Idem lib. 24. cap. 32.

CCCXVII. *Calui quomodo capillos mentirentur.*

QVi olim toto erant capite calui, ſibi ſolebāt vnguento perfuſi, velut fila capillorum imitari. Martial. lib. 6. epig. 56.

Mentiris fictos vnguento, Phœbo, capillos,
Et tegitur pictis ſordida calua comis.

Tonſo-

Tonſorem capiti non eſt adhibere neceſſum,
Raaere te melius ſpongia, Phœbe, poteſt.

Hinc & apigramma aliud clareſcet lib. 6. numero. 73. *Caluam triphillem ſemitaius vnguento.* Ille enim etiam vnguento comam ſibi in capite caluo pinxerat, & effinxerat: ſed quæ trium filorum eſſet, & capillorum; vel, qui caluam haberet, cui reliqui eſſent tres capilli: & cum in capite tanquam ſulcos duxiſſet vnguenti lituris, & veluti vias ſecuiſſet, *ſemitatus* dixit: quæ eſt antiquorum librorum ſcriptura. Idem lib. 25. cap. 27.

CCCXVIII. *Oppidani quando in deditione non reciperentur.*

Lex militaris, qua, vbi mœnia quati ariete cœperant, oppidani in deditionem, fidemque non recipiebantur. Id è Cicerone, & Cæſaris Commentarijs cognoſcimus. Nam Officior. 2. recipi in fidem iubet, quamuis aries murum percuſſerit: hic ita ait lib. 2. Gallicor. Ad hæc Cæſar reſpondit, ſe magis conſueiudine ſua, quam eorum merito ciuitatem cõſeruaturum, ſi, priuſquam aries murum attigiſſet, ſe dedidiſſent. Quod veteres obſeruauere in ariete, id hodiè nos in Bombarda tenemus: vt non ſine direptioue fortunarum, & captiuitate in deditionem plerumq; recipiantur, quorum mœnia tormentis quaſſata ſunt. Idem lib. 26. cap. 32.

CCCXIX. *Apud Moſchos ad Legatos viſendos concurſus.*

EſT apud illos conſuetudo, vt quotieſcunque inſignes externorum Principum, ac regum Oratores in aulam deducendi ſunt, tum vulgus, nobilium ſtipendiarij, ac milites ex circumiacẽtibus, ac vicinis regionibus, iuſſu Principis conuocentur, vrbis tabernæ omnes, ac officinæ ſub id tempus occludantur; vendentes, ac ementes foro pellantur; ciues denique vndequaque conueniant. Hoc autem eò fit, vt ex tam immenſa multitudine hominum, ſubditorumque turba Principis apud alienigenas potentia: ex tantis autem externorum Principum legationibus maieſtas apud omnes appareat. Sigiſmund. Baro de rebus Moſcouit.

CCCXX. *Præconum munus, & verba apud Græcos.*

PRæconum munus erat præter cætera, cõcionem aduocare; ſilentium indicere; cauſſam, & ſententiam dicturos citare. Itaque concione aduocata, attentionem comparabant, audiẽtiamq; faciebant & ſibi, & alijs dicturis, hoc modo, εὐφημεῖτε, id eſt, fauete linguis: ἀκούετε λαοὶ, id eſt, audite ciues, ſiue populi. Sed in ſacris potius illo vtebantur, & iubebant εὐφημεῖν: in edictis altero. In concione verò, in qua de bello, aut pace, & ſimilibus rebus conſultabatur, ita

prædicabant. τίς ἀγορεύειν βούλεται; id eſt, quis vult dicere? Lamb. in Lucret.lib.4.

CCCXXI. *Ex verſuum numero libri magnitud. iudicabant.*

Fortaſſe, ne quid alienum inculcaretur, ac ſupponeretur, vel ne quid detraheretur. Sic Diogen.Laërt.in Ariſtot. poſteaquam libros ab Ariſtotele ſcriptos enumerauit, ſubijcit, Efficiuntur omninò verſuum myriades quatuor & quadraginta, cum quinque millibus, & ducentis, & ſeptuaginta. Sic & in Theophraſto, numeris ita reſtitutis, qui partim deſunt, partim corrupti ſunt. In ſumma, fluunt verſuum myriades centum, octingenti octo. Plin. lib. 30. cap. 1. Hermippus, qui de tota ea arte diligentiſſimè ſcripſit, & vicies centum millia verſuum à Zoroaſtre condita, indicibus quoque voluminum eius poſitis explanauit, &c. Lege locum Lamb. in Æmilij Probi Epaminondam, pag. 235.

CCCXXII. *Gallorum mos in militibus.*

Strabo lib.4. ſcriptum reliquit, Gallos olim ſolitos dare operam, ne obeſi fierent, & ventroſi milites, punireque iuuenem certam zonæ menſuram excedentem. Si quis autem eorum modum zonæ præſcriptum exſuperet, multa affici. Bayſius de re Veſt. cap. 8. Melius, & fuſius

de hoc more Steuechius in cap. 6. Vegetij lib. 1. cap. 18.

CCCXXIII. *Scribebant totum maiuſculis.*

ANtiquitus maiuſculis, quibus nunc in capitibus propriorum nominum, & verſuū locus eſt, ijs totos libros perſcribebant: minuſculas Notarijs relinquebant, quarum vſum Papyrianus non niſi negotioſis, & occupatis indulgebat. Quare, quæ de litterarum forma Quintilianus, & Plinus, niſi de maiuſculis noſtris audiri non poſſunt. Id eſt, cur E. & F, C & G, P. & R. toties inuicem locum commutarint: quod abfuiſſet, ſi minuſculas vſurpaſſent. Ian. Palmer. Spicileg. Comment. 1.

CCCXXIV. *Mos conuocandi militem.*

GAlli olim bellum inituri, lege communi omnes puberes armatos conuenire cogebant, & qui ex ijs nouiſſimus venerat, in conſpectu multitudinis omnibus cruciatibus affectus necabatur. Cæſar. 5. Gallicor. Qui verò apud Romanos in legitima militia, & publico delectu olim non reſpondebant, vt proditores libertatis in ſeruitutem redigebantur. Steuech. Comment. in Veget. ad lib. 1. cap. 6.

CCCXXV. *Lacedæmonij quoad hoſtem inſequerentur.*

QVoties hoſtem in fugam verterant, vicerantque, inſequebantur, quoad victoria hoſtium fuga omninò confirmata eſſet. Inde continuo receptui canebatur; quod neque generoſum, neq; Græcanicum ducerent, illos cædere, & necare, qui declinarét, cederent, atq; abirent. Quæ res honori ipſis, & vtilitati fuit. Quoties enim acrius aduerſarios inuaderent, fugere illi, quam aduerſarios inuadere malebant: quod renitentes interimi, cedentibus parci animaduerteretur. Plutarch. in Lycurgo. Idem in Veget. ad cap. 9. lib. 1.

CCCXXVI. *Gladios à dextra gerebant.*

EX figuris militum Romanorum obſerua, libera Rep. ac florente imperio minores Romanis gladios fuiſſe, geſtatoſq; à dextra, qui declinante imperio maiores fuerunt, pendentes à ſiniſtra, qui etiam hodie gladij mos permanet, cui rei plura teſtimonia ſuppetunt, &c. Idem in Veget. lib. 1. cap. 20.

CCCXXVII. *Naufragium metuentes.*

VRgente tempeſtate, ac nulla ſpe certa ſalutis affulgente, capillos ſoliti erant tondere. Hinc

Hinc Nonius Marcellus ait ſeruos, qui manu mitterentur caluos fieri conſueuiſſe, vt ſeruitutis, ſicut tempeſtatis iniuriam viderentur effugiſſe. Præterea aurum, vel quidquid pretioſum penes ipſos erat, annectebant corpori, vt ſi turbo funeſtus, vel exitioſus Aquilo ad latentem ſcopulum nauem impegiſſet, ſicque obruerentur, eiecta ad littus cadauera ſepulchrale pretium ferrent. Rationem ſubijcit Syneſius. Nam quicunque in illud cadauer incidit, lucrumque fecit, leges Adraſtiæ reuerebitur, ne non paruam aliquam partem cum eo diuidat, qui decuplum ipſi largitus eſt. Fuſius hæc Iacob. Durantius Variar. lib. 2. cap. 9. Tomo. II. Criticor.

CCCXXVIII. *Deos vocabant ſanctos.*

IN precationibus deorum plerumque ſancti appellati. Apud Liuium lib. 2. Horatius Cocles, Tiberine Pater, te ſancte precor, hæc arma, & hunc militem propitio flumine accipias. Cic. Philipp. 2. Prô ſancte Iupiter. Et 2. de nat. Deor. O ſancte Apollo, qui vmbilicum terrarum, &c. Ouid. 2. Faſtor. *Et cantant laudes, Termine ſancte, tuas.* Tibull. lib. 4. Apollinem, Genium, Iunonem, Priapum ſanctos nominat. Claudian. 3. de Raptu Vulcanum, Cererem, Cybelen, &c. Vide Formulas Briſſonij lib. 1. Vocabantur item Dij boni, pulchri, almi, magni, vt ibidem oſtenditur, pag. 44. & 45.

CCCXXIX.

CCCXXIX. *Ad piſces emendos conuocabantur.*

APud Græcos moris erat, nolà, vel tintinnabulo ὀψοφάγους in forum conuocare, ad piſcium emptionem, vt quàm recentes venire poſſent. Alibi per præconem hoc factum inuenio, ac vocis miniſterio contentos, abſtinuiſſe à Nola. Vide Lud. Nonij de eſu piſcium cap. 6. adducentem. Plutarch. lib. 4. Sympoſ. quæſt. 4. & Strabon. lib. 14.

CCCXXX. *Formulæ iuriſiurandi Imperatoris.*

AVguſti apud Sueton. cap. 28. Ammian. lib. 24. Animabat Iulianus exercitum, cum nõ per charitates, ſed per inchoatam negotiorum magnitudinem deieraret aſſiduè. Sic ſubiugum mitteret Perſas. Ita quaſſatum recrearet orbem Romanum. Vt Traianus fertur aliquoties iurando dicta conſueuiſſe firmare. Sic in prouinciarum ſpeciem videam redactam Daciam. Sic pontibus Iſtrum, Euphratemque ſuperem, & ſimilia plurima. Tale illud Planci. Imp. in epiſt. ad Ciceronem. Ita ab imminentibus malis reſpub. me adiuuante liberetur. At in Octauio, quando rempub. primum capeſſebat, damnatum illud à bonis. Ita mihi parentis honores conſequi liceat. Caſaub. in Auguſt. Poſitum antea.

CCCXXXI.

CCCXXXI. *Prouinciarum Rectores faciebant certiores Imperatores.*

MOs notandus, de quo apud Euſeb. Hiſtoriæ lib. 2. vbi Pilatum narrat de Chriſti reſurrectione Tiberium feciſſe certiorem. *παλαιοῦ κεκρατηκότος ἔθους τῆς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι, τὰ παρὰ σφισὶ καινοτομούμενα τῷ τὴν βασίλειον ἀρχὴν ἐπικρατοῦντι σημαίνειν, ὡς ἂν μηδὲν αὐτὸν διαδιδράσκοι τῶν γινομένων.* Poſterioribus temporibus, cum Romæ vtplurimum abeſſent Principes, inſtitutum eſt, vt quot menſibus Senatus, & populi acta ad Imp. ex vrbe mitterentur. Symmach. lib. 10. epiſt. 37. Per vices menſium ſingulorum ad perennitatis veſtræ ſacram poteſtatem ſenatus, & populi acta feruntur. Mox. Licet vehiculo publico cum cæteris, quæ ex more mittuntur omnia neceſſe ſit rurſus ad ſerenitatis veſtræ notitiam peruenire. Idem ibid.

CCCXXXII. *Teſtamentorum libertas.*

ROmanorum mos fuit, in teſtamentis increparte alios, maledicere alijs, & liberam de quibuſcunq; vellent vocem edere. Lucian. Nigrino. Cum ergo ſæpius per hanc occaſionem laceſſeretur Auguſtus, voluit ſenatus in eius gratiam hanc petulantiam inhibere. At ille interceſſit. Idem ibid.

CCCXXXIII. *Lacus, & fontes venerabantur iniectione ſtipis.*

STipis proiectione, ſiue iniectione ſolebant priſci lacus, fontes, puteos venerari. De lacu. Sueton. in Aug. cap. 57. Pauſan. in Atticis de fonte quodam apud Oropios. Plin. lib. 8. epiſt. de Clitumno fonte. Notat hunc morem Sozom. lib. 2. vbi de quercu Mambre loquitur, & puteo olim ad eam effoſſo ab Abrahamo. Eadem fuit & gentium Gothicarum, ſeu Geticarum conſuetudo. Ladislai Hungarici regis decretum de Synodi ſententia, ante annos quingentos factum. Quicunque ritu Gentilium iuxta puteos ſacrificauerint, vel ad arbores, & fontes, & lapides oblationes obtulerint, reatum ſuum bene luant. Idem ibid.

CCCXXXIV. *Pilos ſuburebant.*

PIlos antiqui ſuburere conſueuerant, vel metu, vt Dionyſius tyrannus, de quo in Off. Ciceron. Commodus Imp. vt eſt apud Lamprid. vel deliciarum cauſſa, vt Auguſtus apud Sueton. cap. 68. Tertullian. de Pallio. Vſtriculas appellabant fæminas, quæ id facerent, quarum ea in re opera vterentur. Achilles patiens iam vſtriculas, iam virum alicuius clanculum functus. Idem ibid.

CCCXXXV.

CCCXXXV. *Supellex pro tempore diuerſa.*

HOminibus luxurioſis Romæ non triclinia ſolùm pro tempore diuerſa (Varro lib. 4. & 7. de LL. Plin. epiſt. lib. 2. Columella in deſcriptione villæ. Iuuenal. ſat. 7.) ſed & ſupellex tota, & ea maximè, quæ auro, argentoque conſtabat. Etiam annuli alij æſtiui, alij hyberni. Iuuenal. ſat. 1. Athen. lib. 6. Idem ibid.

CCCXXXVI. *Rhodum qui ſecederent.*

RHodum ferè ſoliti proceres Romani ſecedere, qui præſenti rerum ſtatu non lætarentur. D. Brutus in epiſt. ad M. Brutum, & C. Caſſium, & C. Mutius Ciceroni. Mihi quidem ſi optata contingent, quod reliquum eſt vitæ in otio Rhodi degam. Tiberius apud Sueton. cap. 11. de quo Manil. lib. 4.

Virgine ſub caſta fælix terraq; mariq;,
Et Rhodos, hoſpitium recturi Principis orbem,
Tuq; domus vere Solis, cui tota ſacrata es,
Cum caperes lumen magni ſub Cæſare mundi.

CCCXXXVII. *Imperatores tantum funebri laudationi intererant.*

VIdentur Impp. in funeribus virorum illuſtrium ad laudationem tantùm, quæ fiebat in

in foro, venire ſolīti, nec intereſſe officio, cū efferrentur è roſtris ad buſtum extra vrbem, niſi raro admodū. Sueton. Tiberio cap. 32. Dio de Druſo Tiberij filio. Ὁ Δροῦσος τὰ τῇ ὑπατείᾳ προσήκοντα ἐξ ἴσου τῷ συνάρχοντι ἐξετέλεσε, καὶ κληρονόμος γε ὑπό τινος καταλειφθεὶς, τὸ σῶμα αὐτοῦ συνεξήνεγκε. Id eſt, exquias eius vſque ad rogum cum alijs frequentauit. Nec ſoli Impp. funus extra vrbem ſequi ſpernebant, ſed multi alij. Cynthia apud Propert. de ſuo funere loquens.

Si piguit portas vltra procedere, at illud
Iuſſiſſes, lectum lentius ire meum.

Idem ibid.

CCCXXXVIII. *Subſcriptio in litteris ad Imp. Roman.*

SVbſcribebatur in litteris ad Principē Romanum hæc clauſula. *Vota pro te facimus Imperator.* Dio. οἱ Ῥοδίων ἄρχοντες ἐπιστείλαντές τι αὐτῷ, οὐχ ὑπέγραψαν τῇ ἐπιστολῇ τοῦτο δὴ νομιζόμενον, εὐχὰς αὐτῷ ποιούμενοι. Ad eam ſubſcriptionem alludit Sueton. in Tiberio. Notauit Caſaub. in Auguſt.

CCCXXXIX. *Scholaſtica munera certis diebus obiri ſolita.*

DIogenes Grammaticus diſputare ſabbatis Rhodi ſolitus. Sueton. Tiberio cap. 32. Vulcatius in Auidio Caſſio, Lamprid. in Alexand.

Seuero docent quædam ſeptimo die, ſiue ſabbatho fieri ſolita ab iſtis. Clemens Alexand. lib. 5. Stromat. diſputat de eodem die ſeptimo. Ceterùm, erant etiam Rhetoribus certi dies aſſignati, quibus declamitabant. Iuuenal. ſat. 7.

Nil ſalit Arcadico iuueni, cuius mihi ſexta
Quaque die miſeram dirus caput Annibal implet.

Sueton. de illuſtrib. Grammat. de M. Antonio Gniphone. Docuit & Rhetoricam, ita vt quotidie eloquentiæ præcepta traderet; declamaret verò non niſi nundinis, id eſt, nono die. Idem ibidem.

CCCXL. *Cineres, & oſſa quorum diſpergerentur.*

MOs fuit ſæuiſſimorum hominum; vt reliquias eorum ſpargerent poſt obitum, quos viuos vehementer odiſſent. Sueton. lib. 3. c. 54. De Pyrrho teſtantur hiſtoriæ. Et Ouid. in Ibin.

Nec tua quam Pyrrhi fœlicius oſſa quieſcant,
Sparſa per Ambracias quæ iacuere vias.

Idem in fine ipſo lib. 6 de Ponto alluſit.

Ergo ſummotum patria proſcindere liuor
Deſine, neu cineres ſparge, cruente, meos.

Valer. Max. de Sulla. Quinque millia Præneſtinorum interſicienda, protinuſque per agros diſpergenda curauit.
Idem ibid.

CCCXLI.

CCCXLI. Φυλλοβολία, καὶ λιθοβολία.

QVos honore auctos volebant, ſiue deos, ſiue homines ἐφυλλοβόλουν, & contra, per cõtumeliam lapidibus petebant & deorum, & hominum imagines. Tacit. 1. Hiſtoriar. Primani, Quintanique turbidi adeò, vt quidam ſaxa in Galbæ imagines iecerint. Idem in Caligul.

CCCXLII. *Mortem morte aliena poſſe redimi putabant.*

OPinio veterum fuit, mortem morte aliena poſſe differri. Ex qua perſuaſione multa introducta præter fabulas Poëtarum, & Deciorum deuotiones. Si vitam ſuam loco amici ægrotantis proieciſſent, periculo poſſe vacare arbitrabantur. Iuuenal. ſat. 12.

Alter enim, ſi concedas mactare, vouebit
De grege ſeruorum magna, & pulcherrima quaque
Corpora, vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas, & ſi qua eſt nubilis, illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus.

Vide Neronem Suetonij cap. 33. & Caligulam cap. 14. Hinc illud loquendi genus, frequens in adulationibus Principum. Deuotus numini maieſtatis eius. Idem ibidem.

CCCXLIII. *Aqua & igni interdicebant.*

EXulibus aqua, & igni interdicebant. Adhuc enim videbatur nefas, quamuis malos, tamen homines, ſupplicio capitis afficere. Interdicto igitur vſu earum rerum, quibus vita conſtat hominum, perinde habebatur, ac ſi eſſet, qui eam ſententiam exceperat morte multatus. Adeò duo iſta elementa prima ſunt habita, vt vt nec ortum hominis, nec ſine ijs vitam crediderint poſſe conſtare. Bud. in Pand.

CCCXLIV. *Amici ſordidati cum reo.*

SOlebant olim amici, & neceſſarij ſordes cum reo delato accipere ad miſericordiam captãdam, plebemque deprecabundi prehenſare, aut circuire: vt cum dies iudicij aduenissent, facilius abſoluerentur. Neque, vt nunc, rei poſtulati ciues Romani in carcerem conijciebantur: ſed ſuo arbitrio permittebantur: vt ſi pœnam legum vitare vellent, in exilium abirent, nec iudicij euentum experirentur. Plutarch. omnem propè equeſtrem ordinem, & iuuenes ad XX. millia ſordidatos cum Cicerone fuiſſe ait, cumeoque ſupplices paſſim populo per vrbem Romam fuiſſe. Idem in Pand.

CCCXLV. *Sacerdotia Imperatorum magno empta.*

POſtquam cœpere Imperatoribus tanquam dijs templa conſtrui, redempta ſtatim ſunt ab improbiſſimis adulatoribus ſacerdotia iſta vi magna pecuniæ, non in vrbe ſolum, ſed etiam in prouincijs. Vide Sueton. in Auguſt. cap. 16. Claudio cap. 9. Dionem lib. 56. Lapis vetus Capuæ inuentus, poſitus à quodam, qui ſacerdotij honorem gratis erat conſecutus. Huic ordo Decurionum ob merita eius honorem Auguſtalitatis gratuitò decreuit. Caſaub. in Claud.

CCCXLVI. *Impp. die natali imperij ſui donatiuum dabant.*

DIem natalem imperij, id eſt, quo die imperiũ acceperant, ſolebant Impp. aliquo donatiuo proſequi, anno ſcilicet vertente. Quem morem inſtituit Claudius, & deinceps per ſingulos annos imperij ſeruauit. Dio. ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ αὐτοκράτωρ τῷ προτέρῳ ἔτει ἀπεδείχθη, αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἐξαίρετον ἔπραξε, πλὴν ὅτι τοῖς δορυφόροις πέντε, καὶ εἴκοσι δραχμὰς ἔδωκε, καὶ τοῦτο ἔπειτα κατ' ἔτος ἐποίει. Idem ibid.

CCCXLVII. *E taberna vinum petebant viliſſimi.*

APud veteres viliſſimorum tantum hominū fuit è taberna vinum petere, non è cella ſua. Cic. in Piſon. Piſtor domi nullus, nulla cella: panis & vinum à propola, atq; de cupa. Plutarch. in Timoleonte, loquens de Dionyſio iuniore, Corinthi in ſumma tenuitate, poſt amiſſam tyrannidem degente. Quare meritò reprehenditur. Claud Imp. qui in ſenatu de ſe, ſolitum de taberna vinum olim petere. cap. 40. Caſaub. ibid.

CCCXLVIII. *Ambitio licita, ſeu prehenſatio, & Nomenclator.*

DIebus comitialibus, qui vel à Conſule, vel alio magiſtratu, cui tum comitia habendi ius erat, edicto promulgabantur, populus conueniebat in campum Martium. Qui autem magiſtratum petebant, quos à toga candida (quod geſtamen erat petitorum) candidatos vocabant, cum ad comitia ſe contuliſſent, cum amicis tribus circumibant, ſingulosq; prehenſantes, id eſt, δεξιούμενοι, gratiam, & ſuffragium precibus, temporariaq; obſeruantia emerebantur, vnoquoq; popularium, plebeiorumq; benignè appellato, & nominatim. Quam ad rem facilius tranſigendam Nomenclatores inuenti ſunt, qui nomina ſingulorum tenebant, candidatoſq; ſuggerebant, vt quiſque obuius erat. ὀνομαλόγοι græcè dicuntur. Vnde nomenclatura vocabulum deductum, ὀνομαλογία Bud. in Pand.

CCCXLIX.

CCCXLIX. *Milites partem donatiui apud ſigna deponebant.*

EX Vegerio lib. 2. cap. 20. Antiquitus inſtitutum eſt, vt ex donatiuo, quod milites conſequuntur, dimidia pars ſequeſtraretur apud ſigna, ibidemque militibus ſeruaretur, ne à cõtubernalibus per luxũ abſumi poſſet, inaniumq; rerum comparationem. Nam miles qui ſumptus ſuos ſcit apud ſigna depoſitos, de deſerendo nihil cogitat: magis diligit ſigna: pro illis in acie fortiter dimicat, more humani ingenij, vt pro illis habeat maximam curam, in quibus ſuã videt poſitam ſubſtantiam. Hæc ille. Tranquillus in Domitiano cap. 7. Geminari legionum caſtra prohibuit: nec plus quam mille nummos à quoquam ad ſigna deponi paſſus eſt: quod L. Antonius apud duarum legionum hyberna res nouas moliens, fiduciam cepiſſe etiam ex depoſitorum ſumma videbatur.

CCCL. *Viri Principes ſub papilione.*

MOs principum virorum in Aſia fuit, vt cum vel ad ius dicendum, vel ad ſpectandos ludos, vel aliam ob cauſſam propalam ſederent, papilionibus magnificis tegerentur, quos Græci οὐρανίσκους, paruos cœlos vocant. Plutarch. in Phocione. De eorum magnificentia,

centia, & fabrica Athenæus. 9. lib. 12. Ex eo more Principibus Romanis ludos ſpectantibus ſuggeſtus extruebatur in Orcheſtra: quod cubiculum vocat Sueton. Nerone cap. 12. Caſaub. ibidem.

CCCLI. *Septa monumentorum.*

VEteres monumenta ſuorum ſepiebant: tenuiores quidem maceria, aut humili aliqua, leuique maceria; honeſtiores verò lorica è ſilice, vel ſaxo, aut marmore. Sueton. Nerone cap. 33. & 50. Stat. in tumulo Priſcillæ vetus epigramma in Caninium.

Quod vixi, vixere, vixere omnes inter meos.
Eundem mî amorem præſtat puerilem ſenex,
Monumentum indicio eſt, ſaxo ſeptum, ac marmore.

Virgil. Culice.

——— *tumulus formatum creuit in orbẽ*
Quem circum lapidũ leui de marmore formas
Conſerit, aſſidua cura memor.

Pauſan. περιοικοδομὴν vocat. 2. Eliacor. alibi κρηπῖδα, & Dio. lib. 51. Caſaubon. ibid.

CCCLII. *Appenſa pro foribus palma.*

ERat in conſuetudine oratorum, & cauſidicorum, victoriam partam in foro teſtari appenſa prò foribus ædium palma. Lucian. ῥητόρων διδα-

διδακάλῳ. οἱ φοίνικες δὲ ὅπι τῇ θύρᾳ χλαροὶ ἐστεφανωμένοι. Iuuenal. ſat. 7.

———— rumpe miſer tenſum iecur, vt tibi laſſo
Figantur virides, ſcalarum gloria, palmæ.

Lucan. Panegyr. ad Piſones.

Hinc quoq; ſeruati contingit gloria ciuis,
Altaq; victrices intexunt limina palmæ.

Caſaub. in Domitian.

CCCLIII. *Serui horas nuntiabant.*

VEteres, cum horologiorum vſum ignorarent, diei tempus ex vmbra in foro, aut alio patente loco conijciebant. Quare illuc ſemper eundum erat, vt ſcires πηνίκα ἦν τῆς ἡμέρας, ſicut loquuntur Attici. Propterea in beatorum ædibus vni ſeruorum propria, & peculiaris cura fuit, horas obſeruare, & nuntiare. Heſychius auctor. Horam verò cœnæ paraſiti vtplurimum nuntiabant, curioſi talium obſeruatores, &c. Caſaub. in Athen. lib. 7.

CCCLIV. *Conuiuator corollas, & vnguentum dabat*

ATHenis, & in reliqua, vt exiſtimo, Græcia, corollas, & vnguentum dare munus erat conuiuatoris, ſiue illius, in cuius ædibus cœnabatur: cætera afferebantur à ſingulis conuiuantium in commune. Scholiaſt. Ariſtoph. οἱ κα-

λῦντες ἐπὶ δεῖπνον, στεφάνους, καὶ μύρα, καὶ τραγήματα, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα παρετίθεσαν. οἱ δὲ καλούμενοι ἔφερον ἐψήματα, καὶ κίστην (nempe ciſtam, ſeu capſam ὀψοφόρον, ſiue δειπνοφόρον vulgò, è re nuncupari ſolitam) καὶ χοᾶ. Idem ibid.

CCCLV. *Coroniſtæ, & Chelidoniſtæ.*

FVit olim mendicantium quidam honeſtus modus, cum non ſibi qui mendicabant, ſed alij ſe ſtipem cogere dicerent. Erant igitur qui matri Deûm, ſiue Peſſinuntiæ deæ ſtipem cogentes ſingula oppida luſtrarent. Alij aliud prætexebant. In his fuerunt Coroniſtæ. Athenæus lib. 7. Οἶδα δὲ φοίνικα τὸν Κολοφώνιον, ἰαμβοποιὸν μνημονεύοντα τινῶν ἀνδρῶν, ὡς ἀγειρόντων τῇ κορώνῃ. Cornicem videlicet circumferebant agyrtæ iſti, doctam, vt videtur, conari verba noſtra. Huic ſe ſtipem cogere dicebant, non ſibi. Stipem petere dicebant Græci ἀγείρειν, καὶ ἀγειρμὸν, id mendicationis honeſtæ genus. Quemadmodum autem Coroniſtæ cornici, ſic hirundini, & chelidoni Chelidoniſtæ ſtipē cogebant. Sed non vbique Græciæ ea conſuetudo obtinuit, verùm apud Rhodios, aut ſolos, aut cum paucis. Diſertè Athenæus χελιδονίζειν δὲ καλεῖται παρὰ Ῥοδίοις ἀγειρμός τις ἄλλος. Caſaubon. ibidem.

CCCLVI. *Corpora defunctorum monachorum.*

MOnachorum mortuorum corpora hac tempeſtate in Græcia, tantùm ſpongia tincta tepida abſterguntur; tres autem Sacerdotes, idque in Sacerdotibus, faciunt. Gretſer. de Funere Chriſtiano lib.1.cap.1.

SYN-

SYNTAGMA TERTIVM.

SALES, SEV FACETIÆ.

I. *Facilius fit Eques, quam Doctor.*

GEorgius Fiſcellus legum Doctor à Sigiſmundo Cæſare equeſtris militię inſignia ſuſcepit. Exinde cum Baſilienſem Synodum adijſſet, ac Doctoribus legum vnum in locum, Equitibus verò in alium ire iuſſis, Georgius his an illis ſe adiungeret dubitauit. Tum Sigiſmundus, ſtulte, cur litteris militiā præfers? *Ego enim Equites, ſeu milites mille vno die fecerim: Doctorem mille annis non creauerim.*

II. *Contra prodigum.*

CVm quiſpiam profuſus nepos fœneratores coram Sgiſmundo beatos diceret, qui dormiendo rem ſuam augerent, reſpondit, *Et tu miſer, qui rem tuam vigilando minuis.*

III. *De importuno petitore.*

Iaco-

IAcobus de Sirck Archiepiſcopus Treuirenſis cum Fridericum Imperatorem adijſſet, alteramque poſt alteram petitionem obtinuiſſet, atque amplius, & amplius petendo inſtaret, Imp. ait, *Si tu non facis petendi finem, ego inueniam negandi principium.*

IV. *Haſta Lyſimachi.*

LYſimachus Rex, cum loca ad Thraciam vergentia obtinuiſſet, eo vſque dementiæ proceſſit, vt diceret, Nunc demum Byzantij ad me veniunt, poſtquam lancea cœlum attigi. Ibi Paſides Byzantius, qui tum fortè aderat, *Recedamus,* inquit, *ne hic lanceæ mucrone cœlum perforet.* Plutarch. de fort. Alexand. lib. 2.

V. *Cantilena Tabernario placita.*

VIator quidam eſuriens cum ad cauponulam diuertiſſet, ventrem cibo potuque compleuit. Petente pecuniam caupone, ait ſibi nihil eſſe numorum; ſed cantilenis ſe ſatisfacturum. Tabernarius nō cantu, ſed pretio opus eſſe reſpondet. Tum viator, ſi cantionem cantauero quæ placeat tibi, num ea pro pecunia contentus eris? Annuit, canere incipit, cauponē interrogat ecquid placeat. Cum abnuiſſet, alteram, & tertiam canit. Ille teſtatur nulla ſibi ſatisfieri. Nunc ergo, inquit viator, canam quæ tibi placeat: arreptoque marſupio, & ſoluturo ſimilis, cantionem orditur, qua viatores vti conſueuerunt:

Mitti

Mitti mano alla borſa, & paga hoſte. Hoc eſt, mitte manum ad burſam, & ſatisfac hoſpiti. Rogat num hæc placeat. Immò placet, ait hoſpes. Tum viator, *ſatisfactum eſt tibi ex pacto, poſtquam hæc cautio placuit tibi.* Ita abſque ſolutione diſceſſit. Pogius in Facet.

VI. *Fœnoris genus optimum.*

FOenus ita demum ſine peccato exerceri poſſe D. Bernardinus Senenſis affirmauit, *ſi pecunia his crederetur, qui nec ſortem ipſam, ſeu caput reddere queant.*

VII. *Dux ſit dux.*

IN bello, quod contra Bohemos Albertus Auſtriæ dux, priuſquam Imp. crearetur, diutiſſimè adminiſtrauit, interrogatus, quem copijs ſuis præficere ſtatuiſſet, *ſi alium*, inquit, *quam me ducem exercitus petitis, fruſtra Dux Auſtriæ nominor.*

VIII. *Cur omnes regnare cupiant.*

QVas non didicerunt artes, omnes recuſant exercere; imperare, quæ eſt ars artium, & quo nihil difficilius, nemo recuſat. Huius rei cauſſam rogatus. Rudolph. Cæſar, reſpondit: Non mirum. *Stultos putant, qui regnare neſciunt: ſtultum autem nemo ſe indicat.*

IX. *In fœminam deformem.*

QVidam dum duceretur velatis oculis ad ſuſpendium, diceretúrque illi, eſſe illic quò tranſibat mulierem quandam virginem, quæ ſibi nubere, atq; iſto modo à patibulo eum liberare vellet (id quod magiſtratus clementia quibuſdam in regionibus permittit) orauit ſibi oculos reuelari, quo eam poſſet aſpicere, & cognoſcere. Qua viſa, labijs modice motis, & naſo contracto, *nihil, nihil inſit: malo ſuſpendi, quam talem ducere.*

X. *Vxor commoda.*

QVæſitum eſt aliquando ex Mariano Sogiò Senenſi, Iurisutriuſque conſultiſſimo, cur minus litteris operam daret, Vxorem, inquit, duxi. Rurſus, qui quærebat, tamen Socratem vxoratum philoſophiæ ſtudium haud in neglectis habuiſſe. *Xantippe*, ait, *moroſa vxor fuit, & vt exiſtimo, deformis; mea autem coniunx proba eſt, & forma decenti.*

XI. *Libertas Diogenis.*

CVm intellexiſſet Diogenes, & Regem Macedonum ſui videndi deſiderio teneri, reſcripſit, Si *Alexander & vitam, & vitæ noſtræ rationes cognoſcere cupit, meminerit tantum Athenas à Macedonia, quantum Macedoniam Athenis diſtare.*

XII. *Quidam voluit ſcribi, & dici au, pro O.*

FLorus quidam conatus eſt Auguſto perſuadere pro O, paſſim ſcribendum, dicendumque A V, vt aula pro olla, & plauſtrum pro ploſtro (ploſtrum enim dicebãt olim.) Auguſtus vt belle hominem irrideret, poſtridie ad ſe accedentem non Florum, vt ſolebat, ſed *Flaurum* appellauit. Ob quem riſum homo ridiculus nouitatibus deinceps abſtinuit. Refert Hermannus Hugo noſter de rei litterariæ antiquitate.

XIII. *Ex vocabulo Pſyche, id eſt, anima.*

M Portius Cato Vticenſis habebat filium, qui in Cappadocia apud Marphadatem regulum diuertens, vxorem eius, Pſychen, id eſt, Animam appellatam corrupit: vnde iocus exijt, *Portius & Maphradates* φίλοι δύο, ψυχὴ μία, amici duo Pſyche vna, alludens ad illud Ariſtotelis, amici anima vna in duobus corporibus. Item, *generoſus & illuſtris Cato* βασιλικὴν ψυχὴν ἔχει, *regiam habet animam.* Nam vt diximus Marphadates erat regulus, Et verbum ἔχει ſonat hic vt in illo Ariſtippi, ἔχω λαΐδα, &c. Ex Plutarcho in Catonis vita Rhodigin. lib. 24. cap. 9.

XIV. *In vocalibus ineptè aſpirantem Catullus.*

Chemmo-

Chommoda dicebat ſi quando commoda vellet
Dicere, & hinſidias Arrius inſidias,
Et tum mirificè ſperabat ſe eſſe locutum,
Cum quantum poterat dixerat, hinſidias.
Credo ſic mater, ſic Liber avunculus eius:
Sic maternus auus dixerat, atque auia.
Hoc miſſo in Syriam requierant omnibus aures
Audibant eadem hæc leniter, & leuiter.
Nec ſibi poſt illa metuebant talia verba,
Cum ſubitò affertur nuntius horribilis:
Ionios fluctus poſtquam illuc Arrius iſſet
Iam non Ionios eſſe, ſed Hionios.

XV. *In diſsimulatorem podagræ.*

VAtinius podagræ morbum, qui ferè omnium podagricorum mos eſt, diſſimulare cōtendebat, dicens, ſe iam mille paſſus per diem ambulare. Dixit hoc forſitan poſt hyemale ſolſtitium. Tum Auguſtus, *haud mirum, dies iam ſunt longiuſculi.* Macrob. lib. Saturnal. 2. cap. 4. Petrarcha Memorabil.

XVI. *Reſponſum fatui fatuum.*

FAtuus neſcio quis, cum adaquaret equum in vado fluminis, & vir princeps, in cuius mancipio erant & fatuus, & equus, acclamaſſet, euge fatue, age equum in profundius, ille ex tempore, *hem tu fatue, nondum hoc ebibit, & tu iubes in profundius*

uit homo animi ferociſſimi. Petrarch. Memorabil. lib. 2.

XX. *Maxillæ clauatæ.*

VEteres calceamenta clauis muniebant. Vnde iocus facetiſſimi poëtæ Comici Machonij, aut Diphili potius apud Athenæum, in Chærephontem: quem cum non tæderet cœnæ gratia, quamuis longũ iter ſuſcipere, monet poëta; non vt calceos clauis muniat, quod faciendũ ijs, qui peregrè cogitant: ſed vt maxillas, vrbanè iocans in eius ingluuiem, & voracitatem. Sic ille.

εἰς τὰς ἑαυτοῦ χαιρεφῶν σιαγόνας
ἔγκοψον ἥλους ἑκατέρᾳ γε τέτταρας,
ἵνα μὴ προσπταίων, καὶ μακρὰν ἑκάστοτε
ὁδὸν βαδίζων, τὰς γνάθους διαστρέφῃς.

Caſaub. in Theophraſt.

XXI. *Mœcha verſipellis.*

AZo Marchio Eſtenſis vxorem habebat ſuſpectæ pudicitiæ. Cum igitur ſuſceptum ex ea puerum optimæ ſpei in vlnis haberet, ac ſuſpiraret, & illa ſuſpirij cauſſam requireret, vellẽ, inquit, hunc puerum meum eſſe: & hanc certitudinem libens magna fortunarum mearũ parte redimerem, ſubiecit illa. Atqui hîc parum eſt negotij, arreptoque filiolo, inquit, *hic, quod nemo dubitat, meus eſt.* Annuente viro; *vt nihil igitur dubij apud te ſuperſit, de manibus meis eum accipe: tuus eſto.* Petrarcha Memorabil. 2.

XXII. *In Iureconſultum indoctum.*

AD Valerium Iureconſultum ſcribens epiſt. vltima lib. I. Cicero, inter cætera, *Quanquam*, inquit, *quiiſtinc nunc veniunt, partim te ſuperbum eſſe dicunt, quod nihil reſponndeas, partim contumelioſum, quod malè reſpondeas.* Quibus in verbis latentem iocum, eumque elegantem ita explicat in ſcholio Paulus Manutius. Vult innuere, ideò eum nihil reſpondere, non quod ſuperbus ſit, ſed quod aut eum nemo conſulat, cum homines bonum Iuriſconſultū non exiſtiment: aut ſi quis eum conſulat, nullum auferat reſponſum, ob eius inſcientiam. Ideò autem malè reſpondere, non quod contumelioſus, ſed qupd imperitus, & indoctus. Proprium autem Iureconſultorum de iure conſulentibus reſpondere. Iocatur eodem modo in Trebatium Iuriſconſultum epiſt. 16. lib. 7. *Qui iſtinc veniunt, ſuperbiam tuam accuſant, quod negant te percunctantibus reſpondere.* Non erat ſuperbus, ſed à nemine conſulebatur: & hoc ſilentium per iocum ſuperbiam vocat.

XXIII. *In remunerantem inæqualiter.*

L. Cæcilius cum C. Cæſare pila ludebat: nec deerant colluſores alij. Iuſſit Cæſar cæteris cētena ſeſtertia per ſingulos numerari, quinquagin-

quaginta tantum, nempe dimidium, Cæcilio, At ille, *vna ne tantùm manu ludo?* Petrarcha. 2. Memorabil.

XXIV. *Virgilius clauam Herculi extorſit.*

CVm exprobaretur Virgilio, quod multos Homero verſus abſtuliſſet, & in ſuum opus contuliſſet, occurrit, *magnarum eſſe virium, extorquere clauam Herculi.* Non diſſimulans ſe alienis verſibus pro ſuis vti: ſed facetè, & breuiter, quod ad ſuam ignominiam dicebatur, ad laudem ſuam conuertens. Idem ibidem.

XXV. *In Clodium minitantem.*

VAlerius P. Clodio infenſo ſibi, &, minitanti, *Quid*, ait, *durius minaris, quam vt eam Dyrrhachium* (Macedoniæ vrbs eſt) *& reuertar?* ſumpta ioci materia de exilio Ciceronis, qui eò Clodianis artibus Roma exactus conceſſerat: nec diu poſt, nempe poſt menſem XVI. Romam redierat. Idem ibid.

XXVI. *Minimum mihi eſt cœna.*

IOcus eſt in hiſce verbis epiſt. 26. lib. 9. apud M. Tullium, iſque ex ambiguo. A quibus (litteris, ſeu ſtudijs) cum diſceſſi (cum me ſtudendo expleui, ſeu, cum ſatis ſtudui) etſi minimum mihi eſt in cœna (tametſi in minimis pono cęnam)

tamen quid potius faciam, priuſquam me dormitum conferam, non reperio, ad cœnam me confero, cum aliud quod agam non habeo. Atque hic primùm ſenſus verborum occurrit. Sed aliud vult Cicero. Papyrius enim, Dioni Philoſopho ζήτημα, ſeu quæſtionem poſuerat, eſſet ne aliquid in natura minimum, cum tam parua magnitudo nulla ſit, quæ non diuidi queat, nō quidem actu, ſed poteſtate. Ad id reſpondens alludit facetè Cicero, mihi verò, inquit, minimum eſt in cœna: indicans, ſibi cœnam tenuiter admodum paratam eſſe, terreſtrem fortaſſe, & ſine ſanguine. Manut. in ſcholijs.

XXVII. *Cleanthes aſinus.*

CLeanthes Zenoni ſe in diſciplinam tradiderat. Is cum ingenio eſſet obtuſiore, ac tardo, (cum tamen tarditatem labore, ac diligentia vinceret) & ob id à condiſcipulis dicterijs inceſſeretur, & Aſinus audiret, nihil commotus reſpondebat, *ſe ſolum Zenonis ſarcinam ferre poſſe.* Laërt. lib. 7.

XXVIII. *Edacitas lepidè notata.*

IN Menæchmis Plauti Cylindrus coquus, iuſſus tribus parare prandium, mulieri, Menæchmo, & eius paraſito, reſpondet, *iam iſti ſunt decem: nam paraſitus octo munus hominum facilè fungitur.* Vbi Eubulum veterē Comicum Plautus

tus imitatus, qui Philocratem quendam in menſa facilè pro duobus, aut tribus eſſe dixerat. Sed Plautus, vt ſolet, modum exceſſit. Eubuli verſus hi ſunt apud Athenæum.

εἰσὶν γὰρ ἡμῖν τῶν κεκλημένων δύο
ἐπὶ δεῖπνον ἄμαχοι, φιλοκράτης, καὶ φιλοκράτης.
ἕνα γὰρ ἐκεῖνον ὄντα δύο λογίζομαι,
μᾶλλον δὲ τρεῖς.

Sed Eubulus, vt mihi quidem videtur, vrbanius: qui cum duos dixiſſet vocatos, vnum Philocratem bis nominari fecerit. Eodem ſale condijt vetus quidam poëta diſtichon, quo cum quædam cauenda, ac fugienda complexus eſſet, bis in eis Laodicenſes nominauit.

ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαοδικέας περίφευγε,
καὶ κύνα λυσσώδη, καὶ πάλι λαοδικέας.

Muret. variar. lib. 11. cap. 8.

XXIX. Λαοὶ καὶ ναοί.

PRæconum, quando in populo audientiam faciebant ſollemnis erat acclamatio iſta, ἀκούετε λαοί, audi populus, id quod in antegreſſis docuimus. Vnde manauit argutia faceti illius dicti Stratonici citharœdi. Qui quum apud Mylaſſa Cariæ vrbem parum populoſum peregrinaretur, conſpicatus multa templa, raros homines, medio in foro exclamauit præconum ritu, ἀκούετε ναοί, *audite fana, ſeu templa*, vnica littera ſono affini variante dicti ſententiam. Meminit Athenæus lib. 8. Iunius Animaduerſ. lib. 5. c. 20.

XXX. *Splendida cœna famem non ſedat.*

SPlendida cœna, nempe ad paſcendos oculos aureis, argenteiſque lancibus inſtructa, ſi deſit epularum varietas, & copia, eſuritionem nequaquam ſedat: qualis illa fuit, quam iucundè deſcribit Martialis lib. 4, epigrammate in vulgatis codicibus omiſſo.

Ad cœnam nuper Varus me forte vocauit,
Ornatus diues, paruula cœna fuit.
Auro, non dapibus oneratur menſa, miniſtri
Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.
Tunc ego; non oculos ſed ventrem paſcere veni.
Aut appone dapes, Vare, vel aufer opes.

XXXI. *Oratorum dominus populus.*

DIogenes in cauponam ingreſſus vt prandere ret, prætereuntem Demoſthenem inuitabat, quo recuſante, *Erubeſcis ne,* inquit, *cauponam ingredi, cum dominus tuus hic toties obuerſetur?* Obſcurius innuebat, multitudinis fermè ſeruos eſſe τοὺς δημηγόρους, καὶ ῥήτορας. Rhodigin. lib. 21. cap. 39.

XXXII. *Manus gelidæ, & calidæ.*

QVintus, vel Equintus Prætor de optimè, atque innocentiſſimè adminiſtrata prouincia

cia reuerſus in morbum inciderat. Is dum gelidas manus ſe habere amico aſſidenti conquereretur, *certè*, ait ille, *nuper calidos de prouincia retuliſti: de furtorum, & rapinarum eius frequentia ſcilicet iocum texens.* Qui viro integerrimo, & bene ſibi conſcio riſum mouit, faſtidiumque diſcuſſit, ſuffuſurus noxio ruborem. Petrarcha. 2. Memorabil.

XXXIII. *In libertum ſuperbum.*

LIbertus regius repentinis opibus inflatus, philoſophos aliquos ad cœnam inuitauerat. Qui cum ſuper cœnam de rebus varijs ex more differerent, & quæſtiones liberto non intelligenti perridiculæ viderentur, ludens, *Immo agite*, inquit, *conuiuæ, dicite mihi, quid cauſſa eſt, quod ex albis, nigrisq́; fabis non niſi vnius coloris efficitur pulmentum?* Tetigit modeſtos animos quæſtionis indignitas. Igitur arridens vnus ex illis, Quin tu nobis ediſſere, *cur de albis, & de nigris flagris vniformes maculæ reſultant.* Satis mordaciter præteritæ ſeruitutis, in qua pro conditione ſeruili flagra expertus erat, elatum præſentibus admonuit. Idem ibid.

XXXIV. *Pallidi, & luridi.*

CVm Stratonicus citharœdus Caunios (Caunia vrbs eſt Cariæ) animaduertiſſet omnes colore lurido, & pallentes, aëris grauis, & in-

commodi vitio, exclamauit, hoc illud eſſe, quod à Poeta (Homero) dictum fuerit.

οἵηπερ φύλλων γενεὴ, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν.

Frondibus arboreis ſunt aſſimiles mortales.

Cumque nonnulli quiritarentur, immerito vitio ab ipſo perſtringi ciuitatem, ceu morboſam, reſpondit acerbiore ioco, μήποτε θαῤῥήσαιμ' ἂν λέγειν νοσερὰν, ὅπου καὶ νεκρὰ περιπατοῦσιν. *Abſit ut morboſam vocitem urbem, ubi etiam mortui inambulant.* Refertur à Strabone lib. 14. & à Stephano in voce καυνὸς, & ab Euſtathio in Dionyſ. Iun. adagio 10. Cent. 2.

XXXV. *Troia decem diebus capta.*

TRoia opulentiſſima, copioſiſſimaque Aſiæ urbe, & multarum gentium viribus ſubnixa, ægre, nec niſi aſtu poſt decennalem obſidionem Græci potiri potuerunt. Vnde iocus Fimbriæ Romani (qui reædificatam Troiam, ſed priori longe imparem, intra undecimum diem ceperat poſtea) gloriantis, *totidem diebus à ſe captam Troiam, quot annis à tota Græcia domari olim nequiuerit.* Iun. adag. 37. Cent. 2.

XXXVI. *Suimet redargutio.*

SPartiata quidam laudabat illud Heſiodicũ, οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτο, εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη. Id eſt, nec perierit bos utique, ni fuerit vicinus malus. Audiens Diogenes ait, καὶ μὴν μεσσήνιοι, καὶ αἱ βόες αὐτῶν

τῶν ἀπολώλασι, καὶ ὑμεῖς αὐτῶν ἐςὲ γείτονες. Atqui Meſſenij periere, & eorundem boues, in vicinia vobis conſtitutis. Rhodigin. lib. 21. cap. 39.

XXXVII. *Aſtus aſtu caſtigatus.*

ANdreas Mantinea pictor excellentiſſimus Patauinus, Innocentio VII. Pontifici auguſtiſſimum templum Romæ in Vaticano picturis exornauerat. Qui cum aliquod ſacerdotium, ſeu beneficium, vt vulgus nominat, filio à Pontifice datũ iri pro honorario diu fruſtra ſperaſſet, iuſſus eſt aliquando ab eodem pingere VII. vitia capitalia. Fecit de induſtria, vt vacaret locus, in quo appinxit Ingratitudinẽ. Interrogatus à Pontifice, quare, cum VII. tantũ modo numerentur vitia capitalia, ipſe octauum addidiſſet, reſpondit, quia cum nullum vitium ingratitudine exiſtimaret ſceleſtius, ac deteſtabilius, & vacaſſet locus, idipſum cæteris iure addi poſſe ſtatuiſſe. Tum Pontifex calliditate pictoris perſpecta, diſſimulans ſubriſit, dixitque. *Rectè tu ſanè. Sed quoniam ex hoc latere VIII. vitia appareni capitalia, quamuis VII. tantum ſint; ita quoq; è regione in altero latere VII. illis virtutibus octauam appingito Patientiam, quæ profectò non infimum locum inter virtutes tenet. quãuis cũ illis VII. haud numeretur; ſicut nec Ingratitudo cũ VII. peccatis lethalibus.* Cognouit Mãtinea vit

aſtu-

aſtutus, quid vellet pari aſtutia Pontifex, & diſſimulans intelligentiam dicti, ſicut ille facti, perægrè paruit. Bernardin. Scardeon. Hiſtoriæ Patauinæ lib. 3. claſſe. 15.

XXXVIII. *Cenſoria ſeueritas.*

QVidam Eques Romanus pinguis, & obeſus, ſtrigoſum nimis, & male habitum equum habebat. Sciſcitante Cenſore, cur ipſe eſſet quam equus curatior? *Quoniam*, inquit, *ego me curo, equum Statius ſeruus.* Verùm non impunitus abijt: relatus eſt enim, quod parum reuerenter reſpondiſſet, in ærios. Idem lib. 4. cap. 20.

XXXIX. *Videndum potius quales, quam qui hoſtes.*

POſt pugnam Pharſalicā cum Pompeius iam fugiſſet, Nonio quodam dicente, ſupereſſe adhuc IX. Aquilas (hoc eſt totidem legiones. In prima enim cohorte ſingularum legionum aquilæ ſignum conſtituebatur) hortantequе, vt bono eſſet animo, *Bene*, inquit, Cicero, *moneres, ſi nobis bellum foret cum graculis.* Plutarch. in Problemat.

XL. *Contra obtrectatores.*

DEmetrius rex calumniantium, & imperitorum voces non magis ſe æſtimare iactitabat, *quam crepitum ventris. Nihil enim fere intereſſe, ſurſum an deorſum ſonus turpiter emitteretur.* In Apophthegmat.

XLI.

LXI. *Athenienſes inconſulti.*

ANtiſthenes Athenienſium iudicium in creandis magiſtratibus notaturus, ſuadebat eis, vt aſinos ad arationem deligerent. Quos cum illi negarent huic operi idoneos, *Atqui*, ait ille, *tamen ſatis eſt vobis magiſtratum elegiſſe, ſiue aptus, ſiue ineptus ſit vir ille ad res getendas.* Ibidem.

XLII. *Venatores moniti.*

VEnationis tria ſunt genera, terreſtre inferis animalibus; aquaticũ in piſcibus, aëreum in auibus. Primum fit per canes, alterum per hamos, & retia; tertium per accipitres, nyſos, & falcones. Monet igitur prudenter, & facetè quidam ſcriptor venatores, ita venationi, cuiuſcũque generis illa ſit, indulgeant, *ne, quod multis vſu venit aureo ſe piſcatos hamo doleant: aut cum canibus opes cucurriſſe; aut cum accipitre auolaſſe conquerantur.* Vulgatus etiam verſiculus circumfertur, *Per piſces, & aues multi periere ſcholares.*

XLIII. *In atheum illapſu trabis extinctum.*

CVm caſu trabis deſuper homo ſceleſtus periiſſet, Stratonicus citharœdus; dixit ad circumſtantes. Ἄνδρες, δοκῶ, θεοί εἰσι. εἰ δὲ μὴ εἰσι, δοκῶ θεοί εἰσι. Significat diuinitus punitum.

Sed lepos eſt in ambiguo vocis, quæ priore loco puto, arbitror exponitur, poſteriore dandi caſus eſt à δοκὸς trabs. Sic igitur ait. O viri, puto deos eſſe. Sin autem non ſunt, trabi tamen ſunt, per quam ſcilicet improbum hunc morte multarunt. Athenæus.

XLIV. *Olympias Iunonis pellex.*

INter alia cognomenta Iuppiter dictus eſt Hammon. Quo delectatus Alexander M. cum ſerpens apud matrem in lecto deprehenſus, ſacerdotum interpretatione Iupiter Hammon fuiſſet, ad eam ſcribens hunc titulum vſurpauit, Rex Alexander, Iouis Hammonis filius, Olympiadi matri ſalutem dicit. Cui illa reſcripſit his verbis. *Amabo, fili mi, quieſcas, neque deferas me, neque criminere aduerſum Iunonem.* Malum mihi prorſum illa magnum dabit, cum tu me litteris tuis pellicem illi eſſe confitearis. Gellius lib. 13. cap. 4. ex Varrone.

XLV. *Reſponſum ſalſum.*

ARiſtippus in tempeſtate cum timeret, interrogatus cauſſam ab homine nauci, quare tali tempore timeret ipſe Philoſophus, cũ ego, inquit, nihil timeam; non eſſe eandem cauſſam ſibi atque illi dixit; *quoniam is quidem eſſet non magnopere ſollicitus pro anima nequiſſimi nebulonis: ſe autem pro anima Ariſtippi timere.* Idem lib. 19. cap. 1.

XLVI.

XLVI. *Imbellia Demoſthenis.*

E Pugna apud Cheronæam ab Athenienſibus malè pugnata, cum abiecto clypeo, bonaq; ſimul fortuna fugeret Demoſthenes, accidit vt currentem vepres lacinia retinerent. Tum ille trepidus, hoſtemq; ratus qui ſe conſequeretur, voce ſupplici, vt vitæ ſuæ parceret orauit. Paſſeratius præfat. in orat. pro Archia.

XLVII. *In illud, Muſas, ſi latinè loquerentur, Plautino ſermone vſuras.*

MVret. vrbanè lib. 16. cap. 13. ſatis ſuperque cum vult ſpurcus, & obſcœnus eſt Plautus: & quod olim dixit Varro, Muſas, ſi latinè loqui vellent, Plautino ſermone locuturas, næ, *illa ſæpè meretricio magis, quam virginali more loquerentur.*

XLVIII. *Cryshippus pro Chryſippus.*

LAërtius in vita Chryſippi memoriæ prodidit, quum eſſet Chryſippus tenui corpore, quod intelligi poterat ex ipſius ſtatua, quæ erat in Ceramico, occulebatur enim pæne illa à vicina equeſtri ſtatua, Carneadem ipſum appellare ſolitum Crypshippum, aſpiratione primæ ſyllabæ omiſſa, & p. litera ante ſ. interiecta poſt quā nos aſpirationem quo lepos clarius exprimatur, addidis

addidimus) ꝙ adeò tegeretur ab equo vicino, vt vix appareret, cōpoſito vocabulo à κρύπτω occulto, abſcondo, & ἵππος equus. Zeno quoq; ipſum ſemper Cheſippum nominabat: in quo, quemadmodum ipſum luſerit in animaduerſa notione eius nominis, quod immutauit, facilè perſpicitur. Quid enim χέσαι Græcis ſit, fœda ſanè, deformiſq; etiam cogitaitone res, conſtat. Petr. Victorius lib. 24. cap. 19.

XLIX. *Salſè Diogenes in Platonem.*

DIſſerebat de rebus aliquibus grauioribus Plato Diogene præſente, parum tamen attendente. Modeſtè id tulit Plato, atque, audi, inquit, verba mea canis (Cynicus enim, vt ſectæ Cynicæ alumnus audiuit.) Hîc minimè perturbatus Diogenes reſpondit. *Atqui ego in illa loca non redij in quibus venditus ſum, quod canes facere conſueuere.* Obſcurè tetigit eius in Siciliam reditum. Ælian. in var. hiſtoriar.

L. *Simile Molonis in eundem.*

MOlonis magni illius Rhetoris vox circumfertur, qui hoſtili animo præditus aduerſus Platonem, dicere ſolitus erat, *Nemini mirum videri oportere, ſi Dionyſius Corinthi,* ſubaudi, ludum aperuiſſet: *ſed potius ſi Plato Syracuſis.* A multis denique profectio illa Platonis in Siciliam damnabatur. Quare verius potuit illum Dio-

Diogenes inſimulare, quod cum prauum, inſidumque regis animum expertus eſſet, poteſtati eius ſe iterum commiſiſſet. Victorius Caſtigat. in 2. de re ruſt. Varronis.

LI. *Dens ſternutando excuſſus.*

HErodotus ſcribit lib. 4. de Hippia Piſiſtrati filio. Hic dum milites ſuos in hoſtilem terram egreſſus impigrè, ſapienterque diſponit, ſternutamento ſolito vehementiore dentem expuit. Quem cum iuſſiſſet ex arena ſuſtolli, nec tamen quamuis diu, multumque conquiſitus appareret, ſuſpirans Hippias, *hæc terra,* inquit, *noſtra non eſt, milites, nec eam nobis ſubijcere vlla vi poterimus; ſed tantam in ea partem obtinebimus, quantam dens modo excuſſus tegit.* Hic & ſuperſtitio ridicula, & dictum ipſum. Refert in feſtiua diſputatione ſua, cur ſternuentibus benè precemur doctiſſimus Famianus Strada noſter.

LII. *Contemptum ex ſternutamento ſiniſtrum omen.*

GVbernator Athenienſium claſſis, vt ſcribit Fronto cap. 11. cum in Corcyræos dimicatura vix è portu ſoluiſſet, ex remigibus quendam fortuitò ſternutantem audiens, tanto metu correptus eſt, vt tanquam ſi inauſpicatò ſoluiſſet receptui canere ſtatim cœperit: recepiſſent-

que ſe in portum, niſi Timotheus Imperator, contempto fortiter augurio, augurem meticuloſum obiurgaſſet. *Miraris*, inquit, *è tot hominum millibus vnum eſſe, cui caput humidius?* Idem ibid.

LIII. *Bos in lingua.*

ADagium eſt apud Græcos, βοῦς ἐπὶ γλώττης, contra eos, qui aut pecuniæ auctoramento loquendi libertatem perdiderunt: aut mulctæ irrogandæ metu, quæ dicenda, ſunt reticent, à genere numiſmatis cum ſigno bouis. Quod genus hominum cum ſemper noxium rebus bene gerendis fuit, tum verò illi teterrimi, atque exitiabiles, *qui non bouem modo in ore, ſed ouem in fronte, vulpem in corde gerunt*. Budæus de Aſſe. libr. 5.

LIV. *Nulla fæmina bona.*

Ex Plauti Aulularia.

MEGAD. Da mihi, optima fæmina manum.
EVNOM. Vbi ea eſt? quis
Nam eſt optuma? M. tu. E. tune ais? M. Si negas,
Nego. E Decet te equidem vera proloqui.
Nam optuma nulla poteſt eligi: alia
Peior, frater eſt. M. idem ego arbitror, nec tibi
Aduerſari certum eſt de iſtac re vnquam, ſoror.

LV. *Cæſaris candidati.*

Can-

Candidatos Auguſti appellat Tranquillus eos petitores, quos ipſe populo commendabat, & quibuſcum ſingulos ex more ambientium prehenſabat, & in tribu ſuffragium, vt vnus è populo petebat, ciuilem perſonam aſſumens interim, & Principis deponens, tanquam Princeps non eſſet. Inde iocus ille apud Quintilian.lib.6. de Riſu. Iungitur, inquit, amphiboliæ ſimilitudo. Vt Lucius Galba, qui pilam negligenter petenti, *ſic*, inquit, *petis, tanquam Cæſaris candidatus*. Nam τὸ *petis* ambiguum eſt, ſecuritas ſimilis. Cæſaris autem candidati propterea negligenter petebant, ambibantq́;, quod Principis commendationem non fruſtra futuram confidebant. Noſtro tamen ſæculo Principis candidati, id eſt, Pontificatus, aliaq; primi nominis ſacerdotia ambientes, non negligenter petunt. Cum litteris enim Principum ſatis per ſe imperioſis, legationes etiam vndiq; expediēdas ad collegia ſodaliū, quibus legendi ius eſt, id eſt, ad comitia ſacerdotum curant nonnulli, emiſſarioſq; eblandiendis ſuffragijs, ac mancipes etiā (ſi res ita tulerit) redimendis allegant, homines ad vnguem factos, duntaxat quod ad hoc artificium attinet. Bud. in Pandect.

LVI. *Homo varius.*

Vari apud Celſum lib. 6. cap. 5. maculæ ſunt oris, vt lenticulæ, & ephetides, vnde homines varij dicti, vt lynces variæ. Hinc iocus

apud Quintilian. in 6.cap.4.in Ilauricum. *Miror quid ſit, quod pater tuus homo conſtantiſſimus te nobis varium reliquit.* Vbi intelligi voluit varis in facie diſtinctum. Bud. in Pand.

LVII. *In Iulium Cæſarem.*

SVeton. cap. 50. Dilexit ante alias. M. Bruti matrem Seruiliam, cui & proximo ſuo conſulatu ſexagies ſeſtertiûm margaritam mercatus eſt, & bello ciuili ſuper alias donationes ampliſſima prædia, ex auctionibus haſtæ minimo addixit. Cum quidem pleriſque vilitatem mirantibus, facetiſſimè Cicero: *quo melius*, inquit, *emptum ſciatis, tertia deducta eſt.* Exiſtimabatur enim Seruilia etiam filiam ſuam Iuniam Tertiam cõciliare Cæſari. Hæc Sueton. Deducere eſt etiam de ſumma detrahere. Vnde qui audiebant, tertiam partem pretij deminutam intelligebant, cum ille latenter ſignificaret, à matre Tertiam nomine filiam ad Cæſarem ſtupri ergô deductam fuiſſe. Narrat quoque Macrob. Saturnal.

LVIII. *Conſul Dialis.*

DE Iulio Cæſare Sueton. cap. 76. Pridie autem Calend. Ianuarias repentina Conſulis morte ceſſantem honorem in paucas horas petenti dedit, puta Caninio. Inde iocus Votacilij Pitholai, *Ante Flamines, nunc Conſules Diales fiunt.* Nam cum Dialis ſit Iouialis latinè, à Διὸς nomine Iouis græcè, quod nouimus, Flamines

nes Diales quaſi dicas Iouiales, ſicut Vulcanales, Martiales, poteſt Conſul quoque Dialis nuncupari à die ſcilicet, quo vnico, nec toto magiſtratum geſſit Caninius. Eſt igitur ludus in ambiguo. In eundem ridiculè Cicero, *hoc conſecutum Caninium, vt quæreretur quibus Coſſ. Conſul fuiſſet*. Libet hiſtoriam plenius ex Dionis lib. 43. adſcribere. Cæſar conſulatum continuò, ante etiam quam vrbem intraret, occepit: non autē toto anno geſſit: ſed poſtquam in vrbem venit, eo ſe abdicauit: Conſuleſq; fecit Q. Fabium, & C. Trebonium, Fabioque extremo magiſtratus ſui die mortuo, ſtatim in reſiduas horas C. Caninium ſubſtituit. Hac in re dupliciter peccatum eſt à Cæſare, contra inſtituta maiorum: quod conſulatus non toto anno, neque omni reliquo anni tempore geſtus eſt: ſed ipſe viuus, ac neque legibus patriæ, neque edicto quodam iuſſus, eo ſe abdicauit, aliumq; ſubrogauit: deinde, quod is Caninius ſimul & Conſul creatus eſt, & geſſit magiſtratum, & depoſuit. Quod Cicero cauillatus tanta fortitudine, ac cura Conſulem eum in ſuo magiſtratu vſum dixit, vt ne breuiſſimum quidem ſomnum in eo admiſerit.

LIX. *In Homerum.*

ERatoſthenes inſectator Homeri ſcripſit, quidquid ab Homero, de erroribus Vlyſſis ſcriptum eſſet, merum eſſe commentum ipſius, longeque falli, qui in ijs explicandis, & hiſtoriæ

accommodandis laborarent. *Tunc enim ſcire aliquem poſſe, quæ illa ſint loca, per quæ errantem Vlyſſem ducit poëta, quum repererit prius, quis ille ſutor fuerit, qui vtrem ventorum, quem poeta Æolo attribuit, conſuerit.* Sed hanc ſententiam validis rationibus Strabo. lib. 1. & Polybius euertunt.

LX. *Apologus de leone.*

LEo tabulam, ſiue parietem præteriens, & hominem ibi pictum, qui leoni fauces elidebat aſpiciens, ſi, inquit, & nos ſciremus pingere, viciſſim homines à Leonibus homines præfocari intuerentur. Ex ſcholijs in Medeam Euripid.

LXI. *Iocus Philippi regis ex voce κλεὶς clauis.*

PHilippus medicum nactus erat auarum, & indeſinenter petacem. Pars eſt in corpore, quà collo adnectitur pectus: ea dicitur græcè κλεὶς, id eſt, clauis. Forte prælio quodam eo loci conuulneratus fuit Rex, curabaturque, vt aſſolet. Quum medicus ille finem petendi non faceret, nec accipiendo expleri poſſet, facetè ab rege audiuit, λάμβανε ὅσα βούλει, τὴν γὰρ κλεῖδα ἔχεις. *Accipe quantum vis, clauem habes.* Rhodigin. libr. 23. cap. 5.

LXII. *De duobus Veſpaſiani filijs.*

VEſpaſianus Auguſtus, qui Vitellium in imperio excepit, duos filios habuit, Titum, & Domitianum, ingenio, & moribus diſcrepantiſſimos: illum videlicet humaniſſimum, atque optimum: hunc ferocem planè ac perditum, de quibus hoc dictum in ore vulgi, appoſitum ſanè, *Matula & póculum de eodem vitro.* Profert in Annalibus Conſtantinus Manaſſes.

LXIII. *Acipenſer paucorum hominum eſt.*

APud Ciceronem de Fato acipenſer (genus piſcis pretioſi, & magni) paucorum hominum perfacetè dicitur, ad cuius dapes multi cōuiuæ non ſunt adhibendi, quaſi acipenſer multis communicari nolit. Verba Ciceronis ſequuntur. Nam cum eſſet apud ſe ad lacum Auernum Scipio, vnaque Pontius, allatus eſt fortè Scipioni acipenſer, qui admodum raró capitur: ſed eſt piſcis, vt ferunt, inprimis nobilis. Cum autem Scipio vnum & alterum, ex his, qui eum ſalutatum venerant, inuitaſſet, pluresque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, *Scipio*, inquit, *vide quid agas. Acipenſer iſte paucorum hominum eſt.* Macrob. lib.3. Saturnal. cap. 16. Turneb. lib.15. cap.19.

LXIV. *Fullones timent vlulam.*

EſSt & vlula vox, quam vlulantes, & flentes edunt in funere mulieres atratæ. Cum autem fullones eluere maculas ſolerent albarum veſtium, neque eorum arte opus ſit atris veſtibus, eleganter Varro dixit apud Nonium in Habere, *fullones timere vlulam*, quod luctus eos ad inopiam adigat. Eius verba ſunt in ταφῇ μενίππου. Saltem infernus tenebrio κακὸς δαίμων teneat, atque habeat homines ſollicitos, quod eum peius formidant, quam fullones vlulam. Turneb. lib. 29. cap. 27.

LXV. *Potentioribus gratificandum.*

Atheninenſibus quondam diuinos honores Alexandro negantibus, *Videte*, ait Democles, *ne, dum cœlum cuſtoditis, terram amittatis.* Non minus ſapienter dictum, quam feſtiuè. Qui enim potenti minora negat, maiora permittit. Et immodicus libertatis vſus ſeruitutis occaſio eſt. Petrarch. Memorand. lib. 3.

LXVI. *Irriſus ab adoleſcente ſenex.*

DEcrepitus quidam ſenex inſultabat adoleſcenti, cum diceret, ſe etiamnum promptius, & expeditius illo equum aſcendere. Tum

Tum adoleſcens, *haud mirum, ſeptuaginta enim annis antequam ego natus ſum, artem hanc didiciſti.* Petrarcha Memorand. lib. 2.

LXVII. *In affectatorem cultus.*

METius quidam in corpore excolendo multus erat. Domitianus Imp. *Vellem*, inquit, *tam formoſus eſſe, quam Metius ſibi videtur.* Nota illud, *ſibi videtur.* Idem lib. 2.

LXVIII. *Luſus in ambiguo.*

L. Cæcilius mercatori conſulenti quonam modo nauem cum ſocio diuideret (merces puta, quæ vehebantur naui, vt ſit continens pro contento μεἲαληπἳικῶς) reſpondit, *ſi nauem diuiſeritis, neuter habebit.* Idem lib. 2.

LXIX. *In M. Antonium bibentem, & fugientem.*

POſt obſeſſam à ſe Mutinam fugiens Antonius, naturali humore corporis ex hauſto creberrimè bibebat, ſubſiſtebatque vbi bibendi copia afforet, mox fugam præcipiti conſternatione reſumebat. Interrogatus vnus de familiaribus eius, quidnam ageret Antonius, reſpondit, *quod canis in Ægypto: bibit, & fugit.* Certum eſt, canes Ægytios crocodilos in flumine Nilo metuentes aquam lambere, & fugere. Idem lib. 2.

LXX. *In Auguſti conuiuium.*

COenam magno ſumptu apparauerat, quam ipſe Apollinis habitu, cæteri conuiuæ ſingulorum deorum geſtu diſcubuerunt. Eius cœnæ inuidiam, infamiamque cumulauit publica fames, atque inopia rei frumentariæ, quæ illis diebus vrbem inuaſerat. Itaque præter apertas inimicorum exprobrationes, & effuſos in populum verſus ſine auctore famoſiſſimos, conclamatum eſt, *omne frumentum deos comediſſe.* Item, *Cæſarem eſſe plane Apollinem; ſed Tortorem:* quo quidem cognomine Apollo quadam in parte vrbis colebatur. Sueton. Aug. cap. 70. Petrarcha lib. 2.

LXXI. *In auaritiam Veſpaſiani Imp.*

VIuus quidam aſſumens mortui Veſpaſiani perſonam, factaque, ac dicta viuentis repræſentans, percunctatus eſt publicè diſpenſatores, quanti funeralia conſtarent. Vt audiuit, centum ſeſtertijs, mordaciter exclamans ex perſona Principis, *date mihi centum ſeſtertia,* inquit, *meq́ue vel in Tiberim proijcite.* Petrarcha lib. 2.

LXXII. *Maximilianus I. clementiſs. Imp.*

Qui-

QVidam de aulicis eius, ſiue is Quæſtor, ſiue alius pecuniæ diſpenſandæ Præfectus fuit, aureorum tria millia ſublegerat. Is cùm fortè ob neſcio quod negotium Imperatorem adijſſet, ab eo interrogatus eſt, quid meritum putaret, qui non mediocri pecuniæ ſumma dominum ſuum fraudaſſet. Hîc peculator de alio longe verba fieri ratus, intrepidè reſpondere, ſuſpendium. Tum Imper. humaniſſimus leniter eius humerum pulſans, & ſubridens, Abſit; inquit, opera enim tua diutius egemus. Intellexit fur quorſum iret, &, ſi frontem habebat, erubuit.

LXXIII. *Morio veſtem mutans.*

MOrio Bacchanalibus veſtem induebat ſordidam, & lugubrem. Quæſitus cauſſam, quia, inquit, his diebus triſtandum & lugendum eſt, quibus tantis, & tam multis ſceleribus Deus offenditur. Rurſum, hebdomade ſancta nitidius, & elegantius amictus prodibat, & cauſſam ſciſcitantibus reſpōdebat, quia illis diebus Chriſtus pro peccatoribus eſſet in crucem actus, & ideò lætari, & exultare oportere. Bona vtique ratio vtriuſque facti: verùm vſus aduerſatur.

LXXIV. *In crapulam intempeſtiuè.*

HVgutio ætate noſtra multis actus fortunæ tempeſtatibus, ad aulam tandem Canis

nis Magni, Veronenſium Principis, velut in portum aliquem feſſus ſenex appulit. Vbi magnificè exceptus, quod in illa domo præcipuum erat, non hoſpitis, ſed parentis locum tenuit. Orta autem, vt fit ſuper menſas, aliquando edendi mentione, cum multi magni comeſtores referrentur ab alijs, exſpectatus Hugutio ipſe, qui inter maximos habebatur, vt de ſe aliquid loqueretur, cum cœpiſſet vir immenſi corporis de edacitate ſua in iuuenili ætate quædam incredibilia narrare, Petrus Nauus, qui in eadem aula Canis ſapientia celebris, ſed mordax habebatur, reſpondiſſe traditur, *Equidem minimè miror hæc quæ dicis, cum maiora ſileas, quæ tamen ſcimus. Piſas, & Lucam vno prandio abſumpſiſti.* Conſtans enim opinio fuit, potuiſſe die illo, quo dictarum ciuitatum dominio pulſus erat, vulgi tumultum comprimi, ſi de conuiuio ſurgere voluiſſet. Idem lib. 2.

LXXV. *Argutum à tribus in re ſimili contra calumniatores reſponſum.*

HYrcanum Ioſippi cuiuſdam filium narrat Ioſippus lib. 12. cap. 4. adoleſcentem eximia fuiſſe prudentia, & in reſponſis acumine: vnum eius reſponſum Ptolemæo Regi datum, cum ab eo cœna exceptus fuiſſet, mirè collaudat. Poſtremus illi, tanquam puero, in diſcumbendo locus obtigerat, atque ante eius pedes cæteri

cæteri conuiuæ oſſa carnium, quas edebant, iactabant. Qui aſſidebat, facetus homo, & dicax Trypho, vt adoleſcens pudore ſuffunderetur, illeque occaſionem nanciſceretur patris eius calumniandi, ad Regem conuerſus, *vides*, inquit, *ô rex, tantum oſſium cumulum, ad huius pedes adoleſcentis? puta ſic ab ipſius parente Syriam vniuerſam nudatam, ac ſpoliatam*. Regi tum ſubridenti, & tot oſſium ante eum iacentium cauſſam à puero quærenti, reſpondit argutiſſimus puer, & mordaciſſimè, *Ego verò homo ſum ô Rex, qui ſolis carnibus veſcor: at illi* (cæteros indicans conuiuas,) *ſunt canes, qui oſſa etiam vorarunt*. Ita fuit admirationi, qui calumnia petebatur. Suidas.

Similis eſt Iouian. Pontani lib. 6. de ſerm. narratio. Quæraldus ore fœdo, & reliquo corpore parum cõpoſito, ſumma tamen comitate præditus, maximiſque in negotijs exercitatus Senator Petri Aragoniæ Regis. Is miſſus aliquando ad Regem Africæ, fuit ab illo in cœnam adhibitus, quam noſtrum in morem rex apparari iuſſit editioribus in ſcamnis: Afri enim humi ſuper tapetas diſcumbunt. Cœnitauerunt complures ſimul. Rex, qui & ipſe comis eſſet, & iocandi ſtudioſus, iuſſit clam colligi oſſa omnia, eaq; ad pedes Quæraldi, illo neſciente conijci. Finita igitur cœna, cum aulæ Magiſtri iuſſu menſæ eſſent ſublatæ, appareretque oſſium cumulus: tum quiſpiam à rege ſubmiſſus, quid hîc, inquit, oſſium

oſſium video? Lupus profectò hîc cœnitauit, non homo. Tum Quæraldus ad regem conuerſus, *mihi*, inquit, *ô rex, cum lupis in cœna negotiũ fuit, quando luporum eſt, carnem & oſſa ſimul obrodere, quod comeſſatores iſti tui fecêre: ego vero vt homo, & cõuiua comis, carnes abſumpſi, oſſa in humum abieci, in canum paſtum, atq; oblectamentũ.*

Tertia eſt Ioan. Villani, an alterius Italici ſcriptoris? quam legi hiſtoria, de Dante Aligerio, excellenti Philoſopho, ac poëta. Hic patria pulſus aduerſa Nigrorum factione, Veronam ad Canem Scaligerum ſe contulit. Is fama præceperat, faceto eſſe hominem, atque amœno ingenio, quare rem experiri inducit in animum; ad cœnam inuitat: ante diſcumbẽtis pedes præcipit ſuis, vt oſſa carnium, quas cæteri conuiuæ ederent, iactarent. Sublatis menſis cum ingens aceruus oſſium ante Dantis pedes appareret, Papæ, Scaliger exclamat, quantum carnium conſumpſit Dantes? Tum ille ſubridens, *ne oſſa quidem, ſi canis fuiſſem, ſuperfuiſſent mihi.* Canis admiratus reſponſi argutiam, hominem cõplexabundus oſculatur, & reapſe, quæ de eo rumor ſparſerat, vera eſſe probauit. Lælius Biſciola Tom. 1. lib. 18. cap. 2.

LXXVI. *In caluitium diſsimulantem.*

CVm Phœbus quidam nomine, caluam ſuam pelle hædina tegeret, vt ita canus potius, quam

quam caluus appareret, per id vero tempus calcei de hædinis pellibus, vt de alijs pellium, & corij generibus fierent; luſit in eum Martialis epigrammate XLV. lib. 12. in hunc modum.

Hœdina tibi pelle contegenti
Nuda tempora, verticemq́ calua,
Feſtiuè tibi, Phœbe, dixit ille,
Qui dixit, caput eſſe calceatum.

LXXVII. *In ſubterfugientem iudicium.*

MVlier neſcio, quæ vocabulo Danae nolebat ſe iudici ſiſtere, cum ſapiens quidam illi ex tempore, κείθητι καὶ σὺ, οὐκ εἶ Δανάη, ἡ Ἀκρισίου θυγάτηρ. *Subi iudicium: neque enim es Danae Acriſii filia.* Suidas. Danae enim illa vetus Acriſio Argiuorum rege prognata, ex Ioue in aurum verſo, & gremio eius illapſo Perſeum peperit, in quam ob ſtuprum parens ſeueriſſimè vindicauit.

LXXVIII. *Tabulæ fœneratorum.*

AGis Lacedæmonum Rex, teſte Plutarcho in eius vita, adeò fœnus exoſum habuit, vt omnium fœneratorum tabulas igne ſuppoſito in foco concremarit. *Quo igne nullum vnquam clarius lumen ſe vidiſſe* Ageſilaus dixit.

LXXIX.

LXXIX. *Aſinus bouem depaſtus.*

QVum Perſarum regem Ochum ſummi dedecoris loco Ægyptij Aſinum appellarent, adeò exarſit, vt diceret: *Faciam vt hic aſinus veſtrum bouem depaſcatur.* Et haud multo poſt ingenti coacta manu occupata Ægypto Apim bouem, quem pro Deo colebant, immolauit. Rhodigin. lib. 30. cap. 21.

LXXX. *Mordax reſponſum.*

AGathocles Siciliæ Rex ex humili fortuna, & obſcuro loco (quippe figuli filius) ad regni faſtigium euectus, res magnas, & memorabiles geſſit, & in Sicilia & in Aphrica, multaſque victorias conſecutus eſt. Hic cum vrbem quandam non obſcuram quondam circumſederet, eiuſque vrbis ciues è muris clamarent, figule, figule, quando militibus ſtipendia perſolues? reſpondit, *cum hanc vrbem cepero.* Lamb. in Moſtellar. ex Diodori lib. 20.

LXXXI. *In Recitatorem longum nimis.*

DIogenes Cynicus cum audiſſet recitatorem quendam moleſtum, & longum admodũ, qui toto libro iam recitato auditoribus oſtendebat chartam extremam non exaratam, & litteris vacuam, *bono animo eſtote viri,* inquit, *terram*

ram video. Affert Lamb. in Menæch. Ducta metaphora à nauigantibus, qui lætantur, cum ex longa nauigatione portum conſpiciunt.

LXXXII. *Pyrgopolynices miles glorioſus apud Plautum, ab Artotrogo paraſito facetiſſimè irriſus.*

P. *Curate vt ſplendor meo ſit clypeo clarior*
Quam ſolis radij eſſe, olim cum ſudum eſt, ſolent:
Vt, vbi vſus veniat, contrà conſerta manu
Oculorum præſtinguat aciem in acie hoſtibus.
Nam ego hanc macharam mihi conſolari volo,
Ne lamentetur, neue animum deſpondeat,
Quia ſe iam pridem feriatam geſtitem,
Quæ miſera geſtit fartum facere ex hoſtibus.
Sed vbi Artotrogus? A. *hic eſt, ſtat propter virum*
Fortem, atque fortunatum, & forma regia,
Tum bellatorem. Mars haud auſit dicere,
Neq; æquiparare ſuas virtutes ad tuas.
P. *Quem ne ego ſeruaui in campis Gurguſtidonijs.*
Vbi Bombomachides Cluninſtaridyſarchides
Erat Imperator ſummus, Neptuni nepos?
A. *Memini, nempe illum dicis cum armis aureis,*
Cuius tu legiones difflauiſti ſpiritu,
Quaſi ventus folia.

P. *Iſtuc quidem adepol nihil eſt.* A. *nihil hercle quidem hoc,*
Pra vt alia dicam, vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregiſti brachium.
P. *Quid? brachium?* A. *Illud dicere volui, femur*
P. *At indiligenter hic eram.* A. *pol ſi quidem*
Connixus eſſes, per corium, per viſcera,
Perq́; os elephanto brachium tranſmitteres.
P. *Quid illud quod dico?* A. *hem ſcio iam quid vis dicere.*
P. *Facetè aduertis animum tuum ad animum meum.*
A. *Nouiſſe mores me tuos meditatè decet,*
Curamq́; adhibere, vt praeuolet mihi quò tu velis.
P. *Ecquid meminiſti?* A. *memini. Centum in Cilicia,*
Et quinquaginta, centum Sycolatronidas,
Triginta Sardi, ſexaginta Macedones
Sunt homines, tu quos occidiſti vno die.
P. *Quanta iſthaec hominum ſumma eſt?* A. *Septem millia.*
P. *Tantum eſſe oportet, rectè rationem tenes.*
A. *At nullos habeo ſcriptos, ſic memini tamen.*
P. *Ædepol memoria eſt optima.* A. *Offa me monet*
P. *Dum talem facies, qualem adhuc, aſſiduò edes:*
Communicabo te ſemper menſa mea.

A. *Quid*

A. *Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos ſimul,*
Ni hebes machara foret, uno ictu occideres?
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales ſciunt,
Pyrgopolynicem te vnum in terra viuere
Virtute, & forma, & factis inuictiſſimus?
Amant te omnes mulieres: neque herele iniuria,
Qui ſis tam pulcher, &c.

Notulæ;

Ex Lamb. propemodum.

GESTIT FART. FACERE EX HOST.] Cupit hoſtes concidere, & comminuere. Tractum à fartoribus, qui carnes, vnde farcimina, iſitia, & ſimilia confecturi ſunt, in minutiſſimas particulas diſſecant. IN CAMPIS GVRGVSTIDON.] fictum planè nomen, quemadmodum & Imperatoris quod ſequitur. PERFREGISTI BRACHIVM.] Promuſcidem videtur ſignificare, quæ alioqui manus dicitur. INDILIGENTER HIC ERAM.] Id eſt, atqui ego in hoc negotio parum laborabam, non totis viribus connitebar, ſed molli brachio pugnabam. SYCOLATRONIDÆ.] Latrones, Sycophantæ, Nomen ridiculi cauſſa confictum à Plauto.
MEMOR. EST OPTIMA.] ſuaudi, tua.

OFFA ME MONET.] Hæc conuerſus ad ſpectatores, quaſi milite non audiente, vt fit in comœdia.

Ex eadem Comœdia.

PALÆSTRIO ſeruus, MILES, MILPHIDIPPA ancilla.

P. *Meri bellatores gignuntur, quas hic pregnantes fecit,*
Et pueri annos octingentos viuunt. MILPHID. *Væ tibi nugator.*

M. *Quin mille annorum perpetuò viuunt, ab ſæculo ad ſæculum.*

P. *Eò minus dixi, ne hæc cenſeret me aduerſum ſe mentiri.*

MILPH. *Perii, quot hic annos viuet, cuius filii tamdiu viuunt?*

M. *Poſt triduo natus ſum, mulier, quam Iupiter ex Ope natus eſt.*

P. *Si hic pridie natus foret, quam ille eſt, hic haberet regnum in cœlo.*

Ex Perſa.

DORDALVS leno, TOXICVS, SAGARISTIO ſerui.

D. *Sed ſcire velimus, quod tibi nomen ſiet?*

T. *Quid attinet nos ſcire?* S. *auſculta ergo, vt ſcias.*

Nugi-

Nugipolyloquides, Argenti extenebronides,
Te digniloquides, Nummorum expalponides.
Quod ſemel arripedes, nunquam poſtea eripedes.

D. *Heu hercle nomen multis modis ſcriptum eſt tuum.*

S. *Ita ſunt Perſarum mores, longa nomina, Contortiplicata habemus.*

Notulæ.

ARGENTI EXTENEBRON] qui argentum ex tenebris eruit. Quid ſi legas, *exterebronides*, ab exterebrãdo, qui videlicet ſuis offucijs, & malis artibus norit homines emungere pecunijs, & extorquere vel ab invitis?

NVMM. EXPALPON.] qui nummos palpando, & blandiendo exprimere poteſt.

LXXXIII. *Ridicula inſcitia.*

DVm Iaſon magni nominis inter Iureconſultos Papiæ de ſuperiore loco prelectionẽ haberet, multiſque citatis auctoribus ſubijceret, Et Alexander ab Imola ac Sequaces, quæſiuit quidam auditor ex aſſidente ſibi, quis ille eſſet *Sequaces*. Putabat quippe, uni ex Gloſſatoribus, hoc nomen eſſe.

LXXXIV. *Crebro itaque dormi.*

APud eruditum virum duo verſificatores cõcertabant. Altero autem dicente per con-

temptum, ſe aliquando carmen melius ſomniaſſe, quam aduerſarius oſtenderet, intulit Eruditns ille, *Crebrò itaque dormias licet.*

LXXXV. *Calefactor, Calfurnius.*

PVlchrum eſt interpretari nomina, & fingere quippiam, ob quod ij, de quibus eſt ſermo illis appellētur, vel ob quod aliquid fiat. Quemadmodum quidam Patavij *Calfurnium* ſe dicebat vocari, quod calefacere ſoleret furnos.

LXXXVI. *In reprehenſorem uſurarium.*

GEnuenſis quidam egregius decoctor, & prodigus erat. Cui cum fœnerator auariſſimus diceret, quando tandem facultates tuas profundere, & abligurire deſines? occurrit ille, *quando tu furari deſines alienas.* Fures utique, & furum maximi, qui fœnori iniquo dant operam.

Nonnulla ex Facetiis Pogii Florentini.

LXXXVII. *Curæ ingentes minuunt ſenſum voluptatis.*

DVx Mediolanenſis cocum habebat peritiſſimum. Cui cum è bello, quod cum Florentinis

tinis gerebat triſtior nuntius veniſſet, mœrori ſe dedidit, & curis macerauit. Poſitis aliquando epulis, ſapores quoſdam improbauit, & quiddam epulatum, ut non ſatis conditum eſt, aſpernatus, accitumque cocum ut vel imperitum, vel negligentem acrius obiurgauit. Tum ille, ut lingua liberior, *Si Florentini, inquit, tibi guſtum, atque appetitum auferunt, quæ mea eſt culpa? Cibi enim mei & ſapidi ſunt, & ſumma arte compoſiti. Sed te nimium concalefaciunt, & appetitum auferunt Florentini.* Riſit Princeps humaniſſimus facetum coqui in reſpondendo libertatem.

LXXXVIII. *Ridicula excuſatio.*

VIr quidam ſummus, bello quod in Piceno aduerſus hoſtes Pontif. Max. geſtum eſt, cum ad pugnam ventum eſſet. & iam tubæ clangerent, ac vel vincere, vel mori in acie oporteret, milites ad fortiter dimicandum hortatus addidit, eos qui cecidiſſent, veniam peccatorum omnium conſecutos, cum Deo & angelis pranſuros. Tum ex militibus neſcio quis, Quin tu igitur nobiſcum ad hoc divinum prandium accedis? Reſpondit. *Mihi tempus prandendi nondum eſt, quia nondum eſurio.*

LXXXIX. *Corpulentus, & adipatus.*

HOmo Eccleſiaſticus vaſto corpore, & præpingui veſperi Florētiam petens, ruſticum obuium interrogabat, an putaret ſe portam ingredi poſſe. Hoc volebat, an vrbem intrare poſſet, priuſquam porta clauderetur. Iocoſus ruſticus, *atqui*, ait, *currus fœno onuſtus, nedum tu portam vrbis introires.*

XC. *Tomacelli.*

BOnifacius IX. fuit Neapolitanus, ex familia Tomacellorum. Apellantur autem vulgò tomacelli farciminū genus ex iecore ſuillo minutatim conciſo, germanicè Leberwurſt/ & latinè tomacula. Contulit ſe Bonifacius Peruſium, fratribus & cognatis de familia multis ſequentibus. Quærebant quidam cognoſcendi comitatus cupidiores, qui nam eſſent, qui Pōtificem in vrbem ſequebantur. Dicebat quidam, hic eſt Andreas Tomacellus, hic Ioannes Tomacellus, deinde plures Tomacellos nominatim recenſebat. Tum alius perfacetè, *O ho, permagnum ſanè fuerit iſtuc iecur neceſſe eſt, ex quo tot, & tam ingentes tomacelli prodierunt.*

XCI. *Tyrannus pecuniæ auidus.*

ERat in agro Piceno pecuniæ quidam prædiues. Tyrannus loci id audiens, & pecuniæ ſitientiſſimus rationem commentus, qua miſerum exinaniret, vocato crimen læſæ maieſtatis obijcit, & affirmando inſtat, capiteque multandum

dum aſſerit. Negare ille quidquam ab ſe contra eius dignitatem commiſſum, & poſtulare, quod tandem illud ſcelus eſſet. Hoſtes, inquit, meos, ac rebelles, qui contra me conſpirarunt domi abſconditos tenuiſti. Senſit vir bonus nummis ſuis inſidias parari. Malens igitur vitam, quam nummos ſeruare, *Verum eſt*, ait, *mi Domine, quod dicis. Sed mitte mecum ſatellites tuos, ego hoſtes illos ac rebellos tibi ſtatim in poteſtatem tradam*. Ducit domum lictores ſecum, arculas aperit, &, *capite hos*, inquit, *ſine mora: hi ſunt enim non ſolum domini veſtri, ſed mei quoque hoſtes acerrimi.* Quibus ad tyrannum delatis, homo pœnam omnem euaſit.

XCII. *Luſoris re perdita ambiguum reſponſum.*

MInacius aleo, cum aliquando nummulos, & veſtes ludendo perdidiſſet, ſeminudus, & flens ad oſtiolum tabernæ cuiuſdam ſedebat. Quem videns amicus, Quid nam eſt tibi? inquit. *Nihil*, reſpondet Minacius. Tum amicus, cur nam ergo, ſi nihil habes, ploras? *Hoc ſolùm*, ait, *quòd nihil habeo.* Admirans ille, mirum, inquit, te plorare, cum, cur plores nihil habeas. Minacius, quòd nihil ſibi à ludo ſupereſſet, ideò nihil ſe habere intelligi volebat.

XCIII. *Aratrum portans, & aſello inequitans.*

VIr ruſticus cum uſque ad meridiem araſſet feſſis bobus, & ipſe fatigatus, ut rediret in oppidum, aratrum aſello alligauit, quem præmiſſis bobus aſcendit. Cum nimio onere gravatus aſellus deficeret, nec progredi poſſet, re animadverſa Pierus (id illi nomen erat) deſcendit, aratrum humeris ſuis imponit, rurſumque aſcendit, inquiens, *Nunc procedere poteris, non enim tu, ſed ego aratrum fero.*

XCIV. *Florentini oratores.*

MIſſi in Galliam Legati Florentini, cum Mediolanum perveniſſent, Principem ſalutarunt. Rogati ab eo quinam eſſent, Florentini inquiunt, & Legati, & cives ſumus, ſi vobis placet, qui mos eſt loquendi. Comiter ab eo accepti, & dimiſſi, cum Vercellas deveniſſent, recenſentes quæ hactenus egiſſent, recordati ſunt verborum, quibus ad Principem uſi fuerant. Cumque vnus male ab ipſis dictum autumaret, *ſi vobis placet*, nam etſi diſpliceret, ipſos tamen & Florentinos, & Legatos eſſe, omnes perperam, & contra dignitatem dictum aſſenſere. Quare communi conſilio ad ea verba retractanda Mediolanum reuerſi, Principem adierunt. Ibi ſenior, & doctior, Illuſtriſs. Princeps, inquit, cum eſſemus Vercellis, venit in mentem dixiſſe nos tibi, nos Florentinos & Legatos, & cives eſſe, *ſi tibi placuerit*, inſulſe, ac inſcite utique. Nam ſeu placeat, ſeu diſpliceat, ſumus Flo-

Florentini & cives, & Legati. Riſit Princeps, vir alioqui gravis, hominum ſtultitiam, aſſerens, ſibi placere quod eſſent, quos ſe eſſe dicerent.

XCV. *Fr. Philelphus perſtrictus.*

CVm in Palatio Apoſtolico in cœtu doctiſſimorum virorum de improbitate Philelphi ſermo incidiſſet, quæſiuit quiſpiam, an genere nobilis eſſet. Tum vnus, contribulis eius, vir optimus, & facetus, vultu ad grauitatem compoſita, *apprime nobilis eſt*, inquit, *Nam pater eius ſemper mane ſericas veſtes induebat*, denotans eum ſacerdotis filium. Veſtimenta enim, quibus presbyteri in ſacris utuntur, ut plurimum ſericia ſunt.

XCVI. *Concionator ineptiens.*

S. Chriſtophorũ in concione feſtis multis eius verbis extollebat Parochus, quòd humeris ſuis Chriſtum puerum portaſſet, ſæpiusque interrogabat, numquis præterea in terris talem prærogativam habuiſſet, ut Saluatorem ferret, cumque auditoribus crebritate huius quæſtionis moleſtus eſſet, quidam de turba reſpondit, *Aſinus, qui & filium, & matrem in Aegyptum portauit.*

XCVII. *Chriſti annus triceſimus primus.*

De

DE ætate Chriſti, & operibus viri Religioſi colloquebantur. Tum quidam idiota aſtans, quæſiuit ab eis, quid primum Ieſus fecerit, poſtquam trigeſimum annum exceſſit. Hic alijs hæſitantibus, alijs varia dicentibus, miror, inquit, vos neſcire rem adeò facilem. Illi, quid ergo primum egit? *Trigeſimum primum annum ingreſſus eſt*, inquit. Propter inexſpectatum reſponſum conſecutus eſt riſus.

XCVIII. *Oſtentator in torquibus.*

ORdinis equeſtris quidẽ Mediolanenſis Florentiam Orator venerat. Is quotidiè ad oſtentationem varij generis catenulas aureas collo circundabat, cuius vanitatem Nicolaus Nicolus tangens, *Cæteri ſtulti*, inquit, *vnica catena ſe vinciri patiuntur, huius autem inſania vna catena non eſt contenta.*

XCIX. *Fati aſſertor vapulans.*

CRiſippi ſeruus, qui dominum Philoſophũ toties docentem audiuerat, omnia fato fieri, cum ob furtum vapularet à domino, clamabat, fuiſſe in fatis vt furaretur: ſubintulit Philoſophus, *Et in fatis etiam vt verberareris.*

C. *Diagoras eluſor.*

CVm ei nauiganti vectores aduerſa tempeſtate timidi, & perterriti dicerent, non iniuriâ

iuriâ ſibi illud accidere, qui illum in eandem nauim recepiſſent: oſtendit eis in eodem curſu multas alias laborantes; quæſiuitque, *num etiam in illis nauibus Diagoram vehi crederent.* Cic. 3. de nat. Deorum.

C I. *Aper Diocletiani.*

CVm à Druide prædictum eſſet Diocletiano, fore Imp. poſtquam Aprum occidiſſet, (intelligebat autem vates hominem nomine Aprũ, Prætorij Præfectum, auctorẽ necis Numeriani) ille apros in venationibus, vbi fuit facultas, manu ſua ſemper occidit. Sed cum interea Aurelianus imperium accepiſſet, quum Probus, quũ Tacitus, quum ipſe Carus, Diocletianus dixit, *Ego ſemper apros occido, ſed alter ſemper vtitur pulpamento.* Flauius Vopiſcus.

C II. *Podagricus, & Chiragricus.*

HErodes Sophiſta ob podagram, & chiragram medicis frequenter obnoxius, cum de ſua ægritudine ſcriberet, hanc miſit epiſtolã. *Cum eſſe oportet, manus non habeo: oportet progredi, non ſunt mihi pedes. Oportet dolere, tunc & pedes mihi ſunt, & manus.* Philoſtratus libr. 2. de vitis Sophiſtarum.

CIII. *In Caracallum fratricidam.*

NOn ab re eſt, etiam diaſyrticum quoddam in eum dictum addere. Nam cum Germanici, & Parthici, & Arabici, & Alemannici nomen in titulo ſuo adſcriberet, Heluius Pertinax, filius Pertinacis, dicitur ioco dixiſſe, *Adde, ſi placet, etiam* GETICVS MAXIMVS, quod Getam occiderat fratrem, & Gothi Getæ dicerentur, quos ille, dum ad Orientem tranſijt, tumultuarijs prælijs deuicerat. Spartian. in Caracallo.

SYNTAGMA QVARTVM.

MFMORABILIA.

I. *Bucephalus.*

NOTA ei inſignita erat bouis caput: cuius cauſſa nomen ei Bucephalo inditum. Vel quod, vt alijs placet, quum ipſe nigri coloris eſſet, albam in capite notam haberet, bouis capiti per quam ſimilem. Solum Alexandrum ſeſſorem admittebat, reliquos reijciebat, magnitudine ſimul corporis eximia, atque animo generoſo præditus. Arrian. lib. 5. Bouilli capitis nota equis inuſta apud Theſſalos, nomen illis dabat, vt Bucephali appellarentur. Falluntur autem qui putant equum Alexandri à bouillo capite, vel à cornibus, quibus eſſet præditus, ita nominatum. Pierius libro 3.

II. *Ingentes ſtrages bellicæ.*

VNum bellum Punicum ſecundum, in ſolis Italia, Hiſpania, Sicilia ſupra quindecies cẽtentena millia hominum (quæſiui enim curioſius) non totis annis XVII. conſumpſit. Bellum ciuile inter Cæſarem, & Pompeium, ad millia trecenta. Vnus Cæſar Iulius fatetur, & quidem gloriabundus, vndecies centena, & quinquaginta duo millia hominum prælijs à ſe occiſa, atque ita, vt non veniat in hanc rationem ſtrages bellorum ciuilium. Sed Pompeius in delubro Mineruæ inſcripſit, fuſa à ſe, fugata, occiſa, in deditionem accepta hominum vicies ſemel centena LXXXIII. millia. Quibus velut in numerum, ſi vis, adde Q. Fabium, qui centum decem Gallorum millia, C. Marium, qui ducenta Cimbrorum, poſteriore æuo Aëtium, qui memorabili Catalaunico conflictu centum ſexaginta duo millia Hunnorum cecidit. Lipſius de Conſtantia lib.2. cap.22. Lege item cap.21.23.24.25.

III. *Duo Reges in Deum, & Chriſtum blaſphemi.*

ALphonſus X. Hiſpaniæ Rex ſolitus Prouidentiam identidem culpare, & dicere: ſi principio mundi ipſe Deo conditori affuiſſet, multa melius, ordinatiuſque condenda fuiſſa.

Fride-

Fridericus II. Imp. ſæpius in ore habebat, Tres fuiſſe inſignes impoſtores, qui genus humanum ſeduxerint, Moyſen, Chriſtum, Mahometem. Idem in Monit. & Exempl. Polit. lib. 1. cap. 1. & 4.

IV. *Deliciæ; & fatuitas Poliarchi.*

POliarchum Athenienſem aiunt eò luxuriæ perueniſſe, vt canes etiam, & gallos, ſi quibus delectatus fuiſſet; mortuos efferret publicè, & amicos ſuos conuocaret ad funus, ſplendideque eos ſepeliret, atque erigeret in eorum monumentis columnas, quibus epitaphia eorum inſculperet. Ælian. var. hiſtor. lib. 8. cap. 4.

V. *Matricidium.*

THeſſalonice vxor Caſſandri, regis Macedonum, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per materna vbera (olim ſiquidem etiam reginæ ipſe proles ſuas lactabent) deprecaretur, interficitur. Iuſtin. lib. 16. Ibid. in parricidio nulla ſatis iuſta cauſſa ad ſceleris patrocinium prætexi poteſt.

VI. *Alexandri fælicitas.*

CVm nullo hoſtium vnquam congreſſus eſt, quem non vicerit: nullam vrbem obſedit, quam non expugnauerit: nullam gentem adijt, quam non calcauerit. Idem lib. 12.

VII. *Rhetor malus.*

QVintilian. lib. 8. cap. 2. refert, fuiſſe olim Rhetorem, qui diſcipulos nihil aliud docebat, quam obſcurandæ elocutionis rationem, dicens, σκότισον σκότισον, obſcura obſcura.

VIII. *Socratis tolerantia.*

STare ſolitus dicitur Socrates pertinaci ſtatu perdius, atque pernox, à ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem, inconniuens, immobilis, iiſdem in veſtigijs, ore atque oculis in eundem locum directis, cogitabundus: tanquam ſeceſſu mentis quodam, atque animi à corpore. Gellius lib. 2. cap. 1.

IX. *Alcibiadis pulchritudo.*

ERat Alcibiades Athenienſis præſtanti forma, &, vt ait Socrates, καλλιστός τε καὶ μέγιστος: manſitque ei ſua pulchritudo per omnem ætatem, auctore Plutarcho. Quare etiam iudicio Apollinis Græcorum omnium formoſiſſimus eſt habitus. Plin. lib. 34. cap. 6. Itaque ad eius formam ſua opera exigebant ſtatuarij, qui ſummam exprimere pulchritudinem volebant: Auctores Clemens Alexandrin. Arnobius, Ariſtænetus, alij. Caſaub. in Perſij ſat. 4.

X. Si-

X. *Signum crucis corona cin-ctum.*

IVliano ſacrificanti in extis apparuit ſignum crucis, corona circundatum. Hinc Coniectores cœperunt ſuſpicari, nullos nec temporum, nec locorum fines doctrinæ Chriſtianæ ſtatutos eſſe. Primùm, quod corona eſt ſignum victoriæ. Deinde, quod forma circularis, ex omni parte incipiens, & in ſe deſinens finem deſignat nullum. Hanc interpretationem malignè eluſit aruſpex. Vide Niceph. lib. 10. cap. 3.

XI. *Miracula viſus.*

MEchliniæ ſpectaui ceraſi calculum, in modum quaſilli exſculptum, quo continebantur quindecim alearum paria, ſuis punctis affabrè diſtincta, ita vt acie oculorum dignoſci potuerint clarè: cui tamen non dubia, aut tenebroſa erat illa oculorum lux. Myrmecidem refert Plinius libr. 7. cap. 21. & libr. 36. cap. 5. feciſſe quadrigam, quam muſca alis integeret cum auriga: item nauem, quæ pennis apiculæ abſconderetur. Franciſcum Alumnum Petrus Aretinus narrat deſcripſiſſe ſine notis, ſeu abbreuiaturis integrum ſymbolum Apoſtolorum, & principium Euangelij Ioannis, atque hæc ambo in ſpatio denarioli, ſtupentibus Imper. Carolo, & Clemente Pontif.

temptum, ſe aliquando carmen melius ſomniaſſe, quam aduerſarius oſtenderet, intulit Eruditus ille, *Crebrò itaque dormias licet.*

LXXXV. *Calefactor, Calfurnius.*

PVlchrum eſt interpretari nomina, & fingere quippiam, ob quod ij, de quibus eſt ſermo illis appellētur, vel ob quod aliquid fiat. Quemadmodum quidam Patavij *Calfurnium* ſe dicebat vocari, quod calefacere ſoleret furnos.

LXXXVI. *In reprehenſorem uſurarium.*

GEnuenſis quidam egregius decoctor, & prodigus erat. Cui cum fœnerator auariſſimus diceret, quando tandem facultates tuas profundere, & abligurire deſines? occurrit ille, *quando tu furari deſines alienas.* Fures utique, & furum maximi, qui fœnori iniquo dant operam.

Nonnulla ex Facetiis Pogii Florentini.

LXXXVII. *Curæ ingentes minuunt ſenſum voluptatis.*

DVx Mediolanenſis cocum habebat peritiſſimum. Cui cum è bello, quod cum Florentinis

tinis gerebat triſtior nuntius veniſſet, mœrori ſe dedidit, & curis macerauit. Poſitis aliquando epulis, ſapores quoſdam improbauit, & quiddam epulatum, ut non ſatis conditum eſt, aſpernatus, accitumque cocum ut vel imperitum, vel negligentem acrius obiurgauit. Tum ille, ut lingua liberior, *Si Florentini, inquit, tibi guſtum, atque appetitum auferunt, quæ mea eſt culpa? Cibi enim mei & ſapidi ſunt, & ſumma arte compoſiti. Sed te nimium concalefaciunt, & appetitum auferunt Florentini.* Riſit Princeps humaniſſimus facetum coqui in reſpondendo libertatem.

LXXXVIII. *Ridicula excuſatio.*

VIr quidam ſummus, bello quod in Piceno aduerſus hoſtes Pontif. Max. geſtum eſt, cum ad pugnam ventum eſſet. & iam tubæ clangerent, ac vel vincere, vel mori in acie oporteret, milites ad fortiter dimicandum hortatus addidit, eos qui cecidiſſent, veniam peccatorum omnium conſecutos, cum Deo & angelis pranſuros. Tum ex militibus neſcio quis, Quin tu igitur nobiſcum ad hoc divinum prandium accedis? Reſpondit. *Mihi tempus prandendi nondum eſt, quia nondum eſurio.*

LXXXIX. *Corpulentus, & adipatus.*

HOmo Eccleſiaſticus vaſto corpore, & præpingui veſperi Florētiam petens, ruſticum obuium interrogabat, an putaret ſe portam ingredi poſſe. Hoc volebat, an vrbem intrare poſſet, priuſquam porta clauderetur. Iocoſus ruſticus, *atqui*, ait, *currus fœno onuſtus, nedum tu portam vrbis introires.*

XC. *Tomacelli.*

BOnifacius IX. fuit Neapolitanus, ex familia Tomacellorum. Apellantur autem vulgò tomacelli farciminū genus ex iecore ſuillo minutatim conciſo, germanicè Leberwurſt/& latinè tomacula. Contulit ſe Bonifacius Peruſium, fratribus & cognatis de familia multis ſequentibus. Quærebant quidam cognoſcendi comitatus cupidiores, qui nam eſſent, qui Pōtificem in vrbem ſequebantur. Dicebat quidam, hic eſt Andreas Tomacellus, hic Ioannes Tomacellus, deinde plures Tomacellos nominatim recenſebat. Tum alius perfacetè, *O ho, permagnum ſanè fuerit iſtuc iecur neceſſe eſt, ex quo tot, & tam ingentes tomacelli prodierunt.*

XCI. *Tyrannus pecuniæ auidus.*

ERat in agro Piceno pecuniæ quidam prædiues. Tyrannus loci id audiens, & pecuniæ ſitientiſſimus rationem commentus, qua miſerum exinaniret, vocato crimen læſæ maieſtatis obijcit, & affirmando inſtat, capiteque multandum

dum aſſerit. Negare ille quidquam ab ſe contra eius dignitatem commiſſum, & poſtulare, quod tandem illud ſcelus eſſet. Hoſtes, inquit, meos, ac rebelles, qui contra me conſpirarunt domi abſconditos tenuiſti. Senſit vir bonus nummis ſuis inſidias parari. Malens igitur vitam, quam nummos ſeruare, *Verum eſt*, ait, *mi Domine, quod dicis. Sed mitte mecum ſatellites tuos, ego hoſtes illos ac rebellos tibi ſtatim in poteſtatem tradam*. Ducit domum lictores ſecum, arculas aperit, &, *capite hos*, inquit, *ſine mora: hi ſunt enim non ſolum domini veſtri, ſed mei quoque hoſtes acerrimi*. Quibus ad tyrannum delatis, homo pœnam omnem euaſit.

XCII. *Luſoris re perdita ambiguum reſponſum.*

MInacius aleo, cum aliquando nummulos, & veſtes ludendo perdidiſſet, ſeminudus, & flens ad oſtiolum tabernæ cuiuſdam ſedebat. Quem videns amicus, Quid nam eſt tibi? inquit. *Nihil*, reſpondet Minacius. Tum amicus, cur nam ergo, ſi nihil habes, ploras? *Hoc ſolùm*, ait, *quòd nihil habeo*. Admirans ille, mirum, inquit, te plorare, cum, cur plores nihil habeas. Minacius, quòd nihil ſibi à ludo ſupereſſet, ideò nihil ſe habere intelligi volebat.

XCIII. *Aratrum portans, & aſello inequitans.*

VIr ruſticus cum uſque ad meridiem araſſet feſſis bobus, & ipſe fatigatus, ut rediret in oppidum, aratrum aſello alligauit, quem præmiſſis bobus aſcendit. Cum nimio onere gravatus aſellus deficeret, nec progredi poſſet, re animadverſa Pierus (id illi nomen erat) deſcendit, aratrum humeris ſuis imponit, rurſumque aſcendit, inquiens, *Nunc procedere poteris, non enim tu, ſed ego aratrum fero.*

XCIV. *Florentini oratores.*

MIſſi in Galliam Legati Florentini, cum Mediolanum perveniſſent, Principem ſalutarunt. Rogati ab eo quinam eſſent, Florentini inquiunt, & Legati, & cives ſumus, ſi vobis placet, qui mos eſt loquendi. Comiter ab eo accepti, & dimiſſi, cum Vercellas deveniſſent, recenſentes quæ hactenus egiſſent, recordati ſunt verborum, quibus ad Principem uſi fuerant. Cumque vnus male ab ipſis dictum autumaret, *ſi vobis placet*, nam etſi diſpliceret, ipſos tamen & Florentinos, & Legatos eſſe, omnes perperam, & contra dignitatem dictum aſſenſere. Quare communi conſilio ad ea verba retractanda Mediolanum reuerſi, Principem adierunt. Ibi ſenior, & doctior, Illuſtriſs. Princeps, inquit, cum eſſemus Vercellis, venit in mentem dixiſſe nos tibi, nos Florentinos & Legatos, & cives eſſe, *ſi tibi placuerit*, inſulſe, ac inſcite utique. Nam ſeu placeat, ſeu diſpliceat, ſumus Flo-

Florentini & cives, & Legati. Riſit Princeps, vir alioqui gravis, hominum ſtultitiam, aſſerens, ſibi placere quod eſſent, quos ſe eſſe dicerent.

XCV. *Fr. Philelphus perſtrictus.*

CVm in Palatio Apoſtolico in cœtu doctiſſimorum virorum de improbitate Philelphi ſermo incidiſſet, quæſiuit quiſpiam, an genere nobilis eſſet. Tum vnus, contribulis eius, vir optimus, & facetus, vultu ad grauitatem compoſita, *apprime nobilis eſt*, inquit, *Nam pater eius ſemper mane ſericas veſtes induebat*, denotans eum ſacerdotis filium. Veſtimenta enim, quibus presbyteri in ſacris utuntur, ut plurimum ſericia ſunt.

XCVI. *Concionator ineptiens.*

S Chriſtophorũ in concione feſtis multis ei9 verbis extollebat Parochus, quòd humeris ſuis Chriſtum puerum portaſſet, ſæpiuſque interrogabat, numquis præterea in terris talem prærogativam habuiſſet, ut Saluatorem ferret, cumque auditoribus crebritate huius quæſtionis moleſtus eſſet, quidam de turba reſpondit, *Aſinus, qui & filium, & matrem in Aegyptum portauit.*

XCVII. *Chriſti annus triceſimus primus.*

De

DE ætate Chriſti, & operibus viri Religioſi colloquebantur. Tum quidam idiota aſtans, quæſiuit ab eis, quid primum Ieſus fecerit, poſtquam trigeſimum annum exceſſit. Hîc alijs hæſitantibus, alijs varia dicentibus, miror, inquit, vos neſcire rem adeò facilem. Illi, quid ergo primum egit? *Trigeſimum primum annum ingreſſus eſt*, inquit. Propter inexſpectatum reſponſum conſecutus eſt riſus.

XCVIII. *Oſtentator in torquibus.*

ORdinis equeſtris quidē Mediolanenſis Florentiam Orator venerat. Is quotidiè ad oſtentationem varij generis catenulas aureas collo circundabat, cuius vanitatem Nicolaus Nicolus tangens, *Cæteri ſtulti*, inquit, *vnica catena ſe vinciri patiuntur, huius autem inſania vna catena non eſt contenta.*

XCIX. *Fati aſſertor vapulans.*

CRiſippi ſeruus, qui dominum Philoſophū toties docentem audiuerat, omnia fato fieri, cum ob furtum vapularet à domino, clamabat, fuiſſe in fatis vt furaretur: ſubintulit Philoſophus, *Et in fatis etiam vt verberareris.*

C. *Diagoras eluſor.*

CVm ei nauiganti vectores aduerſa tempeſtate timidi, & perterriti dicerent, non iniuriâ

iuriâ ſibi illud accidere, qui illum in eandem nauim recepiſſent: oſtendit eis in eodem curſu multas alias laborantes; quæſiuitque, *num etiam in illis nauibus Diagoram vehi crederent.* Cic. 3. de nat. Deorum.

C I. *Aper Diocletiani.*

CVm à Druide prædictum eſſet Diocletiano, fore Imp. poſtquam Aprum occidiſſet, (intelligebat autem vates hominem nomine Aprũ, Prætorij Præfectum, auctorẽ necis Numeriani) ille apros in venationibus, vbi fuit facultas, manu ſua ſemper occidit. Sed cum interea Aurelianus imperium accepiſſet, quum Probus, quũ Tacitus, quum ipſe Carus, Diocletianus dixit, *Ego ſemper apros occido, ſed alter ſemper vtitur pulpamento.* Flauius Vopiſcus.

C II. *Podagricus, & Chiragricus.*

HErodes Sophiſta ob podagram, & chiragram medicis frequenter obnoxius, cum de ſua ægritudine ſcriberet, hanc miſit epiſtolã. *Cum eſſe oportet, manus non habeo: oportet progredi, non ſunt mihi pedes. Oportet dolere, tunc & pedes mihi ſunt, & manus.* Philoſtratus libr. 2. de vitis Sophiſtarum.

CIII. *In Caracallum fratricidam.*

NOn ab re eſt, etiam diaſyrticum quoddam in eum dictum addere. Nam cum Germanici, & Parthici, & Arabici, & Alemannici nomen in titulo ſuo adſcriberet, Heluius Pertinax, filius Pertinacis, dicitur ioco dixiſſe, *Adde, ſi placet, etiam* GETICVS MAXIMVS, quod Getam occiderat fratrem, & Gothi Getæ dicerentur, quos ille, dum ad Orientem tranſijt, tumultuarijs prælijs deuicerat. Spartian. in Caracallo.

SYN-

SYNTAGMA QVARTVM.

MEMORABILIA.

I. Bucephalus.

NOTA ei inſignita erat bouis caput: cuius cauſſa nomen ei Bucephalo inditum. Vel quod, vt alijs placet, quum ipſe nigri coloris eſſet, albam in capite notam haberet, bouis capiti per quam ſimilem. Solum Alexandrum ſeſſorem admittebat, reliquos reijciebat, magnitudine ſimul corporis eximia, atque animo generoſo præditus. Arrian. lib. 5. Bouilli capitis nota equis inuſta apud Theſſalos, nomen illis dabat, vt Bucephali appellarentur. Falluntur autem qui putant equum Alexandri à bouillo capite, vel à cornibus, quibus eſſet præditus, ita nominatum. Pierius libro 3.

CIII. *In Caracallum fratricidam.*

NOn ab re eſt, etiam diaſyrticum quoddam in eum dictum addere. Nam cum Germanici, & Parthici, & Arabici, & Alemannici nomen in titulo ſuo adſcriberet, Heluius Pertinax, filius Pertinacis, dicitur ioco dixiſſe, *Adde, ſi placet, etiam* GETICVS MAXIMVS, quod Getam occiderat fratrem, & Gothi Getæ dicerentur, quos ille, dum ad Orientem tranſijt, tumultuarijs prælijs deuicerat. Spartian. in Caracallo.

SYN-

SYNTAGMA QVARTVM.

MEMORABILIA.

I. *Bucephalus.*

NOTA ei inſignita erat bouis caput: cuius cauſſa nomen ei Bucephalo inditum. Vel quod, vt alijs placet, quum ipſe nigri coloris eſſet, albam in capite notam haberet, bouis capiti per quam ſimilem. Solum Alexandrum ſeſſorem admittebat, reliquos reijciebat, magnitudine ſimul corporis eximia, atque animo generoſo præditus. Arrian. lib. 5. Bouilli capitis nota equis inuſta apud Theſſalos, nomen illis dabat, vt Bucephali appellarentur. Falluntur autem qui putant equum Alexandri à bouillo capite, vel à cornibus, quibus eſſet præditus, ita nominatum. Pierius libro 3.

II. *In-*

II. *Ingentes ſtrages bellicæ.*

VNum bellum Punicum ſecundum, in ſolis Italia, Hiſpania, Sicilia ſupra quindecies cẽtentena millia hominum (quæſiui enim curioſius) non totis annis XVII. conſumpſit. Bellum ciuile inter Cæſarem, & Pompeium, ad millia trecenta. Vnus Cæſar Iulius fatetur, & quidem gloriabundus, vndecies centena, & quinquaginta duo millia hominum prælijs à ſe occiſa, atque ita, vt non veniat in hanc rationem ſtrages bellorum ciuilium. Sed Pompeius in delubro Mineruæ inſcripſit, fuſa à ſe, fugata, occiſa, in deditionem accepta hominum vicies ſemel centena LXXXIII. millia. Quibus velut in numerum, ſi vis, adde Q. Fabium, qui centum decem Gallorum millia, C. Marium, qui ducenta Cimbrorum, poſteriore æuo Aëtium, qui memorabili Catalaunico conflictu centum ſexaginta duo millia Hunnorum cecidit. Lipſius de Conſtantia lib. 2. cap. 22. Lege item cap. 21. 23. 24. 25.

III. *Duo Reges in Deum, & Chriſtum blaſphemi.*

ALphonſus X. Hiſpaniæ Rex ſolitus Prouidentiam identidem culpare, & dicere: ſi principio mundi ipſe Deo conditori affuiſſet, multa melius, ordinatiuſque condenda fuiſſe.

Fride-

Fridericus II. Imp. ſæpius in ore habebat, Tres fuiſſe inſignes impoſtores, qui genus humanum ſeduxerint, Moyſen, Chriſtum, Mahometem. Idem in Monit. & Exempl. Polit. lib. 1. cap. 1. & 4.

IV. *Deliciæ; & fatuitas Poliarchi.*

POliarchum Athenienſem aiunt eò luxuriæ perueniſſe, vt canes etiam, & gallos, ſi quibus delectatus fuiſſet; mortuos efferret publicè, & amicos ſuos conuocaret ad funus, ſplendideque eos ſepeliret, atque erigeret in eorum monumentis columnas, quibus epitaphia eorum inſculperet. Ælian. var. hiſtor. lib. 8. cap. 4.

V. *Matricidium.*

THeſſalonice vxor Caſſandri, regis Macedonum, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per materna vbera (olim ſiquidem etiam reginæ ipſæ proles ſuas lactabent) deprecaretur, interficitur. Iuſtin. lib. 16. Ibid. in parricidio nulla ſatis iuſta cauſſa ad ſceleris patrocinium prætexi poteſt.

VI. *Alexandri fælicitas.*

CVm nullo hoſtium vnquam congreſſus eſt, quem non vicerit: nullam vrbem obſedit, quam non expugnauerit: nullam gentem adijt, quam non calcauerit. Idem lib. 12.

X. *Signum crucis corona cinctum.*

IVliano ſacrificanti in extis apparuit ſignum crucis, corona circundatum. Hinc Coniectores cœperunt ſuſpicari, nullos nec temporum, nec locorum fines doctrinæ Chriſtianæ ſtatutos eſſe. Primùm, quod corona eſt ſignum victoriæ. Deinde, quod forma circularis, ex omni parte incipiens, & in ſe deſinens finem deſignat nullum. Hanc interpretationem malignè eluſit aruſpex. Vide Niceph. lib. 10. cap. 3.

XI. *Miracula viſus.*

MEchliniæ ſpectaui ceraſi calculum, in modum quaſilli exſculptum, quo continebantur quindecim alearum paria, ſuis punctis affabrè diſtincta, ita vt acie oculorum dignoſci potuerint clarè: cui tamen non dubia, aut tenebroſa erat illa oculorum lux. Myrmecidem refert Plinius libr. 7. cap. 21. & libr. 36. cap. 5. feciſſe quadrigam, quam muſca alis integeret cum auriga: item nauem, quæ pennis apiculæ abſconderetur. Franciſcum Alumnum Petrus Aretinus narrat deſcripſiſſe ſine notis, ſeu abbreuiaturis integrum ſymbolum Apoſtolorum, & principium Euangelij Ioannis, atque hæc ambo in ſpatio denarioli, ſtupentibus Imper. Carolo, & Clemente Pontif.

reiq́ue nouitate vix oculos ſatiare potentibus. Hadrian.Iun.Animaduerſor.lib.1.cap.6.

XII. *Immanis luxus.*

AVguſtinus quidam Chieſius Rom. trapezites, Leoni X. Pont. Max. totiq́ue purpurei ſenatus cœtui, cæterorumq́; regum Legatis, ob filium ab ipſo baptiſmi lauacro tinctum, ſplendidiſſima (vt ita dicam) repotia conſtituit, in quibus non ſatis fuit eduliorum omnis generis, miſſuumq́ue exquiſitiſſimorum apparatui modum omnem ademiſſe, niſi etiam lances, pinacas, cæteraq́ue cum eſcaria vaſa, tum potus inſtrumenta, ex argento affabre facta omnia, in Tiberis præterlabentis alueũ, immani luxus oſtento præcipitarentur, idq́ue non vna modo, ſed pluribus quoque vicibus, quotieſcunque ſcenicum illud ferculum, & menſarium choragium mutandum foret: atque iſta paruo conſtitiſſe æſtimandum erat, niſi & alieno ex orbe petitarum ingenti pretio auium (quos pſittacos nominamus) ſolæ linguæ varijs in patinis conditæ, vltimo ferculo omnem luxus oſtentationem longè ſuperaſſent. Idem lib. 4. cap.8. Accipe verſiculos Lucani in ciborum luxum nimium, Pharſal.lib.4.

——— ô prodiga rerum
Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,
Et quæſitorum terra, pelagoq́; ciborum
Ambitioſa fames, & lautæ gloria menſæ, &c.

XIII.

XIII. *Seipſum puniens propter litteras.*

SVperanius Sophiſta Iſaurus genere, cum naturâ tardiore ingenio eſſet, tantum profecit induſtria, & labore, vt tricenario maior, iam tum primum lectitare libros inceperit, & liberalibus diſciplinis animum appellere, identidem à ſe repoſcendo quæ didicerat; neque verberibus, neque increpationibus parcendo in ea ætate, quod in pueris ſolet. Etenim in balneis viſebatur ſæpe à ſemet difflagellatus, vibicibus iniuriam in ſe ipſum exercitam teſtantibus. Neque ſpe ſua falſus fuit, nam ad ſummum eruditionis culmen peruenit. Ex Eunapio Iun. lib. 4. cap. 24.

XIV. *Reſponſum Alexandri M. ad petitionem matris.*

OLympiadi matri petenti ab ſe necem viri innocentis, reſpondit Alexander, Aliam pete mercedem pro nouem menſibus, quibus me geſtaſti in vtero: hominis ſalus nullo beneficio penſatur. Rhodig. lib. 16. Rectè etiam Iuuenalis ſat. 6. *Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa eſt.*

XV. *Pretium ſtupri, & Vnio Cleopatræ.*

M. Antonius Cleopatræ, vltimę Reginæ Ægypti Phœniciam, Syriam, Cyprum, &

Ciliciæ bonam partem, Indiam balſamiferam, & Nabathæorum Arabiam in ſtupri mercedem dedit: qui Antigonum regem ſecuri percuſſit: qui expeditionem in Parthos cum centum millibus peditum, equitumque ſuſcepit: cui denique nobilis illa cœna portentoſi luxus condicta eſt à Cleopatra: in qua centies ſeſtertiûm, id eſt, ducenta quinquagina millia aureorum vno ferculo ſecundæ menſæ conſumpta ſunt. In altero videlicet vnione, ab altera aure pendente, quem aceto liquefactum exſorbuit. Alteri idem facere cum vellet, iniecta manu ſponſionis iudex Plancus prohibuit. Is quoque tantæ æſtimationis fuit. Ergo vna cœna quinquies centena millia coronatorum abſumere voluit. Budæus de Aſſe lib. 3.

XVI. *Maßilienſes fæminæ pro patria.*

MAſſilienſes fæminæ maritis, ad claſſis inſtructionem funibus deficientibus, comas ſuas contulerant. Maluerunt enim pudicæ mulieres deformato ad tempus capite reparare exarmata nauigia, & liberè viuere, quam venuſtate integra hoſtibus cedere, hiſque ſeruitum ire. Frontin. libr. 1. Stratagemat. 7. Veget. libr. 4. cap. 9.

XVII.

XVII. *Inter lupum, & ouem antipathia.*

SI altera pars tympani lupina, altera ouilla pelle obducta fuerit, tum pulſato tympano illico rumpitur ouilla: &, quod maius eſt, ſi duo fuerint tympana, alterum lupino corio, alterum ouillo obtentum, lupino illo ſeparatim percuſſo, ouillum planè obmuteſcit. Tanta eſt igitur inter haſce duas animantes antipathia, vt nec morte quidem finiatur. Alciat. Emblemate.

XVIII. *Libri pauci magno empti.*

PLato tenui admodum pecunia familiari fuit: qui tamen tres Philolai Pythagorici libros decem millibus denariûm mercatus eſt. Id ei pretium donaſſe quidam ſcripſerunt amicum eius Dionem Syracuſanum. Ariſtoteles quoque libros pauculos Speuſippi Philoſophi poſt mortem eius emit talentis tribus Atticis: ea ſumma fit nummi noſtri HS duo & 70. millia. Qui numerus, vt Moſellanus rationem putat, prope aureorum tria millia conficit. Gellius lib. 3. cap. 17.

XIX. *Liuia Auguſta Mater patriæ.*

VT alij Patres patriæ, ſic & Liuia Auguſti

coniux dicta eſt Mater patriæ. Senatus ei arcum decreuit, quod Senatores conſeruaſſet, educaſſetque eorum liberos, ac complures filias eorum in matrimonium collocandas dote iuuiſſet. Ob hæc, inquam, merita id ei nomen tributum, quæ in monumento Auguſti ſepulta eſt. Dio Caſſius in Tiberio.

XX. *Fons in ſummo feruidus.*

ILlud quoque dum eram Budæ, vidiſſe iuuit, fontem qui eſt extra portam, qua itur Conſtantinopolim, in ſummo mirè feruentem: cuius tamẽ fundo natantes conſpicias piſces, quos inde niſi coctos eximi non poſſe putes. Ex epiſt. 1. Busbequij de legat. Turcica.

XXI. *Stultitia inſignis Caligulæ Imperatoris.*

CAligula ſolebat *ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντιβροντᾷν, καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντιστράπτειν, καὶ ὁπότε κεραυνὸς καταπέσοι, λίθον ἀντακοντίζειν.* Dio. Id eſt, contra tonitrua ex machina tonare, & aduerſum fulgura fulgurare, &, ſi quando fulmen caderet, lapidem contra iaculari. Moris autem fuit, cum tonaret, aut fulgeret, aut terra moueret, continuò pro mutua ſalute vota dijs fundere. Philoſtrat. de vita Apollonij lib. 6. *σεισμοῦ δὲ γενναίου προσπεσόντος ἔπτηξαν, καὶ ὥσπερ ἐν διοσημείαις εἰώθεν, ὑπὲρ ἀλλήλων ηὔξαντο.* Caſaubon. in Animaduerſ.

XXII.

XXII. *Eberhardus barbatus, primus Principum VVirtenbergenſium.*

NArrat Nauclerus eius Inſtitutor, Tutores Eberhardo adoleſcēti prohibuiſſe linguam latinam diſcere, fortaſſis ne diu in ſtudijs litterarum detineretur. Qui poſtea cum conuentus imperij, & exteras nationes adiret, cum inſigni ſignificatione doloris improbabat hæc mandata ſuorum, dicebatque, nemini magis opus eſſe doctrinæ, & linguarum cognitione, quam Principi.

XXIII. *Vectigal pro vmbra, & aëre exactum.*

QVid non dominantium cupiditas excogitauit? etiam pro vmbra vectigal exactum Plin. refert lib. 12. his ferè verbis. Quis non miretur arborem vmbræ gratia tantum petitam ex alieno orbe? Platanus hæc eſt, iam vſq; ad Morinos peruecta, ac tributarium etiam detinet ſolum, vt gentes vectigal & pro vmbra pendant. Hæc Plin. Quid igitur mirum, ſi & pro aëre, qui & ipſe iure naturali communis eſt, vectigal poſtulatum legamus? Hoc quidem certè ætati Michaëlis Paphlagonis Imp. Orientis Cedrenus adſcribit his verbis. ποειμώταλος ὢν πρὸς ἣν ἄν τις εἴπῃ κακίαν, πᾶσαν ἔφευγεν ὁδὸν ἀδικίας, προσθεὶς ἐ-

πέκεινα τῶν τελεσμάτων διδόναι ἕκαστον τῶν χωρίων ὑπὲρ ἀερικοῦ κατὰ τὴν ποιότητα, καὶ ἴσχυν αὐτοῦ. Quid enim aliud eſt ὑπὲρ ἀερικοῦ, quam pro ſpiritu aërio ? Pendebatur itaque tum vectigal non pro ſolo tantùm, ſed etiam pro cœlo. Huc pertinet illud Peſennij Nigri apud Spartianum. Vos terras veſtras leuari cenſione vultis, ego vero etiam aërem veſtrum cenſere vellem. Alia tamen eſt interpretatio Procopij in ἀνεκδότοις, nempe vt ἀερικὸν ſit tributi genus, quod ſupra ſolitum canonem exigitur, adeo nouum, vt quaſi ex aëre deſcendiſſe videatur, οὐ τεταγμένη τις, οὐδὲ ξυνειθισμένη οὖσα, ἀλλὰ τύχῃ τινὶ, ὥσπερ ἐξ ἀέρος φερομένη. Cuiacius Obſeruat. lib. 10. cap. 7.

XXIV *Fons in Lybia.*

FOns prope Ammonis templum in Lybia, nihil cum reliquis fontibus, quotquot è terra ſcaturiunt commune habet. Meridie enim frigidus eſt guſtanti, multóq; magis attingenti, vtpote frigidiſſimus. Sole ad veſperam vergente calidior eſt: qui quidem calor à veſpera ad mediam noctem vſque incrementa accipit. Media nocte calidiſſimus eſt: poſt mediam autem paulatim refrigeſcit, & ſub auroram frigidus eſt, meridie frigidiſſimus, vt diximus. Arrian. lib. 3.

XXV. *Echo Romæ.*

Hinc

HInc autem ſepulchrum verſus Cæciliȩ Metellæ mira vocis imago (Echo nominant) auditur, vt quater, aut quinquies vox ibidē clamore ſemel pronūciata recurrat, aureſq; feriat, &, ſi plures ſimul voces pronuncientur, ſingulæ diſtinctæ, articulateq; audiuntur: fitque interdum, vt qui primùm ſtupentes audiunt, poſt parietem latere credant homines, qui ſic reſpondeant. Tibia quoq; periculum feci, & Echo minutiſſima quæq; ter, quaterue, & amplius referebat. Immò & hinnientem fortȩ equum audiui, quem etiam ſonum identidem repetebat. Anton. Auguſtin. dial. 4. Antiquitat. Roman.

XXVI. *Theophraſtus quid paſſus.*

COntra Theophraſtum nobiliſſimum Philoſophum, & Ariſtotelis in docendi munere ſucceſſorem, quem duo millia auditorum habuiſſe traditū eſt, quiq; à diuinitate loquēdi, vt ait. 1. Offi. Cic. nomē inuenit, ſcribere eſt auſa Leontium meretricula Epicurea, & ab Epicuro amata. Cic. 1. de nat. Deor. Plin. præfat.

XXVII. *Muli argento calceati.*

LEgatus Henrici IV. Gallorum Regis, Dux Niuernenſis ad Paulum V. Pont. Max. ſexaginta mulis Romam ingreſſus eſt, calceatis ſoleis argenteis. Bened. Balduin. de Calceo antiquo cap. 6.

CIII. *In Caracallum fratricidam.*

NOn ab re eſt, etiam diaſyrticum quoddam in eum dictum addere. Nam cum Germanici, & Parthici, & Arabici, & Alemannici nomen in titulo ſuo adſcriberet, Heluius Pertinax, filius Pertinacis, dicitur ioco dixiſſe, *Adde, ſi placet, etiam* GETICVS MAXIMVS, quod Getam occiderat fratrem, & Gothi Getæ dicerentur, quos ille, dum ad Orientem tranſijt, tumultuarijs prælijs deuicerat. Spartian. in Caracallo.

SYN-

SYNTAGMA QVARTVM.

MEMORABILIA.

I. *Bucephalus.*

NOTA ei inſignita erat bouis caput: cuius cauſſa nomen ei Bucephalo inditum. Vel quod, vt alijs placet, quum ipſe nigri coloris eſſet, albam in capite notam haberet, bouis capiti per quam ſimilem. Solum Alexandrum ſeſſorem admittebat, reliquos reijciebat, magnitudine ſimul corporis eximia, atque animo generoſo præditus. Arrian. lib. 5. Bouilli capitis nota equis inuſta apud Theſſalos, nomen illis dabat, vt Bucephali appellarentur. Falluntur autem qui putant equum Alexandri à bouillo capite, vel à cornibus, quibus eſſet præditus, ita nominatum. Pierius libro 3.

II. *In-*

II. *Ingentes ſtrages bellicæ.*

VNum bellum Punicum ſecundum, in ſolis Italia, Hiſpaniâ, Sicilia ſupra quindecies cētentena millia hominum (quæſiui enim curioſius) non totis annis XVII. conſumpſit. Bellum ciuile inter Cæſarem, & Pompeium, ad millia trecenta. Vnus Cæſar Iulius fatetur, & quidem gloriabundus, vndecies centena, & quinquaginta duo millia hominum prælijs à ſe occiſa, atque ita, vt non veniat in hanc rationem ſtrages bellorum ciuilium. Sed Pompeius in delubro Mineruæ inſcripſit, fuſa à ſe, fugata, occiſa, in deditionem accepta hominum vicies ſemel centena LXXXIII. millia. Quibus velut in numerum, ſi vis, adde Q. Fabium, qui centum decem Gallorum millia, C. Marium, qui ducenta Cimbrorum, poſteriore æuo Aëtium, qui memorabili Catalaunico conflictu centum ſexaginta duo millia Hunnorum cecidit. Lipſius de Conſtantia lib.2. cap.22. Lege item cap.21.23.24.25.

III. *Duo Reges in Deum, & Chriſtum blaſphemi.*

ALphonſus X. Hiſpaniæ Rex ſolitus Prouidentiam identidem culpare, & dicere: ſi principio mundi ipſe Deo conditori affuiſſet, multa melius, ordinatiuſque condenda fuiſſe.

Fride-

Fridericus II. Imp. ſæpius in ore habebat, Tres fuiſſe inſignes impoſtores, qui genus humanum ſeduxerint, Moyſen, Chriſtum, Mahometem. Idem in Monit. & Exempl. Polit. lib. 1. cap. 1. & 4.

IV. *Deliciæ; & fatuitas Poliarchi.*

POliarchum Athenienſem aiunt eò luxuriæ perueniſſe, vt canes etiam, & gallos, ſi quibus delectatus fuiſſet; mortuos efferret publicè, & amicos ſuos conuocaret ad funus, ſplendideque eos ſepeliret, atque erigeret in eorum monumentis columnas, quibus epitaphia eorum inſculperet. Ælian. var. hiſtor. lib. 8. cap. 4.

V. *Matricidium.*

THeſſalonice vxor Caſſandri, regis Macedonum, ab Antipatro filio, cum vitam etiam per materna vbera (olim ſiquidem etiam reginæ ipſe proles ſuas lactabent) deprecaretur, interficitur. Iuſtin. lib. 16. Ibid. in parricidio nulla ſatis iuſta cauſſa ad ſceleris patrocinium prætexi poteſt.

VI. *Alexandri fælicitas.*

CVm nullo hoſtium vnquam congreſſus eſt, quem non vicerit: nullam vrbem obſedit, quam non expugnauerit: nullam gentem adijt, quam non calcauerit. Idem lib. 12.

X. *Signum crucis corona cinctum.*

IVliano ſacrificanti in extis apparuit ſignum crucis, corona circundatum. Hinc Coniectores cœperunt ſuſpicari, nullos nec temporum, nec locorum fines doctrinæ Chriſtianæ ſtatutos eſſe. Primùm, quod corona eſt ſignum victoriæ. Deinde, quod forma circularis, ex omni parte incipiens, & in ſe deſinens finem deſignat nullum. Hanc interpretationem malignè eluſit aruſpex. Vide Niceph. lib. 10. cap. 3.

XI. *Miracula viſus.*

MEchliniæ ſpectaui ceraſi calculum, in modum quaſilli exſculptum, quo continebantur quindecim alearum paria, ſuis punctis affabrè diſtincta, ita vt acie oculorum dignoſci potuerint clarè: cui tamen non dubia, aut tenebroſa erat illa oculorum lux. Myrmecidem refert Plinius libr. 7. cap. 21. & libr. 36. cap. 5. feciſſe quadrigam, quam muſca alis integeret cum auriga: item nauem, quæ pennis apiculæ abſconderetur. Franciſcum Alumnum Petrus Aretinus narrat deſcripſiſſe ſine notis, ſeu abbreuiaturis integrum ſymbolum Apoſtolorum, & principium Euangelij Ioannis, atque hæc ambo in ſpatio denarioli, ſtupentibus Imper. Carolo, & Clemente Pontif.

reique nouitate vix oculos ſatiare potentibus. Hadrian. Iun. Animaduerſor. lib. 1. cap. 6.

XII. *Immanis luxus.*

AVguſtinus quidam Chieſius Rom. trapezites, Leoni X. Pont. Max. totique purpurei ſenatus cœtui, cæterorumq; regum Legatis, ob filium ab ipſo baptiſmi lauacro tinctum, ſplendidiſſima (vt ita dicam) repotia conſtituit, in quibus non ſatis fuit eduliorum omnis generis, miſſuumque exquiſitiſſimorum apparatui modum omnem ademiſſe, niſi etiam lances, pinacas, cæteraque cum eſcaria vaſa, tum potus inſtrumenta, ex argento affabre facta omnia, in Tiberis præterlabentis alueū, immani luxus oſtento præcipitarentur; idque non vna modo, ſed pluribus quoque vicibus, quotieſcunque ſcenicum illud ferculum, & menſarium choragium mutandum foret: atque iſta paruo conſtitiſſe æſtimandum erat, niſi & alieno ex orbe petitarum ingenti pretio auium (quos pſittacos nominamus) ſolæ linguæ varijs in patinis conditæ, vltimo ferculo omnem luxus oſtentationem longè ſuperaſſent. Idem lib. 4. cap. 8. Accipe verſiculos Lucani in ciborum luxum nimium, Pharſal. lib. 4.

——— ô prodiga rerum
Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,
Et quæſitorum terra, pelagoq; ciborum
Ambitioſa fames, & lautæ gloria menſæ, &c.

XIII.

XIII. *Seipſum puniens propter litteras.*

SVperanius Sophiſta Iſaurus genere, cum naturâ tardiore ingenio eſſet, tantum profecit induſtria, & labore, vt tricenario maior, iam tum primum lectitare libros inceperit, & liberalibus diſciplinis animum appellere, identidem à ſe repoſcendo quæ didicerat; neque verberibus, neque increpationibus parcendo in ea ætate, quod in pueris ſolet. Etenim in balneis viſebatur ſæpe à ſemet difflagellatus, vibicibus iniuriam in ſe ipſum exercitam teſtantibus. Neque ſpe ſua falſus fuit, nam ad ſummum eruditionis culmen peruenit. Ex Eunapio Iun. lib. 4. cap. 24.

XIV. *Reſponſum Alexandri M. ad petitionem matris.*

OLympiadi matri petenti ab ſe necem viri innocentis, reſpondit Alexander, Aliam pete mercedem pro nouem menſibus, quibus me geſtaſti in vtero: hominis ſalus nullo beneficio penſatur. Rhodig. lib. 16. Rectè etiam Iuuenalis ſat. 6. *Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa eſt.*

XV. *Pretium ſtupri, & Vnio Cleopatræ.*

M. Antonius Cleopatræ, vltimę Reginæ Ægypti Phœniciam, Syriam, Cyprum, &

Ciliciæ bonam partem, Indiam balſamiferam, & Nabathæorum Arabiam in ſtupri mercedem dedit: qui Antigonum regem ſecuri percuſſit: qui expeditionem in Parthos cum centum millibus peditum, equitumque ſuſcepit: cui denique nobilis illa cœna portentoſi luxus condicta eſt à Cleopatra: in qua centies ſeſtertiûm, id eſt, ducenta quinquagina millia aureorum vno ferculo ſecundæ menſæ conſumpta ſunt. In altero videlicet vnione, ab altera aure pendente, quem aceto liquefactum exſorbuit. Alteri idem facere cum vellet, iniecta manu ſponſionis iudex Plancus prohibuit. Is quoque tantæ æſtimarionis fuit. Ergo vna cœna quinquies centena millia coronatorum abſumere voluit. Budæus de Aſſe lib. 3.

XVI. *Maßilienſes fœminæ pro patria.*

MAſſilienſes fæminæ maritis, ad claſſis inſtructionem funibus deficientibus, comas ſuas contulerant. Maluerunt enim pudicæ mulieres deformato ad tempus capite reparare exarmata nauigia, & liberè viuere, quam venuſtate integra hoſtibus cedere, hiſque ſeruitum ire. Frontin. libr. 1. Stratagemat. 7. Veget. libr. 4. cap. 9.

XVII. *Inter lupum, & ouem antipathia.*

SI altera pars tympani lupina, altera ouilla pelle obducta fuerit, tum pulſato tympano illico rumpitur ouilla: &, quod maius eſt, ſi duo fuerint tympana, alterum lupino corio, alterum ouillo obtentum, lupino illo ſeparatim percuſſo, ouillum planè obmuteſcit. Tanta eſt igitur inter haſce duas animantes antipathia, vt nec morte quidem finiatur. Alciat. Emblemate.

XVIII. *Libri pauci magno empti.*

PLato tenui admodum pecunia familiari fuit: qui tamen tres Philolai Pythagorici libros decem millibus denariûm mercatus eſt. Id ei pretium donaſſe quidam ſcripſerunt amicum eius Dionem Syracuſanum. Ariſtoteles quoque libros pauculos Speuſippi Philoſophi poſt mortem eius emit talentis tribus Atticis: ea ſumma fit nummi noſtri HS duo & 70. millia. Qui numerus, vt Moſellanus rationem putat, prope aureorum tria millia conficit. Gellius lib. 3. cap. 17.

XIX. *Liuia Auguſta Mater patriæ.*

VT alij Patres patriæ, ſic & Liuia Auguſti

coniux dicta eſt Mater patriæ. Senatus ei arcum decreuit, quod Senatores conſeruaſſet, educaſſetque eorum liberos, ac complures filias eorum in matrimonium collocandas dote iuuiſſet. Ob hæc, inquam, merita id ei nomen tributum, quæ in monumento Auguſti ſepulta eſt. Dio Caſſius in Tiberio.

XX. *Fons in ſummo feruidus.*

ILlud quoque dum eram Budæ, vidiſſe iuuit, fontem qui eſt extra portam, qua itur Conſtantinopolim, in ſummo mirè feruentem: cuius tamẽ fundo natantes conſpicias piſces, quos inde niſi coctos eximi non poſſe putes. Ex epiſt. 1. Busbequij de legat. Turcica.

XXI. *Stultitia inſignis Caligulæ Imperatoris.*

CAligula ſolebat ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντιβροντᾷν, καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντιστράπτειν, καὶ ὁπότε κεραυνὸς καταπέσοι, λίθον ἀντακοντίζειν. Dio. Id eſt, contra tonitrua ex machina tonare, & aduerſum fulgura fulgurare, &, ſi quando fulmen caderet, lapidem contra iaculari. Moris autem fuit, cum tonaret, aut fulgeret, aut terra moueret, continuò pro mutua ſalute vota dijs fundere. Philoſtrat. de vita Apollonij lib. 6. σεισμοῦ δὲ γενναίου προσπεσόντος ἔπηξαν, καὶ ὥσπερ ἐν διοσημείαις εἰώθεσαν, ὑπὲρ ἀλλήλων ηὔξαντο. Caſaubon. in Animaduerſ.

XXII. *Eberhardus barbatus, primus Principum VVirtenbergenſium.*

NArrat Nauclerus eius Inſtitutor, Tutores Eberhardo adoleſcēti prohibuiſſe linguam latinam diſcere, fortaſſis ne diu in ſtudijs litterarum detineretur. Qui poſtea cum conuentus imperij, & exteras nationes adiret, cum inſigni ſignificatione doloris improbabat hæc mandata ſuorum, dicebatque, nemini magis opus eſſe doctrinæ, & linguarum cognitione, quam Principi.

XXIII. *Vectigal pro vmbra, & aëre exactum.*

QVid non dominantium cupiditas excogitauit? etiam pro vmbra vectigal exactum Plin. refert lib. 12. his ferè verbis. Quis non miretur arborem vmbræ gratia tantum petitam ex alieno orbe? Platanus hæc eſt, iam vſq; ad Morinos peruecta, ac tributarium etiam detinet ſolum, vt gentes vectigal & pro vmbra pendant. Hæc Plin. Quid igitur mirum, ſi & pro aëre, qui & ipſe iure naturali communis eſt, vectigal poſtulatum legamus? Hoc quidem certè ætati Michaëlis Paphlagonis Imp. Orientis Cedrenus adſcribit his verbis. ποειμώτατος ὢν πρὸς ἣν ἄν τις εἴπῃ κακίαν, πᾶσαν ἐφεῦρεν ὁδὸν ἀδικίας, προσθεὶς ἐ-

HInc autem ſepulchrum verſus Cæciliç Metellæ mira vocis imago (Echo nominant) auditur, vt quater, aut quinquies vox ibidẽ clamore ſemel pronũciata recurrat, aureſq; feriat, &, ſi plures ſimul voces pronuncientur, ſingulæ diſtinctæ, articulateq; audiuntur: fitque interdum, vt qui primùm ſtupentes audiunt, poſt parietem latere credant homines, qui ſic reſpondeant. Tibia quoq; periculum feci, & Echo minutiſſima quæq; ter, quaterue, & amplius referebat. Immò & hinnientem forte equum audiui, quem etiam ſonum identidem repetebat. Anton. Auguſtin. dial. 4. Antiquitat. Roman.

XXVI. *Theophraſtus quid paſſus.*

COntra Theophraſtum nobiliſſimum Philoſophum, & Ariſtotelis in docendi munere ſucceſſorem, quem duo millia auditorum habuiſſe traditũ eſt, quiq; à diuinitate loquẽdi, vt ait. 1. Offi. Cic. nomẽ inuenit, ſcribere eſt auſa Leontium meretricula Epicurea, & ab Epicuro amata. Cic. 1. de nat. Deor. Plin. præfat.

XXVII. *Muli argento calceati.*

LEgatus Henrici IV. Gallorum Regis, Dux Niuernenſis ad Paulum V. Pont. Max. ſexaginta mulis Romam ingreſſus eſt, calceatis ſoleis argenteis. Bened. Balduin. de Calceo antiquo cap. 6.

XXVIII.

XXVIII. *Lais Corinthia.*

LAis ſcortum decantatiſſimum, petiuit pro vna nocte X.millia drachmas, aut talentum, id eſt, ducentos quinquaginta coronatos Franciſcos. Sed Budæus redigit in mille coronatos Franciſcos 3. de Aſſe. Dicta eſt ἀξίνη ſecuris, propter ingenij ſæuitiam, & nimium pretium à peregrinis requiſitum. Ælian lib. 14. cap. 25. Vide Pauſan. in Corinthiacis, Leonicum lib. 1. cap. 81.

XXIX. *Amor militum erga Imperatorem.*

M. Syluium Othonem, qui Galbæ in imperio ſucceſſit, milites adeò dilexerunt, vt cum ille ſe interfeciſſet, multi ad eius exemplum ante pedes mortui ſeſe ſponte iugularint. Sueto. Multi præſentium militũ cum primo fletu manus, ac pedes iacentis exoſculati, fortiſſimum virum, vnicum Imp. prædicantes, ibidem ſtatim, nec procul à rogo vim ſuæ vitæ attulerunt. Baptiſta Egnat. de Rom. Princip. lib. 1.

XXX. *Barbararum mulierum ad pariendum vires.*

VIderi mulieres in Illyrico teſtis eſt Varro 2. de re ruſt. cap. 10. prægnantes ſæpe, cum venit tempus pariendi, non longè ab opere diſcedere, ibique enixas puerum referre, quem non pepe-

peperiſſe, ſed inueniſſe putes. Quem in locum Victorius in Caſtigat. ſic ait. Multa de incredibili fortitudine barbararum mulierum Clemens narrat IV. lib. $\sigma\tau\rho\omega\mu\acute{\alpha}\tau\omega\nu$. Nam fœminas prope Iberiam eſſe tradit, quæ prægnantes idem quod hîc de Illyricis Varro retulit, faciant. Verba eius latinè exponam. Noui & iuxta Iberiam fœminas, operi, & labori virorum deditas. Et cum partui vicinæ fuerint, nihil de ijs, quæ facienda ſunt omittere: ſed frequenter in ipſa laborum contentione enixa mulier, infantem domum portat.

XXXI. *Sternutationes.*

DE quadam Afrorum gente Ioannes Leonis in deſcript. ſua lib. 1. cap. 30. Nec me mediocriter oblectauit, quod die Veneris non ſemel ab illis factitatum vidi. Hoc die concionis cauſſa ingens hominum numerus ad ipſorum templa confluere conſueuit. Iam ſi cuipiam ſub concione incidat ſternutatio, id omnes confeſtim vno ore, vnoque impetu ſequuntur; fitque tantus inter illos ſtrepitus, qui non niſi vnà cum concione finitur; vt vix quiſquam fructum ex concione aliquem referre poſſit.

XXXII. *Camelus ſaltans.*

VIdi ego in Alcairo (vrbs eſt Ægypti, olim Memphis) camelum ad ſonum tympani ſaltare, vt à magiſtro edoctus erat, quam artem

paucis explicare libet. Camelus ſeligitur iuuenculus, quem per horæ dimidium, in loco inſtar hypocauſti præparato, cuius pauimentum igne calefactum ſit, conſtituunt. Tum pulſante quodam foris tympano, camelus non ſoni, ſed ignis gratia, quo pedibus offenditur, iam crus vnum, iam alterum more ſaltatorum erigit, cui exercitio per annum, vel menſes X. aſuetus, in publicum poſtea deductus, audito tympano, temporis, quo calorem ſub pedibus ſenſit reminiſcens, confeſtim ſaltat, ac ſupra idem pauimentum ſe conſiſtere exiſtimans, ſe in pedes erigit, ac ſaltare videtur, atque ex vſu naturam formans, perpetuò hoc obſeruat. Ioannes Leonis in deſcript. Africæ lib. 9. cap. 30.

XXXIII. *Horologij deſcriptio, ex lib. II. Proluſion. Academ. Famiani Stradæ noſtri.*

HÆc quæ metitur vocalis tempora moles,
Cum cœlo tacitum, credite, fœdus habet.
Nam cœlo ſol quidquid agit noctuvé diuvé,
Inſcriptum nobis machina fronte refert.
Artis opus mire. Ad terram reuolubile plumbum
Nititur, & ſpiris trochlea verſat onus.
Pondere ab hoc motus: nam dum vi vertitur axis,
Dentatas cogit mordicus ire rotas.

Mot-

Morſu illo implicitos, obuerſosq́; orbibus orbes
Pendula ſuſpenſo examine libra mouet.
Aeneus hinc monitor turri ſonat, & ſimul horas
Mobilis inſcripto ſingula in orbe notat.

XXXIV. Turdus, ſturnus, luſcinia loquentes.

DE auiculis vocalibus Plin.lib.10.c.42. Agrippina coniux Claudij Cęſaris turdum habuit (quod nunquam ante) imitantem ſermones hominum, cum hæc proderem. Habebant & iuuenes Cæſares ſturnum, item luſcinias, græco, atque latino ſermone dociles: præterea meditantes in diem, & aſſiduo noua loquentes, etiam longiore contextu. In diem autem, non in dies in omnibus libris legitur. Ex quo intelligimus, doceri ſolitas, vt diebus diuerſis, non eodem, ſed ſubinde nouum aliquid loquerentur. Bud.lib.2.de Aſſe.

XXXV. Caput Ciceronis quanti æſtimatum.

CAput amputatum parenti eloquentiæ Romanæ, decies ſeſtertiûm ab Antonio Triumuiro æſtimatum eſt, id eſt, quinq; & viginti millibus aureorum noſtrorum (Gallicorum.) Auctorem enim Appianum habemus in 4. Ciuilium bellorum, qui ducenta, & quinquaginta millia drachmarum Popilio Lenæ pro capite Ciceronis Antonium dediſſe tradit.

Tanti

Tanti caput eloquentiæ ab inimico æſtimatum eſt. Tametſi merces in ſingula capita proſcriptorum erat conſtituta in edicto proſcriptionis, vt idem auctor prodidit: nempe, vt qui caput afferret, liber quidem vicena & quinque millia drachmarum Atticarum, ſeruus autem præter libertatem decies mille acciperet. Qua ratione caput Ciceronis decuplo æſtimatum fuit, quam aliorum proſcriptorum. Idem lib. 3.

XXXVI. *Plinius auunculus quanti fecerit ſuos Commentarios.*

REferebat ipſe, potuiſſe ſe, cum procuraret in Hiſpania, vendere hos Commentarios ſuos Largo Licinio CCCC. millibus nummûm. Et tunc aliquanto pauciores erant, (quam CX. quos ſororis filio reliquit.) Plin iunior epiſtolar. lib. 3. Addit, hæc recenſens Bud. lib. 3. de Aſſe. Cæterùm, quis nunc regum emere bibliothecam confertiſſimam decem aureorum millibus, quanti à Plinio ciuis vnus priuatus regeſta quædam extemporanea licitari auſus eſt? Et Plinius tamen tanti addicere noluit. Plinium autem iuniorem diuitem fuiſſe, multa epiſtolarum loca declarant.

XXXVII. *C. Caligulæ, & Domitij Neronis Impp. inaudita, & portentoſa profuſio.*

NEpotinis ſumptibus omnium prodigorum ingenia ſuperauit (Caligula) commentus nouum balneorum vſum, portentoſiſſima genera ciborum atque cœnarum, vt calidis, frigidiſque vnguentis lauaretur, pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet, conuiuis ex auro panes, & obſonia apponeret: aut frugi hominem eſſe oportere dictitans, aut Cæſarem. Quin etiam nummos non mediocris ſummæ, è faſtigio baſilicæ Iuliæ, per aliquot dies ſparſit in plebem. In extructionibus prætoriorum atque villarum, omni ratione poſthabita, nihil tam efficere concupiſcebat, quam quod poſſe effici negaretur. Et iactæ itaque moles infeſto, ac profundo mari, & exciſæ rupes duriſſimæ ſilicis, & campi montibus aggere exæquati, & complanata foſſuris montium iuga, incredibili quadam celeritate, quum moræ culpa capite lueretur. Ac ne ſingula enumerem, immenſas opes, totumque illud Tiberij Cæſaris vicies, ac ſepties millies ſeſtertiûm non toto anno vertente abſumpſit. Hoc eſt, numiſmate noſtro, ſexagies ſepties millies mille aureos, & quingenta præterea millia: vel, vt priſco more loquamur: ſexcenties ſeptuagies quinquies centena

aureorum millia, quantū Tiberius Princeps non modo deparcus, & ſordidus, ſed etiam rapax annis tribus, & viginti confiſcarat, hoc totū Caius Calig ſucceſſor intra annum primum imperij exhauſit, cū annuis vectigalibus, & tributis imperij. Nouiſſimè contrectandæ pecuniæ cupidine incenſus, ſæpe ſuper immenſos aureorum aceruos, patentiſſimo diffuſos loco, & nudis pedibus ſpatiatus, & toto corpore aliquamdiu volutatus eſt. Nunc de Nerone audiamus.

Diuitiarum, & pecuniæ fructum non alium putabat quam profuſionem: ſordidos, ac deparcos eſſe, quibus ratio impenſarum conſtaret: prælautos, ac vere magnificos, qui abuterentur, ac perderent. Laudabat, mirabaturque auunculum Caium, nullo magis nomine, quam quod ingentes à Tiberio relictas opes in breui ſpatio prodegiſſet. Quare nec largiendi, nec abſumendi modum tenuit. Quadringenis in punctum ſeſtertijs aleam luſit, id eſt, denis aureorum noſtrorū millibus in ſingula puncta, non in ſingulos aleæ caſus, &c. Refert hæc Bud. lib. 4. de Aſſe.

XXXVIII. *Athenienſium potentia.*

MAgnitudine omnes vrbes Græciæ hęc vrbs ſuperauit, vnde μεγαλόπολις dicta à Pindaro Pythionic. Ode. 7. Phalerei muri longitudo erat ſtadiorum XXXV. Vrbis murus exterior, qui cuſtodiebatur, XLIII. ſtadia habebat. Murus

tus longus ad Piræum vſque XL. Piræus cum Munichia LX. Ergo ambitus vniuerſus ſtadiorum CLXXVIII. Vetus autem vrbs, quæ propriè ἄστυ vocabatur, LX. ſtadia habuit. Portas habuit XII. tot enim portarum nomina inueniuntur. In tam magna autem vrbe ciuium numerus (nempe eorum qui familiam aluerunt) vltra XXM. non aſcendit. Serui numerati, cum Demetrius Phalereus præeſſet, CCCCM. Cteſicles apud Athenæum libr. 6. in ſeruorum numero nihil mutans, ait ciues fuiſſe XXIM. inquilinos X. M. Reditus fuerunt talenta annua MCC. & quod excurreret. Adhæc ſexcenta, à ſocijs tributa. Atticæ totius cenſus erat talentorum VI.M. Parebant ipſis, cum totius Græciæ imperium tenerent; vrbes mille. Quod ad copias militares attinet, peditũ habebant XXIXM. equitum MMCCC. Ex peditibus tredecim millia grauis armaturæ erant: ſedecim millia in præſidijs verſabantur. Ex equitibus mille ſexcenti erant ſagittarij. Atque hæc ad terreſtrem militiam: ad naualem triremium trecentarum claſſem habebant. Hæc fuſius Ioannes Meurſius Atticar. lect. lib. 1. cap. 1. De multitudine ſeruorum locum amplius conſidera.

XXXIX. *Alexandri Auguſti prouidentia in decernendo.*

NVmeroſiſſimum conſilium ſecum habuit Alexander, in quo Iuriſconſulti non pau-

ciores XX. fuerunt, inter quos Fabius Sabinus, Cato ſui temporis vocatus, Domitius Vlpianus, Iulius Paulus, qui vertices legum dicti ſunt: Pomponius legum peritiſſimus, Alphenus, Florentinus, Africanus, Martianus, alijque permulti, iuris ipſi profeſſores, diſcipulique Papiniani, quem iuris aſylum appellarunt: ſine quorum cœtu nullam vnquam conſtitutionem ſacrauit: nullam legem ſanxit: de re nulla grauiore ſtatuit: ſed ita, vt iretur per ſententias ſingulorum, ac ſcriberetur quid quiſque dixiſſet, dato ſpatio ad diſquirendum, cogitandumque priuſquam dicerent: ne immeditati de rebus ingentibus dicere cogerentur: eoque cenſentium numero, qui ſenatuſconſultum conficere poſſet. Bud. in Pand. ex Lamprid.

XL. *Auguſtus Cæſar ſemel in anno mendicans.*

VErba Suetonij ſunt cap. 11. *Ex nocturno viſo, etiam ſtipem quotannis die certo emendicabat, cauam manum aſſes porrigentibus præbens: geſtu plane, & more mendicorum: ita enim oportuit ad exorandam Nemeſin.* Eam deam formidabant, vt comitem perpetuam rerum lætarum, καὶ ὑπέρογκον. Quare vt eius tela effugerent, ipſi ſibi propriæ fælicitatis quaſi cumulum diruebant: & quæ ſupra modum læta erant, ea rerum triſtiſſimarum mentione temperabant. Sic triumphantibus à tergo aſtabat in eodem

curru

curru ſeruus publicus, qui coronam illam auream immenſi ponderis, & amplitudinis ſuſtinebat, & ſimul attendere triumphantem ad vltimi ſupplicij inſtruméta currui appenſa iubebat. Illa erant tintinnabulum, & flagellum, ἐνδεικτικὰ, inquit Zonaras, τοῦ καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι, ὥστε καὶ αἰκισθῆναι, καὶ δικασθῆναι θανεῖν. Non alia ratio eſt, cur Auguſtus vrbis & orbis dominus mendici perſonam ſemel in anno aſſumeret. Sic .n. θεῶν νέμεσιν, & vt loquuntur veteres, deorum inuidiam ſe euitaturum ſperabat. Ideò notat Sueton. *de caua manu.* Ita manum componere proprium eſt, ſtipem emendicantium: quo verbo etiam Sueton. vtitur: item Dio, ὡς προσαιτῶν. Explicauimus ex pluribus cauſſam huius mendicationis Auguſti: qua nõ intellecta, vix eſt, vt quiſquam facilè in animum inducat rem factam fuiſſe: cum tamen Sueton. hoc narret vt certum, & indubitatum. Neque videtur aliam ob cauſſam Dio ſic hanc hiſtoriam narraſſe, quaſi fide caſſam, & inanem, quam quod cauſſam eius ignoraret, mutatis, vt fit, tractu temporis moribus. Caſaub. Animaduerſ. in Auguſt.

XLI. *D. Ambroſius.*

IN eius ſcriptis multa ſunt oratoria ornamenta, præſertim in epiſtolis. In lib. de creatione, ſeu Hexaëmeron, magna ex parte D. Baſilij cõmentarium latina paraphraſi reddidit, cum quo ei amicitia fuit. Tamen multa addidit, ſumpta

ex Græcis, qui de rerum natura ſcripſerunt: calluit enim linguam Græcam. Philipp. Orat. Tomo II.

XLII. *Oraculi irriſor punitus.*

DAphidas quidam Grammaticus omnes laceſſebat conuitijs, nec à dijs abſtinebat: quamobrem Attalo regi Pergameno valde inuiſus erat. Hic aliquando Pythiam cum adijſſet, oraculo illuſit, per riſum ſciſcitatus, an equum amiſſum eſſet inuenturus, quem tamen nullum habebat. Reſponſum accepit, non multo poſt reperturum. Quod ille vulgauit reſponſum, cū amittere non potuiſſet, quem nullum habuiſſet. Digreſſum inde nactus Attalus, præcipitem de ſaxo dari iuſſit. Ei loco nomen erat Equus. Didicit ergo ſacrarum ſortium fidem non fuiſſe vanam. Iouian. Pontan. Tomo II.

XLIII. *Apophthegma, ſeu oraculum Pythagoræ.*

APophthegma eius, oraculo ſimile memoria dignum eſt, quod ei frequens in ore apud quoſuis vbique, ſiue illi multi, ſiue pauci eſſent, quaſi epitome illius doctrinæ moralis. Eſt autem tale. Procul relegandum quouis machina, & conatu, ignique, ferroque præcidendum, à corpore quidem morbum, ab animo inſcitiam, à ventre luxum, & opiparum apparatum, à ciuitate ſedi-

ſeditionem, ab ædibus familiaribus factionem, ſimulq; ab omnibus partium ſtudium. Ex Iamblicho lib. 1. de vita, & ſecta Pythagoræ.

XLIV. *Eraſmus* μισυποκαυςος.

NOtum eſt, multis in prouincijs, ac regionibus pro hypocauſtis Germanicis caminos, vt vocant, ſeu focos vſurpari: quorum calore qualicunq; per conclaue diffuſo, contentæ ſunt plures nationes, cui etiam aſſidentes, vt poſſunt ſeſe calefaciunt. Eraſmus genere Holandus adeo hypocauſta oderat, vt ſcripſerit in quadam epiſtola: Hypocauſta Germanorum non minus odi quam inferos. Et in alia. Vt omnia placeant in Germania, ſicut placent pleraque, certè res vna propellit hinc, nimirum communis omnium hypocauſtorum vſus. Quò fit, vt ſolus habitem, nec alios liceat inuiſere, ſine valetudinis meæ periculo: nec alijs liceat me conuenire citra incommodum; qui non minus offenduntur frigore meo, quam ego ipſorum calore.

XLV. *Medicus quæſtuoſus.*

THadæus Florentinus, cuius etiam libri de re medica leguntur, cùm è patria curationis alicuius gratia exibat, in ſingulos dies non minus quinquaginta aureis operam ſuam locabat: & Honorio Pont. Max. ſanato X. aureorum millia reportauit. Idem narratur de Petro Apono, qui Conciliatoris inuenit nomen. Biſciola lib. 16. cap. 11. Tom. I.

XLVI. *Inſignium crudelitatum exempla aliquot.*

VOleſus ſub Auguſto, Aſiæ Procoſ. cũ CCL. vno die ſecuri percuſſiſſet, vt Seneca ſcribit lib. 2. de Ira, cap. 5. incedens inter cadauera, ſuperbo vultu quaſi magnificum quiddam, conſpiciendumque feciſſet, græcè proclamauit, ὢ πρᾶγμα βασιλικόν. O rem regiam. Talis Annibal, quem dixiſſe ferunt, cum foſſam humano ſanguine plenam vidiſſet, ô formoſum ſpectaculum. Talis Aul. Vitellius, qui cum adiſſet campos, in quibus à ſuis legatis fuerat pugnatum contra Othonem, horrentes quoſdam cadauerum tabem, deteſtabili voce auſus eſt confirmare, optimè olere occiſum hoſtem, & magis ciuem; vt ſcribit Sueton. cap. 10. Talis inter Chriſtianos fuit Ezelinus, barbaro potius, quam Italico ſolo dignus Carnifex, qui XII. millia ciuium Patauinorum ad vnum omnes vno compulſos loco trucidari iuſſit. Idem lib. 2. cap. 3.

XLVII. *Xerxis Græciam inuadentis copiæ terreſtres, & maritimæ.*

CVm Xerxes & mari, & terra bellum vniuerſæ inferret Europæ, cum tantis eam copijs inuaſit, quantas neque antea, neque poſtea habuit quiſquam. Huius enim claſſis mille, & ducen-

ducentarum nauium longarum fuit, quam duo millia onerariarum ſequebantur : terreſtres autem exercitus ſeptingentorum millium peditũ, equitum quadringentorum millium fuerunt. Hæc Æmilius Probus in Themiſtocle. Iſocrates in Panathen. ait, triremes fuiſſe mille ducentas, hominum vniuerſorum quingentas myriadas, id eſt, quinquagies centena millia, militarium, & ad pugnam aptorum, ac paratorum ſeptingenta millia, ſeu ſeptuaginta myriadas. Herodotus lib. 7. tradit, vniuerſi pedeſtris exercitus fuiſſe centum, & ſeptuaginta hominum millia, triremes autem mille ducentas & ſeptem. Vide Lambin. Comment. in Probum.

LXVIII. *Canum laus.*

PAulo ante, quam ad Troiam proficiſceretur, Vlyſſes canem educauit, & venatui aſuefecit, eique nomen Argus indidit. Hic iam ſenex, & ſine viribus ſuper fimeto iacens, muſcis obſitus, reducem dominum ſuum, quanquam in mendici ſchemate, poſt totos XX. annos quibus abfuerat, agnoſcit, caput eleuat, caudam agitat; nam præ ſenio ſurgere, & occurrere nequit. Lacrymæ Vlyſſi ex commiſeratione oboriuntur. Laudat eundem vt venatorem optimum, & domino ſuo quondam fidelẽ Eumæus ſubulcus. Viſo igitur Vlyſſe, & quo poterat modo in eum ſtudio, & amore ſuo declarato, moritur Argus. Odyſſ. libr. 17. Etiam Telemacho

Vlyſſis filio ad Eumæi caſam appropinquanti, canes eius occurrentes, vt domino caudis, & aëribus adulantur, ſeſeq; ad illum affricant. lib. 16. Cicero 2. de nat. deor. Canum verò tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos, & tam incredibilis ad inueſtigandum ſagacitas narium, tanta alacritas in venando, quid ſignificat aliud, niſi ſe ad hominum commoditates eſſe generatos? Columella lib. 4. cap. 12. Canis falsò dicitur mutus cuſtos: nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione beſtiam, vel furem prædicat, quam iſte latratu? quis famulus amantior domini? quis fidelior comes? quis cuſtos incorruptior? quis excubitor inueniri poteſt vigilantior? quis denique vltor, aut vindex conſtantior? Plin. lib. 8. cap. 40. Ex his quoque animalibus, inquit, quæ nobiſcum degunt, multa ſunt cognitu digna, fideliſſimumque ante omnia homini canis, atque equus. Pugnaſſe aduerſus latronem canem pro domino accepimus, confectumque plagis à corpore non receſſiſſe, volucres, & feras abigentem. Ab alio in Epiro in conuentu percuſſorem domini laniatu, latratu coactum fateri ſcelus. Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere, præliati contra reſiſtentes.

Lege totum caput.

XLIX. *Vinum gelatum, ſeu conglaciatum.*

PHilippus Cominæus celebris hiſtoricus narrat bello Flandrico vinum adeò in glaciem verſum, vt tres totos dies ſecuribus cæderetur, diſtribueretúrque militibus in ducis Sequani, ſiue Burgundi curia, ac diſtributum in galeis aſportaretur, & vero etiam in caniſtris, nullo metu effuſionis.

L. *Theſauri Perſarum.*

IN theſauris Perſarum Strabo commemorat reperta centies, & octies millies millia coronatorum, hoc eſt, decem milliones, & octies centena millia. In Darij regis ab Alexandro ſuperati ærario Suſis inuenta quadraginta millia talenta, id eſt, ducenties, quadragies centena millia coronatorum, quæ XXIV. milliones reddunt. Lege cap. 5 lib. 14. Tomi II. Lælij Biſciolæ de reditibus, & expenſis veterum, Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, Romanorum.

LI. *Valentis Jmp. mors, & de ea oraculum.*

VAlens Valentiniani, qui imperauit Occidenti, frater, re male geſta contra Gotthos, terga dedit, & in fuga vulneratꝰ ſagitta, ex equo decidit, atque à ſuis in vile tugurium circa Hadrianopolim deportatus eſt, iuxta quod palearũ

ſtrues

ſtrues erat cumulata; quod ab hoſtibus inſequentibus igne ſuppoſito in flammas ſolutum, ipſum abſumpſit. Vidit is aliquando in ſomnis hominem quendam ſibi hæc verba dicentem:

Magnum ad Mimantem vade feſtinus, te ibi
Extinguet horrentem grauis fati impetus.

Somno experrectus aſtantes interrogauit, quiſnam Mimas vocaretur locus. Et cum tandem ex Grammaticis, ſeu oratoribus quiſpiam, qui regias ſequuntur aulas, dixiſſet, eſſe Aſiæ montem Mimanta, cuius & in Odyſſea Homerus meminiſſet; ridens Imp. ſuſcepit, Quæ me vrget neceſſitas hunc viſendi, & fatum quærendi? Sed cum exuſtus eſſet, abeuntibus illinc barbaris, milites quidam Valentis cadauer diſquiſierunt. In eo tugurio vbi perijt inuentum eſt antiqui cuiuſdam viri ſepulchrum cum hac inſcriptione Præfectus Macedonum Mimas hic ſitus eſt. Itaque impletum eſt ſomnium illud Valentis. Ex Cæſaribus Cuſpiniani.

LII. *Mahometi II. liberalitas in militem victorem.*

Expugnata Conſtantinopoli, Mahometes II. Turcarum Rex, qui eam obſederat, ſingulis Ianizaris (numero circiter 15700. millibus) donauit mille Aſperos (genus eſt monetæ.) Facit autem vnus Aſper apud nos duos ferè cruciferos

ſeros. Ita mille Aſperi erunt XX. ducati. Ex Turcogræcia.

LIII. *Canes Scotici.*

MAximè aucupijs,& venationi ſtudent Scoti,nec his eximiæ ſagacitatis,& roboris canes deſunt. Reperiuntur enim valde proceri, feroceſque, qui herum vel contra armatos hoſtes egregiè tuentur, cum admirabili ingenio, fideque depugnantes. His etiam innata vis eſt humanæ prope ſollertiæ, vt ſicariorum, maleficorumque hominum veſtigia ſectari, eoſque è latebris ad pœnam eruere ſoleant. Neque vlli vel regulo fas eſt quæritantibus fores obijcere, vt noxius ad alienam iniuriam abſcondatur. Allatrant enim, ianuamque vnguibus pulſant, & tanquam magiſtratuum apparitores, iuſtitiæ nomine ſibi vel interiora cubicula pandi iubent.

LIV. *Diſciplinantes.*

ANno D. MCCLX. Diſciplinantium ordo Peruſiæ primum à quodam Eremita, vt fama, & rumor inualuit,exortus,Genuæ introductus eſt, atque vt fieri ſolet, vt quæ paruis initijs enaſcuntur, ſucceſſu temporis mirificè augeſcant, à promiſcua ciuitate miro zelo ac ſtudio amplexus, hinc non ſolum per totam fermè Italiam diffuſus,& prolatatus; ſed per pleraſque totius prope Chriſtiani orbis prouincias, & re-

giones tacito progreſſu diffuſus atque dilatatus. Pet. Bizarus Hiſtor. Genuenſ. lib. 4. Hac de re multa Gretſerus noſter, in opere de ſacris Proceſſionibus.

LVI. *Exemplum paternæ ſeueritatis in filium.*

SImon Vignoſius Genuenſis, cuius nomẽ res bellicæ, ac rerum magnitudo apud poſteros illuſtrauit, quam diligens diſciplinæ militaris extiterit, vt etiam cum antiquis ducibus comparari poſſit, hoc exemplum docebit. Cum vrbe Chio potitus, ingreſſum in ciuiũ prædia militibus edicto interdixiſſet, ac vnicus filius, Franciſcus nomine: qui nondum ex ephebis exceſſerat, paterna indulgentia ſeſe aduerſus edicti ſeueritatem ſatis munitum ratus, cuiuſdam ciuis fundum temere, ac per laſciuiam ingreſſus, nonnullos vuæ racemos ſecum aſportaſſet, ab indigenis, quibus erat incognitus, deprehenſus eſt, & ad Præfectum adductus. Etſi verò, vbi primum eius filium eſſe intellexerũt, ipſi vnà cum primoribus totius exercitus apud eum multis, ac ſupplicibus verbis inſtarent, vt hoc delictum teneræ ætati condonaret, nullis tamen precibus locum reliquit: ſed ſtatim illum racemis collo ad maiorem ignominiæ notam ſuſpenſis palam virgis cædi, totaque vrbe circumduci iuſſit; memorabili ſanè, & inuicti animi exemplo, omnemque paterni amoris ſenſum in Ducum imperijs

perijs, militariq́; diſciplina, & obedientia ſanciẽnda ſuperantis. Idem lib. 6.

LVI. *Ætna mons Siciliæ.*

MOns Ætna, cum incendia ſempiterna iugi flammarum eructatione contineat: vertice tamen, eaq́; ſui parte, qua ignis graſſatur, maximè, perpetuas (etiam æſtate) niues ſuſtinet: ita inuictam, ſtupendamq; in vtroque elemento potentiam præbet, vt nec niue ignem extingui, neque igni niues diſſolui patiatur. Thom. Fazellus de rebus Siculis lib. 1. cap. 5.

LVII. *Fiſcus Regum Perſarum, & Alexand. M.*

SVbductis rationibus in regium fiſcum apud Perſas, ex annuis tributis quater decies millena, quingena, ſexagena talenta Euboica, Herodoto teſte quotannis redigebantur. Iuſtinus vero lib. XIII. Alexandro in annuo vectigali tributo tricena millia talentûm fuiſſe refert. Tributa autem arcæ inferri non ſolebant: ſed eorum condendorum ratio ea erat, quam Herodotus libr. 3. exponit. Liquefactum enim aurum, argentumq́ue in fictiles fidelias infundebantur. Expletæ mox fideliæ frangebantur, ex eoque auro argentové, quoties pecunia rex indigeret, tantum concidebatur, quantum vſus poſtulabat. Briſſon. de regno Perſar. lib. 1.

LVIII. *Epitheta Conſtantinopolis, ex poſtremis Nicetæ libris.*

VRbs omnium vrbium oculus, per orbem terrarum celebris; ſpectaculum vltramundanum; Eccleſiarum mater; princeps religionis; rectæ ſententiæ dux; eruditionis alumna; omnis elegãtiæ diuerſorium; regina vrbium: vrbs ampliſſima; vrbs magni regis; tabernaculum altiſſimi; laudatio, & celebratio miniſtrorum eius; deliciæ hoſpitum; imperantium vrbium imperatrix; canticum canticorum; ſplendor ſplendorum, & rebus viſu raris ſpectaculum rarius. Hæc ille, quæ omnia in veterem Romam, quam in ipſorum nouam Romam (quomodo ſede imperij illuc à Conſtantino M. translata appellauerunt) melius, ac verius quadrauerint.

LIX. *Templum S. Sophiæ, ex eodem.*

NVnquid templum ampliſſimum, & diuiniſſimum vnquam poſt hac te videbo? cœlum terrenum, ſolium gloriæ Dei, Cherubice currus, firmamentum alterum, fabricam manuum Dei annuntians, ſpectaculum, & opus ſingulare, firmum vniuerſæ terræ decus. Deſcribitur hoc templum ab Euagrio lib. 4. cap. 30. Propter excellentiam incomparabilem quidam. *κόσμου κόσμον*, mundi mundum dixit.

LX. *Ca-*

LX. *Caſula Romuli, & Remi.*

HIs creſcente ætate impoſuit nomina (Numitor rex Albæ longæ, & auus) alteri Romulum, alteri Remum. Vbi verò ad viriles annos peruenerunt, non illi ſubulcis, bubulcisvé ſimiles erant, ſed (vt par erat) formæ dignitate, & animi magnitudine viros regum, ac numinum ſatu editos referebant, quemadmodum etiam nunc in patrijs Romanorum carminibus celebrantur. Vitam tamen degebant paſtoritiam, victum ſibi parantes ſuis manibus, in mõtibus plerumque, è lignis, & arundine compingentes humiles, abſque vlla contignatione caſulas: quarum vna vſque ad noſtram ætatem durauit, in ſinu qui è Palatio deflectit ad circum, cognominata Romuli, quam vt ſacram ſeruant, quibus id mandatum eſt, nihil eam auguſtius ædificare ſatagentes. Quod ſi quid temporum, aut tempeſtatum iniuria vitiatum fuerit, ſarcitur quantum fieri poteſt ad formam priſtinam. Dionyſ. Halicarnaſs. lib. 1.

LXI. *Morſus canis rabidi.*

QVidquid canis rabidus momorderit, interit certiſſimè, homo tantùm euadit, ſed vix. Scribit Albertus 7. de Animalib. ſe hominem vidiſſe, quem in brachio momordiſſet, anno autem ſeptimo poſt cicatricis locum intumuiſſe, eumque intra biduum interijſſe. Auicen-

na quoque auctores nominat, qui doceant, duodecimo demum anno à morſu canis iſtī rabiē incidere nonnullos. Quod ſerius quam cætera animalia tabificam rabiendi vim perſentiant homines, id naturæ diſſimilitudine effici. Nam & in contagioſis morbis homines ab hominibus, & ſanguine coniunctis inficiuntur facilius. Rhodigin.lib.17.cap.28.

LXII. *Roma.*

IN bulla aurea Caroli IV. Imperat. *Roma caput mundi regit orbis frena rotundi.* Et vetus extat verſiculus Pomponij, *Roma, tuum nomen terris fatale regendis.* Virgil. *Scilicet & rerum facta eſt pulcherrima Roma.* Horat. *Roma principis vrbium.* Rutilius. *Regina huius pulcherrima mundi.* Martial. *Terrarum dea, gentiumque Roma.* Tullius 3. Catilin. arcem gentium vocat. Polæmon Sophiſta epitomen orbis eleganti elogio dixit: & Athenæus lib. 1. ἡ Ῥωμαίων πόλις τῆς οἰκουμένης ἐπιτομή. Nimirùm quia, vt Ouidius in arte dicit, *Hæc habet, vt dicas, quidquid in orbe fuit.* Vnde viciſſim colonias & municipia non niſi vrbis Romæ effigies, paruaque ſimulacra Gellius appellat lib. 16. cap. 13. Cyneas Pyrrhi legatus Senatum videns, in vnum coactam multitudinem regum dixit. In diſputatione Adriani Imperatoris, & Epicteti legimus, Quid eſt Roma? fons imperij orbis terrarum, mater gentium, regum poſſeſſio, Romanorum

contubernium, pacis æternæ conſeruatio. Hanc nunquam ſine inſigni aliquo epitheto veteres auctores nominarunt, Romam magnam, Romam Martiam, Auguſtam, venerabilem, ſacram, ſacratiſſimam, æternam. D. Hieronym. in Epiſt. Pauli ad Epheſ. dominam vrbium, arcem imperij Romani. Chryſoſt. Homil. 2. Epiſt. ad Rom. *πόλεων κορυφὴ, πρὸς ἣν ἅπασα ἔβλεπεν ἡ οἰκουμένη.* Hannibal Pœnus apud Lucianum, *μέχει τῶν περασείων τῆς περιχύσης πόλεως ἦλθον.* Ex Notis Freheri, in Petrum de Andlo, de imperio Romano.

LXIII. *Luſcinia, ſeu Philomela.*

LVſciniam vnam ex auibus maximè ſolent ij, qui naturas animalium deſcribunt, admirari, quod in tam paruo corpuſculo tam clara, tam ſuauis, tam magna, tam iucunda vox inueniatur: quod verno tempore, cum frondeſcere arbores incipiunt, diebus, & noctibus perpetuis, ſine vlla intermiſſione canere ſoleat. Vnde enim in auicula tam pertinax ſpiritus? vnde vis illa cõtinendæ animæ in canendo tanta, vt vna continuatione cantionis binæ contentiones vocis, & remiſſiones cõtineantur? tamq; perfecta muſicæ ſciẽtia, tam ingenioſa modulatio, tam gratus auribus ſonus, qui modò in longũ continuo ſpiritu trahatur, modò ſũma quadã cũ varietate flectat: nũc inciſa voce diſtinguatur: nũc intorta copuletur? Quid cum iterũ vocẽ reuocat, ex integra

comprehenſione cantum edit? Quid cum modulos nec inopinatò, de repenteque commutat? quid cum ipſa ſecum iucunda, & tacita murmurat? nulla me hercule tam abſtruſa, tam difficilis eſt cantio, quam non exprimat Luſcinia, plenã, grauem, acutam, crebram extentam, ſummam mediam, imam. Quid plura? Tam paruulis in faucibus omnia, quæ tanto labore, tanta induſtria, tanto ſtudio, tot inuentis inſtrumentis genera cautionum ars hominum excogitauit, integra, atque perfecta reperiuntur. Geſnerus in Luſcinia. Nicol. Cauſſinus Deſcrip. LXII. lib. 11. de ſacra, & humana eloquentia.

LXIV. *Diuitis auari imago.*

SEd & quos diuites opinaris, continuantes ſaltibus ſaltus, & de confinio pauperibus excluſis, infinita, ac ſine terminis rura latius porrigentes, quibus argenti, & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium, vel extructi aggeres, vel defoſſæ ſtrues, hos etiam inter diuitias ſuas trepidos, cogitationis incertę ſollicitudo diſcruciat, ne prædo vaſtet, ne percuſſor infeſtet, ne mimica cuiuſque locupletioris inuidia calumnioſis litibus inquietet. Non cibus ſecuro, ſomnuſvé cõtingit: ſuſpirat ille in conuiuio, licet è gemma bibat: & cum epulis marcidum corpus thorus mollior alto ſinu condiderit, vigilat in pluma; nec intelligit miſer, ſpecioſa ſibi eſſe ſupplicia, auro ſe teneri alligatum, poſſideri magis

magis, quam poſſidere diuitias, atque opes. O deteſtabilis cæcitas mentium, & cupiditatis inſanæ profunda caligo, cum exonerare ſe poſſit, & leuare ponderibus, pergit magis fortunis augentibus incubare: pergit pœnalibus cumulis pertinaciter inhærere. Nulla in clientes inde largitio eſt: cum indigentibus nulla partitio: & pecuniam ſuam dicũt, quam velut alienam domi clauſam ſollicito labore cuſtodiunt: ex qua non amicis, non liberis, non denique ſibimet quidquam impertiunt. Poſſident ad hoc tantum, ne poſſidere liceat alteri. O nominum quanta diuerſitas. Bona appellant, ex quibus nullus illis, niſi ad res malas vſus eſt. S. Cyprian. epiſt.2.lib.1.

LXV. *Rex λυχνόϐιος.*

MIcerinus Rex cum accepiſſet ſe intra annum ſeptimum periturum, lucernarum magnam copiam ſibi fieri curauit, vbique epulis, & ludo noctes diebus coniungens, vt ita annos quatuordecim ex ſeptennio efficeret. Herodot.lib.2.

LXVI. *Spartani Senatores.*

SEnator apud Lacedæmonios cum primum creatus eſſet, veteri, & laudabili more omnia deorum templa obibat coronatus. Plutarch. in Lycurgo. Apodoſis Cauſſini noſtri Parabol. hiſtor.lib.5. Benè, ſapienterq; faciunt, qui à Deo

omnium actionum ſuarum capiunt primordia: maximè vero ij, penes quos eſt reſpub. debent Numen, conſiliorum fontem venerari, ſine cuius auxilio omnis humana prudentia fumus eſt.

LXVII. *Dona miſſa duci timido, & imbelli.*

SVb Boleslao III. Polonorum rege, Palatinus quidam Polonus, qui bello extremo contra Ruſſos ad Haliciam, ſua fuga exercitui reliquo fugæ cauſſa extiterat, cum domum rediſſet, rex ei leporis pellem, colum, & fuſum muneri miſit. Qua ille ignominia ad voluntarium ſuſpendium adactus eſt. Cromerus hiſtor. Polon. lib. 6.

LXVIII. *Vrſi melliuori.*

APes plerumque in Ruſſia ad cauas arbores mellificant. Vrſis autem ad rapinam mellis aſuetis eo modo mortiferæ parantur inſidiæ, vt cum debiliſſimum caput habeant, claua lignea, ferreis cuſpidibus circumdata, ſuper foramen egredientium apum, ex altiore ramo ſuſpendatur, quæ impatientis vrſi caput obterat, dum id iterum iterumque vt obicem reiectat, & ſic vita priuatus, exigui mellis iacturam reſarciat. Olaus M. lib. 18. cap. 14.

LXIX. *Achates.*

AChates tam varij eſt generis, vt vnum lapidem eſſe non credas: candidus, rubeus, croceus,

ceus, cineritius, viridis, niger, varius, cæruleus. Quid moror? huic vni nec omnium aliarum gemmarum colores ſufficiunt. Ille lucos, prata, animalia, flumina, flores, arbores, natura ludente refert. Cauſſinus Polyhiſtor. Symbolici lib. 11. Lege Apodoſin.

LXX. *Quinque res placebant maximè Alphonſo regi.*

ALphonſus rex dicere ſolebat, quinque res maximopere placere ſibi, ligna arida ad vrendum; caballum vetulum ad equitandum; vinum nec nimis vetuſtum, nec nimis recens ad bibendum: amicum feſtiuum ad conuerſandum; librum antiquum ad legendum.

LXXI. *Bos Belgicus.*

LVdouicus Guicciardinus homo Italus, cui noſtra Belgica ob accuratiſſimam, veriſſimamq; deſcriptionem plurimum debet, refert, Comiti Hochſtratenſi Mechliniæ bouem dono datum, cui pondus fuerit bis mille quingentarum viginti octo librarum: quem is propterea depingendum in palatio ſuo curauit. Ex eo Atlas minor in deſcriptione Belgij.

LXXII. *Democritus mortem triduo remoratus.*

SOrorem habebat Democritus Cereris Sacerdotem, quę dum fratris mortem in horas ex-

ſpectans, ab eo diſcedere non audet, Deæ ſacra, quæ tum fortè celebrabantur obire nequit, & id magis quam fratri mortem imminentem (iam enim annum CIX. agebat) lamentabatur. Iubet Democritus quotidiè calidos ſibi afferri panes, quos naribus admouens eo halitu pæne fugientem animam triduo in corpore ſeruauit, dum ſacra illa Cerealia finirentur. Laërt. cuius & hoc eſt ea de re epigramma.

Καὶ τίς ἔφυ σοφὸς ὧδε; τίς ἔργον ἔρεξε τοιοῦτον
  Ὅσσον ὁ παντοδαὴς ἄνυσε Δημόκριτος;
Ὃ θάνατον παρεόντα τρεῖ ἤματα δώμασιν ἔσχεν
  Καὶ θερμοῖς ἄρτων ἄσθμασιν ἐξένισεν.

Quis nam tam ſapiens viſus, qui tale patrarit
  Vnquam, quale ſciens omnia Democritus?
Qui per tres tenuit præſentia fata dies, &
  Illa recens cocti panis odore aluit.

SYN-

SYNTAGMA QVINTVM.

TESTIMONIA

Scriptorum aliquot inſignium, de pleriſq; ſcriptoribus, antiquis potiſſimùm, Græcis, ac Latinis, ordine litterarum.

PLVRA *teſtimonia, & iudicia de multo pluribus etiam, eaq; erudita, grauia & grauida, longiuſcula item nonnulla de multis proferre potuiſſemus. Sed quoniam volumen hoc, vt antegreſſa, magis ingenuæ oblectationi, quam ſeriæ inſtitutioni ſeruire voluimus, ſatis ſuperq; viſum, ſi pauciora de paucioribus, & ex paucioribus annotata poneremus. Tu, lector, conſilium noſtrum fac boni conſulas, atq; libenter hos quoq; ſermones, vt Plautus loquitur, comedas.*

A.

ACHILLES STATIVS. Homo multæ lectionis, & à prima pueritia poetarum,

hiſtoricorum, rhetorum conſuetudine familiariter, vt videtur, vſus. Vir ſummus, atque vt eius amplitudo, & præclara omnium ſcientiarum cognitio meretur, non niſi cum honore nominandus. Lud. Carrio Antiquar. lect. lib. 1. cap. 2.

ALDVS PIVS MANVTIVS. Vir doctiſſimus, qui olim Venetijs Græcarum literarum naufragij reliquias collegit, nobiſque tradidit: quique Paulum Manutium hominem eloquentiſſimum, ſuæ probitatis, atque humanitatis effigiem nobis reliquit. Lamb. in epiſt. Horat. 15. lib. 1.

AMMIANVS miles Græcus, tantos habet plerunque ſpiritus, vt quæ hircoſa (ſi ita liceat appellare) latinitate ſcripſit, placere poſſint inter vnguentatos, quod de Ennio non inurbane olim Seneca fertur dixiſſe. Nicol. Cauſſin. noſter, Parall. eloq. ſacræ & humanæ lib. 3. cap. 14. in quo de multis auctoribus, ad genus ſcribendi quod pertineat iudicium ſuum exponit. Ex quo capite quæ libuerit mutabimur.

ANTONIVS AVGVSTINVS. Vir & eruditiſſimus, & optimè de litteris elegantioribus meritus, Varronis verò vindex, aſſertor, patronuſque vnicus habendus: immò verò eius potius Æſculapius exiſtimandus. Turneb. lib. 23. cap. 17. Vide etiam And. Schottum præfat. Dialogorum illius, quos ex Hiſpanico latinè eſt interpretatus.

APHTHONIVS SOPHISTA & ſcribendi

bendi argumento, & ſtyli elegantia, virore, delicijs mirificè delectat: ſed totus eſt ad palæſtræ nitorem potius, quam ad ciuilem orationem factus.

APVLEIVS. Floridum libros reliquit Apuleius, varijs coloribus Rhetorum inſignes, in quibus pleraque ſunt, quæ delectant Lectorem: multa quæ erudiunt: plurima, quæ in alijs ſcriptoribus deſideres, in hoc reperias. Fruterius Veriſimil. Parte II. cap. 17. Criticor. Cuius in exprimendis ſumma peritia, cum pari elegantia meritò viris doctis admirationi eſt. Ianus Douſa F. in Catull. Eleganti procul dubiò, & faceto fuit ingenio, ſed eo, & Muſis non modo ſtyli inſolentis, verum etiam argumenti nouitate abuſus eſt, auctor vtique cautæ lectionis, & periculoſæ imitationis, maximè quod abundat dulcibus vitijs. Cauſſin. Parallel. libro 3. cap. 14. Et lib. 11. in deſcript. 9. Deſcriptiones Apuleij, ſi quæ occurrunt, cum ſummo delectu erunt imitandæ. Nam hic auctor, quod præmonui, ſæpe durus eſt, inſolens, & ſupra modum putidus: habet tamen multum ingenij, &, ſi meliori Ciceroniani ſtyli cenſura caſtigatus eſſet, plus in iſtis (deſcriptionibus) obtineret voluptatis. Auctor diſertiſſimus, & eximia eruditione conſpicuus, qui multa vocabula à Græcis latinè pronuntiata ita traduxit, vt tanquam latina moneta percuſſa, à nemine cultioris literaturæ reſpuantur.

Hieron.

Hieron.Regius de ling.lat.Comment. I. Præceptione 16.Et Apuleius lib.2. Aſini aurei, vereq; ferrei. Quid enim aliud in illo Opere niſi orationis,& ſententiarum quaſi rude ferrum, & impolitum? Lælius Biſciola noſter, Horar. ſubſeciuar. Tomo 1.lib.20.cap.16.Interdum non malus auctor, præſertim cum laſciuiæ ingenij non indulget,neque ludum ſibi permittit. Turneb.lib. 29.cap.15.

ARISTIDES. Multæ & variæ extant orationes Sophiſtæ huius, quibus Photius tribuit τὸ κάλλος, καὶ δεινότητα, elegantiam, & vim dicendi.

ARISTOTELES. Acerrimo vir ingenio, & promptiſs. induſtria, & incredibili doctrina. Ioachim. Camerar. Doctus,acer,acutus, neruos,& iudicium conferet. Cauſſin. Fons omnis ſcientiæ,omniſque ſapientiæ. Pet. Victor. lib.2.cap.14. Idem lib. 9. epiſt. 12. de varietate ſcriptorum eius cum ſumma prędicatione multa diſſerit. Non me fugiunt quæ de eodem M. Tullius, Auguſtinus, Auerroes, & alij præclarè ſcripſerunt. Budæi duntaxat verba in Pandect. adijciam.Eſt is auctor,qui res omnes ratione, & via ſcientificè tractare ſolet, eas etiam, quæ ſui natura artificioſè tractari non poſſe videbantur.

ARNOBIVS. Doctus inprimis, & facundus ſcriptor Arnobius Afer, in ijs quos contra Gentes conſcripſit libris ſeptem, omni eruditione,&

ne,& antiquitate pleniſſimis, firmis admodum, ac validis argumentis ethnicorum ineptias, & cærimonias refellit, idque ſumptis ex hiſtoria teſtimonijs, quæ ad ſacrorum, & myſteriorum originem tradẽdam pertineant. Guilielm. Canter. lib. 1. cap. 6. Cui Lucretij verba, ab vſu remotiora mirificè placuerunt, & quaſi in delicijs habita ſunt. Giſanius Collectan. in Lucret. Vide & Lud. Carrionem Emendat. lib. 2. cap. 17. Arnobius ſcriptor Eccleſiaſticus, acerrimus orthodoxæ religionis propugnator: auctor grauis ac ſerius, & qui cenſura eruditorum primam facile in ſcriptoribus ſuæ gentis, & ſui ordinis claſſem promeretur. Steuechius præfat. in Electa ſuper eundem.

ATHENÆVS. M. Antonini temporibus floruit, præter admirabilem multarum, ſcituque digniſſimarum rerum, & vocabulorum varietatem plurimas etiam hiſtorias, ex omnium gentium ſcriptoribus, qui temporum iniuria amiſſi ſunt, ac vere bibliothecam omnium veterum hiſtoricorum, poetarum, philoſophorum complexus eſt. Mich. Neander in Gnomologico. Vide præterea Muretum lib. 19. cap. 3.

B.

BAYFIVS. Vir eximia eruditione in vtraque lingua præditus. Bud. in Pand. Lazarum Bayfium gaudeo vehementer hoc præſtitiſſe in Veſtibus, quod Bud. in Aſſe. Cum primis autem exoſcu-

exoſculor hominis candorem, cum exquiſita coniunctum eruditione, quod inter litteratos rariſſimum eſt. Eraſm. ep. 4. lib. 21.

BEMBVS. Nobilis, ac magnæ etiam tum ſpei adoleſcens. Eruditiſſimus, atque inprimis antiquitatis ſtudioſus. Pet. Victorius lib. 9 cap. 15. Petri Bembi nihil extat, quod ſciam, præter aliquot epiſtolas, in quibus exoſculor non modo dilucidum quoddam, ſanum, &, vt ita dicam, Atticum dicendi genus, ſed probitatem, & humanitatem, ac ſingularem ingenij candorem in oratione, &c. Roterodam. in Ciceroniano.

BEROALDVS. Diligentiſſimus ad anxietatem Grammaticus. Turneb. libro 11. capite 15.

BRODÆVS. Vir, ſiue adoleſcens potius, acris ingenij, probi iudicij, lectionis diffuſæ, quem non magis in ore famæ eſſe miror, immo indignor. Lipſ. in Tacit. de morib. Germanor.

BVDÆVS. Profundiſſimæ eruditionis, Caſaub. Animaduerſ. in Aug. Suet. Budæus ille, qui velut alter Mercurius mira ingenij fœlicitate dicam, an induſtria, rem nummariam iam pridem antiquitatis tenebris inuolutam, vel immerſam potius velut ab inferis reuocauit. Quo nomine ſtudioſorum ſanè nullus, duntaxat eorum, à quibus liuor abeſt, quin illi hoc tempore plurimum debeat, & debere fateatur.

Si

Si qui ſint qui inuideant, *Rumpatur quiſquis rumpitur inuidia.* Bayſius de re Veſtiaria, cap. 9. idem de Vaſculis. De quibus copioſè, ſimul, & eruditè G. Budæus in libris de Aſſe, & partibus eius, quibus ſane pereleganter rem nummariam, temporis iniuria ſic iactatam, vt nemo ſcire, aut certè latinè enuntiare poſſet, quid haberet, ſuo, vt dicitur, Marte, nullis adminiculis conſtituit: quo ſanè nomine illi potius, quam olim Gratidiano, ſtatuæ omnibus vicis ſtatuendæ ſunt, & ad eas thus, & cerei. Hactenus Bayſius. Singulare huius vrbis ornamentum, cuius ſi quando manum in aliquo loco cognoſcimus, ita veneramur, & admiramur, vt quod ludens ſcripſerit, aliorum ſerijs ſcriptis anteponere non erubeſcamus. Turneb. libro 9. Vir eximius, & bonis veteribus in re litteraria citra vllam contumeliam anteponendus. Bernardin. Baldus in Vitruuium. Optimarum artium, & litterarum laude clariſſimus. Lambin. in epiſtol. Horat. 10. lib. 1. Vnicum ſui temporis totius Galliæ abſolutæ eruditionis exemplar, ac quaſi, (vt verum fateamur) vnicus totius litteraturæ in Europa phœnix, & quem Eraſmus, Bembus, alijque eius æquales benignum ſidus Gallicæ literaturæ exortum vocant, &c. Petrus Bizarus in hiſtoria Genuenſi lib. 19. Conſenſu omnium vtriuſque linguæ doctiſſimus. H. Steph.

de

de latinit. falsò ſuſpecta. Vide Lud. Viuem in Auguſtin. ciuitat. lib. 2. cap. 17.

C.

CÆSAR. De Cæſare nihil aſtinet dicere, de quo quoties cogito, toties illud venit in mentem, quod de Romanis vulgò ferebatur, Ciui Romano latinè loquenti non minus turpe eſſe rem quamque non ſuo demonſtrare vocabulo, quam hominem non ſuo nomine appellare. Famiauus Strada noſter Proluſion. Academ. lib. 2. Cæſaris egregia ſunt Commentaria, quem vltra imperatorias, & militares artes oratorem bonum fuiſſe, promptiſſimumque ſcriptorem & ſua exempla, & veterum teſtimonia declarant. Poſteriora autem ab alijs eius ætatis auctoribus illi adiuncta, ſic plerisque confuſa ſunt locis, vt ſomniantem te putes audire. Angel. Decemb. politiæ literariæ libr. 1. cap. 5. Leniſſimo amni, ſimilis fluit, multus in ea virtute, quam Homerus καθαρότητα nominat, nos ſtyli puritatem, perſpicuitatemque dicimus. Apparet in eo mira naturæ, ingenijque felicitas, candor, facilitas. Nihil detortum, nihil affectatum, nihil puerile. Minus ornamentorum habet: ſed & minus ineptiarum. In eo genere quod tractat prudens eſt, & fœlix, ad exemplar, conformationemque hiſtorici ſtyli perutilis. Qui vir, ſi foro vacaſſet, eodem vigore dixiſſet, quo bellauit. Cauſſinus. Quare Commentarij Cæſaris de bello Gallico

Iulij

Iulij Celſi exiſtimati ſint, docet Modius Nouantiquis, epiſt. 30.

CAROLVS SIGONIVS. Quem ego & antiquitatis peritiſſimum, & nouorum ſcriptorum intelligentiſſimum, & eruditiſſimum nominare meritò poſſum. Turneb. lib. 11. cap. 18. Sigonij ſcripta ingenium, & doctrinam declarant. Manut. ep. 9. lib. 2. Italiæ Sol, qui princeps alijs ad Romanam hiſtoriam in hanc lucem è ſitu puluerulento, in quo oppreſſa miſere iacebat, eruendam ſignum ſuſtulit. Carrio Antiquar. lect. lib. 2. cap. 3.

CASSIODORVS. Magna Aurelij Caſſiodori mens, quæ inter hanc Gothici ſæculi barbariem, quaſi ſidus quoddam eluxit, ſtylo veniam deprecatur, & facile impetrat. Cauſſin. Vide Vallam, Elegant. lib. 4. cap. 88.

CATVLLVS. Puritate ſermonis, & elegantia Propertio longè ſuperior. Schoppius Veriſimil. lib. 3. cap. 16. Dulciſſimus omnium poetarum, & politiſſimus. Turnebus lib. 12. cap. 1. Catullum appellari doctum fere ſcimus ab alijs poetis, credo, quòd litteris elegantioribus penitus imbutus erat, & ſuo poemati aſpergebat multa, imitabaturque ex antiquis ſumpta, aut efficta, præſertim Græcis. Idem lib. 2. cap. 10. Rationem quoque cognominis huius attulit Franciſcus Floridus lib. 3. cap. 9. Tom. I. Crit. pag. 1221. Robertus Titius prælect. II. Catullus

in iambis eſt omnibus Latinis optimo iure prælatus, inuentione, & nitidiſſimo verborum apparatu eminens. In hendecaſyllabis proprietate ſermonis, & ſoni dulcedine eſt inimitabilis. In elegis omnium Latinorum candidiſſimus. In lyricis tenerrimus, ac ſuauiſſimus. In heroicis vel parem, vel ſuperiorem habet neminem, de cuius ingenio, & eruditione eius imitator. Virgil. optimè ſenſit.

CEDRENVS. Anilium ſæpe fabularum ſcriptor, & veri incurioſus, vel ignarus. Cum iudicio legatur tamen, dabit quod iuuet. Lipſ. Cent. Miſcellan. 3. ep. 61.

CICERO. Haud nouum eſt, Ciceronis diligentiam, & fidem in reddendis Græcis deſiderari, ſi quidem Ciceroniana cum græcis contendantur. Ioſeph. Scaliger. contra Rob. Titium libro 1. capite 10. Deus latinitatis, Q. Corradus de Copia. Tullius non minus profeſſus eſt philoſophandi ſtudium, quam loquendi. Conuicijs impenetrabilis. Macrob. Saturnal. libro 1. capite 24. In Latinis vnus eſt Cicero, qui certiſſimus dux ad eloquentiam eſſe poſſit. Quem ideo adoleſcentum mentibus inſtillari quam ſtudioſiſſimè oportet, antequam prægeſtiens curioſitas in aliam ſe, atque aliam lectionem ſubindè efferat. Sed nimis in hac re ſunt iniqui Cenſores, qui cæteros latinitatis auctores, eoſque

egregios, quaſi numeros cenſent, & de re-pub. literaria deturbandos, dum vnius laudibus plenius, quam par eſt, velificantur. Cauſſin.

CORNELIVS CELSVS. Proximè ad elegantiam Ciceronis accedit Celſus medicus, quem propterea lego auidè, & iucundè. Biſciola lib.7. cap.15. Tomo 1. Non ignobilis auctor latinitatis. Hen. Steph. de latinit. falſo ſuſpecta. In Cornelio Celſo non Medicina, ſed ſtylus eſt ſpectandus. Summa in illo breuitas, fœlicitas mira, verborum delectus, numerus, ac ſi quid aliud dici poteſt, quod germanam latinitatem ſonat. Ant. Poſſeuin. Biblioth. libro 14. capite 17.

CVIACIVS. Princeps & noſtræ, & ſuperioris memoriæ Iureconſultorum. Muret. libr.12.

CVRTIVS. Quanquam ijs virtutibus exornatur, quibus conſtet, aut heroicis eum temporibus vixiſſe, aut dignum fuiſſe qui viueret, non defuere qui obijcerent quæſiti medicamenta candoris, & numerorum vſu paulo intemperantiorem. Famian. Strada, Prolus. Academ. libro 2. Elegantiſs. & nitidiſſimus ſcriptor. Turneb. libro 13. cap. 15. Cuius literatum opus legitur, quanquam Græcorum & Arriani conſtat hiſtoria, ex quorum fontibus hic ſcriptor, vel interpres miræ

dulcedinis, regiæque profectò magnificentiæ par, ab Alexandro non degenerans, opus ſuum extudit: cuius ſummæ ſunt dignitates, & hiſtoricæ ſuauitatis orationes. Angelus Decemb. Polit. literar. lib. 1. parte 5. Medium quoddam iter ſecutus, magnam ſtyli ſalubritatem conſecutus eſt. Nam ita dilucidè narrat, vt amnem ſine ſalebris fluere credas: & tantis præterea veneribus orationem perfundit, vt non mediocriter lectores, & amatores ſuos oblectet. Conciones cutem habet tam argutas, & ſuaues, vt Xenophonte, & Herodoto nihil videatur inferior. Cauſſin. Idem de Eloquent. ſacra, & humana, cap 15. Acutæ breuitatis ſummus magiſter, quæ eſt altæ mentis, & conſummati ingenij eloquentiæ, in qua nemo Q. Curtio aut fælicior eſt, aut nitidor. Innumerabiles ſunt apud eum gemmæ.

D.

DEMOSTHENES. Demoſthene nemo vnquam in dicendo neruoſior, aut efficacior fuit. Muret. Orat. volum. II. Orator nobilis, qui bonam partem orbis nominis ſui gloria impleuit. Bud. in Pand.

DIO CHRYSOSTOMVS. Cornu eſt quoddam, vt aiunt, Amaltheæ, ita dicendi vehementia, vbertate, & varietate præſtat. In eo excel-

excellens affectuum temperatio, vibrata acrius enthymemata, exemplorum copia, & plerumque ad exhilarandam orationem fabulæ, narrationesque intertextæ, Compoſitio, vt philoſophum decebat, nihil habet aut ſublimitatis oſtentandæ, aut captandæ iucunditatis gratia innouatum. Cauſſin. Fuſius & illuſtrius de eodem Philoſtratus. Dio Pruſæus (à Pruſa Bithyniæ, vnde oriundus) quo nam potiſſimùm nomine ſit appellandus, neſcio, ob ſingularem eius in omnibus rebus dexteritatem. Fuit enim, quod aiunt, Amaltheæ cornu. Ac quod ad dicendi quidem attinet facultatem, cum eloquentiſſimis quibuſque comparandus: Platonis enim ac Demoſthenis dicendi morem imitatus eſt. Optima vero, ac laudatiſſima eſt in Diones orationibus affectuum temperatio. Quoties enim impotentes, ac inſolentes Reſpub. increpat, neque contumelioſus, neque importunus videtur, ſed perindè earum ac equorum ferociam freno potius, quam flagello compeſcere, &c.

DIONYSIVS HALICARNASS.

Romanæ hiſtoriæ initia, & vrbis, magiſtratuum, ſacrorum, iuris, ac legum Romanarum origines accuratiſſimè, & ornatiſſimè deſcripſit, vſque ad initium primi belli Punici, & annum Vrbis 489. Extant eius hiſtoriæ adhuc lib. 11. in quibus vſque ad annum Vrbis 312. peruenit. Neand. Gnomol. Qui tam libenter Cenſorem

agit in Criticis, à Photio ita cenſetur. Stylus eius, atque dictio nouatorem ſapit, & vero per inſuetam vulgò viam orationem impellit; at rerum ſingularum minuta explicatio, & ſenſus illi quandam ſimplicitatem affert, & ne ad ingratum, atque aſperum ſermonem abripiatur, vetat. Hæc ille. Videtur mihi ſane auctor bonus,ſed qui plus habeat, vt appareret,inſcribendo moroſæ eloquentiæ,quam felicitatis. Cauſſin.

DONATVS, Terentij interpres. Accuratus, eruditusque interpres Terentianus, bonusque imprimis magiſter dicendi. Pet. Victor. lib.2.cap.3.Donatus, Seruius, Priſcianus, tres tanquam Triumuiri, de quorum principatu inter eruditos quæritur, quibus ego tantum tribuo,vt poſt eos, quicunque aliquid de latinitate ſcripſerunt,balbutire videantur. Valla præfat.libr.2.

E.

ENNIVS. Habent Enniani morſus aliquid, quod prodeſſe, & delectare poſſit, & orationem etiam, quod minimè quis exiſtimaret, excolere. Turneb.lib.28.cap.11.

EPIGRAMMATA GRÆCA. Tractant argumenta diuerſiſſima rerum partim geſtarum, partim tanquam geſtarum, ſuntque tanta argutia, & ingenio elucubrata, vt in hoc genere

genere apud Græcos & Latinos nihil vſpiam reperiatur argutius, nihil feſtiuius, nihil abſolutius. Obſopoeus principio Annotat.

EVNAPIVS. Impiorum laudator, piorum vero Imperatorum, ſicut & Zoſimus, inſectator, dictione ſatis eſt ornatus, nec non compoſitione, atque ſtructura orationis cultus. Hæc tamen quæ affectat, ἀλεκτριονώγες, ἐλεφαντολέσαρον, καὶ συναλέστερον, & reliqua ſimilia Photio non placent. Cauſſin.

F.

FAERNVS. Homo acerrimo iudicio, & ad reſtituendos veterum ſcriptorum libros, temporis iniuria corruptos cum natura factus, tum arte comparatus. Manut.

FLORVS. In alio prorſus genere (quam Tacitus) nitidus, fluens, comptus, & vt eius fert nomen, vere floridus. Plus habet palæſtræ declamatoriæ, quam virium, & lacertorum. Cauſſin. Florus breuitate ſua ſe implicat potius quam explicat: cuius opera multi libri perierunt, ſcelus laqueo dignum. Claud. Verderius Cenſ.

FRACASTORIVS. Patrum noſtrorum memoria poeta, ac medicus eximius, quem tu iure poſſis cum antiquis conferre.

FESTVS. Eruditus Grammaticus, in cuius ſcriptis, magna ex parte calamitate ſuperiorum temporum amiſſis, ijs autem quæ reſtant mendis refertis, incredibilis Latini

ſermonis iactura facta eſt. Petr. Victor. lib. 25. cap. 9. Quod de naturali hiſtoria dixit quidam, cum doctum videri non poſſe, qui Plinium non legiſſet, id ego ſanè meritiſſimò dicam de Feſto. Hic enim auctor, ſi, quam facit ad multa auctorum loca vel explicanda, vel corrigenda, tam ipſe emendatus eſſet, & ſui auctoris, nihil eſſet eo profectò ad omne genus diſciplinæ accommodatius, & quæ ſequuntur. Lucas Fruterius Veriſimil. libr. 1. capite 11. Idem cap. 16. Multa legerit oportet, multa cogitarit, plurima verò meminerit, qui Feſti Pompeij, auctoris antiqui fragmenta non reſarcire, quod nefas eſt, ſed aliqua tamen ex parte, quid in multis velint ſibi, oſtendere poſſit, & velit.

FILIVS CICERONIS. Omnino mirari ſatis non poſſum, non modò ab elegantia, & copia, ſed interdum etiam à proprietate paterni ſermonis longè diſtare orationem filij. Quod voluntatis potius, quam naturæ vitium eſſe arbitror. Addit Hen. Steph. in Pſeudocicerone. Iuſtius profectò de illius, quam alius cuiuſque ſermone queri videtur Manutius. Quin etiam Q. Ciceronis, Marci fratris ſermo pleriſque in locis cum eius ſermone collatus haud mirer, ſi delicatas Manutij aures radat.

FIRMICVS. Elegans eſt Iulij Firmici, de

errore

errore profanarum religionum liber, quem non tantum mutilum, verum etiam in paucis ijs, quæ ſuperſunt ita maculoſum habemus, & varijs næuis deturpatum, vt vera illius facies vix agnoſci à quoquam poſſit. Carrio Emendat. libr. 2. cap. 19.

G.

GALENVS. Eius librorum lectio non tantum medicinæ ſtudioſis vtilis, ac neceſſaria eſt; ſed alijs etiam Philoſophiæ, philologiæ, & bonarum artium candidatis. Sermone enim græco loquitur admodũ puro, & eleganti, magnamque vocabulorum ſupellectilem habet, & rerum optimarum, ac variarum copiam ſuppeditat lectoribus, quarum cognitio ad omnem vitam vtilis eſt, & neceſſaria. Neander in Gnomologico.

GELLIVS. Scriptor nitoris, ac facundiæ non vulgaris, elegantiarumque veterum, & memoriarum pleniſſimus. Iacob. Durant. Variar. 2. cap. 4. Publicus pæne literarum cenſor, qui, vt magnum quiddam annotaſſe ſe præter cæteros apud Ciceronem exiſtimat, explicauerunt, pro explicuerunt, &c. eſſe in hoſtium poteſtatem, pro, poteſtate, quæ ipſe indigna ducerem opere meo. Valla præfat. lib. 2. Sollertiſſimus verborum inueſtigator, atque cenſor, idem lib. 6. cap. 23. Affectatam in eo, ac pæne ſuperfluentem verborũ copiam notat Eraſmus in Ciceroniano.

GIFANIVS. Omnium diſciplinarum, & antiquitatis ſtudio ornatiſſimus.

GREGORIVS NAZIANZENVS. Vir ſummæ doctrinæ; locupletiſſimus auctor veritatis, & in litteris ſæcularibus inprimis eruditus. In libris diu multumq;, & fæliciter negotiatus, inuenit tandem vnionem, & ſummi boni teſſeram. Vir ſummo ingenio præditus. Budæus de Aſſe lib. 5. In Greg. Nazianzeno pietas ex æquo propemodum certat cum facundia: ſed amat ſignificantes argutias, quas eo difficilius eſt latinè reddere, quod pleræq; ſunt in verbis ſitæ. Tota verò phraſis nonnihil accedit ad ſtructurã Iſocraticam. Adde quod de rebus diuinis, quæ vix vllis verbis humanis explicari poſſunt, libenter, ac frequenter philoſophatur. Eraſmus.

GVLIELMVS CANTERVS. Latinè, & græcè bene doctus, & diligens bonorum auctorum Corrector. Biſciola lib. 2. cap. 7. Tomo I. Præſtanti ingenio, & eruditione adoleſcens. Lipſ. Variar. 2. cap. 9. Lege Caroli Sigonij reſponſoriam ad eam, qua ipſi nouas ſuas lectiones dedicauerat.

H.

HELIODORVS. Æthiopicæ hiſtoriæ libros X. conſcripſit. Auctor eſt doctiſſimus, & iucundiſſimus Argumẽtum varium eſt, & multiplex, vbi inter cætera multa, omnium affectuum humanorum abſolutiſſima quædam

imago,& coniugalis amoris,fidei,& conſtantiæ pulcherrimum exemplar eſt. Neander in Gnomologico. Habet ſummam ſine affectione ſimplicitatem, atq; iucunditatẽ, magnam in narrationibus ſuauitatem,periodos contortulas,& elegantes. Ad ſummam, totus eſt in eo genere melleus.Sed quid iuuat Theogenis,& Charicleæ amores legere, in rerum verò cæleſtium amore frigeſcere?Satis conſtat hunc librum grauiſſimo Concilio diſplicuiſſe. Auctorem Epiſcopũ fuiſſe aiunt,ideo à Patribus Orthodoxis dignitate priuatum. Quod tñ Photius non aſſeuerat: ſed dubitanter dicit. τοῦτον δὲ καὶ ἐπισκόπου τυχεῖν ἀξιώματός φασιν. Cauſſin. Hunc Epico poëtæ cénſeo accuratiſſimè legendum, & quaſi pro optimo exemplari proponendum.Iul.Scalig.Poët.lib.3.c.96.

HERMOLAVS BARBARVS. Tametſi de verbis ſollicitus, non tantum verbis, quantum ſententiæ tribuit, atque indoli: vt ſcriptores non interpretantis ſermone, ſed natiuo loqui videatur. Petrus Nannius in poët. Horatij. Vir ſæculi huius eruditiſſimus,cuius immaturo obitu litteræ cum græcæ, tum latinæ maximam iacturam fécerunt. Pallad. Fuſcus in Catull.

HERODIANVS. Longè præſtantior Ariano. Nam eius dictio ſuauis eſt,atque pellucens; vocibus autem vtitur temperatis, neque ſupra modum Atticis; quò fit vt neque natiuam ſermonis gratiam corrumpat, nec in

contemptam degeneret exilitatem. In hiſtoria verò nec ſuperuacaneis tumet, nec omittit neceſſaria omninò. Photij iudicio omnibus hiſtoriæ virtutibus paucis cedit. Cauſſin.

HERODOTVS. Inter omnes hiſtoricos, quorum extant monumenta, primus eſt Herodotus: ac cæteros omnes, Græcos & Latinos antiquitate rerum, ac regnorum, & exemplorum multitudine, & eloquentia vincit. Hiſtoriæ pater eſt, vt Cicero ait, & ſine vllis ſalebris quaſi ſedatus amnis fluit. Tantâ enim puritate, elegantia, & ſuauitate orationis res maximas expoſuit, vt nulla vox humana exiſtimetur dulcius eas narrare potuiſſe. Ideò & propter rerum maximarum cognitionem, & ſapientiſſima vitæ præcepta, & propter orationis natiuam, & caſtiſſimam formam legendus eſt. Neander in Gnomologico.

HIERONYMVS MAGIVS. Non modò iuris, ac legum quas profitebatur, ſciens: ſed varia etiam doctrina excultus, multa præclare tractauit in Miſcellaneorum libris. Biſciola Tomo. I. lib. 1. cap. 11.

HIERONYMVS MERCVRIALIS. Eruditiſſimus, non ſolum in re medica, ſed in varia etiam doctrinâ. Biſciola lib. 8. cap 9.

HOMERVS. Rerum humanarum perſpicaciſſimus æſtimator, fons ingeniorum, poëtarum vertex. Bud. 1. de Aſſe. Homeri verſibus omnia, de quibus præcepta artium tradi poſſunt

vel

vel deſignata, vel expreſſa ſunt, ſecundum Fabium, lib.10. Omnibus eloquentiæ partibus ortum, & exemplum dedit. Camerarius in Prolegom. Cuius diuina fuit ingenij vis, & facultas dicendi admirabilis. Pet. Victor. lib. 21. cap. 10. Idem lib.28.cap.18. Cuius elegantiæ, omniſq; in dicendo virtutis dux, auctorque fuiſſe Homerus non ſine cauſſa exiſtimatur, quas inde poſtea ſtudioſè acceperunt non poëtæ tantùm Græci, ac Latini, verumetiam Oratores. Pater omnis virtutis, Iuſtinian. præfat. Pand.

I.

IOANNES PICVS MIRANDVLAN. Meritò cognomine Phœnix appellatus eſt, quod dij ſuperi ſupra familiæ claritatem omnia corporis atque animi, vel rariſſima dona contulerint. Mira enim altitudine ſubtilis ingenij, decora facie, lectiſſimiſque moribus, & incomparabili, cum diſputaret facundia omnes eius ſæculi ſapientes facile in admirationem conuertit. Paulus Iouius in Elogijs. Vir ſæculorum memoria dignus, qui multiiugis diſciplinis præditus, exornat ætatis noſtræ gloriam: cui accommodari poteſt illud, quod de Varrone ſcripſit Terentianus, vir doctiſſimus vndecunque. Beroald. in Propert. eleg. 13. lib. 2.

IOANNES SARISBERIENSIS. Vir fuit doctrinæ, ac ingenij non vulgaris, & inelegantis.

gantis. Ille eo tempore, quo liberales diſciplinas didiciſſe illiberale erat, librũ ſcripſit de Curialibus nugis, & veſtigijs Philoſophorũ, in quo etſi iudicij partes quaſdam requiras, ingenium tamen, & lectionum varietatem non requiras. Hunc librum ille partim ex ijs, qui è literarum naufragio ſuperſtites emerſere; partim ex ijs quos deſideramus auctoribus concinnauit. Durantius Variar.lib.2.cap.6.

IOSEPHVS antiquitatum Iudaicarum ſcriptor, habet characterem virilem, accuratam iudicij limam, &, vbi vult oratorem agere, aureum ſententiarum flumen. Cauſſin.

IOVIANVS PONTANVS. Copiosè hunc contra Eraſmi iudicium defendit Franciſcus Floridus lib. 3. cap. 6. vbi inter cætera hæc Cæterùm, cum ſuum ſcribendi genus plurimum tenuerit, id mihi in eo perfeciſſe videtur, quod poſt illos eximios linguæ latinæ proceres, quorum reliquias vt rem ſacram amplectimur, prorſus nemo. Nam eius ſtylus ita compoſitus, ſedatus, puruſque fluit, ita cum opus eſt aſſurgit, vt qui illi parum æqui ſunt, liuoris ſtimulis actos in eum inuehi arbitrer, ad cuius vel inuentionem, vel in luculentiſſimæ dictionis ſono, vel etiam in grauitate fælicitatem ſe peruenturos deſperent.

ISOCRATES, nitidus, & comptus, dicendi Veneres inſtillabit, & ſtructuram orationis

nis numeris quaſi pictis aſarotis vermiculatam diſtinguet. Cauſſin.

IVLIANVS. Affectauit nomen eloquentis, natura & arte ſatis ad id inſtructus. Atque in eo Libanio præceptori ſuo valde affinis eſt, quod Atticam dictionem, & minimè tumidam habet. Verùm in orationibus nimium videtur olere ſcholam, & vulgaria Rhetorum præcepta, quæ ſanctè admodum obſeruat. Ideo in multis lentus, & tædij plenus faſtidium parit. Melius ſibi conſuluiſſet, ſi auitæ potius pietati, quam Græculorum Sophiſtarum nugis ſtuduiſſet. Cauſſin.

IVLIVS SCALIGER. Non minor Ariſtotele. Perfectiſſimum illud naturæ miraculum. Ianus Douſa in Tibull. Quem ego hominem in omni doctrinæ genere pæne ſingularem admirari ſoleo. Et paulò pòſt. Pace dixerim doctiſſimi, & acutiſſimi, & acerrimo iudicio præcellentis viri. Biſciola lib. 2. cap. 16. Idem lib. 11. cap. 21. omni genere doctrinæ cuilibet veterum conferendus. Bened. Pererius Comment. in Daniel. lib. 4. Tam vbertate ingenij, & orationis elegantia, quam eruditionis varietate, ac ſubtilitate hoc ſæculo vir inſignis, ac memorabilis.

L.

LACTANTIVS. Cuius ſermonem non vltimum in latinitate locum tenere ſcimus.

mus. Hen. Steph. de latinit. falsò ſuſpecta, cap. 8. Diſertè laudatur à Franciſco Florido libr. 2. cap. 4.

LAMBINVS. Vir doctrinæ multiplicis: ſed in varijs lectionibus enarrandis aliquando vanus, & futilis, & ad faſtidium vſque ſuperſtitioſus. Iacob. Durant. lib. 2. cap. 15. Vir eruditiſſimus collega meus, & omni liberali doctrina ornatus. Turneb. lib. 7. cap. 11. Idem, politiſſimi, & doctiſſimi iudicij vir, cap. 19. Vir in litteris primarius, & familiam, vt ita dicam, gregemque ducens, idem lib. 23. cap. 29. Vir totius orbis terrarum conſenſu in vtraque lingua valdè exercitatus. Carrio Antiq. lect. lib. 1. cap. 17. De multis emendationibus in Ciceronem Lambinum excuſari non poſſe fateor: multa eſſe interim fatendum eſt, quæ eius & perſpicaciam, & diligentiam valdè commendent. Animaduertit enim aliqua, quæ à Manutio item non fuerunt animaduerſa: & quidem nonnulla, quæ tantum virum non animaduertiſſe ſit mirum: cumque præſertim, qui ſibi ſummam latinæ linguæ cognitionem paſſim tribuerit, & in quibuſdam ad eius proprietatem pertinentibus valde ſe religioſum oſtenderit. Hen. Steph. in Pſeudocicerone. Pudet me plura in Horatio perſequi, quem ſciam diligentia & eruditione ita illuſtratum, vt qui præterea lumen ei afferre velit, ſoli fœnerare lumẽ eadem opera velle debeat. Omnia enim illa, præter admodum pauca, quæ ſatis intelli-

intelligi ſine ope ſua exiſtimauit poſſe, excuſſit, ac declarauit diligentiſſimè. Turneb. libro 1. cap. 18.

LAZARVS BONAMICVS. Valde doctus, & eloquens vir, cuius magnum fuit nomen in humanioribus hiſce ſtudijs. Pet. Victor. lib. 29. cap. 7.

LIPSIVS. Acre omninò, & fælix ingenium fuit Iuſto Lipſio, in tollendis veterum ſcriptorum mendis, & eluendis maculis, & neminem habet fortaſſe parem: ſed vt hominem ſe noſſet, aberrauit interdum à ſcopo. Biſciola lib. 14. cab. 14. cap. 13. Tom. I. Anima Critices, & elegantioris literaturæ lumen, ac columen. Ian. Douſa F. in Catull. Vide librum Carminum in eius obitum.

LIVIVS Lacteum flumen orationis fundit, de quo præclarè Quintilianus. Eſt in narrando miræ iucunditatis, clariſſimique candoris, tum in concionibus ſupra quam narrari poteſt eloquens. Ita dicuntur omnia cum rebus, tum perſonis accommodata. Sed affectus quidem præcipuè eos, qui ſunt dulciores, nemo hiſtoricorum commendauit magis. Ab eodem cum Herodoto comparatur. Mihi tamen plus hic ſuauitatis, plus ille grauitatis habere videtur. Cauſſin.

LVCANVS. Doctiſſimus, & elegantiſſimus poëta. Nec enim moueor hominum huius ætatis iudicio, malè, & malignè de tanto

poëta exiſtimantium, cum eis antiquorum vetiora, & ſinceriora iudicia fortiter opponere poſſim. Turneb. lib. 21. cap. 18.

LVCIANVS. Ad ſtylum quod attinet, longè optimus. Dictio eius illuſtris, propria, efficax. Diſtinctionis, puritatis, perſpicuitatis, & aptæ magnitudinis perſtudioſus. Compoſitionem quoque, & ſtructuram orationis tanta dexteritate concinnat, vt lector credat, ſe non orationes legere, ſed iucundum aliquod carmen ſuis auribus inſtillari. Cauſſin.

LVCILLIVS. Verſus Lucillij ipſa varietate, & paucitate ſuauitatem conſequuntur: vt cum eos in Grammaticis reperimus, libentiſſimè, cupidiſſimeque amplectamur. Etſi enim verſibus aliorum poëtarum contendendi, comparandique non ſunt: tamen quadam illecebra, & inuitatione nos capiunt, & deliniunt. Turneb. lib. 28. cap. 9.

LVCRETIVS. Elegantiſſimus omnium, & latiniſſimus poëta. Schopp. Veriſimil. lib. 1. cap. 10. In quo maximæ latinæ linguæ integritas, copiaque apparet. Petr. Victor. lib. 17. cap. 16. Lege præfationem Lambini ante Commentarium, nihil amplius ad laudem huius poëtæ requires.

LYSIAS. Elegans inprimis ſcriptor, atque Attici ſermonis tanquam norma quædam. Petr. Vict. lib. 8. cap. 11.

M.

MACROBIVS. Gellij æmulus, qui omnes libros videtur excuſſiſſe, vt aliquid in latina lingua, quod auribus hominum dignum eſſet pro ſua virili parte conferret in medium. Valla præfat.lib.2. Elegantiar.

MARSILIVS FICINVS. Religioſus, & fidelis. Vertit Platonem, ſumma cura verbis inſiſtit; ſententiam quidem reddidit, in indole verò defecit: non enim nitet maieſtas Platonis, non relucet ſplendor in translatione. Nannius in poët. Horatij.

MARTIANVS CAPELLA. Latinè multa ſcripſit, ſed nouo quodam, & affectato genere ſcribendi, quo plerique in terra Africa vſi ſunt, vt Apuleius, Tertullianus, Fulgentius. Carmina multa compoſuit, & libris ſuis inſeruit. Eius verò Philologiæ, & Mercurij nuptiæ, non aliud mihi videntur, quam figmentum quoddam poëticum, quod cum ſoluta oratione, tum pedibus aſtricta compoſitum ſit. Parum ab antiquis ſcriptoribus alijs Martianus celebratur, quod ſciam. Fui aliquando eius ſtudioſus; ſed nunc demum cognoſco quantis in tenebris verſatus ſim. Gyrald. de Poetis Dial. 4.

MENANDER. Dulciſſimus Poeta, quique vitam ac mores hominum expreſſit. Pet. Victor. lib.5. cap.20.

MVRETVS. Homo, quot ſunt hominum eloquentiſſimus, & politiſſimus. Carrio, An-

tiq. lect. lib. 1. cap. 17. Magnum M. Antonij Mureti ingenium, acre in illuſtrandis veterum ſcriptis iudicium, accuratæ commentationes. Idem lib. 2. cap. 20. Homo eloquentiſſimus, & omni liberalium diſciplinarum cognitione non tinctus leuiter, ſed planè imbutus. Idem, Emendat. lib. 2. cap. 9. Omni liberalium artium elegantia ornatiſſimus. Turneb. lib. 25. cap. 22. Politiſſimus, & in gremio Muſarum educatus. Idem lib. 15. cap. 22. Quem ego virum natum hiſce ſtudijs iuuandis honoris cauſſa nomino. Lipſ. Variar. lib. 1. cap. 2. Et in 1. Annal. Taciti, cuius ſcripta Venus inhabitat pariter cum Muſis.

N.

NONIVS MARCELLVS. Infiniti ſunt in Marcelli Commentarijs errores: & eorum plerique eius generis, vt ſcriptori ipſi, non autem, quod in alijs ſolet, librarijs debeant aſſignari: & tamen poëtis ab eo laudatis magnæ ſæpenumero fraudi ſint. Carrio Antiq. lect. lib. 1. cap. 4.

O.

OVIDIVS. Naſonis ingenium magis, quam cuiuſquam eorum, qui ad noſtram ætatem peruenerunt poëtarum fuiſſe fœcundum puto. Hen. Steph. Schediaſ. 10. lib. 3. Quidam Ouidiana facilitate capti, factique ad illam, quidquid

quid ad eam normam, ex eaque officina prodijt, id vnicè probant. Pluribus ſuffragijs euictum, ingenioſi nomen Ouidio tribuendum: dictionem verò, quæ non nemini, tanquam in triuijs inuenienda vileſcat, eſſe nimirum ex eo genere rerum, quas omnes inueniant inuentas. Omninò cum in vita, tum in verſu nihil ei magnoperè obijci poteſt, præter ingenium ſuum; cui ſi moderari, quam indulgere maluiſſet, næ ille fælicius ſoboli ſuæ, ſibique proſpexiſſet. Famian. Strada Proluſ. Academ. lib. 2.

P.

PAVLVS MANVTIVS. Ciceronem ſic exprimit, vt à Cicerone mortuo non alium, qui diuinam illam eloquentiæ vim accuratius imitatus ſit, habeamus dicere. Et elegantiſſimis Commentarijs ſuis tantam lucem Ciceroni attulit, vt neſciam, plus ne ipſi Cicero, an ipſe Ciceroni debeat, &c. Muret. Variar. lib. 1. cap. 6.

PAVSANIAS. Continet hoc opus Pauſaniæ antiquæ, raræque eruditionis theſauros: multa recondita, multa ſcitu pulchra, quæ maximam toti hiſtoriæ græcarum rerum lucem afferunt. Non enim tantùm deſcribit regiones, & loca Græciæ omnia & quid in ſingulis extiterit ἀξιομνημόνευτον: verumetiam familiarum, ac principum in Græcia genealogias, ex antiqquiſſimis ſtirpibus deductas, &

multarum inſignium rerum narrationes habet, quæ nuſquam alibi leguntur : dignum opus, quod omnium ſtudioſorum manibus teratur. Neander Gnomologico.

PEROTTVS. Vir eruditionis immenſæ, & de lingua latina ita ſua intelligentia, & labore meritus, vt in eo genere illum latini omnes vnicè complectantur. Steph. Dolet. Tom. 1.

PETRONIVS. Apud Petronium Arbitrum multa ſunt impudica, fateor, & quæ Cato ipſe iniquis oculis, animoque legeret iniquo. At ipſum idcircò dari æternis tenebris, obliuionique ſempiternæ, quî fieri poteſt? Vellem quidem ipſe, prætextatis verbis abſtinuiſſet, & rebus alijs conſcribendis capitale ingenium, & graphicam eloquentiam occupaſſet, ſanè diſertorum apud Latinos familiam duceret, &c. Iacob. Durant. Variar. libro 1. cap. 5. Petronius metra ſolutæ orationi miſcuit, non ſine ſpecie dementiæ. Eraſm. de Copia. Venuſtatem orationis ſuæ inquinauit ſpurciſſimis amoribus. Turneb. lib. 29. cap. 6. Elegans profectò, & luculentus eſt ſcriptor, quemque non abs re tantoperè amant viri docti. Schopp. Veriſimil. pag. 164. Petronij Arbitri fragmenta pauca habemus, ſcriptoris terſi, & venuſti, &, niſi quod in re illa voluptatum nimis latinè interdum loquitur, cætera laudati. Lipſ. Antiq. lect. lib. 6. cap. 8. Lege iudicium Petri Guirandi, epiſt. XCII. inter philologi.

logicas, cui quemuis honeſtatis, & pudicitiæ amantem par eſt ſubſcribere.

PETRVS VICTORIVS. Amœniſſimi homo ingenij, eruditioniſque ſummæ. Muret. in Catull. Vir in emendandis veterum ſcriptis rara religione, ac fide. Torrentius in Claudium Suetonij. Nunquam ſine laude nominandus. Turneb. libr. 12. cap. 2. Neminem arbitror meliori fide, ac religione, & diligentia maiore in antiquorum ſcriptorum emendatione verſatum eſſe, quam Victorium. Nam quandocunque vſpiam hæret, ne antiquitati præſcribat, veterem ſcripturam velut ſubſcripta teſtatione repræſentat, & rem iudicio hominum relinquit: in quo ea pudoris ingenuitate eſt, vt de exiſtimatione malit amittere, quam per fucum hominibus os ſublinere, & dum famæ conſulit, verum opprimere. Idem lib. 19. cap. 28. Homo eruditiſſimus, qui hac ætate prouidentia quadam diuina vnus maximè, vel ad ſananda, vel ad indicanda ſcriptorum vlcera literatis donatus videtur. Idem lib. 30. cap. 13.

PINDARVS. Magni ſpiritus Poëta, grandiloquuſque. Petr. Victor. lib. 23. cap. 15.

PHILELPHVS. Religioſus circa verba, in reddenda ſententia, & indole defecit. Tranſtulit Xenophontis multa, cumque videret verborũ elegantiam, verbum verbo reddere

voluit, cæterùm non potuit ex fide reddere, quæ in Græcis reperiebat, quod mirum in homine Græco. Nannius in poët. Horatij. Affectauit ille quidem ſedulò Ciceronis effigiem, ſed parum fælicitcr. Nec vſquam diſſimilior eſt, quàm vbi maximè oportuit ſimilem eſſe, nimirum in orationibus. Nam in epiſtol. ſatis adumbrat M. Tullium. Roterodam. in Ciceroniano.

PHILOSTRATVS. Stylum apertum gratioſum, conciſum, dulcedine, & gratijs affluentem laudat in eo Photius: ſed qui, vt Sophiſta, ex affectatione, verbiſque tum priſcis, tum nouis laudem quærat ſuauitatis.

PITHOEVS. Vir, quo nemo fælicius in omni genere eruditionis eſt verſatus. Caſaubon. Animaduerſ. in Galbam Suetonij. Omni liberali eruditione ornatus, & antiquitatis ignoratæ quaſi Pythius alter oraculis ſuis enarrator, & illuſtrator maximus. Turneb. lib. 21. cap. 18.

PLATO. Sublimis apex, & columen Philoſophiæ. Arnob. libr. 1. Mitto alios, ex Cicerone teſtimonium vnum, & alterum accipe. In Bruto. Quis vberior in dicendo Platone? Iouem ſic, vt aiunt Philoſophi, ſi græcè loquatur, locuturum. Et in Orat. perf. longè omnium, quicunque ſcripſerunt, aut locuti ſunt, & copia dicendi, & grauitate princeps Plato.

PLAV-

PLAVTVS. Linguæ atque elegantiæ in verbis latinæ princeps. Gell. lib. 7. cap. 17. Plautinæ dictionis genus non eſt noſtrum emendare, qui illi ſane barbari ſumus: aut ſi latini, latini profectò illius beneficio. Iul. Scalig. Hypercrit. cap. 3. Romani voluptas theatri, Muſarumque deliciæ. Paſſerat. de Cæcitate.

PLINIVS. Auctor ſummi nominis in noſtrarum literarum ſtudijs, ſine quo nō ferè conſtabit latina res. Nobiliſſimus auctor. Grauis doctrinæ vir. Rhodigin. lib. 26. cap. 30. Auctor omnium rerum mirabilium, & æſtimator acutus, & admirator diſertus. Bud. 3. de Aſſe. Vitruuij in Architectonicis expilator, & ſæpe explanator, Bernardin. Balduin. Comment. in Vitruuium. Plinius Maior etſi totus in res fertur, dicendi tamen in multis grauitatem, vigorem, acumenque habuit. Sed non eſt vbique ſui ſimilis: pleraque enim ſunt acutè, & rotundè dicta, alia nimis exiliter conciſa, & quæ aures non implent, multa ſubobſcura, quæ nimia celeritate animum, intelligentiamq; tranſuolent; nonnulla neglecta, & inculta Plinium deſiderare videntur in Plinio. Eſt tamen ad verborum proprietatem, & ἐνέργειαν longe vtiliſſimus. Cauſſin.

PLINIVS IVNIOR. Ex diſciplina Quintiliani prodijt, politus, ſi quiſquam alius, & ſuauis, & ornatus, cuius ſtylum (vt ipſe ait) apes complere floribus, & innectere videntur. Inuentio in eo generoſa, diſpoſitio apta, figura-

rum lumina cōcinnè diſpoſita, & venuſtas quædam orationi perpetuò afflorefeens. Summām habet laudem in Traiani Panegyrico, quem ſtudioſiſſime, vt apparet, elaborauit. Mallem tamē in eo breuitati ſtuduiſſet, neque prolixas orationes, quas ipſe defendit, tantopere amaſſet, ingenio ſuo velificatus. Certè iucunda ipſa faſtidioſos animos ſatietate obruunt, & ſummæ voluptatis extrema tædium occupat. Cauſſin.

PLOTINVS. Quem non in manibus habendum modò, ſed ediſcendum adeo mihi ſemper cenſui, & nunc quoque cenſeo. Ioan. Picus Mirand. Marſilio Ficino. Laudatur à Viue Comment. in Ciuit. Auguſt. lib. 9. cap. 10.

PLVTARCHVS. Præter vitas ſcripſit etiam moralia quædam Opera, erudita, varia, ac vere philologica: vnde apparet eum plurimæ lectionis hominem fuiſſe, & miræ memoriæ, tam frequens eſt in recitandis veterum hiſtorijs, & allegandis ſententijs, vt multa potius collectanea dici mereantur, quam ſcripta Plutarchi. Quod quidem eo gratius nobis eſſe debet, poſtquam plerique auctores ab eo citati iam interciderunt; ex quibus ſaltem optimas, & pulcherrimas quaſque ſententias nobis remanſiſſe, beneficio, & laboribus Plutarchi debemus. Neand. in Gnomol. Nunquam ſatis laudatus auctor, non inanem dictionis fucum, & pueriles calamiſtros ſed magnum iudicij in diſſerendo lumen, diſpoſitionis accuratam rationem, & optimarum rerum ingentem ſyluam legentibus ſuggerit. Is

vero eſt Oceanus, ἐξ ὕπερ πάντες ποταμοὶ, καὶ πᾶσα θάλασσα, καὶ πᾶσαι κρῆναι. Et quod Agathias Scholaſticus de eo ſcribit, οὐχ ὅμοιον ἔχει. Nullus ad innutriendum ſtylum vberior eſt, aut opulentior. Cauſſin. Plutarchi vel ſola monimenta doctum effecerint hominem non plebeij ingenij. Rhodigin. lib. 27. cap. 16.

POLITIANVS. Hoc agit vt auctorem quem transfert, omnibus modis in interpretando ſuperet. Non vult par eſſe, ſed ſuperior: vnde fere lector præ Politiano contemnit auctorem. Nannius in Poët. Horatij. Vir ille quidem excellentis doctrinæ, ſed animi non ſatis ingenui, non erubuit Plutarchi librum de Homero pro ſuo edere, in quo nullam, præterquam tranſcribendi, ac vertendi operam nauauerat.

POLYÆNVS. Scriptor antiquus, elegans, acutus, eruditus, & quod ad rem facit, haudquaquã ἀπεριστάλπιγκτος: ſed qui vtramq; militiã (ſagatã, inquã, & togarã) ſecutus eſt. Is præclara imperatorũ, ac ducũ facta, Græcorũ, Romanorũ, Barbarorũ, nõ quidẽ omnia: ſed ea tantũ, q̃ proprio nomine Strategemata nuncupãtur, octo libris eſt perſecutus. Quod argumentum cũ apud Latinos Frontin⁹ quoq; auctor nõ ignobilis tractare inſtituerit, ſi quis hos duos ſcriptores inter ſe cõparet; facile intelligat quãm ſint Græci, qd- quid ſuſceperint, in eo tractando vberiores, & diligentiores Romanis. Accedit huc ſermonis elegãtia, quã Græc⁹ noſter lõge maiorẽ habet: nõ linguæ tm̃ bono, & p̃rogatiua quadã, ſed ſtudio

etiam, & induſtria paratam. Fuit enim Polyænus orator, & patronus cauſſarum apud Impp. Antoninum, & Verum: quas partes qui obiret, eum oportuit non leuiter literis tinctum fuiſſe, & in oratoria facultate haud mediocriter exercitatum. Caſaub. præfat.

PORPHYRIVS. Qui amaros aduerſus nos effudit libros, & Chriſtianorum religionem tantum non pedibus calcat. Cyrill. Alexandrin. contra Iulian. lib. 1.

PROPERTIVS. Tanta verſuum Propertij iucunditas, & amœnitas eſt, vt eos dictantibus Gratijs exceptos cenſeam. Turneb. lib 11. cap. 15. Nullus fere eſt de ſcriptoribus, in quo exornando æque bene laborari putem. Ita ſuauis eſt, & elegans, vt quemuis ad ſui lectionem alliciat: ita rurſus difficilis, vt non vnum, nec vno in loco interpretem requirat. Schoppius Veriſimil. lib. 3. cap. 10. Vide Præfationes IV. in eundem Paſſeratij, quem & doctiſſimis Commentarijs expoſuit, & illuſtrauit.

PRVDENTIVS. Fuit homo quidem multæ eruditionis, ac variæ: verùm in eloquentia, ac linguæ caſtitate vel parum valuit, vel potius neglexit, deſiderio videlicet pietatis ac fidei, quod ipſe innuit cum alibi, tum in hymno XVIII. Martyrum Cæſarauguſtanorum. Gyrald. de Poetis Dial. 5.

Q.

QSMYRNÆVS, ſeu CALABER. Poema eius Homericorum παραλειπομένων ſuauiſſimum, & Muſis plane dignum, ſtylo elegantiſſimo, quod propter orationis Gratias plane Homericas, & ſingularem in poëſi δεινότητα, vt ab adoleſcentia inde vſq; ſingulari quodam amore, & ſtudio complexus fui, hodieque complector: ita tanquam alterum Homerum iuuentuti φιλέλλησι magni faciendum, & in poëſi maximè imitandum eſſe arbitror. Rhodomannus Scholijs in Troica Dionis Chryſoſt.

QVINTILIANVS. Omni liberali eruditione, & philoſophia imbutus. Turneb. lib. 4. cap. 10. Quintilianus loquitur vt ſentit, in vtroque paucis exceptis valde ſincerus, vt qui neque verborum ſeueritate, & inſolentia orationis iuueniliter exultat, neque ſe ad plebeium ſermonem exilitate demittit. In hoc genere, quod difficillimum eſt, auream mediocritatem ſeruauit, in grauitate ornatus, in ornatu grauis. Idem ne Turneb. an alius? Audi Iouian. Pont. dialogo 1. quem inſcripſit Antonium. Illa vel ſumma laus Quintiliani eſt, quod diuinæ Ciceronis eloquētiæ diligentiſſimus obſeruator, atque inſpector fuerit. Quid enim quamuis acutè ab eo in dicendi arte præcipitur, quod non è Ciceronis fonte hauſtum ſit? Hæc ille. Obſeruandum, Declamationes Quintiliano adiunctas non eius eſſe, ſed

Poſthu-

Poſthumij iunioris. Iacob. Durantius libr. 2. Variar. cap. 17.

R.

RVDOLPHVS AGRICOLA. Hauſiſti Hebraicas, Græcaſque literas vſque adeo ſtupenda celeritate, vt Hieroſolymis, Athenisq; natus, ac educatus à doctiſſimis crederere. Latinas porrò tanta fœlicitate didiciſti, docuiſtique, vt exacta puritas, & illa nobilis vbertas Romanæ eloquentiæ noſtro cum pudore, in ſquallenti, aſperoque Oceani littore quærenda videatur. Viuent profectò in admirantium manibus tua illa, quæ auidè leguntur, in dialecticis, rhetoricisq; pręcepta, & diuini ingenij carmina, quibus vel illuſtribus poetis numeros excuſſiſti. Iouius in Elogio. Adi quoque Parœmiographum, ibi, Quid cani cum balneo? Et Lud. Viuem in Auguſtin. Ciuit. lib. 2. cap. 21.

S.

SALLVSTIVS. Quo nemo in ſcriptis triſtior ac ſeuerior. Pet. Victor. libr. 11. cap. 10. Præfat. in Coniurat. ad duo, quæ malignè in eo carpuntur, reſpondet Paſſeratius, nimis conciſa oratio, ſeu breuitas, & nimium antiquitatis ſtudium in verbis. Cauſſinus, Nauus auctor, inquit, & minime otioſus, acer, velox, grauis, ſententioſus, preſſus verbis, rebus affluens, ſenſibus diues, & ſublimis. Qui licet floridam illam ſtyli

amœni-

amœnitatem, & leni tractu, atque æquabili tenore fluentem orationis ambitum non habeat, poteſt tamen mirum in modum dictionis languorem corroborare, illique vim, & aculeos, quibus virilius concitata vibretur, addere. In eo pleraque duriuſcula ſunt, pleraque auſtera, & Thucydidem ſapiunt, quæ non ſunt omnibus imitanda: ſed ipſe hoc dicendi genus ſectatus eſt.

SANNAZARIVS. Grauiter, & multis eum reprehendit Eraſmus, quem ſequitur in Poeticis Iulius Scalig. Defendit Franciſcus Floridus Subſeciuar. lib. 3. cap. 6. vbi inter alia. Tam ornatus, tam candidus, tam argutus, tam denique admirabilis poeta, vt cum multis antiquorum, niſi fallor, dubia palma certet. Lud. Cerda noſter in VII. Æneid. Qui poetica laude floruit, inquit, præ mortalibus ſui æui. Sed quid ſui æui? Quid ſi Neapoli maiorem gloriam attulit Sannazarius, quam Statius Papinius? Non erit iniquus cenſor, qui hoc cenſeat.

SIDONIVS APOLLINARIS. In eo ingens, vt apparet, ingenij vigor. Stylus talis eſt, qualem corrupta Gothicis idiomatibus ſæcula, marcida iam eloquentiæ laurea ferebant. Omnino ab Atticis, & Ciceronianis auribus alienus eſt. Sed tamen magis ob multas virtutes admirandus, quod præmortua Romana facundia hæc ſcripſerit, quam ob temporis vitia accuſandus videtur. Cauſſin. Ad Sidonij ſcripta legenda non vos impellam.

pellam: in vtroque enim dicendi genere Gallicũ neſcio quid, & barbarum redolere videtur: tametſi carmine præſtat magis; & niſi græcæ linguæ inſcitia à recta plerumque numerorum lege declinare feciſſet, poterat inter mediocres poetas numerari. Gyrald. de Poetis Dial. 5.

STRABO. Strabonis Geographiæ libri ſunt X V I I. ſeu de ſitu orbis, vita, moribus, conſuetudinibus, ac legibus variarum gentium. In ea Geographia, vt ſcribit ipſe præfat. quædam ad res vrbanas, actioneſque Principum, nonnulla ad cœleſtium, terreſtrium, rerumque maritimarum ſcientiam, animalium, plantarum, fructuũ, & aliorum, quæ penes vniuerſos cernuntur, pertinent. Permulta etiam paſſim Homeri carmina citat, & interpretatur, ipſe Homericæ philoſophiæ ſummus admirator, ac diligens rerum omnium indagator. Neand. in Gnomologico.

STATIVS. Politiſſimum Muſarum delicium, ſummus poeta, & decori amantiſſimus. Ianus Gebhardus Crepund. lib. 3. Vellem Papin. Statium tam dextro genio Thebas, fortiſſimumque Achillem, quam ſyluas decantaſſe: ſi non maius nomẽ, maiorem certe gratiam inde haud dubiè reportaſſet. Nulli vnquam, quod ſciam, poetarum magis proprium fuit, ſubito œſtro incaleſcere, ac vbi incaluiſſet, fortius, fœliciusque debacchari; vt quantumcunque Phœbum hauſerit, ac neſcio an etiam maiorem, eodem calore confeſtim reddat. Sed conſilium in materiæ dele-

delectu defuit, &c. Sabellicus Annotat. in diuerſos.

SENECA PHILOSOPHVS. Qui literas amat, & Senecam amat. Cui cordi eſt virtus, & digna viro libertas, & animi conſtantia, fortitudoque huic cordi eſt Seneca. Et quidem qui accuratiſſimè Senecæ monumenta legerit, erit apud literatos in honore, ac pretio: qui concoxerit, ſummi boni ducet loco in rebus humanis dignè, ac gloriosè verſari. Durantius Variar. lib. 1. cap. 17. In Senea compoſitionis abruptúm, & ſententiarum immodicam denſitatem multæ virtutes excuſant, vt præceptorum ſanctitas, verborum, rerumque ſplendor, ac iucunditas orationis. Eraſm. in Ciceroniano. Iudicium Quintiliani de Seneca haud ſatis æquum videri vult noſter Cauſſin. eumque defendendum ſuſcipit lib. 3. cap. 14. Lege ſi placet. Pauca tranſcribam. Seneca parem ingenio non habuit, & admirandus potius videtur, quam laudandus. Is cum eo tempore floreret, quo iam verboſo illo periodorum ambitu aures fatigatæ, res, ſententias, & acumina deſiderabant, ad eum ſtylum animum adiecit, qui illo ſæculo ferme placebat omnibus, eloquentia iam è roſtris ad Principum aulas, & baſilicas translata. Honorificum Lipſij de Seneca iudicium ex eius epiſtolis cognoſces 51. & 82. Cent. II. ad Belgas: prȩterea ex Manuductione ad Stoicam philoſophiam.

SERVIVS, Doctiſſimus à Macrobio nun-

 cupatur.

cupatur. Scripſit Commentarios in Virgil. maximæ elegantiæ, nec minoris eruditionis. Vnde inter Commentatores auctoritatem ſibi ſummam comparauit. Verùm, vt inquit Varro, nemo vnus omnia poteſt ſcire, & iuxta illud Horat. *quandoq́; bonus dormitat Homerus*, &c. Beroald. Annotat. in diuerſos.

SLEIDANVS. Quoties Melanchthoni Sleidani liber hiſtoricus, à ſtudioſis adoleſcentibus (vt ei memoriæ cauſſa nomen ſuū inſcriberet) oblatus eſt, eum indignabundus humi abijciebat, cauſſa hac reddita, *Quia tam impudenter mentitur, vt etiam nos propter illum coram Papiſtis erubeſcere cogamur.* Schoppius in Grubinio.

SILIVS. Ego hoc vnum ſentio, poema eruditiſſimum illud, & artificioſiſſimum eſſe, & in quo multi literarum palæſtritæ deſudarunt. Baptiſta Pius Annotat. poſterior. cap. 156. Maiore cura quam ingenio carmina compoſuiſſe dicitur: ad oratoriam enim facultatem, quam ad poeticam natura magis ferebatur. Et meo quidem judicio eius carmina talia ſunt, vt ſint cognoſcenda quidem, ſed non ad imitationem, &c. Gyrald. de Poetis dial. 4.

SOLINVS. Simia, & fucus Plinij. Ioſeph. Scalig. contra Rob. Titium, qui ſe ficto nomine Yuonem Villiomarū nominauit. Sed Titium ea fallacia minimè latuit. Ioan. Camers in Cōment. hæc. Imitandum ſibi Plinium propoſuit, ita vt vniuerſam eius ingentem imaginem paruo corpuſculo

puſculo retulerit. Dulcis eſt, terſus, & elegans. In eo, quæ Plinio plerumque defuit, elocutionis claritatem paſſim reperies. Plurima ſcitu digniſſima Plinio addidit frequentiſſimè, &c.

SVETONIVS. Antiquarius eſt Tranquillus, & verbis antiquis vti nō reformidat Turneb. lib. 22. cap. 31. Qui pari licentia Cæſarū vitas, ac illi egere, ſcripſit. Idem lib. 1. ca. 2. Lege Method. hiſtoricam Bodini, cap. 4. Præfationem Politiani in eundem. Suetonium, inquit Lipſ. Elect. 2. cap. 17. non iniuria ſæpe commendo iuuentuti. Verba vides? pura, terſa, propria. Filum totum orationis? breue, neruoſum. Rem ipſam? vtilis pariter, & iucunda hiſtoria eſt, &, quod mihi caput, plena moris, & doctrinæ antiquæ.

SVIDAS. Non tantum Lexicon, ſeu Grammaticas vocabulorum interpretationes collegit, verum etiam multorum regum, & hominū doctorum vitas, & ſcripta, & tempora quibus vixerunt annotauit. Nicand. in Gnomolog. Stet hoc primum, in ſcriptis Suidæ plura eſſe, quæ ad philologiam, ad hiſtoriam humanam, ad poëſin, & ad diuinæ ſcripturæ, Patrumque, & hiſtoricorum Eccleſiaſticorum notitiam ſpectant. Veruntamen etiam pleraque ijſdem fuiſſe intertexta, quæ aut Euangelicæ veritati aduerſantur, aut procul abſunt ab hiſtorica veritate, &c. Lege quæ ſequuntur, vbi & Wolfius interpres infidelitatis arguitur. Ant. Poſſeuin. Apparatus ſacri Tomo III.

T.

TACITVS. Scriptor non vulgaris, & ad diſciplinam (militarem) eius æui indicandam ſupra vulgi opinionem vtilis. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 21. Nec verò ſolum nouator eſt hiſtoricus ille, ſed verborum antiquorum, & prope obſoletorum reuocator, atque renouator, vt qui occanere, quam occinere malit dicere. Sic enim loquitur. Tum Sentius occanere cornua, tubaſque, & peti aggerem, erigi ſcalas iuſſit. Id autem æmulatione, & ſtudio Salluſtij facit, quem præcipue videtur rerum ſcriptorē coluiſſe. Turneb. lib. 2. cap. 25. Totus ad grauitatem factus eſt, vir acris (vt apparet) ingenij, iudicijque limatiſſimi, qui tantum à fuco, & calamiſtris puerilibus diſcedit, quantum ſenſuum amplitudine, & orationis granditate aſſurgit. Viris aptior eſt quam pueris: & ad iudicium conformandum, quam ad alendam orationis copiam, quæ in adoleſcentibus requiritur, accommodatior. Pleraque in eius ſtructura ſuſpenſa ſunt, concisa, & nimia breuitate contorta, quæ adipalem eloquentiæ ſuccũ non habent. Cauſſin. Pretium fuerit cognoſcere quid de Tacito ſentiat Famianus Strada noſter in Proluſionibus Academicis.

THEMISTIVS. Elegans, & nitidus ſcriptor, non tantum doctus philoſophus. Turneb. lib. 12. cap. 11. De hoc ita cenſet Photius. Sermo illi apertus, ſuperuacaneis carens, ac floridus. Verba à communi vſu non diſcedunt, inclinant

tamen

-tamen in grauitatem. Quæ laus eſt eximij oratoris, & certe ab eloquentiæ præſtantia nomen εὐφράδους nactus eſt.

THEOPHRASTVS. Vir in philoſophia Peripatetica modeſtiſſimus, doctiſſimusq;. Gellius lib. 1. cap. 3. Eius characteres magis videntur alicuius Grammatici, quam philoſophi. Eraſmus in Copia, lib. 2.

TERENTIVS. Comparationem cum Plauto legas licet apud Iul. Scalig. Hypercrit. cap. 2. & apud Lipſ. in Epiſtolicis Quæſtion. Eraſm. de ratione ſtudiorum. Inter latinos quis vtilior loquendi auctor, quam Terentius? quotidiano ſcilicet ſermoni proximus, & ipſo quoque argumenti genere iucundus adoleſcentiæ.

TERTVLLIANVS. Omnis & humanæ, & eccleſiaſticæ antiquitatis peritiſſimus. Biſciola lib. 4. cap. 5. Habet Tertullianus ſuum quoddã genus orationis, quod haud ſcio, an eo ſæculo plauſibile fuerit apud Afros, tametſi nobis ſubdurum videtur: id quód non diſſimulauit noſter Hieronymus, qui tribuit illi denſitatem in ſententijs, ſed adiungit difficultatem in eloquendo. Roterodam. Epiſtol. libr. 17. Et alibi, Prudens ac ſciens obſcurauit malis verbis bonas ſententias, vel ipſo Apuleio durior. Vide & Polit. Miſcellan. cap. 56. Lipſ. lib. 5. ep. 9. & Manuduct. lib. 1. Diſſertat. 3.

TIBVLLVS. Quam ſit hoc ipſo in genere poematis (elegiaco puta) excellẽs ſcriptor, mol-

liſſimi eius verſus oſtendunt, & grauiſſimorum auctorum teſtimonia declarant. Certè quidem Martialis elegiæ ſcriptorem indicare cum vellet, periphraſi eſt vſus, Tibullo ipſi perhonorifica. Eſt enim apud illum in IV.

Cum ſit improbior, Maſſiliane,
Quam qui compoſitos metro Tibulli
In Stellæ recitat domo libellos.

Eum enim honorem Tibullo detulit, qui Græcis poetis tribui ſolet, cum eorum nomine, quo maximè ſint vſi ipſi, genus carminum fuiſſe appellatum legimus. Achilles Statius in 1. lib. Tibulli, Tibullus elegans cumprimis poeta, in cuius puriſſimis ſcriptis natiua quædam, & vernacula latinæ linguæ munditia relucet. Lipſ. Variar. lib. 1, cap. 21. Purus, & elegans, bonusq; auctor latinitatis. And. Schottus in Nodis Ciceron. libr. 1. Ille poeta, in quo ſincerus eſſe videtur, & ingenuus latini ſermonis ſapor, nullo peregrino vitiatus fuco. Turneb. lib. 16. Vide & Baptiſtam Pium Annotat. poſterior. cap. 115. In quo præcipua eſt elegantia latini ſermonis, nulla propemodum admiſta figura loquendi peregrina, aut tranſmarina. Lambin. in epiſt. Horat. 4. lib. 1.

THVCIDIDES. Belli Peloponneſiaci, quod Græcæ ciuitates inter ſe geſſerunt multis annis, varijs, ac multiplicibus vltro citroque acceptis calamitatibus libris 8. conſcripſit hiſtoriam, cõplexus in ſingulis libris aliqua inſignia, & ſplendida exempla, & hiſtorias, obſeruatione,

ac memoratu dignas, quæ illuſtri ſpecie, ac ſplẽdore ſuo mentes legentium allicerent. Oratio eius preſſa eſt, quæ paucis verbis multa complectens, propria, breuis, auguſta, neruoſa, conferta rebus, verborum numerum fere ſententiarum numero conſequitur; qualis fuit ſapientis illius antiquitatis βραχυλογία τις λακωνική, ſeu, vt Marcellinus inquit, in qua τῶν λέξεων οἱ νόες πλείονες. Nicand. in Gnomol. Denſus & breuis, & ſemper inſtans ſibi, laſciuientis orationis luxuriem tanquam falce reſecat. Cauſſin.

TVRNEBVS. Doctiſſimus Turnebus, quem nunquam niſi honorifice appellare debemus. Ioſeph. Scalig. Coniectan. in Varron. Hoc ingenuè pronuntiare poſſumus, nunquam illum tam diſſimilem ſui eſſe, quam ſi quando in his de re Ruſtica libris aliquid emendare conatur. In omnibus enim, immane quantum eum fugerit ratio. Idem Notis in Varron. de re Ruſt. in quibus & illud. Tamen nihil à tanto viro ſcriptum eſt, quod non libenter propter exiſtimationem hominis, & amicitiam noſtram complectamur. Rex Criticorum. Caſaubon. in Sueton. Mortem propinquam præſentiens, libros Aduerſariorũ abortiuit potius, quã peperit: & complures veterum ſcriptorum locos ſe emendare putauit, qui neque eius, neque cuiuſquam emendatione egebant: vel quod ab alijs iamꝗ pridem fuerant emendati: vel quod in fidelioribus, & recentioribus editionibus, quas non viderat, & quibus

Laurentius Valla, homo cæterà non inſulſus, & de Liuio certè ſupra opinionem vulgi benè meritus. Lipſ. E. Q. lib. 1. ep. 8. Vide ſi lubet Iouian. Pont. lib. 1. de ſermone.

VARRO. Varro ille Romanus, multiformibus eminens diſciplinis, & vetuſtatis indagatione rimator. Arnob. contra Gent. lib. 5. Tertullianus Apologet. cap. 14. vocat Verronem Romanum Cynicum, quod liberè quæ ſentiret de dijs loqueretur. Quod de fabulis ſolis dicit Auguſtin. Priuceps Romanorum ſapientum, Benedict. Pererius, Tomo 1. in Geneſin. Omnium conſenſu Romanorum eruditiſſimus, & linguæ latinæ peritiſſimus, qui latinas litteras fecit & latiniores, & literatiores. Valla lib. 6. cap. 32. Infinita, & propè omnia M. Varronis ſcripta, omnium Romanorum, adde etiam Græcorum doctiſſima perierunt. Quæ ſi extarent, nihil eſſet neceſſe tantum ſtudium in inueſtigãda antiquitate ponere: aut alioqui in tanta veteris Reipub. Romanæ ignoratione, ac tenebris verſari. Quid enim ſacrum, profanum, quid domi, militiævé geſtum, quid Romanum, externum, quod ille diuinis literarum monumentis conſignatum non reliquit? Lud. Carbo Antiq. lect. lib. 3. cap. 10.

VIRGILIVS. Maro quantus quantus eſt, imitatione & iudicio tantus euaſit. Ac cum plerique imitatores putidi, & inepti ſint, & pæne ridiculi, ſolum Maronem imitari nunquam decet.

decet. Id enim tam aptè, & accommodatè fecit, vt ſua afferre, non aliena vſurpare videatur. Turneb. lib. 19. cap. 18. Ad Homeri ſpeculum totum ſe fingit, atque componit. Idem lib. 24. cap. 10. Cæterùm laudes & præconia huius Poëtæ infinita ſunt, & decantata à plurimis, præſertim verò ab eius admiratore ſummo Iulio Scalig. in Poëticis, & Ludouico de la Cerda noſtro, Commentar. veſtibulo.

X.

XENOPHON. Socratis diſcipulus, Philoſophus, miles, hiſtoricus, cuius iucunditatem Quintilianus inaffectatam nuncupat, quam nulla affectatio conſequi poſſit, lib. 10. c. 1. Ideoque à priſcorum eruditis Attica Muſa dictus eſt, & Cicero ſermonem ipſius quouis melle dulciorem dicit: & meritò quidem. Nam vbique ſui ſimilis, amœnus iuxta ac fœcundus, neque ſterilis, neque aridus vnquam: non tamen ſupra, quam oportet effuſus. Neand. in Gnomolog. Hiſtoricisne, an Philoſophis magis annumerandus videatur, quærit H. Stephanus ad ſuam editionem.

SYN-

SYNTAGMA SEXTVM.

ORATIVNCVLÆ XIII. SACRÆ, PATHETICÆ, MORATÆ.

I. *Rubenius Ioſephum requirens, eiusq; venditionem fratribus cæteris exprobrans.*

Argumentum.

DEuexa iam in ſenium ætate ſibi natum Ioſephum, ſupra reliquos filios Iacob (vt ſolent parentes τηλυγέτυς, ſiue in ſenectute ſibi genitos) amplectebatur. Ob id inuidia ſtimulati fratres, accedentibus etiam duobus ipſius ſomnijs, quibus tum ſibi ipſi tum parentibus olim ſummæ venerationi futurum portendebatur, probum adoleſcentem verborum contumelijs vbicunque poterant onerabant. Miſſum tandem ad res inſpiciendas crudeli parricidio de medio tollere conſtituunt, annum ætatis agentem decimum ſeptimum. Ruben ſtirpis maximus conſilij diritatem auerſatus, in ciſternam veterem demittendum, atq; ita fame, & ſiti, mitiore lethi genere vita exturbandũ verbis tenus ſuadet. Digreſſis quippe illis, & nec opinantibus miſerum educere, patriq; ſaluum ſiſtere meditabatur.

Qua ſpe deiectus (pretio enim vendiderant mercatoribus) lugens, & lacrymans ſcelus eorum inſectatur. Geneſ. cap. 17. Ioſeph. Antiquitat. lib. 2. c. 31. Philo libro de Ioſeph.

Eheu, quid agam? quo infælix accedam? Huccine miſeriarum me deuenturum? Occidi, nullus ſum. Ad ciſternam adiui, introſpexi. Quem non multò ante horam hanc eò deiectũ dolenter vobiſcum vidi, eum non inueni. Longè, lateque circumſpexi, nuſquam apparet: iterum iterumque vocaui, non reſpondet. Heu me, fratres, quid incipiam? quò me vertam? Per ſi qua in vobis almi numinis, ſi qua ſenis, cõmuniſque patris noſtri obſeruantia, & reuerentia, edictate, ſi comperiſtis, quid puero factum ſit, & me, quibus premor angoribus leuatote. Superatné, an morte occubuit? Si alicubi interfectus iacet, at cadauer demonſtrate, vt id lacrymis perluam, doloremque meum quoquo modo conſoler, ſi vel exanimem ad extremum intuitus fuero. Si ſuperſtes eſt, quò abijt? obſecro; quibuſcum abijt? Vbi commoratur? Oh, quid ob mutuiſtis? Reſpondete, fratres. Etiam atque etiam quæſo reſpondete. Vendidimus aiunt XX. argenteis. Quid audio? Hem negotiationem pulchram, & laudabilem, ſi cœlitibus placet. Viritim, ſi videtur hoc grande lucrum, & prædonum more, quos ſcelere, & impietate anteimus, patratæ crudelitatis præmia, nobis iure. ſcilicet complacita inter nos diſtribua-

buamus. Illi in alienos, & ignotos graſſantur: nos in eos teterrimi ſumus, in quos propter cõmunitatem familiæ, generis, ſanguinis, rerum omnium, beneuolentia, & charitate effuſiſſimi eſſe debebamus. Inſigne dedecus ad memoriam conſequentium ſæculorum concepiſtis: probro, ac ſcelere grauiſſimo vos inuoluiſtis. Imitabimur procul dubio iſtis moribus maiores noſtros, quorum virtutis, ac probitatis monimenta cum in omnibus pæne terrarum oris cõſpiciantur, nos odij, perfidiæ, immanitatis exempla, cum ignominia indelebili ad poſteritatem tranſmittemus. Fama ſiquidem celeri penna quaquà verſum volitans, quemadmodum eximia, & glorioſa facinora cum admiratione, & ſtupore; ita ſceleroſa, atque impia facta cum indignatione, ac vituperatione audientium canit. Quo vultu, quo ſenſu, quibus ſuſpirijs, & gemitibus cenſetis rei tam præclarè geſtæ nuntium genitor accipiet? Cui quanquam ad beatitudinis, ac fælicitatis ſummam nihil deeſt, vita in poſterum inſuauis, moleſta, & acerba erit. Vtrum potius fratris noſtri, & chariſſimi filij ſui ſui ſeruitutem, in quam abductus eſt; an veſtram in illum deſignatam atrocitatem miſerabitur? immo hanc deteſtabitur, niſi plane deſipio. Verum enimuero quid ego hæc incaſſum expromo, & ventis verba diripienda fundito? cum tacere ſatius ſit, ne capiti quoque meo, quod minimè velim, eueniat. Nam, vti anim-

aduerto, exulceraui animos veſtros inflexibiles, &quilibet de grege veſtro, iracuudia, & furore exæſtat. Deus vos reſpiciat; atque ad bonam mentem reuocet.

II. *Iacob gemens, ac lacrymans Ioſephum ſuum à beſtia, vt credebat, deuoratum quiritatur.*

Argumentum.

Filij Iacob fratre in ciſternam profundam, & ſiccam proiecto, quò ſe apud patrem ſceleris admiſſi ſuſpicione exſoluant, communi conſilio mendacium cudunt, ipſumq; à fera quapiam dilaniatum, & comeſum confidenter affirmant. Fidei faciunda tunicam adoleſcentis dilaceratam, hœdiq;, ad hoc ipſum iugulati, cruore conſperſam ad eundem pro indubitabili teſtimonio præmiſerant. Longæuus veſte ſollicitè perluſtrata dictis aſſentititur. Quid credis? Conſciſſo amictu, & cilicio coopertus in clamorem lugubrem, atq; in fletum vberem cum his, ſimilibusvé vocibus prorumpit. Geneſ.cap.37.& 38. Ioſephus lib.2.cap.3. Philo lib. de Ioſeph.

Ecce, in proſperitate mea nouam ærumnam reperio, & qui me ex miſero fælicem reddidit Deus, nunc conſilio non indagabili me infælicitat. Ah ah fili mi Ioſeph, Ioſeph fili mi dulciſſime, & deſideratiſſime, ergoné amabiliſſimo conſpectu, & conſuetudine tua mihi iam per-

perpetuò carendum? Siccine, vt fratres aiunt, perijſti, tamque indigno, & miſerabili interitu hanc ſuauiſſimam lucem aſpicere deſijſti? Itane venter immaniſſimæ belluæ ſepulchrum factus eſt tuum? Nec te humo ſaltem operiri datum eſt? Sepulchri iactura me excruciat: illa magis propemodum, quam mors tua me fodicat, & vellicat. Si domi diem extremum expleuiſſes, aliquantillum me ſolatium demulſiſſet. Ad lectulum ægrotanti aſtitiſſem, aſſediſſem; allocutionibus te quantum potuiſſem recreaſſem; oſcula moribundo impreſſiſſem; extincto oculos clauſiſſem; honorificè ad tumulum extuliſſem, ac de funebri cærimonia nihil penitus prætermiſiſſem. Quod ſi etiam in extero ſolo naturæ conceſſiſſes, à mœrore ideò temperaſſem, quoniam commune omnium noſtrum naturæ debitum, citius licet quam ſperaueram, perſoluiſſes. Qui ſpiritū ducimus, quiſque patriam ſuam habemus: vita functorū quæuis terra patria, ac domicilium eſſe poteſt. Denique ſi vel ad immenſa annorum ſpatia vixerimus, tota illa diuturnæ vitæ quota portio eſt, ſi cum ſæculis ſempiternis comparetur? Nihil dicēdum diu, cui ſuus finis, ac terminus hæret: nec refert quamdiu, ſed quam bene peractum ſit vitæ curriculum. Ac ſi neceſſe fuit planè, vt vi illata interimerere, tolerabilius erat manibus hominum interimi, quam ferinis dentibus crudeliſſimè, ac fœdiſſimè diſcerpi,

ac deuorari. Illi etenim ſi non viuum, ac certè mortuum miſericordia dignati, corpus terra contexiſſent. Sin verò omnem humanitatis ſenſum exuiſſent, ab ſe inſepultum tamen viatori prætereunti, & communis naturæ conditionem ſecum reputanti, non ſine commiſeratione humandum reliquiſſent. Nunc, vt narrant mei, effrænatis, & carniuoris animantibus de meis viſceribus pabulum euaſiſti. Quos ego dum viuo labores non excepi? Quas calamitates non exantlaui? In exilium fratre cædem, & exitium mihi moliente me penetrare coactus ſum: regiones peregrinas peruagatus ſum: herile, nec mite imperium ſoceri pertuli; pæne vſque ad mortem diuexatus ſum, à quibus neutiquam oportebat. Vidi, audiui multa horribilia, ſexcenta etiam perpeſſus ſum, quibus callum obduxi, & ad patientiam obdurui: veruntamen hoc inexſpectatiſſimo, & mœſtiſſimo caſu nihil mihi intolerabilius vnquam accidit; qui omnes animi mei neruos debilitauit, atque omne meum, robur peſſundedit. Vidi vidi parens tunicam filij mei: ſed tunicam inanem, de ipſo corpore non pars aliqua, non membrum vllum, non reliquiarum pauxillum reſtat: totum per omnia belluæ infandæ dentibus ſuis cominutum, in ventres crudeliter immerſerunt: quod tumulo condatur nec hilum ſupereſt. Quinimò ne tunicam quidem recepi, niſi vt ad eius intuitum incredibilis ægrimonia

reno-

renouetur, tantæque calamitatis nulla me capere poſſit obliuio, in qua mihi contabeſcendum, ac pereundum. Salus ipſa mihi ſaluti eſſe non poterit. O me ærumnoſum, ô afflictum, ô perditum. Heu, heu, plura doloris magnitudo, & vbertim profluentes lacrymæ non ſinũt. Vale vale fili mi Ioſeph, ſenectutis meæ columẽ. Tu ad me non redibis: ego annis, & miſerijs confectus ad te veniam.

III. *Joſephus ab hera crebrò, multúmque ſollicitatus, adulterium constantiſſimè recuſat.*

Argumentum.

D*Uctus in Ægyptum Ioſeph, à Putipharo Magiſtro militum Pharaonis emitur. Is cum documentis pluribus raram iuuenis prudentiam, & præſtantem in re familiari curanda, & diſpenſanda dexteritatem, induſtriamq; perſpexiſſet, eum cum ampliſſima poteſtate vniuerſæ domus admiħiſtrationi præponit. Cuius egregia forma, & ætas florida heram quaſi hamo captam transfixit, vt ipſum omni ratione ad flagitium pertrahere conaretur. Sed fruſtra fuit. Nam ille diuinis corroboratus opibus ita repugnauit, vt magnitudinem, ac deformitatem ſceleris illi oſtenderet, & perſpicuè quam erga herum ſuum de ſe adeo bene meritum ingratus, & erga*

deum impius foret demonſtraret, ſi eius nefaria petitioni obſequeretur. Dira quauis prius ſubiturū teſtatur. Impudicam fæminam nihilominus hortatur, coniugium ſanctè colat, fidè marito ſeruet. Geneſ. c. 39. Ioſeph. lib. 2. c. 3. vbi & accuſatiuncula innocentis, vt apud Philonem quoque. Vide & Chryſoſtomum Panegyr. 16. Baſilium Seleucienſem orat. 6. & Theodoretum de Prouidentia ſerm. VIII. & Ephram apud Surium Tomo VI. de laudibus Patriarchæ huius.

CVr me toties appellas, ô domina? cur iſta importunitate toties mihi moleſtiam exhibes? Nunquam ne rem illicitam, rem deteſtandam, & omnimodis fugiendam tanta contentione, accedentibus etiam lacrymis, à me flagitare deſiſtes? Alijs longe & inſtitutis, & legibus à maioribus noſtris Hebræi eruditi, & aſuefacti ſumus, quam vt matronarum ſectari cubilia, & alienas vxores ſtupris contaminare nobis ius, ac fas arbitremur. Concubinatum, & famoſarum vſuram gentes cæteræ maribus poſt adeptam pubertatem indulgentia non probanda largiuntur: adulteria quoque interdum diſſimulant: apud noſtrates quæſtuarijs, & parum honeſtè pudicitiam habentibus fæminis non eſt locus: adulteris item ſupplicium capitale eſt propoſitum. Ante legitimas nuptias mulieris notitiam non habemus; caſti cum caſtis, quaſi virgines cum virginibus, non perfruendæ voluptatis, ſed quærendorum libe-

rorum,

torum, irruptis matrimonij vinculis colligamur. Qui me puerum, & intaminatum ab omni vetita libidine ad hunc diem vſque conſeruaui (in quo patrijs legibus obtemperaui) nequaquam eas à flagitioſo concubitu violare, & conculcare incipiam. Quod ſi etiam tam ſanctè à puſillo puero educatus non eſſem, vt ſum, nec appetitiones meas rationi obedientes præbuiſſem, atque ad laſciuam Ægyptiorum licentiam mores meos conformaſſem, nihilominus alienum thorum nec vel precibus expugnatus, vel donis corruptus, vel minis compulſus inuadere vllo modo auderem. Quod deteſtabile flagitium quis non capite luendum, mœchoſque, & mœchas deprehenſos, ei cui irrogata eſt tam inſignis iniuria ad necem dedendos exiſtimat? Nulla eſt in hoc iudiciorum diſcrepantia, cum in alijs permultis, opinionibus, ac ſententijs homines diſcordare conſueuerint. Quin me obſcœna hac flagitatione tua ad trigeminum ſcelus prouocas, quod te non perſpicere demiror: adeo denſa nebula mentis tuæ aciem occupauit; non ad adulterium duntaxat, inquam, ſed in eo ad te dominam quoq; meam, & domini mei erga me liberaliſſimi coniugem inquinandam ſcilicet. Num ideò ad ædes veſtras deſtinatum me putas, vt prætermiſſis, quæ famulos obire conuenit miniſterijs ebrietati, & crapulæ vacare,

 ac per

ac per temulentiam in rebus emptoris mei perbacchari, eiuſque lecti conſortem, familiam, cognationem ignominia deformare debeam? At enim non tantum vt herum, verum etiam vt optimè meritum, & merentem obſeruare, colere, & ſummo honore eum proſequi ius, & æquum poſtulant. Qui fidei, arbitrioq; meo vniuerſo nihil ſeu exiguum, ſeu magnum præter te ſolam, vt vxorem, excipiens, volens ac lubens commiſit: & quid domi ſuæ fiat, futurumvé ſit, omni cura, & ſollicitudine expeditus neſcit. Reſpira pauliſper ab inſania, & cogitationem pudicæ, prudentiſque mulieris, vel ad punctum temporis ſuſcipe. Qualem gratiam, parem, ſi Deo placet, eius in me meritis immortalibus, vt reponam ſuades? Ille me captiuum, ac ſeruum libertate donauit. Quid autem optabilius libertate? Aduenam, & his locis incognitum beneficio ſuo quod potuit ciuem effecit, & commoditatibus, ac bonis omnibus cumulauit. Egoné igitur viciſſim tanquam dominus contra ſeruum, vt ciuis contra peregrinum, & captiuum impotenter, ac ſuperbè me geram? Deus tantum nefas prohibeat. Et quo tandem animo, quibus oculis tam ſcelerata perfunctus opera ipſum aſpicere potero? Conſcius animus me ſine intermiſſione exagitans, ac ſurdo verbere dies, nocteſque pulſans, rectis luminibus intueri

virum

virum non ſinet, vt nemo indicium faciat. Quanquam non ignorabor: ſunt enim qui clandeſtinè facta, vt canes per veſtigia feras, indagant quamplurimi, quibus indagata, & comperta heros, ac patronos celare haud integrum. Fingamus, nemo nouerit, aut ſi norit, non indicet, ipſe me conſcientia, tanquam mille teſtibus, conuictus, colore exangui, aſpectu triſti, voce infracta reum ſignificauero. Eſto, nomen meum nullus deferat, aſſidentem Deo, & hominum actiones inſpicientem Iuſtitiam negligemus? Non formidabimus? Non reuerebimur? Deſine deſine à me extorquere velle, quod nec à me dari, nec abs te impetrari legitimum, ac honeſtum eſt: & huic morbo tuo peſtilentiſſimo medicinam quamprimum adhibeto. Adhibebis, ſi deſperabis. Deſperatio haſce flammas tuas, quibus pridem accenſa in medullis exarſiſti, extinguet. Ad me quod attinet, quiduis, quantumuis aſperum, & toleratu difficillimum ſuſtinebo facilius, quam huic tuæ infeliciſſimæ voluntati obſecundem. Equidem fateor, ſeruum heræ aduerſari non oportet: ſed tu etiam atque etiam conſidera quid ipſa à me, & quid tuæ rationes à te poſtulent. Magnitudo turpitudinis, diuinarum, humanarumque legum auctoritas, & quem vulgò ſermonem dabis, cupiditati tuæ erubeſcendæ aduerſantur. Ne ſic officij coniugalis immemor ſis. Reuoca in-

memoriam, quam multa coniugi tuo, viro ſpectatiſſimo, atque honeſtiſſimo promiſeris; quomodo te illi fidem ſeruaturam, illumque ſolum amaturam iuraueris. Iſtorum tibi potior ducenda eſt ratio, quam ad breue tempus vſurpandæ voluptatis fœdiſſimæ, quam ſequetur pœnitudo, cuius morſibus irrequietis animus tuus exedetur; & cum factum dolebis, infectum reddere nequibis. Sequetur timor aſſiduus, ne dedecus tuum in ora hominum veniat, cum contrà maritale commercium, & ſecuram voluptatem, & apud homines laudem, & apud Deum fiduciam conciliet. Conſcientia rectè factorum niti, quam in latebris ſpem ponere præſtare millies, extra dubitationem eſt. Deus te miſeram reſpiciat, atque ad ſanitatem reducat; quod tibi dominæ meæ ex animo precor. *Quomodo ſe mulier ad Ioſephum inescandum & alliciendum compſerit, & ornauerit, ipſam luctam, & reſponſionem Ioſephi diſertiſſimè exſequitur Chryſoſt. quodam ex Panegyricis, à Frontone Ducæo noſtro conuerſis & editis.*

IV. *Iudas pro fratre Beniamino furti reo, ad Ioſephum Ægypti dominum.*

Argumentum.

Sacra-

SAcramento ſe deuinxerat Ioſeph Ægypti dominus, filios Iacob ſuo conſpectu amplius non dignaturum, niſi fratrem minimum in reditu vna ſecum adduxiſſent. Ingraueſcente annona Ægyptum denuo frumentatum petunt, Beniamino a patre impetrato; immò verius extorto; quippe in quo ſuauiſſimè conquieſceret, & cui ab aduerſo caſu nimium quantum timeret. Hunc vterinum ſuum, quò apud ſe retineret Ioſeph, Procuratori ſuo mandat, ſcyphum quo vteretur argenteum in ſaccum Beniamini condat, profectos inſequatur celeriter, ſaccos ſingulorum ſerutetur, Beniaminum vt furem retrahat; retractum cæteri triſtes, ac pæne amentes ſequuntur: Ioſepho ſiſtuntur; de nulla conſcientia facinus confitentur. Ille ſolum Beniaminum dedi ſibi poſtulat. Tum Iudas, qui adoleſcentem in fidem ſuam receperat, orationem flebilem orditur; rogat, obſecrat, obteſtatur, ſuæ magis bonitati, & clementiæ, quam iuri, ac potentiæ obſequatur; ſenem optimum revereatur, cui nullum in terris præterea ſolatiū ſit; præ doloris magnitudine moriturum. Seipſum pro eo ſeruitutiaddicit, Geneſ.14. Philo de Ioſeph. Ioſephus lib.2.cap.3. ex quo nonnulla ad hanc oratiunculam aſſumpſimus.

Si de clementia, ac moderatione Principum in ſumma rerum omnium poteſtate (qualis diuino conſilio tibi, Prorex ſapientiſſime, à regia maieſtate non imeritò impertita eſt) facere multa verba apud te velim, vereadū mihi ne

imprudenter potius, & otioſè garrire, quam ſapienter, & copioſè diſſerere videar; qui eum Principem officij admonere inſtituam, cuius ſæpius expertam lenitatem, manſuetudinem, placabilitatem, moderationem, clementiam vniuerſa Ægyptus admiratur, & palam laudibus extollere non deſinit. Quo exploratior ſpes nos tenet, peccato noſtro abs te veniam, ac pacem benignè tributum iri. Cuius quanquam vnus duntaxat de hoc numero manifeſtè compertus eſt, in cuius ſacco ſcyphus ille à Procuratore tuo eſt iuuentus, omnes tamen in idem facinus conſpiraſſe iudicamur. Iudicemur ſanè, de ſola enim conſcientia noſtra intentatum crimen refutare nequimus: & quos producamus innocentiæ noſtræ teſtes non habemus; iudicemur, inquam, dum Beniaminum modò, leuamentum, ſolatium, delicium, & gaudium ſuum vnicum tua benignitate ſaluum, & incolumem pater noſter ſenex recuperet, eiuſque vicem cæteri nos omnes, ſi ita fieri oportebit; aut perpetuam ſeruitutē tibi ſeruiamus, (quod à bonitate, & clemētia tua abhorret plurimùm) aut (quod ab ingenio, & natura tua lōgè eſt remotius) huius lucis vſura morte multati prohibeamur. Tanti enim nobis eſt vita & incolumitas parentis noſtri chariſſimi, quam hoc vno amiſſo filio, à quo ipſa pendet, prorſus defecturam

tam

tam certum eſt, vt hoc certo nihil ſit nobis certius. Citra quem, cum ob priſtinam comminationem tuam iteratò in hanc vrbem frumentatum venire non ſuſtineremus, omni ratione cõtendimus, quò eum ab eius complexu abſtra-ctum, & auulſum tibi cupienti, immo verò imperanti ſiſteremus. Nam cum hoc natu minimo charius nihil habeat, ne quid illi triſtius inter viam tam longam, nec periculo vacuam contingeret, non temere formidabat. Ac diſertè etiam diſcedentibus prædixit, ni eum reduces reduceremus, futurum vtique, vt mœſtitudine confectus occideret, & nos per totam Cananæã parricidæ audiremus. Penes me porrò ſceleris huius pars maior reſidebit, qui ſaluum, & ſanum reducturum iuratus ſpopondi, duosq; paruos liberos meos pignori pro eo, ac neci (ſi necare liberet) oppoſui. Niſi ergo tu nobis, in quẽ peccauimus, inprimisque Beniamino ſis propitius, & delictum condones, quo tandem pacto promiſſa exequi valebimus? Deum ipſum hac tam improuiſa calamitate noſtra exercendę virtutis opportunitatem tibi obtuliſſe opinor: vt omnes intelligant, te miſericordiam, & beneficentiam tuæ priuatæ offenſioni anteferre. Rebus in arcto poſitis opitulari, laus eſt Principum non mediocris; quod vt poſſint, eorum opes ampliſſimæ, & fortunæ faciunt: ſed auguſtiorem illis honorem clementia conciliat: ſi præſertim non ad alios, quam ad ipſos iniuria perti-

neat. Noli in hac cauſſa tua iuſtiſſimam indignationem, & iram, cui ignobile vulgus æquè in paruis, vt in magnis facilè ſuccumbit, ſed amicam tibi manſuetudinem adhibere in conſilium, & fac plus apud te poſſit miſeri ſenis miſeratio, quam noſtra iniquitas, & ingratus animus. Miſereberis, ſi reconciliatus theſaurum illi ſuum remiſeris. Pro iure tuo de me, ſi placet, ſtatue: me vel in crucem agi, vel in ſeruitutem perpetuam rapi iube. Beneficium interpretabor, ſi aut morte, aut ſeruitute mea & patri longæuo filium reddidero, & filijs nouem patrem viuum conſeruauero. Cum vtrumque in manu, & arbitrio tuo ſit, & bene, & male facere, quæ tua ſapientia eſt, certè vides quantum prius poſteriori antecellat: nimirum poteſtate contentum, aculeum, vt de apum rege dicunt, non exerere; ſui iuris videri non meminiſſe, & quæ auferre poſſis, non auferendo iterum largiri, magiſque ad commodandum hominibus, quam ad vlciſcendum maleficium traditam ſibi poteſtatem exiſtimare. Honora, obſecro, ſenem noſtrum per nos, cuius totius propemodum vitæ curſus labor, & ærumna fuit: quique totius Syriæ oculos in ſe, animoſque aliquando conuertit; tametſi alio vitæ genere, & alijs quam indigenæ moribus vteretur. Aſpicis en humi ſtratos ante pedes tuos. Vides ſingulorum lumina lacrymis manantia. Vides ſupplices tendẽtes tibi manus. Audis ingeminata ſuſpiria. Ne ah, ne tot extre-

mæ deprecationis argumenta pro nihilo habeto. Filium alterum, huius fratrem vterinũ à truculenta beſta dilaniatũ aſſiduiſſimis gemitibus, & lacrymis eſt proſecutus, quem perinde vt iſtum diligebat. Si inſuper hoc orbatus fuerit, mihi crede, ſi quid vnquam credidiſti, ſupereſſe nõ poterit; à vita deſciſſet, nobisq́ue liberis ſuis, & quotquot deeo, vt viro ſancto famam acceperunt, triſtiſſimum ſui deſiderium relinquet. Sorte noſtra nihil flebilius, aut luctuoſius nec pingi, nec fingi poterit. Quocirca per numen ipſum, quod cœlo terræq́ue præſidet, quodq́ue ſanctiſſimè ſemper coluerunt, & adorarunt progenitores noſtri: per thronum, & maieſtatem Pharaonis, cui nihil non debes (quippe qui te dignitate, & auctoritate ſibi proximum fecit, & non ſecus quam parentem diligit) per caput tuum, perq́ue dulciſſimos liberos tuos: per quidquid eſt humanitatis, & miſericordiæ in terris, hoc nobis piaculum ignoſce, &, ſi nos à morte, ac ſeruitute liberos domum ſoſpites remigrare pateris, Beniaminum à nobis ne diuelle, ſine quo in ſenis conſpectum venire nequimus, ne ipſum præ acerbitate luctus infœliciter emorientem coram præſentes, crudele ſpectaculum intueamur. Si me, & per me hoſce fratres meos audieris, erit tibi factum iſtuc apud poſteros gloriæ ſempiternæ, neç vlla ſæculum memoria de tuis laudibus vnquam conticeſcet.

V. *Moſis ſub exceſſum è vita ad primores Iſraelitas parænesis.*

Argumentum.

PAulo poſt ab hominibus demigraturus Moyſes, longiſſimo ſermone declarauit, quam bene ſemper cupiuiſſet Iſraelitis, quorum dux, & moderator à deo conſtitutus fuerat, quantoq́ſ ſalutis, & incolumitatis eorum deſiderio arderet. Quia ergo tempus iam adeſſet, vt decurſa mortalitate ad immortalitatem abiret profeſſus eſt, ſe hoc eos rogare, obteſtariq́ʒ, vt ad parendum deo in omnibus, ad colendos magiſtratus, ad deteſtandam idololatriam, ad ſeruandas legum ſanctiones, ad fugienda flagitia, ad omnem deniq́ʒ officiorum ſanctimoniam ſeſe inſtituerent. Deuteron. cap. 4. 5. & deinceps. Ioſeph. lib. 4. cap. 8.

Quandoquidem homo natus ego, conditionem humanam in aliqua parte effugere nec volo, nec poſſum, ac perinde vt quiuis alius è multis ad metam omnibus nobis ſemel ſtatutam deuenire, & ex hac luce aliò diſcedere neceſſe habeo, deusq́ue diem hodiernum diſceſſioni huic meæ præfiniuit, ſuperſtes adhuc eidem, vobis, Viri honorati, lectulum meum circumſtantibus, & audientibus, gratias quantas mens mea capit maximas ago, quum Hebræam nationem hucuſque tam ſingulari cura, ac paterna prouidentia

dentia fouit, rexit, conſeruauit, illuſtrauit: eamque non modo inter pericula ſecuram, & inter hoſtes tutam præſtitit, verumetiam commodis omnigenis auxit, & affluentem eſſe voluit, meoque labori ac ſollicitudini in repub. veſtra, cujus gubernaculum mihi contradidit, probè gerenda, atque ad optimum, fœlicemque ſtatum dirigenda nec momento defuit: conatusque meos ope ſua præpotenti ſemper proſperauit. Quin immo, cum ipſemet, quæ vos beatos ac fœlices redditura videbantur, inciperet, & abſolueret, me tantum adminiſtro, vicario, nuntio, voluntatis ſuæ interprete vſus eſt. Quo æquius arbitror, antequam extremum halitum effundam, eiuſdem bonitati, ac magnificentiæ, quæ venturis quoque ſæculis noſtro generi patebit, vt credere licet, condignas laudes dicere, & tanquam ære alieno perſoluto, nomen meum de tabula expungere, illiusque ſacratiſſimum cultum, & religioſiſſimam venerationem vobis maximè, totius gentis columinibus ac Principibus, deinde per vos vniuerſo, quantus eſt populo, ſeriò commendare, vnà cum ſanctiſſimis, quas per me tulit legibus: quarum excellentiam nulla vel antehac in Hebræos ab ipſo collata, vel in reliquum tempus conferenda dona, ac beneficia æquauerint. Dignitate, fructu, æquitate, ſapientia omnium mortalium legibus longiſſimè antecellunt. Ad earum ſedulam obſeruationem ex medullis vos exhortor. Iuſtiſſimum eſt vtique

gerit, bene valete, & viuite, meamque abitionem lamentationibus, & lacrymis proſequi nolite. Ducem, ac Præſidem meo loco Ioſuam miniſtrum meum, hominem deo probatum, & charum habebitis, cui dicto, non ſecus quam mihi ſolebatis, audientes eritis.

VI. *Expoſtulatio Phineæ, nomine IX. tribuum ad Rubenitas, & ſocios de altari ad Iordanem ædificato, & eorum reſponſio.*

Argumentum.

R*Euertentes in prouinciam Rubenitæ cũ Gaditis, & Manaſſæis, trans Iordanem inſanæ molis altare, rerum geſtarum, amicitiæq; monimentum conſtruxerunt. Iſraelitæ reliqui eos idololatriam profeſſuros ſuſpicantes, arma in eos decreuerunt, mittendos tamẽ prius cenſuerunt, qui cauſam facti ſciſcitarentur. Legatur Phineas: mandata exponit: de incœpti nouitate conqueritur; quam exacerbati ſint fratres ipſorum, certiores facit. Conſtituiſſe eos deſerto vero deo ad falſos transfugere, non admodum credibile videri; ſin fecẽ, in viam redirent, veniam conſecuturos. Si in ſuſcepta prauitate perdurarent, Iſraelitas ſpreta communione ſanguinis, & neceſſitudine propinquitatis fame, igni, ferro in eos ſæuituros. Si incõmodè habitarent, daturos ſedes commodiores, tantũ ſacrilegis ſuperſtitionib. ne ſe implicarẽt. Ioſ. c. 22. Ioſeph. lib. 5. c. 1.*

Aliquan-

ducebantur: ſed Ioſua Princeps, & Eleazarus Pont. Max. pater meus, maioreſque natu monuerunt, nondum videri bellum tempeſtiuum, non inconſultò aleam iaciendam, negotio nondum ad liquidum explorato, quid nempe iſtoc tam vaſto altari ad ripam trans Iordanem excitato machinaremini: quis eſſet veſter ſcopus, quod inſtitutum, quod conſilium. Ob id exquirendum ego cum his X. honeſtiſſimis viris, ex vniuerſitate noſtra delectis legatus aduenio. Si verum eſt quod ſuſpicamur, maiore vos ſcelere alligaſtis, quam vt verbis duntaxat caſtigari, ac non potius direptionibus, cædibus, & incendijs puniri debeatis. Attamen ad communionem generis reſpicientes, & ex admonitione, & comminatione reſipiſcentiam, emendationemq́; ſperantes, armis hactenus abſtinendum cenſuimus, donec qua mente ſtructuram illam exorſi fuiſſetis, ex reſponſo veſtro didiciſſemus. Quæritis quæ tandem ſit iſta noſtra tam grauis ſuſpicio, tam ſollicitus timor? Dicam, vos attendite. A Deo patrum noſtrorum ad deos alienos neſcio quos, Chananæorum fortaſſe, tranſitionem moliri videmini, quibus ſuper hoc altari victimas cremabitis. Prô, tam execrandam impietatem in vos cadere? tantam dementiam vos præcipites agere? Adeóne omnem auorum veſtrorum, hominum integerrimorum, diuinorumque beneficiorum memoriam amiſiſtis? Tam modicam, & exiguam adhuc dei notitiam conſecuti eſtis?

Quis in hanc peruerſitatem vos induxit? Qua in re deus vos offendit? in quo de tribu veſtra male eſt meritus? Vos antiquam religionem tam impiè violare, nouumque deorum cultum, noua ſacrificia introducere in gentem Hebræam non perhorreſcitis? Si arma noſtra aduerſaria non timetis, at ne tellus dehiſcens vos ad orcum viuos videntesque tranſmittat, aut ne cœlitus demiſſa incendia in cineres redigant timetote. Vbicunque fueritis, quidquid occœperitis, dei vindicis manum nec viui, nec mortui effugietis. O dedecus, ô furorem, ô inſaniam. Pro cuius cultu, honore & maieſtate vitam, & ſanguinem proijcere oportebat, eum ſceleratiſſime proderis? Profectò, ſi hoc animo eſtis, & in eo obduratis, nos ad dei partes tuendas, & ad immane iſtuc nefas vindicandum neruis omnibus incumbemus: vos eodem loco quo inuiſos Chananæos ducemus, traiectoque Iordane regioni veſtræ, tectis atque agris depopulationem, vaſtitatem, inflammationem, euerſionem inferemus: non ſexus, non ætatis miſerebit: non mingentem ad parietem ſupereſſe patiemur: nec vos imbelles dij veſtri, ſiue illi lignei, ſiue lapidei, ſiue aurei, ſiue argentei fuerint, è manibus noſtris eripient. Sin alia omnia cogitatis, alioque, & bono fine altare hoc extruxiſtis; aut ſi reſipiſcitis, & factum infectum optatis, ſcitote paratam vobis veniam: neque enim adamantem, aut ſilicem in pectore

geſtamus. Quod ſi quam ad habitandum obtinuiſtis in commoda regio ad inſipientiam iſtam vos incitauit, malo huic facilè medebimur, aliamque commodiorem, & quæ placeat aſſignabimus, & hanc compaſcuam faciemus. Vt igitur ad finem decurrat oratio, videte, quæſo, vtrum nobiſcum idem de religione ſentientes, ſalui, & florentes degere, an ad belli neceſſitatem fratribus veſtris adactis, cum coniugibus, liberis, & rebus chariſſimis funditus euerti, ac perire malitis.

VII. *Reſponſio Rubenitarum.*

Inexſpectata iſta legatio, & oratio doloris, acrimoniæ, minarumque horribilium plena, nos quoque non mediocriter ſanè conturbat, & contriſtat. Quid, ô deum immortalem, quid, inquam, tantopere cruciamini, viri fratres? Quamobrem in nos tam impotenter inuadatis, & cōmuni noſtro tam inexpiale ſcelus impingatis, cauſſæ nihil eſt; ita nos ſeruet ſalus. Inaniſſimus eſt timor veſter, inaniſſima ſuſpicio, inaniſſima (pace veſtra dixerim) tota hæc, tā verboſa querimonia. Nos vt ab vno, & ſolo deo, conditore, liberatore, conſeruatore noſtro recedamus? nos vt dæmonibus ſacrificemus? Nec à Deo Patrum noſtrorum deſciuimus: nec ad idololatrarū cœtus nos aggregauimus: nec rerū nouarū ſtudio arā maximā ereximus. Quorſum ergo? Quorsū?

Non ſanè ad deum, deoſue in ea propitiandos, verùm, (quod ipſimet approbabitis, & commendabitis) ad arctiſſimam neceſſitudinem, quę nobis cum reliquis tribubus, cis Iordanem incolentibus intercedit teſtificandam videlicet. Poteſt quippe temporibus procedentibus contingere, vt illarum progenies poſteritati noſtræ magnum conuicium faciat, eamque quoniam Iordanis fluuius amborum regiones interſecat, atque diſcriminat, neque eorundem ſacrorum conſortem, & vnius ac veri dei pariter cultricem: neque conſanguinitate, & amicitia inde vſque ab auis, & atauis coniunctam opinetur. Tum noſtri contribules ad eos redarguendos, & ab errore ſummo reuocandos, hoc altaris monimentum monſtrabunt, quo eos, ceu teſtimonio, ſignoque locupletiſſimo, conuincent. Huius conſilij noſtri teſtem & conſcium ſupremum deum ipſum appellamus. Ergo cum res ita ſe habeat, vt diximus, quam de Rubenitis, & Gadditis concepiſtis opinionem vaniſſimam deponite, penitusque abijcite, ac domum reuertentes Ioſuæ, & Eleazaro, vniuerſitatiq; ciuium veſtrorum afferte nuntios lætiſſimos, puta, nos moribus, & religionibus eorum fore ſocios indiuiduos ac ſempiternos: nec vllam repertum iri vim tantam, quæ noſtras tribus à reliquarum coniunctione diſtrahat, quamuis cœlum in tartara ruat.

VIII. *Supplicatio Abigail ad Dauidem, pro domus vaſtatione, & cædibus condonandis.*

Argumentum.

PRopter vacuos, & cum verborum contumelia dimiſſos à Nabale Legatos, Dauid ſe ante noctem vltorem fore, & de domo eius pœnas extremas repetiturum, vt nec canis quidem ſupereſſet, iurauerat. Cum quadringentis ſuis ad opus accingitur. Tum ſeruulorum quiſpiam Abigaili curriculò nuntiat, quid Dauid à marito petiuerit: quam inhumaniter eum, & contemptim Nabal exploſerit. Dauidem infeſtum aduenire: videat quid opus ſit, ſi ſe, & domum totam ſaluam velit. Conſternata bona mulier famulis mandat, aſinos vario genere eduliorum onerent, quos præcedentes ipſa aſello portata conſequitur. Et hæc omnia inſciente viro. Conſpecto Dauide à iumento deſcendit, pronam ſe ad pedes equo inſidentis proiicit, & in hanc ſententiam exitium à laribus, ſuis lacrymabunda deprecatur. 1. Reg. cap. 25. Ioſeph. lib. 6. cap. 14.

Dignetur quæſo, & obſecro, Dominus meus dare pauliſper aures minimæ ancillæ ſuæ, & pro perſpectâ & teſtata omnibus manſuetudine ſua ſermonem meum ſupplicem admittere. Ingenti dolore cognoui, quam ſe vir ille meus erga te,

tuamque cohortem ingratum, contumacem, & contumelioſum exhibuerit, cum in ſumma rei cibariæ penuria abs te pro commeatu miſſos ſuperbiſſimè repulit, quibus pro fida cuſtodia gregum, ac paſtorum ſuorum in ſolitudine paſcentium aliquid etiam ampliùs cum gratiarũ actione debebat. Haud iniquè ſtulti hominis (id enim eius nomen, ipſi rei conuenienter ſonat) inhumanitas, & tui contemptio ira te inflammauit. Veruntamen meminiſſe velis, quando habes cũ ſapientia commercium, quouſque ſapientem iraſcendo progredi fas ſit, ne ſuas iniurias perſequendo limitem tranſgrediatur, & propter nocentes etiam aduerſus innocentes ſæuiat. Quocirca non eius qui te per ſtultitiam ſuam maximopere læſit, quam mei infœlicis, quæ cum tali nupta ſum, domeſticorumque noſtrorum (qui, quod in ſolitudine contra vos perpetratum eſt, funditus ignorauimus) magis rationem vt habeas, & alienam culpam nobis ignoſcas, te enixè rogatum venio; quæq; cernis, corporibus veſtris curandis idonea, quantum quidem per anguſtias temporis parari potuit, vnà adueho: ea vt libenter ſuſcipias, & cum ſequacibus tuis abſumas, exiguitatemque, ac vilitatem penus iſtius boni conſulas, precor. Ne tibi maledicentia Nabalis tam altè in pectus deſcendat, vt ea propter totam domũ noſtram euertendã, ac diſperdendam arbitrere. Ad me miſeram reſpice, quæ tibi, tuiſq; commodis gratificari ex animo cupio in omni-

omnibus; quando minimè ignoro, quantus vir, & ad quantas res à Numine factus, ac deſtinatus ſis. Deo cauſſam tuam committe, is ab impio, & improbo marito meo (quod vtinam me nunquã tetigiſſet) tuam vicem pœnas ſumet, quales ego inimicorum tuorum capitibus optauerim. Illi gratias age, qui interuentu meo te ad effundendum inſontiũ ſanguinem feſtinantem impediuit; & ne olim huius admiſſi conſcientia excruciarere effecit. Iſtuc ab alio in te peccatum precibus meis, mi Domine, age clementer condona, pro qua clementia deus tibi bona multa rependet, ac ſibi militantem ab hoſtibus ſemper cuſtodiet, populique ſui, vti promiſit, &, vti ſedant principia, Principem inſtituet. Itaque cum ad excelſiſſimum honoris, & poteſtatis faſtigiũ elatus fueris, & regni Iſraelitici habenas tractare cœperis, mei ancillæ tuæ in mentem veniat: vt quibus rebus poteris (poteris autem plurimis) meam erga te pietatem, ac ſtudium tibi haud diſplicuiſſe demonſtres.

IV. *Regina Saba Hieroſolymis diſceſſura, affatur Salomonem, cui Rex reſpondet.*

Argumentum.

Fama ſapientiæ Salomonis tam inclyta per omnes oras percrebuerat, cum tamen Principum, ac Regum illius memoria nemo, quod

Regina Saba, fecit (mulier dei cultrix, quamuis non Hebræa, & doctrinarum auidiſſima) vt coram experiri vellet, quæ abſens audiuiſſet. Ergo lectiſſimo ſtipata ſatellitio, camelis munera portantibus, Regem viſum, & auditum Hieroſolymam aduentat, ab eo honorificentiſſimè excipitur, & regali luxu penè ad annum habetur. Ad omnia quæ percunctatur idonea reſponſa aufert, tam incredibili ſapientia, & inſtitutis familiaribus, ſeu œconomia, & aliis demum rebus, atq; officiis tam bene ordinatis obſtupeſcit. Beatos ducit, quibus eius ſermonibus perfrui quotidie liceat: beatos Hebræos tali Rege. Hæc omnia Reginam ipſam uberius ſub abitum diſſerentem, & cum oblatione munerum gratias agentem, ac valedicentem introducemus.

Verè laudatiſſimo huius Reginæ facto Regem commoueri & delectari, & in fœmineo pectore tantum cognitionis, & ſcientiæ ardorem ſuſpicere decuit: præ quo viſa eſt paruipendere omnia: nec dubitauit ſiti ſuæ reſtinguendæ fontem, quamuis longa, & incommoda profectione ſuſcepta, quærere. Diſcedentem igitur viciſſim donatam Rex cumulabit laudibus: vt cum perſpicuè intellexerit, ſe ab eo, quem ipſa omnium ſapientiſſimum cognorit, & prædicarit, maximi fieri, læta, in ſedem, ac regnum ſuum reuertatur. Reg. lib. 3. cap. 10. Paralip. lib. 2. cap. 9. Ioſeph. lib. 8. cap. 2. Ioannes Pineda de rebus Salomonis lib. 5.

Regina.

Regina.

QVod ſerius multò, quam à principio mecũ ſtatueram in regnum meum reuerſionem paro, Rex Opt. Max. plurima recenſere poſſum, quæ conſilium mutare, & in his ſedibus tuis adhæreſcere me cogerunt. Quis enim, non dicam paucis diebus, ſed paucis menſibus vniuerſa huius pulcherrimæ, ac florentiſſimæ vrbis nobiliſſima monimenta, & miracula ſatis contemplari, & pro dignitate admirari queat? In quibus ſupereminet cœleſtis tua ſapientia, qua nihil præclarius, nihil auditu optatius, iucundius, admirabilius. Quæ quidem tibi haud vigilijs, & induſtria humana comparata, ſed ab vno Deo impertita; te quodammodo Deum inter homines conſtituit: quandoquidem in Deo nihil eſt ipſa ſapientia præſtantius, atque diuinius. Equidem tui videndi, audiendi, & cognoſcendi ardentiſſimo deſiderio incitata ſum, poſtquam in terris talem tantumque virum extare, non ex ijs duntaxat, qui commerciorum cauſa ad fines noſtros adnauigant, nec ex vulgi rumoribus: ſed inſuper ex certorum hominum, quos rem indagatum Hieroſolymam niſi, certioribus indicijs cognoui. Hinc me domi retinere nihil potuit: non ipſa itineris immenſitas abſterruit: non impenſæ magnitudo retardauit. Abs te autem regia magnificentia accepta, & habita ſum: qui problemata, & quæſita mea, ſiue de rebus mihi

iam notis quærerem (nam, quod bona venia audias licet, vt te tentarem, ſciremque num alios huius æui ſapientes vndecunque æquares, etiam quæ non neſciebam quæſiui) ſiue de ignotis, abditis, ac dubijs, cuiuſcunque tandem argumenti tecum agerem, (ſumus quippe mulieres naturâ curioſiores) clariſſimè, cum ſtupore meo ad vnum omnia diſſoluiſti; citraq; vllum faſtidium, & arrogantiæ ſuſpicionem reſpondiſti, inuoluta euoluiſti, obſcura illuſtraſti, clauſa reſeraſti. Nec ſolũ infinitis partibus ſapientiorem te, quam fama ferebare, (quæ cum plerumque rem ſupra verum augeat, hîc vero minor lõgè deprehenſa eſt) inueni: ſed nihilominus in œconomia, & politia tua, multa ſpectatu, & memoratu digniſſima reperi. Quid namq; hac regia tua, quid reliquis ædificijs tuis elegãtius, ſplẽdidius, auguſtius, regalius? Quam ſcitus, varius, lautus epularum apparatus? Quantus numerus, quot ordines, qui veſtitus, quæ miniſteria famulorũ? Quam ſtatæ ſollemnium ſacrificiorũ cærimonię, ac religiones? Qui Sacerdotes, & ſacrorũ miniſtri? Quæ totius regni, quam reconditiſſimæ prudentiæ plena adminiſtratio? Omnia hęc adeo cũ ingenio, ſollertia, ſapientia deniq; excogitata, inſtituta, diſtincta, perfecta, vt exiſtimem, quæ alijs narrantibus domi meæ de tua ſapientia, opibus, gubernatione, & maieſtate percepi, eorum, quæ nunc oculis meis aſpexi, & auribus coram præſens excepi, non eſſe dimidium.
Meritò

Meritò ſibi gratulentur domeſtici, & optimates tui, cum aſtantes, ac tibi miniſtrantes, quotidiè ſapientias loquentem auſcultant. Meritò tute tibi gaudeas, quem Deus dilexit, & ob id in throno regio gentis Iſraëliticæ collocauit: quam gentem quoniam charam habet, idcircò talem ei Principem omni virtute, & ſcientia diuinarum humanarumque rerum cumulatiſſimum, totique terrarum orbi deſideratiſſimum præfecit. Quod extremum eſt, viuet, ac florebit in animo meo tui recordatio quãdiu anima exſuperabo mea. Salomonem faciam vt vidiſſe, & diſputantem audiſſe, quotquot imperio meo parent, concupiſcant. Committere præterea non poſſum, quin pro tua erga me ſumma humanitate, beneuolentia, liberalitate qua venientem excepiſti, & commorantem tractauiſti, & diſcedentem dimittis gratias agam ampliſſimas. Quoq; teſtatior ſit apud te mens mea, en, auri talenta, aromata, & gemmas accipe, quibus nec pretioſiora, nec, vt arbitror, te digniora ſuppetunt. Quanquam tu ipſe abundè diues es. Nam & diuitias ingentes ad ſapientiam incomparabilem Deus tibi adiecit, vt eſſes regum rex regalior: nec haberes ex præteritis ſæculis ſimilem, nec ex futuris æqualem. Vale igitur, & regna fæliciter, meique admiratricis tuæ memoriam viciſſim celebra.

X. Rex

X. Rex.

A Deo præpotente in me collatam ſapientiam cum ſummis diuitijs, quæ præclara orationis tuæ clauſula fuit (Regina optima, & mulierum non huius tantùm, ſed, vt ego arbitror, & affirmare nihil dubito, omnium ætatum ſapientiſſima) pia, grataque recordatione confiteor. Nam cum ei mille hoſtias in Gabaon immolarem, & ſecundùm quietem eius ſe ſpecies mihi obtuliſſet, &, vt quæ vellem, ab ſe poſtularem iuſſiſſet, egoq; recens ad regium culmen euectus, me ad tantam molem ſuſtinendam quà ætate, quà ſcientia imperandi haud idoneũ teſtificarer: ac proinde non vitam diuturnam, non de hoſtibus victoriam, non magnas opes, ſed vnicam ſapientiam flagitarem, placuit ea flagitatio, reſponditque, *tribuere ſe mihi ſapientiam, qualis adhuc in nemine fuerit, nec futura ſit.* Amplius. *Sed & hæc*, inquit, *quæ non poſtulaſti dedi tibi, diuitias ſcilicet, & gloriam, vt nemo ſimilis tui fuerit in regibus, cũctis retro diebus.* Cernis igitur, quidquid in me eſt, ꝙ tu tantopere ſuſpicis, merũ, ac diuinum eſſe beneficiũ: id quod ſtatim in exorſu orationis tuę viſa es agnoſcere. Cæterùm, quod me videre, quod à me doceri, quod me munerib⁹ lectiſſimis, & regaliſſimis cohoneſtare voluiſti, amplector virtutẽ, ac liberalem voluntatem tuam, maioremq; omni laude iſtunc animum tuum, cui præter rerum magnarum ſciẽtiam nihil magnum, & ſummopere

pere expetendum apparet: id quod pæne innumerabilia quæſita tua ſatis ſuperque declararunt, quibus doctrinæ, & ſapientiæ tuæ non vulgare ſpecimen præbuiſti. Nec facilia modò, & iucunda, ad morum nempe diſciplinam, & politiam pertinentia, ſed ſubtilia quoque, nec vulgaria quæſiuiſti, de ſideribus, de elementis, de rerum variarum, & animantium cuiuſque generis conditionibus, & naturis, de ijs quæ in cælo, quæ in terra, & ſub terra fierent, fuitque mihi pergratus hic tuus plurima diſcendi ardor, vtpote in fæmina antehac nuſquam animaduerſus. Delectarunt etiam me non parum mores tui integerrimi, & placidiſſimi, vitaque ab omni reprehenſione alieniſſima: quam cum palatini mei ſæpe collaudarunt, tum vniuerſa hæc ciuitas ſuſpexit, ac prædicauit: vt ſi honori eſt tibi Salomonem Hebræorum Regem tanto abs te locorum interuallo ſeiunctum viſiſſe, eius hoſpitio, & congreſſionibus perfrui potuiſſe, mihi viciſſim ex altera parte perpetuæ apud poſteros commendationi futurum ſit, tam excellenti virtute, ſapientia, & potentia præditam fæminam, ac reginam mecum ſermones multos, varios, & quod in hoc ſexu, ac ſtatu reginarum tam tenero ac delicato, & in delicijs viuente permirum, ac rarum eſt, eruditiſſimos miſcere contendiſſe. Quid eſt opere, aut manufactum, quod vetuſtas non conſumat? Quæ etiam corpus hoc noſtrum tabefactum in puluerem, vnde initio à

Condi-

Conditore coagmentatum eſt, reſoluit : at tu hoc tuo facto nomen æternum conſequêre, & memoria tui floreſcet, vigebitque quotidie magis. Quo autem te honorantem me munere aliquo honorarem, in apothecas meas te introduxi, cimeliarchia reſeraui, theſauros exhibui: quidquid placere tibi oſtendiſti, me volente ac libente obtinuiſti, quamuis nullum munus ſatis præſtantia tua dignum reperiri queat. Vade ergo, Reginarum decus immortale, vade comitante Deo, & iampridem reditum tuum exſpectantibus populis aſpectus, & præſentiæ tuæ lumen reſtitue: quaque conſueuiſti prudentia, iuſtitia, clementia, & manſuetudine diutiſſimè impera.

Hactenus themata aliquot è veteri Teſtamento petita pro modulo noſtro tractauimus, & in ijs Ioſephum ac Philonem, duos Hebræorum ſcriptores doctiſſimos, ac prudentiſſimos præeuntes ſubinde ſecuti ſumus, eorumq́ue ſententias παραφραστικώτερον expreſſimus, id quod in alijs auctoribus non paucos ingenio, & eruditione præſtantes viros feciſſe neminem fugit: nec id nobis fraudi fore confidimus.

XI. *Anthuſa mater Chryſoſtomum à vita monaſtica blandimentis auocare connititur.*

Argumentum.

ATHenas ſe contulerat Chryſoſtomus adoleſcens, vbi cum humanitati Philoſophiam quoq; & eloquentiam copulaſſet, Antiochiam in patriam ſe recepit. Ibi aliquandiu in pauperum, & patrono deſtitutorum cauſſis gratuitò actitandis verſantem, tædium rerum humanarum, & contrà vitæ monaſticæ vehemens deſideratio occupauit. Mater vidua, & iam annis obſita vbi rem olfecit, apprehenſum manu in conclaue perduxit: illic cum eo ſuper lecto, in quo ipſum pepererat reſidens (vt idem narrat principio librorum de ſacerdotio) copiam lacrymarum effudit, & tam bonam mentem verbis molliſſimis ei eripere conata eſt. Viduitatem ſuam adduxit, quam, ne, quod haberet in ipſo, vnico ſolatio ſe impiè priuatum iret rogauit. Dolores, & labores partus, & educationis commemorauit. Per eos obſecrauit ne ſe fugeret. Alia demum protulit ad illius animum expugnandum, quæ mox leges. Nos genus ipſum, & τὸ καθόλȣ, ſeu theſin intuentes, in perſona matris huius plura diſſeremus: puta, quæ ad filium à religioſæ vitæ ſtatu deterrendum afferri poſſunt. Sic & vberior, & argumentoſior, & ornatior exiſtet oratio. Sunt enim, ait Cicer. 3. de Orat. ornatiſſimæ orationes eæ, quæ latiſſimè vagantur, & à priuata, ac ſingulari controuerſia ad vniuerſi generis vim explicandam ſe conferunt, & conuertunt, &c. Idem in confutatione, quæ à Chryſoſtomo deſiderabatur, præſtabimus.

Has autem binas orationes, ſiue hanc diſceptationem dicamus pijs adoleſcentibus gymnaſiorum Societatis noſtræ, è quibus quotannis in varias Religioſorum familias, tam multi dant nomina, vt ea ipſarum quædam Seminaria videri iure, ac meritò poſſint.

Eximiæ virtutis, ac præſtantiæ patris tui Secundi vſumfructum, optatiſſime fili, ad breue tempus mihi conceſſit Deus. Dolores enim, quos in te pariendo ſuſtinui, eius ex hac luce diſceſſus, heu quam immaturus, continuò excepit, ac tibi orbitatem, mihi viduitatem intempeſtiuam, cum multis magniſque incommodis attulit: quæ quidem ijs nota ſunt ſolis, quæ eandem calamitatem experiundo ſubierunt. Omitto ea percenſere, illud dicam. Cum extinguitur pater quiſpiam, ſi prolem relinquit fæmineam in cunis, ſimul matri curam relinquit non modicam; verùm eo ipſo tolerabilem, quod eius educatio impenſam non requirit, & timorem non habet. Relictus autem à patre maſculus, viduam, ac miſeram genetricem timore ingẽti, & ſollicitudine multa cruciat in dies ſingulos: vt taceam de ſumptu, quem neceſſe habet tolerare, ſi filium liberaliter educari cupit. Quarum omnium rerum nihilominus nulla me permouit, vt nuptijs iteratis maritum alterum in ædes parentis tui inducerem: ſed in illis cogitationum fluctibus, & naturæ æſtibus (iniui enim matrimonium in ipſo flore ætatis, quo tempore exultantes

tantes animi motus potiſſimum regendi, & coërcendi ſunt) cum diuina ope conſtanter permanſi, quando in ærumna mea hoc mihi ſolatio erat maximo, quod vultum tuum ſpectans aſſiduò, in eo tanquam vitalem, veriſque, ac certiſſimis notis expreſſam defuncti coniugis imaginem retinebam. Quo etiam nomine adhuc puerulus cum eſſes, me delectabas mirificè. Nec id mihi exprobrare queas, quod cum viduitatem fortiter paterer, eius anguſtijs tamen coacta, paternas tibi facultates imminuerim, quas integras, & omni ex parte ſaluas conſeruaui, nulli interim impenſæ parcens, quæ tibi aliquam nominis celebritatem parare poſſet, quam ego de mea dote ſuppeditaui. Pro his omnibus vnam hanc abs te gratiam flagito, mi fili, ne me in alteram viduitatem conijcias: nevé iam ſopitum luctum, quem ex morte patris tui (quicum concordiſſimè, & amantiſſimè vixi) hauſeram, exſuſcites: ſed meam hinc emigratiónem, breui forſitan euenturam, exſpectes. Quid enim morti tam vicinum, quam matura ſenectus? Itaque vbi corpus hoc meum ſepulturæ tradideris, & oſſa mea patris tui oſſibus coniunxeris, tum quod conſtituiſti exſequare. Quamdiu enim ſuperſum, contubernium, conuictumque meum ne ſperne, per Deum te obteſtor, quem cura ne offendas: qui honorare parentes iubet: neué matri, quæ te nihil charius, nihil amabilius habet, tantum

dolorem inuras. Quam ſi accuſare potes, quaſi te ad rerum mundanarum moleſtias, & ad poſſeſſionum negotioſam procurationem pertrahere conetur, tum ne naturæ leges reuerere; ne educationis, & conſuetudinis iura reſpice: nihil prorſus tibi impedimento ſit, quo minus me inſidiatricis, atq; hoſtis loco ducas, & à me longiſſimè refugias. Sin contra nihil non ago, vt tu in ſummo honore, tranquillitateq́, & otio viuas, ſi non aliud, hoc ſaltem vinculum ne rumpas. Nam vt tui cupidiſſimos numeres quamplurimos, neminem profectò libertatis, & exiſtimationis tuæ me vna cupidiorē inuenies. Atque hactenus quidem, fili dulciſſime, quid mihi triſtitiæ, & incommodi paritura ſit tua ἀναχώρησις audiuiſti: nunc quid tibi incommodorum, & miſeriarum conciliatura ſit accipe: ac ſi erga me induiſti animum ferreum, vt miſereri matris & grandæuæ, & viduæ, & afflictæ neſcias, at tui ipſius miſericordia tangere: & cum beatus eſſe queas, apud nos ſi vixeris, noli temet iſto monachiſmo velut in perpetuū quendam carcerem, ſeu carnificinam potius compingere, & aſſiduiſſimis, grauiſſimiſque exercitationibus tibi ſenſim vitam accidere; vt ſi animæ ſalus nuſquam, niſi in monaſteriorum angulis, & in cuculla reperienda videatur.

in ea conditione vitæ, quam tibi amplectendam proponis, quam multa dura, aſpera, horrida,

da, moleſta, toleratu difficilia paulùm circumſpice. Cibus terreſtris, multis oleribus, ac leguminibus, modicus, & inſipidus, frigida potus, cultus ſine cultu, veſtis ſimplex, quæ defendere frigus haud ſatis queat, & ad ſpeciē informis. Cubile durum, aſceterium, ſiue habitaculū arctum, anguſto lumine, precationes frequentes, & longæ, vigiliꝫ nocturnæ, ieiunia crebra, ſilentiū pæne mortuorū, nihil peculiare ac propriū, ſub imperium alienum ſeruilis ſubiectio, rigida ſenſuū coërcitio, verborum, actionumq; omnium ſumma cautio, & alia demum horum affinia, quæ tu artubus non robuſtiſſimis, nec viribus validiſſimis an ſufferre poſſis, etiam atque etiam conſidera, & turrim ædificaturus, ſede prius, & ſumptus computa. II. Quæ deinde voluptates? quæ gaudia, quæ delectamenta in iſto ſtatu, quæ enumeratis à me difficultatibus opponamus? Quid amœnum in iſto inamœno vitæ genere? Omnia plena triſtitiæ, ſqualore, illuuie, ac ſordium; & illa inprimis vſitata opera, quæ communi naturæ maximè ſunt contraria, & inimica. III. Pugnandum præterea cum hoſtibus aſpectum fugientibus noctes, & dies. Religioſis præ alijs componit inſidias Cacodæmon: eos acrius laceſſit caro; vehementius infeſtat mundus. Nullæ ab his induciæ, nulla reſpiratio. Quā verò arduum, ac laborioſum tot petitionibus non lædi? tot conflictibus non ſuccumbere? tot inſidijs non euerti? tot veneno imbuta iacula

declinare, tot impetus ſuſtinere, tot tentationes peruincere? Poteſtné cuiquam in tot, tantiſque periculis ſecura quies, & ſerena animi lætitia contingere? IV. Forſitan quoque laudabilius ſit, quas nobis parentes, & maiores ſua virtute, induſtria, labore, ac ſudore opes conquiſierunt, retinere, eaſque ad beneficentiam conferre: inde nimirum egeſtate perditis ſuccurrere; Eccleſijs largiri; ſacra monimenta condere; pauperes literarum ſtudioſos alere; nudos conueſtire; captiuos redimere; ære alieno oppreſſos leuare; orphanis prouidere; peregrinos hoſpitio accipere; laude dignius hoc, inquã, ſit fortaſſe, quam eas ſimul & ſemel, vſque ad vltimum teruntium, vt rem valdè noxiam proijcere. Diuitiæ namque, ſi bene vtare, virtutis inſtrumenta, & adiumẽta ſunt. V. Quid porrò tantis incommodis, certaminibus ſpiritualibus, & miſerijs vltro te obijcias, & omnium rerum poſſeſſione te abdices, cum id animo duntaxat præſtare ſufficiat, ſi videlicet, iuxta verbũ Dauidis, cor non apponatur? Vixerunt in coniugio, & opibus abundarunt Patriarchæ, quorum tamen excellens fuit ſanctimonia, vt cum ijs Deus colloqui non dedignaretur. Nec tu tibi ergo ad ſummam vitæ integritatem impedimẽto futurum arbitrare, ſi vxorem ducas, ſi dulces liberos ſuſcipias, & quod tibi vnico pater moriens reliquit, luculentum patrimonium retineas, idẽ honeſtis rationibus amplifices, & ex eo ſum-

ptum

ptum ad pietatẽ conferas. VI. Si contra inſtes, virtuti ac ſanctitati operam dare in ſæculo opus videri difficillimum, ibique perfacilè ſalutem in diſcrimen vocari, ac penitus amitti: quippe inter mille obſtacula, & remoras infinitas, ob hoc ipſum concedas oportet, qui inter tot difficultates, extra clauſtra, in medijs hominum profanorum cœtibus ita viuunt, vt DEO complaceant, eos plures numeros perfectæ ſanctitatis adipiſci. Quid enim magnum, & admirabile præſtant Religioſi, ſi nihil concupiſcunt, cum in cellis ſuis abditi, quod concupiſcant non videant? Si animo pacato, ac tranquillo ſunt, cum, quæ illum diſtrahant, & huc illuc diuidant negotia oneroſa, & importuna minimè tractent, & damna nulla ſentiant? Si ab iracundia vacent, qui contubernales, & commilitones habent mitiſſimos, iudicioque, & ſententia coniunctiſſimos? Ea demum præcipua laus eſt, quotidiè ante oculos habere formas elegantes, nec ad eas, vt à magnete ferrum attrahi. Tangere picem, & ab ea non inquinari. Verſari in turba, nec turbari. Audire conuicia, & maledicta, & rependere benedicta. Comprehendam paucis. Probum eſſe inter improbos maioris ego perfectionis exiſtimo, quam probum inter probos, & ſanctos. VII. Quid ſi omnes mortales ad inſtituta Religionum conuolent, nec, perpetua caſtitate ſibi imperata liberos generent, an non in ſolitudinem mun-

corpus, ad animum perpauca referentes. Quorum obiecta diſſoluere, & amentiam coarguere in procliui eſt. Id antequã facio, placet prius ad ea reſpõdere, quæ, vt tibi mei in Religioſo ſtatu, & abs te ſeiunctione, ac receſſu mihi diſuadendo conſultum ires, tuaſque partes ageres, oculis lacrymantibus in medium attuliſti.

Quod dolores tuos in me pariundo, labores in educãdo, ſumptus in erudiendo commemoraſti, libens agnoſco matrem: quæq; mihi officia ab infante in hunc diem ſedulò præſtitiſti, hærebunt in memoria: teq́ue, & quamuis mortalitate exutum patrem meum, quoniam per vos in hominum vitam introiui, & hunc cæli ſpiritum hauſi, grata mente redamabo ſemper, &, donec ſuperſtes ero, venerabor. Ais viduitatis tuæ me vnicum ſolamen habuiſſe: in me paterni vultus expreſſam effigiem aſpexiſſe: propter me ſecundas nuptias contempſiſſe: quanquam multis, vt vidua, premerere incommodis, atque vt in viridi adhuc ætate, & liberis producendis idonea faces ad thalamum iterandum tibi ſubijcerentur. His, & quæ adiungis de facultatibus mihi cuſtoditis, ac conſeruatis; de procurata quiete, & celebritate quid aliud reſpondeam, niſi me tibi, vt piæ admodum, & filij ſui vnici cupidiſſimæ parenti his omnibus obligatum eſſe quamplurimum?

Quod autem ob iſthæc promerita, ſal-

tem vſque dum morti concedas, tecum manere me, & vltimam ſenectutem tuam mea tibi adeò dulci, & chara præſentia fouere, recreare, ac ſuſtentare poſtulas, id eiuſmodi eſt, quod ſi præſtem, tibi quidem in re non magnoperè neceſſaria inſeruire, me autem ingenti bono, vel ad tempus, vel, ſi ante te (quod fieri poteſt, cum nemini Deus craſtinum promiſerit) lucis vſuram reddidero, in ſempiternum priuare videar. Quamobrem petitionem tuam, bona mater, inſuper habeas, rogo, & dum tibi velificaris, meas vtilitates ne impedias, id quod viſa es conari in ijs, quæ in tua oratione ſequuntur: quibúſque non tam vnius tui, quam omnium planè genetricum, liberos immodicè amantium cauſſam facundè ſatis pro muliere tractauiſti.

I. Recenſuiſti permulta in Religione factu, fatuq; haud mollia; immò horrifica, & naturæ humanæ, vt tu quidem, tuique in hoc ſimiles opinamini, intoleranda, ob quæ ab ea refugiendum potius, quam ad eam aſpirandum ſit. Non ibo inficias, quædam illic dura, difficilia, & moleſta reperiri: ſecus ſi eſſet, ſi omnia, inquam, blanda, iucunda, ſuauia, facilia forent, quid virtuti relinqueretur? in quo ſe experiretur? Arduus eſt eius aſcenſus: in ſublimi ſita eſt: inertes, molles ac delicati illius compotes fieri nequeunt. Cæterùm difficultates illæ, quotquot tandem, & quales quales ſunt,

ſunt, multis magniſq; ſolatijs à deo condiuntur, leniuntur, temperantur: & qualecunque onus hoc, leue, & iugum ſuaue efficitur. Adhæc, ſi vitæ genus hoc omni vacaret incommodo, quid præmij, quæſo, mereretur? Si contrà fruſtraretur diuinis delinimentis, quis duraret? nec enim, vt eſt apud Iobum, *caro noſtra anea eſt*, *nec cutis ferrea.* Habet præterea ad ſuperanda quæcunque grauia magnam vim generoſus, & excelſa ſpectans animus, ipſaque aſſiduitas conſuetudinis difficultatem rebus adimit, facilitatem addit. Sed enim, quam tolerabiles, quam exiguæ, ac leues ſunt Religioſorum moleſtiæ, ſi cum illis amaritudinibus, & acerbitatibus comparentur, quas foris experiuntur, & ſentiunt coniuges, in carnis illis, vt Paulus appellat, tribulationibus: quas afferunt detrimenta fortunarũ: quas dant inopinati, & grauiſſimi caſus: quas creant dedecus, & infamia: quas important liberi perditiſſimi, & cruce digni? Quæ mala, cum à Religioſorum caſtris remotiſſima ſint, tamen in vitam, quam ſæcularem Chriſtiani dicere ſolent, non infrequenter incurrunt. II. Voluptates, & gaudia à monaſticis athletis non hîc, ſed in vita illa cœleſtium, & immortali exſpectantur; vbi nihil triſte, ſqualidum, deforme, omnia læta, nitida, formoſa, aurea, & gemmea; quibus dignum nihil eſt, quod in hac vita perpeti poſſumus. De quibus athletis veriſſimè affirmari poteſt, *Regnũ cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*

Religioſi ſunt potiſſimum, qui affectus turbidos & turbantes comprimunt, ac ſalutifero ſuimet odio capti, corpus affligunt, & macerant quotidie, & in ſeruitutem redigunt, fruunturque nihilominus, vt ſupra dictum eſt, mirificis delicijs; ſed ſpiritus, non carnis: ſed diuinis, non humanis, quibus ideo non carent, quia eas non deſiderant. Triſte enim eſt nomen carendi, cui hæc vis ſubijcitur, habuit, non habet, deſiderat, requirit, indiget. III. Tentationibus, & hoſtibus ſunt expoſiti, cum quibus perpetuò, nec ſine periculo conſerendæ manus. Audio, & aſſentior. Veruntamen non ideo pugna detrectanda, ſi citra eam non contingit victoria, nec citra victoriam aufertur præmium. Quid igitur? quid? ante noſcendũ, quibus armis arma aduerſaria repellantur. Inſtruendus, & cõmuniendus vndequaque aduerſum hoſtiles impreſſiones, & inſultus animus. Neminẽ cacodæmones non inuadunt, communes omniũ mortaliũ & coniurati aduerſarij: nõ Religioſos autẽ eò infeſtius, quo magis ipſorum inſidijs, ac fallacijs propter reſiſtẽdi inſcitiã patent. Rerũ ſpiritualiũ rudes: moribus nõ probandis corrupti: auerſis à recta rectione motibus indulgentes, portas obſidentibus ſponte aperiunt. Nõ itaq; hoſtes in nos Religio immittit, quos nullos antea ſenſerimus; ſed quos cũ vniuerſis habebamus cõmunes, ijs quo pacto obluctandũ, & quemadmodum vltro ad certamen prouocandi ſint docet: tela, vires, panopliã ſuppeditat:

peditat: animos ad prælia capeſſenda facit. Pugnant itẽ Religioſi velut ex editiore loco, & ex arce altiſſima, vnde promptius eſt ſubeuntes vincere, deumq́; & angelos auxiliares adipiſcũtur: quam ob cauſſam nihil eſt cur timeant ne ſuccumbant. *Fugiamus Iſraelem*, clamabant Philiſtæi: *dominus enim pugnat pro eis*. Talibus igitur auxilijs hoſtium potiri facillimum, & tam explorata ſpe victoriæ dimicare iucundiſſimum. IV. Nec tu crediderìs commendabilius eſſe, facultates retentas ad pios vſus bonam partem diſpertire, quam ijs ſemel venditis, & per egentes diſtributis, Chriſtum pauperem ſequi, ſeque hoc onere exonerare, & quæ ex diuitijs oriuntur, curas mordaciſſimas ſtirpitus extirpare. Tot delictis materiam, & alimenta præbent diuitiæ, vt illa bonis, quorum effectrices poſſunt eſſe (nunquam enim id negauerim) longè præponderent. Faſtum ac ſuperbiam, animos inflatos, peccandi licentiam generant, & commoditatem ſubminiſtrant. Diuitiarum amantes nihil niſi ampliores diuitias, & grandia lucra ſomniant, & in auaritiam, ſcelus deteſtabile, prolabuntur: vt hydropicis, *Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ*. Bene, & ſanctè, qui de facultatibus ſuis rerum neceſſariarum ſumma inopia laborantibus opem ferunt. Quis aliter ſentiat? Laudandi tamen copioſius, qui redactam ex illis pecuniam totam, ſecundùm Chriſti conſilium, ſemel ijſdem elargiuntur.

Sed

Sed inſtabis, & vrgebis. Tua benignitate, inquies, ſæpe illi fruebantur: de penu tua in dies ſingulos reficiebantur. Si igitur quantum eſt patrimonium tuum in eos ſemel effuderis, vnde eſuriem, ac nuditatem ſuam in poſterum ſolabuntur? Quaſi vero neſciamus verbum Dauidicum, *Tibi*, inquit, Deo puta, *derelictus eſt pauper: orphano tu eris adiutor.* Nec alimonia, nec veſtitus pauperi deerat, cum diues de eleemoſyna tribuenda cogitationem nondum ſuſcepiſſet. Quid multa diſputo? Omnes illi diuitiarum laudandi vſus, quos adduxiſti, non niſi quædã principia, & rudimenta ſunt Chriſtianæ militiæ. Nobiliſſimum facinus incipit, qui ſe totum quantus eſt, non partem aliquam rerum ſuarum deo donat. Illas ſiquidem hoſtes occupare, fures ſurripere, proſcriptiones auferre poſſunt. Accedũt, recedunt, & nunc huius, nunc illius in manu, & mancipio ſunt: quando mors, vt alia omnia, ſic poſſeſſores, & dominos mutare ſolet: quæ cum ianuam pulſauerit, velimus nolimus dimittenda ſunt vniuerſa. Illud ſibi dicari mauult deus, quod noſtrum eſt totum, quodque nec tyrannus, nec prædo eripuerit, quod nobiſcum cœlum petat.

V. Quod fabulantur de affectu, quo relinqui mundum ſatis videatur ad ſanctimoniam, & exemplis Patriarcharum ſe tuentur, quam vereor, ne iſta oratione, quomodo & antegreſſa, ceu velo quodam ſuam φιλοκοσμίαν prætexant, & excuſationes quærant, ne, quibus inuoluti ſunt

prauis

prauis habitibus, ijs ſe mundo longùm vale dicentes euoluere ac veterem hominem exuere cum actibus, & concupiſcentijs ſuis, & induere nouum cogantur, quem Religioſos induere manifeſtum eſt. Demus autem iſtis, cum magnis etiam opibus cohærere poſſit ſanctitudo, cum honoribus humilitas, cum epularum lautitia caſtitas: veruntamen, ſi non ea quæ optantur potius, ſed magis quæ plerumque eueniunt, quæq; in communi vita verſantur intueri voluerimus, quid melius, conducibilius, tutius, ac ſalutariús ſit, haud obſcurè apparebit. Erit igitur intelligẽtis ſecuritatem amplecti, & cautionem imprudentiæ anteponere. Non aliud tam arduum ac laborioſum, quam cum multis poſſeſſionibus poſſidere quempiam animum ſuum: vt eas ſcilicet poſſideat, quaſi non poſſideat: & hoc mundo vtatur tanquam ſi non vtatur. Perſpice, obſecro, quantùm inter eos ſit diſcriminis, quorũ alter ſolo affectu, non re, & opere ipſo, alter vtroque modo à rebus caducis ſeſe prorſus abducit, ac ſeiungit. Ille velut aduerſo flumine celocem vrgens lentè, & cum difficultate procedit, plurimum ſudat & delaſſatur; ſæpius vndarum impetu retro vrgetur. Quis enim vel mille impedimentis præualeat? Quis tantas moles etiam ſummè contendendo facilè perrũpat? Laqueis totus mundus eſt refertus, quis ſatis cauerit, ne comprehendatur? Alterius verò nauigium ventis volat ſecundis; nihil obſtat: omnia ei præſidia, &

dia, & ſubſidia adſunt, locus, ſtatus, ſtudia, ſocij, occupationes, magiſtri, Rectores, quidquid videt, quidquid audit, & quid non tandem? VI. Ne quis porrò Religioſorum diſciplinam vitæ communi idcirco poſthabendã putet, quoniam cum hac minore, cum illa multo maiore negotio ad ſanctitatẽ peruenitur: & quæ difficiliora, ea etiã pulchriora, & perfectiora cẽſentur. Etenim partim eorum qui ita dictitant, quid loquantur neſciunt: partim ex aſtu quodã, & nequitia ſic loquuntur: vt cũ ſæculo ad explendas cupiditates ſuas inhæſitent, id iuſta ratione (vt perfectiores ſcilicet quã Religioſi, ſi probe viuant) facere exiſtimentur. Et eſſet fortaſſe quo ſe defenderent, ſi, qui illic probitati, & innocentiæ ſtudent, quos paucos reperiri inter millia innumera certũ eſt, *cũ pauci ſint qui ſaluantur*, inuicti ſemper, & ſine plagis abirent. Produnt hos qui ſic ratiocinantur eorũ vita & mores vitijs & peccatis, nec leuibus inquinati. Id quod non cũ hoſte fortiter confligentis, ſed ab hoſte turpiter peſſundati, ac cæſi argumentum eſt. Sed eſto, nullũ aliquando vulnus accipiant iſti, hoſtẽ irrideant, & conculcent ſemper, inſunt tamen Religioſo ſtatui bona inſuper plurima, quorum in vita vulgi veſtigium nullum inuenias. VII. Quæ bona ſi omnes complecti vellent, ſeq; ipſos propter regnũ cœlorum caſtrarent, ac liberos gignere aut nollent, aut deſinerent, citius vtiq; mundo finis, & finis beatiſſimus imponeretur. Regnũ dei, quod deſideramus,

mus, & ab eo petimus quotidie, citius adueniret & cœleſtis illa ciuitas, quam inquirimus, cũ hîc manentem non habeamus, ſuis ciuibus celerius cõpleretur. At enim, ô deus, fruſtra fruſtra timetur mundi interitus. Caſtimoniæ quippe, & virginitatis ſemita peranguſta eſt, vt eam ingredi paucis allubeſcat. Et dei munus eſt continentia, quo ille quos vult muneratur: muneraretur autem plures, ſi vocanti auſcultare, & quibus ſe volentes implicuerunt pedicis explicare non refugerent. Qui de propagatione generis, ac familiæ nimium ſunt ſolliciti, & vnicis filijs monaſticen meditantibus dolore, ac mœſtitia conficiuntur, eorumque ſanctiſſimæ voluntati omnibus machinis aduerſantur, ſi metuunt defuturos quos hæredes ſcribant, cognatos ſcribant, pauperes ſcribant: Chriſtum ipſum ſcribant, quo nemo hæres dignior; qui multo cum fœnore gratiam, eamque ſempiternam eſt relaturus. Quid autem ſi filius ille vnicus aut moriatur, aut, ſiue vitio conſtitutionis ſuæ; ſiue ſterilitate vxoris nihil generet? quod non rarò videmus accidere, an non ſimiliter genus deficiet? Ridendus vtique qui pro certo ſe acquiſiturum confidit, quod permultos non acquiſiuiſſe videat, & poſtquam acquiſierint amiſiſſe. Quin ipſas quoque familias, licet plurimis capitibus, & proſperitate ampla, aliquando, vt ſunt res humanæ, conſeneſcere, & è medio euaneſcere neceſſe eſt. Et erit, qui familiã ſuam inter tot caſus

nun-

nunquam occaſurã ſibi audeat polliceri? Chriſtianiſmus noſter & animorum, &, vbi extremo dierum omnium è ſepulchris filio dei vocante rediuiua prodierint, corporum quoque æternitatem ſpondet. Cur ergo in alijs quæritur, & affectatur, quod in nobismetipſis fœliciſſimè habituri ſumus? Dixi compendio, quæ contra matrum mollitiem, filios deo quodammodo inuidentium, ac ſuffurantium, & contra inconſideratos, ac impudentes Religionis ſacræ calumniatores dicenda duxi.

Volebamus hanc Apologiam extendere longius, & pro colophone digredi in laudes, & decora huius ſacroſancti ſtatus ampliſſima, quæ nobis SS. Patres, quorum præcipui hoc vitæ genus coluerunt, affatim ſuggeſſiſſent. Sed cum videremus eam ſatis creuiſſe, ſententiam mutauimus. Qui plura deſiderabit, Chryſoſtomi libros de comparatione Regis & Monachi, item contra vituperatores vitæ monaſticæ legat. Quos libros nos quidem, cum aliunde quæ diceremus abundè ſuppeterent, non attigimus. Suppetiuerunt autem ex noſtro Hieronymo Plato, de cuius ceu campis prædulciũ aquarum in hac noſtra breuitate velut vnam heminam, aut etiam minus hauſimus, quam piis adoleſcentibus propinauimus.

XII. *D. Franciſcus à Ieſu Chriſto* στιγματιζόμενος.

Argumentum.

Vitam D. Franciſci litteris commendauit S. Bonauentura. Ex tota narratione ſeligemus cap. XIII. quod eſt de ſacris ipſius ſtigmatis, ſeu vulnerum quinq; ſignis, ab effigie Chriſti in cruce pendentis, & in ſublimi apparentis, eidem in monte Aluerna, necem Saluatoris crudeliſſimam mente contemplanti impreſſis. Conabimur exprimere mœrorem, & gaudium, cum quo obtutum in illud cœleſte prodigium defigebat. Rurſus dolorem, quo eius corpus afficiebatur, & ſuauitatem, quo eius animus perfundebatur, cum notas illas manibus, & pedibus, & latere exciperet, ex quo etiam frequenter ſanguis promanauit, qui femoralia infecit. Deniq; virum hunc ob iſta diuinitus ſibi inſculpta ſigilla in Eccleſia Catholica magnum, & admirabilem pro mediocritate noſtra extollemus.

Qui vitam, & actiones tuas, Franciſce, ſeu expoſitas legunt, ſeu fama, & auditione accipiunt, quanquam ex multis rebus conſummatam ſanctitatis tuæ excellentiam deprehendunt, quantumq́ue gratia, & amicitia apud Ieſum Chriſtum, humani generis liberatorem valeas, intelligunt, è nulla tamen id clarius, euidentiusq́ue perſpiciunt, quam quòd is te potiſſi-

mũm,& ante omnes ex infinitate mortalium e-legit, quem prærogatiua quadam diuiniſſima condecoratum, vniuerſis gentibus, Chriſtianum nomen profitentibus, ac cœlitibus quoque ipſis ſuſpiciendum, venerandumque proponeret. Iſta porrò prærogatiua quæ nam alia, niſi vt vnus tu in corpore tuo geſtares incomprehenſæ eius erga nos charitatis monimentũ, quæ ſunt quinque vulnera, quorum notas etiamnum in cœlo ſeruat, quasque ſuprema illa, & formidabili luce, cum ad pronuntiandam de rediuiuis omniũ ſæculorum hominibus ſententiam in ſublimi apparebit, conſpiciendas eſt exhibiturus? Portauit & magnus ille Magiſter orbis terrarum Paulus ſtigmata Domini Ieſu in corpore ſuo. Portarunt forſitan & alij, ſi hiſtorijs fidem tribuimus. At non ad iſtum modum; non ſicut tibi donatá, & inſculpta: non tam admirabiliter, & conſpicuè: non cum tanta portantium gloria, & celebritate. Quis tè ſolùm intuens, ſeruum Chriſti negauerit, cum eius inſignibus cohoneſtatus incedas? Cui Principi, Regi, Imperatori quiſque in obſequio, ac miniſterio ſit, ex eorum, quæ in veſtibus circumferunt inſignibus agnoſcitur. Tu omnium Principum Principis, omnium Regum Regis, omnium Imperatorum Imperatoris ſacratiſſima repræſentas inſignia, & ita quidem, quomodo extra te, vt creditur, nullus. Et quiſquam quin de illius ſis domeſticis dubitabit? Et quiſquam te venerabundus non contempla-

templabitur? Quid hac contemplatione fingi poteſt optabilius? quid perſentiri dulcius? De Aluerna monte, vbi pluribus diebus totum te in ieiunijs, & ſacris precibus collocaras, & in deum effuderas, deſcendiſti, non vt Moſes diuinas leges lapideis tabulis inſcriptas, ſed Chriſti in cruce ſuffixi imaginem, ac ſimilitudinem præferens: non artificis cuiuſpiam manu conformatam: ſed in membris corporeis digito dei expreſſam videlicet. Quam etſi tu omnimodis pro modeſtia tua incredibili abſcondere, & occultare niterere, non pauci tamen oculis ſuis, magno cum pietatis ſenſu conſpexere: voceque & literis publicauere. Nec ſigilla iſta ſacroſancta latere voluit Deus, qui mirificam eorum vim, ac virtutem per miracula demonſtrauit. Manus tuæ intus in vola, pedes foris clauiculis carneis, & capitatis confixi, & horum cuſpides contortæ aſpiciuntur. Tu illas, vt potes veſte, calceis tegis, (lateris enim vulnus ſub aſpectum non venit) ne tam illuſtria ſigna occurrentibus manifeſtò pateant. Quæ quoniam tibi ſummam admirationem, laudemque conciliant; tu qui omnem admirationem, & prædicationem pro nihilo ducis, & tantùm in cruce domini tui gloriaris, *per quem tibi mundus crucifixus eſt, & tu mundo*, quo pacto eã effugias, nõ reperis. Et id tibi dolori eſt tanto, quanto alij ſua ignominia nõ foret. O te virum incomparabilem. Nos quidem

terræ onera cruciatus Saluatoris animo nobiſcum reuoluimus:tu eorum ſenſum quoque in corpore tuo aſſiduè percipis; in te ipſo quinque illa vulnera conſpicis, quorum non potes vnquam obliuiſci, niſi tuimet meminiſſet deſieris. Hæc delectamenta, hæ deliciæ, hæc tibi ornamenta auro & gemmis pretioſiora ſunt. Hic dolor omni dulcedine dulcior: hoc mnemoſynon, quo te amicus ille tuus opt. max. impertiuit longè acceptiſſimum. Ieſu effigiem, & ſimulacrum, & in eo oſtentata vulnera exoſculamur: cum vera, & ipſiſſima eius vulnera non poſſimus. O ſi ſtigmata tua, illorum mellifluorum, vitaliumque vulnerum vicaria nos oſculis contingere humilitas tua ſingularis pateretur. Quis non ſe beatiſſimum iudicet, ſi te contueri, ſi loquentem audire, ſi hoſpitio accipere liceat? De cœlo cecidiſſe, & ad nos, nihil niſi terrena, & caduca cogitantes, ſineque fine ac modo in deum peccantes miſſus videris, vt tam præclaro corporis tui monumento omnes ad moneas, quam atrocia dei filius pro eorum ſalute ſuſtinuerit, ac proinde ad pœnitentiæ ſtudium ſeſe applicare velint.

Sed iam vt res geſta, & quam admirabili, ac ſtupenda ratione, quinque locis, nempe in manibus, & pedibus, clauorum, & lanceæ in latus adactæ ſigna receperis, pauliſper conſideremus. Cum in montem illum Aluernam certo anni tempore, vti conſueueras, ab vrbano ſtrepi-

ſtrepitu, ac turbis ſeceſſiſſes, vt ſolus cum ſolo deo impenſius verſarere, animo, & oculis, & manibus ardentiſſimas preces fundentis, & quibus nos Ieſus expiauit tormenta perpendentis in morem erecto tibi nouum, & inauditum ſeſe ſpectaculum obiecit. Conſpectus eſt enim vnus de celſiſſimo ordine Seraphinorum cum ſex alis, quarum duæ ſupra caput eminebant: duæ dextra leuaque ad volatum pandebantur: reliquæ duæ corpus operiebant. Inter alas autem effigies humana cruci affixa, & in aere ſuſpenſa cernebatur. Attonitus meritò tali viſo ſtupuiſti, & te ſympathia inſolita, magna cum voluptate coniuncta penetrauit. Vultus pendentis ad te conuerſus, iſque lætiſſimus, ac placidiſſimus lætitia te cumulabat: quo apertè ſignificabat, quam ipſi cordi eſſes, & quem fauoris, ac beneuolentiæ locum apud eum teneres: eratque obtutus ille ſuauiſſimus muta quædam, ac non minima tui commendatio. Ita ſolemus, quos diligimus, charoſq; habemus blando, à quibus voluntas noſtra abhorret, toruo lumine aſpicimus. Index quippe, & nuntius cogitationum noſtrarum vultus eſt. Gaudebas ergo, & gratulabare tibi, cum tam fœlici contuitu dignus haberere. Renouata verò hac effigie mortis, & cruciamētorum Ieſu memoria inſtar gladij mentem tuam conſauciabat, vt quod cernebas cum lætitia, idem ſimul cū mœrore, ac dolore cerneres. Eheu dicebas, proſilientibus lacrymis, quid comme-

ruiſti domine?quod ſcelus conſciuiſti, vt ſceleratorum pœnas ſubires? Ego ego in crucem agendus fui. Mea eſt omnis, quam tu luis iniquitas. Mihi iſta carnificina debebatur. Mitto reliquum lamentationis tuæ, quo dolorem, & amorem tuum erga Chriſtum, immaniſſima nece intereuntem, vberrimè teſtificatus es. Quid dicam de ſermone illo ſecretiſſimo, quem ad te habuit: quemque tu quoad vixeris aperies nemini? Vt exultaſti? vt tibi plauſiſti? vt gaudio triumphaſti? O quibus, quam feruentibus deſiderijs illa verba te accenderunt? Ardebas quidem prius: ſed hæc ignem igni addiderunt. Nunc demum tibi amare Deum videris, antehac dilexiſſe. Nunc demum ad quæuis rigida pro Chriſto exantlanda promptum eſſe, antea trepidaſſe, & fugiſſe. Nunc in Chriſto vitam vitalem viuere, ante mortuam vixiſſe. Eloquium hoc Crucifixi ſuper mel, & fauum ori tuo, cui mox ſucceſſit, de quo paulo ſupra locuti ſumus, admiranda ſtigmatum ſacrorum ſacra impreſſio, qua aſpectabilibus te ſignis amoris erga te ſui inſigniuit. Feres igitur publicitus inſignia Regis tui, quibus euadas ipſe inſigniſſimus. Feres arma ducis tui miles fortiſſime, quorum ope omnes inimicos tuos occidione occidas, & ad nihilum redigas. Portabis vexillum, cuius aſpectu qui prælia Domini præliantur, excitabuntur, & confirmabuntur. Propter hæc ſtigma-

ſtigmata nemo tibi moleſtus erit. Omnes qui te viderint venerabuntur. Tua autem per orbem ſparſa familia Parentis ſui decore tanto immortaliter lætabitur, atque ad integritatem, & ſanctimoniam tuam, qua cœleſtem hanc prærogatiuam es conſecutus, imitandam totis pectoribus exardeſcet.

SYNTAGMA SEPTIMVM.

SELECTA EX FRONTINO, ET POLYÆNO POTISSIMVM STRATEGEMATA.

Quid ſit Strategema.

ΣTατήγημα (latinè ſtrategema, ſyllaba ſecunda per ſecundam, non primam vocalem, vt multi efferunt) eſt res à duce exercitus geſta. Facinus ab Imperatore editũ. Seu, facinus, in quo imperatoriæ artis ſpecimen editur. Nam peculiariter ita dicitur callidum facinus, ſeu ſollers conſilium, quo Imperator exercitus hoſtem circumuenit, στρατηγικὸν σόφισμα, vt Plutarchus loquitur. Cic. 3. de nat. Deor. Conſilium illud imperatorium fuit, quod Græci στρατήγημα appellant: ſed eorum Imperatorum, qui patriæ conſulerent. Ingenioſum in bello inuentum, quod ad eius, qui id excogitauit vtilitatem, & ad hoſtium perniciem momentum habet. Hæc Theſaurus linguæ græcæ.

Ex-

Ex libro I.

DARIVS, vt falleret Scythas, canes atque aſinos in diſceſſu reliquit, quos cum latrãtes, rudenteſque hoſtis audiret, adhuc remanere Darium credidit. Canes in caſtris ſeruantur pro excubitoribus. Eſt enim animal leuiſomne, & eorum vſus etiam apud Homerum. Aſini, & muli vt iumenta oneribus ferendis. Maluit Darius beſtias, quam milites amittere.

CORIOLANVS. Cum ignominiam damnationis ſuæ bello vlciſceretur, populationem patriciorum agrorum inhibuit, deuſtis, vaſtatiſque plebeiorum, vt diſcordiam moueret, qua conſenſus Romanorum diſtringeretur. Sic HANNIBAL Fabium Max. cui neque virtute, neque arte bellandi par erat, vt infamia diſtringeret, agris eius abſtinuit, cæteros populatus. Contra ille, ne ſuſpecta ciuibus fides ſua eſſet, magnitudine animi effecit, publicatis poſſeſſionibus ſuis. cap. 8.

LEGATI Romanorum, cum miſſi eſſent ad regem Antiochum, qui ſecum Annibalem, victis iam Carthaginẽſibus habebat, conſiliumque eius aduerſus Romanos inſtruebat, crebris cum Hannibale colloquijs effecerunt, vt is Regi fieret ſuſpectus, cui alioqui gratiſſimus erat, & vtilis, propter calliditatem, & peritiam bellandi. cap. 8. Ob hoc ipſum, & iure belli, tanquam victum hoſtem Romani Annibalem ab Antiocho

rege petiuerunt. Petiuerant ſtatim vt depugnatum fuit ante mœnia Carthaginis: ſed reſponſum, in Africa non eſſe. Liuius lib. 30.

L. SYLLA cum legiones ciuium Romanorum pernicioſa ſeditione furerent, conſilio reſtituit ſanitatem efferatis. Properè enim annuntiari iuſſit, hoſtem adeſſe, & ad arma vocantium clamorem tolli: ſigna canere. Diſcuſſa ſeditio eſt, vniuerſis aduerſus hoſtem conſentientibus. cap. 9. Cretenſes quondam diſſidijs agitabantur. Qui cum hoſtem aduentare audirent, conſenſu ad arma contra concurrerunt. Hinc prouerb. Syncretiſmus, quoties animis diſiuncti, ob commune malum depellendū vires coniungunt, vt Syllani milites hîc fecerūt.

Q. SERTORIVS cum barbaro, & rationis indocili milite vteretur, ceruam candidam, inſignis formæ per Luſitaniam ducebat, & ab ea quæ agenda, aut vitanda eſſent, pernoſcere ſe aſſeuerabat, vt barbari ad omnia, tanquam diuinitus imperata obedirent. cap. 11. Sic C. Marius Sagam quandam ex Scythia habuit, à qua ſe dimicationum euentus prædiſcere ſimulabat. Ibid. De cerua candida ab agreſti quodam Spano capta, & Sertorio donata, fusè Plutarch. Et eſt ſanè iucunda narratio, quam deſcriptam habuiſti Syntag. 1. niſi fallor, cap. 49. vbi & Gellij de ea locum inſignem notaui.

EPAMINONDAS Thebanus contriſtatis militibus, quod ex haſta eius ornamentum, inſu-

inſulæ more dependens, ventus ablatum in Lacedæmonij cuiuſdam ſepulchrum detulerat, Nolitē, inquit, milites trepidare; Lacedæmonijs enim ſignificatur interitus: ſepulchra enim funebribus ornantur. Idem inſtante aduerſus Lacedæmones pugna, cum ſedile, in quo reſederat, ſuccubuiſſet, & id pro triſti ſignificatione milites interpretarentur, Immò, inquit, vetamur ſedere. cap. 12. Sic PERICLES, cum in caſtra eius fulmen decidiſſet, terruiſſetque milites, aduocata concione, lapidibus in conſpectu omnium colliſis ignem excuſſit, ſedauitq; turbationē, cum docuiſſet, ſimiliter nubium attritu excuti fulmē. Ibid. Sic CHABRIAS claſſe dimicaturus, excuſſo ante nauē ipſius fulmine, exterritis per tale prodigium militibus, Nunc, inquit, potiſſimùm iucunda pugna eſt, cū deorum max. Iupiter adeſſe numen ſuum claſſi noſtræ oſtendit. Ibid. De omnibus lege c.5. lib.1. apud Valer. Max.

Ex libro II.

IPHICRATES cum aduerſus Lacedæmonios pluribus diebus caſtra cōminus haberet, & vtraq; pars certis temporibus aſſiduè pabulatum, lignatumq; procederet, quodam die militū habitu ſeruos, lixaſq; dimiſit ad munera, milites retinuit, & cum hoſtes diſperſi eſſent ad ſimilia munera, expugnauit caſtra eorum, inermeſque cum faſciculis paſſim ad tumultum accurrentes facile aut cecidit, aut cepit. cap. 1.

Hie

Hic idem dux pedites manibus ſimiles dicebat, equites pedibus, ipſam aciem pectori, Imperatorem capiti.

Elogium huius præclari ducis, cuius ſtrategemata complura ex Polyęno infra ponentur, ex Cornelio Nepote adſcribamus. Iphicrates Athenienſis non tam genere, aut magnitudine rerum geſtarum, quam diſciplina militari nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, vt non ſolum ætatis ſuæ cum primis compararetur, ſed ne de maioribus natu quidem quiſquam anteponeretur. Multùm vero in bello eſt verſatus, ſæpe exercitibus præfuit, nuſquam culpa malè rem geſſit, ſemper conſilio vicit, tantumque eo valuit, vt multa in re militari partim noua attulerit, partim meliora fecerit.

MAHARBAL miſſus à Carthaginenſibus aduerſus Afros rebellantes, cum ſciret gentem eſſe auidam vini, magnum eius modum mandragora permiſcuit, cuius inter venenum, ac ſoporem media vis eſt. Tunc prælio leui cõmiſſo, eis de induſtria ceſſit: nocte deinde intempeſta, relictis intra caſtra quibuſdam ſarcinis, & omni vino infecto fugam ſimulauit: cumque barbari occupatis caſtris in gaudium effuſi medicatum auidè merum hauſiſſent, & in modum defunctorum ſtrati iacerent, reuerſus cepit eos, ac trucidauit.

TIBERIVS GRACCHVS in Hiſpania certior factus hoſtem inopem commeatu laborare,

rare, inſtructiſſima caſtra omnibus eſculentis deſeruit, quæ adeptum hoſtem, & repertis intemperanter repletum, grauemque, reducto exercitu ſubitò oppreſſit. cap. 5.

THEMISTOCLES victo Xerxe, volentes ſuos pontem rumpere prohibuit, cum docuiſſet, potius eſſe eum expelli ex Europa, quam cogi ex deſperatione pugnare. Idem miſit ad eum, qui indicaret, in quo periculo eſſet, niſi fugam maturaret. Pyrrhus inter cætera præcepta memoriæ tradidit, non eſſe pertinaciter inſtandum hoſti fugienti: non ſolum ne fortius ex neceſſitate reſiſteret: ſed vt poſtea quoque facilius acie cederet, ratus non vſque ad perniciem fugientibus inſtaturos victores. cap. 6. Docet Vegetius lib. 3. cap. 21. viam abſcedendi hoſtibus dandam, vt facilius deleantur. Nam clauſis ex deſperatione creſcit audacia, & cum ſpei nihil eſt, ſumit arma formido. Et licet exigui numero, & infirmi ſint viribus, ex ipſa deſperatione ſpem concipiunt. *Vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem.*

ALEXANDER deuicta, perdomitaque Thracia petens Aſiam, veritus, ne poſt ipſius diſceſſum ſumerent arma, reges eorum, Præfectoſque, & omnes, quibus videbatur ineſſe cura detractæ libertatis, ſecum velut honoris cauſſa traxit: ignobilibus autem relictis, plebeios præfecit; conſecutus, vt principes beneficijs eius ob-

ſtricti,

Verrucoſus, à clementia morum Ouicula. Plin. de viris illuſtrib.

ALEXANDER oppugnaturus Leucadiam, commeatibus abundantem, prius caſtella, quæ in confinio erant, cepit, omneſq; ex his Leucadiam paſſus eſt confugere, vt alimenta inter multos citius abſumerentur. c. 4. Ex tribus ſummis Imperatoribus apud Lucian. primas dat Minos Alex. M. ſecundas Scip. Africano, tertias Annibali.

PERICLES Athenienſium dux, cum oppugnaret quandam ciuitatē magno cōſenſu defendentium tutam, nocte ab ea parte murorum, quæ mari adiacebat claſſicum cani, clamoremq; attolli iuſſit: hoſtes penetrari illac in vrbē rati, reliquerūt portas, per quas Pericles deſtitutas præſidio irrupit. ANTIOCHVS aduers⁹ Epheſios, Rhodijs quos in auxilio habebat præcepit, vt noctu portū cum magno ſtrepitu inuaderēt: ad quā partē omni multitudine cum tumultu decurrēte, nudatis defenſore reliquis munitionibus, ipſe aggreſſus ex aduerſo, ciuitatem cepit. cap. 9.

IPHICRATES cum præſidio Corinthum teneret, & ſub aduentum hoſtium ipſe vigilias circumiret, vigilem quendam dormientem vidit, quem cuſpide transfixit. Quod factum tanquam ſæuum increpantibus, Qualem inueni, inquit, talem reliqui. cap. 12. Quia videlicet dormientes nihil differunt à mortuis. Et ſomnus imago mortis.

RO-

ROMANI cum à Gallis Capitolium obſideretur, in extrema iam fame panes in hoſtem iactauerunt, conſecutique, vt abundare commeatibus viderentur, obſidionem, donec Camillus ſubueniret, tolerauerunt. Liuius lib. 5. Induciæ deinde cum Romanis factæ, & colloquia permiſſu Imperatorum habita, in quibus cum identidem Galli famem obijcerent, eaq; neceſſitate ad deditionem vocarent, dicitur aperiendæ eius opinionis cauſſa multis locis panis de Capitolio iactatus eſſe in hoſtiũ ſtationes. Idem Athenienſes aduerſus Lacedæmonios feciſſe dicuntur. cap. 15.

ROMANI aſſidente mœnibus Hannibale, oſtentandæ fiduciæ gratia, ſupplementum exercitibus, quos in Hiſpania habebant, diuerſa porta miſerunt. Iidem agrum, in quo Hannibal caſtra habebat, defuncto forte domino venalem, ad id pretium licendo perduxerunt, quo is ager ante bellum venierat. cap. 17. Liuius decade. III.

Ex libro IV.

SCIPIO Africanus cum cuiuſdã militis ſcutum elegantius ornatum vidiſſet, dixit, non ſe mirari, quòd tanta cura ornaſſet, in quo plus præſidij, quam in gladio haberet. cap. 1. Puto hunc Africanum eſſe minorem, qui tertio bello Punico Carthaginem euertit, natura Pauli Æmilij

milij filium, adoptione filij maioris illius Africani, de quo bello Punico ſecundo multa Liuius. Poſterior etiam Nummantinus audit, à ſubactâ Numantia, vrbe Hiſpaniæ Tarraconenſis; quam Romani obſederunt annis 14. Dicitur & Scipio Æmilianus.

C. MARIVS recidendorum impedimentorum gratia, quibus maximè exercitus agmen oneratur, vaſa, & cibaria militum in faſciculos aptata furcis impoſuit, ſub quibus & habile onus, & facilis requies eſſet; vnde & in prouerbium tractum, Muli Mariani. cap. 1.

ANTIGONVS cum filium ſuum diuertiſſe audiſſet in eius domum, cui tres filiæ inſignes ſpecie eſſet, Audio, inquit, fili, anguſtè habitare te, pluribus dominis domum poſſidentibus. Hoſpitium laxius accipe, iuſſoque emigrare, edixit, ne quis minor quinquaginta annis, hoſpitio matris familiâs vteretur. Q. METELLVS Coſ. quamuis nulla lege impediretur, quin filium contubernalem perpetuum haberet, maluit tamen eum in ordine merere. Idem Pub. Rutilius Coſ. fecit. cap. 1.

Q. MAXIMVS transfugere ad hoſtes volentem Statilium, nobilem claræ operæ equitem, vocari ad ſe iuſſit, eique excuſauit, quod inuidia commilitonum virtutes illius ad id tempus ignoraſſet. Tum donato ei equo, pecuniam inſuper largitus obtinuit, vt quem ex conſcientia trepidum accerſierat, lætum dimit-

ſubitò itaque oppreſſi, eodem die & nauali, & pedeſtri prælio victi ſunt. cap. 7.

EX POLYÆNO.

Ex libro I.

THESEVS in pugnis anteriores capitis crines abradere ſolebat, præparans ſe, ne quis eum apprehendere, ac tenere poſſet. Poſt Theſeum ab omnibus Græcis ea radendi conſuetudo ſeruata eſt, quam raſuram Theſeidem appellabant. Imitantur hanc raſuram præ cæteris Græcis Abantes, quod etiam Homerus teſtatur.

CLEOMENES Lacedæmoniorum Rex Argiuis bellum inferebat, exaduersùm caſtra locabat. Argiui attentè obſeruabant, ac ſpeculabantur quid rerum hoſtes gererent. Nam omnia, quæ vellet per præconem exercitui Cleomenes ſignificabat, atque illi ſimilia ſemper facere ſtudebant. His ſe armantibus, contra ſe armabant: exeuntibus contrà exibant: requieſcentibus ſe quieti dabant. Cleomenes tacitè, & clam præceptum dederat, vt cum prandium ediceret præco, arma ſumerent. Illo igitur proclamante Argiui ad prandium ſe conferebant. At Cleomenes educens armatos, ſine negotio nudos, & inermes Argiuos trucidauit.

MYRONIDES. Athenienſes, & Thebani ad pugnam inſtruebantur, Myronides Athenienſibus præcepit, vt cum ipſe ſignum dediſſet, excurrerent in hoſtes, initio facto à ſiniſtra. Quo ſignum dante illi currebant. Cum verò aliquo vſque eſſent progreſſi, Myronides ad dextrum cornu feſtinans, magna voce clamauit, vicimus in læua. Athenienſes victoriæ fama confirmati, promptius, & alacrius hoſtes aggrediuntur. Thebani nuntio ſuorum cladis perculſi, ad fugam inclinauerunt.

Ex libro II.

AGESILAVS in Meſſeniam exercitũ ducens miſit exploratorem. Quo nuntiante, non ſolum ipſos Meſſenios ex vrbe prodire, ſed etiam vxores, & liberos, atque ſeruos in libertatem vocatos, diſceſſit; quòd eos de vita deſperaſſe videret, atq; idcirco fortius ꝓpugnaturos. A Xenophonte hunc regem eximiè laudatum, & ea laudatione facilè omnes omniũ imagines, & ſtatuas ſuperatas, cũ ille neq; pingi, neq; fingi ſe pateretur, ſcribit Cic. ad Luceium, epiſt. 12. lib. 5. De eodem ita Probus. Illud inprimis fuit admirabile, cum maxima munera ab regibus, & dynaſtis, ciuitatibuſque ei conferrentur, nihil vnquàm in domum ſuam contulit, nihil de victu, nihil de veſtitu Laconum mutauit. Domo eadem fuit contentus, qua Euryſthenes pro-

progenitor maiorum ſuorum fuerat vſus: quam qui intrarat, nullum ſignum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contrà plurima patientiæ, atque abſtinentiæ. Sic enim erat inſtructa, vt nulla re differret à cuiuſvis inopis atque priuati, &c.

EPAMINONDAS Thebanis ſuaſit, vt cum Lacedæmonijs, qui apud ipſos diuerſabantur lucta contenderent. Qui nullo negotio eos proſternentes didicerunt eos contemnere, atque ita fortius bellum aduerſus ipſos cum fiducia geſſerunt.

CALLICRATIDAS Cyrenenſis ab eo qui arcem Magneſiæ cuſtodiebat petijt, vt quatuor ex ſuis ægrotantes reciperet. Quo permittente, ſingulos thoracibus indutos reclinauit, enſeſq; inſuper chlamyde tectos appoſuit. Cum qui lectos quatuor portabant, inter portas veniſſent, viginti ſimul iuuenes armati cuſtodibus trucidatis arcem obtinuerunt.

ARISTOMENES Lacedæmonius Dionyſio ferens auxilium, exigua inclinatione facta videns triremes permixtas, præcepit ſuis vt clamarent, ſine fugere. Hoſtes audita hac voce in fugam conuerſi ſunt, rati ſe omninò ſuperatos.

Ex libro III.

IPHICRATES cum in hoſtes militum agmen produceret, quoſdam trepidos, ac timidos,

dos, pallidoſque ſequi conſpicatus, progreſſus aliquantulum, cum mox eſſet ineundum prælium, clamare præconem iuſſit; Si quis aliquid reliquit, reuertatur, & rectè inſtructus redeat. Hoc audito timidiores lætabantur, & cõtinuò reuerti cœperunt. At Iphicrates nulla mora facta: Nunc, inquit, viri ſine mancipijs nos cum hoſtibus pedem conferemus, vt ſoli etiam fructum fortitudinis, & virtutis capiamus. Hac re multo confidentiores facti ſunt milites, & ſine timidis pugnam facientes, victoriam pepererunt.

Idem vt per medios hoſtes euaderet, noctu tibicines miſit ad extremitates locorum occupatorum, mandans vt claſſicum canerent. Quibus canentibus hoſtes ad tubicinum ſonitum accurrerunt. Iphicrates cum medium locum inanem reliquiſſent, ſine periculo tranſijt.

Idem in latiſſimo campo aciem inſtruebat. Hoſtes numero longe ſuperiores incurſionem faciebant. At ille à tergo ſuorum militum foſſam effodit, vt ſpe fugæ præciſa manentes, fortius & generoſius pugnarent.

Idem Mitylenæ famam emiſit, breui multa ſcuta comparari oportere, quæ Chiorum ſeruis mitterentur. Hoc audito Chij ſeruitiorum conatum metuentes, è veſtigio miſerunt ei pecunias, & ſocietatem fecerunt.

Idem in ſumma pecuniarum egeſtate ſuaſit Athenienſibus, vt ædificia, quæ eminerent in publicas vias reſcinderent, aut venderent.

Itaque

Itaque domini ædium multas pecunias contulerunt, ne mutilarentur, aut labefactarentur ædificia.

Idem varijs modis milites exercebat, fictis excurſionibus, falſis inſidijs, fictis proditionibus, fictis aggreſſionibus, & panicis: vt ſi quando tale quid eueniret, non terrerentur.

Idem ſub hyemem videns opportunum tempus hoſtes aggrediendi, producere milites volebat; quibus ob veſtium tenuitatem, & frigoris ſæuitiam difficulter obedientibus, ipſe malam veſtem indutus, & reliquis leuiorem, accedens ad tabernacula ſingulos hortabatur, vt in hoſtem inuaderent. Qui conſpicati ducem abiectiſſima veſte præditum, & calceis vacantem pro communi ſalute ſe in voluntarium periculum offerre, libenter ſunt ſecuti.

Idem noctu locum quendam affectans, tubicines in diuerſas partes dimiſſos claſſicum iuſſit canere. Hoſtibus ad ſonitum tubarum alijs aliò diſcurrentibus, ille paucis qui relicti fuerant interfectis, facilè loco potitus eſt.

Idem maximis copijs imperabat, tam terreſtribus, quàm naualibus, & in ſtipendiorum diſtributionibus ſingulis menſibus quartam partem ſubtrahens, quaſi arrhabonem cuiuſque retinebat, ne exercitum deſererent. Ita & multos ſemper habuit milites, & diuites: quippe qui mercedis quartam partem in ſubſidio habebant.

Idem in Thracia multos Odryſarum ceperat. Illi igitur vehementer iaculando, & ſagittando inſtabant. Ipſe verò iuxta ſingulos, qui primam aciem tenebant nudum aliquem captiuum, manibus loro in tergum reuinctis collocauit. Odryſenſes ne ſuis vulnera infligerent, à iaciendo, & iaculando deſtiterunt.

Ex libro IV.

PHILIPPVS in exercitu magnæ exiſtimationis quendam Tarentinũ, quod calidis balneis eſſet vſus, imperatorio munere, ac dignitate priuauit, inquiens, Neſcire mihi videris Macedonum conſuetudinem, ac mores, apud quos ne mulierem quidem puerperam aqua calida lauare videas.

ALEXANDER cum Aſiam deuiciſſet, Macedones ei moleſti erant, & graues, omniaq; per vim ab eo extorquere volebant. Qui mandauit, vt armati Macedones ſeorſum à cæteris ſtarent, è regione verò Perſæ. Qui cum in diuerſam partem diſceſſiſſent, Deligite, inquit, Macedones, ducem quem volueritis: ego verò Perſis vtar militibus. Si viceritis, faciam omnia, quæ cupitis. Sin victi fueritis, experti nihil vos per vosmetipſos poſſe, quietem agite. Hoc ſtrategema Macedones perterruit, atq; inpoſterum modeſtiores reddidit.

Parmenionis in Alex. M. epitaphium ex 3. Anthol. cum noſtra paraphraſi adijciamus.

Τόμ-

Τύμβον Ἀλεξάνδροιο Μακήδονος ἤντις ἀείδῃ,
Ἠπείρους κείνου σῆμα λέγῃ ἀμφοτέρας.

Si quis tumulum Alexandri cantare velit, recte faciet, ſi vtramque continentem, Aſiam & Europam, totum, inquam, mundum eius ſepulchrum eſſe dixerit. Omnia enim ille armis, & victorijs ſuis peragrauit. Proinde vt ſi diceret, non poteſt ei fieri pro dignitate tumulus. Vel potius ita, Non poteſt melius in ipſum ſcribi epitaphium, quam hoc ipſum, ſeu in hanc ſententiam in quam ego ſcripſi. De bellis, & victorijs Alexandri legantur Plutarch. Curtius, Arrianus. Nō plus tredecim annis indiguit, vt terra marique tantas res patraret, quantas adhuc nemo. Proximos illi honores occupaſſe videri Iulius Cæſar poteſt. Et tamen ampliſſimas Europæ nationes, Gallos, Hiſpanos, Germanos, Italos nondum adijt ille orbis domitor. Sciendum porrò quoſdam antiquos orbem οἰκουμένην, habitabilem in duas duntaxat partes diuiſiſſe, vt indicarūt Varro de LL. lib. 4. Salluſt. in Iugurth. Iſocrates in Paneg. nempe in Aſiam & Europam, cui Africam addebant.

Ex libro V.

PHALARIS vt Agrigentinis arma eriperet, ludos gymnicos ſplendidiſſimos extra ciuitatem ſe facturum affirmauit. Cumque vniuerſa ciuium multitudo ad ſpectaculum egrederetur,

retur, clauſis portis mandauit ſatellitibus, vt arma ex ædibus auferrent. Hunc Principem ſua crudelitas poſteritati notum fecit: cuius inſigne exemplum eſt taurus ille æneus, quem primus, & ſolus expertus eſt eius inuentor, & fabricator Perillus.

DIONYSIVS vt cognoſceret quam de ſe ſententiam haberent, & quid de ſe dicerent ſubditi, muſicas fœminas, & meretrices conſcribi iuſſit. Quæ cum magnis præmijs ſe donatum iri putarent, ille nihil eis donauit: ſed meretrices ſingulas explorauit, adhibitis tormentis, quidnam ab amatoribus audirent de tyrannide. Ita cognitis obtrectatoribus partim morte affecit, partim in exilium miſit.

DEMOCLES legationum obiens, cum à reliquis Legatis accuſaretur, magnis Dionyſij rebus obſtitiſſe, iraſcente tyranno; Mihi cum his, inquit, controuerſia fuit, quod poſt cœnam Steſichori, & Pindari Pæanas canerent: ego verò eos, quos tu compoſuiſti, atque ſimul eius carmina cecinit. Dionyſius lætitia affectus, non amplius ob crimina in ſe collata iraſcebatur. Notabis ſtrategema. Socij legationis aliud in Democle accuſabant, ille verſipellis aliud defendebat, quo ſciebat tyranno delinito ſe vſurum ex ſententia. Miteſcunt laudibus, qui irritantur iniurijs.

Ex

Ex libro VI.

IASON(non ille Theſſalus)cum bellum dextre confeciſſet, dixit ad matrem, Dioſcoros manifeſtiſſimum auxilium ſibi præſtitiſſe: & ob eam cauſſam vouiſſe ſe poſt victoriam deos hoſpitio recepturum. Vocaſſe autem ad conuiuium duces exercitus, & manipularios, atque tribunos militum, omnesq́; qui aliquam dignitatem gererent. Illa fidem habens eius verbis, quidquid habebat ornatus,poculorum,craterũ, menſarum ex argento & auro,omnia miſit. Qui magnam pecuniam conſecutus, ſalarium mercenarijs perſoluit.

Idem capta vrbe pecunijs affluente,multa, ſplendidaque ſpolia conſecutus, miſit ad matrem,omnes famulas mittere iubens, quotquot variæ,magnificæq́ue veſtis experientiam, & artem haberent,quæ ipſi pulcherrima quæque deligerent. Illa famulas omnes, quotquot habuit, ad veſtes eligendas miſit. Iaſon ijs comprehenſis, mercedem pro redimendis ipſis à matre poſtulauit. Er hat der Mutter einen Poſſen gemacht.

PYRRHVS à Romanis prælio ſuperatus, amiſſis elephantis ad Antigonum petendi auxilij cauſſa legationem miſit. Cumq́ue non impetraſſet,præcepit Legatis, vt omnibus contraria nuntiarent, Antigonũ cũ magnis copijs ſe auxilio venturũ promiſiſſe. Itaq; Tarentini omnesq́;

Siculi, & Itali, qui deſerere Pyrrhum volebant remanſerunt, ſpe Antigoni ſocietatis.

LEVCON pecunijs indigens, promulgauit ſe aliam monetam percuſſurum. Itaque ſuos quiſque nummos afferret, vt alia forma percuſſi valerent. Quibus omne, quidquid habebant afferentibus, aliud ſignum impreſſit, duplicique pretio eſſe vnumquemque nummum iuſſit. Itaque dimidiam partem eorum quæ collegerat lucratus, neminem ciuem damno affecit.

SAMNITES cum hoſtibus iuſiurandum inierunt, & fœdus de pace conſtituerunt ea conditione, vt nihil aliud quam lapidem, per vniuerſum murorum circuitum eximerent. Quibus eam rem tolerabilem exiſtimantibus, hoſtes infimos lapides eruerunt, ſic, vt facile vniuerſa moles collaberetur.

AMPHIRETVS Acanthius captus à piratis, in Lemnum deductus in vinculis conſeruabatur, prædonibus ingentem vim pecuniæ redemptitiæ ſperantibus. Ille à cibo abſtinens, mininm aqua ſalſa commixtum bibebat. Cum igitur aluum vacuaret, prædones exiſtimantes in ſanguinis fluxum incidiſſe, vinculis ſoluerunt, ne ob morbum è vita diſcederet, atque ita ipſis pecuniæ ſperatæ perirent. Ille ſolutus noctu aufugit, conſcenſaque naui piſcatoria Acanthum peruenit.

Ex libro VII.

AMASIS in eo bello, quod aduerſus Arabas habebat, à tergo Ægyptiorum conſtituit ſtatuas eorum deorum, qui apud ipſos ſummo honore, & religione colebantur, vt hoc modo alacrius pericula ſubirent, arbitrantes, ſe deos habere ſpectatores, quos nequaquam hoſtibus prodere, aut relinquere deberent. O ſuperſtitionem ſtolidiſſimam. Eos adduxit pugnæ ſpectatores, qui oculos habentes nihil videbant. Cur non ſeipſum ſpectatorem conſtituit?

MAVSOLVS Cariæ rex pecunias ab amicis colligere volebat, & metum ſimulabat, ſeſe imperio ſpoliatum iri, ijsque conuocatis, equos in eorum conſpectum produxit, theſauros aurum, argentum, veſtem, aliaque eius generis regi aduerſario, Perſarum, puta, ſe miſſurum dictitans, ne patrio principatu ſpoliaretur. His Mauſoli verbis amici fidem adhibentes, eodem die infinitam pecuniarum multitudinem ei miſerunt. Hunc regem duæ res nobilitarunt, coniugis Artemiſiæ amor, etiam in mortuum, inauditus: & Mauſolæum: hoc eſt ſumptuoſiſſimum ſepulchrum, quod ei condidit, vnum è VII. mundi miraculis, de quo vide ſis Comment. in Martial. epig 1.

Ex libro VIII.

CÆSAR delicta militum non omnia obſeruabat:

uabat: ſed neq; à peccantibus ſatis dignum ſupplicium ſumpſit, veniam fortitudinis effectricē eſſe ratus. At ſi quis tumultum inciperet, aut aciem relinqueret, eum impunè ferre nequaquam patiebatur.

Idem milites commilitonum vocabulo ſolebat appellare, æqualitate nominis promptiores reddens ad ſubeunda in pugnis pericula. Hæc quidem Cæſaris ratio fuit. Cur id non imitaretur hæres eius, & ſucceſſor Auguſtus, ſuam rationem habuit, de quo Sueton. cap. 25. in hæc verba. Neque boſt bella ciuilia, aut in concione, aut per edictum vllos militum commilitones appellabat. Ac ne à filijs quidem & priuignis ſuis, imperio præditis aliter paſſus eſt appellari: ambitioſius id exiſtimans, quam aut ratio militaris, aut temporum quies, aut ſua, domusque ſuæ maieſtas poſtularet.

ARTEMISIA longam nauem agens, non modo Barbarorum, verumetiam Græcorum ſignum habuit. Si ipſa Græcam nauem inſequeretur, Barbaricum ſignum ſuſtulit: ſin Græcam nauem perſequentem fugeret, Græcum, vt perſequentes quaſi à Græca naui abſtinerent.

Eadem Cariæ regnum tenens, cum Xerxe rege aduerſus Græcos militabat. Huic primam etiam palmam naualis pugnæ ad Salaminem factæ Rex detulit, & in ipſo tempore, dum prælium committeretur, Rex videns eam ſtrenuè pugna-

pugnare, viros autem timidius, exclamauit, O Iupiter, ex viris mulieres feciſti, & ex mulieribus viros.

EX PLVTARCHO.

AGESILAVS Spartanorum, ſiue Lacedæmonum Rex, vt intellexit moleſtum eſſe ſocijs, ſiue auxiliaribus, quod in continentibus expeditionibus paucos Lacedæmonios ipſi tanta multitudine ſequi cogerentur, vt eorum numerum demonſtraret, omnes ſocios iuſſit inter ſeſe permixtos ſedere, ſeorſum Lacedæmonios. Tũ præconis voce ſurgere iuſſit, primùm figulos; & poſtquam hi ſurrexerunt, fuſores, deinde ærarios, tum fabros, poſt architectos, denique ſingulorum artificiorum id genus tractatores. Ita factum eſt, vt vniuerſi prope ſocij ſurgerent, Lacedæmoniorum nemo. His enim per leges non licebat tractare vllam ſordidam artem. Ridens ergo Ageſilaus, Videtis, inquit, quanto nos plures, quam vos milites emittamus. Quo ſtrategemate docuit dux pręſtantiſſimus, magis ſpectandum quam fortis & bellicoſus, quam an numeroſus ducatur exercitus. In Lacon Apoph.

Idem cum videret eos, qui in pugna ipſi affuturi erant, terreri, periculo ingruente ob multitudinem hoſtium (erant enim ducenta millia) & ſuorum paucitatem: ſtatuit ante conflictũ, nemine cõſcio animare illos. Itaq; manui ſubſtratę

VICTO-

VICTORIAM inſcripſit, ſumptoque ab ariolo iocinore, id in manum, notis inſcriptam impoſuit, aliquamdiuque tenens, dubitare ſe, & animi pendere ſimulauit, tantiſper, dum à iocinore notæ receptæ, & infixæ ſunt. Tunc ſocijs eam ſcripturam monſtrauit, deos, inquiens, ea victoriam polliceri: quod illi certum boni ſucceſſus argumentum ſe habere putantes, ad pugnam animati ſunt.

Ibid.

SYN-

SYNTAGMA OCTAVVM.

ΠΑΙΓΝΙΑ, ſiue LVDICRA, hoc eſt, RERVM leuium, vel laudationes, vel vituperationes.

Præfatio.

NON *Sophiſtas, ſeu Rhetores modò, verum etiam Philoſophos antiquos ad laxandum animum, & exercendum ingenium, & oſtentandam eloquentiam, quæ poteſt ex magnis parua, & ex paruis magna facere, vt Iſocrates dicebat, tractaſſe aliquando materias humiles, infames, ſeu inopinabiles, & abſurdas, ἀδόξους, καὶ ἀτόπους, vt ſunt Therſitæ, & febris quartanæ laudes, teſtatur Gellius lib. 17. cap. 12. Sic Gorgias Leontinus commendauit Helenam, vtique adulteram, Iſocrates tyrannum Buſiridem, Glauco apud Platonem in libris de Repub. iniuſtitiam, Lucianus muſcam, & podagram, Syneſius caluitium, Dio Pruſenſis culicem. Alii demum, cum veteres,*

tum recentes, viri eruditi, & præclari, etiam Poeta, alia in ſimili genere. Ab his ad hoc Syntagma conficiendum exempla petemus, quæ noſtra nobis bibliotheca ſuppeditat: ſed in pleriſq; breuitate adhibita, ne faſtidium pariat longitudo. Eodem igitur itinere quo ante, etiam hic gradiemur. Delectare enim Lectorem, & occupationibus ſuis conſuetis laſſitudine affectum recreare ſtudemus.

I. *Actio* Σ. *contra* T. *Iudicibus V II. Vocalibus, ex Luciano, Tom. I.*

Argumentum.

NOrunt græcæ linguæ non indocti, elementum ταῦ *Attica dialecto in multis vocibus extrudere litteram* Σῖγμα, *vt cum dicunt* γλῶττα, *pro* γλῶσσα, & τήμερον *pro* σήμερον, &c. *Ludit igitur feſtiuè Lucianus, cum apud VII. Vocales Iudices, & Arbitros* Σίγματι *aduerſus* ταῦ *actionem affingit, ac de eius direptionibus, rapinis, & iniuriis, quibus & in alias literas graſſetur, ac debacchetur, grauiter conqueri, ipſumq; ad crucis ſupplicium depoſcere facit.*

Sileteq;, & tacete, atq; animum aduortite:
Audire iubet vos Imperator hiſtricus.
Bonoq; vt animo ſedeant in ſubſelliis,
Et qui eſuriunt, & qui ſaturi venerint.
Qui ediſtis, multo feciſtis ſapientius:
Qui non ediſtis, ſaturi ſite fabulis.

Sigma

Sigma accuſans.

HActenus quidẽ, Iudices, non admodũ graui iniuria affectũ me oſtendi: ab hoc ταῦ, ꝙ meis rebus abutebatur, & inde auferebat, vnde minimè conueniebat: non inquam damna mea iniquè tuli: nonnulla etiam quæ dicebantur audiuiſſe me diſſimulaui, propter modeſtiam, quã vos ipſi noſtis ſeruare me cum erga vos, tum erga alias ſyllabas conſueuiſſe. Poſtquam verò ad tantam auaritiam, & amentiam peruenit, vt nõ modò ijs non ſit contentum, quæ ego ſæpe diſſimulaui, verùm iam maiorem vim inferat, ipſa me neceſſitas cogit, vt accuſem ipſum apud vos, qui vtrumq; noſtrum nouiſtis. Non autem exiguus metus propter iſtam miſeriam me inuaſit. Nam cum prioribus iniurijs maiores ſemper addat, prorſus me è domeſtica ſede expellet: ita vt parum iam abſit, dum ego taceo, quin ne inter litteras quidem amplius numerer. Eſt itaque æquum non modò vos Iudices, ſed omnes etiam reliquas literas huius doli curam gerere. Nam ſi vt libet cuique licebit è ſuo ordine in alium violenter irrumpere: idque vos, ſine quibus nihil omnino ſcribitur, permiſeritis, nõ video quomodo ſua quiq; ordines iura, iuxta quæ à principio conſtituti ſunt, tuebuntur. Sed nõ exiſtimo vos vnquam ad tantam incuriam, vel negligentiam peruenturos, vt ea feratis, quæ cum æquo, & iure pugnant. Et vt vos arbitrium declinetis,

tamen mihi iniuriam perpeſſo ea negligenda non erit. Atque vtinam aliarum quoque literarũ audacia ab initio ſtatim, cum cœperunt contra leges delinquere, eſſet repreſſa: neque enim litigaret ad hunc vſque diem λάμϐδα cum ῥῶ diſceptans de voce κίσσηρις, & κεφαλαγγία: neq; etiam τῷ γάμμα cum κάππα certamen eſſet: neque tam ſæpe ad manus prope veniſſent in fullonia de dictionibus γναφείῳ & κνάφῳ diſceptantes. Quin ceſſaſſet etiam hoc γάμμα cum λάμϐδα contendere, dictionem μόγις illi ſurripiens, immò ſuffurans. Adeoq; reliquæ item litteræ quieuiſſent ſeditiones mouere contra leges. Eſt enim pulchrum vnamquamq; litteram in eo ordine, quẽ primum ſortita eſt, manere: tranſcẽdere verò eò quò non oportet, eius eſt, qui ius & æquum ſoluit. Et qui primus vobis has leges deſcripſit, ſiue Cadmus fuerit ille, ſiue Palamedes Nauplij filius (quanquam nonnulli hanc prudentiam Simonidi tribuunt) non ordinem tantúm, per quem ſua quibuſque literis præſidentiæ dignitas firmiter permanet, definierunt: videlicet quæ debeat eſſe prima, quæ ſecunda: ſed qualitates etiam, & virtutes, quas habent ſingulæ noſtrûm, conſtituerunt. Et vos quidem, Iudices, honore affecerunt præcipuo, propterea quod veſtro Marte ſonum poteſtis efficere: ſemiuocales autem ſecundo loco dignati ſunt, eo quod ſine veſtro acceſſu exaudiri nequeunt. Ex omnibus etiam literis quibuſdam omnium poſtremum locum decreuerunt,

runt, mente ſcilicet, & voce carentibus. Has itaque leges per vos Vocales conſeruari decet. Hoc vero ταῦ (neq; enim poſſum ipſum turpiori nomine appellare, quam quo nominari ſolet, per deos) niſi duæ quædam bonæ ex vobis, & aſpectu decenti, ἄλφα ſcilicet, & ὔψιλον ſe illi coniunxiſſent, ne audiretur quidem: hoc inquam ταῦ maiorem mihi quam vllæ vnquam literæ iniuriã inferre auſum eſt. Nam nominibus, & verbis patrijs me extrudere: præterea ex ipſis etiam coniunctionibus, & præpoſitionibus expellere tentat: adeo vt iſtam immodicam auaritiam porrò pati nequeam. Verùm iam tempus eſt dicere, vnde, & à quibus res initium ſumpſerit. Peregrinabar aliquando in Cybelo (id oppidum eſt nõ iniucundum, colonia, ſicut fertur, Athenienſium) Adducebam verò mecum fortiſſimum Ρῶ, ex vicinis meis optimum. Diuertebam ad Comicum quendam Poetam, cui nomen erat Lyſimacho: & à maioribus, quantum apparebat, erat genere Bœotius: ſed tamen de ſe dici volebat, quod in media Attica natus eſſet. Apud hunc hoſpitẽ ego huius ταῦ auaritiam deprehendi. Equidem cum hactenus paucis quibuſdam manus intuliſſet, dicendo τετταράκοντα, priuans me cognatis meis, exiſtimabam eam eſſe conſuetudinem literarũ, quæ vnà mecum eſſent educatæ. Præterea cum τήμερον, & ſimiles quaſdam voces mihi detraxiſſet, diceretq́ue eas eſſe ſuas, audiebam patienter, nec vehementer admodum me ea res mordebat.

Cæterùm cum ab alijs initium ſumpſiſſet, atque poſtea auſum eſſet etiã dicere *καττίτερον*, & *κάττυμα*, & *πίτταν*, & deinceps abiecto omni pudore, *βασίλιτταν* nominare, haud leuis me ira inceſſit, tinebam quippe ne quis tempore procedente etiam *σῦκα* appellaret *τῦκα*. Oro autem vos per Iouem, vt mihi indignanti, & iuſta ira commoto, præterea omni ope, & auxilio deſtituto, ignoſcatis. Neque enim paruum hoc, aut leue eſt periculum in quo verſor, cum præterquam quod aſuetis, & familiaribus literis me ſpoliauit, etiam *κίσσαν* picam, auem meam loquaciſſimum, ex medio ſinu, vt dici ſolet, abreptam, *κίτταν* appellauit. Quin & *φάσσαν* palumbum, vnà cum *νήσσαις* anatibus, & *κοσσύφοις* merulis abſtulerat, interdicente Ariſtarcho. Eripuit etiam non paucas apes, pro *μέλισσα μέλιττα*. In Atticam verò veniens, ex media illa regione *ὑμηττόν* præter ius rapuit: idque vobis ipſis, & alijs quibuſdam ſyllabis videntibus. Sed quid ego iſta commemoro, cum me tota Theſſalia expulerit, velitque eam Thettaliam dicere? Toto inſuper mari ſum excluſa, (pro *θάλασσα θάλαττα*.) Neque à betis hortenſibus ſibi temperat, vt iuxta prouerbium, ne paxillus quidem mihi reliquus ſit, (pro *πάσσαλος πάτταλος*.) Quod vero litera ſim, quæ nulli nocere ſtudeã, vos ipſi mihi teſtes eſtis. Neque enim vnquam accuſaui literam *ζῆτα*, quæ mihi *σμάραγδον* abſtulit, & totam *σμύρναν* ſurripuit. Nec ipſi etiam *ζῦ* omnia fœdera, &

ra, & pacta rumpenti litem intendi, ipſo etiam Thucydide opem illi ferente. Etenim vicino meo ῥῶ venia danda, quod morbo affectum ſit, & meas apud ſe μυῤῥίνας, & myrtos plantarit: & quod melancholiæ malo laborans, me in faciem percuſſerit. Et talis quidem litera ſum ego. Hoc vero ταῦ, quam ſit natura violentum aduerſus reliquas omnes literas, & quam à nullis omnino abſtinuerit, conſideremus. Quippe & δέλτα & θῆτα, & ζῆτα, & prope omnia literarum elementa iniuria affecit. Accerſe mihi læſas litteras. Auditis, Iudices, ipſum δέλτα dicere, ſurripuit mihi meam ἐνδελέχειαν, pro qua vult vt dicatur ἐντελέχεια, quod ſanè contrarium eſt omnibus legibus. Auditis vociferari θῆτα, & capillos vellere, eo quod priuatū eſt κολοκύνθη ſua cucurbita. Auditis etiam ζῆτα ſuis vocibus συρίζειν & σαλπίζειν ſpoliatum eſſe: adeo, vt ne γρύζειν quidē mutire, illi porrò liceat. Quis iſta, quæſo, toleret? aut quę pœna ſatis magna tam ſceleſto? Verùm hoc ταῦ nō tantùm cognatum ſibi elementorum genus lædit: ſed iam ad homines etiam ijſdē moribus ſe contulit. Neque enim permittit, vt rectè vtantur linguis. Immo verò, Iudices, (interim enîm res humanæ rurſus me admonuerunt γλώσσης, linguæ) expulſum me hac etiam parte, fecit γλῶτταν. O linguæ pernicioſum morbum ταῦ. Verùm rurſum me conferam ad illud quod cœperam, atque homines defendam in ijs, in quibus aduerſus eos delinquit. Nam conatur illorū voces qui-

buſdam vinculis conſtringere, & diſcerpere, ita, vt ſi quis pulchrum quippiam videns, id *καλὸν* appellare velit, hoc *ταῦ* ſtatim irruens *ταλὸν* ipſum dicere cogit. Adeo cupit omnibus præualere, & anteſtare. Rurſum alius quiſpiam dicit *περὶ κλήματος*, de palmite: hoc vero (eſt enim re-uera *τλῆμον*, miſerum) *τλῆμα* facit. Et quidem non plebeios tantum homines violat: ſed iam etiam magno illi regi, cui fama eſt terram, & mare ceſſiſſe, atque naturas ſuas reliquiſſe, inſidias tendit, & ex ipſo, cum *κῦρος* ſit, *τῦρον* quendam effecit. Atque in hunc modum vocem hominum lædit. Quomodo vero re ipſa, & opere eoſdem lædat, audite. Plorant homines, atque fortunæ ſuæ vices deflent, atque ipſum ſæpe Cadmum execrantur, quod *ταῦ* in literarum genus induxerit. Aiunt enim Tyrannos eius literæ corpus ſecutos, figuramque imitatos, poſtea ſimili figura ligna fabricaſſe, in quibus homines ſuſpendant: atque ex hoc huic tam perniciosæ fabricæ peſſimum nomen obueniſſe.

Propter iſta omnia quot mortibus ipſum *ταῦ* dignum iudicabitis? Ego quidem exiſtimo meritò hoc ſolum ad ſupplicium ipſius relinqui, vt pœnam in ſua illa figura ſuſtineat: propterea quod crux ab iſto fabricata eſt, & ab eo nomen illi, cruci inquam, homines impoſuerunt.

II. *Muſcæ encomium.*

Ex eod. Tomo I.

Argumentum,

Ex Interprete.

TAnta diligentia omnia perſequitur, quæcunque de muſca dici, aut inueniri poſſunt, vt vix aliud copioſius quidquam in hoc genere tractatum reperias; adeò, vt ſi explicare oratione, atque amplificationibus illuſtrare ſingula voluiſſet, planè illud, quod ipſe in fine vereri ſe ait, ex muſca elephantum feciſſet. Principio enim quæcunq; ad corporis habitum, formam, ac membra, & ad vſum item eorum pertinent, ita ſingillatim perſequitur quæq;, vt nihil prætermiſſum poſſis dicere. Deinde verò & ad interiora, & ad animum tranſiēs, prudentiam quandam, & fortitudinem in illa cōmendat, adhibitis ad hoc etiam teſtimonijs Homeri. Poſtremò neq; illa intacta relinquit, quæ quaſi à Fortuna accepiſſe videri poteſt, vt reminiſcentiam iſtam, ob quam eam Hermotimo Pythagorico illam confert: deinde & victus, & diætæ rationem, & quod aliquando ex hominibus tranſmutata fuit, & eodem nomine etiam fœminæ quædam appellatæ fuerunt; & alia, quæ in contextu, ac ſeriè orationis facile cuiuis apparent.

Encomiaſtes.

MVſca eſt ſic minima volucrum, vt poſſit cum muſcellis, & culicibus, & adhuc minoribus comparari: ſed tanto illis eſt maior, quantum ipſa ab ape relinquitur. Pennata eſt autem, non eo modo, quo cæteræ volucres, quarum hæ quidem pennas habent in toto corpore: hæ verò velocibus vtuntur, & pernicibus alis: ſed ex pelliculis ſunt illi pennæ, quemadmodum locuſtis, & cicadis, & apibus: ſed tanto molliores habet pennas, quanto Græca veſte tenuior, & mollior eſt Indica. Si quis muſcam diligenter inſpiciat, quando in ſole alas expandit, & concutit, varijs eam pictam coloribus, vt pauones videbit. Eſt illi volatus non continuo pennarum remigio, vt veſpertilonibus, neque ſaltu, vt locuſtæ, neque cum ſtridore vt veſpis, & crabronibus: verùm flexilis, ad quamcunque aëris partem ſe moueat. Adde, quod non volat quietè, & cum ſilentio, ſed cum cantu, & melodia: non item immitè, & ſæuè, quemadmodum culices, & muſcellæ: neque cum graui fremitu apum, aut veſparum, horribilem oſtentans ſonum, & minacem: ſed tanto volat his ſuauius muſca, quãto ſunt tuba, & cymbala tibiæ dulciores. In reliquo verò corpore caput tenuiſſimum collo continetur, & eſt verſatile, non compactum, & affixum humeris, vt eſt locuſtarum.

Oculi prominent, qui cornu plurimum habent. Pectus eſt bene compactum. Sunt & innati pedes, non vt veſpis aſtricti valde, & complexi. Aluus autem minuta eſt & ipſa, & thoraci etiam ſimilis, zonas latas, & ſquamas habens. Vlciſcitur tamen ſe non aculeo vt apis, & veſpa, ſedore, & proboſcide, quam & ipſa eodem modo habet vt elephanti: præpaſciturque, & aſſumit, & inhærens continet concauo vaſe, in ſummitate proboſcidis. Ex ipſa verò dens foras prominet, quo pungens bibit ſanguinem, Bibit & lac. Sed dulcis eſt illi ſanguis, non magno cum dolore hauſtus eorum quos pupugit. Sextipes autem eſt, quatuor ſolis incedit, duobus autem anterioribus etiam vt manibus vtitur. Videres igitur ipſam gradientem quatuor, atque edulium aliquod tenentem ſublime manibus, more valde humano, vt nos. Naſcitur non ſtatim talis; ſed vermis ab initio, vel ex hominibus mortuis, vel ex alijs animalibus: deinde ſenſim & pedes effert, & producit alas, fitque ex reptili volucris, & concipit paruum vermem, qui muſca fit poſtea; conuiua autem, & contubernalis, & commenſalis hominum, deguſtat omnia præter oleum: & breuis eſt vitæ, quæ illi valdè anguſta contingit. Luce plurimum gaudet, & in hac ciuiliter verſatur: nocte quieſcit, & ſilentium agit, & neque volat, neque cantat; ſed contrahit ſe, & non mouetur.

Non paruam eius eſſe intelligentiam intelligimus, cum inſidiatorem, & hoſtem ſuum araneum effugiat: inſidiantem enim & obſeruat, & cõtra intuetur, declinans illius impetum, ne capiatur, irretita, & in beſtiolæ incidens caſſes. Fortitudinẽ enim ipſius, & robur quid ego memorem? Homerus Poëtarum maximus, cum quæreret, quonam modo laudaret Heroum optimum, non leoni, pardoue, aut apro comparat robur illius; ſed audaciæ muſcæ, & animoſitati, conatuſque magnitudini. Quanquam eſt, inquit, repulſa, non deſiſtit tamen, ſed morſus eſt appetens. Sic autem laudat magnoperè muſcam, & amplectitur, vt non ſolum ſemel, neque paucis in locis de ea meminerit: ſed ſæpe exornat carmina ſua commemorata muſca. Nunc enim gregarium eius volatum ad lac exponit: nunc autem Mineruam curanti matri dormientem infantem comparans, quando à Menelao telum repellit, ne ad lethalia loca incidat, muſcam rurſus ducit in exemplum. Prætereà pulcherrimo eas adiectiuo exornauit, cantatrices confertas appellans, & cum gregem earum gẽtem vocat. Sic autẽ fortis eſt, vt mordens quippiam vulneret, non hominis pellem tñ, ſed & bouis, & equi. Elephantum quoq; mœrore afficit, in illius ingreſſa rugas, & pro magnitudine ſua proboſcidem lacerans. Coitus verò, venereorum, & nuptiarum eſt illis multa libertas. Nec vt galli, cum inſcenderit mas, ſtatim reſilit: ſed

ſed vehitur à fæmina diu, fertque illa ſponſum, volantque iuncti; nec aërium illum coitum volatu deſtruunt. Obtruncata vero capite muſca plurimum viuit parte reliqua corporis, ſpiratq;. Quod autem eſt maximum in natura ipſarum, non eſt ſilentio prætereundum, quod Plato in ſermone de Anima, deque animorum immortalitate ſolum præterijſſe mihi videtur. Mortua enim muſca ſuperinfuſo cinere calido reuiuiſcit, & noua ei generatio quædam, atque ab integro alia fit vita: vt verè perſuaſum ſit omnibus, quòd illarum quoque immortalis eſt anima: ſiquidem & digreſſa reuertitur, & agnoſcit, & ſuſcitat corpus, muſcamque volare facit, & & verificat de Hermotimo Clazomenio fabulam, quod ſæpè cum reliquiſſet eum anima, per ſeipſam ibat peregrè: deinde reuerſa implebat iterum corpus, & ſuſcitabat Hermotimũ. (Muſca eadem numero non reuiuiſcit, ſed eadem ſpecie, alia & noua introducta anima. Hermotimi fabulam reijce.) Et quamquam otioſa, & remiſſa eſt muſca, veſcitur tamen, quæ laborantur ab alijs, & plena vbique eſt ei menſa. Nam ipſi & capræ mulgentur, & apis non minus muſcis laborat, quam hominibus: atque huic coci obſonia condiunt, & deguſtat antequam ipſi reges: deambulanſque per menſas, vnà cum ipſis conuiuatur, & ſimul veſcitur omnibus. Tugurium autem, ſeu nidum non in vno loco conſtituit, ſed errabundum volatum tollens, more

Scytha

Scytharum, vbi à nocte deprehenſa fuerit, ibi & domum facit, & lectum. In tenebris vero, vt dixi, nihil operatur: neque dignum putat aliquid latens efficere; neque quid turpe faciendum ſibi exiſtimat, quod in luce factum ipſi ſit dedecori. Ait porrò fabula, perpulchram olim fuiſſe mulierem Muſcam, loquacem tamen; & garrulam, & cantatricem, & in amore contendiſſe, cum Luna ambas eodem tempore Endymionis: deinde cum dormientem adoleſcentem aſſiduè excitaret, friuola loquens, & cantans, & circa ipſum laſciuiens, ægrè illum tuliſſe: Lunam verò iratam in hoc animal tranſmutaſſe Muſcam: & nunc propterea omnibus inuidere ſomnum, qui dormiunt, Endymionis memorem, & adoleſcentulis præcipuè, & teneris. Morſus autem ipſe, & cruoris auiditas, non ruſticitatis, ſed amoris, & humanitatis eſt ſignum. Nam eo quo poteſt modo fruitur, & ex pulchritudine decerpit aliquid. Fuit etiam apud antiquos mulier quædam, cognomento Muſca, poëtria, perquam formoſa, & docta: & alia perinſignis Athenienſium meretrix, de qua ait Poëta Comicus, Ad carnem vſque Muſca mordebat. Sic autem neque comica gratia eam dedignata eſt: neque muſcæ nomen excluſit à ſcena; neque pudebat parentes hoc nomine filias appellare. Tragœdia verò magna etiam cum laude de muſca meminit, ſicut in his:

Graue quidam, & moleſtum eſt fortirobore
Saltare muſcam in virorum corpora, vt cade impleatur:
Viros autem armatos hoſtilem haſtam timere.

Multa etiam de Muſca Pythagoræ poſſem dicere, niſi nota omnibus eſſet hiſtoria. Naſcuntur & maximæ quædam muſcæ, quas militares multi appellant: nonnulli verò canes, ſonitu acerrimæ, & volatu velociſſimæ. Hæ & longiſſimæ vitæ ſunt, & tota hyeme incibatæ perdurant, &c. Poſſem adhuc multa dicere, ſed finiam, ne videar, iuxta prouerbium, ex muſca facere elephantum. Hactenus Lucianus.

Per Muſcam ἱερογλυφικῶς homo importunus & impudens ſignificatur. Quantumuis enim hanc ſæpius, & aſſiduè repellas, tamen identidem redit; tanta eſt impudentia, nec vllam commodorum tuorum rationem habet. Siue dormias, ſiue bibas, ſiue cibum capias, ſiue legas, ſcribas, parata ſemper aſtat, vt in faciem inſiliat tuam, infeſta, importuna, incommoda, nulli rei niſi faſtidio ſui concitando idonea. Salmuth. in Panciról. To. II. De Muſca Aldrouandus lib. 3. de Inſectis. Muſcā deniq; Soli præferēdam affirmat Auguſtin. lib. de duab. animabus cōtra Manich. c. 4. cuius anima eius lumini præſtet: quoniam illa mēbra tam exigua vegetat, huc atque illuc pro naturali appetitu tantillum corpu-

corpuſculum ducit, currentis proles in numerum mouet, volantis pennas moderatur, ac vibrat.

Pſittaci ſermo.

VT inter bruta quædam magis ad humanæ naturæ ſimilitudinem quodammodo accedunt, cuiuſmodi ſunt, exempli gratia, elephas, & ſimia, ita in auibus Pſittacus: idque non moribus tantùm, ſeu affectibus quibuſdam, in alijs præter hominem animantibus obſeruatu raris, verùm & ingenij ſagacitate, & ſermone, quæ intellectui noſtro propiora ſunt, non procul ab homine abeſſe videtur. Auctor Philomelæ vt alijs omnibus animalibus alias, & proprias voces attribuit, eaſque rudes, & inconditas; ita Pſittaco ſoli humanam aſſignat.

Pſittacus humanas depromit voce loquelas.

Quæ accipit verba, teſte Plinio, pronuntiat omnia, eaque articulata penitus eloquitur, vt ait Solinus. Et quidem ſermocinatur adeò, vt miro ſanè ingenio orationem quantũuis longam non interrupta voce pronunciet. Narrat Cælius lib. 3. cap. 32. de Pſittaco miraculum inſigne ſuis têporibus viſum. Fuit pſittacus Cardinalis Aſcanij Romæ, centum nummis aureis comparatus, qui articulatiſſimè continuatis perpetuò verbis Chriſtianę veritatis ſymbolum integrè pronuntiabat, perinde ac ſi vir peritus enuntiaret. Hæc car-

carptim ex Aldrouando Ornithologiæ lib. II. c. I. Cæterùm vulgatam primi diſtichi lectionem ex Ioſepho Caſtalione emendauimus, Obſeruat. Decade 3. cap. 2.

III. *Luctus Pſittaci, Ouidij Naſonis Elegia 6. lib. 2. Amor.*

PSittacus Eois imitatrix ales ab Indis
Occidit: exſequias ite frequenter aues.
Ite piæ volucres; & plangite pectora pennis,
Et rigido teneras vngue notate genas.
Horrida pro mœſtis lanietur pluma capillis,
Pro longa reſonent carmina veſtra tuba.
Quid ſcelus Iſmarij quereris Philomela tyrãni?
Expleta eſt annis iſta querela ſuis.
Alitis in raræ miſerum diuertite funus:
Magna, ſed antiqua eſt, cauſſa doloris Itys.
Omnes, quæ liquido libratis in aëre pennas;
Tu tamen ante alias, turtur amice, dole.
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et ſtetit ad finem longa, tenaxq́ fides.
Quod fuit Argolico iuuenis Phoceus Oreſti,
Hoc tibi dum licuit, Pſittace, Turtur erat.
Quid tamen iſta fides? quid rari forma coloris?
Quid vox mutandis ingenioſa ſonis?
Quid iuuat, vt datus es, noſtræ placuiſſe ſeo rori?
Infelix auium gloria nempe iaces.

Tu poteras virides pennis hebetare ſmaragdos,
Tincta gerens rubro Punica roſtra croco.
Non fuit in terris vocum ſimulantior ales:
Reddebas blaſo tam bene verba ſono.
Raptus es inuidia. Non tu fera bella mouebas:
Garrulus, & placidæ pacis amator eras.
Ecce coturnices inter fera prælia viuunt,
Forſitan & fiunt inde frequenter anus.
Plenus erat minimo: nec, præ ſermonis amore
In multos poterant ora vacare cibos.
Nux erat eſca tibi, cauſſaq́ papauera ſomni:
Pellebatq́ ſitim ſimplicis humor aquæ.
Viuit edax vultur, ducitq́ per aëra gyros
Miluius: & pluuiæ graculus auctor aquæ:
Viuit & armiferæ cornix inuiſa Mineruæ,
Illa quidem ſæclis vix moritura nouem:
Occidit illa loquax humanæ vocis imago
Pſittacus, extremo munus ab orbe datum.
Optima prima ferè manibus rapiuntur auaris:
Implentur numeris deteriora ſuis.
Triſtia Phylacidæ Therſites funera vidit:
Iamq́ cinis; viuis fratribus, Hector erat.
Septima lux aderat non exhibitura ſequentem,
Et ſtabat vacua iam tibi Parca colo.
Non tamen ignauo ſtupuerunt verba palato:
Clamauit moriens lingua patrona, vale.
Colle ſub Elyſio nigra nemus ilice frondet,
Vdaq́ perpetuo gramine terra viret.

Si

Si qua fides dubijs, volucrum locus ille piarum
Dicitur, obſcœna quo prohibentur aues.
Illic innocui latè paſcuntur olores:
Et viuax phœnix vnica ſemper auis.
Explicat ipſa ſuas ales Iunonia pennas:
Oſcula dat cupido blanda columba mari.
Pſittacus has inter nemorali ſede receptus,
Conuertit volucres in ſua verba pias.
Oſſa tegit tumulus, tumulus pro corpore magnus:
Quo lapis exiguus par ſibi carmen habet.
Colligor ex ipſo dominæ placuiſſe ſepulchro:
Ora fuere mihi plus aue docta loqui.

Lege ſis luctum Pſittaci Atedij Melioris, à Papinio Statio, Syluar. II. Carm. IV.

IV. *Aſini encomium. Ex orat. Ioannis Paſſeratij.*

QVæramus quamobrem aſini viliſſimi habeantur, nec vlla ex parte cum equis comparandi. An propter tarditatem? At in India, Syria, & ad Euphratem perniciſſimi inueniuntur, quemadmodum Ælianus, & Xenophon prodiderũt. An propter virium imbecillitatẽ? at equis

ipſis iudicibus aſini cauſſam ſuam obtinebunt, qui, ſi loqui poſſint, vt Achillis equi apud Homerum, laudem iſtam aſinis vltro concedant, ac ſponte fateantur, niſi aſininum ſemen equarum ſemini mixtum eſſet, mulos omnium animaliũ, quæcunq; collo, dorſoue domãtur, validiſſimos non eſſe naſcituros. Vnde cum alia multa, tum hæc ſequerentur incõmoda, quod medici ægrotos viſentes, vbi properato eſt opus, ſuis, non alienis pedibus ambulare cogerẽtur: & innumerabiles futuri eſsẽt ſenatores pedarij: lunæq; currus, quem mulæ iunctæ trahunt, ingenti mortalium damno, frugumq; calamitate conſiſteret. An quod equi ſtrenuam in bello nauant operã, aſini ad committendum prælium, & rem gerendam parum idonei exiſtimantur? Facilè hoc dici patior, equos ad hominum perniciem plurimum, aſinos nihil conferre, niſi ad ſalutem, & ad pacis artes recolendas, atque retinendas. Huc accedit, quod èquos pleroſque omnes refractarios, ſuccuſſatores, vmbram metuentes, mordaces, ſternaces, calcitrones videmus: quibus à vitijs nemo neſcit abeſſe aſinos longiſſimè. Idcircò Magna mater, ſiue illa Cybele, ſiue Iſis, ſiue Ceres, ſiue quo alio gaudet nomine, aſinis, non equis ſe ac ſua myſteria cõmittit. Inſidentẽ aſino Silenum prætereo; ad te venio,

———— cui prima frementem
Fudit equum tellus magno percuſſa tridenti,
Neptune.

Tu

Tu Conſualibus feſto tibi dic aſinos non minus, quam equos floribus coronari voluiſti; licet in equos inclinatione voluntatis magis propendeas. Nec immeritò hic aſinis habitus honos, qui tot, tantiſq́ue laboribus in varios vitæ humanæ vſus exercentur. Ex ea enim ſegete, quam ſtercorauit, arauit, iterauit, tertiauit, aut lirauit aſinus, collectam meſſem conuehit in horreum: poſt trituram in piſtrinum defert: ibi molam verſat; inde domum refert farinam, &, vt ait Virgil.

Sæpe oleo tardi coſtas agitator aſelli,
Vilibus aut onerat pomis, lapidemq́, reuertens
Incuſum, aut atræ maſſam picis vrbe reportat.

Quid ego de temperantia dicam? Poſtquam imaniſſimos labores exantlauit, & quibus ne Hercules quidem par fuerit, vix ſub multam noctem ab opere dimiſſus, & ſub dio relictus, carduis, tribulis, paliuris veſcitur: tam arido: horridoque paſtu contentus, ne ad ſingularem patientiam non adiungatur frugalitas, in Philoſophorum ſcholis, quæ eam profitentur, inaudita. Ex qua frugalitate fructus capit vberrimos, quando & tardius deficit, quam vllum armentum, & morbis rariſſimè tentatur, quibus aſſiduò conflictantur noſtri Philoxeni, Apitij, Gallonij, eiuſmodiq́ue gurgites, atque ventres, qui, vt Pliniani ſues, animam pro ſale videntur accepiſſe, ne tantiſper dum ſunt in

vita putreſcant. Niſi fortè ficus ab aſinis quondam appetitæ in gulæ, ganearumque loco ponentur: quod tamen ſpectaculum prodigij ſimile ex admiratione nimia riſum immodicum, ex immodico riſu repentinum interitum Philemoni Comico fertur attuliſſe. Eius porrò virtutis; quæ ius ſuum cuique tribuit, & cæterarum Regina ſapientium ſuffragijs conſtituitur; in aſino præcipuè vis, & ſplendor eluceſcit: qui pabulo ſemper abſtinet alieno, prodeſt omnibus, nocet nemini: inſignis adeò cultu deorum, vt religione numinum, & ſimulacrorum, quæ geſtat, ſanctitate conſecratus ſit. Ob eximiam quoque, & valde ſpectatam in dominos fidem, vagatur ſine cuſtode; non cohibetur ergaſtulis, vinculis non coërcetur; cum neceſſe ſit equum aſſeruare, haud minore ſtudio, quam fugitiuum aliquod mancipium, quoniam noctes dieſque fugam meditatur: in quia impotenter exultantem, & furenti ſimilem deſcribit Q. Ennius.

Et tum ſicut equus, qui de præſepibus actus
Vincla ſuis magnis animis abrumpit, & altè
Infert ſe campi per cærula, lætaq́; prata
Celſo pectore, ſæpe iubam quaſſat ſimulatam:
Spiritus ex anima calida ſpumas agit albas.

Summis verò laudibus tollenda eſt aſinarum in fœtus ſuos charitas, ad quos per medios ignes penetrant, vt eripiant periculo: nec vllum ardorem flammæ pietas materna pertimeſcit: tantum

tum abeſt, vt mulierum ſcelus, importunoſque mores imitentur, quæ partus ſuos interdum proijciunt: ne facinus horribilius eloquar, & cuius ſolam cogitationem mens mea reformidat. Sentio non defuturos, qui doctrinæ omnis expertes aſinos eſſe contendant, & in nos velitentur, arreptis ex triuio maledictis, quæ à pueris, aniculiſque vulgò iactantur, Aſinus ad lyram, Aſinus ad tibiam, & id genus quiſquilijs, atque ineptijs. Horum me certè miſeret, qui non animaduertunt, ſe in apertum ſtultitiæ diſcrimen incurrere, cuius alios inſimulant, dum aduerſus aſinorum prudentiam ſtolidæ plebeculæ leuiſſimis ſermonibus, & teſtimonijs vtuntur.

Verùm iſtuc, quidquid eſt diluamus. Aſinus, vt aiunt, neq; lyræ modulis afficitur, neq; tibiæ cantu mulcetur. Sit ita ſanè. Lyra delectatus eſt ſcilicet Themiſtocles, & fortiſſimus ille Iouis filius (Hercules) qui Linum, præſtantiſſimum eius artis magiſtrum, à quo erudiebatur, plectro percuſſum interfecit: aut eo minus rerum geſtarum gloria floruit, quod lyræ molles, infractoſque numeros pro nihilo putauit. De tibia duo ſunt, quæ reſpondeantur: vnum, optimas ex aſinorum oſſibus fieri tibias; neç eius rei contemptum, vel inſcitiam viuis exprobrari oportere, cuius materia petitur à mortuis. Alterum, Aſinos, ſi maximè tibiam negligant, ſe deæ ſapientiſſimæ exemplo tutari poſſe,

çui tibia vehementiſſimè diſplicuit; &, ſi Propertio credimus,

——— vado Mæandri iacta natauit,
Turpia cum faceret Palladis ora tumor.

Quod ſi quis acumine ingenij, & celeri agitatione mentis præditum eſſe neſcit, doctiſſimorum hominum, Origenis, & Porphyrionis condiſcipulum ignorat: vitiſque putandæ rationem abroſo palmite vinitores primùm docuiſſe: ob id lapideum aſinum Naupliæ grata poſteritatis memoria dedicatum: eademque de cauſſa Romæ aſellorum capita vite alligata fuiſſe in tricliniorum fulcris: ac Liberum patrem eos in fidem ac clientelam ſuam recepiſſe. Prætereà nullis hoſtijs æquè litatur apud Hyperboreos, vbi τέρπουσι λιπαραὶ φοῖβον ὀνοσφαγίαι, inquit Callimachus: non quod inuiſi ſint Aſini Phœbo, vt Cereri porca, Baccho caper; ſed quod eſſe conſtet κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας, ſicut à Lyricorum principe nominantur, qui Apollini immolantur, vt Iunoni pauones, & Veneri columbæ. Dijs, inquam, aſinus chariſſimus eſt: nec vllum lætius, fæliciuſq; augurium aſini occurſu, vt tritus Ariſtophanis ſermo declarat, ὄνος ὄρνις. Teſtis ille, qui C. Mario in ſumma rerũ deſperatione ſpem ſalutis oſtendit, cum eſſet Minturnis in Fanniæ cuſtodia. Teſtis & alter, cum Eutycho agaſone, literarum monumentis nobilitatus Nicon, qui Auguſto in aciem deſcendenti obuiam factus, certam ei de M. Antonio

nio victoriam portendit. Liberatus varijs, indignisque calumnijs aſinus, auribus adhuc tenetur, quarum magnitudo irriſione multorum immeritò luditur, cum eadem in leporibus nequaquam reprehendatur. In promptu tamẽ eſt, quod contra referam: nimirum id aſinis vitio verti, quod à Geographis vniuerſis quibuſdam nationibus, Scythiæque populis vſui, & ornamento tribuitur; quorum aures tam late patent, ac diffuſæ ſunt, vt ijs totum hominis corpus facile contegatur. Liceret etiam exclamare, *Auriculas aſini quis non habet?* Legimus enim in Græcorum Commentarijs *ἢ ἐπεὶ ὄνος μᾶλλον τῶν ἄλλων ζώων ἀκούει πλὴν μυός*; hoc eſt, nulli animantium, vno duntaxat mure excepto, acriorem audiendi ſenſum, quam aſino largitam eſſe naturam. Vndè explicandum eſt, quod integumentis fabularum à Poetis implicatur, Midam Phrygiæ regem aures aſininas habuiſſe: in quibus inuolucris latet hæc hiſtoria. Midæ omnia quæ à ſuis agerentur, dicerenturue comperta, explorataque fuiſſe, prudentiaque, ac conſilio res ſuas ita compoſuiſſe, vt florentiſſimum, beatiſſimumque eius regnum extiterit. Hinc alia nata, & ſparſa fama eſt, aurea ſolitum efficere, quæcunque manibus contrectaſſet. Supereſſe nihil eorum video, quæ aſinis obijci ſolent præter vocem, quam vt raucam, & aſperam qui minus probant, meminerint in Gigantum aduerſum deos pugna, inclinata iam deorum acie, rudentem Sileni aſinum

rem reſtituiſſe, terribilique, ac Stentoreo ſtridore perterritos Titanas in fugam vertiſſe: Iouique plus in aſini voce tum præſidij, quam in ægide, & fulmine fuiſſe. Idcirco parta, conſtitutaque victoria, Iupiter tam bene de ſe, & dijs omnibus meritum aſinum inter ſidera collocauit. Quæ cum ita ſint, ne quis excandeſcat, ſi forte aſinus vocetur: non magis quam Cleanthes, qui cum ab iniquis aſinus appellaretur, placidè reſpondit, quod nullam ſubeſſe exiſtimaret ei verbo contumeliam; ſe aſinum quidem eſſe; ſed qui ſolus Zenonis ſarcinam ferre poſſet. Longum eſſet Faſtos Romanorum euoluere, vt inde Aſellij, viri Conſulares, Aſinæ Prætorij, Aſelliones Hiſtorici, Vinnij Aſellæ, Aſinij Galli, Aſinij Dentones, & Aſinij Polliones proferantur: quibus omnibus antiquiſſimis, nobiliſſimiſque familijs id cognominis honoris cauſſa inditum fuit. Præſtat huic laudationi aſininæ modum adhibere, ne copia rerum obruar: de quibus me garrientē verius, quam diſſerentem minime mirum eſt ſi benignè, & attentè audiuiſtis. Nam ipſum Eloquentiæ lumen, ac prope numen Demoſthenes abalienatam à ſe, abeuntemque concionem ſola aſini vmbra reuocauit; & ad aſinum, tanquam ad aſylum ſummus orator confugit: vt languentes, iacentesque Athenienſium animos ad ſe beneuolè audiendum excitaret. Hæc Paſſeratius. Qui plura deſiderabit, Maiolum legat, Tomo Canicularium V. à pag. 8, col. 2.

V. *Cuculi vituperatio, alitis ingratiſſimi, ac ſceleratiſſimi. Ex Ariſtot. Pierio, Aldrouando potiſſimùm.*

CAntus huius auis (ſi modo cantus nomine dignandum pùtamus) proprius ac peculiaris eſt cucu, vnde illi indita appellatio: vox prorſus inſuauis & ingrata, abſona, & abſurda, quam eandem ſemper retinet, atque ad tædium, & nauſeam vſque audientium iſtuc ſuum cucu per hortos vrbanos, ſuburbanos, ſyluas, nemora circumuolans toties iterat. Ex qua iteratione ſtulti mortales ſuos vitæ reſtantis annos colligunt: vt ſi decies cucu geminauerit, viginti ſe victuros credant: quaſi augurium haberet auis impuriſſima. Itaq; illius aduentum obſeruant. Aduenit autem vere primo, eiuſdem primus ferme ex volucribus, & animantibus nuntius. Accipitrē non niſi colore imitatur, falſoq; illius, ſpuria ſaltem, progenies à quibuſdam exiſtimatus eſt. Nec enim, quemadmodū accipiter ad rapinā armis inſtructus eſt, roſtro videlicet, & vnguibus. Nihil in eo generoſum: totus eſt ignauus ac timidus: quocirca timiditatis eſt hieroglyphicū, & timidi, ſicut & ignaui, ac ſtupidi per conuiciū ab eo nominantur cuculi. Timidus eſt, inquam, adeo, vt fugiat etiam minores ſe auiculas, quæ ipſum oderunt, & inſequuntur, & laceſſunt, & velli-

& vellicant. Quam ob cauſſam nec proprium nidum componit, ne inde paruo negotio exturbetur, ac profligetur: vſurpat autem oua poſiturus alienum, earum nimirum auium, quarum oua ſuis ſunt ſimilia. Id quo aſtu, mox indicabimus: plerumque autem curucæ. Quoniam enim ſe ad oua ſua fouenda, & excludenda infirmum, & ineptum non ignorat, vt tamen nullo ſuo labore ſobolem propaget, poſteritatique proſpiciat, ad alias aues, &, vt dicebam, præcipuè tamen ad curucam confugit, qua abſente, inter eius oua ſuum collocat. Sunt qui tradant, eum illius aliquot prius exſorbere, vt ſuo locus ſit. Ideo porrò oua aliena ſuo ſimilia quærit, cum quibus illud permiſcet, ne diſſimilitudine perſpecta repudietur, & ipſe ſpe ſua fruſtretur. Tali impoſtura niſi vteretur, iam pridem totum eius genus è rerum natura ſublatum fuiſſet. Nunc age, oſtendamus quam ſcelerate, & impiè aduerſus ſuam velut alteram matrem, & educatricem ſeſe gerat. Cum iam vnà cum cæteris excluſus eſt, curuca cernens illum corpore maiorem, magis eo gaudet, præque alijs & genuinis ei alimentú ſuppeditat, ac ſibi quoque detrahit, quod in eum conferat. Eſt namque deditus gulæ, tantumque cibi abſumit, quantum ternis, aut quaternis pullis ſufficeret: quinimo eſcam præripit miſeris, vt propemodum fame moriantur. Quo pacto autem hic lurco huic pluſquam maternæ ſedulitati, & charitati reſpondet? Audite facinus peſſimum;

mum; audite ſcelus execrandum. Poſtquã adoleuit, & validior euaſit, paruulos, συντρόφους ac fratres ſuos vnum poſt alium inuadit, & in viſcera ſua crudeliſſimè dilaniatum, demergit. Nec tanta immanitate ex ſatiatus, poſtremò & ipſam nutricem ſuam fidiſſimam, ſuique amantiſſimam, ac velut germaniſſima, pulcherrimaque prole gaudentem mirifice, plus quam Scythica, & Getica ſæuitia diſcerptam deuorat. Ita ingratiſſimus, & cruentus latro, ſine cuius opera in lucem nunquam prodijſſet, eam luce hac per ſummam impietatem ſpoliare non reformidat. A qua vitam ipſe accepit, ei mortem rependit. Cuius paſtu, & nutricatione ſuſtentabatur, eam ipſam carnifex crudeliſſimus nutrimentum ſibi facere non veretur. Non extitit vnquam, nec in aliquo volucrum, nec in aliquo belluarum genere tam barbara, ac deteſtanda immanitas. Nequeo verbis conſequi tam inauditi ſceleris magnitudinem. Dignus eſt profectò cuculus quem oderint, vitent, fugiant aues omnes, ceu monſtrum duriſſimum. Qui ſit, ſicut eſt, carens nido, & ſocietate, ἀνέστιος, καὶ ἀφρήτωρ. Cui capiundo omnes aucupes tendant inſidias. Quem comprehenſum propter tot parricidia iuſtiſſimæ, & atrociſſimæ neci dedant homines.

VI. Oni

VI. *Oui laudes, excerptæ ex Orat. XX. Selectarum Erycij Puteani.*

AVrum negligam, & laudabo quod omni metallo pretioſius eſt. Spernam dapes, & condiam verbis, quod omni cibo, potuque melius eſt. Exſpectatis fortaſſis, vt rem magnam, & admirabilem dicam: dicam verò. Ouum eſt, & in eo quidquid auaritia quærit; quidquid luxuria neſcit, & quidquid Natura habet. Natura vbi maximè familiaris, maximè quoque admiranda eſt. Hac indole retia aranei texunt, fauos apiculæ ſtipant, annonam formicæ congerunt: & quid niſi hominis induſtriam eludunt? Si naturam Oui, & gallinæ puerperium inſpiciam, cedent & araneorum doli, & apum ſollertia, & formicarum labor. Amplius hîc natura egit, & benignior fuit. De Ouo verba faciam, & promptiſſimum ruris donum, vrbis patrimonium, omniumque menſarum delicium curioſius inſpiciam. Tractabo gemmam, quam omnes æſtiment: liquorem, quo & ſcire Clodius, Æſopi Tragœdi filius potuiſſet, quid margaritæ ſaperent: & Antonium ſuum Cleopatra in ſponſione luxuriæ ſine damno viciſſet. Hoc illud erit maximè ſingulare, & verè vnicum, vt cum Plinio loquar, naturæ opus. Immo hoc illud erit maximè familiare, vernaculum, & omnibus omnino hominibus ab eadem

dem natura conceſſum opus. Poſt homines natos nulla fuit tam fera natio, quæ tam familiari cibo non miteſceret. Adhuc viſceratio non erat, & dabat gallina quod pro carne eſſet. Nullum vnquam ſine gallina rus, nulla domus fuit: vt ſcires, omni menſæ ouum ſuffeciſſe, alius cibus nón erat. Ceres panem dabat, gallina obſonium: ſimpliciſſima fercula ipſa natura commendabat. Poſtquam deliciæ inuectæ ſunt, ſuam tamen dignitatem conſtanter oua retinuerunt. Nimirum nihil æque neceſſarium erat, quam quod ab initio erát optimum, quod ferculum, & ſimul condimentum eſſet: vim potus ac cibi haberet. Etiam ab ouo cœnam ordiri ſolebant Romani, vt honorem haberent cibo, qui ante reliquos aliquando extitiſſet. Sed Græci, vt oſtenderent, opinor, præ reliquis delicijs oua eſſe, inter bellaria habuerunt. Sic igitur durant adhuc oua, & naſcuntur quotidie: formam & ſuccum retinent, vigorem & pretium. Rure allata nihil ruris habent: domi producta tamen liberioris naturæ genium ſapiunt. Ite ite mortales, & paratiſſimo compendio ingentia explete vota. Ouum tollite, vt omnia habeatis. Si auari eſtis, hic theſaurus eſt: ſi famelici, cibus: ſi ægri, pharmacum: ſi curioſi, prodigium. Beatiſſimæ fœcunditatis munera gallina latere & contabeſcere non ſinit, perijſſe rata, quidquid in ſalutem hominis non confertur. Refundit gratiam quia alitur; & quod nullum agit brutum, ſe, & ſpem

quoque

quoque ſtirpis impendit. Paucula quotidie grana ſiue hordei, ſiue auenæ quotidie accipit, aut panis miculas, & magnam reddit partem ſui: reddit cibum, & ſimul delicium, ferculum & pharmacum, deductum velut cœlo cerebrum Iouis. Enimuero numen habitare putes, vbi ouum gignitur. Tanto reliquis auibus præſtantior gallina, quanto pariendo vtilior: vt illæ quidem ſibi, generique ſuo: at hæc hominibus gignere oua videatur. Formam oui examina, quid perfectius, abſolutiusque obijci oculis poteſt? colorem penetra, quid venuſtius, pulchriusque? Et forma quidem dignitatem ſuam habet: non aſpera, non horrida, non inciſa eſt: Sed læuis, teres, & velut pumice expolita: nec rotunda prorſus; ſed tanquam præſtantius aliquid effingi debuerit, faſtigio, vt appellat Plinius, cacuminata. Ad colorem quod attinet, nihil candore ſpecioſius eſſe fatentur omnes. Ouum igitur candidum eſt: nec vehementius quippiam à colore laudare veteres potuere, quam vt ouo præferrent. Candidum eſt, & omnes tamen colores admittit: ſcribi poteſt, pingi poteſt, tingi poteſt: & nunc flauum, nunc rubrum, nunc cæruleum patrij ritus faciunt. Immo candidum eſt, & ſic pulcherrimum: candidum eſt, & ſic puriſſimum, fauſtiſſimumque. Alio colore nec diadema pingas, nec ad honorum petitionem Romani olim admiſſi. Et vt ſcias in hoc naturæ miraculo meras, tenerrimasque delicias eſſe, nihil tam facile

perit,

perit, quam quod præſtantiſſimum eſt: ac tale eſſe debebat, quod tanta cuſtodia ſeruaretur, albumine cinctum, membrana clauſum, teſta munitum; immo tale eſſe debebat, quod auri colore dignum natura iudicauit. Quam pulcher vitellus, tam quoque pretioſus eſt: pulcher ideo, quia pretioſus. Has diuitias ſi intellexiſſet Rex Midas, & aurum inueniſſet, & obſonium. Oui luteum medulla oui eſt, pars optima, quia intima. Medulla, inquam, ſed mollius, teneriusque à natura hic collocata, quam in homine, atque in brutis videmus, quę duriſſimis concluſa oſſibus, vitæ, vigorisque ſui elementa circumferunt, turpi colore velut ſanguine maculata. In ouo vt delicata omnia, ita diſtincta, & venuſta ſunt, ac prorſus virginea. Putes in argento aurum, in aqua ignem, in cryſtallo chryſolithum, in niue crocum, in vitro electrum, in lacte purpuram natare. Atque vt nihil pulchrius ouo, ita nihil robuſtius. Firmitas putaminum, ait Plinius, tanta eſt, vt recta nec vi, nec pondere vllo frangatur: nec niſi paululum inflexa rotunditate. Qui neruos, & firmitatem corporis iactant, hoc certamine exerceri ſolent, vt confringant ouum. Conantur etiam, & ſtrictis, nexisque digitis vtrumque cacumen valido palmarum nixu premunt. Sed quid? vt fruſtra ſint, & vires humanas à fragili teſta vinci fateantur. Putares ſub ipſis manibus ouum in marmor commutari. Ouum optimum eſt cum recens, contrà peſſimum cum ve-

tuſtum, & grandæuum. Dicam potius iam deſijſſe ouum, poſtquam factum eſt peſſimum. O pugnantem naturæ indolem. Etenim alijs rebus cum pretium mora temporis addat, hic adimit. Nihil eſt quod difficilius ætatem ferat, & ſimul bonitatem inducat: quia puriſſimi, tenerrimiq; ſucci eſt, mora corrumpitur: vt natnm eſt, ſeniū timet: vt cœpit, perfectum eſt, & niſi in vſum, eſumque mox denaſcatur, iam ſponte deſinit, ac cōputreſcit. Et tamen ſunt qui in menſes, immo annos horariū, & impatientiſſimum ætatis cibū torto fune ſtipent, & corbes impleant. Scilicet vt ſuauiſſimi alimenti copioſior merx ſit, annonam è diario faciunt. Vendunt oua poſtquā oua propemodum eſſe deſierunt. Digni me hercle, vt ſorbeant quotquot corrumpi ſinunt: vel certè vt corruptis lapidentur. Eſt autem decumanum ouum, & contra nanum, ſiue paruum. Decumanum non ſimpliciter, quia maximum, vt decumanum ſcutum, decumana porta, decumanus limes: ſed quia poſt decimum maius naſcitur, & velut in toto numero eminet. Etenim quod in mari videmus, cum *Vaſtius inſurgens decimæ ruit impetus vndæ*, id vbique natura agit; ſed in ouo præcipuè exprimit. Decumana vbique ſunt, & inter decumana ipſa ouum decumanum eſt. Iā verò nanum vltimum cuiuſque fœturę cenſent, & ab hoc vterum gallinæ claudi. Decumano quid ni δίδυμον, ſiue geminum adijciam? & hoc magnum meritò videatur, immo magno maius.

Et

Et quanta hæc fœcunditas naturæ, quanta benignitas? tanquam ſatis non eſſet ouum naſci, δίδυμον procreatum eſt. Sunt etiam quædam oua irrita, ſiue ſubuentanea, græcè Zephyria, hypenemia, ἀνεμαῖα; ſed omnia ſterilia, atque obortiua. Sunt & vrina, quæ ab incubatione relicta: tanquam præſagiat mater, indignum luce fœtum fore, monſtrum, non pullum gigni. Poſt naturam igitur non minus varia culina eſt, & artifex coqui manus. Hinc dura, mollia, ſorbilia, elixa, frixa, aſſa, ſecta; & erit hodie magirus, qui ſexcenta è ſolis ouis fercula conficiat. Nullum habet cibum, qui ouum non habet: omnem habet cibum, qui ouum habet. Quid vero in omni menſa melius, paratius, mundius, ſecurius? Totum in nutrimentum, purum, putumque ſanguinem commutatur. Nullum hic retrimentum, nullæ ſordes ſubſidunt: alit, non onerat: reficit, non farcit: venæ, non inteſtina implentur. Et quis cibus tam beneficus, tam ad vitam vigoremque ſubminiſtrandum deſtinatus? Cogita aurum ſine ſcoria eſſe, ignem ſine fumo, lumen ſine vmbra, aerem ſine nube. Prorſus vitalis illi ſuccus eſt, totusque valet. Vidiſtine aliquando oleum igni infuſum incendi protinus, & in meram flammam commutari: ſed poſt chartã exuſtam ſiue paleas, ſiue lignum cineres ſupereſſe? Sic ouum eſt, ſic reliqui cibi ſunt. Ergo primum, optimumq; ferculum eſt ouum. Quod deinde?

ouum. Quod tertio? ouum. Sed quemadmodum optimum, ita quoque paratiſſimum eſt. Condimento non eget, & omnibus tamen cibis condimentũ eſt. Vili pretio emitur, nullo coquitur: quaſi dicas, quod pretioſiſſimum eſt, etiam cõmuniſſimum eſſe: citiusque in pauperum caſis, tugurijsque, quam magnatum prætorijs, paſtorum mapalibus, quam regum turribus inueniri. Si nutrimentum, non delicias quæris, etiam crudum poteſt edi. Vt natum, ſemel, paratum eſt, promptumque. Iam verò ſi ignis placet, ob ſolam munditiem, ouum cibis omnibus præferas. Vt ſuapte natura puriſſimum eſt: ita nec coquẽtium, nec contrectantium manu inquinatur. Fumo non inficitur, fuligine non amareſcit, cinere non conſpurcatur. Sordibus arcendis teſta à natura circundatur. Subit ignem, & ſuſtinet: aquã, & arcet. Non dehiſcit, non rumpitur, cum vim patitur; totum propemodum in teſtam indureſcit. Alia obſonia quam varia immunditie nauſeam, faſtidiumque pariunt? ab olla, & lance vitium trahunt, ſaporque natiuus violatur. Quoties aut ſale acria, aut inſipida, aut cruda, aut adusta? At ouum etiam ſine ſale ſapit, aut tua manu inſpergitur: ſine igni coctum eſt, ſi recens, & ſorbere placet. Supellectili vix vlla opus eſt. Cũ eſſe lubet, nucleum, & vaſculum habes: cibum & lancem: immo verò cũ bibere, potum & poculum, nectar & cyathum. Teſta vas eſt, lanx eſt, poculum eſt, cyathus eſt, & in eodem ouo,

atque adeo in ſolo ouo vis ſimul cibi ac potus eſt. Quamuis porrò omnes omnino cibi in damnum, noxamque verti ſoleant, & veneno inſici, tanto tamen ſceleri ouum aut omnino ſubductum, aut minus obnoxium videatur. Quid enim? clauſum, munitum, & velut obſignatum eſt: atque ipſum pro antidoto valet. Illæſo, & illibato cortice transfundere in nucleum vim veneni, tabemque difficile arbitror: & vt concedã tam ingenioſam mortalium improbitatem eſſe, vt etiam per obſtacula à natura obiecta noceat, tamen non minus arduum puto ouum corrumpere, quam hominem occidere. Qui ferro vtitur, noxio inſtrumento cruentus eſt, & quia per vim nocet, vitari poteſt: qui vitæ alimentum in venenum vertit, prius naturam quam hoſtem violat: & quoniam inſidijs parricida eſt, peragit ſcelus, quod abſcondi poteſt. Hoc vtantur ferculo Principes, & minus tacitas, occultasq; parricidarum molitiones timebunt Hactenus enim nemo qui ouo perierit inuentus eſt; vino, aqua, lacte, ſale, boleto, pomo, & quocunque cibo plures extincti. Sequuntur multa de oui vſu in religione, in medicina, in luſu, quæ vitandæ longitudinis omitto. Vide à pag. 548. vſque ad finem. Extat inſuper Rhodigini doctiſſima de Ouo diſputatio, libr. 27. cap. 17.

VII. *Formicarum laudatio, cuiuſdam viri docti.*

NOn inutile viſum mihi, ingenia, moresque, & totam quaſi πολιτείαν formicarum deſcribere, quod inde plurima pulcherrimarũ virtutum exempla, & vere, quod aiunt Græci, μυςμήκια ἀγαθῶν capere liceat. Sed vt philoſophi in deſcriptione animantium, primùm de cuiuſque procreatione diſputant; ita & nobis formicarum ortus inde vſque ab ouo, vt aiunt, repetendus erit. Verùm hiſtoria formicarum longior Iliade futura ſit, ſi omnia commemorare velim: ſed hoc ad earum laudem magnopere pertinere exiſtimo, quod cum tam multa diuinitatis veſtigia in eis extent, intelligi poſſit, eas non ſine certo Dei conſilio natas eſſe, multoque verius, quam poeticos heroas genus à Ioue ſummo ducere, vt Poeta loquitur. Quomodo enim in hac terrena natura futuri præſcientia ſine diuina vi exiſtere queat? Non hanc tantã haberet hic vermiculus induſtriam, longe alienam à brutorum captu; nulla gregalium notitia, nulla mutua quaſi collocutio inter eas eſſet; nulla noſſent temporum diſcrimina, niſi mentem ijs Deus indidiſſet tantarum rerum, tamq; variarum capacem. Etenim ſapere, meminiſſe preterita, conſequentia cernere, futura præuidere ne homines quidem, niſi diuinitus commoti, excitatique poſſunt:

ſunt. Habent igitur formicę non dubium ſui generis auctorem Deum, cuius rei id quoque ſignum. Nam cum literæ ſacrę mittant nos ad formicas tanquam ad magiſtros, profectò ſignificant hoc conſilio à Deo fabrefactas, & his ingenij dotibus inſtructas eſſe, vt nos vtilia docere poſſent. Vt enim nullus paterfamilias, ſi ſapiat, filium docendum tradit ei, cuius non probat eruditionem; ita credibile eſt nec diuinum ſpiritum nos ad huiuſmodi Magiſtros mittere, qui non doceant cœleſtia. De formicarum ortu ac nobilitate hactenus. Nunc de ingenijs ac moribus, deque omni vitæ conſuetudine illarum dicendum eſt: quæ pars orationis quid aliud habet, quam honeſtiſſimam quandam formam viuendi?

Nemo philoſophorum non tradit bene viuendi præcepta; ſed huius inſecti hiſtoria quid ſit rectum, quid turpe, quid vtile, quid non, melius Chryſippo, & Crantore dicit. Quis non hæc ſingularis prudentiæ, diligentiæque indefeſſæ opera eſſe dicat? Colligendi victus tempora intelligunt; proinde aceruum frumenti in meſſe comportant, condunt, comparantque in hyemem: præuident enim in hyeme vacuis agris fruſtra ſe pabulum quæſituras eſſe. Onera morſu gerunt, longe maiora quam pro corporis portione ferre eas poſſe credibile ſit. Quædam grandiora protrudunt, tota corporis mole obnixæ. Semina priuſquam condunt

corrodunt, ne rurſum exeant in fruges è terra; madefacta imbre proferunt in apertum, & ſiccant. Nec noctu plena luna vacuæ ſunt. Vſque adeo turpe ducunt feriari, vt nullum ſibi tempus labori idoneum perire ſinant. Interlunio ceſſant ab opere. Si quæ in itinere ferendis granis grauatæ ſunt, gregales norunt. Et quoniam ſæpe tanquam ex diuerſis ciuitatibus in eadem via conueniunt, in vnum aliquem locum omnes vniuerſum commeatum comportant, ibiq; ſua ſigna recognoſcunt. Obuiæ inter ſe quaſi colloquuntur, ſalutant, ac percunctantur, donec ſingulæ ſuos ciues agnoſcant. Nulla tam ſapienter conſtituta ciuitas fuit vnquam, quæ cū hac formicarum politia conferri poſſit. Nam cum nullum vrbibus venenum nocentius ſit quam otium, videmus hanc peſtem procul ab hoc animalculo abeſſe. Nunquam ardentiſſimi æſtus à labore abſterrent; non noctu vacuæ ſunt, quod tempus alijs animantibus natura ad quietem dedit. Non magnitudine itinerum, aut aſperitate viarum defatigari ſe patiuntur. Sæpe ex longinquo frumentum conuehendum eſt. Sępe per confragoſa ſaxa magna vi grana in aduerſos montes protrudenda ſunt. Ita omnes difficultates non virium magnitudo, non corporis moles, ſed animi robur, & induſtra ſuperat: vt appareat etiam hîc verum eſſe, quod eſt apud quēdam Hiſtoricum. Nihil tam altum à natura cōſtitutum eſſe, quo non poſſit eniti virtus. Non

dubium

dubium eſt autem, quin vt omnia vitia ex otio naſcuntur, ita labor pleraſque pulcherrimas virtutes gignat. Proinde nec cæteræ virtutes huic generi deſunt. Quis enim non videt, ſingularem iuſtitiæ intellectum ijs ineſſe? Quia certos dies conſtituunt recognoſcendis oneribus, vt cuique agmini ſuum tenere abſque iniuria liceat. Facilè eſt enim ab alieno abſtinere his, quibus in ſua virtute, induſtriaque ſpes poſita eſt. Quid autem de parſimonia formicarum dicam? Quæ in hoc genere maximè cernitur. Non enim tantum in præſens ſibi conſulunt: ſed comparcunt, & proſpiciunt ſibi in futurũ: quæ virtus cum per ſe magna ſit, & mirabilis, tamen hoc etiam gratior eſſe debet omnibus, quod iuſtitiæ velut cuſtos eſt. Neque enim tolerare infinitos illos ſumptus ſine alieno decoctores poſſunt: ſed longè digniſſima bono ciue virtus eſt, in commune quærere, & communia bona ſumma diligentia augere. Hanc virtutem licet in formicis cernere, ad communem vſum operas aſſiduas conferentibus. Videtis quam multarum virtutum exempla nobis formicæ proponant, ad quam imaginem ſi maximam partem hominum contuleris, quotus quiſque erit his virtutibus præditus? Bona pars voluptatibus, atque otio dediti, nulla de re in omni vita ſunt ſolliciti, quam de conuiuio apparando, aut alijs ſimilibus voluptatibus comparandis. Quis non ſtatuat, plus eſſe mentis formicis, quam iſtiuſ-

modi hominibus, qui vitam homini vnam ad hanc rem, ad pecudum voluptates perfruendas datam eſſe credunt? Nulla autem inter omnes laudes formicarum amplior mihi videtur, quam apud Salomonem eſt. Is enim inquit formicas non modò ſtultos, ſed ſapientes prudentia anteire. Neque ego niſi tam grauem auctorem haberem, hoc παράδοξον inter doctiſſimos homines proferre auderem. Sed quia formicarum laudes colligere conſtitui, non fuit hæc prætereunda, præſertim cum eſſet ampliſſima, &c.

Copioſiſſimam formicarum laudationem habes apud Aldrouandum, De animalibus inſectis lib. 5. cap. 1. Apud Delrium noſtrum Tomo I. Adagial. ſacrorum, pag. 153. col. 1. & 2. Apud Nicol. Cauſſin. de vtraq; Eloquent. lib. 10. cap. 18. Celſum Philoſophum ethnicum, & Epicureum, Chriſtianitatis oppugnatorem, docentem formicas in occurſu colloqui, refutat Origenes lib. 4. pag. 224. ex edit. Auguſtana. Ouid. 1. Artis.

Vt redit, itq; frequens longum formica per agmen,
Granifero ſolitum, dum vehit ore cibum.

VIII. *Pulicis commendatio. Excerpta ex Cælio Calcagnino.*

VIdetur natura, cum exiguo corpore animalia compegit, id ante omnia procuraſſe, vt

vt quidquid magnitudini detrahebat, illudui, aut aliqua certe vtilitate compenſaret. Quorum vtrumque ita planum, ac perſpicuum in pulice animaduerti poteſt, vt mirum omninò videatur, quum & viribus, ſi rectè inſpiciamus, non illi modo breuitate conferenda, ſed longe corpore ac ſtatura maiora exſuperet. Quod ſi vtilitate etiam, atq; ingenita quadam potentia ita pollere oſtẽderimus, vt perpauca illi ex omni genere animantium æquari poſſint, tum illud abunde, quod expeto mihi videbor aſſecutus: eos ſcilicet non ſatis vero, explorato animi iudicio, ſed inuidia, & libidine potius permotos, qui ſordidum ac infeſtum animal pulicem dixere: quum ex aduerſo potius & elegans, & commodiſſimum appellare oporteret. Quas eorum calumnias vt facilius diluamus, à corporis habitu primùm auſpicandum arbitror.

Nam ei quidem color, qui præſtantiſſimus haberi ſolet, ſeu tu illum hiacynthinum, ſeu purpureum malis appellare. Hoc triumphantium prætexta, hoc Imperatorum paludamenta illuſtrantur. Corporis verò portio neque omninò oblonga, neque teſtudinata, neq; planè rotunda, ſed quaſi omnium particeps, tereti quadam pollet habitudine: qua neque ad agilitatem, neque ad elegantiam accommodatior vlla reperiri poteſt. Tum etiam quo proboſcidem natura ſpiculauit ingenio? quam exili, quam reciproca arte conformauit? vt fodiendo

acu-

acuminata, ſorbendoque fiſtuloſa deprehendatur Texturam verò tergoris, quam aptè, quam ſine vllo diſpendio capiti continuauit? Quam pulchrè imbricatis, ſed etiam pæne inexplicatis coniunxit flexilium vertebris? Ita vt (quod omnium inſectorum peculiare eſt) fruſtillatim etiã cæſus, ſpiritus tamen aliquid ſeruet: mortique intrepidè occurſet, &, quod omnia domat, fatũ moretur: tantus eſt in tantillo corpore vigor: tanta pollet acrimonia. At poſteriora quam gracili, quam reducto tornauit ambitu? Fores excludendæ ſaturitati qua concluſit induſtria, qua coagmentauit modeſtia? Vterculum miro caſtigauit temperamento, incredibili caueæ vacuo perforauit. In hunc tenuem quidem, ſed vegetum, atque inexhauſtum ſpiritum perflauit. Nec minus pedes ſuis diſtincti internodijs mirabili adhærent arte. Et prioribus quidem ad plurima vtitur officia: vel vt ſcabat, vel vt detergat, iunctis, ſublatiſque vtrinque pedibus ne dicam, an manibus? Manibus profectò præſtat dixiſſe: quando & ijs ſe non modo diſtringit, verum & infantium more, qui papillas hauriunt, ſummam cutem permulgens, elicit ſanguinem. Humani enim generis gratia prouida rerum parens natura pulicem reperit, qui plus nimio efferueſcentem ſanguinem corpore integro, nuſquam reſciſſis membris, nuſquam interſectis venis exhauriat: quippe medici falsò huius remedij inuentionem hippopotamo adſcripſere. Pulex

lex hoc, inquam, pulex primus oſtendit mortalibus. Atque hinc Græci hominum prudentiſſimi eum ψύλλαν appellauere, non à breuitate corporis, vt craſſiores antiquitatum exiſtimant: ſed quod Pſyllorum imitatione exundans ſanguinis virus ſolo ſuctu, nullo diſpendio, minima cum moleſtia, leuiſſimo tantum pruritu euocet. Ingratus profectò mortalium animus: nullus adhuc pulicem celebrauit, cui (abſit verbo inuidia) vel inuentionis nobilitate, vel curationis merito multa hominum millia ſalutem ſuam debent. Accedit naturæ teſtimoniũ, quod eo præſertim tẽpore multa pulicum vis ingruit, quum & hyberna ſegnitie, & verna mutatione ſanguis tabeſcit, & medicorum iudicio educendus exiſtimatur. Iam cum ſapientiſſimum animal hominem Philoſophi iudicarint, quod manibus vtatur, quis poſthac & ſapiẽtiſſimum, ac multis naturæ beneficijs ornatum pulicẽ negauerit, quem manuum miniſterio tam indulgenter honeſtarit? Poſteriores autem pedes paulò ampliùs producti, quo maiore nixu proſilire poſſit: reductis enim illis in poplites, & toto corpore incumbens, mox ſummis digitis obluctatutus, prorſum, Dij boni, quam facilis, quam ſublimis prorumpit in aëra? Tenera, ac molli admodum cute contectus eſt; vt ſi verum ſit, illud, quod veteres Philoſophi aſſeruerunt, animalia acumen ingenij à ſuprema cute mutuari, nemo ſit, qui dubitari poſſit, quin pulex tam tenui

nui cute multũ ingenio inter cætera omnia excellat. At illud nequeo ſine multa admiratione reminiſci, quod tam prompto, tam parato ſemper eſt animo, vt ſe omnẽ protinus habeat in numerato. Quũ verò captura incidit, quam vigilãs, & expeditus ad curſum, quam omnes moras rũpit, quam raptim ſe dat in pedes? Deprehenſum autẽ ſe intelligens, nequaquã ſe excutit, minimè fugam molitur: ſed echini more ſe in globũ conuoluens, exanimatũ ſe ſimulat, atq; ita negligẽtibus aut excidit, aut certè elabitur. Nemini parcit, tantaq; eſt eius licentia, vt nil ſit adeò repoſtum, adeò auium, adeò in ſeceſſu abditum, ad quod non ille facillimè graſſetur. Quæ cauſſa magnam ei inuidiã conciliauit. Reges, Reginas, Principes, Imperatores contemnit, qui illũ magna cura, multiſq; miniſtris fruſtra iubent eliminari, fruſtra, inquam, & cum magno ſuo malo, quando ille ſe belliſſimè vlciſcitur vel palã. Etenim inſultans, ac mordicus vellicans à maximis quamuis negotijs auertit, atque in ſe intrepide concitat, concitatoſq; vehemẽter, atq; in ſe magna molientes, vel vno ſaltu facillimè illudit. His adde, quod ſi magni reges ſibi immortalitatem paratam putauere, quod de ſuo nomine herbas quaſdam appellauerint: quanto præclarior, præſtantiorque pulex exiſtimari debet, qui pulegio herbæ tam celebri, quæ per brumam non ſine omnium admiratione in coronarijs ſolet efflorescere, nomẽ dedit: & à quo Græci pſyllon herbam

bam (quam tu pulicarem dicere potes) ad mille mortalitatis noſtræ remedia natam nuncupauere. Achelous, & Periclymenus iure arguantur magnæ inſcitiæ: qui quum ſe in omnia verterēt rerũ miracula, nunquam tñ pulicem fecere: quũ neq; infenſius, neq; hoſtilius poſsēt, quam ea in effigie Herculem offendere, neq; facilius elabi. Nec ſaltu dũtaxat ſpectabilis eſt pulex; ſed neq; ſegnis, aut imbellis pugnator eſt, ſoletq; ſtrenuè, quoties occaſio ſuaſit, inire certamen, atq; acerrimè hoſtem vrgere. Vndè quidã ab eo morſus, Herculem *ἀλεξίκακον* malorum depulſorē coactus eſt implorare. Cæterùm nec helluo, nec vorator eſt pulex: ſed minimo contentus cibo; vtpote qui per inediam multos etiã dies tranſigat. Cuius rei põt eius gracilitas facilè fidē facere. Illud quoq; inter cętera comitatis ac modeſtię teſtimonia connumerauerim, quod dum cibũ capit, minimè rixatur, minimè obſtrepit: ſed ſilentium ſeruat, quale ne Pythagorici quidē. Inter ęquales verò nulla contentio, nulla inuidia, nulla controuerſia; ſed cõſtans, ac perpetuum fœdus. Quo nomine ego longè pulicem quam muſcam maioribus dignum laudibus puto. Nam qui illam maximè laudare conati ſunt, dixerunt eius improbitatem, impudentiamq; ab Homero celebratam. At magnus ille, & admirabilis Philoſophus Ariſtoteles de inſectorum generatione verba facturus, vnum omnibus pulicem, ceu multo cæteris nobiliorem antepoſuit.

Vrba-

Vrbanitatis etiam, & elegantiæ illud maximum indicium eſt, quod quum ſcarabæum, & alia quædam inſecta ceu perniciem vnguenta, & ſuaues odores auerſentur, hic illis non ſolum oblectari, ſed etiam feſtiuiter vti ſolet. De Pulice innumera naturæ ſcrutator diligentiſſimus Vlyſſes Aldrouandus, de Inſectis lib. 4. cap. 6.

IX. *Culicis deſcriptio. Ex Plinij lib. 11. cap. 2.*

IN magnis ſiquidem corporibus, aut certè maioribus facilis officina ſequaci materia fuit. In his tam paruis, atq; tam nullis quæ ratio? quanta vis, quam inextricabilis perfectio? Et ſunt alia dictu minora: ſed vbi viſum in eo prætēdit? Vbi guſtatum applicuit? Vbi odoratum inſeruit, vbi verò truculentam illam, & portione maximam vocem ingenerauit? Qua ſubtilitate pennas adnexuit? Prælongauit pedum crura? Diſpoſuit ieiunam caueam vti aluum? Auidam ſanguinis, & potiſſimùm humani ſitim accendit? Telum vero perfodiendo tergori quo ſpiculauit ingenio? Atque vt in capaci, cum cerni non poteſt exilitas, ita & reciproca geminauit arte, vt fodiendo acuminatum pariter, ſorbendoq; fiſtuloſum eſſet: quos teredini ad perforanda robora cum ſono teſte dentes affixit, potiſſimumque è ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantorum miramur humeros, taurorumq; colla,

colla, & truces in ſublime iactus, tigrium rapinas, & leonum iubas, cum rerum natura magis nuſquam, quam, in minimis tota ſit.]

X. *Therſitæ encomium. Ex Libanij Progymnaſmatis.*

Eius ex Homero deſcriptio II. Iliad.

——— αἴσχιστος δ' ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε,
φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω
κυρτὼ, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε, αὐτὰρ ὕπερθε
φοξὸς ἔην κεφαλὴν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη.

———turpiſſimus autem vir ad Troiam venit.
Strabo erat, claudus autem altero pede, & ipſius humeri.
Curui, & in pectus contracti. Caterùm deſuper
Acutus erat capite, rara autem percurrebat lanugo.

Libanius.

HOmerum deprecatus, vt veniam mihi det, eum quem ipſe laudare noluit, laudare aggredior, Therſitem inquam. Conabor equidem pauca de eo diſſerere: Homeri etiam ipſius teſtimonio in quibuſdam adhibito. Primùm igitur non ex vitioſis, neque ignobilibus parentibus eſt procreatus: niſi ſi quis exiſtimet Agrium vilem, & nequam fuiſſe, & huius patrem, & auum.

Verùm nemo ſana mente præditus id fecerit Itaque ſi vellet magni ſe facere Therſites inter Græcos ob genus, & proauos, vt eius cognatus Diomedes, non valdè laboraret. Iam verò ne tum quidem, cum læderetur ab Vlyſſe, parentum ſuorum meminit, vt qui voluiſſet à ſuis celebritatem nominis apud Græcos conſequi. Ergo à talibus, vt par fuit educatus, particeps ac ſocius operũ Græcos decentium eſſe valuit, & ad aprum ſe cõtulit tum, cum Meleager fortiſſimos alios omnes aduerſus illum regionis vaſtatorem coëgit. Inde diſcedens malè ſe habuit, & corpus eius morbus attriuit: veruntamen animum deteriorem non fecit, neque fortitudinem ſuam amiſit, neque gloriæ cupiditatem. Argumento eſt, quod cum Atridæ claſſem aduerſus barbaros inſtruerent, atque honeſtum haberet prætextum, ſi quidem inertiæ ſedare voluiſſet, corporis nimirum labem, non ſuſtinuit domi manendo, rerum famam tantum aucupari: ſed ſolutus neceſſitate rebus adiuncta, quæ cæteros ad naues adegerat, perinde ac ſi omnibus iuramentis fidem aſtrinxiſſet ſuam, nauigabat, & excandeſcebat in eos, qui iniuriam intulerant, & claudus, & acuto capite, arbitratus bellum indigere animis audentibus. Proinde mihi videtur alios etiam alacriores ad officium feciſſe, qui corpus ita affectum ad bellum Troianum cõtulit. Et quiſpam aliorum non erubuiſſet vacationem petere à militia, Therſite haſtilia, & vulnera

appe-

appetente? Porrò cum audiſſet Vlyſſem, & pulchrum Pelei filium operam dediſſe, vt fœdè ſe à certaminibus ſubducerent: atq; iſtum quidem puellæ habitum, hunc verò opinionem inſaniæ ſubijſſe, irriſit, & ſannis talia veſaniæ congruentibus excepit, abſq; vlla ſagacitatis illius, & fortitudinis huius inuidia: ſiquidem ita Aiaci quoq; inuidiſſet Telamonio: inuidiſſet & Neſtori, melle ſuauiori. Verùm non poterat, opinor, praua, vitioſaq; acta non vituperare. Quare nec Achilli contradixit, cœtũ graſſante lue celebranti: neque ſuper erepta illi Briſcide gauiſus eſt: at contra condoluit. Item ne Vlyſſe quidem donarium ad Deum deducente carpebat id propoſitũ. Verùm ijs, quæ non rectè fiebant incitabatur ad obloquendũ, & peccantes criminandum, nullo metu fortunę quorundã territ⁹: neq; principatũ quidẽ tenentibus aſſentatus, plebeis moleſtus, infeſtuſq; erat, probro ignominiaq; dedecorans, & exagitans imbecillũ quemq;. Ac pleriq; ſanè, vt veriſimile eſt, conciones multas, ac præclaras huius actiones excepere, qui non pauca magnis de rebus dicebat: ſed fuſa & ampla, vt res poſtulabat, oratione vtebatur. Omninò dignus eſt hic admiratione, cuius etiã Homerus mentionẽ facere voluit. At enim cum Therſites videret eũ, qui imperiũ in alios ſibi vindicabat, captiuis mulierculis inſeruire, & tum peſtis per exercitum graſſantis auctorem extitiſſe; tum Achillem à copijs abſcidiſſe, modò per Chryſen,

modò per Briſei filiam: idq; vnum ſpectare, quî corporis venuſtate, floreq; frueretur: nec proſpicere curantem, ne inde res peius habituræ eſſent Achiuis, ac palam quidem fugæ, ac diſceſſus meminiſſe, clam verò moram cõparauiſſe, eundemque alia ſponte ſua dicere, alia per aſſentatores facere, atque eiuſmodi facinus adoriri, quod alienum eſſet non à Rege tantùm, ſed à priuato quoque viro probo: ipſe in medium procedens, ſermonibus ſuo genere dignis vſus, honoris cupiditatẽ ſtatim regi exprobrauit: aut quod illi ab Achille prius obiectum fuerat. Quantum igitur in Therſita iuſtitiæ ſtudium fuerit, colligitur ex eo, quod veram accuſationem inſtituit. Curam verò boni publici arguit, quod Achille à ſocietate deficiente ſuccenſuit. Fortem denique animum prodit, quod cum fiducia regium principatum tenentem reprehendit, & iniuria contumelioſè affectum, illo præſtantiorem prædicauit. Præterea eundem ad vrbes oppugnandas acceſſiſſe, & captiuos abduxiſſe perſpicuum eſt ex ijs, quæ ipſe apud Poëtam de ſe narrat. Nam nunquam adeo imprudenter hæc ſibi arrogaſſet apud eos, qui contraria nouiſſent.

Enimuerò cum res ipſæ dicta confirmarent, iure in concione grauiter, & magnificè loquebatur. Vnus fuit Therſites ex ijs, qui metum hoſtibus incutiebant: ſiquidem eorum liberos vinctos abduxit. Quod ſi hæc ita ſe non habuiſſent,

ſent, ſed inutilis planè fuiſſet, nunquam imperiũ obtinuiſſet, Diomede non permittente : &, ſi tunc etiam deſpectus fuiſſet in concionibus, nõ ſiuiſſet turbas excitare: neque ea quæ non decebat laudare, cum ſciret, ſe quoque participem fore infamiæ. Age verò, quid in his peior fuit Neſtore? Imò quî non melior? Etenim Neſtor vtriq; inſeruit, & minitanti, & contumelia affecto: ac nouerat quidem omnia præclarè, verùm quæ ſentiebat clarè eloqui non audebat. At verò Therſites nullo velo prætento, virtutem præfert fortunæ, eaq; verba habet, nulla æmulatione ob Briſeidem: ſed quod præuideret, quæ euentura eſſent, Achille ſocia arma non ferente, quæ Homerus ipſe commemorat. Itaq; maior in Therſite eloquendi libertas apparet, quam in Neſtore, qui tertiæ præerat ætati. Hinc etiam Therſites in admirationem venire poſſit, quod iniuria ab Vlyſſe affectus, nouerit ſufferre: neque transfugæ more ad hoſtes ſe receperit: quos euexiſſet, & audaciores reddidiſſet, renunciatis cunctis Græcorum arcanis.

XI. *Excerptæ ex Syneſio Laudes Caluitij.*

NOſtra igitur oratione definietur, Homini caluo nequaquam eſſe pudẽdum. Quid .n. ſi glabro ſit capite, villoſa tamen, hirſutaq; animi prudentia, qualis Aeacides à Poëta celebratur? At is crines admodũ cõtempſit, quos & mortuo amico (Patroclo) profuſè ſpargebat. Vita ſiquidé

carent ij, & viuẽtibus vitæ expertes partes adnaſcuntur. Quam ob cauſſam inter bruta animantia, quæ à ratione alieniora ſunt, per totũ corpus pilis veſtiũtur. Hominis autem quia vita ſincerior eſt, nuda eſt oneris cognati maxima pars. Qui, ne arrogantius inſoleſceret, ſi multa ei eſſet cũ caducis, ac interituris rebus ſocietas, aliquot ſui partibus pilos habet. Quò fit, vt qui vel in his paucis partibus pilis caret, hic ſi cum altero homine compareťur, tantundem eo ſit, quantũ homo belluis præſtantior. Sed vt animãtium omnium ſagaciſſimum, & nudiſſimũ eſt homo: ita oues cæterorũ omnium ſtultiſſimas eſſe, nemo diffitebitur. Itaq; eò fermè iam res redijt, vt capillitiũ iſtud omne cum prudentia, ſapientiaq́; pugnare videatur: nec enim in quoquam ſimul eſſe queunt. Venatorum canes artis peritiſſimi ſunt ij, qui auribus, & ventre glabri ſunt, villoſi cõtra attoniti omnes, temerarij, ac meliores ſi à venatu abſint. Nõnullis verò palpebræ pullulãt duplici pilorũ ſeriè, idq; inter extrema mala eſſe creditur, ſi in oculos hi, tanquã peregrini inuaſerint, ad quos prohibendos artem omnẽ, ac vim adhibemus, ne oculũ nobis effodiant. Nam quę viliſſima ſunt cum pretioſiſſimis ſociari natura non patitur. Pretioſiſſimæ autẽ partes animalis ſunt ipſa ſenſuum domicilia, quibus inter cæteras corporis partes maximè animal eſt. Primis enim his anima vires ſuas, ac facultates impertitur, cumq; primaria ac digniſſima ſit videndi facultas,

cultas, ea quoque pilis maximè omnium vacua eſt. Rurſus itaque vt in vno homine pilis vacant eæ partes inprimis, quæ ſunt nobiliſſimæ: ita in genere hominum optimi quiq; eo modo affecti ſint neceſſe eſt: neq; tantoperè à brutis animantibus, quantum à pilorum hirſutie totum ipſum genus hominũ abhorret. Quocirca cum cæteris animantibus ſanctitate, & dignitate homines, & cæteris hominibus ij longè antecellãt, quibus pilorum natura diuina quadam, fæliciq; ſorte cõtigit, ſequitur, caluum eſſe eorum, quæ in terris ſunt omnium diuiniſſimum eſſe. Licet eas intueri, quas in Muſæo depictas habemus clarorũ virorum imagines, Diogenes, inquam, illos, & Socrates, alioſq; ab hominum memoria ſapientes. Caluorum theatrũ, conuentumq; eſſe dixeris. Iam illud, pueruulis quidam ea in ætate florere, comam, qua nondum ſapiunt, eandemque ſenio appetente caducam excidere, nec eam operiri ætatem, quæ mẽtem, ac ſapientiam dubio procul in animum inducit animalis, quid aliud quam pilorum naturam penuriæ rationis coarguit? At eſt aliquis, qui etiamnum cum ſenectute comam habeat: nempe & ſenex quoq; aliquis deſipit, nec conſummatam hominis perfectionem aſſequi cuiuſvis eſt hominis. Ita ergo natura comparatum eſt, vt ſeſe duo hæc mutuo non patiantur, coma, & prudentia: ſed alterum, vt tenebræ lucis, ita alterius præſentia euaneſcat.

Quodcunque tu accuratè depilatum caput animaduerteris, ſic habeto, illud & prudẽtię domicilium, & diuinitatis eſſe templum. Si omnes nouacula, manuq; deraſi hominũ pij, ac religioſi cenſendi ſunt, qui naturâ caluus eſt, ipſius naturæ ſponte cũ Deo affinitate coniunctus eſt. Nullam ex hominũ memoria mulierem accepimus fuiſſe caluam: neq; eſt quod id reticulo tegi potuiſſe dicas: comœdiæ .n. & ea oculis penetrare poſsũt. Sin cuipiã pili effluxerint, hoc ex morbo potius factum eſt, potuitq; vel minima cura priſtinum naturæ ſtatũ recuperare. Virorũ contrà ſaltem eorũ, qui hoc nomine digni fuerũt, haud facilè vllum nominaueris, qui non ad eam naturæ conditionem peruenit: penes enim hoc ipsũ naturę finis eſſe videtur, licet non omnes eum aſſequantur. Verùm quoniam iſta hoc modo ſe habent, nihilominus Dio patrociniũ Comæ admirabili quadã ratione ſuſcepit. Quid ergo Platone id euincente opus eſt, cũ Rhetoricè fucandi lenocinijq; aptandi ars ab eo oratore ſit effecta? Non tu vero credideris, capillorũ tinctrices mul to amabiliores, ac gratiores comas reddituras, homine Gręco in theatro rem eiuſmodi cõmendante? Magnas vero, vt opinor, gratias pro hac oratione habituri ſunt, qui in Cybeles ſacris verſantur, elumbes, fractiq; homines, & quiſquis iniquis oculis vicini vxorem intuetur, quorum vniuſcuiuſq; caput quaſi vnguento, ita ratione perfudit. Pręterea magnum ſermoni noſtro confir-

firmando à pictoribus indiciũ præbetur, ſi id archetypũ, atq; exemplar non pingant, ſed ab aliquo iiſdē permittatur, vt formam ſtudio, ac moribus excogitent vniuſcuiuſq; cõſentaneo. Nam ſi quis mœchum, aut cinædum in tabella pingendum locauerit, crinitum aliquem, aut cincinnatum accipiens, habet quod præceperat. Sin Philoſophum, aut ſacerdotem locaueris, caluus in tabella ſtabit, auctoritatis, ac grauitatis aliquid præ ſe ferens. Eiuſmodi enim eſt nummi huius inſigne, &c.

SYNTAGMA NONVM.

ETHOLOGIÆ, ſeu ETHOPOEIÆ, IDOLOPOEIÆ, PROSOPOPOEIÆ,

Oratoriæ, & Poeticæ.

ETHOPOEIAM vocamus, cum perſonæ cuipiam notæ affingitur oratio, quæ illius animũ, mores, affectum exprimat, & declaret, & morata vocatur oratio: quales ſunt apud Libanium Sophiſtam, ſeu Rhetorem (qui in hoc genere excelluit) in Progymnaſmatis Medeæ mactaturæ liberos, Andromaches vxoris ſupra extinctum Hectorem, Vlyſſis procis ab ſe interfectis, Aiacis in gladium incumbere parantis, Menelai ſuper Agamemnone mortuo, &c. *Idolopœia* eſt, quando perſona nota velut ab inferis excitatur, & verba faciens introducitur, vt in Hecuba Euripidis Polydorus filius, quem Polymeſtor rex Thraciæ occiderat. Mortuis, inquam, attributus ſermo: vt ſi veteres Germa-

Germani,viri optimi, & Catholici, huius Germaniæ quæ hodie eſt,ſtatum, & conditioné miſerabilem deplorent. *Proſopopœia*, vt cum etiam ipſa perſona fingitur,vt ſi loqués inducatur Virtus,Labor,Pecunia, &c. Cum datur, inquã,ſermo,& ſenſus rebus corpore,ac ſenſu carentibus, Cui generi ſubijciuntur quas quidam εἰδωλοποιήσεις vocant, quales ſunt apud Homerum Eris, Ate,Litæ:apud Maronem Fama, Bellona; apud Plautum Luxuria,& Inopia;apud Ouidium Somnus;apud Ariſtophanem Plutus, & Penia, & ſimiles. Poſſunt per hanc figuram item loqui beſtiæ,& res mutæ denique,ſiue illæ anima præditæ ſint,ſiue non ſint. Quales fictiones apud poetas ſæpe leguntur. Garrit ianua apud Catullum. Coma Beronices apud eundem. Increpet bibliotheca dominum ſuum, magis addictum poculis quam libris. Lamentetur aſinus ſeruitutem ſuam duriſſimam. Differant Peſtilentia,Lucrum,Libertas,&c. Veruntamen Proſopopœiæ vocabulum plerumque etiam duo priora genere,Ethopœiam puta, & Idolopœiam comprehendit, communi quodam vſu loquendi. Audiamus Quintilian.libr, 3. cap. 8. vbi de ſuaſorio genere, & proſopopœia agit. Ideoque mihi longe difficiles videntur proſopopœiæ, in quibus ad reliquum ſuaſoriæ laborem accedit etiam perſonæ difficultas. Namque idem illud aliter Cæſar(intellige, ſi loquentem facias)aliter Cicero, aliter Cato ſuadere debebit. Vtiliſſima verò

hæc exercitatio: vel quod duplicis eſt operis: vel quod poëtis quoque, aut hiſtoriarum futuris ſcriptoribus plurimum confert: verum & oratoribus neceſſaria. Idem lib. 6. cap. 1. quod eſt de peroratione. His præcipue locis vtiles ſunt proſopopœiæ, id eſt fictæ alienarum perſonarum orationes, quales litigatorem decent, vel patronum. Mutæ tamen res mouent, aut cum ipſis loquimur, aut cum ipſas loqui fingimus. Et lib. 9. cap. 2. At ſunt quidam, qui has demum proſopopœias dicant, in quibus & corpora, & verba fingimus. De hiſce orationis ornamentis agit quoque Rhodiginus, lib. 26. cap. 28.

I. *Roma, ſeu Patria ad Catilinam apud M. Tullium, Catilinar. I.*

NVllum iam tot annos facinus exſtitit niſi per te: nullum flagitiũ ſine te: tibi vni multorum ciuium neces, tibi vexatio, direptioq; ſociorum impunita fuit ac libera: tu non ſolum ad negligendas leges, ac quæſtiones, verum etiam ad euertendas, perfringendasque valuiſti. Superiora illa quanquàm ferenda non fuerunt, tamen, vt potui, tuli. Nunc verò me totam eſſe in metu propter te vnum: quidquid increpuerit, Catilinam timeri: nullum videri contra me cõſilium iniri poſſe, quod à ſcelere tuo abhorreat, non eſt ferendum. Quamobrem diſcede, atque hunc mihi timorem eripe. Si verus, ne opprimar:

mar:ſin falſus, vt tandem aliquando timere deſinam. Per eandem figuram orationis apud Platonem in Apologiæ loquuntur Leges.

II. *In eadem oratione infra, ipſum Tullium Reſpub. ſic alloquitur.*

ETenim ſi mecum patria, inquit, (patria iuris, nam Cicero Arpinas erat origine) quæ mihi vita mea multo eſt charior: ſi cuncta Italia, ſi omnis reſpub. loquatur; M. Tulli, quid agis? tu ne eum quem eſſe hoſtem comperiſti: quem ducem belli futurum vides: quem exſpectari imperatorem in caſtra hoſtium ſentis, auctorem ſceleris, principem coniurationis, euocatorum ſeruorum, & ciuium perditorum, exire patieris, vt abs te non emiſſus ex vrbe, ſed immiſſus in vrbē eſſe videatur? Nonne hunc in vincula duci, non ad mortem rapi, non ſummo ſupplicio mactari imperabis? Quid tandem impedit te? mos ne maiorum? At perſæpe etiam priuati in hac repub. pernicioſos ciues morte multarunt. An leges, quæ de ſupplicio ciuium Romanorum rogatæ ſunt? At nunquam in hac vrbe ij, qui à repub. defecerunt, ciuium iura tenuerunt. An inuidiam poſteritatis times? Præclaram verò populo Romano refers gratiam, qui te, hominem per te cognitum, nulla commendatione maiorum, tam maturè ad ſummum imperium per omnes honorum gradus extulit, ſi propter inuidiam,

diam, aut alicuius periculi metu ſalutem ciuium tuorum negligis. Sed, ſi quis eſt inuidiæ metus, num eſt vehementius ſeueritatis, ac fortitudinis inuidia, quam inertiæ, ac nequitiæ pertimeſcenda? An cum bello vaſtabitur Italia, vexabuntur vrbes, tecta ardebunt, tum te non exiſtimas inuidiæ incendio conflagraturum?

III. *In Cæliana vetuſtum illum Appium Claudium Cæcum, Clodiam, P. Clodij ſororem ob amores impuros obiurgantem introducit his verbis.*

MVlier, quid tibi cum Cœlio? quid cum homine adoleſcentulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris illi fuiſti, vt aurum commodares: aut tam inimica, vt venenũ timeres? non patrem tuum videras? non patruum, non auum, non proauum, non atauum audieras Conſules fuiſſe? Non denique modò te Q. Metelli matrimonium tenuiſſe ſciebas, clariſſimi, & fortiſſimi viri, patriæque amantiſſimi, qui ſimulac pedem limine extulerat, omnes prope ciues virtute, gloria, dignitate ſuperabat. Cui cum ex ampliſſimo genere in familiam clariſſimam nupſiſſes, cur tibi Cœlius tam coniunctus fuit? cognatus? affinis? viri tui familiaris? Nihil horum. Quid igitur fuit, niſi quædam temeritas, ac libido? nonne

nonne te, ſi noſtræ imagines viriles non commouebant, ne progenies quidem mea Q. illa Claudia, æmulā domeſticæ laudis in gloria muliebri eſſe admonebat? non virgo illa Veſtalis Claudia, quæ patrem complexa triumphantem ab inimico tribuno plebis de curru detrahi paſſa non eſt? cur te fraterna vitia potius, quam bona paterna, & auita, & vſque à nobis cum in viris, tum etiam in fœminis repetita mouerunt? Ideòne ego pacem Pyrrhi diremi, vt tu amorum turpiſſimorum quotidie fœdera ferires? ideo aquam deduxi, vt tu ea inceſte vterere? ideo viam muniui, vt tu eam alienis viris comitata celebrares?

Statuaria, & Pædia. Ex Luciano.

Dialogus eſt Luciani, inſcriptus Somnium, in quo ſibi puero dormienti Statuariam, & Pædiam ſimul oblatas narrat. Vtriuſq; habitum eleganter deſcribit, & quibus verbis vtraq; adoleſcentulum vindicare, atq; ad ſe pertrahere conata ſit, dilucidè exponit. Fuerat autem à parentibus traditus auunculo ſtatuario, ad diſcendum illud opificium, à quo propter errata verberibus cæſus, ideo triſtitiæ, lacrymarum, cogitationumq; acerbarum plenus cubitum conceſſerat.

IV. *STATVARIA.*

EGo, chare puer, Statuaria ſum, ea quam tu nuperrime diſcere cœpiſti, familiaris adeo tibi, & cognata à cognatis, & parentibus. Nam & auus tuus maternus N. marmorarius fuit, & auunculus pariter, & patruus tuus eandem artem exercuere, & per nos inter præcipuos artifices celebrati ſunt. Quod ſi igitur voles delirijs ac nugis, circa quas iſta, quam aſtare vides (Pœdia) verſatur abſtinere, ac mecum degere, principiò generosè educaberis, humerosque habebis validos, & ab omni inuidia liber eris; neque vnquam in terras alienas, atque externas hinc abibis, relicta patria ac domeſticis tuis: neque etiam ob verba duntaxat, & orationem laudabunt te omnes. Neque vero auerſeris hanc corporis mei vilitatem, veſtiumque ſorditiem. Nam ab his initijs profectus etiam Phidias ille, Iouem ſpectandum exhibuit, & Polycletus Iunonem fabricauit: præterea Myron laudibus vectus eſt, & Praxiteles in magna admiratione fuit. Adorantur itaque nunc illi cum ipſis illis dijs quos ſculpſerunt. Quod ſi igitur vnus horum tu quoque fores, quomodo non celebris apud omnes mortales euaderes? Patrem certè beatum efficeres, & patriam omnibus ſpectabilem redderes.

V. *PAEDIA.*

EGo verò, ô fili, Humanitas ſum, iam nunc conſueta ac nota tibi:tametſi ad finem, aut plenum mei periculum nondum feceris. Quanta igitur bona Statuaria iſta tibi præſtatura ſit, ſi eam artem didiceris, ipſa modò enumerauit. Nihil enim aliud niſi operarius eris, corpore laborans, & in eo totam vitæ ſpem habens, obſcurus ipſe degens, modicum, & minimè generoſum quæſtum faciens, deiectus animo, tenuis, ac pauper reditibus. Denique neque amicis expetibilis, neque inimicis formidabilis, neque etiam inter ciues beatus habitus;ſed hoc ſolum, opifex videlicet quiſpiam, & ex multa atque promiſcua plebe vnus, præſtantiorem te ſemper formidans, & dicendo valentem præ oculis habens, ac palpans: & in ſumma, leporis quandam vitam agens, potentiorisque lucrum exiſtens. Quod ſi etiam Phidias, vel Polycletus fias, præclaraque, & admiratione digna multa opere præſtiteris, artem quidem laudabunt omnes; at qui ex aſpicientibus tibi ſimilis eſſe optabit, nemo erit, qui modo ſanæ mentis erit. Qualis qualis enim fueris, nihil niſi rudis quidam opifex, manibus laborans, & iiſdem victum quæritans cenſeberis. Contra autem, ſi mihi obſequêris, principio tibi oſtendam multa veterum virorum præclara opera, & res admiratione

proſequendas. Deinde & orationes illorum tibi renunciando, & omnium, (vt ſic dicam) expertum te reddendo, animum (quod præcipuum eſt) exornabo tibi multis ac præclaris ornamentis: modeſtia ſcilicet, iuſtitia, pietate, manſuetudine, æquitate, prudentia, fortitudine, amore honeſti, & pulcherrimarum quarumcunque rerum deſiderio. Hæc enim animi ornamēta ſunt, vera, ſincera, atque perpetua. Neque autem latebit te neque veterum quicquam, neque eorū, quæ in præſens geri debent: ſed ea quæ agi conueniet, quęque decent, me duce longè ante proſpicies. Et in ſumma, omnia quæcunque ſeu diuina, ſeu humana ſunt, paruo tempore docebo te: & qui nunc pauper atque inops es, iſtius neſcio cuius filius, qui de arte adeo illiberali neſcio quid conſultas, haud ita multo poſt nimium fælix, nimiumqne beatus omnibus videbere, dum & honoribus afficieris, & laudibus effereris, & pulcherrimarum quarumcunque rerum gloria celebraberis, illorum etiam, qui diuitijs, ac genere cæteris anteſtant, in te animis, atque oculis cōuerſis. Ac veſtitum quidem talem geres, qualem in me vides, inſignem vtique, & ſplendidū, magiſtratibus verò, & primo in conſeſſu honore ante alios dignus exiſtimabere. Et ſi quando aliò abiens peregre proficiſceris, in aliena quoque regione ignotus, & obſcurus non eris. Talibus ſcilicet ornamentis ego te illuſtrem, atque conſpicuum reddam, vt eorum quoque, qui te

aſpicient, quiſq; proximè aſtantem leuiter impellens,& commouens, digito te demonſtret, atque,Hic eſt ille, dicat. Iam ſi quid ſtudio dignũ accidet,quod vel ad amicos,vel ad ipſam ciuitatem pertinebit,omnes in te oculos, atq; ora cõuertent. Atq; ſi tum aliquid fortè dixeris, plerique hiantes auſcultabunt,admirantes,& prædicantes tum te ob dicendi vim,& orationis energiam; tum etiam patrem tuũ ob fœlicitatẽ prolis.Et quod dici vulgò ſolet,quod ex hominibus quidem immortales redduntur, id quoque tibi dabo.Nam poſtquam ipſe ex hac vita diſceſſeris, nunquam deſines conuerſari doctis, & conſuetudinẽ habere cum optimis. Demoſthenẽ certè illũ vides qualis fuerit, & quantũ ego illum reddiderim.Vide & Æſchinẽ, qui tympaniſtriæ cuiuſdam filius erat; tamen propter me etiam Philippus rex eum palpauit.Socrates autem, qui & ipſe inter ſtatuariam hanc artem enutritus fuit, & ſimul atque intelligere cœpit meliora, relicta illa ad me transfugit, audis vt hodie ab omnibus decantetur?Igitur relinquẽs tantos, ac tales hoſce viros, res adeo ſplendidas, diſciplinas tam graues & illuſtres, veſtium ornamenta, honorem,famam,laudem,primos aſſeſſus, potentiã, imperia,denique & illam,quam ex dicendo cõſequêris, gloriam, & qua te omnes ob prudentiam prædicabunt, fœlicitatem, tuniculam aliquam indues ſordidam,habitumq́; aſſumes ſeruilem:vectes inſuper,& celtes, & id genus cæte-

proſequendas. Deinde & orationes illorum tibi renuntiando, & omnium, (vt ſic dicam) expertum te reddendo, animum (quod præcipuum eſt) exornabo tibi multis ac præclaris ornamentis: modeſtia ſcilicet, iuſtitia, pietate, manſuetudine, æquitate, prudentia, fortitudine, amore honeſti, & pulcherrimarum quarumcunque rerum deſiderio. Hæc enim animi ornamēta ſunt, vera, ſincera, atque perpetua. Neque autem latebit te neque veterum quicquam, neque eorū, quæ in præſens geri debent: ſed ea quæ agi conueniet, quęque decent, me duce longè ante proſpicies. Et in ſumma, omnia quæcunque ſeu diuina, ſeu humana ſunt, paruo tempore docebo te: & qui nunc pauper atque inops es, iſtius neſcio cuius filius, qui de arte adeo illiberali neſcio quid conſultas, haud ita multo poſt nimium fælix, nimiumque beatus omnibus videbere, dum & honoribus afficieris, & laudibus effereris, & pulcherrimarum quarumcunque rerum gloria celebraberis, illorum etiam, qui diuitijs, ac genere cæteris anteſtant, in te animis, atque oculis cōuerſis. Ac veſtitum quidem talem geres, qualem in me vides, inſignem vtique, & ſplendidū, magiſtratibus verò, & primo in conſeſſu honore ante alios dignus exiſtimabere. Et ſi quando aliò abiens peregrè proficiſceris, in aliena quoque regione ignotus, & obſcurus non eris. Talibus ſcilicet ornamentis ego te illuſtrem, atque conſpicuum reddam, vt eorum quoque, qui te

aſpi-

aſpicient, quiſq; proximè aſtantem leuiter impellens, & commouens, digito te demonſtret, atque, Hic eſt ille, dicat. Iam ſi quid ſtudio dignũ accidet, quod vel ad amicos, vel ad ipſam ciuitatem pertinebit, omnes in te oculos, atq; ora cõuertent. Atq; ſi tum aliquid fortè dixeris, plerique hiantes auſcultabunt, admirantes, & prædicantes tum te ob dicendi vim, & orationis energiam; tum etiam patrem tuũ ob fœlicitatẽ prolis. Et quod dici vulgò ſolet, quod ex hominibus quidem immortales redduntur, id quoque tibi dabo. Nam poſtquam ipſe ex hac vita diſceſſeris, nunquam deſines conuerſari doctis, & conſuetudinẽ habere cum optimis. Demoſthenẽ certè illũ vides qualis fuerit, & quantũ ego illum redderim. Vide & Æſchinẽ, qui tympaniſtriæ cuiuſdam filius erat; tamen propter me etiam Philippus rex eum palpauit. Socrates autem, qui & ipſe inter ſtatuariam hanc artem enutritus fuit, & ſimul atque intelligere cœpit meliora, relicta illa ad me transfugit, audis vt hodie ab omnibus decantetur? Igitur relinquẽs tantos, ac tales hoſce viros, res adeo ſplendidas, diſciplinas tam graues & illuſtres, veſtium ornamenta, honorem, famam, laudem, primos aſſeſſus, potentiã, imperia, denique & illam, quam ex dicendo cõſequêris, gloriam, & qua te omnes ob prudentiam prædicabunt, fœlicitatem, tuniculam aliquam indues ſordidam, habitumq; aſſumes ſeruilem: vectes inſuper, & celtes, & id genus cætera ſcul-

ra ſculpendi, cædendique inſtrumenta in manibus habebis, deorſum inclinatus in opus, humi repens, demiſſus, denique modis omnibus abiectus & contemptus, nunquam autem neque expergiſcens, neque virile, aut libero homine dignum quicquam cogitans, ſed in opera intentus, vt illa nimirum proportionibus ſuis conſona, & bene formata tibi reddantur: de te ipſo autem, vt & concinnus, & ornatus incedas minime curam gerens, ſed te ipſis illis ſaxis contemptiorem reddens. Adhuc igitur loquente hac, non exſpectato orationis fine, ſurgens ſententiam tuli, &c.

VI. *Quid Niobe Regina Thebana, occiſis tot liberis dicere potuerit. Ex Libanij Progymnaſm.*

Niobe Tantali filia, Thebarum in Bœotia regina, coniunx Amphionis, ob multiplicē partum, ſex nempe filiorum, totidemq; filiarum (etſi auctores in numero diſſentiunt. Homerus XII. facit. ſenos pueros, ſenas puellas. Euripides XIV. Sappho XIX. vti & Heſiodus, Bachylides, & Pindarus XX. Alcman. X.) auſa eſt Latona inſolenter ſe anteferre, quæ duos tantum genuiſſet. Apollo igitur, & Diana matris iniuriam non concoquentes, ille mares, iſta fæmellas ſagittis omnes interemerunt. Niobe ipſa in montem Phrygiæ Sipylum per turbinem venti abrepta, in ſaxum præ dolore conuerſa

uerſa eſt, quod adhuc lacrymis manare perhibetur. Cic. Tuſculan. 3. fictum putat propter æternum eius in luctu ſilentium, ob quod lapis viſa eſt. Lacrymæ autem quid ſunt niſi ſudor, aut guttæ marmoris? Fabula tractatur ab Ouidio Metamorphoſ. lib. 6.

NIOBE.

O Dij & genij, vnde iſtæc tam crebra, & grauia tela, & omnia aduerſus libros meos? heu ærumnas. Perdidi meos omnes. Perdidi XII. nec vllus reſtat qui me matrē appellet: cum modo mater è tanto numero vocarer. O ſagittas corporibus infixas. O manantem per artus ſanguinem. O filiorum venuſtatem. O filiorum pulchritudinem. O cincinnorū decus. O vultus gratia. O chariſſima pectora. Atqui nihil horum reueriti ſunt iaculatores. Quem primū amplexabor? quem ſecundum deflebo? ad quem tertium accedam? quem tranſiliam? quem contingā? vnde ſufficiet mihi vis lacrymarum ad deplorandos duodecim mortuos? Ecquis modus erit calamitatum? Subinde hos & illos efferri oportebit, & feretrum feretro ſubſequi: vel modo hunc ſepelire, modò ad alium accurrere. Vnus erit omnibus tumulus: at cippi duodecim, totidemque epitaphia. O nouum genus ærumnæ. In conclaui virorum acta hoſtium: in Virginū conclaui, quæ aciei propria ſunt cernuntur. Extrahat aliquis

iacula;obnubat mortuos. Vt vidi vulnera, animum deſpondi. Quiſnam genius infeſto nos inuaſit exercitu?ſentiò infœlix. Mater vos, ô liberi, peremit. Ego fortunam mutaui:vt iam non ijdem qui antea ſermones de me ab hominibus habeantur. Fuerat enim hactenus Niobe ſatis beata:vt procreata ex talibus, & procreatrix talium, inſuperque tot, & tantorum. Eidem alia quoque maiora aderant:conſortium deorum, & amicitia Latonæ, quam præſentem intuetur, quam loquentem audit. Ego cum hac dea nuper iocans, infelix liberos meos enumeraui. Illa ferre non potuit mulierem ſtultitia laborantem: ſed magnam illam, & diuturnam amicitiam, ſceleſtum verbum, quod anteuertit rationis iudicium, dirupit, ac diſcidit. Vide quantum poſſit, & obſit linguæ error. O exceſſum, ô ſæuitiem. Non ſatis erat me priuare amicitia, & colloquio ſuo? non ſufficiebat me à congreſſu, & conſortio ſuo expellere? ſed aliquam etiam corporis partem pœnam pati oportuit? Patebant hæ manus, hi oculi, hi pedes: horum aliquod mutilari cædique opus fuit. Non vice iſtorum potius linguam, quæ tacere neſciuit puniri oportuit? Verùm aliquem ſagittis Apollinis cadere, & perire neceſſe fuit. Quid ergo? non erat corpus mihi, quæ locuta fueram, quæ iniquè egeram? nonne ſic æquo, & iuſto conſultũ fuiſſet, cũ ſupplicium ſceleri inferretur? Iã verò, ô Dij, & leges, & iura: improba quidẽ eſt mater: liberi autem noxa carent.

rent. Et ſupereſt quidē mater, occubuerunt verò liberi. In quo peccantes? quid commeriti? O Latona, ô Apollo, ô Diana, ô tela. Sed ita vſus fuit, vt hoc tantopere iuſtū deſpecturi eſſent. Vnus è filijs moriatur; vna concidat puella. Quod ſi hoc puſillū eſt, partiamur meos. Quod ſi neceſſe eſt obire plures: ſaltem relinque mihi, vt mater appeller: vni parce vtrinque. At iubet neceſſitas omnes filios meos, & filias internecione deleri. Cur ergo me illis nō adiunxiſti? Immò vita relicta torquet. Quocirca hoc malum meū ſoluam. Quid enim eſt cur vivam, vt lacrymer, & lugeā? atque huius facinoris conſcia mihi ſit ſola dies, vt occurram ad tumulos, & meos nequicquam conclamem, & omnium dicar ærumnoſiſſima? Quis me ex omnibus ſolabitur? quis alius talia perpeſſus? O egregiam deorum victoriam. Beatam domum inanem reddidere. Vtique nunc ſibi placent, quòd occiderint duodecim. At enim non erunt duodecim; equidem adiungar ipſa decima tertia.

Antipari in Nioben. Ipſa Charontem alloquitur.

Μοῦναν σὺ τέκνοις νεκυοστόλε δέξο με, πορθμεῦ,
Τὰν λάλον, ἀρκεῖ σοι φόρτος ὁ ταντάλιδος,
Πληρώσει γαστὴρ μία σὴν σκάφος. εἰσὶ δὲ κούρους,
Καὶ κούρας, φοίβου σκῦλα, καὶ ἀρτέμιδος.

Solàm me, loquacem illam fœminam, quæ linguam aduerſus deos, Apollinē & Dianā effrænē

habui, cum liberis meis accipe, ô mortuorum vector, (portitor Charon.) Sufficiat tibi onus Tantalidis, (Tantali filiæ.) Vnus venter meus, (qui prodierunt è ventre meo) ſcapham tibi implebunt. Aſpice pueros & puellas, Phœbi & Dianæ ſpolia (à Phœbo, & Diana miſerabiliter, tanquam in venatu feras, ſagittis interfectos.)

VII. *Andromaches lamentatio ante Hectorem iacentem. Ex eodem.*

ACcidit tandem id, quod iam pridem metui, meiſque verbis ſpretis ſenſit Hector ſubieciſſe me illi ſalutaria maximè. Hortabar ego, vt ſibi parceret: ſed noluit hoc facere. Perijt igitur, prô dij immortales, non inter manus meas, ſed manibus Achillis. Ipſius autẽ mors, Priami, Hecubæ, fratrum, filij, meus, totius vrbis eſt interitus. Ille conſeruauit Iliũ. A quo igitur nunc conſeruabitur? Ruunt, & perdita ſunt omnia. Ego ſum mulierum calamitoſiſſima. Heu, qua me paſtam fœlicitate priuauit Deus? In regia mihi pater fuit, & mater, cœtus fratrũm, ſplendida cuncta. His acceſſit aliud maius, coniux Hector, admirabili armorum præſtantia. Suſpiciebar, beata prædicabar: quique Andromachen compellaſſet, addebat, illam Imperatoris, illam Principis beatam. Hæc fortuna ſimilis ſui vſque ad ſenectutem eſſe debuit. Hoc non ſiuit iſte acerbus Achilles, quẽ peperit in damnũ meũ Thetis.

Strauit

Strauit ille patrem meum, iugulauit fratres, in ſeruitutem abſtraxit matrem, deinde vendidit: quæ neq; ipſa amplius ſuperſtes eſt. Hæc quamuis horribilia mala, tu tamen, Hector, reddebas tolerabilia. Tu ſolus mihi eras omnia. Etiam quæ amiſeram, per te retinere mihi videbar. Nunc cæſus iaces: accepta plaga eſt: perijmus, occidimus. Iam appropinquat calamitas, imminet periculum, adeſt flamma. Videre mihi videor concidi Troianos, vim afferri atque dedecus mulieribus, raptari pueros, videre ignem, videre ferrum. Apertum hoſtibus iam Ilium eſt, cum tu non amplius ante portas illis te obijcere poſſis. O nate Aſtyanax, fortaſſe aliquis hoſtium arreptum te iſti turri impinget. Fuit fortis vir pater tuus: huius à Græcis te pœna manet. Me quoque ſcilicet interimet aliquis. Id quidem fælicitatis loco ducam, ſi non impendet mihi ſeruitus, ac miniſterium, non verbera, & ſempiternæ lacrymæ. Forte enim aſpicienda eſſet tellus, de qua nobis iſte hoſtis aduenit: forte, &, quod abominor, cogerer illius concubitum perferre, qui Hectorem interemit.

VIII. *PROSOPOPOEIÆ ALIQVOT.*

Ex Anthologiæ Græcorum Epigrammat. lib. 1. cum Argumentis, Paraphraſibus, & Notulis noſtris.

Quid dicere potuerit Pyrrhus, cum ad obſidionem Troiæ veniſſet.

EPigramma faſtus, & arrogantię plenum, quo ſe iactat Pyrrhus, facturumq́; promittit, quæ pater eius Achilles nequiuerit: Troianorum nempe reliquias vnà cum rege perditurum, vrbem direpturum, bellum adeò diuturnum ad exitum perducturum.

Μόχθος ἐμοῦ γενετῆρος ἀμύμονος οὐ τέλος εὗρεν.
Αὐτὰρ ἐγὼ Τρώεσσι φόνον πάντεσσι κορύσσων
Ἤλυθον, ἠνορέῃ γὰρ ὑπέρτερον εὖχος ἀείρω.
Καὶ πρίαμον βασιλῆα, καὶ οὓς προλέλοιπεν ἀχιλλεύς,
Πάντας ὁμοῦ κατὰ μῶλον ἐμὸν μένος, οἶδεν ὀλέσσαι,
Καὶ τροίης πτολίεθρον ἀρήϊον ἐξαλαπάξω,
Καὶ δαναοῖς δεκέτηρον ἐμὸν δόρυ μόχθον ἀνύσσει.

Labor, conatuſque parentis mei integerrimi finem huic bello imponere nequiuerunt. Aſt ego Troianis omnibus cædem, & interitum certiſſimo importans, furens in armis aduento: maiuſque decus, & ampliorem gloriam virilitate, & ſtrenuitate mea adipiſcar. Nam Priamum regem, & quibus adhuc belli fortuna pepercit, eos, excepto nemine, ira & ardor animi mei congreſſos facilè neci dabit. Et vrbem Troiæ Martiam, hoc eſt, ſtudijs bellicis deditiſſimam deuaſtabo, obſidionemque decem annorum victor ſoluam.

Pyr-

Pyrrhus ex Achille, & Deidamia Lycomedis Sciri inſulæ regis filia natus, adoleſcens ad bellum Troianum, patre à Paride interfecto venit, vnde Neptolemi, noui bellatoris, ſeu adoleſcentis militis nomen adeptus eſt, de quo Virgil. 2. & 3. Æneid. Euripides in Andromacha. *καὶ πρίαμον βασιλῆα.*] Hoc re ipſa patratum non ſine magna crudelitate his verbis deſcribit Maro.

—— hæc dicens, altaria ad ipſa trementem
Traxit, & in multo lapſantem ſanguine nati,
Implicuitq́; comam læua, dextraq́; coruſcum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit enſem.

Δεκέτηρον μόχθον] Virg. *Non anni domuere decem.* Nihil tamen nouem præcedentibus admodum memorabile geſtum eſt, totaque Ilias Homeri, non aliud ferè, quàm res vltimi anni, ac decimi perſequitur. Hic idem Pyrrhus in Hecuba Euripidis captiuam Polyxenam Priami filiam ad tumulum aggeſtitium patri ſuo Achilli inferias mactat.

Quid Agamemno Achille ad arma redeunte dixiſſet.

AGamemno ſummus Grecorũ exercitus Imperator placato Achille, quẽ læſerat, & ad pugnam redeunte exultat, perinde ac ſi victoriam in manibus iam haberet.

Ἴλιος ὀφρυόεσσα κατήριπεν, ἄρτι δὲ πᾶσαν
Αἰνείδην Δαναοῖσι θεὸς πόρεν, ὁππότ' ἀχιλλεὺς
Μῆνιν ἀπορρείψας φθισήνορα, χεῖρα κορύσσει.

Super-

Superbum Ilium iam dirutum eſt, omnemq́; prædam dij Græcis largiti ſunt. Optata iam tenemus omnimodis, quando Achilles ira, odioq́ue depoſito, cuius cauſſa ab armis ſeſe remouerat, denuò ad pugnam arma capeſſit.

Achilles & Agamemn. I. Iliad. propter Chryſeidem ac deinde Briſeidem concubinas iurgantur, ſeſeque mutuò proſcindunt, & contemnũt. Diſcedit autem à iurgio Achilles, adeò & Regi, & Græcis ſuccendens, vt pugna penitus abſtineat: nec ſplendidiſſimis muneribus, quæ miſſa legatione Agamemno pollicetur, vllo pacto perſuadetur, quò in prælium rediens, ſua præſentia & virtute aliorum animos confirmet: vt non immeritò Horat. ad Piſones inexorabilem dixerit. Tamen amiciſſimo Patroclo ſuo ab Hectore occiſo, eius vlciſcendi redit in viam. Ex quo Rex ſummam capere voluptatem fingitur.

Hectoris verba, à Græcis poſt mortem vulnerati.]

βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας, ὅττι καὶ αὐτοὶ
νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί.

Compungite, configite nunc poſt fata, ſeu exanime corpus meum, imitati lepores, animalia meticuloſa, quæ mortuis leonibus inſultare audent.

Iliados lib. 22. Hectorem ab Achille trucidatum circumſiſtunt Græci, ipſique mortuo iam inſultant: nec quiſquam eſt, qui ei non vulnus infligat, vnde natum hoc epigramma, & ex eo

pro-

prouerbium, Mortuo leoni & lepores inſultant; de his ſolitum vſurpari, qui detrahunt de mortuis: vt, iugulare mortuos: cum laruis luctari: cum vmbris depugnare. Ex hoc eodem epigram. fecit emblema ſuum CLIII. Alciatus, in quem vide Claudium Minoem.

ARBORES LOQVVNTVR.

Philippi in ficum.

MOneri Democritum quendam à viatore rogat ficus, vt ne cunctetur venire, & fructum ſuum decerpere, antequam alij præueniant; ſe enim non admodum in tuto loco eſſe.

Τὸν φιλωποειστὴν Δημόκειτον ἤν που ἐφεύρῃς
Ὤνθρωπ' ἄγγειλον τοῦτο τὸ κοῦφον ἔπος,
Ὡς ἡ λευκόπωρος ἐγὼ, καὶ ἐφώριος ἤδη,
Κείνῳ συκοφορῶ τὰς ἀπύρους ἀκόλους.
Σπευσάτω, οὐκ ἐχυρὴν γὰρ ἔχω στάσιν, εἴπερ ὀπώρην
Ἀκρήτου χρῄζει δρέψαι ἀπ' ἀκρεμόνος.

Heus viator, ſicubi Democritum, qui cupidè fructus auctumnales decerpit: iiſque libenter veſcitur, inueneris, ne grauere ipſi meo nomine paucis nuntiare, me ficum candida proferentem poma, id eſt, pro maturitate, ſeu in maturitate ſua albeſcentia, iam tempeſtiuas ipſi ad comedendum præbituram bucellas, ad quas comedendas nullo igne opus eſt (comeduntur enim & crudæ ficus.) Properet proinde, ſi quidem

dem deſiderat à ramis nōdum aliena manu violatis, è quibus, inquam, nec dum ficus quiſquam decerpſerit, partus meos legere. Nam profectò tutam, & inacceſſam ſtationem non habeo. Videat, ne alij anteuertant.

Ἀκρήτου ἀκρέμονος] ἄκρατος, & Ionice ἄκρητος, merus, purus, impermixtus, ſincerus: præterea immoderatus, immitis, immanſuetus, quæ notiones ad hunc locum aptæ non ſunt. Priores quoque non niſi καταχρηστικῶς. Ramus igitur non violatus aliena manu, & intactus, eſt aliquo modo ἄκρατος, indomitus, immitis, &c. Animaduerte tamen, quomodo huius Tituli XX. εἰς δένδρα pleraq; per proſopopœiam compoſita ſint, ipſis enim arboribus ſenſus, & ſermo affingitur, in quo mira ſuauitas ineſt.

Leonidæ in vitem.

DEprecatur iniuriam ſeſe lapidibus appetentium Vitis, & iram Bacchi minatur.

Αὐτοθελεῖς καρπούς ἀποτέμνομαι, ἀλλὰ πεπείρους
Πάντοτε· μὴ σκληροῖς τύπτετέ με χερμαδίοις.
Μηνίσει καὶ Βάκχος ἐνιβρύζοντι τὰ κείνου
Ἔργα. λυκούργειος μὴ λαθέτω σε τύχη.

Voluntarios à me patior amputari cultello fructus meos, ſed maturos, idque ſemper. Proinde ne me duris verberate lapidibus. Sanè iratum experientur Bacchum, quicunq; eius opera contumelioſè tractauerint. Memineris quæſo,

quid

quid Lycurgo in vites iniurioſo acciderit, & alieno malo euade cautior.

Αὐτοθελεῖς] mallem legere nominandi caſu, numero ſingulari, αὐτοθελής, & exponere, volens, libens, voluntaria, non inuita: μηνίσει καὶ βάκχος] illuſtrabunt hoc diſtichon epigrammata Tituli II. εἰς ἄμπελον. Cur de lapidum ictibus loquatur Vitis, cauſſa eſt, quod maritata, id eſt nuci, aut alij cuipiam arbori adiuncta, quæ lapidibus propter fructum peteretur: cuius mali pars etiam in ipſam, vt vicinam redundaret.

Antipatri in platanum aridam.

LOquitur arefacta platanus, prædicans humanitatem, & beneficium vitis, cuius frondibus veſtiatur, & à quà quodammodo θρεπτήρια recipiat.

Αὐὴν με πλατάνιστον ἐφερπύζουσα καλύπτει
Ἄμπελος, ὀθνείῃ δ' ἀμφιτέθηλα κόμῃ·
Ἡ πρὶν ἐμοῖς θαλέθουσιν ἐνιθρέψασ' ὀροδάμνοις
Βότρυας, ἡ ταύτης οὐκ ἀπελειπολέρη.
Τοίην μέντοι ἔπειτα τιθηνείσθω τις ἑταίρην,
Ἣ τις ἀμείψασθαι καὶ νέκυν οἶδε μόνη.

ME aridam, mortuam platanum, per ſtipitem meum ſerpens vitis contegit, iamque peregrina coma, alienis frondibus circumcirca floreo, atq; veſtior, quę prius in ramis meis virẽtibus, & ſucci plenis fouebam botros, ſuſtentabam

bam palmites cum botris ſuis, nihilo minùs, quam hæc vitis nunc eſt, frondifera, ſeu frondibus luxurians. Talem porrò deinceps quæpiam arbor ſociam nutriat, & confoueat, quæ ſola quamuis mortuam remunerare nouit.

De Platano inter alia multa Plinius lib. 12. cap. 1. Sed quis non iure miretur, arborem vmbræ tantum gratia ex alieno petitam orbe? Platanus hæc eſt, per mare Ionium in Diomedis inſulam eiuſdem tumuli gratia primùm inuecta, inde in Siciliam transgreſſa, atque inter primas donata Italiæ, &c. Paulo poſt. Tantumq́ue poſtea honoris increuit, vt mero infuſo enutriantur, compertum, id maximè prodeſſe radicibus, docuimuſq́ue etiam arbores vina potare. Dicta eſt ἀπὸ τοῦ πλατέως, quod latè ramos diffundat.

Hermocreontis in platanum.

MErcurij ſtatua iuxta platanum poſita, viatorem hortatur, vti ſub eius vmbra ſuauiter requieſcat.

Ἵζευ ὑπὸ σκιερὰν πλάτανον, ξένε, τάνδε παρέρπων
Ἇν ἁπαλῷ ζέφυρος πνεύματι φυλλαδονεῖ.
Ἔνθα με νικαγόρας κλυτὸν εἵσατο μαιάδος ἑρμᾶν
Ἀγροῦ καρποτόκου ῥύτορα, καὶ κτεάνων.

Qui hac tranſis, viator, ſub iſta quam vides patulis diffuſam ramis, atque idcircò tam vmbroſam platanum, ſede, quieſce paululum, teq́; ab æſtu recrea; ſub hac arbore, inquam, cuius

tam

tam lenis ventus agitat frondes leniter. Vbi me Nicagoras inclytum Mercurium Maiæ filium fabricatorem collocauit: vt eſsem cuſtos, tutor agri huius fructiferi, frugum eius, & rei totius ruſticæ.

Propter ſolam vmbram veteribus erat in delicijs. Plin. epiſt. 3. lib. 1. platanonē, hoc eſt, locum platanis conſitum, vocat opaciſſimum. ἁπαλῷ ζέφυρος πνεύματι] Argutam ilicem appellat Maro eclog. 7. hoc eſt, ſtridulam, vel ſibilum edentem, ad impulſum lenis venti

Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis,
Compulerantq́; greges Corydon, & Thyrſis in vnum:

Ἀγρῦ καρποτόκυ ῥύτορα.] Quam multa officia fuerint Mercurij, Natalis Comes Mytholog. lib. 5. & cap. 5. Eundem quoque vt paſtoricium numen ſeruare, & augere poſſe crediderunt.

Calamus ſcriptorius.

SE inutilem antea fuiſſe: nunc autem Muſis initiatum quidlibet proferre ſine voce poſſe.

Ἤμην ἀχρεῖον κάλαμος φυτόν: ἐκ γὰρ ἐμεῖο
Οὐ σύκ᾽, οὐ μῆλον φύεται, οὐ σταφυλή.
Ἀλλά μ᾽ ἀνὴρ ἐμύησ᾽ Ἑλικωνίδα, λεπτὰ τορήσας
Χείλεα, καὶ στεινὸν ῥῦν ὀχετευσάμενος.
Ἐκ δὲ τοῦ, εὖτε πίοιμι μέλαν ποτὸν, ἔνθεος οἷα
Πᾶν ἔπος ἀφθέγκτῳ τῷδε λέγω στόματι.

Ego calamus eram planta, ſeu germen inutile: nam ex me neque ficus, neque pomum, neque vua naſcitur. Sed me homo quidã initiauit. Heliconi, ſacris Muſarum ſtudijs, cum labra mea tenuia perſtrinxit: cum, inquam, cultello graphiario fiſſuram mihi indidit, vt mos eſt, & modicum per ea riuum deduxit. Ex eo tempore, quando nigrum potum, atramentum bibi, velut diuinitus inſtinctus, & furens, tanquam afflatus numine, omne verbum hoc muto, & tacenti ore dico, eloquor.

Admodum lepidè calami ſcriptorij origo, & præparatio diſtinguitur: cuius vtilitas ſumma eſt, ac longè nunc expeditius libri, & litteræ propter inuentos calamos, chartam, & atramentum ſcribuntur, quam olim in ceratis tabulis, aut in corticibus.

Quid ploras viator? Mortem tuam. Ecquid noſti qui ſim? Non equidem noui: ſed tamen finem miſerum vitæ humanæ aſpicio. Hoc dicit. Etſi neſcio quis, aut quæ hoc loco humata ſit, nihilominus ex ſola conſideratione finis, & exitus humani, cum cogito, mihi, & omnibus hoc tandem futurum, oboriuntur lacrymæ. Quæ nam vero, aut quis es? quæſo te. Periclea vocor. Cuius vxor? Viri optimi, Memnonij oratoris ex Aſia, homini Aſiatici. Qui factum eſt igitur, vt apud Boſporum, Conſtantinopoli, quæ ſita eſt ad Boſporum, ſepelirere? Interroga fatum, quod mihi procul à patria peregrinum

peregrinum dedit tumulum. Erat hoc in fatis meis. Reliquiſtiné filium aliquem ſuperſtitem? Trimulum, qui domi mœſtus, & plorans vberũ meorum ſtillas, lac exſpectat. Vtinam beatus ac fælix euadat ille puer tuus. Etiam etiam, ô amice. Opta ei, quod facis, vt egreſſus è pueris, meum monumentum rigare queat pijs lacrymis.

Ἐσσὶ δὲ τίς;] Nondum nouit illic ſepultam iacere fœminam. Et quia τίς vtriuſque generis eſt, explicauimus, quis, aut quæ? id enim ſententia poſtulare videtur. Quanquam ſatis etiam ſit dicere, quis? maſculino quippe genere ſæpius fœmininum continetur. Apud Plautum aliquoties quis de fœmina. Occurrit locus ex Pœnulo. *illico omnes meretrices, vbi quiſq; habitant, inuenit.* Alibi. *Quis tu es mulier?*

Ex III. Anthologiæ, qui eſt Epitaphicus.

Alexandri in opificem.

OPifex aliquis, verbi cauſſa, figulus, faber materiarius, ſutor è ſepulchro ad viatorem.

Ἄνθρωπ' οὐ κροίσου λεύσσεις τάφον, ἀλλὰ γὰρ ἀνδρὸς
Χερνήτεω. μικρὸς τύμβος, ἐμοὶ δ' ἱκανός.

Homo viator, non Crœſi tumulum cernis, pretioſum, & regalem: ſed viliſſimum; quippe pauperis opificis. Eſt ille quidem modicus, ſed mihi ſufficit.

χερνήτης] qui manuum labore victum tolerat, ein armer Handtwercksmann. De regum ſepulchris vide, quæ præclara hoc loco affert Brodæus in Annotat.

Antipatri in quendam Philoſophum.

COncinnus ſanè dialogus. Multa quærit ex hoc Philoſopho viator : ille ad ſingula eodem ordine reſpondet è ſepulchro.

α) Εἰπὸν ἀνειρομένῳ, τίς, καὶ τίνος ἐσσί; β) φίλαυλος
Εὐκρατίδεω. α) ποδαπὸς δ' εὔχε' ἔμεναι; β) Θριάσιος
α) Ἔζησας δὲ τίνα στέργων βίον; β) οὐ τὸν ἀροτρευ,
Οὐδὲ τὸν ἐκ νηῶν, τόν δὲ σοφοῖς ἕταρον.
α) Γήραϊ δ', ἢ νούσῳ βίον ἔλλιπες; β) ἤλυθον ἄδαν
Αὐτοθελεὶ, κείνων γευσάμενος κυλικῶν.
α) Ἦ πρέσβυς; β) καὶ κάρτα, α) λάβοι νύ σε βῶλος ἐλαφρά;
Σύμφωνον πινυτῷ σχόντα λόγῳ βίοτον.

Agedum, reſponde mihi percunctanti, quiſnam, & cuius filius es? Philaulus mihi nomen eſt, pater dictus eſt Eucratides. Cuiatem te prædicas? Thriaſium. Quod vitæ genus coluiſti? Neq; agricola, neq; nauta fui; ſed ſtudijs ſapientiæ deditus. Senectutené, an morbo interijſti? Neutro modo, ſed ſponte mea veni ad inferos. Ego mihi mortem volens attuli, hauſto ipſorum (inferorum) poculo, veneno: hoc enim eſt Orçi, ſeu inferorum poculum, quoniam demittit ad inferos. Admodum ne prouecta ætate obijſti?

Admo-

Admodum. Sit nunc tibi terra leuis, ô Philoſophe, qui diſciplinæ tuæ ſapienti vitam conſentaneam traduxiſti, qui vixiſti vt Philoſophus.

Σύμφωνον βίοτον] Conqueritur Cic. 1. Tuſculan. id non omnes Philoſophos, immò perpaucos facere. Quotus enim quiſque Philoſophorum, inquit, inuenitur, qui ſit ita moratus, ita animo ac vita conſtitutus, vt ratio poſtulat? qui diſciplinam ſuam non oſtentationem ſcientiæ, ſed legem vitæ putet? qui obtemperet ipſe ſibi, & decretis ſuis pareat? Iuuenalis ſat. 2. in Philoſophos acerbe inuehitur, qui factis, & vita dedocent, quod verbis docent. In quo numero reponendus ille ſtoiciſſimus Seneca, qui cum tam magnificè paupertatem commendet, ipſe diuitiarum fuit auidiſſimus, & poſſedit ſeptuagies quinquies centena aureorum millia. φιλοσοφικῶς ſcilicet. Hic idem voluntariam necem, ἐξαγωγὴν permittit. Cui ſceleri etiam fauet στωικίζων M. Tullius.

Incerti in Delphinum.

EJectus in terram tempeſtate Delphinus, ibique mortuus, & à prætereuntibus ſepultus, hominum in ſe pietatem collaudat, maris impietatem deteſtatur.

Κύματα καὶ τρηχύς με κλύδων ἐπὶ χέρσον ἔσυρεν
Δελφῖνα, ξείνης κοινὸν ὅραμα τύχης.

Ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν γαίης ἐλέῳ τόπος (οἱ γὰρ ἰδόντες
Εὐθὺς πρὸς τύμβον μ᾽ ἔστεφον εὐσεβέες)
Νῦν δὲ τεκοῦσα θάλαττα διώλεσε. τίς παρὰ πόντῳ
Πίστις, ὃς οὐδ᾽ ἰδίης φείσατο συντροφίης;

Fluctus, & vehemens tempeſtas, ſeu exundatio me delphinum in terram, in littus propulerunt, ſpectaculum commune, nouæ cuiuſdam, & inuſitatæ fortunæ, rei. At in terra quidem miſericordiæ locus (qui enim me viderunt, ſtatim me pij, pietate commoti ad tumulum coronarunt, ſuper me tumulum aggeſſerunt, mihi terram circumdederunt.) Nunc autem mare quod me genuit, ipſum perdidit. Quæ fides inuenienda apud pontum, qui ne piſcibus quidem alumnis ſuis pepercit?

Ἔστεφεν] Verbum στέφω ſæpius valet cingere, circundare, ornare, honorare. συντροφίης] abſtractum pro concreto, vt Grammaticorum ſermo eſt, pro συντρόφοις. Et illud ἰδίης ſimiliter poſitum ἰδίοις. Cudit hinc emblema ſuum CLXVI. Alciatus in eum, qui truculentia ſuorum perierit.

Meleagri in lepuſculum.

MVltum habet ſalis, ac feſtiuitatis hoc epigramma, ſeu epitaphium lepuſculi, in gremio virginis educati, ac nimia ſagina mortui.

Τὸν

Τὸν ταχύπουν, ἔτι παῖδα συναρπασθέντα τεκούσης
  Ἄρτι μ' ἀπὸ στέρνων οὐατοέντα λαγὼν
Ἐν κόλποις στέργουσα διέτρεφεν ἀγλυκερόχρως
  Φάνιον, εἰαρινοῖς ἄνθεσι βοσκόμενον.
Οὐδέ με μητρὸς ἔτ' εἶχε πόθος. θνήσκω δ' ὑπὸ θοίνης
  Ἀπλήστου, πολλῇ δαιτὶ παχυνόμενος·
Καί μου πρὸς κλισίαις κρύψεν νέκυν, ὡς ἐν ὀνείροις
  Αἰὲν ὁρᾶν κοίτῃ γειτονόεντα τάφον.

Celeripidem, adhuc puerum, raptum recens à maternis vberibus, auritum leporem in gremio ſuo valdè me amans educabat formoſo corpore Phanium puella, paſtum vernis floribus: nec me iam vllum matris tenebat deſiderium. Morior autem præ immodicis dapibus, multo cibo nimium craſſus, & pinguis factus. Et meum cadauer apud tabernaculum ſuum ſepeliuit, ſubaudi Phanium, vt ſemper in ſomnis videat tumulum, cubiculo ſuo proximum.

VOLVPTAS, & VIRTVS.
Ex Silij lib. XV.

Argumentum.

Imitatus eſt Poëticis numeris Prodicũ Coum Sophiſtam, qui Herculem finxit, diſceptatorẽ inter Virtutem, & Voluptatẽ, cum vtraq; ſermone habito ad ſe illũ allicere laboraret. Vide Xenophont. lib. 2. de dict. & fact. Socratis. P. enim Scipionem

Africanum minorem, ſub arbore lauro conſicentem, ac belli cogitationibus diſtrictum fingit, cui ſe Voluptas, ac Virtus offerunt, quarum cultus quoq; vt vtriuſq; natura conueniens, quemadmodum à Luciano Statuariæ, ac Pædiæ deſcribitur. Et illa quidem difficultates, atq; incommoda Virtutis ei ante oculos ponit, vt iuuenem ab eius ſtudio, & amore abſterreat, atq; ad ſe amplectendam prouocet. Contra Virtus Voluptatem vt iuuenum perniciem reprehendit, multisq; rationibus cogitabundum ad ſui cultum pertrahere contendit. Romam quoq; ad permouendum aſſumit. Quæ quia Virtuti dedita, à modicis initijs ad ſummam gloriam, & orbis terrarum imperium aſcenderit; cum aliæ nobiliſſimæ vrbes luxu & voluptate peſſum iuerint.

IX. VOLVPTAS.

QVis furor hic, non digne puer, cõſumere bello
Florem æui? Cannæ ne tibi, grauiorq; palude
Mæonius ſtygia lacus exceſſere, paluſq;?
Quem tandem ad finem bellando fata laceſſes?
Tunc etiam tentare paras Atlantia regna?
Sidoniasq; domos? moneo, certare periclis
Deſine, & armiſonæ caput obiectare procellæ.
Ni fugis hos ritus, Virtus te ſæua iubebit
Per medias volitare acies, medioſq; per ignes.
Hæc patrẽ, patruumq; tuos, hæc prodiga Paulũ,
Hæc Decios ſtygias erebi detruſit ad vndas,
Dum cineri titulum, memorandaq; nomina buſtis

Pre-

Prætendit, nec cenſura quid geſſerit umbra.
At ſi me comitere, puer, non limite duro
Iam tibi decurret conceſſi temporis ætas.
Haud vnquam trepidos dirumpet buccina ſomnos:
Non glaciem Arctoam, non experiere furentis
Ardorem cancri, nec menſas ſæpe cruento
Gramine compoſitas: aberit ſitus aſpera, & hauſtus
Sub galea pulvis, partiq; timore labores
Sed current albiſq; dies, horaq; ſerena,
Et molli dabitur victu ſperare ſenectam
Quantas ipſe Deus lætos generauit in vſus
Res homini, plenaq; dedit bona gaudia dextra?
Atq; idem exemplar lenis mortalibus æui
Imperturbata placidus tenet otia mente.
Illa ego ſum, Anchiſæ Venerem Simoentis ad vndas
Quæ iunxi, generis vobis vnde editus auctor.
Illa ego ſum, verti ſuperum quæ ſæpe parentem
Nunc auis in formam, nunc torui in cornua tauri.
Huc aduerte aures. Currit mortalibus æuum,
Nec naſci bis poſſe datur: fugit hora, rapitq;
Tartareus torrens, ac ſecum ferre ſub umbras.
Si qua animo placuere negat, quis luce ſuprema
Dimiſiſſe meas ſerò non ingemit horas?

X. VIRTVS.

——*quas nam iuuenem florentibus, inquit,*

Pellicis in fraudes annis, vitaq́ tenebras?
Cui ratio, & magna cœleſtia ſemina mentis
Munere ſunt conceſſa deûm, mortalibus alti
Quantum cœlicolæ: tantundem animalibus illi
Præcellunt cunctis. tribuit namq́ ipſa minores
Hos terris natura deos: ſed fœdere certo
Degeneres tenebris animas damnauit auernis.
At queis ætherei ſeruatur ſeminis ortus,
Cœli porta patet. Referam quid cuncta domantem
Amphitryoniadem? quid, cui poſt Seras, & Indos
Captiuo Liber cum ſigna referret ab Euro,
Caucaſeæ currum duxere per oppida tigres?
Quid ſuſpiratos magno in diſcrimine nautis
Ledæos referam fratres? veſtrumq́ Quirinum?
Nonne vides hominum vt celſos ad ſidera vultus
Suſtulerit Deus, ac ſublimia finxerit ora?
Cum pecudes, volucrumq́ genus, formasq́ ferarum
Segnem, atq́ obſcœnam paſſim ſtrauiſſet in aluum.
Ad laudes genitum, capiat ſi munera Diuum:
Fœlix ad laudes hominum genus, huc age paulum
Aſpice, nec longe repetam, modò Roma minanti
Impar Fidenæ, contentaq́ creſcere aſylo:
Quò ſeſe extulerit dextris: idem aſpice latè
Florentes quondam luxu quas verterit vrbes.

Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hoſtes,
Quantum ſola noces animis illapſa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris
Circa te ſemper volitans infamia pennis,
Mecum honor, & laudes, & læto gloria vultu,
Et decus, & niueis victoria concolor alis.
Me cinctus lauro perducit ad aſtra triumphus.
Caſta mihi domus, & celſo ſtant colle penates,
Ardua ſaxoſo perducit ſemita cliuo,
Aſpera principio (nec enim mihi fallere mos eſt)
Proſequitur labor, adnitendum intrare volenti,
Nec bona conſcendunt, quæ ſors infida dediſſe,
Atq; eadem rapuiſſe valet: mox celſus ab alto
Infra te cernes hominum genus, omnia contra
Excipienda manent, quam ſpondet blanda Voluptas.
Stramine proiectus duro patiere ſub aſtris
Inſomnes noctes, frigusq; famemq; domabis,
Idem iuſtitiæ cultor, quæcunq; capeſſes,
Teſtes factorum ſtare arbitrabere diuos,
Tunc quoties patriæ, rerumq; pericula poſcent
Arma feres primus, primus te in mœnia tolles
Hoſtica, nec ferro mentem vincere, nec auro.
Hinc tibi non Tyrio vitiatas murice veſtes,
Nec donum deforme viro fragrantis amomi,
Sed dabo, qui veſtrum ſæuo nunc Marte fatigat
Imperium ſuperare manu, laurumq; ſuperbam
In gremio Iouis exciſis deponere Pœnis.

XI. EXA-

XI. *EXAMINIS AD SCHOLASTICAM IVVENTVTEM Paræneſis.*

QVoniam anno propemodum vertente dies illi antefores ſunt,adoleſcẽtes optimi,quibus per deſignatos à Scholarchis periculum veſtrarum in litteris progreſſionum eſt faciendũ, vt quilibet, quod ex reſponſis ſuis merebitur, auferat:cumque exploratiſſimum habeam, vos tali tempore metu,& ſollicitudine cruciari, vt ſi in malam crucem rapiendi ſitis; optarique proinde à plurimis vt ego nunquam in rerum natura extitiſſem, & mihi non melius ſit, quam cui peſſimè,viſum eſt,(Pœdia præſertim,cuius apud me quiduis poteſt auctoritas, adhortante) ad veſtrum cœtum adire: animoſque veſtros meæ erga vos beneuolentiæ, & rei tantæ cum neceſſitatis, tum vtilitatis commemoratione erigere, & confirmare. Credo equidem me hoc ſermunculo ab omnibus Magiſtris,& doctoribus literarum gratiam non modicam inituram: atque illis laborem docendi, & examinandi, vere laborioſum, dum velut eandem incudem aſſiduiſſimè tundere compelluntur, leuiorem redditurũ. Huc igitur adeſte mentibus, qui adeſtis corporibus. Conſiderate vultum meum, nullæ in eo minæ, nulla toruitas,nulla iræ,doloris,aut triſtitiæ ſi-

tiæ ſignificatio. Placido lumine vos aſpicio. Dextera mea non virgam, non fuſtem, non flagellum, ſed ramum fœlicis oliuæ gerit. Pace ad vos aduenio: pacem ad vos, non bellum affero. Ergo hinc exordiar.

O quicunque in ſtudijs liberalibus deſudatis, alios quoque veſtrorum proceſſuum conſcios eſſe æquum & bonum, immò neceſſarũ eſt, quò iuſtum, ac debitum teſtimonium tam apud cognatos, & Mæcenates, quam apud parentes vobis impertiri queant: voſque ſeu ob expertam eruditionem honoribus ſcholaſticis extollere: ſeu ob negligentiam, & inſcitiam ijſdem arcere, & excludere: quorum vtrumque & literaria, & ciuilis reſpub. requirit: quæ & ipſa iuxta verbum Solonis, præmio & pœna continetur. Niſi autem Examen inſtituatur, & poſitis quæſtionibus quid, quantumque ſinguli didicerint intelligatur, nemo ſtatum, conditionemque veſtram cognoſcere poterit. Et vtile, & neceſſum prorſus autumo, ad ſedulitatem languidos, ad alacritatatem torpentes extimulari. Hic ſtimulus, eſt timor Examinis, cuius prætermiſſione ignauiſſimi euadunt ſcholaſtici. Magnam vim habet concitandi ad diſcendum doctrinarum luculenta prædicatio, magnam didaſcalorum cohortatio, magnam honos, qui alit artes; omnes enim incenduntur ad ſtudia gloria, vt ait veſter Cicero: magnam item propoſita, & ſperata præmia: verùm nihil æque vt Examen. In quo vt

tan-

tanquam in acie pulchre ſtet, ignauiæque notam turpiſſimam effugiat, ingenuus quiſque enititur. Audita frequenter voluit ac reuoluit: interrogationes futuras in omnem partem præuidere ſtudet: longeque grauius ducit à Quæſitoribus, quam à Magiſtro in ruborem dari. Abſque Examine, videte filij, quam multa funditus incognita relinquantur. Quid quiſque docendus eſſet. Quid improbus Præceptorum labor in diſcipulo effeciſſet. Quale cuiuſque ingenium. Sunt enim quidam propter ſtuporem, ac hebetudinem ad ligonem, quam ad librum verſandum aptiores. Quod auditorum diſcrimen. Cui diſciplinæ quiſque magis idoneus. Et, vt ſupra me dicere meminiſtis, de doctrina filiorum, nepotum, alumnorum citra examen reſponderi percunctantibus nihil poteſt. Qui ſunt literarum ſitientiores, eos compertum eſt ſolitos orare Præceptores, vt ſe crebrius interrogare velint: id quod non leui argumento eſt, eos Examinis fructum in ſemet experiri. Quam iucundum cuique quantum diſcendo proceſſerit perſentire? de quo tamen multo certius ex arbitrorum, quam ex proprio iudicio ſtatuendum videtur. Nam de rebus noſtris plerumque vel nimium molliter, vel (quod rarius contingit) nimium ſeueriter ſententiam ferimus. Hæc cum ita ſint, magnopere an obiurgandi, an miſerandi ſcholaſtici, quos iſta minimè mouent? Qui Examen, anniuerſarium præcipuè,

quod

quod eſt rigidius, horrent quam maximè, cum illud ſummis votis expetere debeant. Indoctos ſeſe norunt. Tempus in ſtudijs ponendum, otio, ludis, ſomno tranſmiſiſſe recordantur. Hinc vt ſcelerati ſupplicia & carnificem, ſic ipſi Iudices ſtudiorum ſuorum fugitant. De vobis autem ſpes mihi ſubit melior: quos vehementer hortor, & obſecro, vt ad pulcherrimam poſſeſſionem ſcientiæ comparandam omni conatu contendatis. Sic enim vobiſmet honori, parentibus ſolatio, ciuibus veſtris gaudio, toti reipub. ornamento eritis.

XII. *Natura hominem nimis vitæ cupidum, & à morte abhorrentem, grauiter ſanè, & acriter obiurgans. Ex Lucretij lib. 3.*

QVid tibi tantopere eſt, mortalis, quod nimis agris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta, priorq́,
Et non omnia pertuſum congeſta quaſi in vas
Commoda perfluxere, atq́ ingrata interire:
Cur non vt plenus vitæ conuiua recedis?
Æquo animoq́ capis ſecuram, ſtulte, quietem?
Sin ea, quæ fructus cunq́ es, periere profuſa:
Vitaq́ in offenſu eſt, cur amplius addere quæris

Rurſum

Rurſum quod pereat malè, & ingratum occi-
dat omne?
Nec potius vitæ finem facis, atq; laboris?
Nam tibi præterea quod machiner, inueniamq;
Quod placeat, nihil eſt: eadem ſunt omnia ſem-
per:
Si tibi non annis corpus iam marcet, & artus
Confecti languent, eadem tamen omnia reſtant,
Omnia ſi pergas viuendo vincere ſæcla,
Atq; etiam potius, ſi nunquam ſis moriturus.

SYNTAGMA DECIMVM.

BELLVM GRAMMATICVM, LIBELLVS INGENIOSVS ET IOCOSVS, IN EPITOMEN REDACTVS, ET IN CAPITA, CVM LEMmatis, ad maiorem perſpicuitatem diſtinctus.

Verborum, & locutionum nouos colores ſtylo Auctoris ſparſim induximus. A nobis item cogitata hinc inde attexuimus. Conferat qui voluerit.

Grammatica qualis Prouincia. Inter Reges nata diſcordia. Eorum iurgium.

CAP. I.

QVOTQVOT vbique marium, fama celebratæ inſulæ viuuntur, earum omnium florentiſſima, ac beatiſſima eſt Grammatica, ſiue amœnitatem ſitus, ſiue ſalubritatem cœli, ſiue indigenarum humanitatẽ, ſiue frugum, & rerum degendæ vitæ neceſſariarum abundantiam requiras: illuſtrium virorum

alumna, in quam inde, vſque à priſcis temporibus, quidquid vbiuis terrarum excellentis ingenij, bonæque indolis naſceretur, tranſmitti conſueuit: per quam ſolam ad fortunatas illas regiones, Rhetoricam, Dialecticam, Philoſophiam, Matheſin, Iuriſprudentiam, Theologiam via munitur, & aditus conceditur.

Hæc Prouincia, ſiue regnum, quanquam vnicum, geminis tamen Regibus, iisq; potentiſſimis paret, VERBO ſcilicet, ac NOMINI: quorum ille AMO, hic POETA nuncupatur. Atq; hi firmiſſima copulati amicitia, & concordia, iam inde vſque ab atauis diutiſſimè regnarunt, vt in oratione contexenda (ex qua vterq; reditus, & vectigalia ſua capit) nullum vnquã vel leue inter eos diſſidium animaduerſum ſit. Cũ igitur vtriuſq; regni ſtatus & cõditio proſperrimè procederet, ex paruo principio grauiſſima diſſenſio, & ex minima ſcintilla vaſtum incendiũ extitit, bellum puta atrociſſimum. Occaſionem crapula ſubminiſtrauit, quæ tantam animorum coniunctionẽ diremit, & Reges ad capitales inimicitias, immoderatamq; dominandi libidinem incitauit. Quibus aliquando vnà diebus canicularibus, cũ æſtus hiulcat agros, ad limpidiſſimi fontis ſuſurros, inter arborum viridantiũ vmbras cœnantibus, poſtquã venter exquiſitis dapibus eſt ſaburratus, & mero incaluerunt, quæſitũ aiunt, vtrius partes in cõflanda oratione potiores cenſendæ. VERBO ſe præferente, NOMEN contra audacius

conten-

cõtendebat. Quid.n. inquiebat, tu ſine me in oratione valeres? A me, bone vir, manat, ſi illa, qđ ſibi velit intelligatur. Quomodo autẽ vetuſtate, ſic dignitate tibi anteſto. Quẽ, quæſo, fugit, pri⁹ Nomen fuiſſe, quã Verbũ? Nonne Deus fecit omnia? Atqui Deus nomẽ eſt. Reliqua antiquitatis, & nobilitatis meæ teſtimonia, ne in re vulgata pleriſq; verboſius agere videar, præteribo. Tũ Verbvm. Equidẽ mirabar, ô Poeta, cur te diuinus Plato Repub. ſua exegiſſet. Nunc temeritatẽ tuam, & impudentiam manifeſtò cernens, qui ſacroſanctum quoq; Numen ineptijs tuis ad miſcere nihil trepidas, probè ac ſapienter feciſſe iudico. Nam tu falſis religionibus, immo ſuperſtitionibus, & dijs portẽtoſis ciuiũ mentes imbuiſſes, ac peruertiſſes. Poſſem & ego ſacra auctoritate abuti, & paria facere, & illa te ferire, *In principio erat Verbum:* tum, *Deus erat Verbum*: ſed ab huiuſmodi ridiculis leuitatibus animus meus ſemper refugit. Ad ea, quæ ſunt huius cõtrouerſiæ propria redeamus. Vnde tibi iſti ſpiritus, vt digniorem in oratione locum non erubeſcas tibi vindicare, cum omnis eius elegantia à me dependeat? & à Verbo Nomen, nõ à Nomine Verbum regatur? Verborũ varietas, & decor orationem exornant & illuſtrant: ac niſi ego te regam, tu mancus, & claudus manes. Me autem vel ſolum, citra alterius adminiculum orationem plenã efficere poſſe, nemo niſi *ἀγράμματος* ambigit. Proinde adeo inflari parce, ne forte diſrumpare,

Poeta audis. Quid porrò eſt Poeta aliud quã nugator, fabularum, & mendaciorum artifex, ſcelerum architectus, obſcœnitatis magiſter, totius mundi perturbator? Adhæc Poeta Rex nimio pere excandeſcens, & tantorum probrorum impatiens, correptum ingentem craterẽ furibundus Verbo impegiſſet, ac cerebrum illi excuſſiſſet, ni præſentes quidam Domini eum cohibuiſſent. Et ſanè irritatis vtrinq; animis ex verbis ad verbera, & à conuicijs ad vulnera deuentum foret, niſi ſeniores nonnulli interueniſſent, qui vtrumque vino, & ira ebrios domũ deduxerunt.

Ad bellum vtrinque ſuſcipiendum conſenſus.

CAPVT II.

POſtridie cum iam Reges ſatis quieuiſſent, & crapulam edormiſſent, ambarum partiũ ſtudioſi, hi ad palatium Nominis, illi ad regiam Verbi conuenerunt, ac de pridiana inter illos digladiatione conſultarunt. In crimen magnum Nominales vocabant petulantem Regis Verborum maledicentiam, maiorq; eorum pars, & potiſſimùm iuuenes (quibus melior ſanguis vires maiores ſuppeditabat) adhuc fremere, & ad arma conclamare, docendumq; virum immodeſtiſſimum, Nominum exiſtimationem, ac maieſtatẽ tantæ contumeliæ nequaquam fuiſſe opportunam. Ac tametſi annis, ac meritis graues, inprimiſq; P. Terentius, barba promiſſa, & cana venerabilis,

rabilis, qui forte illic aderat, affirmarent, nihil impotenter agendum, omniaq; ſapientem prius conſilio, quam armis experiri oportere, tantus nihilominus fuit cum Rege conſenſus, vt vna mente, & ſententia bellū Verbis faciendū conſtituerent. Quare miſſo ad Regē AMO Patrepatrato, ei arma denuntiant. Nec minus apud illū conuentus agitabatur, omneſq; ordines ad retinendam, & tutandā in Grammaticæ regno Verborum dignitatem, & ad reprimendam Nominum arrogantiam conſentiebant. Superueniente autem quē dixi Patrepatrato, & mandata quæ habebat exponente, illi bellum ſe haud recuſare ferociter reſponderunt, magnanimi viri, freti virtute ac viribus, ac ſe totos mox ad Martias cogitationes tranſtulerunt, gladioſque, haſtas, & tela expediuerunt.

Copiæ regis Verborum recenſentur.

CAPVT III.

MIſſis itaq; nuntijs Verborum Rex, cunctos quibus præerat populos, armis inſtructos ad diem præfinitum adeſſe iuſſit. Primus omniū, quia vicinior, affuit Aduerbiorū dux *Quando*, cū Centurionibus ſex, videlicet Vbi, Quò, Vnde, Quà, Quorſum, Quouſq;, quos manipulares, vnumquemq; ſui ſequebantur. Ac ſub primo quidē numerabantur Hîc, Illic, Iſtic, Intus, Foris, Ibi, Ibidē, Sicubi, Necubi, Alibi, Vſquā, Nuſquā. Sub ſecundo Huc, Illuc, Intrò, Foras, Aliò, Nequò, Aliquò, Siquò, Illô, Eodē. Sub tertio mili-

tum veniebant Hac, Illac, Iſtac, Aliquà, Nequà, Illà, Eà, Eodem, Sub quarto, Horſum, Illorſum, Seorſum, Introrſum, Extrorſum, Dextrorſum, Siniſtrorſum, Aliorſum, Aliquorſum, Surſum, Deorſum, Quintus ducebat Hactenus, Hucuſque, Eouſque, Vſqueadeo, Vſquenunc. Centurio ſextus vexillũ purpureum manu ſua geſtabat, ibatq; medius, ita vt duo agmina ex prędictis antegrederentur, tria à tergo ſequerentur. Alia nõ pauca Aduerbia præcurrebant: quædã latera tegebant, nonnulla itinera explorabant, hæc ordines, ſi quando confunderentur, reſtituebant. Venere poſt hæc alia aduerbia, *Qualitatis*, *Quãtitatis*, & *Numeri*, quibus ſe adiunxerunt *Iurandi*, & *Affirmandi*, Ædepol, Ecaſtor, Me hercule, Medius fidius, Profectò, Certè, Vtique. Item *Vocandi*, Heus. *Reſpondendi*, Hem. *Ridendi*, Ha ha he. *Negandi*, Minimè, Neutiquam, Nequaquã; qui quidẽ Nequaquam, licet manu ſtrenuus, & bello exercitatus, nihilominus mendaciſſimus, & fallaciſſimus habebatur ab omnibus: nec ab eo verũ, niſi minis & plagis exprimi poterat. Cõplures deinde nationes Verborũ, Regi ſuo ſuppetias aduenerunt, vt Indicatiua, Frequentatiua, Meditatiua, Deſideratiua, Inuitatiua, Diminutiua, Denominatiua, cum phalangibus non ſpernendis. Acceſſere his quoque fortiſſimi, & bellicoſiſſimi Satrapæ Anomali, qui ad fines Grammaticæ latè dominabantur: ſed qui nullo ordini poſſent accenſeri: adeo refractarij & infrænes reperieban-

periebantur. Eorum nomina ſunt Volo, Fero, Edo: quibus permiſſum à Rege fuit, vt in quocunque caſtrorũ loco vellent, tentoria figerent modo ne quid tumultus inter milites excitarẽt. Poſt hos aduenit natio Verborũ *Defectiua*, puta Memini, Cœpi, Odi. Item Vale, Salue, Aio, Inquit, Faxo. Omnia Verba Actiua veſtita in O, Paſſiua in Or. Neutra quoq; cum Deponentibus, Communibus, Imperſonalibus, erantque armata generibus, temporibus: modis, ſpeciebus, figuris, perſonis, & numeris. Poſtremo loco in caſtra venere quædã Verba auctoritate inſigniora, Pluit, Ningit, Fulgurat, Tonat, Fulminat, Adueſperaſcit, Noctefcit, Diluculat, trahentia ſecũ cohortes veteranorum militum. Quin & Gerundia cũ Supinis, relictis Nominibus ad Verba transfugere. Iſtiuſmodi exercitum congregatũ Rex AMO in patentiſſimos campos Coniunctionum deduxit, ibiq; caſtra metat⁹ eſt, in loco cui nomẽ Copula, ſupra flumẽ Diſiunctiuorũ, ꝙ Siue dicitur.

Copiæ Regis Nominum.

CAPVT IV.

AVdito quantus cõtra ſe fieret bellicus apparatus, metuensque, vt par erat, ne aduerſarij improuiſo impreſſionẽ facerent, Rex Poeta vniuerſis impio ſuo ſubiectis p nũtios viciniorib. & p veredarios remotiorib. pcepit, vt primo quoq; tẽpore armati affluerẽt. Primi, vt propinquiores, *Pronominũ* duces affuere *Ego, Tu, Sui*, ipſi⁹ Regis

conſanguinei,& ex eadem Arſacidarum familia procreati,cum quibus incedebant Meus, Tuus, Suus,Noſter,Veſter,Noſtras,Veſtras,Ille, Ipſe, Iſte,Hic, & Is. Venerunt inſuper tres Articuli, pugnaciſſimi,Hic,Hęc,Hoc.Poſt eos duces magni Relatiuorum,Quis,Quæ, Quod, vel Quid eadē caſtra petiuerunt, & erant hi Referendarij Regis Nominū, cū quibus fuerunt omnia Relatiua diſtincta in duas partes identitatis,& diuerſitatis.In prima verſabantur Is, Suus, Ipſe, Sui, Ille,Idem.In ſecunda Cæter, Alius,Reliquus,& Alter.Princeps relatiuorū accidentiū erat *Qualis*,ſub quo merebant Quantus, Quot, Quotuplex, Quatenus,Quotifariā,Cuius,Cuigena. Venit præterea Regina *Præpoſitionū Ad*, cū quo erant Ab,& In,cōiunctæ Nominibus cauſalibus, ducebantq; ſecū tres globos ſtrenuiſſimorū militū.In primo erant A,Ab,Abs,Cum,Corā,Clā, De,E,Ex,Præ,Palā,Sine,Abſq;, Tenus,parentes Ablatiuo.In ſecundo cenſebantur Apud, Ante, Aduerſus,Cis,Citra,Circū,Circa,Contra,Erga, Extra,Inter,Infra,Intra,Supra,Iuxta, Ob,Ponè, Per,propter,Prope,Secundū,Poſt,Trans,Vltra, Præter,Circiter,Vſque,Secus,Penes,omnes ſeruientes Accuſatiuo.In,Sub, Super, & Subter vtriq; caſui obtemperabant.Sub ſignis tertię turbæ militabant Di,Dis,Re,Se,An,Con, quorum peculiare munus erat cōpoſitionis facere, in vſū militū. Atq; omnia Nomina in ſuas acies diſtributa,ordine pulcherrimo procedebant, ſcilicet

Sub-

Subſtantiua,& Adiectiua, Propria, Appellatiua, Partitiua;ſecundū quæ Cōparatiua, Superlatiua, Poſſeſſiua, Patronymica, Gentilia, Numeralia. Singula eorum per declinationes quinque diſtinguebantur, quorum arma erant ſpecies, genera, numeri, figuræ, & caſus. Cum hiſce copijs Rex Nominum in eandem planitiem Coniunctionum tendens, caſtra ad alteram ripam fluminis Siue poſuit, quod inter vtrumque exercitum medium interceſſit.

De Participio, datiſque ad eam pro ſocietate obtinenda litteris, à Rege Nominum.

CAPVT V.

IN regno Grammaticæ valebat auctoritate, & opibus poſt Reges plurimum Heroina PARTICIPIVM, vt, quò ipſa inclinaret, eodem Victoria inclinatura videretur. Quapropter vterque, ſed Nominum impenſius, laborabat, vt ad ſuas partes tam potentem principem attraheret. Præoccupans autem Nominum Rex, iſtiuſmodi epiſtolam ad eam perferendam dedit.

Fama ad nobilitatem tuam, Domina, allatum opinor, quanta inſolentia, & faſtu contra me, Nominumq́; nationem Verborum Rex non ita pridē debacchatus ſit, dum in conficienda oratione primas impudentiſſimè ſibi arrogat, & me deſpectum

it penitus. Quam ob cauſſam aſſerendæ auctoritatis noſtræ & à contemptione nos vindicandi, ad extrema decurrere, & exercitum colligere compulſi ſumus. Cum ergo quantum Nominibus obligata, quantiſq́ ab ijſdem beneficijs inde vſque a maioribus tuis affecta, & ornata ſis, obliuiſci nec velis, nec poſſis, rem teq́, tuoq́ ampliſſimo genere dignam præſtiteris, ſi arma nobiſcum ſocia ueris, ſubmiſſiſq́ aliquot legionibus exiſtimationem, ſalutemq́ communem aduerſum inimicos tam tuos, quam noſtros defendere non detrectaris. Euerſis enim nobis, non eſt cur te tutam fore confidas. Aut vincere, aut vinci te nobiſcum oportet. Nobis pereuntibus, tu ſalua eſſe non poteris. In noſtra pernicie tuum incluſum eſt exitium. Proinde quid agendum ſit tam periculoſis temporibus etiam atque etiam conſidera. Bene vale, & rem quantum potes matura. Onomatuſæ. XXI. Kalend. Sextilis, Anno ab orbe condito MMMMM. DLXX. Regni noſtri XII.

Ego POËTA, Nominum Rex.

Ad eandem Verborum Regis, ſubſidium rogantis epiſtola.

CAPVT VI.

N*On me clam eſt, Illuſtriſſima Domina, te ab hoſtibus meis ad belli cōmunionem vehementer ſollicitari. Quanquã verò te pro tua prudentia nihil*

nihil temere, pro virtute autem, & æquitate nihil iniquum incepturam confidam, in rem tamen vtriusq; noſtrū ma fore duxi, paucis te cohortari, vt in memoriam redire velis, meritorum, quæ cum à me, tum à maioribus meis in te collata, & quantæ per nos ad dignitatem tuam acceſſiones factæ ſint. Accepiſſe à te Nominibus beneficia libens cōfiteor. A Verbis, ſi verum fateri vis, & plura & potiora obtinuiſti. Præclarè igitur, & ex iuſtitia egeris, ſi in partem militiæ veniens, in propugnando imperio noſtro toparchiam tuam defenderis. Tam tibi, quam nobis hîc ſeritur, & metitur. A noſtra victoria tua dependet incolumitas. Non enim fit credibile, rebus noſtris deploratis, ac perditis, hoſtes ſecundis ſucceſſibus elatos à tuis vim ſuam cohibituros. Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet. Bene vale. Stratopoli. XXV. Kalend. Sextiles, ab orbe condito MMMMMM. DLXX. Regni noſtri. XII.

Ego Verborum Rex AMO.

Deliberatio Participij. Ad vtriusque Regis litteras reſponſum.

CAPVT VII.

Litteris amborum Regum perlectis, Participium in varias partes verſare animū, & huc illuc cogitatione diſtrahi. Videbat ſe neutri, ſine audēti diſcrimine poſſe accurrere, ꝑpter incertos,

tos,& ancipites belli caſus. Meminerat ex notitia antiquitatiſ ſæpè magnos exercitus etiam à paruis peſſundatos. Sin ambobus ſuppetias negaret, ac ſe mediam gereret, apparebat liquidò, vel in vtriuſque gratia, vel potius offenſione futuram, & regno toto in alterius eorum poteſtatem concedente, ſibi ob auxilium recuſatum, paratam fore peſtem. Ad tempus igitur diſſimulandum, & vtrique fucum faciendum ſtatuebat, quoad cognoſcere daretur, vtrum benignior fortuna reſpiceret. Quamobrem eodem exemplo ipſis reſcripſit hunc in modum.

Quas ad me dediſtis litteras, Reges ſereniſſimi, perlegi, indeq́ non mediocrem ſanè dolorem hauſi, cum perſpexi neceſſitudinem, ac familiaritatem veſtram adeò diuturnam, ruptis vinculis in immane diſſidium eſſe conuerſum; vt etiam de grauiſſimis cladibus viciſſim inferendis, & de florentiſſimo Grammaticæ regno deuaſtando, & euertendo, neſcio quam piè cogitetis. Vnde hæc tam acerba, & pernicioſa diſcordia? Vnde tam inſanus furor? Per Deum immortalem, quò ruitis? Quid molimini? Vel ad momentum reſipiſcite, & quantum communibus hoſtibus Barbariſmis, inquam, & Solœciſmis gaudium daturi ſitis perpendite. Redite, obſecro, redite in antiquam concordiam, & compeſcite nimiam latius imperandi cupidinem: regnumq́ pacatiſſimum, & terrarum regnis vtiliſſimum depopulationibus, cædibus, & incendiis miſcere, ac deformare nolite. Quodſi belligerare perten-

pertenditis, nec vobis iſta mens eripi poteſt, à meo tamen officio alienũ exiſtimo, alteri veſtrûm ſubuenire, quando vtriq; obligata ſum ditionisq; meæ partem a Nomine, partem à Verbo capio. Ambos nihilominus annona ſubmittenda non inuita iuuabo. Milites ad fines meos ab excurſionibus, & latrociniis veſtrorum militum tuendos conſcribã. Neminem enim fallit, quam illud genus hominum ad vicinias infeſtandas, & omni genere iniuriarum vexandas propendere ſoleat. Bene valete, & bene conſulite. Datum in arce noſtra Metochenſi, pridie Kalend. Sextiles.

Fallacia Participij. Quam copiam contraxerit, Quæ munera Regibus miſerit.

CAPVT. VIII.

HÆc quidem illa Heroina, quæ in ſpeciem probari, ipſamq; à calumnia eximere poſſent. Interim, vt erat mulier callidiſſima, & vulpinari nouerat, Regum diſcordias occultè fouebat quantum poterat, & clandeſtinis litteris vtramque gentem ad dimicationem inflammabat, quòd ſperaret, vtroq; rege bellicis ſumptibus exhauſto, & calamitatibus cumulato, non difficulter ſeſe totius regni Grammatici potituram. Non exiguum itaque exercitum & ipſa coëgit.

Affuere inprimis Participia deſinentia in Ans, & Ens, in Tus, Sus, Xus, Rus, Dus: cum nominibus verbalibus in Tor, & Trix, & ſimilibus, quæ loca Verbo, & Nomini proxima incolebant. Quin & Gerundia, & Supina, vt ciuile hoc bellum effugerent, à Verbo ad Participium tranſierunt, quorum numerus iniri vix potuit.

His ita conſtitutis, ad ſignificationem grati animi (multũ enim ipſis ſe debere in litteris profeſſa erat) munera vtriq; non vulgaris pretij miſit. Ac verbo quidem Neutropaſſiuorum prętcrita, Gaudeo, Soleo, Audeo, Fio, Prandeo, Cœno, Iuro, Titubo, Placeo, Nubo, Careo, Mæreo, Taceo, Quieſco. Nomini exeuntia in Tor, & Trix, & alia quædam, quorum nunc haud recordor. Item ad alendum exercitum Verbo plauſtra centum, Præteritorum, Præſentium, Futurorum. Camelos quoq; mille, figuris ſimplicium, Compoſitorum, Decompoſitorum onuſtos. Nomini autem per fluuium naues onerarias, plenas caſibus, nominatiuis, genitis, numeris ſingularibus, pluralibus, generibus maſculinis, fœmininis, neutris, & omnis. De cætero cum legionibus ſuis ſeſe intra terminos ſuos continebat, qua parte ſecundi flarent venti, eò vela factura.

Vrbes vtrinq; occupatæ. Muliercula caſtrenſes.

CAP. IX.

Reges

Reges quibuſcunq; rebus ad bellum gerendum neceſſarijs iam comparatis, volutabāt ſecum, quo pacto id ab initio memorabili auſpicarentur. Euenit, vt ex vrbibus totius regni inſignioribus duæ, nempe A, & V, per dolum occuparentur. Nam, *dolus an virtus quis in hoſte requirat?* cum ad eam vſq; diem omnes vtrumque Regem agnoſcere, & ex æquo tributa pēdere cōſueuiſſent. Certior factus Rex Poëta ſimili aſtu tres alias ſubiugauit, E, I, O. Reliquæ vrbes in amborum fide manſerunt, quarum nomina deinceps ſequuntur. B, C, D, E, F, G, L, M, N, P, Q, R, S, T, X, Y, Z, ex quibus pæne quidquid Grammatica neruorum, & roboris habet, conſtare certiſſimum eſt. De Diphthongis binæ vtrique aſſignatæ, quæ tubas inflarent Æ, & OE, Nomini: Au, & Eu Verbo.

Comitabantur inſuper vtraq; caſtra mulierculæ pro more militari, quę militum animos variè afficiebant. Nonnullæ quidem, vt Oh, Ah, Heu triſtiſſimas clades, & immenſas ſtrages proſpicientes, pro ingenio muliebri ad commiſerationem perfacili eiulabant. Aliæ indignabundæ, Regum internecina odia carpebant, vt Vah, Veh, Atat. Quædam tam atrox, & implacabile diſſidium inter cōiunctiſſimos exiſtere potuiſſe admirantes, exclamabant, Papæ, Vahu, Vha. Erant autem, quæ per animi leuitatem lætarentur, & milites ad conſerendas manus incitarent, quarum vocabula Eia, Euax, Hui, Iu.

Regum

meritus es, ita vale. Talibus ſcriptis vtrinque efferatis animis prælij diem auidè omnes exſpectabant, prompti hoſtem laceſſere, & pro Rege ſuo quiſque animas effundere.

Viarum inſeſſores. Catholicon interceptus.

CAPVT XI.

INterea dum centuriantur milites, & res bello tolerando neceſſariæ prouidentur, & cõportantur, cohorticulæ latronum, & graſſatorum ſuccreuerunt, quæ totam Grammaticæ regionem, & præcipuè loca ſaltuoſa, ac montibus impedita, vbi itinerum anguſtiæ, & amfractus, obſidere, viatores ſpoliare, commeatus intercipere cœperunt. Magis magiſque augeſcente malo, & inopia victus in vtriſque caſtris, amborum Regum arbitrio miſſa militum manus, qui prædatores, vel captos iugularent; vel tota prouincia fugatos expellerent. Certo quodam in nemore deprehenſos, omnes contrucidauerunt.

In his fuiſſe traditum eſt memoriæ quendam, nomine Catholicontem, qui prægrandem aſinum vocibus græcis, latiniſque permiſtis onuſtum in Pannoniam agebat. Hunc ſolum manicis iniectis viuum cum aſino ſuo in caſtra perduxerunt. Qui in quæſtionem datus, confeſſus eſt, ſe omnia illa vocabula in Grammaticæ locis

furto ſurripuiſſe. Quem ſi quis græcè interrogaſſet, ingenuè reſpondebat, græca ſe ignorare, latina parum ſcire. Tum Iudices, quid ergo aſportaret, quæ non intelligeret? Tanta eſt, aiebat, apud noſtrates literarum inſcitia, vt quamuis barbare loquar, facilè credant, me Atticæ eloquentiæ doctiſſimum eſſe. Eruperunt in riſum circumſtantes. Facta igitur diligenti inquiſitione, omnia ferme græca Iſidoro, cuius fuerant, reſtituere: cætera, latinis, & ijs marcidis, ac putiſcentibus intermixta vt auferret permittentes, hominem cum aſino ſuo vita donatum, & cum onere leuiore incedentem dimiſere, ſerio mandantes, ne vſquam, niſi inter imperitos, & rudes auditores ſuos Grammaticum ſe profiteretur.

Priſcianus vulneratur. Cæter Centurio cum manipulo ſuo ab Anomalis obtruncatur.

CAPVT XII.

PRiſcianus vir grauiſſimus, totique regno Grammaticæ notiſſimus, atque apud vniuerſos indigenas plurimæ auctoritatis ac fidei, cum dolenter ferret, ciuilibus iſtis diſcordijs ac litibus Grammaticam ad vaſtitatem vocari, & in caſtra pacem inter partes conciliaturus properaret, à ſequacibus Catholicontis captus, ſpoliatus,

liatus, fuſtibus pæne ad necem contuſus, & in capite grauiter ſauciatus eſt, adeò, vt nulla vnquam Chirurgorum arte curari potuerit.

Dum ita in ſenem optimum à ſceleratis ſæuitur, quidam Anomali ex Verborũ caſtris excurſione facta, vnum ex Centurionibus Nominũ, vocabulo Cæter, intercepere, in ſpelunca quãdam cum manipulo ſuo delitentem, quem cum omnibus ſuis mactauerunt. Eius necem Poëta Rex acerbe tulit, vtpote viri ſtrenui, & magnanimi, & rei bellicæ ſcientiſſimi. Omnem igitur occaſionem aucupabatur, qua malis malefaceret.

Quomodo Rex Nominum Centurionis ſui mortem vltus ſit. Aduerſus Regem Verborum conſpiratio, conſpiratorumq; ſupplicium.

Capvt XIII.

Porrò fortuna (à qua nihil ſtabile datum eſt: cuius omnia fluũt aura mobilius, quę gaudet lætis triſtia ſubſtituere, & vtraq; miſcere, quãq; vitare nemo poteſt) hoſtibus par reponendi optatam occaſionem porrexit. Per eos ſiquidem dies aliqui leuis armaturæ, nec ij infimæ ſortis, vt apparebat, ex Verborũ legionarijs capti, & in ca-

ſtra à Nominibus pertracti ſunt. In his ex Imperatiuorum ſtemmate Dice, Face, Duce, quibus Rex veſtes à tergo vſque ad nates ignominiæ cauſſa præcidi, & dimidiam barbam abradi iuſſit, ac dimitti, vocatique ſunt in poſterum Fac, Dic, Duc. Fuo, & Specio ſimiliter captos, confeſtim interfici mandauit, quorum facultates Rex Verborum cognatis eorum diſpertiuit.

Per idem ferè tempus in caſtris Verborum dira in caput Regis manifeſtata eſt coniuratio. Coniurauerant, inquam, monſtroſi quidam milites, de genere Præteritorum perfectorum, quibus ſingulis erant bina capita. Qui tormentis interrogati, & confeſſi, forcipibus ignitis dilacerati, & in partes quatuor ſinguli à carnificibus diſſecti, partes ipſæ ad portas caſtrorum exempli prodendi appenſæ ſunt. Nomina, ſi quis noſſe cupit, fuerunt Momordi, Cecidi, Cucurri, Pepedi, Spopondi, Cecini, Reperi, Tutudi, Pepuli, Fefelli.

Initium conflictus. Defectiuorum cum Heteroclitis congreſſus. Verbi Aio calamitas.

CAPVT XIV.

ILluceſcente die ad pugnam de amborum Regum voluntate deſtinato, vterque in editiore

loco

loco pallium ruſſatum, à conto ſuſpenſum proponit: quo milites inſtantis prælij admoniti, corpora maturè curarent, atq; arma induerent. Deinde ex caſtris ſilentio exercitus in campum benè latum producuntur, ordines explicantur, acies diriguntur. Rex vterque ſuos ad viriliter certandum, & potius pro patria occumbendum, quam cedendum impellit: tametſi ſponte ſua currentes impellere nihil opus erat. Lætitia geſtiebant, tela criſpabant, confremebant, ſignũ pugnæ cupidiſſimè exſpectabant. Quid multis? talis pæne facies congredientium erat, qualem in Amphitruone ſeruus Soſia deſcribit, cuius verba huc peridonea vſurpare libet. *Poſtquam id actum eſt, tubæ vtrinq; canunt: contrà conſonat terra: clamorem vtrinq; efferunt. Imperator vtrinq; hinc & illinc Ioui vota ſuſcipere, hortari exercitũ. Probe quiſq; id quod quiſq; poteſt & & valet edit, ferit: tela frangunt: boat cœlum fremitu: ex ſpiritu atq; anhelitu nebula conſtat: cadunt vulneris vi, & virium. Crebri cadunt, ſed fugam tamen in ſe nemo conuertitur. Nec recedit loco, quin ſtatim rem gerat. Animam amittunt priuſquam loco demigrent. Quiſq; vt ſteterat iacet, obtinetq; ordinem.*

Inter cæteros vidiſſes Defectiua verba Nominibus Hetroclitis animis longè infeſtiſſimis cõcurrentia. Et hæc quidem ſuis nominatiuis, generibus, genitiuis, numeriſq; acriter reſiſtebãt, & hoſtem indicatiuis, præteritis perfectis, &

pluſquamperfectis validè pręmentē repellebant. Ex Defectiuis porrò vnum, nomine Aio, duorū Heteroclitorum impetum ſingulari virtute cum diu ſuſtinuiſſet, tandem manus dare coactum, multis perſonis, modis, temporibus, numeris exutum fuit, ac tantummodò, ais, ait, aiunt, aiebam, aiebas, aiebat retinuit. Cætera hoſtiles gladij abſumpſerunt.

Bellantium ardor incredibilis latiùs deſcribitur.

CAPVT XV.

ADeò ingens, & tantum non inſanus pugnandi feruor omnibus inceſſerat, & ſic in hoſtem quiſque ruebat, vt vix ſocium ab hoſte internoſceres.

Iam grauis æquabat luctus, & mutua Manors
Funera: cædebant pariter, pariterq́; ruebant
Victores, victiq́; : neq; his fuga nota, nec illis.

Quid agerent, vbi conſiſterent non ſatis animaduertebant; ac ſe quoque vulneratos haud ſentiebant. Quod audis, eius tibi fidem faciat, eadem hora terræ tremor horribilis, quo vicina aliquot oppida corruerunt: quo fluminum curſus mutati, & montium iuga collapſa. Quorum tamen nihil percepiſſe viſus eſt miles pugnaciſſimus. Solis aſpectum multitudo iaculorum à Singularibus & Pluralibus miſſorum

ade-

ademit. Omnium aures clamoribus figurarum Compoſitarum, Decompoſitarum obtundebantur. Oppetebant plurimi pectora transfixi. Alij alio modo vulnerati, qualis varietas morientium ab Homero exprimitur. Non pauci quanquam ſuo, & alieno ſanguine conſperſi, durabant tamen, & reliquum vitæ dextra indefeſſa tutabantur. Duces ſpatijs, quibus acies dirimuntur, inequitantes, quos alacriter pugnãtes cernebant, eos collaudabant; lentiores increpabant, & animum illis addebant. Quin & clangor tubarum omnes mirè accendebat.

Quis mihi nunc tot acerba Deus, quis funera fando
Expediat? tanton' placuit concurrere motu,
Iupiter, æterna gentes in pace futuras?

Mulierculæ autem mimæ, quibus nomen eſt Interiectiones, pugnãtium ordines circumeuntes, cuncta ſuis affectibus permiſcebant. Ex quibus frequentiùs audiebantur Heu, Eheu, Hoi, Oh, Ah, eſt enim ad miſerationem propenſior muliebris ſexus. De his perturbatricibus cap. 9. dictum.

Clades à verbis acceptæ, ſigillatim.

Capvt XVI.

DVbitatum eſt finito prælio multũ, vtris adiudicanda victoria, cum vtrinq; tantis ſtragibus adeò imminuti ordines, tot amiſſi duces,

tot acceptæ clades, tam luculenta importata detrimenta. Etſi non iuerim inficias, multis hanc pugnam etiam emolumento fuiſſe. In exercitu Verborum Defectiuum Inſit omnes ab ſe deſcendentes, omnia ſua genera, tempora, modos, perſonas, numeros perdidit; ipſum diuino munere ſaluum euaſit, fuitq; tam graui iactura in tantam mœſtitudinē coniectū, vt poſtea rarò pedem domo extulerit. Foret priuatum fuit rebus ſuis omnibus, præter fores, foret, fore. Vale, Aue, Salue de ſtirpe Imperatiuorū commilitones ſuos amiſere, paucis ſuperſtitibus, qui & nūc apparent. *Faxo* vniuerſis manipularibus ſuis circum ſe occiſis, cùm tribus tantum, nempe faxis, faxit, faxint fuga ſibi conſuluit. *Apage*, & *Apagete*, cæſis ad vnum commilitonibus, ſoli ſunt relicti. *Dieſco* præter *Dieſcit* neminem de ſuis incolumem domum reduxit. *Facio* dilectum filium *Facior* gladius abſtulit: qui tamen antequam vltimum traheret ſpiritum, militari teſtamento hæredem nominauit. *Fio*, *Poſco*, diſco, metuo, timeo, renuo, reſpuo, compeſco, vrgeo, linquo, ſupinis ſuis multata ſunt: quemadmodū omnia verba ad ſplendorē pertinentia, luceo, fulgeo, ſplendeo, palleo, & ſimilia. Fulcio sūpta audacia periculū excuſſit, & fultum ſuū conſeruauit. Occaſum beneficio noctis interitū effugit. Nōnulla verba, q̃ præterita ſua tertiæ Cōiugationis hoſtium importunitati dedere cōpulſa

fue-

fuerant,in ſupplementũ poſtea præterita quartę coniugationis accepere: in quorum ſocietate numerantur,cupio,quæro, peto, arceſſo, faceſſo. Quædam amiſſis futuris in am,ne futuris omnino carere cogerentur, in nundinis Recanatenſibus alia futura mercata ſunt, ſcilicet eo, queo,veneo. Sed & Horatius au&oritate ſua lenio dedit lenibo.

Exponitur quorundam Verborum fœlicitas.

CAPVT. XVII.

PErcenſitis ijs qui inimicam fortunam experti ſunt,enumerandi pariter, nec honore ſuo fraudandi,qui vel hoſtium ſpolijs, vel Regis ſui liberalitate rem ſuam auxere, & priſtinum ſtatum ornauere. Eminent inter alia cœno, iuro, nubo,prandeo,quibus vltra pręterita vocis actiuæ,etiam paſſiuæ vocis acceſſere. *Explico* præter propriam notionem obtinuit eo prælio vt valeret etiam explanare, oſtendere, extrahere, exhibere. *Vale* iam quoque ad ſalutandum aſſumitur,cum antea duntaxat bonam valetudinem precaretur.Præſtare quippiam nunc dicitur tam qui quippiam efficit, Martialis, *rem magnam præſtas, Zoile, ſi bonus es*,quam qui excellit. *Haurio* ad ſuum vetus ſignifiatum trahere, tria acquiſiuit, ſonans idem quod vulnerare, *Latus*

haurit apertum. Virgil. audire, videré. Paſco geminos intellectus habet, rodere ſeu mandere, vt cum dicimus, pecudes paſcere, quando detondent herbas, & gramina, & alere. Vaco licet prælio abſtinuerit (nam cum pugnabatur maximè, fugiebat maximè) tamen fortuna, quæ nonnunquam & indignis bene facit, de illo bene mereri voluit. Etenim cum hoſtium quoſdam ex acie fugientes conſpicaretur, tuguriolo, in quod ſe receperat, exiliens, eos, quia timidi & imbelles, auſus eſt intercipere; quibus grandi pecunia ſe redimentibus, ſextuplici poſtea ratione ſuperbus inceſſit, quæ ſunt intendere, ceſſare, ſeruire, ſuperfluum eſſe, licere, carere. Studere hodie eſt ſollicitare, operam dare, conari. Pango præter cano animis ſubijcit etiam paciſcor, & coniungo, ſiue figo. Sapio ex eo die ſaporem reddere, & ſcire ſignificat. Fero ex Anomalis quadruplicem vim ſortitum eſt, ſuſtinere, capere, dicere, portare. Supero obtigere notiones ſex, ob eius eximiam intet verba eminentiam, videlicet, reſtare, vincere, eminere, tranſire, euadere, ſuperuiuere. Fuerunt Verba quædam, quæ ablatis ſibi per vim proprijs præteritis, à Rege ſuo poſtmodum acceperunt præterita paſſiuorum, vt audeo, fido, gaudeo, ſoleo, & fio. Verba illa peſtifera, perniciosa, mendacia, aliud ſemper in lingua promptum, aliud in corde clauſum habentia, licet eo bello nihil adepta ſint, nihilominus haud prætermittenda ſunt, nec eorum

tacenda nomina, vt ab illis cauendum norint omnes, quoniam ſub ſpecie actionis paſſionem afferunt. Sunt autem hæc. Exulo, veneo, nubo, vapulo. Poſtremi huius, vapulo, inquam, tendiculas, adoleſcentiorum quiſque quo fuerit cautior, eo enixius ſtudebit vitare, ſi ſuis conſultum clunibus voluerit.

Caſus aduerſi Nominum,

CAPVT XVIII.

LVſtratione in caſtris Nominum inſtituta, deprehenſum eſt, inter ea haud minus, quã inter Verba vtramque fortunam ſeſe oſtentaſſe. Atque vt à *Poſitiuis* ordiamur, nonnulla eorum in Comparatiuis ſuis ſauciata, medicorum diligentia quoquo modo curationem inuenerũt: irregulares enim ſunt, vt melior, maior, minor, dexterior, ſiniſterior, plus, munificẽtior, magnificentior. Sed & pius, arduus, egregius & ſimilia propria comparatiua perdiderunt. Quibuſdam pro ſimus, quo ſpoliati fuerunt, conceſſum eſt limus, vt humilis, facilis, gracilis, agilis, & quæ ſunt eiuſdem familiæ. Fuerunt inter arborum nomina, quæ dum in prælio ſtrenuè ſe gererent, derepente, & inopinatò ſexum mutarunt, & ex fœminis maſculina euaſerunt, mirantibus quotquot aderant adeo repentinã metamorphoſin: ex quibus ſunt rubus, & oleaſter, quæ Liuius vt porten-

portentoſa, & mali ominis in altũ vehi, & mergi, aut Grammaticæ ſolo funditus exturbari ſuadebat. Cuius nimiam in prodigijs procurandis ſuperſtitionem irridens Rex Poeta, prohibuit, inquiens, non eſſe ſiniſtri ominis fœminas in viros mutari, quando ex deteriore ſexu in optimũ fiat iſta conuerſio. Quibuſdam Hetroclitis cum Defectiuis pugnantibus pars virilis deſecta eſt, vt iam plurali numero neque fœminæ, neque maſculi, ſed neutra ſint, vt Sibilus, Auernus, Inferus, Superus, Baltheus, Didymus. Alia fœliciora fuere. Nam cum in eodẽ numero eſſent neutra, cum gaudio ſuo maximo maſculi generis apparuere, vt porrum, raſtrum, frenum, cœlum. Balſamum ex omnium arborum nominibus ſolum remanſit neutri generis. Hinc cum nec generare nec parere queat, tanta illius eſt raritas, vt vnica in Iudæa hæc arbor reperiatur. Id quod ipſa dolens, in lacrymas omnem ſuum fructum contulit. Alia nomina neutra plurali orbata, fœmininum accepere: ſicut epulum, oſtreum, veſper cepe. Quibuſdam ſexus incerti in multitudinis numero contigit maſculinum, qualia ſunt, margo, cardo, bubo. Quædam omnibus caſibus ſpoliata in plurali, in poſterum mutila, & manca vixerunt, inter quæ fumus, limus, fimus, ſanguis, mundus, pontus, ſol. Soles tamen viſi ſunt aliquando, ſed id ſecundum naturam non fuit, & pro oſtento habitum. Plura de incommodis, & infor-

& infortunijs Nominum dicerem, ſi legentium faſtidium non timerem.

Quæ bona Nominibus euenerint.

Capvt XIX.

AT non omnia Nomina hoc ex prælio peſſimè affecta, aut cum ingenti incommodo abierunt. Complura ſiquidem hoſtilibus ditata ſpolijs, maiori deinceps in opinione fuerunt. Ex quibus quædam ſupra primum nominandi caſum alium inſuper adepta ſunt, vt arbor, quæ & arbos, honor, qui & honos, labor, odor, qui & labos, odos, cucumir, qui & cucumis, ciner, qui & cinis, puluer, qui & puluis. Plaga ad notionem primam, & propriam, dum vulnus, percuſſionemue notat, tres alias accepit, vt valeat rete, ſpatium cœli, vel terræ, & velum illud grande, quo matronæ Romanæ etiam nunc vtuntur, quoties in publicum prodeunt. Gerundia & Supina, vt toties transfuga, pace confecta ab vtroque Rege punita, contra ea veniente Demoſthene, legesque, Solonis adducente, quibus latum erat, patriæ honoribus priuandos, qui ſeditione in ciuitate exorta, à neutra parte ſtetiſſent; quòd priuatis commodis plus æquo proſpicientes, publica neglectui habuiſſe viderentur. Viuebatur autem eo ſæculo in Grammaticæ territorijs ferme Atticis legibus. A Gerundijs pro multa

ablati

ablati caſus omnes, tribus exceptis. Supina duos tantum retinuere, indignantibus Grammaticæ indigenis, maledictisque proſcindentibus non tam legum Solonis inconſulta præcepta, quam inhumanam loquacitatem Demoſthenis, dicentibusque, illum faſciam & lanã domi reliquiſſe, nec anginam ſimulare voluiſſe, quoniam à Gerundijs, & Supinis, ſicut ab Harpalo quondam, nihil auri accipere potuiſſet. Enimuero ſi ſingulorum detrimenta, aut res bene eo prȩlio geſtas, partaque decora ſigillatim memorare voluero, nimium longus ero. Breui quod reſtat abſoluã. Quidquid in omni Grammatica auctum, diminutumue reperitur, ex illo funeſto bello prouenit. Multa temporum licentia & introducta verba noua, & exploſa vetera. Ac niſi quidam ingenio, prudentia, & doctrina prȩſtantes viri Grammaticorum neſciò quorum petulantiæ obuiam iuiſſent, tanta fuiſſet in linguam latinam inuecta barbaries, vt de illius puritate, ac proprietate actum videri potuiſſet.

Quid actum regreßis in caſtra militibus. Regis Nominum concio.

CAPVT XX.

POſteaquam debellatum, & in caſtra eſt reditum, inito deſideratorum, & ſauciorum numero, intellectoq; quantum damni factum eſſet, paſſim

paſſim exorti gemitus, & lamenta exaudita, cùm & ſibi ipſis magnopere diſplicerent Reges, ſeſeque deteſtarentur, quod immodica regnandi libidine tantum nocumenti rebus ſuis importaſſent. Illud quoq; omnibus in ore erat, *Nulla ſalus bello; pacem te poſcimus omnes.* Ac primũ Rex Nominũ per præconem aduocato milite, in huiuſcemodi verba tantũ nõ illacrymans diſſeruit.

Tenetis memoria, commilitones, quam libenter pro amplitudine (vt tum arbitrabar) Nominum vindicanda aduerſum Verba, fratres noſtros ad arma deſcenderim, quantumq́; ſategerim, vt illi priores nobis cedere nõ grauarentur, quo ciuili hoc, & tã cruento bello ſuperſederetur. Cæterũ cum non noſtra ſolũ, verumetiam Verborũ inde profectam calamitatẽ cõſidero, flere quã loqui malim. Recordari apud animũ debebamus, quæ de ciuilib. Græcorũ, Romanorumq́; diſcordiis, ac bellis nõſtri ciues conſcripſerint, & quibus probris eorũ ambitionem inceſſiuerint. Ita ſi feciſſemus, alienis exemplis abſterriti, nunquam in viſcera noſtra manibus noſtris deſæuiſſemus. Sed præterita magis reprehendi quã corrigi poſſunt. Profectò niſi amorẽ pugnandi omnẽ in gentiles, & cognatos noſtros expectoranerimus, & fœdus nunquam violandæ ſocietatis percuſſerimus, ad nihilũ Grammaticæ imperium recidat neceſſe eſt: & barbarorum omnia occupantium ſcelus, & audaciam qui coerceat nemo extabit. Vt ergo vtriuſq; regni tranquillitati prouiſum ſit, vltro à Verborum Rege pacem petendam, &

dextras

dextras iungendas cenſeo. Quod non ita vos interpretari velim, quaſi ab omni ſpe deſertus ſim, & pauore trepidem: ſed quia res amborum citra ſtabilem, & firmam animorum conſenſionem conſiſtere non poſſe, clariſſimè video. Ego quod mearum partium eſt facio, & de communi ſalute paternam ſollicitudinem meam vobis aperio, executurus fideliter, quod proceribus, & magiſtratibus meis re in deliberatione poſita, æquum bonumq́; videbitur.

Legatio ad Regem Verborum. Partium conſenſus. Arbitri pro decreto conficiendo.

CAPVT XX.

MIrum in modum grata fuit militibus Regis oratio, ſublatisque vocibus velut vno ore petiuere, vt quod ſapienter ſuaſerat, id re ipſa conſtanter effectum dare ne cunctaretur. Miſſi itaque in Verborum caſtra legati, viri à prudentia, & gerendis negotijs commendati, qui pactis inducijs (quas facillimè impetrarunt) cum Rege ipſo, eiusque optimatibus egerunt, vt Triumuiri iudicandis litibus crearentur, rei Grammaticæ quam ſcientiſſimi, & iuris maximè gnari, in quorum ſententiam pax vtriſque partium aſſentientibus, & approbantibus componeretur. Sed quibuſnam id muneris committeretur,

teretur, in eo alijs aliud ſentientibus variatum eſt, & quidam hos, reliqui illos nominabant, donec Priſciano, Seruio, Donato viris ampliſſimis, & Grammaticæ parentibus, honos eſt habitus, qui debuit, quorum conſilio delecti Antonius Terebinthus, homo in cauſis tractandis multum & ſæpe cum eximia laude verſatus, Marcus Numetius, omnium liberalium diſciplinarum callentiſſimus. Iulius Modeſtus, qui ea ætate eloquentiæ principatum obtinebat. Hi cum accerſitu Regum in caſtra veniſſent, ambarum partium rationibus auditis, & tanti momenti negotio accuratiſſimè perpenſo, & expenſo, ne quid ſtatuerent, quod in reprehenſionem cadere meritò poſſet, & ne quid gratiæ dediſſe viderentur, tandē hoc decretum fecerunt, & in æs inciſum, priuſquam in tabulario reponeretur, publice recitari iuſſerunt.

Decretum Triumuirûm de concordia inter Nomen, & Verbum Reges perpetuò conſeruanda.

CAP. XXII.

QVOD GRAMMATICÆ REGIBVS, CIVIBVS VNIVERSIS FÆLICITER EVENIAT.

Tt Nos

Nos Antonius Terebinthus, Marcus Numetius, Iulius Modeſtus Triumuiri finiendis litibus, & ſanciendæ paci regia auctoritate conſtituti, omnes imposterum inter ciues, & Reges Grammaticæ lites, iurgia, maledicta, ſeditiones, iniurias, damna, cædes, & quidquid amicitiæ quocunque modo aduerſatur, omnino vitandum, & vt Reipub. venenum fugiendum, omniumq́ue præteritarum offenſionum memoriã ſempiterna obliuione delendam decernimus: ſtatuimusq́ue, vt poſthac in conficienda ſollemni, & longa oratione, quæ eſt Oratorum propria, ambo Grammaticæ Reges, cum clientibus, & ſtipendiarijs ſuis conueniant, Verbum, ſcilicet, Nomen, Aduerbium, Participium, Pronomen, Coniunctio, Præpoſitio, Interiectio. In quotidiana vero, & familiari, ac domeſtica oratione, Nomen, & Verbum dominabuntur, & operam à ſuis quibus libebit exigent, cæteris parentes, ne toties ad obſequium vocati, moleſtiam capiant. In oratione igitur cenſemus Nomen Verbo ſupponi oportere, & cum apponitur, à Verbo Nomen regendum, quod ad caſum attinet: quod verò ad perſonas, & numeros, Verbum ſuppoſito, quod ſit vel Nomen, vel Pronomen, vel Participium, cedere debere. Sancimus etiam, vt Participium Nomen, & Verbum reuerentia proſequatur, & à poſteriore Verbi ſui regimen habeat, ab anteriore Nomen imitetur. Si neceſſitas vrgebit, largimur poteſtatem ſoli Verbo, vt

bo, vt in prima & ſecunda perſona, & in quibuſdam Verbis exemptæ actionis in tertia perſona ſenſum efficiat integrum, ſemper nihilominus Nomen intelligendo.

Comprobatio Decreti. Ignorantes & Barbariſmi in exilium acti Triumuirum poteſtas.

CAPVT XXIII.

VBi ad iſtum modum Triumuiri decreuerunt, ab vniuerſis Grammaticæ populis, cunctisq; ordinibus ſecundæ admurmurationes factæ, probaueruntq; ſanctionem verè ſanctam omnia Italiæ Gymnaſiæ, & inprimis nobiliſſimum Bononienſe, fœcunda ingeniorum parens. Pariſienſe, tametſi ratam haberet, nihilominns hanc alumnis ſuis prærogatiuam ſeruauit, Verba, & Nomina libere, & citra diſcretionem ſyllabatiæ quantitatis pronuntiandi. Ijdem Triumuiri Ignorantiæ candidatos omnes, & Barbariſmorum ridiculam gentem alio decreto Grammaticæ finibus exactos in exilium pepulerunt. Et Barbariſmos quidem ad ſe diuertentes Ciſalpini receperunt, ac ciuitate donarunt. Ignorantiæ verò deditos quorundam Principum fauore in varijs regionibus ſedes inueniſſe procerto conſtat. Inſuper prædictis Triumuiris communi ſuffragatione plena, ac perpetua

poteſtas, ac cenſura conceſſa eſt, Grammaticulos omnes, Grammaticæque deprauatores, ſemilatinos, ſemigræcos inueſtigandi, puniendi, relegandi, omniaque faciendi, quæ ad amplificationem, incrementum, decusque litterarum pertinere iudicarint. Quæ poteſtas, & auctoritas Pontificum maximorum, & Cæſarum reſcriptis, ac diplomatis in omne æuum ſtabilita, & confirmata eſt.

SYN-

SYNTAGMA VNDECIMVM.

Continens,

ΣΤΕΦΑΝΟΘΗΚΙΟΝ

SERTA DVODECIM, DEIPARÆ Virgini ex eius Attributis, de Græcorum Patrum ſcriptis contexta; additis nonnullis ad eiuſdem laudes, & Θεοτοκίαν pertinentibus

Cum interpretatione noſtra.

Nomina Patrum.

S. Iacobus Alphæi, Apoſt.
S. Gregorius Thaumaturgus.
Ioannes Chryſoſtomus.
Ioannes Damaſcenus.
German. Patriarcha Conſtantinopolit.
Andreas Cretenſis.
Antipater Boſtrenſ. Epiſcop.
Andreas Patriarch. Hieroſolymit.
Methodius Epiſcop. Patarenſis.
Georgius Chartophylax.

SERTVM PRIMVM.

EX LITVRGIA S. IACOBI APOSTOLI.

ΠΑναγία, ἄχραντος, ὑπερένδοξος ἡμῶν δέσποινα.

Sanctiſſima, immaculata, glorioſiſſima Domina noſtra.

Θεοτόκος, καὶ ἀειπαρθένος.

Deipara, & ſemper virgo.

Ὑπερευλογημένη, ἀειμακάριστος, καὶ παναμώμητος μήτηρ τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

Benedicta maximè, ſemper beatiſſima, & inculpatiſſima Dei noſtri mater.

Τιμιωτέρα τῶν χερουβίμ, καὶ ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν σεραφίμ.

Venerabilior Cherubinis, & incomparabili modo Seraphinis illuſtrior.

Ἀδιαφθόρως τεκοῦσα θεὸν λόγον.

Quæ non imminuta Deum Verbum peperit.

Ἐπὶ σοὶ χαίρει πᾶσα ἡ κτίσις.

Lætitia omnis creaturæ.

Ἡγιασμένος ναὸς, καὶ παράδεισος λογικός.

Templum ſanctificatum, & paradiſus mentis particeps.

Παρθενικὸν καύχημα.

Virginum gloriatio.

Ἐξ ἧς παιδίον γέγονεν ὁ πρὸ αἰώνων ὑπάρχων θεὸς ἡμῶν.

Ex

Ex qua natus eſt paruulus, ſæculis omnibus antiquior Deus noſter.

Ἧς μήτραν ὁ θεὸς θρόνον, ϗ γαστέρα πλατύτερον οὐρανῶν ἀπειργάσατο.

Cuius vterum Deus ſolium ſuum, cœliſque capaciorem reddidit.

SERTVM SECVNDVM.

EX GREGORIO THAVMATVRGO.

Ὀχεῖον τῆς ἐπουρανίου εὐφροσύνης τυγχάνουσα.

Cœleſtis lætitiæ receptaculum.

Διὰ ἧς πᾶσα τῇ κτίσει ἡ χαρὰ βραβεύεται.

Per quam omne gaudium rebus conditis impertitur.

Δι' ἧς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀναλαμβάνει ϗ ἀρχαῖον ἀξίωμα.

Per quam humano generi vetus reſtituta eſt dignitas.

Ἧς ἀγκάλαι τὸν κτίστην τῶν ἁπάντων βεβαστάκασι.

Cuius vlnis geſtatus eſt vniuerſorum conditor.

Πάσης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐνδοξοτέρα, ϗ καθαρωτέρα, ϗ ὁσιωτέρα.

Quantum eſt hominum illuſtrior, & purior, & ſanctior.

Καθαρὸν, ϗ ἀκαίραιον, ϗ ἀμώμητον ἄγαλμα.

Purum, & ſincerum, & à reprehenſione alienum oblectamentum.

Ἧς τὸ σῶμα ὑπὲρ παντὸς χρυσίου δοκιμωτέρου, καὶ κεκαθαρμένου.

Cuius corpus omni auro probato, & purgato pretioſius.

Ἧς διάνοια ὑπὲρ χίονα λαμπροτέρα.

Cuius mens niue candidior.

Ἐν οἴκῳ τοῦ θεοῦ πεφυτευμένη, ὡς κατάκαρπος ἐλαία.

Vt oliua fructifera, plantata in domo Dei.

Ἐν ᾗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπεσκίασεν.

Cui obumbrauit Spiritus ſanctus

Δι᾽ ἧς υἱοὺς, καὶ κληρονόμους ἡμᾶς κέκληκεν θεὸς τοῦ χριστοῦ βασιλείας

Per quam Deus nos vocauit filios, & hæredes regni Chriſti.

Δικαιοσύνης ὀχύρωμα.

Iuſtitiæ propugnaculum.

Ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως.

Principium reſurrectionis.

Ἣ τὴν ἀρχαίαν ὀδύνην ἐδίωξε.

Quæ veterem illum partus dolorem abegit.

Ἀειθαλὴς τῆς ἀφθαρσίας παράδεισος, ἐν ᾗ τὸ ζωοποιὸν ξύλον φυτευθὲν τοῖς πᾶσι χορηγεῖ ἀθανασίας καρπόν.

Semper virens incorruptionis paradiſus, in quo plantatum lignum viuificum omnibus largitur immortalitatis fructum.

Τῶν πιστευόντων στήριγμα, καὶ εὐσεβῶν κατόρθωμα.

Fide-

Fidelium ſtabilimentum, piorumque proſperitas.

Ἀληθείας ἔνδυμα, καὶ ἀρετῆς ἐφέστιος.

Veritatis indumentum, & virtutis domeſtica.

Πηγὴ ἀέvναος, ἐν ᾗ τὸ ζῶν ὕδωρ ἔβλυσε τὴν ἔνσαρκον τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν.

Fons perennis, in qua aqua viua Chriſti præſentiam incarnatam emanat.

Ἡ τῆς εἰς παράδεισον εἰσόδου παρρησίαν ἡμῖν δέδωκε.

Quæ nobis ingrediendi paradiſi libertatem contulit.

SERTVM TERTIVM.

EX JOANNE CHRYSOSTOMO.

Ἔμψυχον τοῦ βασιλέως τῶν ἀγγέλων παλάτιον.

Animatum regis angelorum palatium.

Φθορᾶς ἀνεπίδεκτος.

In quam corruptio cadere nequijt.

Δημιουργοῦ τῶν ὅλων καταγώγιον.

Omnium rerum opificis domicilium.

Πόλις θεοῦ, περὶ ἧς δεδοξασμένα ἐλαλήθη.

Ciuitas Dei, de qua glorioſa dicta ſunt.

Ἀνατολικὴ πύλη.

Porta orientalis.

Δεύτερος ἐπὶ γῆς οὐρανός.

Alterum cœlum in terris.

Κούφη νεφέλη.

Leuis nubes.

Θεῷ ἡτοιμασμένον ἁγίασμα.

Deo præparatum ſanctuarium.

Παστὰς θεοῦ ἐνανθρωπήσεως.

Thalamus diuinæ incarnationis.

Κιβωτὸς λογική.

Arca ratione prædita.

Ἐν μήτρᾳ τὸν τῆς μητρὸς βυθίσασα θάνατον.

Quæ mortem primæ matris in vtero ſummerſit.

Ἔμψυχος ναὸς θεοῦ.

Animatum, ſeu viuens Dei templum.

Οὐρανοῦ καὶ γῆς ἰσόῤῥοπον οἴκημα.

Cœlo & terræ par habitaculum.

Ἀχωρήτου φύσεως χωρίον εὐρύχωρον.

Naturæ quæ nuſquam capitur ampla capacitas.

SERTVM QVARTVM.

EX IOANNE DAMASCENO.

Δι' ἧς τὸ βρότειον ἐπανώρθωται γένος.

Per quam humanum genus eſt reſtitutũ.

Δι' ἧς τῆς προμήτορος Εὔας ἡ λύπη εἰς χαρὰν μεταβέβληται.

Per quam triſtitia primæ matris Euæ in gaudium conuerſa eſt.

Κόσμου θησαυρὸς ἀγαθὸς, καὶ ἀναφαίρετος.

Bonus,& indeprædabilis mundi theſaurus.

Δι' ἧς ὁ κτίστης πᾶσαν φύσιν πρὸς τὸ κρεῖττον μετεστοιχείωσεν.

Per quam Conditor vniuerſam naturam mutauit in melius.

Ἐκ τῆς γηΐνης φύσεως οὐρανὸς ἐπὶ τῆς γῆς κατεσκευασμένη.

Ex natura terreſtri cœlum in terra conditum.

Νοητὴ κλίμαξ ἐν γῇ ἐστηριγμένη, ἧς κεφαλὴ πρὸς οὐρανόν.

Scala ſpiritualis, firmata in terris, cuius caput tangit cœlum.

Κόχλος τεκὼν τὸν πολύτιμον μαργαρίτην.

Concha,quę genuit pretioſiſſimam margaritã.

Ἐξ ἧς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης τὴν τῆς σαρκὸς πορφύραν περιβαλλόμενος, τοῖς αἰχμαλώτοις ἐπιδημήσας ἐκήρυξεν ἄφεσιν.

Ex qua rex gloriæ carnis purpuram indutus, adueniens captiuis dimiſſionem promulgauit.

Ἀμνὸς, ἐξ ἧς ὁ ποιμὴν περιβάλλεται τὸ πρόβατον.

Agna, ex qua paſtor ouem induet.

Μόνη παρθένος, καὶ ἀειπαρθένος.

Sola virgo, ſemperque virgo.

Μόνη καὶ νῷ, καὶ ψυχῇ ἀειπαρθενεύουσα.

Mente, & anima virginitatis cultrix perpetua.

Ἡ ὑπὲρ ἀγγέλους, καὶ τῶν ἀγγέλων δεσπόζουσα.

Angelis maior,angelorumq; domina.

Κε-

Κεῖνον ἐκφυὲν ἐξ εὐγενεστάτης, καὶ βασιλικωτάτης ῥίζης δαβιδικῆς.

Lilium exortum ex nobiliſſima, & regaliſſima radice Dauidica.

Δι' ἧς ἡ βασιλεία τὴν ἱερωσύνην πεπλούτηκε.

Per quam regnum ſacerdotio ditatum eſt.

Δι' ἧς νόμου μετάθεσις γέγονε.

Per quam legis tranſlatio facta eſt.

Ρόδον ἐξ ἀκανθῶν τῶν ἰουδαίων ἐκφυέν.

Roſa de ſpinis, nempe ex Iudæis, procreata.

Ρόδον, εὐωδίας πληρῶσα τὰ σύμπαντα.

Roſa, ſuaueolentia diuina complens omnia.

Ἔμψυχος, καὶ λογικὸς τοῦ θεοῦ σκηνή.

Animatum, & rationis compos Dei tabernaculum.

Ἐν θαλάμῳ τοῦ πνεύματος πολιτευσαμένη, καὶ ἄμωμος τηρηθεῖσα εἰς νύμφην θεοῦ.

In thalamo ſpiritus verſata, ac ſine macula in ſponſam Dei cuſtodita.

Φοβερὰ ταῖς ἀποστατικαῖς δυνάμεσι.

Terribilis virtutibus apoſtaticis.

Ἣν γενεαὶ γενεῶν μακαρίζουσιν, ὡς ἔφης ἀληθεύουσα.

Quam generationes generationum beatam prædicant, vt tu ipſa verè dixiſti.

Θυγάτηρ θεοπόθητος, καὶ ἀξιόθεος.

Deo amabilis, eoque digna filia.

SER-

SERTVM QVINTVM.

Ex eodem.

Κάλλος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.
Humanæ naturæ decus.
Τῆς προμήτορος εὔας ἐπανόρθωσις.
Primæ genitricis Euæ correctio.
Γυναικῶν ἀγλάϊσμα.
Fæminei ſexus ornamentum.
Τῷ κόσμῳ τὴν ἀφθαρσίαν εἰσηνεγκοῦσα.
Quæ incorruptionem in mundum intulit.
Ἀνδρὸς οὐ δεηθεῖσα πρὸς σύλληψιν.
Quæ viri opera ad conceptum haud eguit.
Θεογεννικαῖς ἀγκάλαις τὸν κτίστην βαστάσασα.
Quæ vlnis Dei genitricibus omnium creatorem portauit.
Ὄντως τιμιωτέρα πάσης κτίσεως.
Verè quibuſuis rebus conditis honoratior.
Ἧς γάλα μαστῶν ἐθήλασε ὁ θεός.
Cuius vberum lac ſuxit Deus.
Ἧς τὰ χείλη τοῖς θεοῦ χείλεσιν ἡνώθη.
Cuius labia diuinis labijs oſculando ſunt compoſita.
Ἄμπελος ἐξ Ἄννης εὐκληματοῦσα, καὶ βότρυν γλυκύτατον ἀνθήσασα.
Vitis ſarmentata ex Anna prodiens, botrumque dulcem germinans.

Κεῖνον ἐκφυὲν ἐξ εὐγενεςάτης, καὶ βασιλικωτάτης ῥίζης Δαβιδικῆς.

Lilium exortum ex nobiliſſima, & regaliſſima radice Dauidica.

Δι' ἧς ἡ βασιλεία τὴν ἱερωσύνην πεπλούτηκε.

Per quam regnum ſacerdotio ditatum eſt.

Δι' ἧς νόμου μετάθεσις γέγονε.

Per quam legis translatio facta eſt.

Ρόδον ἐξ ἀκανθῶν τῶν ἰουδαίων ἐκφυέν.

Roſa de ſpinis, nempe ex Iudæis, procreata.

Ρόδον, εὐωδίας πληρῶσα τὰ σύμπαντα.

Roſa, ſuaueolentia diuina complens omnia.

Ἔμψυχος, καὶ λογικὸς τοῦ Θεοῦ σκηνή.

Animatum, & rationis compos Dei tabernaculum.

Ἐν θαλάμῳ τοῦ πνεύματος πολιτευσαμένη, καὶ ἄμωμος τηρηθεῖσα εἰς νύμφην Θεοῦ.

In thalamo ſpiritus verſata, ac ſine macula in ſponſam Dei cuſtodita.

Φοβερὰ ταῖς ἀποςατικαῖς δυνάμεσι.

Terribilis virtutibus apoſtaticis.

Ἣν γενεαὶ γενεῶν μακαρίζουσιν, ὡς ἔφης ἀληθεύουσα.

Quam generationes generationum beatam prædicant, vt tu ipſa verè dixiſti.

Θυγάτηρ θεοπόθητος, καὶ ἀξιόθεος.

Deo amabilis, eoque digna filia.

SER-

SERTVM QVINTVM.

Ex eodem.

Κάλλος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.
Humanæ naturæ decus.
Τῆς πρωτομήτορος Εὔας ἐπανόρθωσις.
Primæ genitricis Euæ correctio.
Γυναικῶν ἀγλάϊσμα.
Fæminei ſexus ornamentum.
Τῷ κόσμῳ τὴν ἀφθαρσίαν εἰσηνεγκοῦσα.
Quæ incorruptionem in mundum intulit.
Ἀνδρὸς οὐ δεηθεῖσα πρὸς σύλληψιν.
Quæ viri opera ad conceptum haud eguit.
Θεογεννικαῖς ἀγκάλαις τὸν κτίστην βαστάσασα.
Quæ vlnis Dei genitricibus omnium creatorem portauit.
Ὄντως τιμιωτέρα πάσης κτίσεως.
Verè quibuſuis rebus conditis honoratior.
Ἧς γάλα μαστῶν ἐθήλασε ὁ θεός.
Cuius vberum lac ſuxit Deus.
Ἧς τὰ χείλη τοῖς θεοῦ χείλεσιν ἡνώθη.
Cuius labia diuinis labijs oſculando ſunt compoſita.
Ἄμπελος ἐξ Ἄννης εὐκληματοῦσα, καὶ βότρυν γλυκύτατον ἀνθήσασα.
Vitis ſarmentata ex Anna prodiens, botrumque dulcem germinans.

Πύλη ζωῆς, πηγὴ φωτὸς, καὶ τὸ θηλειῶν ἔγκλημα διαλύουσα.

Ianua vitæ, fons luminis, & probri mulierum depultrix.

Ἧς πρόσωπον λιτανεύουσιν οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ.

Cuius vultum deprecantur diuites plebis.

Ἣν βασιλεῖς ἐχθρῶν προσκυνοῦσι, δῶρα φέροντες.

Quam hoſtium noſtrorum reges, dona ferentes adorant.

Ξύλον ζωῆς, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἔδωκεν τῷ προωρισμένῳ καιρῷ.

Lignum vitæ, quod fructum ſuum dedit tempore præfinito.

Ὅλη παστὰς τοῦ πνεύματος.

Tota ſpiritus ſancti thalamus.

Χαρισμάτων τὰ κύματα.

Gratiarum affluentiæ.

Ὑπεραναβᾶσα τὰ χερουβὶμ, καὶ τὰ σεραφὶμ ὑπεραρθεῖσα.

Quæ tranſcendit Cherubim, & exalta eſt ſupra Seraphim.

Ναὸς θεοῦ ἅγιος, ὃν πνευματικῶς σαλομὼν ὁ εἰρηνάρχης κατεσκεύασε, καὶ κατῴκησεν.

Templum Dei ſanctum, quod ſpirituali modo Salomon ille princeps pacis ædificauit, & habitauit.

Τῶν θαυμάτων ἄβυσσος.

Miraculorum abyſſus.

Πηγὴ τῆς παγκοσμίου ἰάσεως.
Fons ſanitatis mundi.
Ἄξιον τοῦ θεοῦ καταγώγιον.
Idoneum Dei diuerſorium.
Ἐπιλέκτη δόξα τῆς ἀνθρωπότητος.
Naturæ humanæ honos ſingularis.
Ἱερέων καύχημα.
Gloria Sacerdotum.
Χριστιανῶν ἐλπίς.
Chriſtianorum fiducia.
Παρθενίας πολυφόρον φύτευμα.
Virginitatis planta fertiliſſima.
Δι᾽ ἧν τὸ καλὸν τῆς παρθενίας πεπλάτυνται.
Per quam virginitatis dilata eſt pulchritudo.

SERTVM SEXTVM.

Ex eodem.

Ἡ Πάντων κτισμάτων ἐπέκεινα.
Omnibus à Deo effectis rebus ſuperior.
Πάντων δημιουργημάτων δεσπόζουσα, οἷα θεομήτηρ τοῦ κτίστου, καὶ δημιουργοῦ, καὶ τῶν ἁπάντων δεσπόζοντος.
Omnium diuinitus effectorum domina, velut mater procreatoris, & opificis, omniumque dominatoris.
Ζωῆς θησαυρός.

Τῆς

Παράδεισος λογικός, ἐν ᾧ τὸ κατάκριμα λύεται.

Paradiſus rationalis, in quo ſoluta eſt condemnatio.

Ἐν ᾧ περιεσταλται ἡ ἡμετέρα γύμνωσις.

In quo cooperta eſt noſtra nuditas.

Ἐξ ἧς ὡς καθαρᾶς ἀρούρας ἑαυτὸν πεπλασούργηκε θεοῦ υἱὸς ἄνθρωπον.

Ex qua vt agro, ſeu gleba munda ſemet Dei filius formauit hominem.

Ἡ μὴ γηΐνοις ὁμιλήσασα πάθεσιν, ἀλλ' οὐρανίοις ἐντραφεῖσα νοήμασι.

Cui nihil fuit cum terrenis rebus commercij, cœleſtibus innutritæ cogitationibus.

Πρός ζωὴν γέφυρα, καὶ κλίμαξ πρὸς οὐρανούς.

Pons vitæ, & ſcala ſceleſtis.

Ἔμψυχος οὐρανός.

Animatum cœlum.

Ἱερὸν, καὶ πανίερον, καὶ ἀξιόθεον σκήνωμα.

Sacrum, & ſacerrimum, Deoq; dignum tabernaculum.

Πάντων ἀγαθῶν ἀνάβλυσις.

Omnium bonorum ſcaturigo.

Πασῶν γενεῶν, καὶ κτίσεως ἁπάσης περιφανεστέρα.

Omnibus generationibus, omnique creatura conſpectior.

Τῆς χαρᾶς ἀδιαπάνητον πέλαγος.

Inexhauſtum gaudij pelagus.

Μόνον τῆς λύπης ἐξαλειπτήριον.

Vnica triſtitiæ depulſio.

Ἁπάσης καρδίας ἀκοσώδυνων φάρμακον.

Cordis cuiuslibet dolentis medicamen.

Δι᾽ ἧς παρώσθηται μὲν θάνατος, ἡ δὲ ζωὴ ἐσηκεκόμισται.

Per quam expulſa mors, & introducta vita.

SERTVM SEPTIMVM.

EX GERMANO PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO.

Τῶν οὐρανίων ἀψίδων ὑψηλοτέρα.

Orbibus cœleſtibus ſublimior.

Θεοειδῶν ἀγγέλων θεοειδεστέρα.

Supra Deo ſimiles angelos Deo ſimilis.

Ἐξ ἧς ἡ ζῶσα σοφία τοῦ θεοῦ τὸν οἶκον ἑαυτῇ ᾠκοδόμησεν.

Ex qua viuens Dei ſapientia ædificauit ſibi domum.

Θυγάτηρ τοῦ θνητοῦ, καὶ μήτηρ τοῦ ἀθανάτου.

Mortalis filia, & immortalis mater.

Θεὸν σωματώσασα, καὶ τοὺς ἐνσωμάτους θεώσασα.

Quæ Deum corpore, & corporatos Deo induit.

Κοινὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων πλήρωμα.

Quotquot ſunt hominum communis ſalus.

Ὦ σύνδεσμε ἄῤῥηκτε τῶν ὑπερκοσμίων τε, καὶ ἐγκοσμίων.

O cœlum, terraſque incolentium commune vinculum.

Ἡ θεὸν μετὰ ὑπηρετούντων ἀγγέλων, εἰς γῆν ἀγαγοῦσα, καὶ ἀνθρώπους μετὰ τῆς συμφύτου γῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνυψώσασα.

Quæ Deum cum miniſtrantibus ſibi angelis ad terras adduxit, & homines cum terra congenita in cœlum euexit.

Ὦ μόνη ἐξ αἰῶνος, καὶ κυρίως θεομήτορ.

O ſola ab omni æternitate, & propriè Dei mater.

Ὦ ἄνθρωπε, διὰ τὸν πρῶτον ἐκ γῆς: καὶ ὦ θεοποιὲ διὰ τὸν δεύτερον, καὶ ἐξ οὐρανοῦ.

O homo, propter primnm hominem de terra, & ô Deifica, propter ſecundum de cœlo.

SER-

SERTVM OCTA-VVM.

EX AMDREA CRETENSI, ET ANTIPATRO, EPI-PISCOPIS.

Καθαρὸς νυμφὼν τῆς κατὰ σάρκα θεοῦ γεννήσεως.

Purus thalamus naſcentis Dei ſecundùm carnem.

Τὸ τῆς χαρᾶς ὄργανον.

Gaudij noſtri inſtrumentum.

Δι' ἧς τὸ τῆς ἀρᾶς ἐλύθη κατάκριμα.

Per quam maledicti condemnationem euaſimus.

Δι' ἧς τὸ τῆς χαρᾶς ἀντεισήχθη δικαίωμα.

Per quam contra eſt inducta iuſtificatio.

Κεκαλλωπισμένον τῆς θείας δόξης ἀνάκτορον.

Diuinæ gloriæ exornata regia.

Τῆς ἀκαταλήκτου χαρᾶς γεννήτειρα.

Lætitiæ ſempiternæ genetrix.

Ἡ δόξης, καὶ χάριτος τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν ἀναπίμπλασα.

Quæ cælum, & terram repleuit gloria, & gratia.

Πρώτη, καὶ μόνη τεκοῦσα τὸ βρέφος καὶ ἀρχὰς ἐλεύθερον.

Quæ prima, & ſola infantem à principio omni macula liberum peperit.

Ἄφθορος, ἀλλ' οὐκ ἄτεκνος.

Incorrupta, at non improlis.

Ἄσπορος, ἀλλ' οὐκ ἄκαρπος.

Expers ſatus, at non fructus.

Τῷ σῷ προπάτορι Ἀδὰμ προστάτην φέρουσα.

Quæ primo parenti tuo Adamo exhibes tutorem, ac patronum.

Ἡ ἀκόπως βαστάζουσα τῆς κτίσεως τὸν θεμέλιον.

Quæ citra laſſitudinem geſtauit naturæ conditæ fundamentum.

Ἡ τίκτουσα θεὸν οὐ γυμνὸν, καὶ ἄνθρωπον οὐ ψιλόν.

Quæ parit nec Deum ſolum, nec hominem merum.

Εὐλογημένη ἡ τῆς κατάρας λύσιν βαστάζουσα.

Benedicta, quæ finem maledictionis apportauit.

Εὐλογημένη, ἧς ἱερὸν ὅσιον ὑπῆρξεν ἡ γαστήρ.

Benedicta, cuius vterus fuit templum ſanctum.

SER-

SERTVM NONVM.

EX ANDREA PATRIARCHA HIEROSOLYMITANO.

Νυμφῶν, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐνυμφεύσατο τὴν ἀνθρωπότητα.

Thalamus, in quo Chriſtus humanam ſibi naturam deſponſauit.

Ἐκλογομένη θεῷ πρὸ γεννήσεως.

Electa à Deo antequam naſceretur.

Τὸ θεῖον πρὸς ἀνθρώπους διαλλακτήριον.

Diuina cum hominibus reconciliatio.

Θησαυρὸς ζωῆς ἀκηράτου.

Theſaurus vitæ immortalis.

Τοῦ ἡλίου τῆς δόξης ὑπερουράνιον οἴκημα.

Solis gloriæ pluſquam cœleſte domicilium.

Γῆ ἁγία, παρθενικὴ, ἐξ ἧς ὁ νέος Ἀδὰμ ἀῤῥήτῳ θεοπλασίᾳ ἐχρημάτισεν, ἵνα τὸν παλαιὸν ἀνασώσηται.

Terra ſancta, virginalis, ex qua nouus Adam fictione ineffabili à Deo formatus, & appellatus eſt, vt veteri Adamo ſalutem recuperaret.

Τῶν ἀνεξιχνιάστων θεοῦ προγνώσεων ἀψευδέστατον κήρυγμα.

Inſcrutabilium Dei præcognitionum certiſſimum præconium.

SERTVM DECIMVM.

Ex eodem.

Εὐλογημένη, ἡ τὸν οὐράνιον θησαυρὸν, ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, ἐν τῷ ἀσύλῳ τῆς παρθενίας ταμείῳ ἀστενοχωρήτως χωρήσασα.

Benedicta, quæ cœleſtem theſaurum, in quo omnes ſapientiæ, & ſcientiæ theſauri ſunt abſconditi, in tuto virginitatis velut cella penuaria ſine coarctatione conſeruauit.

Ἡ νέα τῆς δόξης κιβωτὸς, ἐν ᾗ πέπαυται τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταπτάν.

Noua arca gloriæ, in qua ſpiritus Dei deuolans requieuit.

Ἐν ᾗ παρθενικῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ τῷ τῆς ἐνσάρκως λόγῳ παραδόξως ἑαυτῷ ὁ κατὰ φύσιν ἅγιος διατέθεικε.

In qua virginalem naturæ officinam, quod ad incarnationem attinet, admirabiliter qui eſt natura ſanctus diſpoſuit.

Ἐν ᾗ ὁ θεὸς οὐχ ὅπερ ἦν μεταβέβληκε, ἀλλ᾽ ὃ οὐκ ἦ, παρέλαβεν.

In qua Deus non quod erat tranſmutauit; ſed quod non erat aſſumpſit.

Ἡ σεραφικὴ μυστικοῦ ἄνθρακος λαβίς.

Seraphica myſtici carbonis anſa.

Πάντων προφητῶν, καὶ πατριαρχῶν ἐγκαλλώπισμα.

Omnium Prophetarum, & Patriarcharum ornamentum.

Εὐλογημένη ἡ κοιλία θημονία ἅλωνος, ὅτι καρπὸν εὐλογίας, τὸν στάχυν τῆς ἀφθαρσίας χριστὸν ἀσπερμάντως, ἀγεωργήτως ἐτελεσφόρησε.

Benedicta, cuius vterus aceruus areæ, quia fructum benedictum, ſpicam immortalitatis Chriſtum, ſine arantis, & ſerentis opera conſummate produxit.

Ἀληθῶς εὐλογημένη, ὡς μόνη τοῦ εὐλογητοῦ παιδὸς ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν χρηματίσασα μήτηρ.

Vere benedicta, vt ſola benedicti filij Ieſu Chriſti & Saluatoris noſtri appellata mater.

Δι᾽ ἧς κράζει τὰ ἔθνη εὐλογημένος, ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Per quam clamant gentes: benedictus qui venit in nomine Domini.

Ἣν ἡσαΐας ἰδὼν προφητικοῖς ὄμμασι, προφῆτιδα, καὶ παρθένον ὠνόμασε.

Quam propheticis oculis intuens Eſaias, prophetidem, & virginem nuncupauit.

Εὐλο-

Ἐυλογημένη, ἡ μόνη τὴν ἐυλογίαν κληρωσαμένη, ἣν εἰς τὰ ἔθνη διὰ τοῦ ἀβραὰμ ὁ θεὸς ἐπηγγείλατο.

Benedicta, quæ ſola benedictionem gentibus per Abraham promiſſam obtinuit.

Ἣν μακαρίζουσι, γενεαὶ, δοξάζουσι βασιλεῖς, ἣν προσκυνοῦσι δυνασαί.

Quam beatam prædicant generationes, glorificant reges, adorant dynaſtæ.

SERTVM VNDECIMVM.

EX METHODIO PATARENSI EPISCOPO.

Παναγιά παρθενομήτωρ.

Sacratiſſima Virgo mater.

Νοητός, καὶ δεδοξασμένος, καὶ θεοῦ ἐπάξιος θρόνος.

Quæ animo cernitur, glorificata, deoque digna ſedes.

Τοῖς ἐπουρανίοις, καὶ ἐπιγείοις προαγαγοῦσα ἐξαίσιον θαῦμα.

Quæ cælicolis iuxta, ac terricolis immenſum produxiſti miraculum.

Δι ἧν ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς θείας δόξης.

Perquam diuina maieſtate repletus eſt orbis.

Οὕτως χωρητός οὐρανὸς συ ἀχωρήτου θεοῦ.

Vere capax cœlum Dei, quem nullus capit locus.

Οὕτως

Ὄντως ἔμψυχος τῦ νομοθέτυ θεῦ κιβωτίς.

Verè legiſlatoris dei viuens arca.

Προαγαγῦσα τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον.

Genitrix ſolis iuſtitiæ.

Δι' ἧν διόλωλε θάνατος, καὶ κατεπόθη ὁ ἄδης.

Per quam mors mortua, & abſorptus eſt infernus.

Πασῶν γενεῶν ὑψηλοτέρα.

Quibuſuis generationibus ſublimior.

Πάντων ὁρωμένων τε, καὶ ἀοράτων δημιουργημάτων τιμιωτέρα.

Omnibus ſub aſpectum cadentibus, non cadentibus honorabilior.

Ἀφθόρως, ἐγκυμονήσασα, καὶ ἀφράστως ἀποκυήσασα.

Grauida, & ineffabili modo puerpera, citra corruptionem.

Παντομνημόνευτος.

Omni prædicatione digna.

Παιτευλόγητε, καὶ πασιπόθητε.

Benedictiſſima, & deſiderabilis vniuerſis.

Δαδῦχε τῶν πιστῶν.

Facem fidelibus prælucens.

Περιγραφὴ τῦ ἀπεριγράπτυ.

Circumſcriptio incircumſcripti.

Ρίζα τῦ ὡραιοτάτυ ἄνθους.

Radix floris ſpecioſiſſimi.

Τίτθη τῦ τρέφοντος.

Nutrix nutritoris.

Περιοχὴ περιέχοντος.

Complexio complectentis vniuerſa.

φέρυσα

Φέρουσα τὸν φέροντα ῥήματι τὰ πάντα.

Portans,verbo portantem omnia.

Πύλη τῆς ἐν σαρκὶ ἀνατολῆς τοῦ θεοῦ.

Porta in carne exorientis Dei.

Λαβὶς τοῦ καθαρτικοῦ ἄνθρακος.

Forceps carbonis illius purgatorij.

Βραχὺς κόλπος τοῦ πάντων κόλπου.

Sinus modicus ſinus illius omnia cohibentis.

Πόκος τῆς ἀκαταλήπτου δρόσου.

Vellus roris incomprehenſi.

Τῆς ἐπιθυμίας Δαβὶδ ζωοδόχος λάκκος.

Deſiderij Dauidici lacus viuificus.

Ἱλαστήριον, ἐξ οὗ θεὸς ἐγνώσθη ἀνθρώποις ἀνθρωπομόρφως.

Propitiatorium, ex quo Deus hominibus vt homo eſt cognitus.

Ἄσπιλον ἔνδυμα τοῦ ἀναβαλλομένου φῶς ὡς ἱμάτιον.

Veſtis immaculata induentis lumen ſicut veſtimentum.

Θεῷ δανείσασα θείαν σάρκωσιν

Deo fœnerata diuinam incarnationem.

Ἧ ἐποφιλεῖ ᾧ πάντες ἐποφείλομεν.

Cui debet is,cuius debitores ſumus omnes.

Παναγιώτατον, καὶ ἀξιάγαστον τοῦ θεοῦ ἐνδιαίτημα.

Sanctiſſimum, & imprimis admirabile dei habitaculum.

Θεὸν τοῖς βροτοῖς ἀρχὴν τοῦ εἶναι παρέχοντα ὑπομάζιον ἔχουσα.

Deum auctorem mortalium ab vberibus pendentem habens.

Μήτηρ τοῦ βασιλέως τῶν αἰώνων.

Mater regis ſæculorum.

Ἡ πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἐν ᾗ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐτελεσιουργήθη μυστήρια.

Ciuitas magni regis, in qua tranſacta ſunt ſalutis noſtræ ſacramenta.

Ὁ ἐπίγειος οὐρανός.

Illud terreſtre cœlum.

Ἄληκτος ἡμῶν χαρά.

Perennis noſtræ lætitia.

Πολύτιμος μαργαρίτη τῆς βασιλείας.

Pretioſiſſima regni margarita.

Ὄντως ὕδαρ πάσης ἁγιστείας.

Verè omnis ſanctimoniæ copia.

Ἔμψυχον θυσιαστήριον τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς.

Animatum altare panis vitæ.

Θησαυρὸς ἀγάπης θεοῦ.

Diuinæ dilectionis theſaurus.

Πηγὴ φιλανθρωπίας υἱοῦ.

Fons amoris Filij erga homines.

Πνεύματος ἁγίου κατάσκιον ὄρος.

Mons inumbratus ſancti ſpiritus.

SER-

SERTVM DVODECIMVM.

EX GEORGIO CARTOPHYLACE.

Ἧς πᾶσαν λόγων δύναμιν ὑπερέπτη ἐγκώμια.
Cuius laudes omni eloquentia maiores ſunt.

Τῆς ἀναγεννήσεως ἡμῶν πρόξενος.
Regenerationis noſtræ conciliatrix.

Δι' ἧς τὸ κατ' εἰκόνα θεοῦ ἀχρειωθὲν, πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθεν εὐπρέπειαν.
Per quam imago Dei, in nobis iam deturpata, decorem ſuum recepit.

Δι' ἧς τοὺς τῆς ἁμαρτίας χιτῶνας ἀποβαλόντες, τὴν τοῦ φωτὸς στολὴν ἠμφιασάμεθα.
Per quam abiectis peccati tunicis, veſtimentum luminis induimus.

Τῶν προφητῶν ἀναφώνημα.
Prophetarum proclamatio.

Τῶν θείων χρησμῶν ἀναπλήρωμα.
Diuinorum oraculorum impletio.

Ἐν ᾗ τῆς χάριτος θησαυροὶ ἀπετέθησαν.
In qua theſauri gratiæ ſunt repoſiti.

Ἐν ᾗ τὰ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐταμιεύθη ἐνέχειρα.
In qua ſalutis noſtræ pignora ſunt recondita.

Ἐν ᾗ τῆς οἰκονομίας πλοῦτος ἀποῤῥήτως ἀπέκειται.

In qua œconomiæ diuitiæ conduntur ineffabiliter.

Φωτοδόχον χωρίον, ἐξ οὗ σωτηρίας ἀκτῖνες τῇ οἰκουμένῃ ἔλαμψαν.

Locus luminoſus, vnde ſalutis radij toti mundo illuxerunt.

Ἐν ᾗ ὁ λόγος οἰκήσας, τὸ ἡμῶν ὑπέσχετο φύραμα.

In qua Verbum habitans, maſſam noſtram ſubijt.

Δι' ἧς ὁ τριχῆ διῃρημένος κόσμος, εἰς μίαν θεοῦ προσκύνησιν συνηρμόσθη.

Per quam trifariam diuiſus orbis, ad vnum Deum adorandum eſt redactus.

EX GREGORIO THAVMATVRGO.

Σοῦ μὲν, ἁγία παρθένε, ἀνώτερος πάσης εὐφημίας ἔπαινος, διὰ τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα θεὸν, καὶ γεννηθέντα ἄνθρωπον. σοὶ πᾶσα φύσις ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων σέβας προσφέρει τὸ πρόσφορον. σὺ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν νοητῶν βασιλειῶν φωτὸς αὐγὰς ἀποστράπτεις, ἔνθα δοξάζεται ὁ πατὴρ ὁ ὕψιστος, οὗ τὴν δύναμιν ἔσχες ἐπισκιάζουσαν. προσκυνεῖται υἱὸς, ὃν κατὰ σάρκα σὺ τέτοκας. δοξάζεται δὲ πνεῦμα ἅγιον, ὅπερ ἐν τῇ γαστέρι σου τὴν γέννησιν τοῦ μεγάλου βασιλέως ἠνέργηκε. διὰ σοῦ, κεχαριτωμένη, τριὰς ἁγία, καὶ ὁμοούσιος ἐν κόσμῳ γνωρίζεται. μετάδος καὶ ἡμᾶς καταξίωσον μετασχεῖν τῆς τελείας σου χάριτος, &c.

Laus tua, ſancta virgo, omni eſt laude excellentior, propter eum, qui ex te corpus aſſumpſit Deus, & generatus eſt homo. Te natura vniuerſa cœleſtium, terreſtrium, & inferorum debita veneratione proſequitur. Tu in culmine regni, quod mente cernitur, lucis radios iacularis: vbi glorificatur pater altiſſimus, cuius te virtus obumbrauit. Adoratur filius, quem ſecundùm corpus tu genuiſti. Honoratur ſpiritus ſanctus, qui in vtero tuo magni regis ortum eſt operatus. Per te, ô gratia plena, ſancta, & conſubſtantialis Trinitas toto orbe cognoſcitur. Dignare nos cumulatæ gratiæ tuæ habere ſocios, &c.

Oratio ſancti cœtus, qui aſtabat Virgini moribundæ. Ex Damaſceno in Aſſumpt.

Μεῖνον μεθ' ἡμῶν ἡ ἡμετέρα ϖαράκλησις, τὸ μόνον ἐϖὶ γῆς παραμύθιον. μὴ ἐάσῃς ὀρφανοὺς ἡ μήτηρ τοῦ συμπαθοῦς τοῦ υἱοῦ σου προκινδυνεύοντας. ἔχοιμέν σε τῶν πόνων ἀνάϖαυλαν, ϗ τῶν ἱδρώτων ἀνάψυξιν. σοὶ γὰρ μένειν θελούσῃ τὸ δύνασθαι ϖάρεσι, ϗ ἀπαίρειν ϖροθυμουμένῃ οὐδὲν τὸ ἐμπόδιον. ἀπαίρεις ἡ τοῦ θεοῦ σκηνὴ, ϗ ἡμεῖς συναϖαίρουμεν, οἱ σὸς λαὸς διὰ τὸν σὸν υἱὸν χρηματίζοντες. σὲ μόνην ἐϖὶ γῆς καταλελειμένην ἡμῖν ϖαρηγορίαν κεκτήμεθα. σοὶ ϗ ζωὴ συζεῖν, ϗ θνησκούσῃ συνθνήσκειν μακάριον. τί δὲ θνησκούσῃ φαμέν; σοῦ μὲν γὰρ ζωὴ ϗ θάνατος, ϗ ζωὴ κρείττων, ϗ

ταύτην τὴν ζωὴν ἀπαραβλήτως συγκρίσεσιν ὑπεραίρουσα, ἡμῖν δὲ πῶς ὁ βίος βιώσεώς, σε μὴ κεκτημένοις σύνομιλον;.

Mane nobiſcum, ô noſtra conſolatio, vnicumque in hac vita ſolatium. Ne nos deſtitue orphanos, & periculis obiectos, tu mater miſericordis filij. Retineamus te laborum noſtrorũ requiem, ſudoremque refrigerationem. Fas enim tibi eſt manere ſi velis: & hinc abire cupientem nihil morabitur. Si tu tabernaculum Dei ex hac luce diſcedis, nos quoq; tecum diſcedemus, qui populus tuus propter filium audimus. Te ſolam in hoc mundo ſolamen relictam habemus. Et viuere, & mori tecum fœlicitatis eſt. Quid autem dicimus tecum mori, quando & mors tua vita eſt, & vita melior, atque iſtanc vitam modis incomparabilibus exſuperas? Nobis porrò quomodo erit vita vitalis, ſi conſuetudine tua caruerimus?

Precatio Mariæ, animam agentis, ad filium. Ex eodem.

EἸς χεῖράς σου, τέκνον ἐμὸν, τὸ πνεῦμά μου παρατίθημι. δέξαι μου τὴν σοὶ φίλην ψυχὴν, ἣν ἐτήρησας ἄμεμπτον. σοὶ τὸ ἐμὸν σῶμα, καὶ οὐ τῇ γῇ παραδίδωμι. φύλαξον σῶον ὃ κατοικῆσαι ηὐδόκηκας, καὶ γεννηθεὶς παρθένον ἐτήρησας. πρὸς σε με μετάστησον, ἵνα ὅπου εἶ σὺ τῶν ἐμῶν σπλάγχνων τὸ κύημα, ἔσομαι κἀγώ σοι συνέστιος.

νέστιος· πρὸς σὲ γὰρ ἐπείγομαι, τὸν πρὸς ἐμὲ ἀδιαστάτως καταφοιτήσαντα. σὺ ἐμοῖς τέκνοις, οὓς ἀδελφοὺς καλέσαι ηὐδόκησας, τῆς ἐμῆς ἐκδημίας ἔσω παραμύθιον. πρόσθες εὐλογίαν ἐπὶ τὴν εὐλογίαν αὐτῶν διὰ τῆς τῶν ἐμῶν χειρῶν ἐπιθέσεως.

In manus tuas, fili, mi, commendo ſpiritum meum. Accipe dilectam tibi animam meam, quã à reprehenſione alienam cuſtodiuiſti. Tibi, non terræ corpus meum trado. Serua integrũ, quod inhabitare voluiſti, quodque naſcens virgineum conſeruaſti. Ad te me transfer, vt vbi tu es meorum viſcerum partus, ego pariter ſim, contubernalis tibi: ad te namque venire feſtino, qui citra loci diſtantiam ad me aduenisti. Tu filijs meis, quos fratres nominare non refugiſti, abitionis meæ ſolatium eſto. Adde benedictionem benedictis, dum ſuper illis benedicens manus extendo.

SYNTAGMA DVODECIMVM.

ANALECTA.

I. *Maximinus ſenior Imp.*

MAXIMINVS Imp. cum immortalem ſe propemodum arbitraretur proceritatis, & roboris fiducia, ſucclamatum eſt eo audiēte in theatro græcè, in hāc ſententiam. Et qui ab vno non poteſt, à multis occiditur. Leo robuſtus eſt, & occiditur. Elephas grandis eſt, & occiditur. Caue multos, ſi ſingulos non times. Spartian.

II. *Arcades* προσέληνοι.

ARcades trimeſtrem annum primùm habuerunt, & ob id προσέληνοι appellati: non, vt quidam putant, quod ante ſint nati, quam lunæ aſtrum in cœlo eſſet: ſed quod prius habuerint annum, quam in Græcia ad lunæ curſum conſtitueretur. Cenſorin. cap. 19.

III. *Syracuſis, & Rhodi dies nullus ſine ſole.*

Cic. in

CIc.in Verrem. Syracuſanorum hîc ſitus atque natura eſſe loci, cœliq; dicitur, vt nullus vnquam dies tam magna,turbulentaq; tempeſtate fuerit, quin aliquo tempore ſolem eius diei homines viderent. Idem confirmat Seneca in Conſolat.ad Marciam, cap.16. Hanc laudem cum Rhodo communicat Plin.lib. 2. cap.62.

IV. *Poetæ à Poetis mutuati.*

POſteriores Poetæ Græci non tantùm à prioribus argumenta ſcribendi ſumpſerunt; ſed etiam eorum verbis,phraſibus, hemiſtichijs vſi ſunt,quod obſeruarunt Clemens in Stromatis, Macrob.inSaturnalib.Plutarchus in vitaHomeri, Strabo, Athenæus, Dio Chryſoſt. Laertius. De Patribus Iuſtinus,Syneſius,Theophilus, Theodoretus. Inde Æſchylus ſuas tragœdias eſſe particulas de magnis Homeri cœnis dixit. Neander Gnomolog.Tom.II.

V. *Veritates.*

AVguſtin. Veritates quas Philoſophi habent, non ſolum formidare non debemus, aut à noſtro gymnaſio deturbare; ſed ab illis, tanquã iniuſtis poſſeſſoribus in noſtri vſum vindicare, quemadmodum Iſraelitæ vaſa Ægyptiorum, ex quibus templum ornarunt.

VI. *Ieiunantes.*

HIppocratis ſententia ieiunium facillimè ſuſtinent ſenes, mox qui firma ętate ſunt; minus adoleſcentes, omnium minimè pueri. Senes autem eos intelligit, qui primordia ætatis ſenilis traducunt. Nam de ijs, qui ſummam pulſant, & occiduam ſenectutē quî intelligi poteſt? Quin ij diutinæ inediæ diſpendium nequaquam ferunt, quanquam cibum exigunt omnino perexiguum. Rhodigin. lib. 27. cap. 20.

VII. *Senſibus vincimur ab animantibus.*

NOs *aper auditu præcellit, aranea tactu, Vultur odoratu, lynx viſu, ſimia guſtu.* Plinius tamen lib. 10. cap. 69. Homo, inquit, ſuperat tactu, & guſtatu, reliquis ſuperatur ab aquila, vulture, talpa. Clarius illa cernit, hic ſagacius odoratur, iſta liquidius audit.

VIII. *Mithridates.*

NAtus pluſquam LXX. annos tamen pugnabat. Dio libr. 35. Nunquid *turpe ſenex miles*? Cum eo bellum fuit Romanis, annis 46.

IX. *Pythagoras.*

AB Ægyptijs circumciſus eſt. Theodoret. de Prouident. Serm. II. Tantam opinionem ſapientiæ, & diſciplinarum Ægyptij ſacerdotes, habuerunt, vt ab ipſis diſcendi cauſſa Ægyptum viri non inſipientes peterent, Pythagoras, Plato, Archytas, & alij.

X. *Imagines.*

QVi picturas tollit è vita, præcipuas tollit vitæ delicias, atque adeo rem non vno modo frugiferam. Sæpe plus videmus in picturis, quam ex literis concepimus, &c. Locus inſignis pro colendis ſanctorum imaginibus. Eraſm. Tom. 9. pagin. 1320. locus inquam inſignis contra Iconoclaſtas.

XI. *Heliogabalus.*

RErum pretia conuiuiorum orexin pronuntiabat. Auidius ſcilicet, & iucundius eſitabat, quæ magno conſtitiſſe pretio audiebat. Pingi ſe iuſſit vt cupedinarium, ſeplaſiariũ, popinarium. Lamprid. Nihil iſta Heliogabala (ſic enim, muliebri potius, quam virili genere appellandus eſt, quando ſe in mulierem conuertere ad niſus eſt) nihil, inquam, hoc portento portentoſius, ſceleſtius, execrabilius.

XII. *Darij Regis monumentum.*

DArij Regis ſepulchro inſcriptum legebatur, *ἠδυνάμην καὶ οἶνον πίνειν, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς*. Poteram & vinum bibere (affatim ſubaudi) idque ferre citra noxam. Rhodig. libr. 22. Maxima virtus, & fœlicitas incredibilis. Quis huic potori compararier auſit?

XIII. *Auditrices Platonis, & mulieres philoſophantes.*

ORnatu virili auditorium ingredientes Platonem audierunt Laſthenia Mantinea, & Axiothea Phliaſia. Philoſophæ item fuerunt Aſpaſia, Diotima, Thargelia. Arete filium in Phyſicis inſtituit, cui nomen Ariſtippus, & cognomentum μητροδίδακτος. Rhodigin. libr. 14.

XIV. *Docta negligentia.*

QVædam didiciſſe oportet, non diſcere. Tum demum in arte locum habet negligentia, ſi ſucceſſit immodicæ diligentiæ, ita vt remiſſam ſentias, non omiſſam. Hæc nimirum eſt illa docta negligentia, quam Terentius mauult æmulari, quam aliorum obſcuram diligentiã. Seneca.

XV. *Argumenta Comœdiarum Plauti.*

NOn ſunt à Plauto compoſita; ſed ad exemplum, & imitationem eius efficta. Acidalius Diuinat. & Interpretat. in Plautum.

XVI. *Fluuij auriflui.*

NVmerantur toto orbe V. Tagus in Hiſpania, Padus in Italia, Hebrus in Thracia, Pactolus in Aſia, Ganges in India. Plin. lib. 33. cap. 4.

XVII. *Ariſtoteles, Martialis.*

Ariſto-

ARiſtoteles ante natalem Chriſtianum fuit annnit CCCXLIII. Martialis poſt Chriſtum natum vndecentum.

XVIII. *Vxores Deorum.*

COluerunt & matrimonium Dij gentilium, vt narrant Poëtæ, qui eorum adulteria deſcribunt. Saturni igitur vxor fuit Latia, eadem Ops, Neptuni Salacia, vel Amphitrite, Martis Neriene, Vulcani Venus, Plutonis Proſerpina, Herculis conſecrati Hebe Iunonis filia, Romuli in Deos relati, & Quirini nomen adepti Hora, quæ prius dicta Herſilia. Denique Iouis, cui quod libet licet, Iuno ſoror, quo coniugio ipſa apud Maronem I. Aeneid. gloriatur, *Aſt ego quæ diuûm incedo regina, Iouiſq; & ſoror & coniux.*

XIX. *Eccleſiaſtæ hæretici.*

SI Eccleſiaſtæ hæreticorum tanta ſæuitia declamitarẽt in vitia ſuorum, quanta declamitant in vitia ſacerdotum, demirabor ſi 3. ſint habituri auditores. Eraſm. ad fratres German. inferioris, Tom. 9.

XX. *Romulus Amaſæus.*

BOnoniæ mille ducatorum ſtipendio profeſſus eſt humaniores litteras. Freigius in vita Petri Rami.

XXI. *Regum nomina.*

ÆGyptij Reges ſuos Pharaones, Ptolemæos,

Parthi Arſacidas, latini Muranos, Albani Syluius vocarunt. Romanorũ Imperatores Cæſares dicti; quod nomen tanto eſt quam ſuperiora nobilius, quanto Romanorũ imperium cæteris regnis maius fuit, atq; excellẽtius. Beroald. in Sueton. Iulium. Reges Pergami audiebunt Attali. Quare Ægypti reges nominarentur Ptolemæi, hanc rationẽ adducit Conſtant. Manaſſes. Hunc blandis aſpexit oculis Fortuna. Itaq; cum alius regiones, tum Palæſtinam peragrauit: & magnã vim auri, opumq; nactus eſt. Quo factum, vt ij, qui poſt ipſum Ægypto imperarunt, fortunam ac gloriam eius expetẽtes, vocari omnes ab ipſo Ptolemæi voluerint. Habuerunt & cognomenta ſua Ptolemæi, vt Ptolemæus Philometor, Ptolemæus Lagi, Ptolemæus Philadelphus, &c. Euergetes dictus videtur per antiphraſin, quippe qui multitudinem Alexandrinam obiecerit non ſemel militum gladijs, *Strabone teſte* cognomine altero infamis, φύσκον, quaſi ventrioſum dicas, aut aquaticulum, propter ventris ſtudium. Iunius Adagior. Cent. 1. Familiare nomen Regulis Orientis fuiſſe Abgarus, vel, vt plures Græcorum ſcribunt, Ἄυγαρος, non Abagarus, vt multi ſcribunt, notauit ad Pium Capitolini Caſaubon.

XXII. *Bellum Troianum*.

A Tempore Moſis ad bellum Troianũ interceſſerunt anni plus 800. Euſeb. in Chron.

Capta

Capta Troia 25. April. anno ante Chriſtum natũ M. CLXXXIII. annis CCCCXXXII. ante initium vrbis Romæ, vt auctor eſt in Romulo Plutarch. In bello ſcribit Dares cecidiſſe vtrinq; quindecies centena ſexaginta duo millia. Ex Græcis octingenta octoginta ſex millia. Ex Troianis vſq; ad proditam vrbem ſexcenta ſeptuaginta ſex millia. Durauit obſidio Troiana annos X. menſes VI. dies XII.

XXIII. *Demoſthenes multatus.*

DEmoſthenes acceptorum viginti talentorũ conuictus ob ſilentiam Harpalo vẽditum, quinquaginta talentis multatus eſt. Quam ſumma cum nec conficere poſſet, nec vinculorum tædium ferre vellet, clam in exilium abijt. Hæc multa non minor eſt triginta millibus aureûm coronatorum. Budæus de Aſſe.

XXIV. *Quorundam Impp. in repudiandis ſibi legatis æquitas.*

NVnquam ex ignoti teſtamento capere Auguſtus aliquid voluit. Sueton. De Hadriano Spartian. Ignotorum hæreditates repudiauit, nec notorum accepit, ſi liberos haberent. Sed & duo Antonini id obſeruarunt. Pertinax quoq; profeſſus eſt, nullius ſe hæreditatem aditurum, quæ aut adulatione delata eſſet, aut lite perplexa, ne legitimi hæredes, & neceſſarij priuarentur. Torrentius in Calig. Suetonij.

XXV. *Ab ingenio ſæpe abeſt iudicium.*

IVdicium ſapiens animi mora, & matura inter res plures æſtimatio, electioque commendat. Nec perpetuo in ſingulis reperitur vtrumque: immò peracuto, ac volucri ingenio viri ſæpe prudentia, conſilioque laborant, vt compertum eſt. Famianus in Proluſionib. Academicis.

XXVI. *Caldum pro calidum emendatum.*

QVintilian. lib. 1. cap. 10. narrat Auguſtum Cæſarem in epiſt. ad Caium nepotem ſcriptis emendaſſe, quod is caldum dicere, quam calidum maluiſſet: non quia illud non eſſet latinum; ſed quia odioſum, & περίεργον. Notent hoc verborum abſoletorum, & inuſitatorum conſectatores, quam fatuiſſimam inſaniam nominare non veretur doctiſſimus Caſaubonus.

XXVII. *Paulatim longius itur.*

NIhil quidquam omnium eſt, quod poſſit in primordio ſui perfici: ſed in omnibus ferè ante eſt ſpei rudimentum, quam rei experimentum. Apuleius.

XXVIII. *Hector, Aeneas, Achilles.*

Philo-

PHiloſtratus in Imag. ſcribit Hectorem vocatum fuiſſe manum Troianorum, Æneam verò mentem. Pindarus eum ſolidam, & inexpugnabilem Troiæ columnam vocat. Theocritus verò Achillem turrim belli.

XXIX. *Cauſidici.*

CAuſidicos Seneca venale genus nominat in Apolocynthoſi. *Cedite mœſtis pectora palmis O Cauſidici venale genus.* Apuleius lib. 10. Mileſiar. viliſſima capita; forenſia pecora, togatos vultures, &c. Tiraquell. de Nobilit.

XXX. Ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, Ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

EPictetus Philoſophus dicebat, pleroſq; iſtos, qui philoſophari videntur, Philoſophos eſſe huiuſmodi, *Factis procul, verbis tenus.* Præterea idem ſolitus eſt dicere, duo eſſe vitia, multo omnium grauiſſima, ac teterrima, intolerantiam, & incontinentiam, cum aut iniurias, quæ ſunt ferendæ non toleramus: aut à quibus rebus, voluptatibuſque abſtinere debemus non abſtinemus. Itaque, inquit Phauorinus, ſi quis duo iſta verba cordi habeat, ἀνέχου, καὶ ἀπέχου, eaque ſibi imperando, atque obſeruando curet, is erit plerumque impeccabilis, vitamque viuet tranquilliſſimam. Gellius lib. 17. cap. 19.

XXXI. *Eunuchi.*

DOmitianus, & Nerua Impp. legem tulerũt, ne

XXXIV. *Paſſeres.*

MAres anno diutius non durant, propter incontinentiſſimam ſalacitatem. Vnde Ægyptij, & aliæ nationes tempus annuum per paſſerem repræſentauere, & intellexere. Inde & Calchas vates 2. Iliad. ex paſſerum numero, à dracone deuoratorum, tempus belli decennale interpretatur. Pierius Hieroglyph. lib. 20.

XXXV. *Magni viri.*

PLato. Μεγάλας κακίας, ὥσπερ καὶ ἀρετὰς αἱ μεγάλαι φύσεις ἐκφέρουσι. Magni viri magna vitia, vt magnas virtutes efferunt.

XXXVI. *Alexand. Aphrodiſæus.*

TAntam laudem adeptus eſt inter philoſophos, vt nemo Ariſtotelæus putaretur, qui prius Aphrodiſæum non noſſet. Floruit Seueri temporibus.

XXXVII. *Orator.*

ORatoris non eſt de nmnibus rebus poſſe dicere, & omnes facultates cognoſcere: ſed ſecundùm Ariſtotelem de ijs rebus, quæ ſunt in communi intelligentia poſitæ, & de quibus nemo eſt, qui non natura duce vtcunque ſe iudicare poſſe confidat. Muret. præfat. Comment. in II. Catilin.

XXXVIII. *Grammatica vtraque.*

GRæca, & latina lingua omnia fermè prodita ſunt, quæ cognitu digna iudicãtur, & altèra Grammatica alteri ſic affinis eſt, vt ambæ citius percipi queant coniunctim, quam altera ſine altera, certè quam latina ſiue græca. Eraſm. de Ratione ſtudij.

XXXIX. *Coſmographia.*

COſmographiam breuiſſimè tradit Pomponius Mela, doctiſſimè Ptolemæus, diligentiſſimè Plinius; nam Strabo nòn hoc tantùm agit. Idem ibid.

XL. *Vnum ſpectandum ſcriptori, vt proſit.*

QVi vnum hoc ſpectat, non vt oſtentet, ſed vt proſit, huic non perinde refert, in quam ſplendidis verſetur, atque in qùam vtilibus. Plura Eraſm. ibidem. Et multa ad obiectionem de Catonianis diſtichis à ſe illuſtratis, pag. 19. Tom. II.

XLI. *Seneca Philoſophus.*

SVm in Seneca poliendo, & illuſtrando, nec quid-

quidquam eſt, quod anteuertam huic curæ: adeò & vtilis ille generi humano ſcriptor eſt, & intimis ſenſibus meis charus. Quem virum amare te ita ſuadeo, vt ipſam ſapientiam, quia reuera ille, iudice me, pulcherrimus auctor Naturæ vertque. Acer in ſcriptis, & verba ex animo, non à ſummis labeis profundit: ſtimuli, ſubiti ictus ſententiarum, &c. Lipſius Cent. II. ad Belgas ep. 51. & 52.

XLII. *Lapſus Vulcani de cælo in Samum inſulam.*

MOx etiam pauidæ tentantem vincula matris
Soluere, prærupti Vulcanum vertice cæli
Deuoluit. Ruit ille polo noctemq́; diemq́;
Turbinis in morem, Lemni cum littore tandem
Inſonuit. Vox inde repens vt perculit vrbem,
Acclinem ſcopulo inueniunt, miſerentq́;, fouéntque
Alternos ægro conantem poplite greſſus.
Valer. Flaccus lib. 2.

XLIII. *Pulchritudo Achillis pueri.*

DVlcis adhuc viſu, niueo natat ignis in ore
Purpureus, fuluoq́; nitet coma gratior auro.
Nec dum prima noua lanugine vertitur ætas,
Tranquilláq́; faces oculis, & plurima vultu
Mater ineſt. Stat. I. Achilleid.

XLIV. *Mors nemini vitabilis.*

Ἀλλὰ τὸ μοιράων νῆμ' ἄλυτον, οὐδὲ τινὶ ἔστιν
Ἐκφυγέειν, ὅσσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα.

Parcarum non quiuis inexſuperabile filum
Munere quot terra veſcimur, effugere.

Apud Stobæum.

XLV. *Signa militaria.*

HOrum tria ſunt genera. Vocalia, quæ voce dantur, vt Apollo, Victoria, palma. Semivocalia, quæ dantur tuba, cornu, buccina. Mulæ, vt aquilæ, dracones, vexilla, aper, Minotaurus. Veget. cap. 14. lib. 3.

XLVI. *Terminos mutantes.*

NVuma Rex Roman. ſtatuit licere omnibus, tanquam ſacrilegum occidere, qui violare ius termini auſus eſſet, ſeu terminos extraxiſſet. Vnde verſus ex antiquis legibus. Qui ſecus faxit, & terminum exaraſſit, ipſus & boues ſacri ſunto. Crinit. lib. 8. cap. 10.

XLVII. *Veterum Poëtarum verſus.*

NEmo ex hoc viles putet veteres poëtas, quod verſus eorum ſcabri nobis videntur.

Ille

Ille enim ſtylus Enniani ſæculi auribus ſolus placebat: & diu laborauit ætas ſecuta, vt magis huic molliori filo acquieſceretur. Macrob. Saturnal. 6. cap. 3.

XLVIII. *Tyranni vita.*

TYranni vita eſt, vt ſi quis compingat eum in arctum carcerem, gladijs partim ſupernè dependentibus, partim in gyro fixis, cutemque attingentibus, &c. Dio Chryſoſt. orat. 4. de reg.

XLIX. *Dei nomen ignoramus.*

DEus nomen non habet, cuius nos rationem habere poſſimus: eius enim ſubſtantia nomen eſt ipſius, atq; etiam è contrario. Nam ſicut eius ſubſtantiæ notitiam habere non poſſumus, quoniam ſi eam cognoſceremus, ſimiles illi efficeremur: ita nec eius nominis cognitionem habere poſſumus. Gyrald. Syntag. 1. hiſt. deor.

L. *De Traiano.*

NOn enim de Tyranno, ſed de ciue, non de domino, ſed de parēte loquimur. Vnum ſe ille ex nobis, & hoc magis excellit, atque eminet, quod vnum ex nobis putat: nec minus hominem ſe, quam hominibus præeſſe meminit. Plin. in Panegyr.

LI. *Mos Poëtarum.*

MOs Poëtis eſt, vt obſeruanda relinquant

multa auditoribus, quæ in ſerie narrationis non exponuntur; poſtea tamen leuiter intexuntur, quę integros actus præceſſiſſe ſignificant. Chryſes 1. Iliad. τίσειαν δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα. Intelligimus eum fleuiſſe. Spondan. in 1. Iliad.

LII. *Affectus immodici.*

SIcut hyberni torrentes cum legitimum ſuum alueum ſemel excedunt, ſata, ac plantas agricolarum inuadunt, penitus inundant, ac deſtruunt. Ita immodicis turbata affectibus anima rationis præſcriptum excedit, falſæque in ea, & improbæ opiniones, & cum eius natura pugnantes ſe efferre incipiunt. Max. Tyrius Diſſertat. 17.

LIII. *Eraſmus de ſemet.*

AD carmen puer eram propenſior, adeò, vt ægrè me conuerterim ad meditationem orationis ſolutæ. Nec hîc parum diu luctatus ſum, priuſquam ſuccederet, ſi quid tamen ſucceſſit. Nullum autem carminis genus non tentaui. Nullo in genere me minus exercui, quam in epigrammate. Et tamen interdum inter ambulandum, aut etiam in compotationibus luſimus aliquot. Hecubam, & Iphigeniam recognoui annos natus 18.

LIV. *Voluptatibus, & delicijs affluentes.*

Vetus

VEtus quoque ſententia eſt, delicijs, & voluptatibus affluentes difficile; immo impoſſibile eſt non ea cogitare quæ gerimus: fruſtraque quidam ſimulant, ſalua fide, & pudicitia, & integritati morum mentis, ſe abuti voluptatibus: cum contra naturam ſit, copijs voluptatũ ſine voluptate perfrui. Et Apoſtolus hoc ipſum cauens dixerit; *Quæ autem in delicijs eſt vidua, viuens mortua eſt.* S. Hieron. contra Iouinian. lib. 2.

L V. *Concilium Nicænum.*

NIcæam ad Concilium Patres 318. aduolarunt, ex Conſtantini Imp. edicto. quorum plerique membris, aut parte aliqua corporis ex ſuperiore perſecutione manci ac debilitati conſpiciebantur. Celebratum eſt anno D. 325. 11. Kalend. Iulias omnes affuerunt. Ingreſſus Conſtantinus latinè Patres eſt allocutus (pro maieſtate Romana ſcilicet, tametſi græcè non neſciret.) Eius orationem quidam Patribus græcè eſt interpretatus. Sigon. de imp. occident. lib. 2.

LVI. *Solon nuptarum dotem ſuſtulit.*

CAuit hoc legibus Solon. Nam præter orbas aliarum nuptarum dotem ſuſtulit, nihilque voluit afferri ad ſponſum, niſi 3. veſtes, & ſupellectilem non magni pretij. Non enim mer-

cedis, ſed prolis, & amoris cauſſa nuptias iungi oportere. Valer. Max. lib. 7. cap. de Teſtament. reſciſſis.

LVII. *Immortalitatis primi aſſertores.*

ENimverò primos omnium Chaldæos, & Indorum Magos prodidiſſe noui, eſſe hominum animos immortales. Aſſenſi ſunt eis tum alij Græcorum, tum omnium maximè Ariſtonis filius Plato. Pauſan. Meſſenicis.

SYNTAGMA DECIMVM-TERTIVM.

SCHOLÆ ALIQVOT SELECTÆ, ET COMPRESSIVS EXPLICATÆ.

I. Deus Opt. Max.

DEVS eſt virtutis ac doctrinæ caput, quem qui non agnoſcit, licet videat, cæcus eſt; licet audiat, ſurdus; licet loquatur, elinguis eſt. Cum verò conditorem rerum, parentemque cognouerit, tum & videbit, & audiet, & loquetur. Habere enim caput cœpit, in quo ſunt omnes ſenſus collocati, hoc eſt, oculi, aures, & lingua. Lactant. lib. 6. cap. 9.

Deus tam optimus, quam & iuſtus; de ſuo optimus, de noſtro iuſtus. Niſi enim homo deliquiſſet, optimum ſolummodo Deum noſſet, ex naturæ proprietate. At nunc etiam iuſtum eum patitur, ex cauſſæ ſuæ neceſſitate: tamen ex hoc ipſo optimum, dum & iuſtũ. Et bono enim iuuando, & malo puniẽdo iuſtitiã exhibens, vtrã-

que ſententiam bono præſtat; hinc vindicans, inde remunerans illud. Tertullian. de Reſurrect. carnis.

In hoc potiſſimùm elucet Dei erga genus humanum benignitas, quod ad eum animos erigimus, eique velut neceſſitudine quadam cognatione iungimur. Nam quod ſenſibilibus rebus eſt ſol noſter, hoc intelligibilibus eſt Deus: Ille enim mundum hunc aſpectabilé colluſtrat: hic inuiſibilé. Ille corporis oculos ita afficit, vt lumen ipſius intueri non poſſint: hic mẽtes deiformes reddit. Atq; vt ille cum & ijs, quę oculorum ſenſu prædita ſunt, & ijs, quæ in aſpectũ cadunt, hanc vim tribuat, vt & illa videre, & hæc viſu percipi poſſint, interim tamen ipſe omnia, quæ oculis ſubiecta ſunt, pulchritudine antecellit: eodem modo Deus, cum tam ijs, quæ intelligentia vtuntur, quam quæ mente, & intellectu comprehenduntur, hoc afferat, vt & illa intelligant, & hæc intelligentia percipiantur, ipſe tamen intelligibilium omnium ſummus eſt vertex, in quo deſiderium omne conſiſtit, ac defigitur, nec ſupra eum vſquam fertur. Nec enim quicquam ſublimius habet, aut omninò habebit mens vlla, quantumuis philoſophica, & altiſſimè tendens, ac ſummè curioſa. Hoc enim rerum expetendarum extremum eſt, quò cum peruenerimus, conquieſcit omnis ſpeculatio. Gregor. Nazianzen. orat. de laudib. Athanaſij.

Por-

Porrò de amore Dei erga homines paucis Saluian. de vero iudicio lib. 4. Plus nos amat Deus, quam filium pater, qui propter nos filio non pepercit, & hoc filio iuſto, & hoc filio vnigenito, & hoc filio Deo. Ecquid amplius dici poteſt? Et hoc pro nobis, id eſt, pro malis, pro iniquis, pro impijſſimis. De Deo nos olim Primis Dialogis primæ partis Tertij Voluminis non pauca, eaq; minimè ſpinoſa & à communi captu abhorrentia conſcripſimus. Lege, ſi eſt animus.

II. *Dij gentium.*

M. Tullius 1. Tuſculan. Quid? totum prope cœlum, ne plures perſequar, nonne humano genere completum eſt? Si verò ſcrutari vetera, & ex his ea quæ ſcriptores Græciæ prodiderunt, eruere coner, ipſi illi maiorum gentium dij qui habentur, hinc profecti à nobis in cœlum reperientur. Quære quorum demonſtrantur ſepulchra in Græcia: reminiſcere, quoniam es initiatus, quæ tradantur myſterijs, tum denique hoc quam late pateat, intelliges. Amat enim Græcorum leuitas, inquit Iulius Firmicus de errore profan religion. eos qui ſibi aliquid contulerint, vel qui conſilio aut virtute ſe iuuerint, diuinis appellare nominibus. Et ſic ab ipſis beneficiorum gratia penſatur, vt deos dicant, & deos eſſe credant, qui ſibi aliquando profuerint. Quomodo omnium ſcelerum exempla ſint

dij gentilium, ibidem pag. 36. Eos irridet & contemnit Ioſephus contra Apionem libr. 2. pag. 891. Qua ratione homines dij cœperint nominari, docet Lactant. lib. 1. cap. 15. De varijs eorum poteſtatibus, & nominibus Petr. Crinitus lib. 25. cap. 12. & Mythographi. De veteribus & nouis dijs Tertullian. contra Marcionem lib. 1. Quis Deus nouus niſi falſus? Viua, & germana diuinitas nec de nouitate, nec de vetuſtate, ſed de ſua veritate cenſetur. Non habet tempus æternitas: omne enim tempus ipſa eſt. Quod facit pati non poteſt. Caret ætate, quod non licet naſci. Deus ſi eſt vetus, non erit: ſi eſt nouus, non fuit. Nouitas initium teſtificatur, vetuſtas finem comminatur: Deus autem tam alienus ab initio & fine eſt, quam à tempore arbitro, & metatore initij & finis.

Diuiſionem deorum quidam hanc fecerunt. Deorum gentilium alij cœleſtes, alij terreſtres, alij aquatici: & aquaticorum alij maris, alij fluuiorum, alij fontium. E terreſtribus alij montani, alij ſyluarum & paſtorum, alij agricolarum. Cœleſtium alij ſummæ rerum humanarum præſides, alij conſultores, alij tempeſtatibus, & certis cœli regionibus præfuerunt: alij loca tantum inferna habitare, & ſceleratorum ſupplicijs præeſſe putabantur. Summa ſummarum, *dii, qui cœlum, & terram non fecerunt, pereant.*

III. *Vir-*

III. *Virtus.*

NOn enim ratio omnem prorſus euellere perturbationem conatur, quum neque fieri id poſſit, neque expediat: ſed finem ei, quendamque imponit ordinem, ingeneratque virtutes morales, quæ non ſunt vacuitates motuum animi, ſeu affectuum; ſed eorum mediocritates, & concinnitates. Quo enim pacto ij, qui ab ebrietate ſibi timent, non effundunt vinum, ſed diluunt: ita affectus non abolent, qui perturbationes timent, ſed ijs moderantur. Ita boum etiam, equorumque motus non opera, ſed petulantiores ſaltus, frænique reiectionem auferunt: & affectibus ſubactis, ac cicuribus vtitur ratio, non planè eneruans, aut euellens ex animo partem, eius miniſterio deſtinatam. Plutarch. de Virtute morali. Ibidem de affectibus moderandis, non tollendis lege allatas ſimilitudines.

Claranum condiſcipulum meum vidi, poſt multos annos, non puto exſpectas, vt adijciam, ſenem: ſed me hercules viridem animo, & vigentem, & cum corpuſculo ſuo colluctantem. Iniquè enim ſe natura geſſit, & talem animum malè collocauit: aut fortaſſe voluit hoc ipſum nobis oſtendere, poſſe ingenium fortiſſimum, ac beatiſſimum ſub qualibet cute latere. Vicit tamen omnia impedimenta: & ad cætera contemnenda à contemptu ſui venit. Errare

mihi

mihi viſus eſt qui dixit, *Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.* nullo enim honeſtamento eget: ipſa & magnum ſui decus eſt, & corpus conſecrat. Certè Claranum noſtrum cœpi intueri, formoſus mihi videtur, & tam rectus corpore, quam eſt animo. Poteſt ex caſa vir magnus exire: poteſt & ex deformi, viliq; e corpuſculo formoſus animus, ac magnus. Quoſdam itaque videtur mihi natura in hoc generare tales, vt approbet virtutem omni loco naſci. Si poſſet per ſe nudos edere animos, feciſſet. Nunc quod amplius eſt, facit: quoſdam enim edit corporibus impeditos; ſed nihilominus perrumpentes obſtantia. Claranus mihi videtur exemplar editus: vt ſcire poſſemus non deformitate corporis fœdari animum: ſed pulchritudine animi ornari corpus. Seneca epiſt. 66. Anima dedita virtuti ſimilis eſt perenni fonti, cuius aqua eſt pura, imperturbata, potabilis, dulcis, accepta, fruitioni apta, copioſa, ab omni noxa, & pernicie aliena. Stobæus ex Epicteto.

IV. *Sapiens, Sapientia.*

STOici ſapientem eum deſcribebant, qui neque fuit, neque eſſe omnino poteſt. Nempe qui nihil opinaretur, nulla in re falleretur, nullam artem non optimè teneret: ſolus rex, ſolus diues, ſolus liber, ſolus formoſus eſſet. Coacernabant alia eiuſdem generis plurima παραλογή-

μετα.

ματα, & paradoxa, vt riſus captare potius, quam ſeriò loqui viderentur. Vt, ſapientem vel in tormentis beatum eſſe; vacare omni perturbatione: nihil ei præter opinionem accidere. Eum ſibi ſufficere, ſiue, ſe ſolo contentum eſſe. Omnia eſſe Sapientis. Sapientem Deo eſſe parem. Solum nobilem, ciuem, magiſtratum, vatem, Rhetorem, & plura eſſe. Non iniuria affici, non inſania, Non ignoſcere, non miſereri, de quibus vide diſputantem in Manuduct. ad Stoicam philoſophiam Lipſium. Talem Sapientem inueniri tamen, ſed rarò, magnisque ætatum interuallis vult Seneca Stoicus, lib. de Conſtantia Sapientis cap. 7.

Cicero Stoicæ diſciplinæ ſectator multis locis, ac præſertim in Quæſt. Tuſculan. lib. 3. ita de ſapiente loquitur. Sapienti nihil poteſt videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiuſque mundi nota ſit magnitudo. Nam quid aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum videri ſapienti poteſt? qui ſemper animo ſic excubat, vt ei nihil improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum: atque idem ita in omnes partes aciem intendit, vt ſemper videat ſedem ſibi, & locum ſine moleſtia, atque angore viuendi: vt quemcunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè, & quietè ferat. Et Paradox. 4. Sapientis animus magnitudine conſilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ, virtutibus omni-

omnibus vt mœnibus ſeptus vinci, aut expugnari non poteſt. Adde his Philonem hunc in modum de ſapiente prædicantem lib. de Abrahamo. Primus eſt ſapiens in humano genere, ſicut gubernator in naui, magiſtratus in ciuitate, imperator in exercitu, anima in corpore, mens in animo.

Sapientia, inquit Seneca, epiſt. 89. perfectum bonum eſt mentis humanæ: philoſophia Sapientiæ amor, & affectatio. Hæc oſtendit, quò illa peruenit. Quidam Sapientiam ita finierunt, vt dicerent eam diuinorum & humanorum ſcientiam. Quidam ita. Sapientia eſt noſſe diuina, & humana & horum cauſſas. Superuacua mihi videtur hæc adiectio; quia cauſſæ diuinorum, humanorumque partes ſunt. Aliquid inter philoſophiam, & ſapientiam intereſt. Neque enim fieri poteſt vt idem ſit quod affectatur, & quod affectat. Quomodo multum inter auaritiam, & pecuniam intereſt, cum illa cupiat, hæc concupiſcatur: ſic inter philoſophiam, & ſapientiam. Hæc enim illius effectus, & præmium eſt: illa venit, ad hanc itur.

V. *Philoſophi, & Philoſophia.*

VEteres ſcriptores cum de philoſophis & philoſophia loquuntur, pæne ſemper Moralem intelligunt; vt cum apud Ciceronem alicubi dicitur Socrates philoſophiam primus de

cœlo

cœlo deuocaſſe, atque in hominum cœtus, & domos introduxiſſe. Et cum 2. de Finib. philoſophiæ parentem: & in 2. Tuſculan. culturam animi, & in 3. animi medicinam appellat, quæ extrahat vitia radicitus. Omitto alia loca. Sic Plutarchus, & Seneca accipiendi, qui tamen, vt Cicero quoque, philoſophiã in 3. partes diuidunt, in naturæ obſcuritatem, in differendi ſubtilitatẽ, in vitam atque mores; hoc eſt, in phyſicen, dialecticen, ethicen. Quidam Peripatet. teſte Seneca epiſt. 89. adiecerunt Ciuilem, puta Politicam, quia quandam propriam exercitationem deſideret, & circa aliam materiam occupata ſit. Quidam adiecerunt οἰκονομικὴν, adminiſtrandæ rei familiaris ſcientiam.

Vox philoſophia apud Patres Græcos quoque ſonat rationem officij, vitæ inſtitutum, doctrinam, & profeſſionem Chriſtianam, & magis ſtrictè, illam vitam aſceticam Monachorum. Lactant. libr. 3 cap. 15. de quibuſdam gentilibus philoſophis conqueritur, eos honeſta præcipere, & aut non facere ipſos quæ ſuadent: aut ſi faciunt (quod raro accidit) non diſciplina illos ad rectum, ſed natura perduci, quæ ſæpius etiam indoctos ad laudem impellit. Et cap. 16. Sapientia philoſophorum vt plurimum efficiat, non exſcindit vitia, ſed abſcondit: pauca verò Dei præcepta ſic hominem immutant, & ex puncto vetere nouum reddunt, vt non cognoſcas eundẽ eſſe. Audiamus hoc genus philo-

philoſophiæ nobiliſſimum prædicantem Tullium, Tuſcul. 5.

O vitæ philoſophia dux, ô virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum, quid non modo nos, ſed omnino vita hominis ſine te eſſe potuiſſet? tu eos inter ſe primo domicilijs, deinde coniugijs, tum literarum, & vocum communione iunxiſti: tu inuentrix legum; tu magiſtra morum, & diſciplinæ fuiſti. Ad te confugimus, à te opem petimus. Tibi nos, vt antea magna ex parte, ſic nunc penitus, totosque tradimus. Eſt autem vnus dies bene, & ex præceptis tuis actus pæne toti immortalitati anteponendus. Similia lib. 1. Philoſophia verò omnium mater artium, quid eſt aliud, &c.

Phyſicen porrò, & Ethicen ita comparat Lactant. lib. 3. cap. 7. In Phyſica ſola oblectatio eſt, in ethica etiam vtilitas. Et quoniam in diſponendo vitæ ſtatu, formandisque moribus maiore periculo peccatur, maiorem diligentiam neceſſe eſt adhiberi, vt ſciamus, quomodo nos oporteat viuere. Illic poteſt uenia concedi: quia ſiue aliquid dicunt, nihil proſunt; ſiue delirant, nihil nocent: hic verò nullus diſſidio, nullus errori eſt locus: omnes vnum ſentire oportet: quia ſi quid fuerit erratum, vita omnis euertitur. In illa priore parte vt periculi minus, ita plus difficultatis eſt: hîc vt periculi plus eſt, ita minus difficultatis: quod ipſe vſus rerum, & quotidiana experimenta poſſunt docere, quid ſit verius, & melius.

melius Philoſophum Chriſtianũ deſcribit Greg. Nazianzenus orat. in Maximum, pag. 291. & deinceps.

VI. *Princeps.*

SIcut ſi ex choro ipſum principem auferas, nequaquam modulatus chorus, vel ordinatus exiſtit: & phalanx militum ſi ducem nõ habeat, nullo modo acies illa numeroſe procedit: & nauis, ſi gubernatore priuetur, peſſum eat neceſſe eſt: & gregi, ſi paſtorẽ abſtuleris, cunctus diſpergetur, & peribit: ita & malum, & multorum cladium eſt occaſio, confuſionis & turbationis principium, vbi nullus principatus: & eſt ſubiectionis argumentum. Chryſoſt. Homil. 34. in Epiſt. ad Hebræos.

Quemadmodum oportet vt ipſa regula primùm recta ſit, nihil habens obliquũ, deinde cætera ſibi admota, quatenus ſibi congruentia exæquet: conſimili modo Princeps, poſteaquam imperium in ſeipſo parauerit, ac direxerit, vitamque ſuam computarit, tum debet ſibi coaptare res quibus imperat. Neque enim cadentis eſt alium erigere: nec ignorantis docere: nec incompoſiti componere: nec ordinare inordinati: nec imperare eius qui non pareat imperio. Plutarch. lib. In Principe requiri doctrinam. Ibid. Principes miniſtri Dei ad curam, ac ſalutem hominum, vti bona, quæ Deus illis largitur partim diſtribuant, partim ſeruent. Item, Princeps debet

bet metuere ſubiectis, exemplis canis cuſtodientis oues in ſeptis per noctem. Item. Quemapmodum in vaſis inanibus, non queas dignoſcere, integra ſint, an vitioſa: verùm vbi infuderis aliquid, tum apparet quà perſtillent: ſic animi putres, non ferentes potentiam effluunt cupiditatibus, nempe iracundia, faſtu, inſolentia.

Nullum magis clementia quam Principem decet. Ita enim magnæ vires decori, gloriæque ſunt, ſi illis ſalutaris potentia eſt. Nam peſtifera vis eſt, valere ad nocendum. Illius demum magnitudo ſtabilis, fundataque eſt, quem omnes tam ſupra ſe eſſe, quam pro ſe ſciunt: cuius curam excubare pro ſalute ſingulorum, atque vniuerſorum quotidie experiuntur: quo procedente, non tanquam malum aliquod, aut noxium animal è cubili proſilierit, diffugiunt; ſed tanquam ad clarũ, ac beneficum ſidus aduolant, obijcere ſe pro illo mucronibus inſidiantium paratiſſimi, & ſubſternere corpora ſua, ſi per ſtragem illi humanam iter ad ſalutem ſternendum ſit. Seneca libr. 1. de Clement. cap. 3. Nullum ornamentum Principis faſtigio dignius, pulchriuſque eſt, quam illa corona, OB CIVES SERVATOS. Non hoſtilia arma detracta victis, non currus barbarorum ſanguine cruenti: non parta bello ſpolia. Hæc diuina potentia eſt, gregatim ac publicè ſeruare: multos autem occidere, & indiſcretos, incendij, ac rui-

næ po-

næ potentia eſt, idem cap. 26. Præclarè item Caſſiodor. Variar. lib. 1. epiſt. 30. Principis benigni eſt, non tam delicta velle punire, quam tollere: ne aut acriter vindicando æſtimetur nimius: aut leniter agendo putetur improuidus. Vide Iſocrat. ad Nicoclem de off. Regis. Agapetum ad Iuſtinianum Imp. Iouian. Pontanum, Cagnolum, Oſorium, Viperanum, Marianum, Ribadeniram noſtros de inſtitut. Regis. Panegyricum Plinij.

VII. *Petrus, & Paulus Apoſtoli.*

QVid quæſo, Petro maius? Paulo verò quid comparandum? Qui dictis, & factis creaturam omnem tam cœleſtem, quam terreſtrem ſuperarunt. Qui luto corporis implicati, angelis præſtantiores inuenti ſunt. Haud verba reperio, quibus pro dignitate laudē. Qui genus noſtrum decorarunt. Qui totum orbem, & mare peragrantes, omnes ſcelerum radices euellerunt, & pietatis ſemina in corda fidelium immiſerunt. Petrus Apoſtolorum magiſter, Paulus cœleſtium copiarum cognitor. Petrus amentiū Iudæorum frænum, Paulus gentium conſolatio. O beatū par, cui totius mundi creditæ ſunt animę. Petrus orthodoxę fidei principium. Magnus Eccleſiæ ſacrorum antiſtes. Neceſſarius Chriſtianorum conſiliarius. Supernarum virtutum

theſaurus, Honoratus à Domino Apoſtolus, Paulus magnus ille veritatis præco, Orbis terrarum gloria. Ille in cœlis homo, & in terris angelus, Eccleſiæ decus, Aquila in ſublimi, Lyra ſpiritus ſancti, Dominicum inſtrumentum, Vigilans Chriſti miniſter. Paulus & Petrus iugati Eccleſiæ boues, qui præclarum negotium mundo inuexerunt, Eccleſiam quotidie illuſtrantes. Paulus vas electum, Petrus Dei templum. Paulus ille tricubitalis, qui cœlum contigit. Qui loco circumſcriptus, totum mundum domino circumſcripſit. Qui tertium cœlum peruaſit, & in paradiſum ingreſſus, vſque ad dominicam, & nulla cogitatione comprehendendam ſedem aſcendens, audiuit arcana myſteria, quæ non datur homini loqui. Petrus iucundum Eccleſiæ ſpectaculum, lumen orbis terræ, feruens Apoſtolus, gratia plenus, ſolida fidei petra, ſenilis Eccleſiæ prudentia. Vos eſtis lux mundi, regibus opulentiores, diuitibus potentiores, ſapientibus, & philoſophis ſapientiores, tutamen Regum, muri Chriſtianorum, aduerſarij barbarorum. Dæmonum phalanges vos in fugam compuliſtis. Per vos gratia ſpiritus ſancti per orbem diffuſa eſt. Vos erroris caliginem mundo depuliſtis, &c. Ioannes Chryſoſtomus, quo encomiaſten horum Apoſtolorum copioſiorem ne requiras.

VIII. Re-

VIII. *Romani, Roma.*

SYntagmate IV. nempe in Memorabilibus, aliquot Romanæ vrbis, qualis quondam fuit, prçclara epitheta in medium afferebamus. Nunc eandem, vnà cum veteribus Romanis, vt locum illuſtrem conſiderabimus.

Romanis nec pietate, nec iuſtitia, nec perpetua per omnem vitam temperantia, ac ne bellica quidem virtute præſtantiores vlla vnquam ciuitas tulit, non græca, non barbara. Dionyſ. Halicarnaſſ. Antiquit. lib. 1. Tertullian. libr. de Pallio principes orbis terrarum nominat, vt & Cicer. 4. Philipp. & Liuius præfat. in cuius extremo, Cæterùm, inquit, aut me amor negotij ſuſcepti fallit: aut nulla vnquam reſpub. nec maior, nec ſanctior, nec bonis exemplis ditior fuit: nec in quam tam ſerò auaritia, luxuriaque immigrauerint: nec vbi tantus, ac tam diu paupertati, ac parſimoniæ honos fuerit. Vide orat. Cæſaris ad ſuos Legatos, & Centuriones apud Dionem lib. 38. Præfat. Flori. Marlian. Lipſium de Magnitud. Romana libro 1. cap. 2.

In querimonia de vrbe Roma à Cæſarianis ſub Carolo V. & Clemente VII. Pont. Max. direpta, ac vaſtata, Eraſmus epiſt. ad Sadoletum Cardinal. libr. 22. Quemadmodum vrbis Romæ calamitas omnium nationum calamitas

fuit: quippe quæ non ſolum arx erat Chriſtianæ Religionis, & ingeniorum altrix, & Muſarum, vt ita dicam, tranquilliſſimum domicilium, verum etiam omnium gentium communis mater. Quem enim illa ciuitas, quamuis in alio mundo natum, non placido gremio excipiebat, fouebat, educabat? Quis illic, licet ab extremo orbis angulo profectus, ſibi videbatur hoſpes? Immo quàm multis illa patria ſua fuit charior, dulcior, atque etiam fœlicior? Aut quod ingenium tam efferum fuit, quod illa ſua conſuetudine non mitius, ac manſuetius nobis remiſerit? Aut quis illic aliquandiu vixit, qui non inuitus diſceſſerit? qui non eius repetendæ datam occaſionem libenter amplexus ſit, non dicam captauerit? Nimirum orbis hoc excidium erat verius, quam vrbis.

Iacobus Sadoletus in epiſt. qua illi reſpondet. Vrbis Romæ caſum non alterius arbitror eloquentia quam tua ſatis dignè poſſe deplorari: incredibile eſt quantum calamitatis, & damni in illius vrbis ruina omni humano generi inuectum ſit: in qua etſi vitia quoque nonnulla inerant, maximam tamen multo partem dominabatur virtus: domicilium certe humanitatis, hoſpitalitatis, omniſque prudentiæ, & ſapientiæ ſemper ciuitas illa fuit: cuius excidio ſi qui lætati ſunt, ij non homines, ſed feræ potius immanes

ſunt

ſunt exiſtimandi: quanquam hoc paucis vſu arbitror contigiſſe, vt aut non doluerint nobiliſſimæ omnium, & multo præſtantiſſimæ ciuitatis interitum: aut ſi furore quodam vſque eo perbacchati ſunt, vt hoc illi exitium optauerint, & calamitatem, nunc ſaturatis odijs non aliqua furoris ſui pœnitentia, & viciſſitudine rerum humanarum mouerentur.

Laurentius Schraderus in Monumentis Italiæ lib. 2. Romam deſcripturus, Roma, inquit, non Italiæ ſolum, ſed orbis terrarum caput, Regum, Conſulum, Imperatorum dominatu vſa, arx omnium gentium, domus virtutis, imperij, dignitatis, fortunæ, patria legum, fons ſacerdotij. Numine cœleſti electa, ſparſa congregauit imperia, humanitatem dedit hominibus, & regina ac domina facta eſt totius mundi, nec eius amplitudini, ac maieſtati vlla par poteſt eſſe oratio. Sed hæc de veteri Roma, quæ fuit ſub Imperatoribus, accipienda ſunt, vt etiam illa, quæ habentur in Epitome lib. 1. apud Athenæum in hæc verba. Gentem Romanam mundi eſſe populum: vt à ſcopo non procul ſit iaculaturus, & aberraturus, qui vrbem Romam eſſe totius orbis compendium aſſeruerit! ciuitates nimirum in vniuerſum omnes extructas intra ſe complexam, & particulatim multas, quas licet cuiuis agnoſcere, vt auream Alexandriā, Antiochiā pulchram, Nicomediam ſpecioſiſſimam, & ſplendidiſſimā

omnium, quibus illucet Iupiter, Athenas, inquam, &c. Sacram, & ſacratiſſimam vrbem qui nominarint, oſtendit Iuretus, Notis ad epiſtol. 26. Auctarij apud Symmachum. Ab Imperatoribus item, & alijs vrbem venerabilem fuiſſe appellatam in Miſcellan. ad epiſt. 27. libr. 8.

IX. *Cicero.*

VTinam verò Cicero ipſe feciſſet, (id quod in perſona Craſſi 1. de Orat. loquens, cogitaſſe ſe aliquando dixit) vt iuris ciuilis diſciplinam in artis rationem, formamque redigeret. Nemo enim, qui Ciceronis libros legerit, oratorios, & philoſophicos, difficile hoc factu fuiſſe contenderit. Quid enim non explicare potuiſſet illa vis ingenij? quid non illuſtrare illius orationis ſplendor? quid denique non enarrare exuberans illa rerum omnium, præſertim politicarum copia? Niſi verò impar huic oneri ingenium illius fuiſſe credi poteſt, qui vniuerſa philoſophiæ dogmata, ſinuoſis diſputationum mæandris implicita primus, vnusque à Græcis accepta, miro compendio explicata nobis tradidit: homo à foro, & ſenatu nunquam ferè, niſi peregre, aut in diſſenſionibus ciuilibus feriatus. Budæus in Pandect.

Tibi, M. Tulli, perinſignem iniuriam Roma intulit,

intulit, de qua viuus voce, mortuus ſcripto tam bene meritus fuiſti: quæ poſt quadringentos, & amplius annos, tuorum oblita beneficiorum, Proæreſio Rhetori neſcio cui, ſtatuam ingentē ex ære poſuit, cum epigrammate falſitatis, turpiſſimæque adulationis pleniſſimo, *Regina rerum Roma, Regi eloquentiæ.* Quas ille cauſſas egit? Quos nobiles defendit reos? quorum iudicum voluntates expugnauit, vt eloquentia regnare diceretur? Quænam præclara ingenij monumēta reliquit poſteris, vt æneum ſignum, & literæ marmori inciſæ memoriam eius apud poſteros conſeruarent? Non igitur Proæreſio debebatur iſta ſtatua, cum inſcriptione tam honorifica, ſed Ciceroni: non ludimagiſtro; ſed ſenatus doctori: non iuuentutis educatori; ſed imperij moderatori: non denique declamatori ad clepſydram; ſed principi oratorum, qui lumen in curia, flumen in foro, fulmen in iudicijs tot annos ingenio, lingua, pectore, vnde lumen, flumen, fulmen extiterunt. Romanum populū flexit, rexit, ab incendio, tyrannide, ſeruitute liberauit, ac vindicauit. Nec debebatur ab vrbe tantùm; ſed etiam ab orbe terrarum, cui profuit vniuerſo, cui prodeſt, ac profuturus eſt in omne poſterum tempus ſcriptis ſuis. Cui ſigno equidem linguam auream addiderim. Etenim ſi Athenienſes Beroſo, aſtrologiæ perito, propter quaſdam prædictiones, quas euentus comprobaret, æneum ſimularum inaurata lingua ſtatue-

 runt,

runt: nos M. Tullio denegemus, qui lingua flumen aureum fundebat orationis? Quod ipſe ex ore ſummi philoſophorum Ariſtotelis flumẽ aureum profluere videbat, hoc ego, quotieſcunque lego, mihi cernere videor ipſis oculis à pectore, à faucibuſque decurrere, differens hoc ſolo, quod illud aureis rerum, ac ſententiarum arenis turgidum fertur: hoc aureis verborum vndis affluens, aurea figurarum vbertate ſplendeſcens, auditores, ac lectores inundat. Depone, Dio Bithyne, cognomẽtum illud Chryſoſtomi, quod ob declamationes quaſdam, vel in conclaui ſcriptas ſtyli exercendi gratia, vel in vmbra gymnaſij dictas ad oſtentationem ingenij, tibi diſcipuli per aſſentationem impoſuerunt: depone, inquam, quod tuum non eſt, quod tibi minimè congruit, ſi cum M. Tullio comparere: Ciceroni renuntia, cui meritò debetur cognomen Chryſoſtomi. Reddat denique Gorgias Leontinus aureã illam ſtatuã, quam ſoli ex omnibus Delphis Græcia illi Rhetori ſtatuerat, parum congruentem: oratori eloquentiſſimo, ac meritiſſimo Ciceroni ponatur. Tertullian. in Apologet. cap. 11. iniquos ait veteres in M. Tullium extitiſſe, & grauem illi factam iniuriam, quod non diuinis eum honoribus affecerunt, cui omnes deferunt eloquentiæ principatum: hunc quoque poſſe Deum fieri ob eloquentiam, ſi præſtantiſſimis quibuſq; in aliquo genere ho-

minibus diuinitas datur. Ex orat. 1. Iulij Nigroni de laudibus M. Tullij.

X. *Pulchritudo, Pulchri.*

QVæ in hac diſſertatiuncula ſtudioſi lectores deſiderabunt, ea ex Charidemo Luciani, Tomo IV. petant licet, continet enim pulchritudinis encomium. Nos quæ apud noſtrum Martinum de Roa, Singularium lib. 3. cap. 3. conſcripta reperimus, bona fide, paucis omiſſis repræſentabimus. Pulchritudinis tanta vis eſt, vt concepta oculis, atque auribus (nam ijs etiam ſubijcitur, auctore Platone, lib. de Amore) mirabiles ſui amores in hominum animis excitet. Vt non abre Xenophon lib. 5. de vita Cyri à pulchris oculos monuerit auertendos, quod ignis quidem vrat homines, qui ſe tractant: at formoſi eos etiam accendant, qui ſe procul ſpectant, vt propter amorem æſtuent. Ariſtotel. quauis epiſtola efficaciorem ait pulchritudinem ad commendationem. Theophraſtus σιωπῶσαν ἀπατὴν, tacitam deceptionem, quoniam ſine verbis perſuadet. Socrates apud Platonem ſummam tyrannidem, quia per vim rapiat quemcunq; velit, ſine vi. Carneades regnum ſine ſatellitio. Nam eo diſtare pulchros à robuſtis aiebat Xenophon in Conuiuio, quod robuſtũ neceſſe ſit laborare, ſi velit bona acquirere; fortẽ periculis ſe obijcere; ſapientẽ oratione vti:

vti: at pulchrum, vel in ſummo otio omnia cō-ficere. Æneam Virgil. pulcherrimum appellat. 4. Æneid. eo quod Rex eſſet, quem maximè forma commendat. Xenophon in Sympoſio pulchritudinem ait eſſe quiddam regium naturâ. Huc pertinet cuiuſdam votum apud Euripedem, optantis videre filios mares ex maribus procreatos, primùm forma ipſa, & ſpecie regno dignos: deinde alijs etiam bonis excellē-tes. Præclarè quoq; Plin. ad Traianum in Panegyrico. Iam proceritas corporis, iam honor capitis, & dignitas oris, longè lateq; Principem oſtentant. Et Latinus Pacatus in panegyri ad Theodoſium. Virtus tua meruit imperium: ſed virtuti addidit forma ſuffragium. Illa præſtitit, vt oporteret te Principem fieri; hæc vt deceret. Ouid. 4. Pont. 13.

Tam mala Therſiten prohibebat forma latere,
Quam pulchra Nireus conſpiciendus erat.

De veteri quodam prouerbio; Quod pulchrum eſt placere. Muret. lib. 4. cap. 4. Formam Mariæ virginis, filiæ Stiliconis, Honorio Imp. nubentis, ita deſcribit in Epithalamio Claudian.

Quæ propior ſceptris facies, quis dignior aula
Vultus erat? non labra roſæ, non colla pruinæ,
Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
Quam vincto leuiter ſeſe diſcrimine confert
Vmbra ſupercilij? miſcet quam iuſta pudorem,
Temperies? nimio nec ſanguine candor abūdat:
Auroræ vincis digitos, humeroſq; Dianæ.

XI. *Ve-*

XI. *Voluptas.*

NVlla eſt voluptas, quæ non aſſiduitate ſui faſtidium pariat. Plin.lib.12.cap.17. Simile illud, haud memini cuius, maximis quibuſque voluptatibus faſtidium finitimum eſt. Idem Plin. lib. 14. cap. 5. Iure dici poteſt, neque viribus corporis vtilius aliud, neque aliud voluptatibus pernicioſiùs, ſi modus abſit. Voluptatem natura rebus neceſſarijs admiſcuit: non vt illam peteremus: ſed vt ea, ſine quibus non poſſumus viuere, gratiora nobis faceret illius acceſſio. Seneca epiſt.116. Quātum noceant, obſcęnæ præſertim, voluptates, duobus apologis declaratur. Muſcæ ad mel in cella quadam profuſum aduolantes, illius dulciſſimo ſucco iucundiſſimè paſcebantur. Sed iam ſaturæ cum auolare vellent, pedibus in tenace liquore hærentibus nitentes, etiam alas implicuerunt, quaſi viſco quodam mellis. Itaque morituræ, ô nos miſeras, inquiunt, quantillus cibus nobis affert interitum? Accipe alium de vulture & auibus, quas cum inuitaſſet ad cōuiuium die natali ſuo, poſtquam affuere tempori, clauſis foribus domus, capere, & occidere ſingulatim cœpit omnes, & de inuitatis ſibi epulas fecit. Plautus Ciſtellaria.

Nam ecaſtor, amor & melle, & felle eſt fœcundiſſimus;
Guſtu qui dat dulce, amarum ad ſocietatem vſq; oggerit.

Et

Et in Truculento.

In melle ſunt lingua ſita veſtra, atque orationes,
Lacteq́; corda in felle ſunt ſita, atque acerbo aceto.
E linguis dulcia dicta datis, corde amare facitis:
Amentes, ſiquidem non danunt.

Clemens Alexandrin. Stromat. lib. 2. cap. 9. Non eſt omninò neceſſaria affectio Voluptatis, ſed acceſſio quædam, & affectatio vſibus quibuſdam naturalibus, fami, ſiti, matrimonio. Si itaque fieri poſſet, vt abſque ea vel biberetur, vel alimentum ſuſciperetur, vel liberi procrearentur, non poſſet oſtendi alius eius vſus. Neque enim operatio, neque affectio, ſed neque aliqua pars noſtri eſt voluptas: ſed vicarij, miniſterij, & ſubſidij gratia in vitam acceſſit; quemadmodum dicunt acceſſiſſe ſalem nutrimenti coquendi cauſſa. De Voluptate honeſta, cuius principia, atque ortus eſt à laboribus, moleſtijs, difficultatibus, & quæ capitur ex iuſtis, liberalibus, fortibus, magnanimiſque actionibus, differit præclarè Iouian. Pont. lib. 1. de Prudentia.

XII. *Veritas, Verum.*

PErſius ſat. *mordaci radere vero.* Grçcorū prouerb. τὸ ἀληθὲς πικρόν. Dio Chryſoſt. initio Troici. τὸ μὲν ἀληθὴς πικρόν ἐστι, καὶ ἀηδὲς τοῖς ἀνοήτοις,

τοις, τὸ δὲ ψεῦδος γλυκὺ, καὶ προσηνές. Hanc perſuaſionem vti ex animis hominũ delerent Ægyptij, ſacra Mercurio inſtituerunt facere XIX. die primi mẽſis, in quibus mel & ficus eſitabant, dictãtes, DVLCIS VERITAS. Plutarch. de Iſide, & Oſiride. Præclarè Auguſtin. ad Romulum. Veritas & dulcis eſt, & amara. Quando dulcis eſt, parcit: quando amara, curat. Adi B. Hieron. in illa verba ſub finem Eccleſiaſtæ, *Verba ſapientum vt ſtimuli.* Sic & reliquæ virtutes corruptis hominum iudicijs amarę cenſentur, vitia dulcia. Cauſſam affert S. Chryſoſtom. Homil. 5. in poſteriorem ad Timotheum, tangit & Perſius hîc. Teneræ enim auriculæ ſunt, quæ appellat Chryſoſtom. corrupta *αἰσθητήρια*, & *τὴν τῶν κακουμένων διαστροφήν.* At contra in 5. ſat. Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto, de eo, qui & audire, & dicere verum libenter ſolet. Sic *δάκνειν* apud Græcos, & apud Sidonium piperata dicta, & piperata facundia. Caſaubon. in Perſium.

Cic. in Vatin. Tantam ſemper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiuſquã hominis ingenio, aut arte ſubuerti potuerit. Et licet in cauſis nullum patronum, aut defenſorem obtineat, tamen per ſe ipſa defenditur. Idem pro Cœlio. O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, ſollertiam, contraq; fictas omnium inſidias facilè per ſe ipſa defendit. Idem volunt prouerbia, Tempus omnia reue-

reuelat. Veritas temporis filia. Veritatem dies aperit. Vide Chiliaſten.

XIII. *Epiſtola.*

Ex epiſtolarum ſcriptione laudem quæſierunt grauiſſimi, & doctiſſimi viri, Cicero, Plato, Plin. & alij. Epiſtolæ ſub manu naſci debent, & ſub ipſo ſtili acumine. Epiſtolæ eſſe deſinunt, ſi nimis ſeriæ ſint, & cultæ. Lipſius præfat. epiſtolar. ſuarum. Si epiſtolæ carent veris affectibus, neque vitam ipſam hominis repreſentant, iam epiſtolæ nomen non merentur: quales ſunt Senecæ ad Lucilium. Atque adeò inter eas quas ſcripſit olim Plato, quaſq; ad Apoſtolorum imitationem, vt apparet, ſcripſerunt Cyprianus, Baſilius, Hieronymus, Auguſtinus, perpaucæ ſunt, quas non libros rectius, quam epiſtolas appellaris. Verum epiſtolarum genus, quod mores, quod fortunam, quod affectus, quod publicum ſimul, & priuatum temporis ſtatum velut in tabula repræſentat, cuius generis ſunt ferè epiſtolæ Ciceronis, & Plinij iunioris. Eraſm. epiſt. 1. lib. 1.

Sunt qui vetuſtatem ſcriptionis huius à Noa vſque repetunt, & à Bellerophonte, quem à Prœto rege Argiuorum ante bellum Troianum, quo in literis profanis nihil fermè eſt antiquius, in Lyciam ad ſocerum cum litteris miſſum narrat in 6. Iliad. Homerus. Sed quam certum eſt, epiſtolæ vſum eſſe veterrimum, tam incertum

certum eſt, quis eam primus inuenerit, ſeu quis primus omnium epiſtolam ſcripſerit. Simul ac inuentæ ſunt literæ, ad abſentes ſcriptas veriſimile eſt: ita vt eam neceſſitas pepererit, cum abſentibus enim aliter loqui non poſſumus, vtilitas ac iucunditas celebrarint, illique paulatim ornamenta ſua addiderint.

XIV. *Venetiæ.*

SEd clariſſimum Venetiarum nomen quaſi luminibus obſtruit omnium Italicarum ciuitatum: & hîc ortum decus facilè dimanat, & diffunditur per omnes gentes, propter vrbis huius communionem, & quaſi ſocietatem cum orbe terrarum. Manut. ep. 6. lib. 3. Deſcribens pompam, & apparatum, quo Ioannes Palæologus Imperat. Conſtantinopolit. Venetias à Venetis introductus, & exceptus eſt Georgius Phranzes Protoueſtiarius in Chronico ſuo. lib. 2. cap. 14. Et ita paulatim, inquit, cum feſtiuiſſima pompa, tubis, & omnibus muſicis inſtrumentis perſtrepentibus, ad inclytam, & amplam Venetiarum vrbem procedunt. Vrbem verè admirandam, & ſummè admirandam, opulentiam, multifariam, auream, tornatilem, variegatam, & mille meritò afficiendam laudibus. Vrbem ſapientem, immò ſapientiſſimam, quam non falsò alteram terrã promiſſionis nominaueris. De quo reor Prophetam dixiſſe

Pſalm. 23. *Deus ſuper mare fundauit eam.* Quid enim quærat quiſpiam, quod illic non inueniat? Quocirca multis, & ampliſſimis digna eſt præconijs. Vide quid ibi in Notis ex Caſſiodoro lib. 12. Variarum, ex Sabellico, Laonico, Iulio Scalig. attulerim.

Lipſius Cent. 1. Miſcell. ep. 22. Maris domina, ad inuidiam pulchra, opulens, fœlix vrbs: minus tamen ad noſtrum Genium, quia Mercurio (mercatibus, & mercimonijs) quam Mineruæ (ſtudijs literarum & ſapientiæ) amicior. Muret. lib. 9. cap. 16. Non Italiæ modo, verùm vniuerſi orbis terrarum ornamentum. Bernardin. Scardeonius hiſtoriæ Patauinæ lib. 1. Claſſe II. Quæ ſane vrbs in hunc diem opulentiſſima, & florentiſſima adeò creuit maieſtate ſenatus, ædificiorum magnificentia, diuitiarum copia, populi frequentia, dictionis incremento, rerum geſtarum terra, marique gloria, vt æmula vetuſtæ Romæ facta, neque Italiæ, neque (abſit verbo inuidia) totius orbis terrarum alicui ciuitati, in quouis laudum genere inuidere meritò poſſit. Quid enim in terris Veneta vrbe admirabilius? Quid dignius? Quid præclarius? Quid magnificentius? Quid denique pulchrius?

XV. *Officium Doctoris.*

Omnes

OMnes in eo conſentiunt, qui vult docere, eum id ipſum prius ſcire oportere, quod docturus eſt. Non videbitur autem conſecutus ſcientiam, niſi à pueritia diligentes, & bonos Præceptores habuerit, multa tulerit, fecerit que, ſudauerit, alſerit, ſpem optimam præbuerit magnæ cuiuſdam eruditionis. Qui deinde iuuenis, & vir ſæpius ea documenta præbuerit, vt omnium iudicio dignus docendi munere exiſtimatus ſit. Creatus Magiſter, Doctor ſic in aciem prodibit, vt aliorum potius iudicium ſecutus videatur. Nihil ſibi arrogabit; nihil temerè, imprudenter, ſubitò dicet. Periclem, Demoſthenem, Craſſum, Ciceronem ſibi proponet, qui meditati ad dicendum veniebant. Atque vt gubernator portum, medicus ægroti ſalutem, ſic ille diſcipulorum vtilitatem ſpectabit, huic toto animo incumbet. Proindè libros optimos explicabit, & ita quidem, vt facilè diſcentes aſſequantur quid dicat. Purè, & emendatè loquetur; & pronunciatio nec celeritatem habeat, nec tarditatem. Ne vagetur latius quam par eſt. Ne inuadat in artem alienam. Imitetur Platonem, Scæuolam Augurem, Aquilium Gallum, qui de alijs artibus quærentes, ad eorum Profeſſores mittebant. Quod ſi etiam hodie eſſent Gorgiæ, Prodici, Hippiæ, Pythagoræ, qui de omni re diſputare ſe poſſe iactarent, nos tamen inter Sophiſtas à Socrate irriſos meminiſſe

niſſe debemus. Breuitas quoque ſectanda maximè in dicendo, ſed citra obſcuritatem. Nam ſi multa effuderis, non comprehendentur. In verbis igitur, & rebus tenendus erit modus. Si quid, quia vtile, ſæpius repetendum videbitur, repetatur, præſertim cum noui auditores ſemper accedant, & ex antiquis multi ſint iuniores, & tardiores, quam vt omnia celeriter arripiant. Facilè diſcuntur, quæ generibus, quæ formis, definitionibus, deſcriptionibus, ſimilitudinibus, notationibus, exemplis, fabulis, hiſtorijs explicantur, & illuſtrantur. Et exemplis non docemur tantùm, verumetiam delectamur. His copioſè, vt decet, tractatis, & per locos communes dilatatis, grauiumque ſcriptorum ſententijs quaſi ſtellulis quibuſdam diſtinctis, & variatis perorabimus. &c. Ex orat. Sebaſtiani Corradi. Magiſter ſit in ſermone verax, in iudicando iuſtus, in conſilio prouidus, in commiſſo fidelis, conſtans in vultu, pius aſpectu, virtutibus inſignis, bonitate laudabilis. Boethius de diſciplin. ſcholaſtic.

XVI. *Garrulitas.*

TEmulentus quidem nugatur intra vitra, garrulus autem nugatur vbique, in foro, in theatro, in deambulatione, interdiu, noctuque. Eſt autem, ſi fortè medicus ſit, ipſo

mor-

morbo grauior: ſi ſimul nauiget, nauſea iniucundior: ſi laudet, vituperante moleſtior. Quin iucundius eſt cum prauis, dextri tamen ingenij habere colloquium, quam cum bonis, ſi ſint garruli. Quemadmodum porrò vinum voluptatis, & hilaritatis cauſſa inuentum, ij qui multum bibere, merumque cogunt, quoſdam in triſtitiam, ac temulentiam conijciunt: ita ſermonem iucundiſſimum, humaniſſimumque commercium, ij qui male, prompteque eo vtuntur, inhumanum faciunt, ac inſociabilem, eos quibus gratificari volunt contriſtantes: & vnde admirationem aucupantur, inde riſum reportantes: & per quæ volunt amari, ijs moleſti fiunt. Medicina aduerſus hoc vitium duplex I. vt conſideremus damna, & turpitudinem eius. Volentes amari garruli, ſunt odio: gratificari cupientes ſunt moleſti: putantes ſe fore admirationi deridentur: lucrantes nihil capiunt: iniuria afficiunt amicos; proſunt inimicis: ſemetipſos perdunt. II. Vt ſemper audiamus, & meminerimus taciturnitatis encomia, grauitatem, ſanctitatem, & quod magis ſunt admirationi, diligunturque, & ſapientiores videntur taciturni, & breuiloqui, quorum multus intellectus in paruam dictionem contractus eſt, quam qui ſine habenis liberè vagantur, &c. Plutarch. de Garrulitate.

In quo libello, ſanè aureolo tria reſponſionum genera ſtatuuntur. Vnum, neceſſitatis,

cum quippiam ſimpliciter, & quam breuiſſimè ad interrogationem factam negatur, aut affirmatur tantùm. Alterum, humanitatis, cum ad affirmationem, aut negationem adijcitur tamen aliquid, quod interrogans libēter audiat. Tertium garrulitatis, cum plura effundit reſpōdens, quam neceſſe erat, & percunctator audire deſiderabat. Exemplum primi generis. Eſt ne Callias domi? Reſpondetur. Non eſt. Secundi. Eſtne Callias domi? Reſpondetur. Non eſt: ſed breui redibit. Tertij. Eſt ne Callias domi? Ponam hic meum exemplum, quo clarius garrulitatis ingenium perſpiciatur. Non eſt, nec ſcio quando domum ſit rediturus. Sedebit alicubi in tonſtrina, & dabit operam audiendis fabulis, vt eius mos eſt. Mirabilis homo eſt.

XVII. *Lectio Auctorum.*

PAtrum, & auorum noſtrorum memoria, qui ſe eruditos perhiberi volebant, optimis quibuſque ſcriptoribus, tanquam peruulgatis, & abditum, ac retruſum continentibus valere iuſſis, in alijs quibuſdam obſcurioribus, minuſque tritis ſuam omnem induſtriam collocabant. Itaq; eorum pleriſq; ſæpius in manibus erat Apuleius, aut Sidonius Apollinaris, quam Cicero: Perſium, quam Horatium, Lucanum, aut Claudianum, quam Virgilium libentius, & maiore

cum

cum ſtudio peruolutabant. Animaduertit hunc errorem ſequens ætas, & Bembi, Sadoleti, ac ſimilium exemplo, & auctoritate commota, ad vetuſtiorem lectionem, imitationemque reuocata eſt. Sed ſecutum eſt aliud malum, exorta factione ineptorum hominum, qui præter Ciceronem, Cæſarem, Salluſtium, &, ſi fortè alios aliquot eidem ætati ſuppares, tum ex Poëtis præter Catullum, Lucretium, Propertium, Tibullum, Virgilium clamare cœperunt, cæteros omnes barbaros eſſe, neſciſſe latine loqui: neq; ſatis dignos, in quibus cognoſcendis vllum ſtudium poneretur. Inde extitit enectum quoddam, & famelicum, &, vt ego interdum vocare ſoleo, dilutum eloquentiæ genus, hominum exiſtimantium benedicendi laudem in eo poſitam eſſe, vt ne vllum vocabulum ponas, quod non ex Cicerone ſumpſeris, quamuis fatuè, atque inſulsè loquaris, ſine vlla vi, ſine vllo acumine, ſine vllo pondere ſententiarum: dummodò vnum illud obſerues, ipſius te Ciceronis fraterculum fore. Similis fatuitas eorum quoque, qui Poëtarum laudem affectabant, animos occupauit. Nam cum ſibi Indices quoſdam feciſſent earum vocum, quibus veteres aliquot Poëtæ vſi eſſent, putarunt ſe illis æquiparatum iri, dum ſedulò cauerent, ne quam vocem verſibus ſuis imiſcerent, quæ non in illis, quos dixi, Indicibus reperiretur. Ergo hoc exemplo ſuo vtriq; docuerũt, ex omnibus Ciceronianis voci-

bus ſtultiſſimas orationes, ex omnibus Virgilianis peſſimos verſus componi, &c. Muret. orat. 3. volum. 11. Vide eiuſdem variar. lib. 15. cap. 1. De ratione lectionis Quintilian. lib. 10. cap. 1. Lectio libera eſt, nec actionis impetu tranſcurrit: ſed repetere ſæpius licet, ſiue dubites, ſiue memoriæ penitùs affigere velis. Repetamus autem, & vt cibos manſos, ac propè liquefactos demittimus, quo faciliùs digerantur: ita lectio non cruda, ſed multa iteratione mollita, & velut confecta, memoriæ, imitationique tradatur.

XVIII. *Carnifex.*

Nihil graue carnifices agunt (legibus enim inſeruiunt) nec iniquus eſt gladius, quo de improbis ſupplicium ſumimus. Non tamen laudatur carnifex, nec cruentus gladius libenti animo tractatur. Nazianzen. epiſt. 181. Cur inuiſi carnifices, cauſſam adducit Hieronym. Magius, Miſcellan. 4. cap. 26. ita ſcribens. Cum homo hominem iniuria laceſſitus, iraque incenſus interficit, etſi pœnam ad legum præſcriptum meretur: nihilominus, quod iram, vindictæque amorem nobis natura conciliauerit, delicto inuidiæ nonnihil decedit. Verùm cum quis minimè læſus, hominem quamlibet nocentem, pœnæq; addictum, mercedis gratia carnificinæ ſupplicio excruciat, aut necat, etſi iu-

ſtitiæ,

ſtitiæ, cuius Deus Opt. Max. auctor ſit, iudiciſque miniſter eſt, neceſſariaque eius opera homines iure ſociati indigent: tamen quia excarnificandos, ſupplicioque deditos miſericordia vulgus proſequitur, carnifices ipſi in hominum odia incurrunt, nefaſtique atque ominoſi omnibus ſunt. Itaque Romani, quamuis iuſtitiam ſeuerè colentes, lictores ipſos magiſtratibus multis conceſſerint, qui faſces, ſecureſque, quibus ſontes cæderent, ac ferirent, præferre ſolerent: Cenſorijs tamen legibus carnifices ipſos, his, vt opinor, magis odioſos, nefaſtoſque, foro, & vrbis domicilio priuari ſiuerunt. Cic. in Rabiriana. Sed moreretur prius acerbiſſima morte millies Gracchus, quam in eius concione carnifex conſiſteret: quem non modo foro, ſed etiam cœlo hoc, ac ſpiritu Cenſoriæ leges, ac vrbis domicilio carere voluerunt. Eſt etiam à Dione Chryſoſt. ſcriptum in Orat. 31. Rhodiorum lege cautum fuiſſe, ne carnifex vrbem ingrederetur. Adeo autem carnifex infamis, inuiſuſque erat, vt probri non vulgaris loco homines carnificis nomine, vt nunc fit (quod apud Terentium, & alios notauimus) peteretur. At qui pietatis Chriſtianæ affectu ducuntur, ſi munus ſuum carnifex citra iram, & cum ſortis humanæ commiſeratione obeat, neutiquam odio dignum cenſent. Deos dæmonibus quibuſdam quaſi carnificibus vti Ethnici credebant. Plutarch. in Problemat. agens de Laribus. An, inquit, illud verius

eſt, quod à quibuſdã Romanis dicitur, & Chryſippus opinatur, dæmonia quædam mala circumire, quibus dij quaſi carnificibus, & ſcelerum vltoribus aduerſum iniuſtos, & impios vtantur? &c. Quæ opinio è ſacris literis videtur manaſſe. Sic enim Syracides cap. 39. Sunt ſpiritus ad vindictam creati, qui furioſè vibrant flagella ſua. Hi tempore perimendi vim effundunt, & conſummant iram Creatoris ſui, &c. Carolus V. Imp. cum eos vulgi iniurijs ob officij vilitatem, inuidiamque maximè expoſitos cognoſceret, auſum eorum qui ipſos cædunt, aut vim eis inferunt, capitis pœna proſequendum decreuit, vt patet in Conſtitut. De Capital. iudicijs, Articul. 97.

XIX. *Gnomologia, Gnomologi.*

SAcris & profanis Scriptoribus ſemper vſitatum fuit, præcepta pietatis, virtutis, honeſtatis morum, vitæ breuibus ſententijs, tanquam axiomatis, & oraculis complecti. Tales libelli apud Hebræos ſunt Salomonis prouerbia, Eccleſiaſtes, Eccleſiaſticus, & Sapientia. Hanc rationem ſecuti ſunt Patres Græci. Vt Maximus de Charitate in IV. Centurijs. Thalaſſius in totidem Hecatontad. de vita piè, & chriſtianè agenda. Marcus Eremita de lege Spirituali. Tales ſunt κεφάλαια Nili, παραινέ-

ϖεις Carpathij. Eodem loco habendus liber carminum Nazianzeni, Agapeti Diaconi παραινετικὰ ad Iuſtinianum Cæſarem. Ad Profanos quod attinet, Iſocratis ad Demonicum, ad Nicoclem, & Nicocles, quorum primus eſt de officio hominis priuati, alter de officio ſubditorum erga Regem, tertius de officio Regis erga ſubditos. Baſilij Imp. παραινέσεις, ad Leonem filium. Onoſandri de Officio Imp. ſeu ducis, Epicteti, Monoſticha ex Comicis, & Tragicis concinnatus libellus. His adde breues Commentariolos de virtutibus, & vitijs, vt Theophraſt. Characteres, Gemiſtum Plethonem, fabellas Æſopi, Heſiodum, Theognidem, &c. Eſt autem doctrina morum ideo meritò breuibus mandata ſententijs, & dictis, quoniam ita propoſita facilius arripiuntur, & ad ſui conſiderationem homines retrahunt. Facilius memoria retinentur, & ad vſum ſunt in promptu, argumentaque ſuppeditant de quacunque materia cogitandi, loquendi, & dicendi. Ex Michaele Neandro. Sententiarum Sylloga habemus ex Platone, Cicerone, Seneca, Plauto, Ouidio, & poetis alijs. Præterea ex S S. Patribus, quas vt gemmas noſtris ſeu dictis, ſeu ſcriptis inſertare licet, cum opportunum videbitur.

XX. *Architectonica.*

ARchitectura nos cum Deo quoquo modo copulat, & coniungit, dum eum per factionem imitatur. Ille optimus eſt, & antiquiſſimus Architectus, qui temporibus, ab eius immutabili voluntate præfinitis, ingentem machinæ huius corporeæ ſtructuram condidit, in ſacroſanctum videlicet, immobilisq; cœli empyrei templum, & in ampliſſima, ſplendidiſſimaque deinceps mobilium, naturaliumque cœlorum prætoria: nec non in quatuor denique inferiora Elementorum cœnacula diſtinctam ac diſtributam. Cœlum inſuper, celeberrimi pictoris munere fungens formoſis, & coruſcantibus luminibus exornauit, &c. Architectura pacis tempore curijs, baſilicis, templis, porticibus, theatris, amphitheatris, circis, thermis, portubus, aquæductibus, palæſtris, bibliothecis, &c. excitandis, ſplendorem, & magnificentiam ſuam maximè declarat. Belli autem tempore mœnibus, foſſis, aggeribus, vineis, turribus, munitionibus, propugnaculis, pontibus, caſtris, arietibus, baliſtis, ſcorpionibus, catapultis, tormentis, claſſibus, cæterisque machinis ſeſe terribilem, & metuendam oſtendit. Satrapæ, Principes, Reges, Imperatores, ſummi viri opes ſuas nuſquam libentius, quam in architectonicis operibus collocant. Cuinam ampliſſimæ illę, & prodigioſæ pyramides

ramides ignotæ ſunt, & inauditæ? Quis Babyloniæ mœnia, egregium nempe, & celeberrimum Semiramidis Reginæ opus ignorat? Dianæ Epheſiæ templum, cuius ædificium Aſiam vniuerſam ducentorum viginti annorum ſpatio ſollicitam tenuit quem fugit? Mauſoli Cariæ Reguli monimentum, nonne propter maximum eius artificium inter ſeptena orbis miracula habitum fuit? De operoſis, mirificisque Romanorum ſtructuris quid loquar? Quiſnam ingentia templa, magnificas ædes, iucundiſſima balnea, ampliſſima theatra, marmorea monumenta, rectiſſimos calles, ſpatioſas plateas, ſubterraneas cloacas, innumeram aquæductuum multitudinem, qui in vrbe illa gentium domina olim conſpiciebantur pro meritis laudare poterit? Perſuaſerunt ſibi viri Principes, in humanis nihil præclarius, aut præſtantius architectura reperiri: nihil quod hominum mentes in maiorem admirationem pertrahat, & ad tacitam venerationem compellat, quam ſplendida, recteque diſtributa ædificia. Nec ſummi viri alia magis apta ratione immortalitatem nanciſci, & homines ad ſui memoriam tanquam numinum colendam melius poſſunt inducere, quam operibus architectonicis, ijs præſertim, quæ ad communem mortalium cunctorum vtilitatem, & publicum, communeque ſocietatis humanæ beneficium ſpectant. Hinc apud priſcos inſignium vrbium conditores poetarum præconijs, & hi-

ſtorico-

ſtoricorum monumentis immortalitati conſecrati reperiuntur. Vnde Architectura hoc nomine maxima vel inprimis commendatione proſequenda videtur: tum quod homines ex agreſti, ferino, inhumanoque viuendi genere, ciuitatum, oppidorumque conuentibus excogitatis, ad manſuetam, ciuilem, ſocialemque olim vitam traduxit: tum quod nullum opus Principibus, Regibusque ipſis conuenientius, nec humano inſuper generi beneficentius, nec vbi magnificentia, animique altitudo magis, quam in Architectonicis molibus eluceſcat, inuenitur: præſertim ſi nullis, quamuis immodicis ſumptibus parſum, & tota ædificatio ad communem vſum relata ſit.

Quid, quod facultatis huius beneficio humanum ingenium naturæ ipſius vires frequenter ſuperat, ac peruincit? cum ab Architectis & montes perfoſſi, & valles impletæ, & colles æquati, & rupes exciſæ, & ſcopuli patefacti, & terræ viſcera denudata, & flumina directa, & maria maribus conſociata, & lacus exinaniti, & paludes ſiccatæ, & ſinus concluſi, & marium vada prætentata, & nouæ inſulæ excitatæ, & aliæ inſulæ demum continenti adiunctæ, atque continuatæ fuiſſe tradantur? Laus architecturæ etiam ex operum varietate in qua excellit, elucet. Ædificia alia ad vitæ neceſſitatem, alia ad hominum commoditatem, alia

ada-

ad animorum relaxationem, & iucunditatem inſtituit. Alia maieſtatem & grauitatem præ ſe ferunt, alia molliora, & excultiora, alia media. Hæc ad lætitiam, hæc ad triſtitiam, alia ad horrorem, alia ad admirationem, alia ad Dei cultum nos prouocant. Corpora quoque noſtra ex varijs ædificiorum poſitionibus modò melius, modò peius habent, prout ipſorum frontes, luminaque vel ad ſalubres, peſtilentesue auras, vel ad ſolis temperatos, ardentesue radios, vel ad vaporum tenues, concretosúe halitus, vel ad fluentes demum, ſtagnantesue aquas aſpexerint, &c. Hęc quam breuiſſime potuimus, & ſaltuatim decerpſimus ex longiuſcula, & doctiſſima præfatione Ioannis Caroli Saraceni quam libris de Architectura Bonifacij Serlini à ſe in latinum conuerſis prætexuit, & laudes omnes nobiliſſimæ artis facundiſſime perſecutus eſt.

XXI. *Sancti Martyres.*

NE quis vltro ſe offerat pro Chriſto occidendum, monet Cyprian. ep. 83. Vos autē, fratres, quietem & tranquillitatem tenete: ne quiſquam veſtrûm aliquem tumultum de fratribus moueat, aut vltro ſe gentilibus offerat: apprehēſus enim, & traditus loqui debet. Siquidē in nobis poſitus Dominus illa hora loquitur, qui nos cōfiteri magis voluit, quā profiteri. Epiſt. aūt 77.

ſic ait. Neque enim ad fuſtes Chriſtianum corpus expauit, cuius eſt ſpes omnis in ligno. Sacramentum ſalutis ſuæ Chriſti ſeruus agnouit. Redemptus ligno ad vitam æternam, ligno prouectus eſt ad coronam. De damnatis in metallum idem. Quid verò mirum, ſi vaſa aurea, & argentea in metallum, id eſt, auri & argenti domicilium dati eſtis, niſi quòd nunc metallorum natura conuerſa eſt, locaque quæ aurum, & argentum dare conſueuerant, accipere cœperunt? De eorum autem vinculis, quam, egregiè? Dicatis Deo hominibus, & fidem ſuam religioſè teſtantibus ornamentum ſunt iſta, non vincula: nec Chriſtianorum pedes ad infamiam copulant, ſed clarificant ad coronam. O pedes fœliciter vincti, qui non à fabro, ſed à domino reſoluuntur. O pedes fœliciter vincti, qui itinere ſalutari ad paradiſum diriguntur. O pedes in ſæculo ad præſens ligati, vt ſint ſemper apud dominum liberi. Vide amplius ep. 6. lib. 2. & 25. lib. 3. & 6. lib. 4. Martyrum nomine afficit eos quoque, qui in tormentis extincti non ſunt, pag. 115. & in carcere ante tormenta mortuos ſimiliter, pag. 123. Recitabo verba S. Ignatij, Epiſcopi Antiocheni, martyrium ſitientis, ex eiuſdem epiſtola ad Roman. Optarem iam beſtijs illis frui, quæ ad me dilaniandum paratæ ſunt. Mihi eſt in votis, eas breui reperire: quas blandè compellabo, vt me carptim, & abſque mora deuorent: neque à me dentes abſtineant, vt à quibuſdam, quos metu

perculſæ

perculſæ non audebant attingere. Quod ſi illæ recuſent me adoriri, ego ipſe eas inſtigabo. Date vos mihi veniam. Quid mihi ſit profuturum, equidem non ignoro. Ignis, crux, beſtiarum conflictationes, oſſium diſtractiones, conciſiones membrorum, totius corporis, tanquam molitæ farinæ attritiones, omnia denique ſuppliciorum genera, à diabolo excogitata in me coaceruentur, vt Ieſum Chriſtum duntaxat adipiſcar.

XXII. *Amor.*

NE quis erret, non laudabimus Amorem diuinis legibus interdictum, & obſcœnum: ſed honeſtum, probatũ ſapientibus, cuius multæ laudes apud Platonem. Qui mortalibus maximorum bonorum conciliator. Qui pacem largitur hominibus, mentis requiem, mari tranquillitatem. Qui elementa ſocietate, & fœdere certo deuincit, animantes ſibi mutuò conciliat, beneuolentiam procreat, maleuolentiam, iras, odia, inimicitias, contentiones fugat, atque exterminat. Nam vt amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluuia cum ſerenitate, bellum cum pace, ſterilitas cum fœcunditate, tempeſtas cum tranquillitate coniungi non poteſt: ita cum amore neque inuidia, odium, liuor, & reliquæ humanæ vitæ peſtes. Quemadmodum autem radius à ſole, calor ab igne, rigor, à glacie, candor à niue ſeparari nequeunt: ita nec ab

amore beneuolentia,ſocietas,neceſſitudo concordia. Hic eſt amabiliſſimus amicitiæ nodus, à quo ipſa nomen habet. Amicitia quippe ab amore dicta eſt. Quod in naui gubernator, in ciuitate magiſtratus, in mundo ſol, hoc inter mortales Amor. Nauigium ſine rectore fluctuat, ciuitas ſine moderatoribus periclitatur; mundus ſine ſole tenebris offunditur, & vita ſine amore vitalis non eſt. Amor à nobis omnem ruſticitatem amouet, omnium elegantiarum, munditiarumque pater. Eſt quiſpiam efferus atque truculentus? amor mollem, atque manſuetum reddet. Rudis, & ruſticanus? amor ingenioſum & vrbanum faciet. Incultus? ab amore euadet cultiſſimus. Denique torpor, ſegnities, ſomnus, ſqualor, negligentia ab amore excluduntur: cũ quo induſtria, vigilantia, ſollertia, cultus, nitor commorantur. Nonne ex hoc fonte artes profluxerunt? nonne hic omnium inuentionum auctor, & propagator? Medendi, ſagittandi, fabricandi, texendi artes quam cauſſam, niſi ſtudium, & amorem habuerunt? Nunquam homines iſta, & cætera inueniſſent, ſi non ea multum amaſſent. Per amorem omnes animantes generantur. Etiam inanima quodammodo amant. Magnes videtur amare ferrum, quod ad ſe trahit. Succinũ, ſiue electrum paleas, arida terra amat imbres, nemo non aliquid amat. Amore conſtant omnia, augeſcunt, & propagantur. Et id cuique voluptati eſt, vt ait Ariſtoteles, cuius amator eſt,

iucundiſſimumque eſt rebus amatis frui. Bene Plautus Caſina.

Quos equidē demiror, qui tot vtuntur condimētis,
Eos eo condimēto nō vtier, omnibus quod præſtat.
Nam vbi amor condimentum inerit, cuiuis placiturum credo.
Neq; ſalſum, neq; ſuaue eſſe poteſt quicquam, vbi amor non admiſcetur.
Fel quod amarum eſt, id mel faciet: hominem ex triſti lepidum, & lenem.

XXIII. *Præceptores, ſiue Doctores literarum.*

EX animo & corpore cōſtamus. Igitur quanto animus corpore, tanto cōmoditates illū attingentes huius cōmoditatibus pręſtant. Indicat autē ipſe animus, nihil ſe tanti facere, nulla re adeo indigere atq; ingenua diſciplina. Quid vero vnicuique rei vtilius, quam quo ipſa perficitur, & ad ſuum finem contendit? Ex quo efficitur, vt quia homines ad intelligendum, & agendum procreati ſunt, quod animum noſtrū perficit, eo nihil vtilius humano generi à Deo datum. Id autem ſunt litteræ, ſiue Sapientia, quam qui tradunt ac docent, melius quam imperatores, opifices, negotiatores de nobis merentur. Vt inter volucres nulla ſolem perfecte aſpicere poteſt, præter aquilam omnium reginam: ſic ſoli docti, ac ſapientes ſolem veritatis oculis irretortis aſpiciunt, & contemplantur. Ne mundum

quidem ante nos extitiſſe ſciremus ſublatis litteris, per quas ille regitur, & conſeruatur. Iam cum noſtri ingenij viribus ad ſapientiæ opes aſpirare nequeamus, & hoc diuinum beneficium ab alijs accipere nos oporteat, nemo dubitet, quemadmodum ſapientia anteſtat rebus vniuerſis, ſic eiuſdem in mentibus noſtris tanquam parentes, & procreatores, quos Magiſtros, Doctores, Præceptoresque appellamus, quibuſcunque de nobis bene meritis, aut bene merentibus anteponere. Cic. ad Trebatium, nullam artem literis ait ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poſſe, dux & explanator opus eſt. Quamuis enim complura librorum millia de vna aliqua arte liberali conſcripta extent, nihilominus in viua voce permagnum ineſt momentum ad bene diſcendum. Ac ſi quis fortaſſe reperietur, qui ſe ſuo ſtudio, non alieno ductu quæ ſcit, aſſecutum profiteatur, arrogantiæ ſuſpicionem nõ effugiet. Habuerunt doctores ſuos philoſophi illi magni Socrates, Plato, Ariſtoteles, Theophraſtus: habuerunt mathematici Euclides, Archimedes, Ptolemæus; habuerunt Oratores Cicero, Demoſthenes: habuerunt omnium artium antiſtites, quorum doctores ipſi quoque magiſtris ſuis aliquando operam dederunt, ſine quibus nec ipſi excellere potuiſſent. Non nego libros ſtudioſè, accurateque peruolutatos augere doctrinam: ſed vocem, & geſtum docentis omnino neceſſariũ conſtituo. Scimus porrò quos

honores

honores illi veteres præclarè de communi meritis inſtituerint. Atqui ſi nihil reipub. ſalutarius eſt literis; ſi nulli de ea melius merentur quā docti, quibus honoribus erunt cumulandi? Ariſtoteles grauiter, dijs, parentibus, præceptorib. pares gratias referri nunquam poſſe. Vidit enim in nobis ineſſe animum, ineſſe corpus, ineſſe ſapientiam. Singula horum magna, inſignia, admirabilia vt ſunt, ita iudicabat. Quia igitur penè norat & illum de cœlo, & hoc a parentibus, & iſtam à magiſtris nos conſequi, nihilque cernebat, quod vllo horum præſtabilius duceret, hominem eſſe natum, & ſcientiarum cognitione illuſtratum eſſe maximum bonum arbitrabatur. Sigillatim de Magiſtris à magnis Principibus honoratis omittam dicere.

XXIV. *Res aduerſæ.*

QVam externi ſcriptores aduerſam fortunam, caſus aduerſos, noſtri aduerſitates, afflictiones tribulationes nominare ſolent. Quis eſt tam compoſitæ fœlicitatis, ait in Conſolat. Boethius, vt non aliqua ex parte cum ſtatus ſui qualitate rixetur? Anxia enim res eſt humanorum conditio bonorum, vt quæ vel nunquam tota proueniat, vel nunquam perpetuò ſubſiſtat. Huic cenſus exuberat: ſed eſt pudori degener ſanguis. Hunc nobilitas notum facit: ſed anguſtia rei familiaris incluſus, mallet eſſe ignotus.

ignotus. Ille vero vtroque circumfluus, vitam cælibem deflet: ille nuptijs felix, orbus liberis alieno cenſum nutrit hæredi. Alius prole lætatus, filij, filiæue delictis mœſtus illacrymat. Idcirco nemo facile cum fortunæ ſuæ conditione concordat. Ineſt enim ſingulis, quod inexpertus ignoret, & expertus exhorreat. Ex Democrito Seneca, lib. de Prouidentia. Nihil infœlicius eo, cui nihil euenit vnquam aduerſi. Non licuit illi ſe experiri, vbi ex voto illi fluxerunt omnia. Male de illo dij iudicarunt. Indignus eſt viſus, à quo vinceretur aliquando fortuna, quæ ignobiliſſimum quemque refugit, contumaciſſimum, id eſt, fortiter obuiantem quemque, & rectiſſimum aggreditur, aduerſus quem vim ſuam intendat. Ignem experitur in Mutio, paupertatem in Fabricio, exilium in Rutilio, tormentum in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone. Gaudent magni viri aliquando aduerſis, non aliter, quam fortes milites bellis. Chriſtiani doctores quidquid nobis incommodorum accidit, Deo permittente, ad ſalutem noſtram accidere interpretantur, ac proinde æquam mentem in tribulatione præſtandam monent. Intelligat homo, inquit Auguſtin. ſuper Pſal. 21. medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem. Sub medicamento poſitus vreris, ſecaris, clamas; non audit medicus ad voluntatem, ſed ad ſanitatem. Et contra Fauſtum. Nullus hominum ſic

iuſtitia

iuſtitia præditus eſt, cui non ſit neceſſaria tentatio tribulationis, vel ad perficiendam virtutẽ, vel confirmandam, ſeu approbandam. Accipe & D. Gregorij axioma. Electis ſuis ad ſe pergentibus Dominus huius mundi iter aſperum facit: ne dum quiſque vitæ præſentis requie, & amœnitate paſcitur, magis eum diu peregre, quam citius peruenire delectet: & dum oblectatur in via, obliuiſcatur quod deſiderabat in patria. In Moral. Ouid. 4. Triſt. 3.

Quæ latet, inq; bonis ceſſat non cognita rebus
Apparet virtus, arguiturq́ malis.

Difficilius porrò ſecundá, quam aduerſam fortunam moderatè; & compoſitè ferri, eleganter, & eruditè demonſtrat Lambin. in Oden Horatij 27. lib. 3.

XXV. *Senectus, & Senes.*

IN ſenibus quamuis corporis vires ac virtutes decreſcant, & propter ætatis longinquitatem imminuantur (nec enim curſu valent, nec robore, ac lacertis, & vix corpuſculum imbecillum ſcipione ſuſtentare queunt) tamen prudentia, & ſapientia creſcunt; quoque amplius corpus defloreſcit, hoc magis intelligentia viget. Suauis eſt moribus ſenectus, & dandis conſilijs excellit, propter rerum multarum vſum, & experientiam videlicet. Ad mortem ſubeundam multo eſt alacrior, quàm iuuentus. Abſtinet ſe à libidi-

libidine, ſobrietatem colit: quodque iuuenes ſe adepturos ſperant, hoc ſenes ſe adeptos gaudent. Non eſt ſenectus adeo miſera, & ærumnoſa, ſi quis ea vti nouerit. Quod in ſe iucundiſſimum habet vita, hoc in finem differt, ait Seneca. Hominum vitia, & præcedens intemperantia illam oneroſam efficiunt. Nam purè, & eleganter actæ ætatis, placida eſt, & tranquilla ſenectus, inquit Cicero. Gorgias Leontinus, magiſter Iſocratis, cum 107. ageret annum, interrogatus cur tamdiu vellet eſſe in vita, Quia, reſpondit, nihil habeo cur accuſem ſenectutem. Debent autem iuuenes ſenum conſuetudine delectari, & eos tanquam pulli matrem aſſectari, eorumque maturitate, grauitate, conſtantia, prouidentia ſuam ferocitatem, leuitatem, temeritatem, & audaciam regere, & coercere. Romulus centum legit, quos à curæ ſimilitudine Patres, ab ætate ſenatores appellauit, qui ſecundùm ſe Reipub. præeſſent, ac tertium anni menſem à maioribus, hoc eſt, ſenibus Maium dixit. Ita ſenectuti proximum à dijs locum dedit, à Marte, & Venere videlicet. Solon Athenis legem tulit, ne quis iuuenis, quamuis prudens videretur, magiſtratum gereret. Olim mos fuit aſſurgere ſenibus prætereuntibus, & caput aperire, quod & ſacræ literæ præcipiunt in Leuit. *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis.* Sileſius quidam Princeps, cum teſtamentum conderet moriturus,
domum

domum iuſſit ædificari, in qua canes, qui vtiles venationi fuiſſent, ob ſenectam à ſuis ſpreti dominis alerentur, conſtitutis in eam rem annuis prouentibus. Docuit hac ambage, ſenes & decrepitos alendos eſſe gratis: ne poſt tot labores Reipubl. cauſſa toleratos fame cogantur emori, &c.

XXVI. *Bella ciuilia.*

CVm externus hoſtis bellum eſt illaturus, vniuerſi ciues ad patriam defendendam magna voluntate conſpirant, & ſalutaribus ſeſe conſilijs mutuò adiuuant, & confirmant. Contra fit in tumultu ac ſeditione ciuili, vbi in peiorem partem omnes conſulunt, hoc eſt, vnaquæque factio pro animi ſui libidine de rebus ſtatuit, ac decernit, & quid ſibi potiſſimùm proſit, vel obſit conſiderat: in cæteros verò omnes, hoc eſt, in ipſam patriam tanquam in hoſtem bacchatur, & odijs, atque iracundia effertur. Et quidem cum hoſtis peregrinus apparatum bellicum, copias, commeatum, reliquaque munimenta explorate cognoſcere non poſſit, quod valde ſua intereſſet, hoſtes domeſtici omnia nouerunt, nihil ab illis tutum eſt. Nec vt illi externi, vallo, foſſa, mœnibus, tormentis arceri, ac repelli poſſunt, cum eadem vrbe, eodem vico, iiſdem parietibus nobiſcum contineantur; cum inter latera noſtra quotidiè verſantes, peſtem

nobis, exitiumque moliantur. Nihil negotij, aut ſaltem non difficile eſt extrinſecus illatam vim retundere: at in viſceribus incluſum venenum euomere difficillimum. Multæ Reſpub. clariſſimæ, cum foris nullum haberent inimicum, inteſtinis, ac domeſticis bellis, ac diſcordijs conflagrarunt. Nec poteſt quidquam accidere externis hoſtibus optabilius, quam ſi ciues inter ſe diſſentiant, & ſe mutuò conſilijs, atque armis oppugnent. Quid verò Chriſtianorum tot regna ampliſſima, tot prouincias immaniſſimo Turcarum Tyranno in manus tradidit, niſi ciuilis diſcordia? Quid Germaniam ita fœdauit, niſi tanta Religionum diſcrepantia? Claudian. in VI. Conſulat. Honorij.

Namq; inter ſocias acies, cognataq; ſigna
Vt vinci miſerum, nunquam viciſſe decorum.

Micipſa Rex Numidiæ moriens, apud Salluſtium in Iugurthino filijs. Ego vobis regnū trado firmum, ſi boni eritis: ſi mali imbecillum. Nam concordia res paruæ creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur.

XXVII. *Animus humanus.*

AGer, ſiue hortus noſter, animus eſt, cultura eruditio, coloni Præceptores, flores ſcientiæ, & virtutis lumina, fructus immortalitatis. Hæc ego dum dico, nihil breuius: dum cogito, nihil patet latius. Ac primùm nemo non videt, quanta

quanta ſit huius ſolius, animi inquam, ſupra omnes omnium hortorum fundos dignitas, quãtus ſplendor, quanta maieſtas. Dux eſt, & imperator vitæ mortalium, rector humani generis, princeps facultatum, agit, habetque omnia, ipſe nec agitur, nec habetur, luce clarior, tempore rapidior, ſideribus velocior. Non hîc Empedoclis ſanguinem, non Zenonis ignem, non Ariſtoxeni intentionem, ſiue harmoniam, non Pythagoræ numeros, non cœli particulam agnoſco: aliquid eſt profectò, aliquid eſt ſanguine viuidius, igne purius, intentione contentius, modulis numeroſius, cœlo denique ipſo maius, & auguſtius. Et quid aliud eſt, quam vitæ ſpiraculum? quam θεοῦ ἄημα (vt ait Nazianzenus) quam ſpecies omnipotentis, vili luto impreſſa? vt facies ſolis in nube, radius in cryſtallo, hyacinthus in cera, &c. Ex Nicolao Cauſſino Eloquentiæ ſacræ, & humanæ Parallel. lib. 3. cap. 1. Vide & M. Tullium Tuſculan. I. Rhodigin. lib. 3. cap. 6. Lælium Biſciolan. Tom. I. lib. 1. cap. 19. Animus auriga corpori, tanquam currui à Deo eſt impoſitus, de quo lege Max. Tyrium Sermon. XXV. Manil. epilogo lib. 4.

An dubium eſt habitare Deum ſub corpore noſtro,
In cœlumq; redire animas, cœloq; venire?

Et mox.

Exemplumq; Dei quiſq; eſt in imagine parua.

XXVIII. *Antiquitas pellicei veſtitus, artiſq; paſtoralis, cum laudibus eiuſdem.*

EX verbis illis Geneſ. *Fecit quoque dominus Deus Adæ, & uxori eius tunicas pelliceas, & induit eos* primas veſtes hominũ fuiſſe pelliceas, earumque vſum multis ſæculis duraſſe, quoad ſcilicet ars ex lana linoq; veſtes conficiendi inuenta eſt, intelligitur. Fabulæ igitur ſunt, quod lib. V. ſcripſit Lucretius, primos homines nudis fuiſſe corporibus, nec niſi longo poſt tempore veſtibus vti cœpiſſe.

Necdum res igni ſcibant tractare, neq; vti
Pellibus, & ſpolijs corpus veſtire ferarum:
Sed nemora, atque cauos montes, ſyluaſq; colebant,
Et frutices inter condebant ſquallida membra,
Verbera ventorum vitare, imbreſq; coacti.

Vetuſtiſſimi ſanè mortalium, vt Plato inquit, in Protagora, cædebant animalia: non vt eorũ tantum carnibus vêſcerentur, verumetiam vt pellibus eorum tegerentur. Cicero quidem certè in I. Tuſculana quadruplicem agnoſcit vſum beſtiarum, propter quem creatæ ſunt à Deo, partim ſcilicet ad veſcendum, partim ad cultus agrorum, partim ad vehendum, partim deniq; ad corpora veſtienda. Strabo lib.15. tradit, apud Indos fuiſſe philoſophos, qui ceruorum, damarũque

que pellibus tegerentur: quam ob cauſſam etiam Scythæ olim dicti ſunt pelliti, vt videre eſt apud Hieronymum in Epitaphio ad Nepotianũ. Hoc item nomine primos illos Romanæ curiæ Senatores, tantique conditores imperij appellat Propertius.

Curia, prætexto quæ nunc nitet alta ſenatu,
Pellitos habuit, ruſtica corda, Patres.

Fuit præterea hic pelliceus habitus in populo Dei magnæ venerationis, quod eo viri pietate, ſanctitateque perquam inſignes vſi ſunt, vt de Elia, & Ioanne Baptiſta proditum eſt in ſacris literis. Ac de his, alijſque ſanctiſſimis viris loquens Paulus ad Heb.11. *Circuierunt*, inquit, *in melotis, & pellibus caprinis.*

Poſt peccatum verò Adami primi omniũ hominum, qui iuſtus, & innocens appellatur in diuina ſcriptua, fuit Abel eius filius. Et hic primus omnium fuit paſtor, ſuoque exemplo maiorem in modum hanc paſtoralem artem cohoneſtauit, ac nobilitauit: vt eam deinceps omnes Patriarchæ, & Principes populi Hebræi præter cæteras artes ſummo ſtudio coluerint: nec profectò ſine cauſſa. Eſt enim paſtoralis ars omnium ſimpliciſſima, minimeq; operoſa, vel artificioſa: nec ita animum hominis occupatum tenet, vt non otium ei relinquat, ad meditationem rerũ naturalium, diuinarumq; contemplationẽ: neq; certis indiget domicilijs, aut ſtabiles, fixaſque ſedes exigit: ſed à peregrinãtibus etiam tractari,

& ex-

& exerceri poteſt, eiusq́; multiplex vtilitas eſt ad humanæ vitæ, & diuini cultus vſum. Suppediat enim victũ, & veſtitũ, materiam itẽ oblectationũ, & ſacrificiorũ, quæ Deo fieri oportet. Refert prætexta imaginẽ quandã regalis adminiſtrationis, & gubernationis. Talẽ enim decet eſſe regẽ erga ſibi ſubditos, qualiter paſtor gregem ſuum regit. Quapropter apud priſcos illos non aliter boni reges, quam paſtores populorum appellabantur. Quid plura? repræſentat hæc paſtorum ars, & exercitatio Dei prouidentiam erga homines, præſertim autem erga electos. Quamobrem Deus & Chriſtus Dominus gaudent paſtoris appellatione, eoque nomine frequenter in ſacris litteris appellantur. Ex Bened. Pererio Commentar. in Geneſin, lib. 6. & 7.

Lectori beneuolo.

CLaudamus iam tandem riuos: ſatis quippe bonorũ, & huiuſcemodi doctrinarũ riuos ſitientiũ ingeniorum prata biberunt: nec ad iniuſtam pæne magnitudinẽ perductum Volumen nos vltra procedere ſinit, tametſi quæ admetiremur inſuper non defuerunt. Fruere igitur, & vtere mecum hiſce vt mihi quidem videri ſolent, belliſſimis Bellarijs (niſi tu pro varia, & multa eruditione tua his meliora, & iucundiora noſti) otiumq́; tuum noſtris luſibus oblecta. Forſitan, ſi vita ſuppeditauerit, & votis Deus annuerit, aliquando grauiora dabimus.

Agathiæ Scholaſtici epitaphium in matrem, Byzantij ſepultam, ſanè ſcitum & elegans, qualia plerumque in Dialogo ſcribuntur, neſcio quomodo ante interpretationem ſuam latinam pag. 620. prætermiſſum, hic tibi recitandum cenſui, ex Antholog. III.

α) Ω

α) Ω᾽ ξένε, τί κλαίεις; β) διὰ τὸν μόρον. α) οἶσθα τίς εἰμι;
β) Οὐ μὰ τὸν, ἀλλ᾽ ἔμπης οἰκτρὸν ὁρῶ τὸ τέλος.
Ε᾽σσὶ δὲ τίς, α) πρίκλεια. β) γυνὴ τίνος; α) ἀνδρὸς ἀρίστου
Ρήτορος ἐξ ἀσίης, οὔνομα μεμνονίου.
β) Πῶς δέ σε βοσποςίη κατέχει κόνις; α) εἴρεο μοῖραν,
Η῞ μοι τῆλε πάτρης ξεῖνον ἔδωκε τάφον.
β) Παῖδα λίπες, α) τριέτηρον, ὃς ἐν μεγάροισιν ἀλύων
Ε᾽κδέχεται, μαζῶν ἡμετέρων σταγόνα.
β) Αἴθε καλῶς ζώοι. α) ναὶ ναὶ φίλος, εὔχεο κείνῳ,
Ο᾽φρά μοι ἡβήσας δάκρυ φίλον σταλάοι.

Errata operarum pracipua ſic corriguntur.

PAg.39.f.impertitum. 46.f. colores. Ibid. terræ fructus.48.p.Tom.2, 56.f.Ciliciæ.63.m.ſpectaculum. 66.p.principio.67.f. acceperunt.75. p. repræſentab.nt. 77.p.ſimiolos, Ibid. f. deperderet. 80. p. deartuatus. 85. m.memoria noſtra, 87. p. armaria pro arenaria. 111.p. ἀντεφίλησ᾽. 117.p.δούλοις. 122.p.Omina.123.p.vererentur.148.textore.151.p.abundabat. 162. exuit pro exurit.171.p. Harpocration. Infra lege, lib. 2.cap.5.181.f. Mithræ.188.p. φιλεῖς, συλλήδην, ἅπαντα pro ἀθάνατα.210.v.1.hos.230.Nam primitus. 261. v. 1, capite tenus, 265.m.honorificentiſſimũ.302.p. hæc cantio. 305. m. Hionios.316.m.ærarios. 319. f. Chrypshippus. 320. m.moleſtè.341. exterebrando. 347. f. feſti. 369. f.lucretur.378.v.2. auribus.388.p. cantionum. 394. mutuabimur. 395 p.Floridorum.414.m.autem pro cutem. 416. f. verſus pro morſus.446.p. exæſtuat.459. f. ſæculorum. 542.p.κεφαλαλγία.548.cymbalo. 554.p.v.1.pedes, pro proles.556.m.armiferæ.593.m. puerulis quidem. 599. m.euocatorem.609.f.Antipatri.619.p.m. 3. dele, fabricatorem.624.f.lege, pro ἰδίοις, 626.f. Nunc etiam. 645. p. Accepiſſe te à. 682. p. κατάλυσιν, κυήσασα. 708. f. aqualiculum.716.m.Muta pro Mulæ.

F I N I S.

A01
467745